Název: Pacifik v plamenech
Autor: Miloš Hubáček
Nakladatelství: Panorama, 1990
Stav: scanováno, Robocop
Tato kniha pochází z Knihovny digitálních dokumentů.
Slouží pouze pro potřeby těžce zrakově postižených.
Doplňující informace naleznete v přiloženém souboru.
* * *
Japonsko - země vycházejícího slunce. Tisíciletá říše, která do dvacátého století vstoupila jako prudce se rozvíjející kapitalistická mocnost. V třicátých letech se stala velkou vojenskou silou a začala se otevřeně a bezohledně hlásit o svá dominantní "práva" na asijském kontinentě i v Tichomoří. .
Již v roce 193I přepadli japonští militaristé Mandžusko a vytvořili si nástupiště k útoku proti Číně a Sovětskému svazu. Ovládnutí Číny, této obrovské lidnaté země, a získání jejích surovinových zdrojů bylo důležitým předpokladem k rozšíření japonského panství v celé oblasti Dálného východu a Tichomoří.
Vítězný postup v Mandžusku posílil politický vliv militaristických kruhů v Japonsku. Dravé monopoly a samurajská důstojnická klika postupnč přeměnily zemi v totalitní stát, který se orientoval na válku a ane~e.
Agresívní program japonského imperialismu formuloval již ve dvacátých letech generál Giiči Tanaka. 25. července I927 předal císaři Hirohitovi memorandum, které se stalo alfou a omegou japoňské
7

expanzionistické politiky. V dokumentu se mimo jiné praví: "V zájmu vlastní ochrany a stejně i ochrany druhých nemůže Japonsko odstranit těžkosti ve východní Asii, pokud nebude provádět politiku ,krve a ocele` . . . Abychom dobyli svět, musíme nejdřív dobýt Mandžusko a Mongolsko. Dokážeme-li dobýt Čínu, dostanou z nás ostatní země Malé Asie, Indie a rovněž jihomořské země strach a budou před námi kapitulovat. Svět pak pochopí, že Východní Asie patří nám, . a neodváží se pochybovat o našich právech . . . Až ovládneme všechno bohatství Číny, začneme dobývat Indii, jihomořské země a potom Malou a Střední Asii a nakonec Evropu . . . Při provádění této politiky se střetneme tváří v tvář s Amerikou, která proti nám popouzí Čínu a uskutečňuje politiku boje s jedem proti jedu. Budeme-li v budoucnu chtít dostat do svých rukou koritrolu nad Čínou, budeme muset porazit Spojené státy."
V červenci 1937 přešli Japonci k otevřeným válečným akcím proti Číně. Arxíiáda překročila hranice a ve statisícových proudech se valila do nitra říše středu. Naděje Japonců na brzké ukončení války v,Číně se však ukázaly liché. Ani zdrcující technická převaha nevedla k rychlému vítězství. Císařská vojska se sice zmocnila důležitého pobřežního pásma od Pekingu až po Šanghaj, ale čínské vnitrozemí se jim ovládnout nepodařilo.
Válka v Číně se rozhořela do obrovských rozměrů. Dotkla se přímo či nepřímo celého složitého komplexu asijských a fichomořských vztahů. Nebyla totiž namirena jen proti Číně, nýbrž i přoti Sovětskému svazu a všem tichomořským velmocem.
Velká Británie, Francie a Spojené státy americké měly sice na Dálném východě své osobní zájmy, ale nepodnikly - obdobně jako v Evropě vůči nacistickému Německu a fašistické Itálii - nic podstatného, aby zastavily japonskoú agresi. "V politice nevměšování " konstatoval XVIII. sjezd Všesvazové komunistické strany (bolševiků) v březnu 1939, ,~je možno vycítit ~snahu, touhu nepřekážet útočníkům v jejich nekalém díle, nepřekážet, řekněme Japonsku, aby se zapletlo do války s ~ínou, a ještě lépe se Sovětským svazem."
Japonsko, jemuž se v letech 1918- 1920 nepodařilo zmocnit se sovětského Dálného východu, se nikdy definitivně nevzdalo svých pro
8
tisovětských válečných cílů. Ostatně japonský vpád do Mandžuska nebyl ničím jiným než - jak po válce přiznal bývalý náčelník štábu Kuantungské armády generál Mizuharu Mijake - ,~jednou z hlavních součástí celkového plánu operací japonských vojsk proti SSSR". Dlouhý sled japonských provokací proti Sovětskému svazu a Mongolské lidové republice vyvrcholil vážnými incidenty v roce 1938 u jezera Chasan a v roce 1939 na řece Chalchyn-golu. Obě útočné akce, pečlivě připravené japonským generálním štábem a započaté v kritických okamžicích, kdy hlavní zájeni světových velmocí byl upřen především do Evropy, byly nakonec zmařeny díky rozhodným protiakcím Sóvětského svazu a jeho armády. Zejména pokus otevřít ~i cestu k ovládnutí Mongolska a sovětského Zabajkalska v květnu až srpnu 1939 byl velmi vážný, neboť spadal do stejného časového období, kdy mezinárodní imperialismus se všemožně pokoušel zformovat jednotnou

protisovětskou frontu a pohnout nejagresívnější fašistické mocnosti v Evropě i Asii k válce proti SSSR.
Válka, která vypukla v září 1939 v Evropě, měla i pro Japonsko a celkovou vojensko-politickou sitúaci na Dálném východě a v Tichomoří závažné důsledky. Předně uvolňovala ruce japonským militaristům, nebot' hlavní imperialističtí soupeři - s výjimkou Spojených států amerických - byli vázáni evropským konfliktem. Zároveň se však v důsledku výrazného přeskupení mocenských sil v Evropě do značné míry narušil dosavadní slibný vývoj spolupráce mezi fašistickými mocnostmi, charakterizovaný zejména paktem proti Kominterně z listopadu 1936.
Nová konstelace mocenských sil, .která vznikla v polovině roku 1940 v Evropě a v Asii po velkých vítězstvích hitlerovského Německa, znovu sblížila zájmy obou fašistických velmocí - Německa a Japonska - a vedla k obnovení starýeh kontaktů. Vyřazení koloniálních metropolí - Francie a Nizozemí - ze světové arény a perspektiva brzké porážky Velké Británie přivedla japonské stratégy k zásadni změně bezprostředních válečných cílů. Bohaté državy jižní a jihovýchodní Asie, o jejichž ovládnutí mohli i ti nejvýbojnější japonští imperialisté dosud en snít, se rázem octly de facto "bez pána". Útok j
na jili otevíral Japonsku nové cesty k ovládnútí asijského kontisientu
9
e

a Tichomoří. Ani v nových podmínkách se ovšem japonští militaristé nehodlali vzdát svých protisovětských cílů. Z taktických důvodů je pouze dočasně odsunuli do pozadí, aby je realizovali později - za výhodnějších okolností.
Již 2~. aáří 1940 schválilajaponská vláda důležitý programový dokument, podle něhož cílem japonského "úsilí" bude vytvoření tzv. Velké východní Asie; k níž by náležela Čína, Indočína,:Thajsko, Barmá, Britské Mala~s~Co,. Srngapur;..Fihpyy, Nizozemská Východní Indie a Britské Bornea. Japonsky vo~ensky historik plukovmk Takusiro Hattori k tomu dodává: "Předpokládalo se, že k obsazení prostoru jižních moří dojde ozbrojenou cestoú, a to v nejpříhodnější okamžik při úspěšném vyřešení čínského incidentu. V případě, že čínský incident nebude vyřešen, měla činnost ozbrojených sil v jižním směru probíhat tak, aby nedošlo k střetnutí s třetími zeměmi; a v podmínkách avlášt' příznivé vnitřní a mezinárodní situace. Jestliže bude zapotřebí použít ozbrojené síly v širokém měřítku, předpokládalo se podle možnosti omezit jejich činnost proti Anglii. Avšak nebude-li možné vyhnout se válce s USA, pak se mělo bez jakýchkoli výčitek svědomí začít s přípravou k ní." .
Už v roce 1940 se Japonsko zmocnilo Francouzské Indočíný, zajistilo si nadvládu v Thajsku a vyvíjelo silný nátlak též na Nizozemskou Východní Indii. V Londýně i Washingtonu začali konečně hledat opatření, jimiž by zastavili japonskou expanzi, která už bezprostředně ohrožovala i je3ich mocenské zájmy:
Další týdny a měsíce však ukázaly, že výbojné vojenské a politické kruhy v Japonsku už odmítaly jakýkoli kompromis. V září 1940 ještě upevnily své postavení uzavřením berlínského paktu s Německem a Itálií o vojenské spolupráci a rozdělení sfér vlivu.
Meziimperialistické rozpory na Dálném východě a v Tichomoří byly příliš silné. V podstatě zde probíhal obdobný proces jako před dvěma roky v Evropě. Čím ~ětší ústupky dělaly Spojené státy americké a Velká Británie militaristickému Japonsku v naději, že je podnítí k útoku proti Sovětskému svazu, tím více uzrával v japonských vládnoucích kruzích záměr zaútočit právě na USA a Velkou Británii. A nikoli náhodou - obdobně jako v Evropě - se sovětské zahranič
ní politice podařilo i v Asii rozbít pokus o zformování jednotné protisovětské fronty kapitalistického světa. SPlnila se předvídavá Leninova slova z počátku dvacátých let: "Před našima očima se rozvíjí konflikt, kdy sé schyluje k střetnutí Ameriky s Japonskem . . . Celé dějiny diplomacie, hospodářství a obchodu týkající se Tichého oceánu a jeho pobřeží, celé tyto dějiny jsou plny naprosto jasnýeh náznaků, jak se tento konflikt rozvíjí a jak činí válku mezi Amerikou a Japonskem nevyhnutelnou . . ."
Dne 7. prosince 194~1 - tedy v době, kdy na evropském kontinentě zuřily už několik měsíců gigantické boje na sovětsko-německé frontě - zaútočily japonské ozbrojené síly na americkou základnu Pearl Harbor na Havajských ostrovech. Tichomoří a jihovýchodní Asie se octly v plamenech a přeměnily se v nové, rozsáhlé válčiště.
Dramatický spád událostí naznačuje zápis v tajném válečném deníku japonského generálního štábu z 8. prosince 1941 : "V 7 hodin byla rozhlasem vysílána tato zpráva: ,Oddělení pozemních .vojsk a námořní oddělení císařského hlavního stanu oznámily oficiálně: v ranních hodinách 8: prosince vstoupila císařská armáda a

válečné námořnictvo v západním Pacifiku do války proti bojovým silám USA a Velké Británie.` 25. armádě se podařilo překvapující přistání v.jižním Thajsku a lod'stvo se zdarem provedlo velký strategický překvapující útok proti Havaji. Tak mohl'být zajištěn očekávaný úspěch obou historických Gtoků. V ranních hodinách se sešla státní rada k zasedání. V 11.37 hodin byla válka císařem schválena, v 11.40 hodin vyhlášena a zároveň oznámena rozhlasem . . . . Po oznámení v rozhlase měl předseda vlády Tódžó rozhlasový projev, v němž ~ujistil lid, že ‚za vznešeného vedení Jeho Veličenstva bude vítězství vždy jisté`. Ve 14.13 hodin se shromáždili všichni členové císařského hlavního stanu, aby se zúčastnili slavnostního čtení císařského výnosu o vypovězení války a shora uvedeného císařského poselství. Na konci slavnosti se uklonili směrem ke skříni bohyně Isis. Potom každý obnovil přísahu, že bude sloužit své vlasti oddaně a s láskou . . . Na konci prvého dne války mohou členové velitelského štábu s uspokojením konstatovat, že válečné tažení bylo zahájeno příkladně . . . Nejtěžším problémem však je přivést válku k úspěšnému konci. Toho
10 11

r
se dá dosáhnout jen tehdy, bude-li boží milost na naší straně." Dne 8. prosince 1941 réagoval prezident USA F. D. Roosevelt na útočný akt Japonska vyhlášením války. Stejný krok učinila téhož dne i Velká Británie. 11. prosince vyhlásily Spojeriým státům americkým válku Německo . a Itálie. Válka se stala skutečně světovou, nebot' vytvořením válčiště v jihovýchodní Asii a Tichomoří vtáhla do svého proudu převážnou část světa.
Po Pearl Harboru se vyvíjela situace pro západní spojence krajně nepříznivě. Japonské námořnictvo a letectvo se zmocnilo strategické nadvlády na moři i ve vzduchu a vytvářelo předpoklady k rozvíjení útoku pozemních sil na všech rozhodujících směrech: Kromě rozsáhlých oblastí Číny, Indočíny a Thajska ovládlo Japonsko během několika týdnů a měsíců další území s bohatými zdroji surovin a levné pracovní síly. Spojenci ztratili Hongkong, Barmu, Malajsko, důležitou pevnost Singapur, Filipíny, největší indonéské ostrovy, část Nové Guineje, Bismarckovo souostroví, Šalomounovy ostrovy a mnohé další strategicky významné. body. V polovině roku 1942 stálo Japonsko na vrcholu svých sil a moci. Jeho panství se rozprostíralo v.okruhu šesti tisíc kilometrů. Kromě toho Japonci pokračovali ve válce s Čínou, bezprostředně ohrožovali Indii a očividně se připravovali k útoku na Austrálii. Zdálo se, že již nic nemůže zastavit japonskou lavinu.
Od června 1942 se však vojenskopolitická situace na asijském a tichomořském válčišti začala pozvolna měnit. Moment překvapení, z něhož Japonci dosud těžili, se postupně vytrácel a rozhodující roli přebírala mohutná ekonomika a vojenská síla Spojených států amerických. Příznakem počínajícího přelomu byly mimojiné námořní bitv~~ v Korálovém moři a zejména u ostrova Midway, kde japonští útočníci utrpěli první vážné porážky. V dalších měsících bylo Japonsko, které si přecejen vzalo příliš velké sousto, nuceno zastavit útočné akce a přejít k strategické obraně svého panství, rozprostírajícího se na miliónech čtvereč,ních kilometrů.
Válka v Asii a Tichomoří byla významnou součástí druhé světové války. Vstup Spojených států amerických, nejsilnější mocnosti kapitalistického světa, do války znamenal výrazné posílení zemí bojujících proti agresívnímu fašisticko-militaristickému bloku. Avšak z hlediska celosvětového zápasu proti fašismu patřilo asijské a tichomořské válčiště k vedlejším válčištím druhé světové války. Rozhodující ‚význam pro výsledek tohoto gigantického střetnutí měl vývoj operací především na sovětsko-německé frontě, nebot' právě tam působily hlavní a nejmohutnější síly obou válčících stran - Sovětská armáda a nacistický wehrmacht.
Vstup Sovětského svazu do války po hitlerovském útoku 22. června 1941 zásadně změnil poměr sil, který se do té doby vyvíjeljed-.. nostranně ve prospěch fašistické osy. Na pole druhé světové války vstoupila mohutná materiální a duchovní síla, která byla s to nejen odolávat náporu nacistických armád, ale nakonec je i na hlavu porazit. Státečný a obětíplný zápas sovětského lidu na frontě i v zázemí byl posilou pro národně osvobozenecký boj porobených národů a pozitivně ovlivnil i politiku vedoucích mocností kapitalistického Západu, jakož i vývoj událostí na všech ostatních válčištích. Druhá světová válka dostala jednoznačně spravedlivý, antifašistický a osvobozeneckv ráz.
Kolem Sovětského svazu se postupně sjednotily všechny demokratické gtáty a národy světa. Spojencem se stala i Velká Británie a Spojené státy americké. W. S. Churchill a F. D. Roosevelt, kteří stáli v čele těchto zemí, byli realistickými politiky a pochopili, že spolupráce se Sovětským svazemje vjejich

životním zájmu, nebot' fašistické mocnosti vyrostly v sílu, která vážně ohrožovala samy základy britského impéria i bezpečnost USA. Poprvé v historii tak vznikla mezinárodní koalice složená z třídně protikladných společenských systémů. SSSR, USA a Velká Británie tvořilyjádro protifašistické koalice, kolem něhož se postupně sdružila převážná většina národů a zemí všech kontir~entů. Vedoucí silou této mohutné aliance byl Sovětský svaz.
Sovětský svaz i za této mezinárodně politické konstelace nesl takřka celou tíži války proti hitlerovskému Německu. Sovětsko-německá fronta, kde se odehrávaly gigantické bitvy, byla rozhodující frontou druhé světové válk .
y Nejdůležitější událostí prvního roku Velké vlastenecké války byla bitva u Moskvy, která kulminovala právě ve dnech, kdy militaristické
12 n~ 13

Japonsko zahájilo válečné tažení v jihovýchodní Asii a Tichomoří. Znamenala počátek zásadního obratu v celé druhé světové válce
a první velkou porážku hitlerovského Německa. Sovětská armáda do- J kázala, že je mohutnou ozbrojenou silou, která je s to nejen odolat náporu fašistických útočníků, nýbrž je i porazif. Tím rozmetala mýtus nepřemožitelnosti německého wehrmachtu a definitivně zmařila Hitlerův plán "bleskové války". Německo bylo postaveno před perspektivu dlouhé války, na jakou nebyly připraveny ani jeho ozbroje- J né síly, ani válečná ekonomika. Vítězství Sovětské armády v bitvě u Moskvy povzneslo mezinárodní autoritu a prestiž Sovětského sva= zu. Posílilo důvěru národů bojujících proti fašismu v konečné vítězství a upevnilo mezinárodní protifašistickou koalici.
Na jaře 1942 se Hitler znovu pokusil o rozhodující úder. Soustřediljádro svých sil najižním úseku fronty a zaměřilje k Volze a k ropným pramenům Kavkazu. Cílem tohoto široce založeného útoku bylo odříznout Moskvu od důležitých průmyslových, zemědělských a ropných oblastí na jihu země, poté ji obchvátit, dobýt a tím zlomit odpor celého Sovětského svazu.
V červnu 194~2 se mezi Donem a Volhou rozhořela největší bitva v dějinách - bitva u Stalingradu. Hrdinný boj sovětských vojáků na přístupech ke Stalingradu a v ulicích města s napětím a obavami sledoval celý demokratický svět. Sovětský svaz prožíval nejtěžší období Velké vlastenecké války.
Kriticky se vyvíjela situace i na ostatních válčištích. Velká Británie '° ~ jen š největším vypětím sil odolávala náporu hitlerovců na životně důležitých námořních komu~ikacích. Vážně ohroženy byly ijejí pozice ve Středomoří, v severní Africe a na Blízkém a Středním východě. Také v jihovýchodní Asii a v Tichomoří stíhala západní spojence jedna porážka za druhou.
Osudy Evropy a celého světa závisely na tom, jak se vyvinou události na sovětsko-německé frontě, kde byly zasazeny hlavní síly obou ° válčících stran. Rozhodující obrat ve válce přineslo až historické vítězství Sovětské armády v bitvě u Stalingradu na záčátku roku 1943. Stalingradská katastrofa podlomila síly a bojovou morálku nacistického wehrmachtu. Její stíti dolehl na široké vrstvy německého obyvatel
stva a citelně zasáhl i sebevědomí nacistických pohlavárů. Nepříznivý ohlas vyvolala německá porážka v satelitních zemích. Jednota fašistického bloku se začala tříštit a na povrch vyvěraly všechnyjeho rozpory. Navíc Japonsko, které už vyčerpalo své útočné možnosti, muselo po obratu na sovětsko-německé frontě opustit i plány na obsazení sovětského Dálného východu, které generální štáb připrávoval v roce 1942 v souvislosti s očekávanym zhroucením Sovětského svazu: Vítězství sovětských vojsk v bitvě u Stalingradu se stalo předzvěstí nevyhnutelné porážky fašistických armád a konečného pádu nacistické třetí říše. Beznadějným se v tomto okamžiku stalo i dosud zdánlivě pevné postavení militaristického Japonska. Doba jeho mocenského vzestupu definitivně skončila. Zůstávalo jen otázkou času, kdy si špojené síly protifašistické koalice vynutíjeho bezpodmínečnou kapitulaci.
PhDr. Eduard Čejka, CSc.
14 ~ 15

SLOVO AU'~I~'ORA
. .
I~ DRUHEMU VYDANI
zemních vojsk na Havaji generálporučík Short, kteří, ač byli včas varováni, neučinili, co bylo jejich povinností? Byli vůbec tito dva důstojníci svými nadřízenými z Washingtonu upozorněni na to, jak je nebezpečí akutní? Proč potom nebyli za tak závažné provinění nikdy postaveni před soud?
Na počátku osmdesátých let, čtyřicet let po útoku na Pearl Harbor, a poté, co moje kniha již vyšla, Američané na základě zákona o ~·olném přístupu k

informacím uvolnili historikům a badatelům dosud nepřístupné materiály, především z archívů ministerstva vojenského
námořnictva a Národní agentury pro bezpečnost. Následkem toho i řada osobností, které se do té doby cítily vázány povinností mlčenlivosti, dala veřejnostl k dispozici své poznatky. Brzy se objevily práce čerpající z těchto pramenů a vrhající nové světlo na mnohé otázky související s tragédií Pearl Harboru. I tak není vyjasněno vše a přes zmíněné zpřístupnění archívů zůstávají bílá místa. Jednak nebyly s odvoláním na nutnost dalšího utajení uvolněny všechny materiály, jednak je nanejvýš'pravděpodobné, že vše důležité nebylo z těch či oněch důvodů ve své době zaznamenáno. A osoby, které by mohly
Knihu Pacifik v plamenech jsem psal v letech 1977-1979 a opíral objasnit klíčové okamžiky rozhodování na nejvyšší vojenské a politicjsem se o prameny; které mi byly dostupné v oné době. Pozornému ké úrovni, nebo~ se na něm přímo podílely, již nežijí.
čtenáři jistě neuniklo, že nedávaly vyčerpávající odpověd' na řadu vý- Přesto považuji nově zveřejněné poznatky za natolik závažné, že znamných otázek, zákonitě se vynořujících nejen v souvislosti s udá- s přihlédnutím k nim jsem pro druhé vydání Pacifiku v plamenech lostmi předcházejícími japonskému útoku na Pearl Harbor, ale kapitolu pojednávající o útoku na Pearl Harbor přepracoval a podi s událostmi, které následovaly. Určitá vysvětlení se nabizela, ale zá- statně rozširil.
měrně jsem se nepouštěl na pole byt' lákavých spekulací; šlo o příliš závažné skutečnosti a nepovažoval jsem se oprávněn k hypotézám, V Praze, květen 1988
Miloš Hubáček pro které jsem neměl dostatečnou oporu ve zjištěných faktech. A tak - zůstávaly otazníky. Především, jak bylo možné,. že odpovědní vojen- ští a političtí činitelé Spoje~iých států nevyvozovali potřebné závěry z řady signálů upozorňujících na hrozící nebezpečí? Nebo nebyli do- statečně informováni? V tom případě, jak se to mohlo stát a kdo byl za tak katastrófální pochybení odpovědný? Nebo byli informováni a z určítých důvodůjednali tak,jakjednali? Nebo mělí skutečně vinu za katastrofu, jež postihla nejvýznamnější americkou základnu v Ti- chomoří,,velitel Tichomořského lod'stva admirál Kimmel a velitel po-
16 ~ 17

SLOVO AU'I'ORA
K DRUHÉIVIU VYDÁNÍ
Knihu Pacifik v plamenech jsem psal v letech 1977-1979 a opíral jsem se o prameny; které mi byly dostupné v oné době. Pozornému čtenáři jistě neuniklo, že nedávaly vyčerpávající odpověd' na' řadu významných otázek, zákonitě se vynořujících nejen v souvislosti s událostmi předcházejícími japonskému útoku na Pearl Harbor, ale i s událostmi, které následovaly. Určitá vysvětlení se nabízela, ale záměrně jsem se nepouštěl na pole byt' lákavých spekulací; šlo o příliš závažné skutečnosti a nepovažoval jsem se oprávněn k hypotézám, pro které jsem neměl dostatečnou oporu ve zjištěných faktech. A tak zůstávaly otazníky. Především, jak bylo možné, že odpovědní vojenští a političtí činitelé Spojeňých států nevyvozovali potřebné závěry z řady signálů upozorňujících na hrozící nebezpečí? Nebo nebyli dostatečně informováni? V tom případě, jak se to mohlo stát a kdo byl za tak katastrófální pochybení odpovědný? Nebo byli informováni a z určitých důvodůjednali tak,jakjednali? Nebo měli skutečně vinu za katastrofu, jež postihla nejvýznamnější americkou základnu v Tichomoří, velitel Tichomořského lod'stva admirál Kimmel a velitel po
zemních vojsk na Havaji generálporučík Short, kteří, ač byli včas varováni, neučinili, co bylo jejich povinností? Byli vůbec tito dva důstojníci svými nadřízenými z Washingtonu upozorněni na to, jak je nebezpečí akutní? Proč potom nebyli za tak závažné provinění nikdy postaveni před soud?
Na počátku osmdesátých let, čtyřicet let po íttoku na Pearl Harbor, a poté, co moje kniha již vyšla, Američané na základě zákona o volném přístupu k informacím uvolnili historikům a badatelům dosud nepřístupné materiály, především z archívů ministerstva vojenského námořnictva a Národní agentury pro bezpečnost. Následkem toho i řada osobností, které se do té doby cítily vázány povinností mlčenlivosti, dala veřejnosti k dispozici své poznatky. Brzy se objevily práce čerpající z těchto pramenů a vrhající nové světlo na mnohé otázky související s tragédií Pearl Harboru. I tak není vyjasněno vše a přes zmíněné zpřístupnění archívů zůstávají bílá místa. Jednak nebyly s odvoláním na nutnost dalšího utajení uvolněny všechny materiály, jednak je nanejvýš pravděpodobné, že vše důležité nebylo z těch či oněch důvodů ve své době zaznamenáno. A osoby, které by mohly objasnit klíčové okamžiky rozhodování na nejvyšší vojenské a politieké úrovni, nebot' se na něrn přímo podílely, již nežijí.

Přesto považuji nově zveřejněné poznatky za natolik závažné, že s přihlédnutím k nim jsem pro druhé vydání Pacifiku v plamenech kapitolu pojednávající o útoku na Pearl Harbor přepracoval a podstatně rozširil. ~
V Praze, květen 1988 Miloš Hubáček
16 ~ 17

1.
D EN HANBY
Japonsko, tvořené řetězem ostrovů oddělených na západní straně od asijského kontinentu Japonským mořem a na východní straně omývané vodami největšího světového oceánu, mělo vzhledem ke své geografické poloze základní předpoklad být již odedávna významnou námořní velmocí. Kupodivu celá staletí tomu tak nebylo.
Když se ke konci třináctého století mongolský dobyvatel Kublajchán roz~odl Japonsko napadnout a připlul s velkým invazním lod'stvem, jen rozmar počasí v podobě náhlé a prudké bouře - onoho "božského vět~u" pojmenovaného kamikaze -, jež chánovy lodi rozehnala a potopila, zachránil překvapenou a na námořní válku zcela nepřipravenou ostrovní říši.
Až o tři sta let později se japonský vojenský diktátor a vrchní zemský správce kanpaku Hidejoši pokusil podle příkladu Kublajchána zaútočit po moři na Koreu a Čínu. Vylodění se podařilo~ Jeho vojska obsadila téměř celou Koreu, ale potom přišla pohroma. Korejský válečník Ji-Sun-sin se vrhl s eskadrou narychlo shromážděných a provizorně obrněných lodí na zakotvená japonská plavidla a většinu jich
potopil. Japoncům, kterým hrozilo odřížnutí od domácích ostrovů, nezbylo než se dát se zbytkem lodí na rychlý ústup, jenž zakrátko skončil úplným stažením všech vojsk. Vytrvalý Hidejoši se však přesto nehodlal vzdát. Jen co obnovil síly a postavil nové lod'stvo, vtrhl v roce 1596 do Koreje znovu, tentokrát za okolností nápadně připomínajících postup, který japonští generálové a admirálové zvolili o tři sta padesát let později: Zatímco v korejském hlavním městě Soulu probíhala mezi domácími vládci a japonskými vyslanci jednání o míru, Hidejoši bez varování zaútočil. Měl úspěch; potopil pár lodí bránících korejské pobřežní vody a poté jeho vojska znovu vstoupila na pevninu. Nebezpečnou situaci opět rozhodl Ji-Sun-sin. S podporou Číňanů, kteří věděli, že pomáhají-li Korejcům, brání vlastně před pozdější japonskou expanzí svoji vlastní zemi, vybudoval v rekordně krátkém čase válečnou flotilu a s ní zničil hlavní japonské námořní síly ve chvíli, kdy se vítězně vracely domů.
Tato lekce již Hidejošimu stačila. Rozezlený kanpaku vydal edikt, který zakazoval všem Japoncům styky s vnějším světem, a aby nepodlehli pokušení, výslovně zakázal stavbu námořních lodí. Dvě stě padesát let ťrvala japonská izolace. Teprve v polovině 19. století, kdy kapitalistické mocnosti zahrnuly do sféry svých světovládných zájmů i dosud stranou stojící Japonsko, připlul v roce 1854~ do Tokijského zálivu velitel amerického lod'stva operujícího ve východoasijských vodách komodor Peřry a pod hrozbou děl si vynutil vstup na pevninu. Perry razil cestu americkému zboží a kapitálu ajeho akce přinutila Japonsko uzavřít s kapitalistickými mocnostmi stejně nerovnoprávné smlouvy, jako deset let předtím uzavřela Čína po obdobném zásahu Angličanů. Tak skončila éra izolace Japonska, u jeho břehů se začaly stále častěji objevovat lodi plující pod vlajkami evropských a amerických rejdařských společností i lodi ježící se hlavněmi děl.
Japoncům nezbylo než rychle zapomenout na edikt správce Hidejošiho. Jak se otevíraly dokořán dveře stále intenzívnějšímu styku s vyspělými kapitalistickými státy, objevovala se naléhavá potřeba vlastních válkých lodí poháněných moderními parními stroji a vybavených děly. Japonsko té doby, feudální a zaostalé, nevzbuzovalo u kapitalistických mocností žádné obavy ani jako konkurent v dobý
18 ~ 19

vání světových trhů, ani jako protivník na poli válečném. Proto ochotně poskytly radu i pomoc.
Již před příchodem komodora Perryho Japonci se zájmem obhlíželi těch několik holandských parníků, které zavítaly do jejich přístavů, a parní stroj byl právě tím, s čím bylo nutno začít. V roce 1856 vyměnili s Holand'any za zlato, měd' a kafr dvě párou poháněné nákladní lodi. Japonští mechanici lodní stroje rozebrali do šroubku a zakrátko podle nich vyrobili svoje vlastní.
Téměř ve stejnou dobu se ze skromných začátků zrodilo i císařské válečné námořnictvo. První dvě válečné lodi získalo darem: ozbrojený kolový parník od Holand'anů a jachtu se čtyřmi děly od britské královny Viktorie. První obrněnec

byl koupen od Američanů; šlo o zastaralou válečnou lod' Stonewall. Nikoho tehdy ani ve snu nenapadlo, . že přijde doba, kdy japonské válečné lodi budou posílat ke dnu výkvět námořních sil'zemí, které nyní povzneseně pohlížely, na počáteční krůčky nezkušených mořeplavců ostrovní říše.
Kapitalistické velmoci; stále nepocit'ující nebezpečí, svoji pomocnou ruku ještě dlouho neodtáhly. V šedesátých letech odchází první malá skupina mladých Japonců studovat na námořní akademii Spojených států v Annapolisu. T"ricet kilometrů od Jokohamy budují francouzští inženýři v Jokosuce první loděnici na výstavbu válečných lodí. Francouzští specialisté v ní zůstávají deset let a učí Japonce všemu, co Západ o jejich stavbě ví. V roce 1873 pomáhají Angličané založit námořní akademii v Tokiu. Admirál Douglas a třiatřicet britských námořních důstojníků ji uvádí v chod. Později byla akademie přemístěna na ostrov Etadžima u Hirošimy, kde byly pro kadety postaveny ubikace z cihel, zvlášt' za tímto účelem přivezených z Anglie. Japonci válečná plavidla objednávají ve všech světových loděnicích: z Anglie bitevní lodi, z Německa, Spojených států a Francie křižníky. Současně stavějí válečné lodi v Jokosuce. Koncem století se japonské válečné námořnictvo může směle postavit vedle lod'stev řady západních námořních mocností. Má sedmdesát šest válečných plavidel ajeho páteř tvoří eskadra velkých bitevních lodí. Námořní akademie na Etadžimě chrlí stovky mladých, tvrdým výcvikem prošlých důstojníků.
Netrvalo dlouho a,Japonsko pochopilo, jakou sílu má ve svém nově vybudovaném válečném námořnictvu. Od pocitu sílyjejen krůček ke snaze si ji ověřit a využít. Již na počátku dvacátého století se Japonsko řadí po bok imperialistickým světovým mocnostem a plně si osvojujejejich nenasytnost a dravou rozpínavost. Je to opravdu pozoruhodný vývoj za pouhých padesát let ode dne, kdy komodor Perry musel hrozit děly svých lodí, aby američtí námořníci mohli vkročit do hlavního města před světem uzavřeného císařství.
Japonci se počali rozhlížet, kam napřít svoji čerstvě nabytou agresívní energii. Vybrali si Koreu a Čínu. Prvním krokem mělo být dosažení cíle, o který se před třemi sty lety marně pokoušela vojska kanpaku Hidejošiho - obsazení Koreje. Tady se ale střetlyjaponské plány se zájmy jiné mocnosti, a to carského Ruska, které cítilo ohrožení vlastních expanzívních záměrů v oblastech, jež považovalo za svoje sféry vlivu. Šlo'o Mandžusko, Koreu a dálnovýchodní základny.
V první čínsko japonské válce v devadesátých letech 19. století si Japonsko zajistilo práva na poloostrov Liao-Tung, jižní Mandžusko, a zejména na přístav Port Arthur, nejseverněji položený nezamrzající přístav na asijském kontinentu. Krátce nato ale Rusko s podporou Německa a Francie přinutilo Japonce k ústupu a již v roce 1897 byl Port Arthur pevně v ruských rukou. Kromě ztráty Port Arthuru Japonci nelibě nesli přítomriost ruských vojsk v Mandžusku. Zahájili proto s carskou vládou jednání o jejich stažení, ta ale nevedla k výsledku, který by Tokio uspokojoval; opustili proto jednací stůl a začali situaci řešit jinými prostředky.
Již v této fázi došlo k incidentu, ktery měl vnímavým pozorovatelům napovědět, jakého způsobu vedení války se lze nadít od Japonska, už pevně stojícího na pozicích bezohledné imperialistické politiky.
Když japonský admirál Uriu připlul 8. února 1904 se šesti křižníky a osmi torpédoborci tvořícími součást lod'stva admirála Tógóa bez vyhlášení války - k neutrálnímu korejskému přístavu Čemulpcho, kotvila tam řada válečných lodí různých států, mezi nimi i ruský křižník Varjag. Uriu v souladu s protiruskými záměry Tokia'vy
20 21 ~

. I

zval Varjag, aby se vzdal. Veli'tel křižníku marně apeloval na kapifány ostatních válečných lodí v přístavu, aby se společně postavili Japoncům na odpor a nedovolili toto nevídané ponxšení neutrality. Někteří souhlasili a byli ochotni ke společné akci, rozhodující slovo ale měl-velitel amerického křižníku Vicksburg. Američan se nehodlal angažovat a svým postojem vyjadřoval stanovisko vládnoucích kruhů své země, kterým vůbec nebylo proti mysli, aby se japonská výbojnost obrátila proti Rusku. Varjag vyplul z přístavu přímo před hlav= ně děl vyčkávajícího japonského lod'stva. Ruští námořníci bojovali statečně, ale nepoměr sil byl obrovitý, a boj mohl skončit jen jediným způsobem. Nakonec, aby Varjag nepadl nepříteli do rukou, vlastní posádka jej potopila. Potom Japonci vysadili invazní vojska na korejském území. Tak krátkozrakost amerického velitele, sledujícího stejně krátkozrakou politiku svých představených, umožnila Japoncům další úspěšný a beztrestný krok k výbojůrn na asijském kontinentu.
Téhož dne, 8. února 1904, došlo i kjiné, závažnější akci. Japonské torpédovky

bez jakéhokoli varování napadly v noci Port Arthur, těžce poškodily tři ruské bitevní lodi l. tichomořské eskadry a potopily jeden křižník.
Poté vrchní velitel japonského válečného lod'stva admirál Heihačiró Tógó po řadu měsíců přístav blokoval a snažil se vylákat zbylé ruské lodi na volné moře, mimo ochranu pobřežních baterií. To se mu nedařilo, nebot'.Rusové pokládali vnucený souboj - vzhledem k číhající japonské přesile - za sebevražd u. Až 10. srpna 1904 na příkaz z Petrohradu eskadra vyplula s cílem probít se do Vladivostoku. Do cesty se jí postavilo japonské lod'stvo. Zpočátku se štěstí klonilo na stranu Rusů a Tógó již chtěl z bitvy ustoupit, když granát zasáhl velitelskou věž ruské vlajkové lodi Cesarevič. Velitel eskadry admirál Vitgeft byl zabit s většinou svého štábu a eskadra zbavená velení se vrátila do Port Arthuru. Tak se stala první závažná chyba, nebot' byla promarněna nadějná příležitost prorazit blokádu. Následující držení zbytků eskadry v Port Arthuru bylo druhým strategickým pochybením, což zdůrazňují všechny sovětské publikace. Namísto toho, aby lodi vypluly a způsobily Tógóovi co největší ztráty a škody, což by
22
zřejmě podstatně ovlivnilo průběh pozdějšího střetnutí u Cušimy, zůstávaly na základně zcela nevyužity a Japoncům se je podařilo, až na několik torpédoborců a dělových člunů, postupně všechny zničit.
Zatím petrohradská admiralita přišla s "geniálním" nápadem, pro nějž získala i nepříliš duchem nadaného cara Mikuláše II. V polovině října i904 vyplulo z Baltu dvaačtyřicet lodí 2. tichomořského lod'stva pod velením admirála Zinovije Petroviče Rožestvenského s úkolem pomoci obleženému Port Arthuru. Ještě nikdy v historii válek na moři se nevydávalo válečné lod'stvo složené z tak pestré směsice plavidel na tak dalekou; obtížnout a nebezpečnou plavbu. Italský námořní přidělenec v Petrohradě ře~l při jeho vyplutí zástupci ruské admirality: ,~Jestliže Rožestvenskij dopluje jenom do půli cesty, můžete jeho jméno vytesat.na pamětní desku hned vedle Nelsona." Rožestvenskij to dokázal. Obeplul celý svět a po nesmírných obtí
žích dosáhl v květnu 1905 japonských vod. Ruští námořníci padali únavou a lodi byly v takovém stávu, že nejvíce ze všeho potřebovaly gencrální opravy.
Zcelajiná byla situace na straně protivníka. Dokonale připravená japonská válečná plavidla převzala od počátku iniciativu. Admirál Tógó zvolil i místo střetnutí - Cušimský průliv mezi ostrovy Cušima a Kjúšú, přesně totéž místo, kde před sedmi stoletími neslavně skončil nájezd lodí Kublajchána. Tógóovy bitevní lodi a křižníky vpluly 27. května 1905 krátce po poledni do průlivu, pi-ehradily ruskému lod'stvu cestu a zezadu je obklíčil svaz admirála Uriua. Než padl první výstřel, vydal Tógó ze své vlajkové lodi Mikasa výzvu: "Osud císařství závisí na této bitvě. At' každý muž přispěje k vítězství ze všech sil!" Japonský admirál nebyl původní, šlo o parafrázi slavného Nelsonova signálu užitého před bitvou u '~'rafalgaru. Boj trval v podstatě pouhé tři čtvrti hodiny a skončil úplnou porážkou carského lod'stva. V prvních pár minutách došlo k. ochromení ruské vlajkové lodi Kňaz Suvorov a brzy byla v plamenech i většina ostatních ruských plavidel. Těžce zraněný admirál Rožestvenskij byl c bezvědomí přenesen na torpédoborec a později upadl do zajetí. Tógó mohl být spokojen. Tokio přivítalo vítězství japonského lod'stva bouřlivým nadšením, militaristé měli nyní upevněnou pozici a této situace náležitě využili.
23

V Japonsku vždy zaujímalo zvláštní postavení pozemní vojsko, které se stalo mluvčím všech ozbrojených sil. Námořnictvo, přestože dosáhlo nevídaného rozmachu, stále ještě představovalo mladšího partnera a jeho hlas nebyl určující, zejména pokud šlo o strategické koncepce a politickou orientaci země. Armádě náleželo první místo a její pozice na vnitropolitické scéně byla významnější než váha samotného parlamentu. Každý Japonec pokládal za čest sloužit v ozbrojených silách; zemřít za císaře bylo posvátným posláním.
Když přišla první světová válka, Japonsko v ní stálo na straně Francie a Velké Británie. Mělo k tomu důvod - chtělo získat německé kolonie na Dálném východě a v Pacifiku. Na mírové konferenci v roce 1919 obdrželo mandát ke všem dřívějším německým koloniím v Tichomoří severně od rovníku. Tak se do jeho rukou, v podstatě za cenu minimálního válečného úsilí, dostala bývalá německá námořní základna na Šantungském poloostrově Cingtao, dále Mariany (s výjimkou ostrova Guam, který Američané koupili roku 1899), Marshallovy ostrovy a Karolíny. Nešlo jen o získání ostrovů ztracených v oceánu, nýbrž především o strategické pozice, kterých Japonsko později dokázalo plně využít. Vedoucím americkým, britským a francouzským státníkům na mírové konferenci nezbylo než schválit hotovou věc: Japonsko totiž tyto ostrovy obsadilo již v průběhu válkyjako území Německa, se kterým válčilo po boku dohodových mocností, a od té chvíle bylo pevně rozhodnuto

si je podržet.
Bezprostředně po první světové válce zavládla na čas atmosféra, která byla přirozenou reakcí na právě skončené krvavé jatky. Přestože armády vybubnovávaly svá vítězství, zásluhy a hrdinství, jejich mocenské postavení pokleslo. Šlo s výsleďnici několika navzájem působících faktorů. Jednak byly země vyčerpány, hospodářství stagnovalo, ale hlavně masy prostých občanů, které nesly tíhu válečných útrap, nyní žádaly, aby byly konečně uspokojeny alespoň jejich základní potřeby; mYšlenky vyslovené Velkou říjnovou socialistickou revolucí nacházely spontánní ohlas u stamiliónů pracujících na celém světě. Vyčerpané fmanční rezervy nedovolovaly posk5·tovat vojákům
2~1
další miliardy, jak tomu bylo ve válečných letech. Navíc po porážce císařského Německa a jeho spojenců se vytvořil jistý dojem relativní
ho bezpečí. Tato situace se odrazila i v militaristickém Japonsku. Převládl pocit, že světovou válkou vYčerpané mocnosti, které dosud ohrožovaly japonské zájmy, potřebují čas, aby mohly pokračovat ve svých dálnovýchodních výbojích. Na japonské vnitropolitické scéně se objevily náznaky liberalizace a ochoty ke spolupráci s ostatními zeměmi. Proto také japonský parlament odmítl v roce 1922 odhlasovat armádě zvýšené fmanční požadavky a tímto, v japonské historii zcela ojedinělým krokem načas přibrzdil narůstání moci militaristů..Civilní úřady prosadily svoji pozici proti vojenským, a byla dokonce vytvořena obdoba politického systému dvou stran; snižovaly se vojenské rozpočty a Japonsko dodržovalo závazky plynoucí z členství ve Společnosti národů.
V tomto období liberální japonská vláda také souhlasila s navrácením Šantungského poloostrova Číně a podepsala smlouvu devíti mocností, kterou se signatáři zavazovali, že budou chránit práva a zájmy Číny, dodržovat zásadu "otevřených dveří", to jest uznávat pro každou zemi ,stejné možnosti v navazování obchodních a politických styků s Čínou, respektovat její suverenitu, nezávislost a územní celistvost. Na wáshingtoňské námořní konferenci v roce 1922 Japonsko podepsalo smlouvu určující poměr počtu bitevních a letadlových lodí Velké Británie, Spojených států a Japonska podle klíče 5-5-3, což znamenalo, že za každých pět lodí této kategorie, jež postaví Anglie a Amerika, může Japonsko postavit pouze tři.
Japonská civilní vláda měla zdánlivě situaci v rukou, ale pod povrchem vřela nespokojenost vojáků. Všemi cestami se snažili obnovit dřívější vliv a dokázali přitom vytěžit maximum z jakékoli záminky; ve svůj prospěch využili i to, že Japonsko plní dohody a mezinárodní závazky.
Protože se zájmy japonských generálů a admirálů především soustřed'oval na rozsáhlou tichomořskou oblast, kde bylo'zřejmé, že prY
vořadým protihráčem budou Spojené státy; tokijská vojenská klika
25

. I

pozorně sledovala každý krok Washingtonu, a když v roce 1924 vláda Spojených států vydala nový přistěhovalecký zákon, stal se okamžitě záminkou k velké demagogické prótiamerické kampani. Zákon totiž bez výjimky zakazoval stěhování Japonců do USA, a protože z ostatních zemí byly přistěhovalecké kvóty povoleny, tento tvrdý postup se hluboce dotkl japonské hrdosti, vyvolal hořkost a pocity ponížení a samozřejmě vedl ke zdiskreditování civilní vlády, která svoji politiku opřela o spolupráci s ostatními mocnostmi.
Druhým takovým sudem prachu bylajiž zmíněná dohoda o poměru bitevních a letadlových lodí 5-5-3. Trvali na něm především Američané, nebot' podle názoru jejich vojenských stratégů bránící se lod'stvo musí být o padesát procent silnější než útočník a Američané se chtěli včas pojistit pro případ budoucího nepřátelství s Japonskem a zabezpečit si jednozňačnou převahu. Japonci žádali na konferenci poměr 10-10-7, což by na americké straně zajišt'ovalo pouze třiačtyřicetiprocentní převahu. To tvrdohlaví odborníci z Washingtonu odsouhlasit nechtěli a prohlašovali, že právě oněch chybějících sedm procent může představovat rozdíl mezi vítězstvím a porážkou.
V této době ještě stále tvořily páteř každého válečného lod'stva bitevní lodi, obrněná monstra vyzbrojená těžkými děly. Proto také japonští admirálové velmi nelibě nesli omezení plynoucí z námořní dohody. Demagogicky prohlašovali, že závazky, které dobrovolně přijala vláda nezodpovědných civilistů, jsou neodpustitelným porušením principu "císařova velení", spočívajícího vjeho ničím neomezovaném právu rozhodovat o sílejaponských vojsk a lod'stva. V Japonsku, které sice velmi rychle dohánělo vyspělé státy v technice a ve všem ostatním, co přinášela moderní doba, stále silně působily feudální představy o císařově

božském právu rozhodovat o všem, co se týkájeho říše. Kdokoli mu toto právo upíral čije omezoval, dopouštěl se urážky celéhojaponského národa. Liberální vládou uzavřená námořní smlouva byla v podání jistých kruhů právě takovou urážkou.
Přitom ale tolik zdůrazňovaná nespravedlnost vnucená Japonsku washingtonskou námořní dohodou zdaleka neznamenala, .že by japonské válečné námořnictvo stagnovalo. Smlouva stanovovala pro nově budované bitevní lodi maximální výtlak 35 000 tun s tím, že
celková tonáž těchto plavidel nepřesáhne u Spojených států a Velké Británie 525 000 tun a u Japonska 31 5 000 tun. Pokud šlo o letadlové lodi,jejich výtlak neměl překročit 27 000 tun a celková tonáž letadlových lodí nesměla překročit u Spojených států a Velké Británie hranici 135 000 tun a u Japonska 81 000 tun. Stranám bylo dovoleno postavit nejvýše dvě letadlové lodi, každou s výtlakem do 33 000 tun, ale s tím, že opět celková tonáž nepřesáhne stanovenou hranici. Pokud se týkalo křižníků, mohly být stavěny v libovolném počtu za podmínky, že jejich výtlak nepřesáhne 10 000 tun a ráže jejich děl 203 mm. V této souvislosti se poprvé objevil termín těžký křižník (s děly ráže 203 mm) a lehký křižník (s děly ráže do 155 mm). Při stavbě nových lodí Japonsko sice omezení dodržovalo, ale prostor, ktery smlouva poskytovala, využívalo maximálně, o čemž svědčí i to; že mezi bitevními lod'mi dostavěnými v době platnosti smlouvy byla i pozdější vlajková lod' japonského válečného námořnictva Nagato. Mimoto začala i výstavba osmi bitevních křižníků (ve smyslu smlouvy řazených do kategorie bitevních lodí), z nichž dva, Akagi a Amagi, byly daleko mohutnější nežjakýkoli bitevní křižník stavěný v té době jinou námořní velmocí. Japoňští konstruktéři se zaměřili především na kvalitu a modernost nově budovaných plavidel, a to nejen u těžkých . lodí. Například torpédoborce, které Japonsko stavělo ke konci dvacátých let, byly rychlejší než torpédoborce vycházející z anglických a amerických loděnic a měly.výzbroj zavedenou na lodích Spojených států až v polovině druhé světové války.
Limitování tonáže letadlových lodí, k němuž došlo na washingtonské konferenci vedle omezení výstavby velkých bitevních lodí, překvapilo i řadu zasvěcených. Vývoj těchto plavidel byl totiž stále ještě v plenkách a vlivní admirálové námořních velmocí je zatím zdaleka nepovažovali za zbraň, která o dvacet let později bude určovat průběh největších námořních střetnutí.
Pokusy se startem letadel z lodních palub byly sice prováděny již před první světovou válkou, ale dlouho se pokládaly spíš za pouhé ukázky pilotního umění a kaskadérské kousky než za důležitý,přispě
26 ~ 27

vek budoucí technlce námořní války. V listopadu roku 1910 odstartoval americký pilot Eugene Ely ze zvláštní plošiny instalované na palubě křižníku Birmingham a přistál na pevnině. O dva měsíce později se Elymu podařilo přistát na obdobné plošině vybudované na palubě obrněného křižníku Pennsylvania. První letadlovou lod' na světě - přebudovaný velký křižnik Furious - získalo v roce 1917 britské královské námořnictvo. Do konce první svétové války uvedlo do služby další dvě - Vindictive a Argus, a těsně po válce Eagle a Hermes. U Eaglu bylo poprvé užito "ostrova", který se od té doby stává charakteristickou nástavbovou dominantou všeeh pozdějších letadlových lodí; jde o soustředění všech nástaveb - věže, stěžňů, můstku, komínů - do ucelené konstrukce umist'ované na okraj paluby ve středu lodi, čímž se celá délka paluby uvolní pro potřebu, letounů. První americká letadlová lod' - přestavěný velký uhelný parník Langley - vstoupila do služby až po válce - v roce 1922.
Japonci brzy rozpoznali význam letadlové lodi a speciálních leteckých sil, které jí budou užívat jako plovoucí, základny. Rok po podepsání washingtonských dohod postavili svoje první plavidlo tohoto typu - Hóšó. Poručík Suniši Kira, pozdější viceadmirál, byl prvním japonským pilotem, který v březnu 1923 přistál najejí palubě. Proto-, že do tonáže povolené washingtonskou smlouvou jim ještě zbývalo 74 000 tun, přestavovali i dva mohutné bitevní křižníky Akagi a Amagi na letadlové lodi. Amagi ale za zemětřesení v roce 1923 utrpěl tak těžká poškození, že již nebyl opravován; místo něj Japonci přestavěli bitevní lod' Kaga, jež byla podle washingtonské dohody určena do šrotu. Akagi byla dokončena roku 1927, Kaga roku 1928. Jejich protiváhu na americké straně představovaly Lexirigton a Saratoga, též přestavěné velké bitevní křižníky, jež vstoupily do služby koncem dvacátých let. Protože Japoncům stále ještě zbývalo do limitu kolem 20 000 tun tonáže, postavili v letech 1929- 1933 další letadlovou lod' Rjúdžó. Američané pozorně sledovali rozmach japonské námořní výstavby, nehodlali zůstat pozadu, a tak na přelomu dvacátých a třicátých let dokončili letadlovou lod' Ranger a v roce 1934 započali s výstavbou Enterprise a Yorktownu, jimiž vyplnili dosud

nevyužitou část povolené tonáže.
V roce 1930 se konala nová námořní konference v Londýně. Japonci se tam snažili změnit pro sebe nevýhodný poměr 5-5-3, ale neuspěli pro zarputilý odpor Angličanů a Američanů. Výsledek konference byl opět vodou na mlýn vojenské kliky, která ještě důrazněji přesvědčovala japonské masy o tom, že Západ je rozhodnut stále držet Japonsko v postavení podřadného a méněcenného partnera, a tedy jediná řeč, které může rozumět, je řeč zbraní.
Snaha tokijských militaristů získat zpět roz]~odující pozici ve státě neustávala ani na chvíli. Na podporu svých cílů vytvořilijiž na začátku dvacátých let pod názv~m "Šovova obroda" hnutí obdobné německému nacionálnímu socialismu. Jeho ideovou biblí byla kniha nacionalistického fanatika Ikkiho Kity nazvaná Program rekonstrukce Japonska. Program požadoval zrušení parlamentu, rozdělení soukromého vlastnictví, znárodnění důležitých průmyslových odvětví, soustředění vládní moci v rukou armády a císaře, potlačení politické kritiky a japonskou hegemonii na Dálném východě jako první krok k ovládnutí světa a "osvobození" sedmi set miliónů trpících bratrů v Číně, Indii, na Filipínách a v asijských koloniích evropských mocností. .
Hnutí mělo velký ohlas mezi středními vrstvami a mladými důstojníky. Vzniklý i početné tajné společnosti s vysloveně nacionalistickým a teroristickým charakterem, z nichž nejvýznamnější nesla název Černý drak. Už v roce 1923 se tyto síly pokusily získat moc, plánovanému přeVratu však zabránilo velké zemětřesení, které v tomto roce postihlo Tokio a způsobilo nesmírné ztráty na životech a majetku. Další příležitost k rozhodujícímu kroku se naskytla až v roce 1931. Šlo o notoricky známý mandžuský incident, provokaci připravenou japonskými militaristy, jež měla poskytnout onu potřebnou záminku, která by umožnila zbavit civilní vládu rozhodování a vrátit vojákům postavení, jež zaujímali před rokem 1921.
V noci z 18. na 19. září 1931 obsadila japonská vojska Mukden a četnájiná města vjižním Mandžusku. Za dvanáct hodin bylo obsazení jižního Mandžuska skončeno a japonská vojska rychle postupo
28 a 29

vala do vnitrozemí. Záminkou k této agresi se stal Japonci nastrojený incident - údajné vyhození kolejnic na japonské trati jihomandžuské železnice. Na příkaz Společnosti národů vyšetřovala okolnosti incidentu mezinárodní komise, v jejímž čele byl Angličan Lytton. Komise například zjistila, že za 10 až 15 minut po "vyhození trati" po ní bez újmy přejel expresní vlak. Když žádala vysvětlení této okolno
, sti od poručíka Kavamoty, ktery byl se svým oddílem právě na úseku kde k domnělé teroristické akci došlo, poručík odpověděl, že byla zničena jen jedna kolej a vlak prý v rychlé jízdě projel po druhé, nezničené. Tehdejší americký ministr zahraničí Stimson uvedl později ve svých pamětech, že k žádnému incidentu nedošlo a že japonská armáda byla uvedena v pohyb podle předem připraveného strategického plánu.
Vládě v Tokiu nezbylo než se smirit se situací, před kterou byla postavena vojáky, a válečný stav s Čínou, jenž následoval, ji již zbavil možnosti cokoli ovlivnit. Rozhodující kontrolu nad státními záležitostmi s odvoláním na to, že země je ve válce, převzala armáda. Na závěrečnou zprávu Lyttonovy komise Japonsko reagovalo tím, že vystoupilo ze Společnosti národů, čímž si úplně uvolnilo ruce, a již nemuselo, ani formálně, brát zřetel na mezinárodní závazky.
Vojenská klika neztrácela čas. Situace vzniklá válkou v Číně jí byla příznivá a nyní jí využila k tvrdému vyrovnání s protivníky na vnitropolitické scéně. V první polovině roku 1;932 by1 zavražděn ministr imancí, který několikrát, předtím odmítl vyhovět přehnaným finančním požadavkům armády, zavražděni byli i strážce císařské pečeti admirál Saitó a generální inspektor armády generál Watanabe. Pětasedmdesátiletý předseda vlády admirál Okada unikl smrti jen tím, že se vrahové zmýlili a zastřelili jeho bratra. I když kromě ministra financí šlo o vysoké. důstojníky, i ti se stáli pro extremistické armádní živly neúnosnými pro svůj kladný postoj k civilní vládé a pro výhrady, jež měli k vybičované válečnické hysterii. Kromě toho měli být tímto brutálním způsobem upozorněni všichni ostatní "váhaví" na to, co je čeká v případě, že upadnou v nemilost. Ultrareakční živly šly dokonce tak daleko, že za účelem vyprovokování války se Spojenými státy plánovaly zavraždění amerického velvys~ance v Japonsku Josepha Grewa a filmového herce Charlieho Chaplina, ktery byl právě na návštěvě v Tokiu. K tomu naštěstí nedošlo.
Tak jak vojenská klika získávala převahu na vnitropolitickém poli, zvyšovala i svoje požadavky na rozsáhlé rozšiřování ozbrojených sil, na přestavbu průmyslu na válečriý, na nové a lepší zbraně.

Opět přišla na přetřes otázka poměru náínořních. sil stanoveného washingtonskými dohodami. Všichni militantní politikové prohlašovali, že je na čase se této "pohany" zbavit, což se mělo stát na nové námořní konferenci svolané v roce 1934 do Londýna, kam byl jako hlavní japonský delegát vyslán viceadmirál Isoroku Jamamoto.
Tento důstojník se stal nejvýraznější osobností japonského válečného námořnictva před druhou světovou válkou i v jejím průběhu. Jméno admirála Jamamota je spjato s výstavbou moderního japonského válečného lod'stva i s jeho pozdější účastí na válečných událostech v Tichém oceánu tak, že není významnějšího kroku, který by nebyl přímo či nepřímo ovlivněn jeho osobou; je proto na místě se jím zabývat víc než kterýmkoli jiným aktérem obrovského střetnutí, které se v Tichomoří připravovalo a zakr~tko i odehrálo. Je objektivní pravdou, že Jamamoto přispěl k vybudování útočného lod'stva impe.~ialistického Japonska, že dal všechen svůj válečnický um do služeb japonské reakce, která si v cílech a prostředcích v ničem nezadala s hitlerovským nacismem. Jamamoto wtvořil hrozivou námořní zbi-aň, naplánoval zákeřný útok na Pearl Harbor a přispěl značnou měrou k počátečním úspěchům japonských vojsk, jež přinesla hrůzu a utrpení asijskému kontinentu a Tichomoří. Je mimo jakoukoli pochybnost, že kdyby přežil druhou světovou válku, stál by v j~dné i-adě s ostatními japonskými hlavními válečnými zločinci, kteří byli mezinárodním tribunálexn souzeni a po zásluze potrestáni.
Jamamoto se narodil 4. dubna roku 1884 jako sedmé dítě vesnického učitele Sidikišiho Takany v severozápadní části největšího japonského ostrova Honšú. Ve dvanácti letech odešel z vesnické školy

na střední školu v městě Nagaoka a v patnácti letech se přihlásil do námořní akademie v Etadžimě. Doba byla vhodná, začínalo 20. století a císař Meidži v rámci modernizace země a jejího začlenění do řady světových mocností rozhodl o vybudování silného válečného námořnictva. Přijímaci zkoušky složil Jamamoto jako druhý nejlepší adept ze tří set přihlášených. Následovaly čtyři roky výuky a výcviku námořniho kadeta. Po třech letech přišlo přeřazení na výcvikovou plachetnici, kde byl režim ještě tvrdší. Nakonec Jamamoto složil zkoušky na výtečnou.
První bojovou zkušenost získal v hodnosti praporčíka na obrněném křižníku Nišin ve střetnutí s ruským lod'stvem u Cušimy v roce I905. V bitvě byl Jamamoto zraněn, ztratil dva prsty na levé ruce.
Po bitvě u Cušimy strávil dva měsíce v nemocnici, potom dostal dovolenou a po ní se znovu vrátil na moře. Následující roky proběhly stejně jako u stovek dalších důstojníků válečného námořnictva v době míru - výcvik střídal plavby do Číny, Koreje, Austrálie a na západní pobřeží Spojenýeh států. Při vypuknutí první světové války bylo Jamamotovi třicet roků. Podle starojaponské tradice byl v tomto věku adoptován prominentní rodinou svého rodného kraje a přijaljejí jméno Jamamoto. IO tři roky později, už v hodnosti fregatního kapitána, se Jamamoto oženil a krátce nato byl vyslán na dvouroční studijní pobyt na Harvardovu univerzitu ve Spojených státech.
V Americe nežahálel. Na Harvardu studoval ekonomii se speciálním zaměřením na ropu - nejživotnější potřebu každého moderního válečného lod'stva. Podrobně se seznamoval s americkým ropným průmyslem a o prázdninách dokonce odjel do Mexika, aby získal bezprostřední zkušenosti s těžbou a zpracováním vzácné suroviny.
,Když Jamamoto na Harvardu končil a vypracoval závěrečné práce, jejich kvalita a zasvěcenost vzbudila pozornost několika amerických ropných firem, které mu nabídly zaměstnání. Odmítl. Spojené státy opouštěl v době, kdy v Evropě skončila 1. světová válka.
V roce 1923 v hodnosti námořního kapitána se Jamamoto stal velitelem nově zřízeného výcvikového střediska pro námořní piloty v Kasumigauře. Už v době svých amerických studií velmi pozorně sledoval první pokusy s nově se rodícím námořním letectvem, stavbu
letadlových lodí a jako jeden z mála již tehdy pochopil obrovské možnosti námořního letectva v příští válce. Nyní, ve věku čtyřiceti let, mohl aktivně ovlivnit jeho rozvoj ve své zemi. Jamamoto byl silW, osobnost, dokázal. si získat a udržet autoritu přirozeným velitelským nadáním, osobním příkladem a hlubokými znalostmi, Ve čtyřiceti letech se naučil létat a v krátké době vytvořil ze svěřeného střediska nejlepší výcvikovou instituci japonské armády. Velitelem výcvikového střediska byl osmnáct měsíců. Potom znovu odjel do Spojených států, tentokrát jako námořní přidělenec japonského velvyslanectví ve Washingtonu. Jeho úkolem bylo zjistit co nejvíce o americkém válečném námořn.ictvu, stavbě lodí, obranných plánech a podobně. Měl úspěch, a to nejen dík pracovitosti, ale i tomu, že si získal značnou osobní oblibu u amerických

námořních důstojníků jako příjemný společník, sportovec ayvynikající hráč bridže.
Do Japonska se vrátil v době, kdy končila relativní mírová idyla dvacátých let. Po mandžuském incidentu se Jamamoto, nyní již kontradmirál, stal šéfem technických služeb válečného námořnictva. V této funkci měl možnost významnou měrou působit na další rozvoj své oblíbené zbraně - námořního letectva. Žádal torpédová letadla, dálkové bombardéry a stíhačky, které by splňóvaly všechny požadavky kladené na dokonalé palubní letouny. Ve svém postavení mohl pověi-it japonské továrny vývojem a výrobou nových typů letadel ' a také to činil. Na jeho přímý pokyn vypracoval koncern Micubiši plány námořního stí°hacího letounu, pověstného typu Zero. Ironií osudu byl tento letoun, který způsobil Američanům a Angličanům tak těžké ztráty, vyprojektován anglickým leteckým konstruktérem, jenž odešel od britské letecké firmy Sopwith pracovat do Japonska.
-
Na londýnskou námořrií konferenci v roce 1934 odjel.Jamamoto v hodnosti viceadmirála. Hned po připlutí do anglického přístavu Southamptonu dne 16. října 1934 Jamamoto svolal tiskovou konferenci a užaslým novinářům sdělil plynnou angličtinou: ,~Japonsko se Jzž dále nebude podřizovat stanovenému poměru sil. V této otázcé tlehodlá moje vláda připustit žádný kompromis." Vzhledem k tomu,
32 ~ 33

že londýnská konference byla svolána hlavně proto, aby rozhodla o budoucnosti japonského válečného námořnictva, Jamamotova slova ji v podstatě zmařila ještě dříve, než začala:
Konference byla přesto zahájena, trvala řadu měsíců a protáhla se až do roku 1935. Komplikovaná jednání a návrhy ostatních delegací již nemohly nic změnit na tom, co Jamamoto vyjádřil v Southamptonu - Japonsko na žádné omezení nepřistoupí. Po celou dobu konference byl Jamamoto příjemný, zdvořilý, ale neústupný. Pokud šlo o Japonsko, konference ve svých záměrech neuspěla a po jejím ukončení Tokio přestalo mít jakékoli zábrany a intenzívně budovalo své válečné lod'stvo.
Jamamoto dobře věděl, co by jej čekalo po návratu domů, kdyby tlaku západních mocností, byt' jen částečně, ustoupil. Již dlouho před konferencí bylo v Japonsku veřejným tajemstvím, že ultranacionalistické organizace jako Černý drak vyhlásily, že nesplní-li Jamamoto jejiclí očekávání, bude po návratu z Londýna zavražděn s celou svou delegací. Místo toho byl nyní přivítán jako národní hrdina a v císařském paláci v Tokiu mu osobně blahopřál císař Hirohito. Šlo o největší poctu, jaké se mohlo dostat i sebevýšQ postavenému Japonci. Dne 15. ledna 1936 Japonsko oficiálně uvědomilo Londýn a Washington, že se již nadále necítí vázáno poměrem 5-5-3.
Generálové pozemního vojska, rozhodující složky japonskýcl ozbrojených sil, též nezaháleli. V polovině roku 1937 se již považo vali za dostatečně silné, aby přistoupili k další fázi výbojů, tentokrá k frontálnímu útoku na Čínu. Důvodem k zahájení vojenských opera cí byla opět chladně připravená provokační akce, tentokrát "čínsk incident"; 7. července 1937 došlo ke srážce mezi manévrujícími ja ponskými vojsky a čínskou hlídkou na mostě Marka Pola nedalek~ Pej-pchingu. Tokio okamžitě vyslalo do severní Číny silné vojensk jednotky a pro světovou veřejnost vydalo pokrytecké prohlášení tm dící, že vysláním vojsk nesleduje jiný cíl než zachování míru ve vý chodní Asii a že Japonsko nikdy nepohlíželo na čínský lid jako n nepřítele.
Japonské .akce ve východní Asii sledoval s rozhořčením celý svět s v~_ jimkou evropských fašistických států a všem bylo jasné, oč vlastně Tokiu jde. Jasné to bylo i Američanům, kteří s velkou nelibostí hlcděli na počínání ostrovní říše na druhé straně Tichého oceánu. Jejich vůdčím motivem nebylo zmírnění utrpení čínského lidu, se ktervm japonští dobyvaťelé zacházeli se stejnou krutostí jako před staletími vojska Čingischánova, ani jim nešlo o to, že zmilitarizované Japonsko se stává hrozbou celosvětového míru. Důvodem k znepokojení bylo ohrožení jejich vlastních zájmů v této části světa. Přesto ale nedokázali sáhnout k akci, která by japonské generály zkrotila. v době, kdy to ještě mohlo být provedeno mnohem snadněji než o několik roků později. Přitom Japonci provokovali bezostyšně a z celé řady jejich opatření bylo dokonce patrno, že alespoň někteří z významných japonských důstojníků se cílevědomě snaží vytvořit atmosféru,jež by vyústila ve střetnutí obou mocností. Japonská bombardovací letadla a děla nepřetržitě ohrožovala americké nemocnice, školy a kostely v Číně, přestože všechny tyto objekty byly zřetelně označeny a japonští velitelé je měli zakresleny v mapách. Číňané dokonce prohlašovali, že v případě náletuje americká budova nejjistějším místem ke spáchání sebevraždy. Nejzávažnějším z několika set "incidentů" bylo potopení americké válečné lodi Panay 12. prosince

1937.
Panay byl jedním z malých čtyřistapadesátitunových dělových člunů, které Američané užívali· na řece Jang-c'-t'iang k ochraně svých obchodních a mocenských zájmů. Byl vyzbrojen dvěma 76mm děly a deseti kulomety. Koncem, listopadu 1937, když japonská vojska počala ohrožovat Nanking, začala evakuace tamního amerického velvyslanectví. Část zaměstnanců v čele s velvyslancem odplula na válečné lodi Luzon a zbytek měl.použít Panay. Již počátek plavby naznačoval., co lze očekávat, když po dobu několika hodin byl Panay, jasně označený americkou vlajkou a plující v doprovodu dvou britských dělov~ch člunů a tří nákladních člunů americké společnosti Standard Oil, nepřetržitě ostřelován japonskými pobřežními bateriemi, kterým velel plukovník Hašimoto mimochodem jeden z organizátorů poli,
3~ ~ 35

tických vražd v Tokiu a horlivý zastánce střetnutí se Spojenými státy. Naštěstí Japonci stříleli tak špatně, že lodi vůbec nezasáhli.
Situace se ale radikálně změnila v poledních hodinách dne 12. prosince, kdy malá flotila nakrátko zakotvila. Za slunného počasí se na nebi náhle objevily třijaponské bombardéry a zaútočily na Panay. Podařil se jim jeden zásah, kdy dělový člun poškodily a zranily několik osob včetně kapitána. Hned nato zaútočila další vlna dvanácti bombardér°u doprovázených devíti stíhači. Útok trval dvacet minut a po jeho skončení se Panay potápěl. Na lodi bylo několik mrtvých a mnoho raněných; stejně dopadla i dvě ze tří amerických nákladních plavidel. Posádka a cestující, včetně raněných, nastoupili do člunů a pokoušeli se dosáhnout, břehu. Japonská letadla, která se stále zdržovala v blízkosti, zaútočila znovu, tentokrát ostřelovala z palubních zbraní čluny obsazené trosečníky a pokračovala v palbě i poté, co se snažIi ukrýt na břehu.
Když se o tomto incidentu dozvěděl americký velvyslanec v Tokiu, předpokládal, že Spojené státy vyhlásí Japonsku válku, a začal připravovat evakuaci svého úřadu. K válce ale nedošlo. Tokijská vláda; v níž stále ještě zasedalo několik ministrů, kteří si zachovali chladnou hlavu a věděli, že Japonsko dosud není připraveno k velkému válečnému dobrodružství, zaslala do Washingtonu zdánlivě upřímně míněnou omluvu s vyjádřením ochoty nahradit způsobené škody a poskytnout odškodnění zraněným a rodinám usmrcených. Nařídila i formální vyšetřování celé záležitosti a ustavená komise oficiálně zji=, stila, že šlo o nešt'astnou náhodu, při kteréjapónští dělostřelci a piloti považovali americká plavidla za čínská. Americká vyšetřovací komi.sé zasedající v Šanghaji však dospěla k úplně jinému zjištění. Podle je~ jích poznatků šlo o uvážený akt. Nicméně Washington formáln~ omluvy přijal. Admirál Jamamoto, ktery po svém úspěchu v Londýnt~ byl jmenován prvním náměstkem ministra vojenského námořnictva~ ještě v prosinci 1937 vydal oficiální prohlášení, kde americké vlád~ děkoval za přijetí omluvy. ,
36
Vztahy mezi Japonskem a Spojenými státy se ke konci třicátých let zhoršovaly měsíc od měsíce. Oba soupei-i ale měli obavy z rozhodujíciho střetnutí, což zatím vedlo k neustálým kompromisům, ústupkům a usmiřovacím gestům, která byla vzápětí porušována, a nutno říci; že právě Japonsko vystupovalo v roli toho nesmiřitelnějšího, méně ochotného k dohodě. Spojené státy přes všechny důkazy o skutečnvch úmyslech tokijské vojenské kliky před rozhodnou akcí uhýbaly.
Vy·světlení je prosté: americká vláda ještě stále nepokládala svoje základní zájmy za natolik ohrožené, aby musela sáhnout ke zbraním. Pokud Japonsko ohrožovalo Čínu a vyčerpávalo svoje síly v boji s tehdy 430miliónovým, i když zaostalým a vojensky nerovnocenným kolosem, a především pokud japonská vojska představovala hrozbu pro dálnovýchodní hranici Sovětského svazu a existovala reálná naděje, že tam bude zaměřen jejich hlavní ná~or; do té doby Američané nehodlali zasáhnout. Akcemi tokijských radikálů se však japonsko-americké vztahy přes všechnu usmiřovací politiku Wáshingtonu postupně horšily. V polovině roku 1938 americkému ministru zahraničí Hullovi nezbylo -než odsoudit japonské akce v Číně a ó měsíc později vyhlásit takzvané morální embargo na export letadel do Japonska.
Ve skutečnosti opět šlo o deklarativní, nic neřešící gesto: účinný úder by musel být veden zcela-jiny'm směrem. Japonsko sice dokázalo vlastními silami budovat lodě, vyrábět letadla a zbraně, ale chyběly mu základní suroviny, především ropa a železná ruda. Přitom všechnu ropu a obrovské množství železného šrotu dováželo právě ze Spojených států. Američané se neodhodlali k ráznému kroku, aby dodávky zastavili a tím Tokiu položili nůž na krk. Svoji nerozhodnost omlouvali třemi důvody: že by takové opatření bylo pcsrušením dlouhodobých obchodních smluv, dále že byještě více přispělo k posílení pozicejaponských radikálů, kteří by potom mohli prohlašovat, že se Spojenými stá-ty není opravdu možný žádný

dohovor, a nakonec, že by to vedlo k napadení Bornea a Sumatry Japonskem, motivovanému snahou zmocnit se tamních bohatých zdrojů surovin. Zatímco Amerika hledala ómluvy pro svoji váhavost, Japonci budovali tisíce obrovitých nádrží na ropu dováženou z USA a ukládali ji jako strategickou rezervu.
37

V prosinci 1938 padla v Tokiu vláda prince Konoa a v novém kabinetu se stal ministrem zahraničních věcí generál Hačiró Arita, jeden z extremistických důstojníků, který od nástupu do úřadu počal pracovat na vytvoření politického a vojenského společenství s evropskými fašistickými režimy. Hitlerovi takové snahy nebyly proti mysli. Již na jaře roku 1939 sondoval možnosti vojenského paktu Německa, Itálie a Japonska s cílem zavázat každého z účastníků, aby okamž~tě vstoupil do války, jestliže se v ní ocitne kterákoli ze smluvních stran. V Tokiu měl hlavní pomocníky v ministru zahraničí Aritovi a druhém radikálovi - ministru války génerálu Itagakim. Proti nim ale stále ještě stály nezanedbatelné skupiny představované vlivnými obchodními společnostmi; císařským domem a ve vládě především ministrem námořních sil admirálem Jónaiem a jeho zástupcem admirálem Jamamotem. Pro n ~se zdálo výhodnější nevázat si ruce těsným spojenectvím s Hitlerem, které by ponechávalo Němcům zcela na vůli, kdy a zá jaké situace vtáhnou Japonsko do války, ale sledovat svoje vlastní zájmy a prodlužovaným jednáním se západními mocnostmi; především se Spojenými státy, oddálit střetnutí na dobu výhodnou pro Japonsko a Japonskem stanovenou.
Hitler v srpnu 1939 uzavřel smlouvu o neútočení se Sovětským svazem. Proč na tuto smlouvu Sovětský svaz přistoupil, je dostatečně známo, v podstatě šlo o získání času nezbytného k přípravě na rozhodující změření sil, o kterém sovětská vláda věděla, že je nevyhnutelné, Dohoda měla ale ještě jeden pozitivní následek. Protože její uzavření Hitler s Tokiem nekonzultoval, způsobila mezi Japonskem a nacistickým Německem značné rozladění, a navíc ochladila horké hlavy japonských válečníků. Ti najednou zjistili, že sovětská vojska na dálnovýchodní hranici zůstávají a nadále představují výstrahu; kterou nebylo možno pominout, o čemž se Japonci přesvědčili kon~ cem července a počátkem srpna roku 1938, kdy byly jejich jednotky, jež překročily sovětskou hranici u jezera Chasan v Přímoří, přinuce· ny se stáhnout s těžkými ztrátami. Stejně se japonským agresorům
vedlo i o rok později u Chalchyn Golu na mongolsko-manc hranicích, kdy spojená sovětsko-mongolská vojska rozhodně japonský útok na Mongolskou lidovou republiku.
38
Dne l. září 1939 napádlý německé arinády Polsko a v Evropě začala druhá světová válka. Vázány svými smluvními závazky vůči Polsku vyhlásily Francie a Velká Británie Německu válku. Spojené státy, které zatím zůstaly stranou evropského konfliktu, rozehrály další kolo diplomatické hry vůči Japonsku. Velvyslanec Grew měl v Tokiu p~imětjaponskou vládu ke slibu, že v nastávajícím válečném střetnutí zachová přísnou neutralitu. Japonci odpověděli: ano, zachováme neutralitu, ale musíte nám nechat volnou ruku v Číně. Přeloženo do srozumitelné řeči to znamenalo požadavek volné ruky v Tichomoří. Američané po tomto neúspěšném pokusu opět pocítili, jak je Tokio tlačí stále víc ke zdi. Poprvé také sáhli k demonstraci síly. Odeslali na Havaj skupinu křižníků a torpédoborců a oznámili, že pravidelné velké evičení amerického lod'stva se tento rok bude konat v oblasti Havajských ostrovů. Druhé velké uskupení válečných lodí tam ze západního pobřeží Spojených států dorazilo začátkem dubna 1940. I když se lodi měly 9. května vrátit, admirál Harold R. Stark, náčelník operačního oddělení ministerstva vojenského námořnictva (funkce odpovídající postavení náčelníka štábu vojenského námořnictva), rozhodl, že zůstanou na Havaji o čt~nást dnů déle. Současně přikázal admirálu Jamesovi O. Richardsonovi, novému vrchnímu veliteli lod'stva Spojených států, aby setrval na havajské základně Pearl Harbor až do dalšího pokynu z Washingtonu. Když se Richardson tázal na důvod, Stark 27. května odpověděl:
"Domníváme se, že vaše přítomnost bude odrazovat Japonce od jejich úmyslů napadnout Východní Indii."
Hitlerovy armády v Evropě zatím obsadily Nizozemí a v červnu 1940 vpochodovaly do Paříže. Japonští vojenští předáci si okamžitě uvědomili výhody plynoucí z porážky Nizozemí a Francie, především možnost získat asijské kolonie těchto zemí. Znovu se v Tokiu změnila vláda. Premiérem se stal podruhé princ Konoe, křeslo ministra zahraničí obsadil ambiciózní 'a proněmecký Jósuke Macuoka a ministrem války se stal jeden z vůd~ch duchů skupiny extremistických důstojníků generál Hideki Tódžó. Nová vláda okamžitě počala zavádět opatření podřizující celou zemi vojenskému režimu a jednoznač

ně vykročila na cestu příprav k velké válce. Zajistila si rozhodující kontrolu nad finančními a průmyslovýriii koncerny, pod záminkou upevnění loajality k císaři potlačila veškerou dosud legální politickou opozici a prodloužila pracovní dobu v podnicích a zařízeních válečného průmyslu. Ctižádostivý prine Konoe snadno podléhal demagogii vojenské kliky, a přestože na něj měly značný vliv opatrnější skupiny z prostředí dv orské šlechty a finančně průmyslových kruhů, zásadně nebránil generálům a admirálům v realizaci jejich strategických koncepcí. Od prvních dnů své existence prosazovala vláda politiku zaměřenou na nové výboje. Cílem se stalo ovládnutí Indočíny; Thajska, Nizozemské Východní Indie, Britského Malajska a Filipín.

Japonští generálové totiž, i když neradi, museli přiznat, že válečné dobrodružství v Číné se nevyvíjí tak, jak by si přáli. V roce 1939 došlo k podstatnému zpomalení postupu jejich vojsk a posledních významných úspěchů dosáhli na podzim roku 1938 dobytím Kantonu a Chang-čou. Špatně vyzbrojená, ale početná čínská armáda se stáhla na sever a odtud kladla houževnatý odpor. Bylo zřejmé, že se Japonci zakousli do něčeho, co zatím nejsou s to pozřít. Obrovské prostory čínského území se stamilióny obyvatel rozmělňovaly japonské válečné úsilí a začálo převládat míně~í řady vysokých důstojníků, především z řad válečného námořnictva, že budoucnost Japonska spočívá v obsazení Indočíny a jihovýchodních tichomořských oblastí s obrovskými zásobami strategických surovin. Teprve po dosažení tohoto cíle bude možno dokončit porobení Číny.

Již od nástupu do funkce ministra zahraničních věcí Macuoka požadoval na kolaborantské francouzské vládě ve Vichy přiznání práva na vojenské obsazení Indočíny a na využívání jejích hospodářských zdrojů. Dne 22. září 1940 byla podepsána dohoda, podle níž Japonsko obdrželo v Indočíně tři letecké základny a bylo opr~ávněno umístit na nich šest tisíc vojáků. Vichystická vláda neustupovala japonským požadavkům ochotně, bylo třeba silného nátlaku Německa na maršála Pétaina, než se podřídila. Na druhé straně Japonci již po takovém zákroku nemohli Hitlerovi dál odmítat návrhy na uzavření spojenectví, a tak 27. září byl podepsán pakt tří mocností - Nčmecka, Itálie a Japonska. Obě evropské fašistické mocnosti paktem při
Lnávalv Japonsku právo na nastolení nového řádu ve "velké východoasijské sféře". Vojenskou částí paktu byl každý z jeho účastníků zavazován pomoci jinému, pokud by byl napaden mocností v současné době nezúčastněnou na válce v Evropě nebo na japonsko-čínském konfliktu.

LTčast v paktu nenadchla všechny japonské vojenské a politické činitele stejně. Někteří si uvědomovali, že jde o závazek, který se může stát nepříjemnou povinností. Především to znamenalo, že když se Německo dostane do konfliktu se Spoj enými státy, . což vzhledem k americké podpoře Velké Británie by nebylo nic neočekávaného, bude Japonsko nuceno vyhlásit Spojeným státům válku bez ohledu na to, zda bude situace pro Tokio příznivá. Rozebíraly se možnosti, činily prognózy. Z této doby pochází často citovaný výrok viceadmirála Jamamota z prohlášení k předsedovi vlády princi Konoovi:

,.~Jestliže mi bude řečeno, abych bojoval bez ohledu na následky, poženú se vpřed prvních šest měsíců nebo rok. Nemám ale vysloveně důvěru v to, co se stane ve druhém nebo třetím roce. Pakt tří mocností byl uzavřen a riemůžeme si pomoci. Nyní, když nás situace zavedla do této kaše, doufám, že se budete snažit vyhnout japonsko-americké válce."

Tato formulace pochází z pamětí prince Konoa. Admirál Tojoda, nástupce Macuoky ve funkci ministra zahraničí, uváděl výrok v jiné, podstatně zkrácené verzi: "Můžeme nějak vydržet rok, co ale potom, to nevím."

At' už Jamamoto formuloval svůj názor tak či onak, pravdou je, že tento střízlivě uvažující důstojník již po delší dobu neskrýval svůj skepticismus. Zdůrazňoval, že v budoucí válce spočine velká část všeho úsilí na bedrech: námořnictva a to přes veškerou svoji mohutnost a dokonalý 'výcvik nebude s to takovou zátěž zvládnout. Opět se vynořily pověsti o přípravách atentátu. K Jamamotově ochraně musela bý·t přidělena skupina tajných policistů a ministr námořních sil.admirál Jónai nakonec došel k závěru že ediné řešení, jak viceadmirála
j zaměstnat, využít jeho mimořádných schopností a za stávající situace jej i ochránit,je odeslatjej na paluby válečných lodí. Proto byl v první polovině srpna 1939 Jamamoto jmenován vrchním velitelem Spo
40 ~ , 41

jeného lod'stva a povýšen do hodnosti admirála. Když krátce nato vypukla v Evropě válka, neměl už pochyb, že brzy vzplane válečný požár i v Tichomoří. Od

té chvíle zaměřil všechen svůj um a zkušenosti k jedinému cíli: připravit japonské válečné námořnictvo tak, aby obstálo co nejlépe.
Zatímco ještě na počátku století, v době rusko-japonské války, byla část japonských válečných plavidel konstruována a postavena v cižiriě, převážně v Anglii, od konce první světové války se situace změnila. Japonci stále více spoléhali na sebe a přes polovinu svých lodí již stavěli ve čtyřech hlavních domácích loděnicích, spravovaných válečným námořnictvem: v Jokosuce v Tokijském zálivu, v Kure v Hirošimském zálivu, v Sasebu na západní straně ostrova Kjúšú a v Maizuru v Japonském moři; stavbu dalších lodí zadávalo válečné námořnictvo soukromým lod'ařským firmám.
Při stavbě bitevních lodí Japorici vycházeli z anglické koncepce a hned od počátku stavěli vysoce výkonná plavidla. Už jejich první bitevní lodi byly ve srovnání s plavidly stejné třídy lod'stev Spojených států vesměs rychlejší. V polovině třicátých let, po jednostranném vypovězení poměru 5-5-3, začaly japonské loděnice pracovat ve dne v noci. Byla projektována i plavidla, jaká světová moře dosud nenesla. V roce 1937, po třech letech intenzívních projektových příprav, začali Japonci se stavbou dvou kolosů Jamato a Musaši, oba o výtlaku 64 600 tun (dosud největší válečná lod' na světě, britský bitevní křižník Hood měla výtlak pouze 42 000 tun) a délce 262 metrů: Pancíř kryjící boky lodí měl sílu 40 centimetrů. Každá ze tří hlavních ,dělových věží byla chráněna pancířem o síle 65 centimetrů a vážila tolik jako veliký torpédoborec, čnělý z ní hlavně tří děl ráže 457 mm (ráže nejtěžších děl amerických a britských bitevních lodí nepřesáhla ~06 mm a 1600 kg vážící projektil 457mm děla byl o padesát procent těžší než projektil ráže 406 mm). Kýl Jamata byl položen ve státní loděnici v Kure a kýl Musaši v loděnici firmy Micubiši v Nagasaki. K ochraně před účinky zásahů leteckých pum použili Japonci při stavbě těchto lodí zcela
odlišnou metodu, než jaké užívaly na svých lodích ostatní námořní mocnosti. Americké a britské bitevní lodi byly chráněny systémem několika slabších palub, z nichž horní měla přivést pumu k výbuchu a až další chránily důležité lodní prostory. Japonci instalovali na Jamato a Musašijedinou palubu z kvalitní oceli o síle 21 cm, která měla sama zachytit destrukční účinky výbuchu. Před torpédovým útokem byly lodi chráněny protitorpédovou obšívkou a systémem pěti podélných pancéřových přepážek.
Bitevní lod' Jamato byla dohotovena v prosinci roku 1941 a Musaši o osm měsíců později. Začátkem roku 1940 zahájili Japonci v loděnici v Jokosuce práce na třetím kolosu, bitevní lodi Šinano, která byla později přebudována na největší .letadlovou lod' na světě. Ve stadiu příprav byla i stavba čtvrtého monstra, ta už ale uskutečněna nebyla. Budování těchto námořních obrů nebylo záležitostí gigantománie. Japonští admirálové chtěli získat trvalou výhodu nejmohutnějších.bitevních lodí s nesmírnou ničivou silou, jež by nenalezly v Tichomoří soupeře. Věděli; že Američané, i když by toho schopni byli, nemohou taková plavidla stavět vzhledem k obecně platné zásadě nebudovat lodi, jež by nemohly proplouvat Panamským průplavem a nemohly by podle potřeby působit jak v Tichém; tak Atlantském oceánu.
Práce na zmíněných bitevních lodích se přísně tajily. Kolem loděnic výr,ostly šestimetrové ochranné bariéry a všude byla zavedena přísná utajovací opatření. Dokonce ani německý námořní přidělenec` v Tokiu neměl do léta 1941 tušení, co Japonci připravují. K zamlžovací taktice přispěl svým dílem i ministr válečného námořnictva Micumasa Jónai, když v roce 1 J37, kdy Jamato byla ve výstavbě a dohotovovaly se plány Musaši a Šinana, prohlásil v parlamentě, že císařské námořnictvo se nemůže rovnat spojeným tichomořským lod'stvům Velké Británie a Spojených států a ani nemá v úmyslu je dohánět.
Admirál Jamamoto, v té době Jónaiův náměstek, nesdílel obecný zápal pro výstavbu 'bitevních monster a často se velmi kriticky vyjad.řoval o jejich perspektivě v příští válce. Tvrdil, že velké bitevní lodi jsou zastaralé dříve než se vůbec začnou stavět a neústupně se držél
, své teorie že budoucí válku v Tichomoří rozhodnou letadlové lodi. ,
~2 ~ 43

V okruhu svých blízký·ch spolupracovníků prohlašoval: "Tyto lodi =. jsoujako náboženské svitky, které si staří lidé zavěšují v domech. Ne- ! mají žádnou průkaznou hodnotu, jsou záležitostí pouhé víry, nikoli ~ reality." Při jedné příležitosti pravil: "Bitevní lodi bi,idou Japonsku ` v moderní válce stejně platné jako samurajský meč."
Hned po vypovězení washingtonských dohod měl Jamamoto lví . podíl na rozhodnutí o výstavbě letadlových lodí Sórjú a Hirjú. Obě lodi byly uvedeny do služby v roce 1938; Japonci zpočátku udávali jejich výtlak 10 500 tun, ve skutečnosti se

ale jednalo o plavidla odpovídající americkému Waspu, tedy s výtlakem kolem 15 000 tun.
I když Jamamotův názor na význam leta.dlových lodí nikdy zcela nepřevládl, byla admirálova pozice natolik silná a reputace tak vý- . znamná, .že prosadil výstavbu d.vou dalších -- Šókaku a Zuikaku. Práce na ních začaly v roce 1938, v létě 1941 již byly dokončeny. Šlo o štíhlá plavidla s výtlakem 25 700 tun, o délce 250 metrů, s poměrem šířky a délky 1 : 10 a se skvělými nautickvmi vlastnostmi. V roce 1939 bylo rozhodnuto, opět pod silným tlakem ze strany Jamamota, ; o přestavbě tří doprovodných plavidel pro ponorky na letadlové lodi. : Koncem roku 1940 vstoupila do služby první z nich Zuihó, na začát-' ku roku 1942 Šóhó a na konci téhož roku Rjúhó.
Díky Jamamotovi mělo potom Japonsko při vypuknutí války v Ti-' chomoří možnost postavit deset letadlowch lodí proti třem americkým a také výsledky z prvních měsíců střetnutí prokázaly oprávněnost Jamamotových výhrad proti přehnanému zaměření na stavbu bitevních monster. Zatím však admirál musel odrážet početnou kritiku, nebotr mnozí z jeho kolegů se domnívali, že stranění letadlovým lodím na úkor bitevních je pro japonské válečné námořnictvo přímo nebezpečné. Na dotaz: ,~Jak jinak chcete zničit bitevní lod'. než zase bitevní lodí?" , jenž mu byl položen při jedné štábní poradě, Jamamoto odpověděl: "Torpédové letouny to dokáží!" 'T'rval na tom, že torpéda dopravovaná letadly startujícími z palub letadlových lodí jsou nejúčinnější zbraní proti velkým plavidlům. Měl pravdu. Letadlové lodi samozřejmě potřebovaly vhodné letouny, schopné startu a přistáni na jejich palubách. Přes výhrady většiny admirálů měl~amamoto na své straně mladé důstojníky, především absolventy

letcckě školy válečného námořnictva v Kasumigauře, kteří během let postupovali v hodnostech a zastávali stále odpovědnější místa, takže jejich názor nebylo možno pominout. Ti nyní podporovali Jamamota jak pokud šlo o význam letadlových lodí, tak i potřebu palubních letadel, a prosadili jejich vývoj a výrobu. Šlo o stíhačky typu Micubiši A6lbZ (ve spojeneckém kódu zvané Zero), vyzbrojené dvěma pevnými kanóny v křídlech a dvěma synchronizovanými pevnými kulomety na trupu,. torpédové bombardéry typu Nakadžirna BSN2 (ve spojeneckém kódu zvané Kate), vyzbrojené dvěma pohyblivými kulomety a schopné nést torpédo o váze 882 kg, a střemhlavé bombardéry typu Ajči D3A1 (ve spojeneckém kódu zvané Val), vyzbrojené dvěma synchronizovanými pevnými a jedním pohyblivým kulometem a schopné nést 408 kg pum. Tato letadla patřila k nejlepším, jaká se objeW la na začátku druhé světové války, a je možno říci, že po dva roky neměla v Tichomoří rovnocenného soupeře. To ovšem západní mocriosti ke své škodě zjistily značně pozdě.
Na konci třicátých let západní zpravodajské službyještě nesignalizovaly žádné hrozící nebezpečí a veřejné mínění - zejména ve Spojených státech - podléhalo-stejnému omylujako tisíce lidí v Evropě, když věřili povídačkám o Hitlerových "plechových" tancích. Dokonce i americké odborné časopisy soustavně podceňovaly japonské letectvo, tvrdily svým čtenářům, že Japonci nikdy nebudou s to se postavit Američanům a Britům, žejaponští pilotijsou daleko podřadnější, že jejich výcvik je pomalý a že japonský průmysl není schopen vyrobit dostatečné množství dobrých letadel. K tomu ještě dodávaly, že Japonci stále jen kopírují zastaralé stroje americké, britské, sovětské, německé a italské. Japonští experti, kteří všechny podobné nesmysly pozorně pročítali, se mohli jen usmívat.
Kromě letadlových lodí a námořního letectva nezanedbávali Japonci ani ostatní složky válečného námořnictva. Jejich křižníky měly přednost vysoké rychlosti, i když získávané na úkor pancéřování, a zejména u těžkých křižníků byla výzbroj mocnější než u americkvch.
- Vysokou úroveň měla i konstrukce japonských torpédoborců. Plavidla třídy Fubuki postavená v letech 1928- 1932 měla v uzavře
~5

ných věžích'křižníkového typu po dvou 127mm dělech se zdvihem hlavní do 75 stupňů. Tím se rozšiřovalo funkční využití lodních děl ' i jako protiletadlových kanónů. Americké torpédoborce třídy Farragut stavěné v letech 1934-1935 nesly čtyři odkrytá a pouze jednoúčelová děla ráže 127 mm, dvoukomínová plavidla třídy Porter ž let 1935-1936 měla sice již dvouhlavňové věže, ale pouze s jednoúčelovými děly. Pozdější americké torpédoborce měly již instalována dvojúčelová hlavní děla, ale uzavřené, dvojdělové věže se objevily až v polovině války. Pokud se týkalo japonských ponorek, byla to plavidla různých velikostí, od dvacetitunových miniaturních ponorek až po lodi o výtlaku 3560 tun a délce 120 metrů, které později sloužily k bezpečnému zá- i sobování vzdálených ostrovů. Na počátku

války v Tichomoří dispo- novalo Japonsko 63 ponorkami, z nich
třetinu tvořily menší lodě typu "RO" a další složkou byla silná
flotila typu "I", velkých pod- mořských křižníků, z nichž některé měly
na místě předního děla in- stalován hangár s malým hydroplánem.
Japonští technici dosáhli vynikajících výsledků při, vývoji námoř-
ních a leteckých torpéd. Intenzívní výzkum prováděný v letech
1928=1933 poskytl válečnému námořnictvu torpédo, při jehož po- honu byl
místo stlačeného vzduchu užit kvslík. Šlo o torpédo typu 95 model 2,
ráže 609 mm, s rychlostí 49,2 uzlu* a s dostřelem 524~0 me- trů, jež
neslo výbušnou nálož o váze 600 kilogramů. Další torpédo v této
vývojové řadě, typ 93 model 1 o stejné ráži, mělo rychlost ne- patrně
nižší, 49 uzlů, ale dostřel do 20 kilometrů. Tento typ byl po celou
válku považován za vůbec nejlepší. Anglická torpéda při rych- losti 49
uzlů dosahovala pouze tří kilometrů. Americká, užívaná jak
ponorkami, tak torpédoborci, měla ráži 533 mm, rychlost 45 uzlů
a dostřel pouze kolem čtyř kilometrů. Torpéda poháněná kyslíkem
vyžadovala při manipulaci velké opatrnosti, toto riziko však zcela vy-

* Uzel je pojem vyjadřující ujetou vzdálenost v námořních mílích (1 nár míle = 1852,2 m) za jednu hodinu. Například lod' plující rychlostí 30 ujede za 1 hodinu 30 x 1852,2 m, tedy 55,5 km.

vážovala jejich vysoká výkonnost. Japonci svá torpéda pravidelně zkoušeli při ostrych střelbách. Posádky ponorek a torpédoborců tím získávaly cenné zkušenosti v době, kdy se za chybu neplatilo zdaleka tak tvrdě jako ve skutečném boji, a navíc podle získaných poznatků byla torpéda neustále vylepšována. Na druhé straně Američané při cvičeních ostrou municí šetřili a až po zahájení válečných akcí zjišt'ovali, že velké procento jejich torpéd - kromě technické zaostalosti - má i vysokou poruchovost.

Ještě ve dvou oblastech, přímo souvisejících s potřebami námořní války·, dosahovalo Japonsko mimořádných úspěchů: ve výrobě optických zařízení a pyrotechnice. Například japonské dalekohledy byly daleko kvalitnější než americké a také se po celou dobu války stávaly vyhledávanou kořistí amerických námořníků a příslušníků námořní pěchoty.

Kromě připravené techniky mělo Japonsko v době těsně předcházející rozpoutání války v Tichomoří i dobře vycvičené a fyzicky zdatné námořníky, což bylo především výsledkem intenzívního výcviku probíhajícího po větší část roku. Japonské válečné námořnictvo pravidelně v lednu opouštělo své mateřské základny a lodi odplouvaly na dlouhé měsíce do vzdálených končin Pacifiku. Režim byl tak přísný, že často následovaly dva tři dny odpočinku až po měsíční plavbě; neexistovaly soboty ani neděle. Opuštěné končiny oceánu Japoricům zajišt'ovaly utajení,. a navíc těžké povětrnostní godmínky, jež v těchto vodách panovaly, přispívaly k zocelování mužů na lodních palubách. Vše měl.o co nejvíce připomínat atmosféru skutečné války, a došlo-1~, což se často stávalo, ke ztrátám na životech, veřejnost se o nich vůbec nedovídala.

První a nejtvrdší část celoročního výcviku končila v dubnu. Potom následovaly dva měsíce relativního oddechu, kdy se japonská válečná plavidla většinou zdržovala v čínských vodách, a poté, ve druhé části roku., probíhala taktická cvičení na úrovni divizí a lod'stev. Výcvikový rok zakončovaly rozsáhlé manévry. Jednu nesmírně důležitou skutečnost Japonci přece jen ve svých· přípravách na námořní válku opomněli. Stavěli dokonalé lodi, cvičili Posádky, vyráběli letadla, ale nedokázali zajistit dostatečnou náhradu .

za ztráty, ke kterým muselo dojít. Císařské válečné námořnictvo sice vstoupilo do války s mohutným lod'stvem, proti kterému se Spojenci zpočátku nemohli postavit, jak ale válka pokračovala a japonské lodi klesaly ke dnu, zůstávala po nich prázdná místa, zatímco na druhé straně oceánu americké loděnice nejenže stačily ztráty rychle nahrazovat, ale stavěly další a další lodi. Samozřejmě že Japonsko nemohlo měřit svůj průmyslový potenciál s americkým, ale žarážející je skutečnost, jak málo tento fakt ovlivnil japonské plány a strategii. Když potom Japonsko utrpělo těžké ztráty, nenalezlo již ze situace východisko.

K obdobné chybě došlo i v souvislosti s otázkou náhrady osádek palubních letounů. V lednu 1940 mělo japonské vojenské námořnic· tvo k dispozici 3500 vycvičených pilotů. Protože příprava na velkou válku byla již dávno veřejným tajemstvím, i řadoví důstojníci se za,.. myšleli nad tím, jak bude probíhat a co bude vyžadovat. Jeden z in~ struktorů leteckého výcvikového střediska v Kasumigauře poručíli Takekacu Tanaka předložil v té době svým nadřízeným detailně roz~ pracovaný plán na výcvik 1 5 000 pilotů. Plán byl odmítnut jako zby~ tečná iniciativa mladého důstojníka. Poručík Tanaka ale prokázal víc

prozíravosti než většina admirálů a generálů. Pochopil včas, že v nadcházející válce bude možno nahradit stroje, ale ne osádky O dvacet měsíců později, v srpnu 1941, žádalo námořnictvo přesnf tolik pilotů, o kolika hovořil ve svém návrhu Tanaka. To už ale byla válka přede dveřmi a na podobná opatření nezbyl v čas.. Chybějíc osádky bojových letounů se později stalyjedním z činitelů, který roz hodujícím způsobem ochromil akceschopnost japonského námořníhc letecťva.
Podle velitelské struktury japonského vojenského námořnictva by vrchním velitelem, stejně jako v případě pozemních vojsk, císař. Šle ovšem o formální velení, ve skutečnosti se rozhodování o vojenskýcl záležitostech soustředilo v rukou Nejvyšší válečné rady, které - opě formálně - předsedal císař ajejímiž,členy byli ministr války, minist
' vojenského námořnictva, náčelník generálního štábu armády, náčel ník generálního štábu vojenského námořnictva, všichni polní maršá lové a admirálové lod'stva a wsocí důstojníci jmenovaní za člen.
radv císařem. Pro pi°ípad války byl vvtvořen císařský hlavní stan ze členů Nejyšší válečné rad~ bez polních maršálů, admirálů a dalších důstojní.ků. Nejvyšší válečná rada ale zůstala zachována pro rozhodování o hlavních otázkách vojenské politiky.
Organizační struktura japonského námoi°nictva v době těsně před vs-puknutím války v Tichoxnoří byla následující.: veškeré námořní síly s ~~jimkou tě:,h, jež byly nasazeny xia podporu vojenských operací v Cínč, tvořily Spojené lod'stvo sestávající z 1 ., neboli bitevního lod'stva se základnou v Hirošimském zálivu, jehož hlavní složkou byly ti°i divize bitevních lodí; z 2., neboli průzkurnného lod'stva se základnou na Hainanu, jehož jádro tvoi-ily čt~-ři divize těžkých křižníků; z 3., neboli výsadkového a transportního lod'stva se základnou na Tchaj-wanu; ze 4. lod'stva se základnou na ostrově Truk v Karolínácb. s úkolem chránit xnandátní území; z 5., neboli severního lod'stva se základnou v Maizuru s úkolem strážit Kurilské ostrovy; z 6., neboli ponorkového lod'stva se základnou na Kwajaleinu, tvořenébo více než čtyi-iceti ponorkami I. třídy; ze samostatného lod'stva letadlových lodí se základnou v Kure, teořeného čtyřmi divizemi letadlových lodí a 16 doprovodnými torpédoborci. Vrchní veli.tel Spojeného lod'stva m.ěl právo podle vlastní úvahy a mornentální potřoby přeřazovat plavidla z ednoho lod'stva do druhého, vytvářet dočasná uskuj pení a svazy. Šlo o mohutnou námořní sílu v~budovanou v relativně krátkém období.
Rozmístční. vále~;néhcr lod'stva Spojený·clx .:,taítia určoval od konce 1. světové válk.v obecně pi-ijatý názor, že jediným skutečným protivníkem na moři se moh.ou stát Japonci. Proto se také většina amerických bojovvch plavidel zdx°žovala ve vodác;h T'ichého oceánu.
Na počátku roku 1931. Amcričan~: rozdělili svoje námořní síly, složené z 1.:~ bitevních lod.í, ;i letad.lovvch (Lan lev Lexington a Saratoal g
g , 13 ki-ižní.ků, %8 torpédoborců,'~5 pono~°ek a 115 men.ších plavidel, do dvou uskupení: lod'stva Spojených. států a Asijského lod'stva. Podstatné m.ohutnčjší lcxi'stvo Spojenvch států, jehož páteří byl
s°az hitevních iodí, dále všechn letadlové lodi ti°i divize lehkých
`18 ~ 49

křižníků a čtyři eskadry torpédoborců, bylo trvale umístěno v Tichomoří. K lod'stvu Spojených států dále náležela průzkumná skupina zbývajících křižníků a torpédoborců, jejíž samostatnou součástí byla výcviková eskadra tří starších bitevních lodí a osmi torpédoborců operující v Karibském moři a v Atlantiku, dále ponorková skupina, jejíž jedna část byla v Tichomoří a druhá v Atlantiku, a nakonec týlová skupina pomocných plavidel též rozmístěných na obou oceánech.
Asijské lod'stvo mělo starou tradici. Od roku 1835 se nazývalo východoindická eskadra, od roku 1866 asijská eskadra a od roku 1902 Asijské lod'stvo: Šlo o menší uskupení válečných plavidel, skládající se počátkem třicátých let z jihočínské hlídkové skupiny' 19 torpédoborců se základnou v Čifu, flotily dělových člunů na řece Jang-c'=t'iang (jedním z nich byl zmiňovaný Panay) se základnou v Šanghaji, 12 ponorek a několika pomocných plavidel. Jeho úkolem byla ochrana amerických imperialistických zájmů v této vzdálené oblasti. Velel mu námořní důstojník, který na dobu, kdy stál v jeho čele, dostával propůjčenu hodnost čtyřhvězdičkového admirála, aby byl partnerem velitelům francouzského, britského a japonského asijského lod'stva; Krómě válečných lodí mu podléhal 4. pluk námořní pěchoty umístě~ ný v takzvané mezinárodní čtvrti Šanghaje a brigáda umístěná v Pe~ kingu k ochraně zastupitelského úřadu.
Během dvacátých a v první polovině třicátých let Spojené státy vý stavbu válečného lod'stva zanedbávaly. Až teprve zhoršující se si'tua ce jak v Evropě, tak na Dálném východě je přiměla ke stavbě novýcl velkých bojových plavidel; ale

nešlo o program, ktery by vytížil kapa citu amerických loděnic. Rozhodujícím v tomto směru byl rok 1938 kdy USA podepsaly s Velkou Británií a Francií novou dohodu zvyšu jící dovolenou hranici tonáže bitevních lodí z 35 000 na 4~5 000 tm a okamžitě započaly s výstavbouwěkolika nových bitevních a letadlo vých lodí. V roce 1939 Američané dokončili letadlové lodi YorktoW a Enterprise, jejichž stavba byla zahájena již v roce 1934, ještě z; platnosti washingtonských dohod. Obě měly standardní výtla. 19 000 tun a turbíny o 120 000 k jim dávaly rychlost 34 uzlů, šlo te dy o nejrychlejší letadlové lodi své doby. V roce 1941 k nim přibyl třetí - Hornet. Ve stavbě byla letadlová lod' Wasp, před dokonče
50
ním bitevní lodi North Carolina a Washington o výtlaku 35 000 tun a zahajovaly se práce na čtyřech dalších.
V prosinci roku 1941, v době vypuknutí války v Tichomoří, byl poměr námořních sil v této oblasti následující:

USA	Velká	Nizoze-	Spojenci	Japonsko	Británie
mí	celkem	Bitevní lodi a		' bitevní	
křižníky	9	2	-	11	10 Letadlové lodi
3	-	-	3	10 Těžké křižníky	13
1	-	14	18 Lehké křižníky	11	7
3	20 Torpédoborce	80	13	7	100
112 Ponorky	56	-	13	69	65

Z uvedeného přehledu by na první pohled vyplývalo, že síly Spojenců a Japonců byly zhruba vyrovnané. Ve skutečnosti tomu tak nebylo. Svazky spojeneckých lodí byly rozmístěny na rozlehlých prostorách oceánu, na základnách vzdálených od sebe tisíce mil. Většína jejich lodí byla starší a pomalejší než japonská plavidla odpovídajících tříd: Japonci měli na lodích plné stavy dobře vycvičených posádek, se zkušenostmi z nedávných operací u čínského pobřeží a jejich Spojené lod'stvo bylo jako celek připraveno na válku. Většina spojeneckých posádek nedosahovala válečných stavů a dobré bojové připravenosti. Například výcvik amerických námořníků byl méně náročný než japonských. Válečné lod'stvo Spojených států si jak ke cvičením, tak k manévrům zpravidla vybíralo jižní vody s velmi dobrými povětrnostními podmínkami a velkou péči věnovalo pohodlí a bezpečnosti námořníků. Když během cvičení zahynul americký námořník, stalo se to předmětem pozornosti politiků, tisku a velitelé měli co vysvětlovat. Nezanedbatelná byla i řada technických předností moderních japonských bojových lodí. Na druhé straně ale měli Američané jednu významnou výhodu a tou byl radar. Američtí technici ještě před vypuknutím války sestrojili poměrně výkonné radiolokátory a většina amerických lodí jimi byla vybavena již při zahájení vá
51

lečných akcí. Radar Ameri.čanům umožňoval "vidět" za špatného po časí i za noci. Japonské bojové lodi neměly radiolokátory praktick; vůbec; za celý rok 1941 japonsky průmysl w_ robil pouze 17 prototy pů nízké kval.itv.
Jak již bylo řečeno, v první polovině roku 1940 Washington ponechal po skončeném cvičení podstatnou část lod'stva Spojený·ch států na Havajských ostrovech. Velitel lod'stva admirál J. O. Richardson neskrýval nespokojenost s tímto rozhodnutím; pro svůj neklid měl řadu důvodů. Za prvé nepokládal základnu Pearl Harbor za dostatečně bezpečnou pro jádro lod'stva, za druhé měl výhrady vyplývající z přílišné vzdálenosti od mateřské pevniny, za třetí tvrdil, že při umístění lod'stva na západním pobi-ež: USA je možno daleko lépe a rychleji je pi-ipravit k válečným akcím.
Richardson se svoje stanovisko snažil prosadit při dvou n.ávštěvách Washingtonu, pi-esvědčoval náčelníka operačního oddělení, ministra námoi-nictva, dokonce i prezidenta, ale bezvýsledně. Jediné, co svou vytrvalostí získal, bylo zbavení funkce. Na jeho místo nastoupil 1. února 1941 admirál Husband E. Kimmel. Tentýž den bvlo lod'stvo Spojených států přejmenováno na Tichomořské lod'stvo alPearl Har. bor se stal jeho trvalou základnou.
Kimrnela wbral pro funkci velitele lod'stva osobně prezident Roosevelt navzd.ory tomu, že v úvahu pi-icházelo několik dalších kandidátůjak služebně starších, tak s wšší hodností.. Učinil tak zřejmě proto, že Kimmela znal jako velmi schopného námořního důstojníka, energi;,kého a nesmírně pracovitého. Kůnmel nebyl sice svými podřízenými zbožňován, ale všichni si jej vážili a dokázal je přimět k maximálnímu výkonu. Zdvořilý, a přitom autoritativní a disciplínu vyža-. dující Kimn~el vždy ocenil odvedenou práci a po n.ikom nikdy nežádal víc, než čcho byl sárn schopcn. V souvislosti se jmenováním velitelem lod'stva mu byla propůjčena hod.nost adm.irá.la (třetí stupeň admirálské hodnosti, vvšší je pouze velkoadmii-ál). Kimmel odjel na Havaj sám, ženu nechal ve Spojexnch státech, chtěl mít možnost vše, chen čas a energii věnovat potřebáxn lod'stva a zWšování

jeho bojové
f~ipravenosti. Ani nejpřísnější kritici nemohli po 7. prosinci 1941 říci, že br· Tichomořské lod'stvo po tři čtvrtě roce Kimmelova velení nebs·lo po všech stránkách dobře připraveno. Že je japonský útok katastrofálně zaskočil, mělo řadu jiných příčin než jen zjednodušené wsvětlení, že šlo o pochybení velícího admirála.
~J oblasti politických a hospodářských vztahů mezi Spojenými státy a Japonskem přinesl konec třicátých let zostření a zvyšující se napětí. "Morální embargo", vyhlášené v červenci 1938 ministrem zahraničí Hullem na vývoz letounů a leteckých zařízení do Japonska, sice nemělo žádného významnějšího účinku, ale bylo prvním krokem zahajujícím řadu ekonomických sankcí, jimiž se americké úřady konečně snažily ochromit japonskou válečnou výrobu. Dva roky ještě Američané opatrně celý problém obcházeli, a teprve v červenci 1940 přijal Kongres zákon k posílení národní obranyschopnosti, jenž zmocňoval prezidenta, aby dle vlastní úvahy zakázal nebo omezil vývoz jakéhokoli vojenského materiálu, munice, strojů a surovin.
Prezident svých oprávnění využil brzy. S odůvodněním, že válečný materiál je třeba poskytnoút bojujícím spřáteleným mocnostem (především Velké Británii, která se již téměř rok nacházela ve válečném stavu s l~Těmeckem) a veškerý ostatní je nutný k zajištění bezpečnosti vlastní země, byla uvalena série vývozních omezení, která na Japonsko plně dopadla. Dne 5. července vstoupil v platnost zákaz vývozu různých strategických nerostů a chemikálií, leteckých motorů a jejich součástek, 26. července leteckého benzínu, mazacích olejů a některých druhů železného a ocelového šrotu, 30. srpna veškerych druhů železného a ocelového šrotu. Od prosince 1940 do ledna 194~1 byl zákaz rozšířen na další kovy, rudy a výrobky.
V listopadu 1940 vypracoval náčelník operačního oddělení admirál Stark pro ministra vojenského námořnictva Williama Franklina Knoxe memorandum o národní politice, ve kterém rozhodně doporučoval opatření., jež by měla přímý vliv na omezení útočné vojenské moci Japonska. K tomuto cíli vedla jediná cesta: zabránit Japonsku v nákupech ropy a strate ick ch surovin od Spojených států. Tyto ~ ý
` 53
lečný_ ch akcí. Radar Američanům umožňoval "vidčt" za špatného po časí i za noci. Japonské bojové lodi nemčly· radiolokátory praktick~ vůbec; za celý rok 1941 japonský průmysl wrobil pouze 17 prototy pů nízké kvai i.ty.
Jakjiž bylo řečeno, v první polovinč roku 1940 Washington po~ chal po skončeném cvičení podstatnou část lod'stva Spojených sta na Havajských ostnovech. Velitel lod'stva admirál J. O. Richards neskrýval nespokojenost s tímto rozhodnutím; pro svůj neklid n řadu důvodů. Za prvé nepokl.ádal základnu Pearl Harbor za dostat ně bezpečnou pro jádro lod'stva, za druhé měl výhrady vyplýva z přílišné vzdálenosti od mateřské pevniny, za třetí tvrdil, že V umístění lod'stva na západním pobi-eží USA je možno daleko lÉ a rychleji je připravit k válečným akcím.
Richard.son se svoje stanovisko snažil prosadit při dvou návštěv~ Washingtonu, pi-esvědčoval náčel.níka operačního oddělení, minis námoi-nictva, dokonce i prezidenta, ale bezwsledně. Jediné, co sv vytrvalostí získal, bylo zbavení funkce. Na jeho místo nastou 1. února 1941 admirál Husband E. Kimmel. Tentýž den bylo lod's Spojených států přejmenováno na Tichomořské lod'stvo a Pearl H bor se stal jeho trvalou základnou.
Kimrnela wbral pro funkci velitele lod'stva osobně prezident R sevelt navzdory tomu, že v úvahu pi~icházelo několik dalších kandi tů jak služebnč starších, tak s vyšší hodností. Učinil tak zřejmč prc že Kimmela znal jako velmi schopného námořního důstojníka, en gického a nesmírně pracovi.tého. Kixnmel nebyl sice svými podří nými zbožňován, ale všichni. si jej vážili a dokázal je přimět k ma málnímu výkonu. Zdvořilý a přitom autoritativní a disciplínu vy dující Kimmel vždy ocenil odveden.ou práci a po nikom nikdy nc dal víc, n.ež čeho byl sám schopen. V souvislosti se jmenovár velitelem lod'stva mu byla propůjčena hod.nost admirá.la (třetí stul admirálské hodnosti, vvšší je pouzc velkoadmirál). Kimmel odjel Havaj sám, ženu nechal ve Spojených. státech, chtěl mít možnost ~ chen`čas a energii věnovat potřebám lod'stva a zwšování jeho boj~
52
připravenosti. Ani nejpřísnější kritici nemohli po 7. prosinci 1941 říci, že by Tichomořské lod'stvo po tři čtvrtě roce Kimmelova velení nebylo po všech stránkách dobře připraveno. Že je japonský útok katastrofálně zaskočil, mělo řadu jiných příčin než jen zjednodušené wsvčtlení, že šlo o pochybení velícího admirála.
V oblasti politických a hospodářských vztahů mezi Spojenými státy a Japonskem

přinesl konec třicátých let zostření a zvyšující se napětí. "Morální embargo", vyhlášené v červenci 1938 ministrem zahraničí Hullem na vývoz letounů a leteckých zařízení do Japonska, sice nemělo žádného významnějšího účinku, ale bylo prvním krokem zahajujícím řadu ekonomických sankcí, jimiž se americké úřady konečně snažily ochromit japonskou válečnou výrobu. Dva roky ještě Američané opatrně celý problém obcházeli, a teprve v červenci 194~0 přijal Kongres zákon k posílení národní obranyschopnosti, jenž zmocňoval prezidenta, aby dle vlastní úvahy zakázal nebo omezil vývoz jakéhokoli vojenského materiálu, munice, strojů a surovin.
Prezident svých oprávnění využil brzy. S odůvodněním, že válečný materiál je třeba poskytnoút bojujícím spřáteleným mocnostem (především Velké Británii, která se již téměř rok nacházela ve válečném stavu s Německem) a veškery ostatníje nutný k zajištění bezpečnosti vlastní země, byla uvalena série vývozních omezení, která na Japonsko plně dopadla. Dne 5. července vstoupil v platnost zákaz vývozu různých strategických nerostů a chemikálií, leteckých motorů a jejich součástek 26. července leteckého benzínu, mazacích olejů a některých druhů železného a ocelového šrotu, 30. srpna veškerých druhů železného a ocelového šrotu. Od prosince 1940 do ledna 1941 byl zákaz rozšířen na další kovy, rudy a výrobky'.
V listopadu 1940 vypracoval náčelník operačního oddělení admirál Stark pro ministra vojenského námořnictva Williama Franklina Knoxe memorandum o národní politice, ve kterém rozhodně doporučoval opatření, jež by měla přímý vliv na omezení útočné vojenské moci Japonska. K tomuto cíli vedla jediná cesta: zabránit Japonsku v nákupech ropy a strategických surovin od Spojených států. Tyto
53

stále stoupající nákupy začaly vadit nejen vojenským, ale i politickýn činitelům. Pro vojáky znamenaly hrozbu stále rostoucí vojenské moc Japonska a úbytek důležitých surovin pro vlastní potřebu, pro politi ky znamenaly tu nepříjemnou skutečnost, že totiž nemohli na jedn straně pro uklidnění světového veřejného mínění halasně protestova proti japonské agresi na Dálném východě a na druhé ji podporova dodávkami surovin. Vláda si situaci dobře uvědomovala, proto Roc sevelt, maje nyní podporu zákona, počal jednat. S napětím se oček2 vala japonská reakce.
Tokio odpovědělo svým obvyklým Istivým způsobem. Již 8. listc padu 1940 vyslalo do Washingtonu nového velvyslance admirála K: čisaburóa Nomuru, bývalého ministra zahraničí, muže váženého a r< spektovaného a známého odpůrce roztržky se Spojenými státy. Tent krok měl Američany uklidnit, dát najevo dobrou vůli a ze zhoršuj cích se vztahů prozatím zachránit, co se dá. Na druhé straně ale J~ ponci okamžitě započali s tajným a rozsáhlým vyzbrojováním svýc mandátních území, především Marshallových ostrovů a Karolín, st: věli opevnění, letiště,. muniční sklady.
Již v březnu 1941, když Japonci vystupovali jako zprostředkovat~ lé mezi francouzskou kolaborantskou vládou ve Vichy a Thajsken které se po porážce Francie též osmělilo a počalo uplatňovat pož; davky vůči Indočíně, získali od vichystické vlády souhlas k obsazer saigonského letiště. Nyní, za situace pro ně výhodné, neztráceli a~ den. Třiadvacátého července podepsal zástupce Vichy admirál Da lan vynucenou dohodu o "společné obraně Indočíny", což znamen lo, že strategicky nesmírně významná oblast francouzské Indočír přešla pod japonskou kontrolu. Indočínská letiště, ze kterych by možno bombardovat Singapur, se proměnila v japonské základny: J ponské posádky se okamžitě rozmístily v oblastech jižní Indočír a v zálivu Kamranh byla zahájena stavba silné námořní a letecké z kladny. Stejně tak se Japonsko stalo pánem všeho indočínského sur vinového bohatství.
Dne 22. června 1941 Hitler věrolomně napadl Sovětský sva Hlavní síly Rudé armády bylo nutno našadit na západní hranici. P Japonce to znamenalo, že se snížilo akutní nebezpečí sovětského z
54
sahu v případě jejich dalších agresívních kroků na Dálném východě, z čehož zatím měli důvodné obavy a což po dlouhou dobu krotilo jejich nenasytnou rozpínavost. Japonci se už jednoznačně zaměřili na uskutečnění vlastních plánů a přes uzavření paktu tří mocností nehodlali svoje kroky podřizovat Hitlerovým požadavkům, zejména pokud šlo o dobu zahájení japonského útoku na Sovětský svaz. O této situaci praví významná sovětská publikace Dějiny druhé světové války (Naše vojsko 1979. 4. sv., s. 232):
"Zároveň japonské vládnoucí kruhy bedlivě sledovaly vývoj událostí na sovětsko-německé frontě a upřesňovaly svou vojenskopolitickou linii vůči

Sovětskému svazu.
Někteří vlivní japonští činitelé se vyslovovali pro okamžitou válku se Sovětským svazem. Na schůzích Koordinační rady v červnu a červenci 1941 předkládali takový návrh ministr zahraničí Macuoka, ministr vnitra Kiičiró Hiranuma, člen Nejvyšší vojenské rady princ Jasuhiko Asaka a další. Předseda tajné rady Jošimiči Hara 2. července na císařské konferenci prohlásil: ‚Prosím vládu a vrchní velení, aby útok na SSSR byl zahájen co nejdříve. Sovětský svaz musí být zničen.` Ministr pozemního vojska Hideki Tódžó podpořil Harův názor, ale podotkl, že okamžitému vstupu Japonska~ do války proti SSSR brání nedostatek sil a pokračující ‚čínský incident`. Tódžó doporučoval'napadnout Sovětský svaz teprve tehdy, až ‚bude moci jako zralá hruška spadnout na zem`."
Názor generála Tódžóa, nejvlivnějšího z válkychtivých důstojníků, pozdějšího předsedy vlády, byl rozhodující. Generál a řada dalších vysokých důstojníků zatím pokládali za příliš riskantní pustit se do křížku se socialistickou velmocí, zejména když vjižním Pacifiku čekala bohatá kořist dosažitelná daleko snadněji.
Američané viděli, žeje zle. Jejich přání, abyJaponsko a Sovětský svaz zkřížily zbraně za situace, kdy Spojené státy budou přihlížet,jak se oba soupeři vyčerpávají, nevychází. NaopakJaponci si krok za krokem zajišt'ují nástupní prostory a získávají významné strategické výhody, kterymi smrtelně ohrožují britsko-nizozemsko-americké pozice v Tichomoří. Zatím stále taktizujícímu Washingtonu nezbylo než začítjednat.
55

Dne 26. července 1941 prezident Roosevelt vydal příkaz ke zmra zení japonských aktiv ve Spojených státech. Prvořadým cílem tohotc opatření bylo ochromení pro Japonsko životně důležitého nákupu ro py. Šlo o rozhodující krok. Dosavadní omezení se vztahovala pouze na vývoz vysokooktanového benzínu pro letecké motory a na mazac' oleje, zatímco obrovská množství ropy byla dál odesílána do Japon ska v cisternách japonských nebo neutrálních lodí. Nyní se situacE změnila přes noc.
Hned po Američanech zablokovali japonské finanční prostředl uložené ve svých bankách i Angličané a Holand'ané. To znamenal že Japonsko nemělo od této chvíle prakticky žádnou možnost nákul ropy ani v zemích, které najejí vývoz dosud embargo neuvalily. N příklad teoreticky bylo stále možno nakoupit řopu v Nizozemské V chodní Indii. V praxi ale japonské tankery stály v tamních přístave~ a čekaly, až Tokio zaplatí, aby mohly být statisíce barelů přečerpáz do jejich cisteren. Tokio ale nemělo kde vzít peníze, téměř všechi jeho valutové rezervy uvázly v cizích bankách. Je samozřejmě možno říci, že v mnoha směrech započali Američa né s omezováním vývozu do Japonska příliš pozdě, což se kromě su rovin týkalo i strojů a technických zařízení. Americké firmy měly pc dlouhou dobu naprosto volnou ruku a běžně Japoncům prodávaly řa du důležitých vojenských zařízení, od moderní letecké tech~iky až p~ dělostřelecké zaměřovače. Japonci potom pro potřebu své armád; a vojenského námořnictva podle těchto vzorů v krátké době vyráběl výrobky stejně kvalitní. Omezení, jež přišla od července 1940 do po loviny roku 1941, byla sice nepříjemná, ale ne tragická. Zcela jiná situace nastala po zmrazení japonských finanční.ch pro středků, nebot' ostrovní i-íše závisela na importované ropy. Kdy vrchní ~velitel japonského Spojeného lod'stva žádal přesná čísla, do zvědél se, že rezerva šesti a půl miliónu tun ropy, kterou vojensk~ námořnictvo disponuje, stačí na osmnáct měsíců války. Po zastaven importu však bylo nutno okamžitě sáhnout na tyto zálohy, které s počaly ztenčovat. Celková prognóza se nelišila od situace vojenskéh~
56
nálmoi~nictva: veškeré japonské ropné rezervy nepostačí v případě války krýt potřebu ozbrojených sil, průmyslu a ostatních kon~umentů déle než rok a půl. Dokonce ani válku v Číně nebude možno ukončit dříve; než ropa dojde.
Japonští militaristé se ocitli v těžké situaci. Náčelník generálního štábu vojenského námořnictva admirál Nagano ji vyjádřil poměrně přesně, když 31. července 1941 řekl císaři, že ‚~Japonsko je na tom stejně jako ryba v rybníce, ze -kterého se ztrácí voda".
Za jiných vnitropolitických podmínek mohlo Japonsko nalézt ze svých obtíží uspokojivé východisko upravením vztahů k ostatním zemím na mírové bázi. To ale bylo zhola nemožné, když stávající krizi měla řešit klika extremistických zastánců války, kteří navíc měli v ťuto dobu v rukoujiž všechriu rozhodující moc v zemi a s obvyklou arogancí diktátorů ztotožňovali svoje zájmy se zájmy celé říše. Jestliže nechtěli ustoupit od svých plánů na ovládnutí Tichomoří a později celého světa a nechtěli, aby Japonsko pod jejich vedením ztratilo statut

vojenské mocnosti prvního řádu, museli ropu získat jakýmkoli způsobem. Dohoda se Spojenýrni státy byla pro ně~nepřijatelná, znamenala by ústup. Zbývala tedy válka, která by otevřela přístup k ropným pramenům v oblasti jižního Tichomoří; na ostrovech Sumatra, Borneo a Jáva, které produkovaly 65 miliónů barelů (1 barel = 158,8 ' litru) ropy ročně.
Pouhé obsazení těchto ostrovů ale ještě nebylo řešenírn; ropu bylo třeba bezpečně do Japonska dopravit, což bylo vyloučeno, pokud Američané a Britové udrží své strategické pozice podél námořních cest od ropných oblastí do Japonska. A navíc operace bylo třeba zahájit před koncem roku 1941. V roce 1942 již pokles ropných zásob natolik ochromí akceschopňostjaponských ozbrojených sil, že naděje na úspěch velké válečné kampaně bude ;mizivá.
Tato úvaha se stala základem japonské strategie. Počátek války byl stanoven na prosinec 1941 s tím, že překvapivým a bleskovým útokem musí být obsazena ropná pole v jižní oblasti Tiehomoří a zabezpečena přeprava nejdůležitějších surovin (kromě ropy se na ostrovech nacházely gumovníkové plantáže i bohatá naleziště bauxitu a cínu) do Japonska. Hlavní nebezpečí by japonským konvojům hrozilo
5'7

r:;: .
z britské základny v Singapuru na jižním výběžku Malajského polo ostrova a z amerických základen na Filipínách, které - jak Japonč` věděli - Američané v horečném tempu ~posilují a vyzbrojují.
Na podzim roku 1941 měly štáby japonských pozemních vojsl a námořnictva připraveny čtyři operační varianty. Podle první mělc dojít k obsazení na ropu bohatých ostrovů a teprve potom k útoku y Malajsko a Filipíny - zde ale hrozilo nebezpečí, že Britové a Ameri čané získají příliš mnoho cenného času k přípravě obrany. Podle dru hé varianty měl počáteční útok směřovat na Filipíny, potom by násle dovalo obsazení ostrovů s nalezišti ropy a nakonec Malajska; i prot tomúto plánu se ozývaly námitký tvrdící obdobně jako v prvém pří padě, že Britům nelze poskytnout tolik času k upevnění obrany Ma lajska. Třetí varianta předpokládala v první fázi útok na Malajsko poté obsazení ostrovů a nakonec by přišlo na řadu americké Ticho mořské lod'stvo a základny bombardovacích letounů na ostrově Lu zon. Zde padly nejsilnější výhrady, nebot' ponechat silné americki námořní a letecké síly netknuté, s možností zaskočitjaponské invazn jednotky, znamenalo neúnosné riziko. Zhruba v polovině srpna se ar máda i válečné námořnictvo shodly na čtvrté variantě, která předpo kládala současný útok na Filipíny a Malajsko, po jehož úspěšnéxr provedení bude následovat obsazení Nizozemské Východní Indii a Barmy.
Dne 6. září\941 schválila Nejvyšší válečná rada souhrnný plái Velké východoasijské války - jak ji nazvali tokijští stratégové. Ad mirál Jamamoto vyjádřil tuto expanzívní strategickou koncepc v přísně tajném operačním rozkaze č. 1, kféry vydal pro Spojené lod stvo dne 5. listopadu 1941 . Prohlásil: , Japonsko hodlá vytlačit Britá nii a Ameriku z Velké východní Asie a urychlit řešení čínského kon fliktu . . . Po obsazení Nizozemské Indie a Filipín bude ustaveno pev né, hospodářsky soběstačné společenství. Cíl našeho národa, obrovi tý, dalekosáhlý a základní princip ,hakkó ičiu` (princip ,spojení osm koutů.světa pod jednou střechou`, tedy pod vládou jednoho vládce ~
, to japonského císaře), bude demonstrován před celým světem."
Plán stanovil, že válka začne bez formálního vyhlášení zničenín amerického Tichomořského lod'stva, napadením Thajska, jehož obsa
58
zení nemělo být vzhledem k vlivné japonské páté koloně v této zemi problémem, a silnými leteckými útoky na Malajský poloostrov a ostrov Luzon. Momentu překvapení bude využito k obsazení Filipín, Bornea, Sumatry a Malajska včetně Singapuru. Po dosažení těchto eílů se invazní jednotky zmocní Jávy a vyčistí zbytek nizozemských ostrovů. Okamžitě nato budou získaná území zajištěna obranným pásmem probíhajícím od Kurilských ostrovů přes ostrov Wake, Marshallovy ostrovy, kolem jižních a západních okrajů malajské bariéry (pás ostrovů od Šíje Kra po Timor) k barmsko-indickým hranicím.
Zatímco oba hlavní soupeři v Tichomoří se horečně připravovali k nevyhnutelné válce, v diplomatických kruzích a ministerských pracovnách probíhala v posledních čtyřech měsících míru intenzívní jednání. Obě strany věděly, co má přijít, a obě při jednánieh pouze hrály o čas.
V Tokiu stále ještě existovaly skupiny doufající, že se hrozící konflikt se západními mocnostmi podaří odvrátit. Šlo o politiky i vojáky, kteří měli strach z války, o níž předpokládali, že skončí prq Japonsko katastrofou, a proto si ve všeobecné válečr~é hysterii snažili zachovat jasnou hlavu. Dávno ale už ztratili rozhodující vliv; ten patřil radikálním generálům a admirálům rozhodnutým.

využít zbývajících měsíců především k přípravě vojsk a posádek letadlových lodí, kterym byla přiřčena významná úloha hned na samém počátku konfliktu.
Japonský velvyslanec ve Washingtonu admirál Nomura vyvíjel mimořádnou aktivitu. Z Tokia jej podporovala skupina "umírněných" v čele s předsedou vlády princem Konoem a novým ministrem zahraničí admirálem To odou. Tito umírnění" ale nikd neměli dost od
j " y vahy, aby se rozhodně postavili proti válkychtivé generalitě. Nakonec se jejím přáním podřídili a stali se vědomými spoluviníky všeho, co následovalo.
Jak si jinak vysvětlit jeden z prvních aktů nového ministra zahraničí kdy oficiálně nabádá svého velvyslance ve Washing,
tonu k dalšímu jednání s Američany, a přitom mu současně posílá šifrovaný telegram, ve kterém mu sděluje, že Japonsko musí okamžitě učinit kroky, jež mu zajistí přístup k surovinám, že musí rozbít řetěz,
59

kterym je obklopováno, a musí učinit všechna opatření, aby ús splnilo závazky plynoucí z paktu tří mocností! Ministr ovšem n< že americká dešifrovací služba již delší dobu čte japonskou dip tickou koresponden,ci, takže obsah telegramu měl americký m zahraničních věcí Cordell'Hull na stole dříve než japonský vel nec. Není se potom co divit, že Američané žádným formálním a
livě znějícím návrhům již nevěřili.
V srpnu 1941 Nomura předkládá ministru Hullovi návrh na : vou japonsko-americkou dohodu. Podle ní by Spojené státy obno~ v plném rozsahu obchod s Japonskem, zastavily vojenskou aktiv v jihozápadním Tichomoří - konkrétně posilování Filipín, zasta~ pomoc Číně, uznaly zvláštní statut Japonska v Indočíně a působily čínskou vládu, aby zahájila s Japonskemjednání o míru. Za to Jap~ sko slibuje, že nepodnikne žádné další vojenské akce mimo Indočí, že po vyřešení situace v Číně evakuuje svoje vojska i z Indočíny a ručí néutralitu Filipín za předpokladu, že tam Japonci dostanou s ná privilegia jako Američané.
Washington samozřejmě nesou~lasil. Jednak proto, že dohoda byla jednostranně výhodná pro Japonsko, a zejména protože vě< že není ze strany Japonců~níněna vážně; vážně mínili jen válku.
Skupina "umírněných" kolem prince Konoa učinila poslední kus. Dne 28. srpna 19~1 princ navrhl prezidentu Rooseveltovi os ní setkání. Současně předložil americkému velvyslanci v Tokiu
s
znam nejdůležitějších bodů, které hodlal s prezidentem projed~ v podstatě šlo o to, aby Američané přijali požadavky tokijských n taristů, které byly nyní formulovány ještě ostřeji než v návrhu pi loženém před měsícem velvyslancem Nomurou. Armáda uči~ "umírněným" ústupek; vyjádřila ochotu setrvat se Spojenými si v mírovém stavu za podmínky, že Konoe uspěje do šesti týdnů. nistr zahraničí Cordell Hull ale prezidentovi doporučil, aby Kono nabídku odmítl, nebot' podle jeho názoru princova politická po~ byla příliš slabá, než aby mohl být partnerem pro jednání o nejzá~ nějších otázkách a dokázat doma obhájit ústupky, na kterých Američané trvali.
Rooseveltova záporná odpověd' došla do Tokia 3. září.
60
bylo jasné, že Američané nebudou jednat, neukáže-li Tokio ochotu skončit válku v Číně. Proto se pokoušel přesvědčit svého ministra války generála Hidekiho Tódžóa, aby armáda své akce v Číně omezila a započala s přípravou k stahování vojsk. Tódžó radikálně odmítl
' s tím, že nehodlá anulovat výsledky čtyřletého válečného úsilí. Navíc tvrdil, že by odchod z Číny otřásl morálkou vojska a povzbudil západní mocnosti k vyžadování dalších ústupků: Jednoznačně premiérovi naznačil, že nebude-li podporovat prováleČnou linii, nemůže na svém místě setrvat. Dne 16. října princ Konoe rezignoval a následujícího dne císař na jeho místo jmenoval Tódžóa. Aby už byló jasno, kdo bude v Tokiu vládnout, ponechal si Tódžó i křeslo ministra války a ministra vriitra. Ministrem vojenského námořnictva se stal admirál Šigetaró Šimada a nevýznamný diplomat Šigénori Tógó se stal ministrem zahraničních věcí. Od toho dne se daly události nezadržitelně do pohybu.
Dne 10. listopadu 194~1 podpisuje admirál Jamamoto za vojenské námořnictvo a velitel Jižní skupiny armád polní maršál hrabě Terauči za pozemní vojsko dokument specifikující úkoly obou složek v budoucí útočné válce. Plán sestával z následujících hlavních bodů:
l. Současné vylodění vojsk na Luzonu, Guamu, Malajském poloostrově, v Hongkongu a na britském severním Borneu. Všem operacím, kromě poslední, budou předcházet letecké útoky.
2. Letouny z letadlových lodí zaútočí na Tichomořské lod'stvo Spojených'států v

Pearl Harboru.
3. Počátečních úspěchů se využije k rychléinu obsazení Manily, Mindanaa, ostrova Wake, Bismarckových ostrovů, Bangkoku a Singapuru.
4. Bude obsazena Nizozemská Východní Indie a bude se pokračovat ve válce proti Číně.
61

Američané samozřejmě nevěděli o těchto hroz~vých přípravách ~ přesného, ale to, co mohli vytušit, mělo už samo o sobě vést k ma mální opatrnosti.
Přestože v zasvěceném kruhu kolem generála Tódžóa již pac rozhodnutí a zahájení válečných akcí bylo naplánováno téměř den, japonská diplomatická aktkvita ve Washingtonu neustávala. T ale už měla jiný cíl než před několika měsíci, kdy jednání směřov, k tomu, aby Američané po splnění jistých nepodstatných podmír ustoupili japonským požadavkům na celé čáře, což mohlo ještě v k odsunutí válečného požáru. Ted' šlo o zastírací manévry, jež m~ Ameriku do poslední chvíle udržet v představě, že nebezpečí vál není akutní a že Japonci stále ještě dávají přednost jednání. ,
Dne 5. listopadu 1941 odjel do Washingtonu, údajně na pon velvyslanci Nomuróvi, zkušený diplomat Saburo Kurusu. Kuri měl americkou manželku a i tato skutečnost měla sehrát svoji s
v jednáních, jejichž cílem bylo zamlžit skutečný stav věcí. Součas ministr zahraničí Tógó odeslal velvyslanci Nomurovi telegram, kterém jej žádal, aby učinil vše pro dosažení dohody do 25. listo; du. Telegram Američané ópět přečetli. Jde o velmi zajímavý do: ment, nebot' ilustruje situaci v, Tokiu. V době jeho odeslání byly dokončeny všechny plány k přepadení Pearl Harboru. Vládnoucí jenská klika do nich ale nezasvětila ani svého ministra zahraničí; . opak mu naznačuje, že jednání, pokud povedou rychle k úspěc I., .. mají pořád ještě smysl. Dne 15. listopadu se Kurusu sešel s ministrem zahraničních v Hullem k prvním rozhovorům. O pět dnů později spolu s Nomw předložili Hullovi nótu, která měla býf podle Tógóa absolutně sledním návrhem, v podstatě ultimátem. Stálo v ní:
1 . Ani Japonsko, ani Spojené státy nevyšlou ozbrojené síly do jih chodní Asie nebo do jižního Tichomoří s tou výjimkou, že J~a sku je dovoleno posílit vojska v Indočíně.
2. Jakmile dojde k dohodě se Spojenými státy, stáhne Japonsko ska z jižní do severní Indočíny a po uzavření míru s Čínou o~ Indočínu úplně.
3. Spojené státy a Japonsko budou spolupracovat při zajišt'ování dodávek zboží pro obě země z Nizozemské Východní Indie.
^, Spojené Štáty a Japonsko si vzájemně uvolní blokovaná aktiva a Spojené státy dodají Japonsku požadované množství nafty.
5. Spojené státy zastaví pomoč Číně.
Američané opět nepřijali. Nemohli.
Dne 24~. listopadu odesílá admirál Stark admirálu Kimmelovi do Pearl Harboru a veliteli Asijského lod'stva admirálu Hartovi do Manily následující telegram:
"Naděje na úspěšný výsledek jednání s Japonskem jsou velmi pochybné. Tato situace, v souvislósti s prohlášeními japonské vlády a s pohyby námořních a vojenských sil, podle našeho názoru naznačuje, že není vyloučena překvapivá agresívní akce v kterémkoli směru, včetně útoku na Filipíny nebo Guam . . ."
Nyní hráli o čas především Američané. Admirál Stark spolu s náčelníkem generálního štábu armády generálem Marshallem úpěnlivě žádají vládu, aby pro ně získala alespoň pár týdnů. 21 000 vojáků má vyplout 8. prosince ze Spojených států k posílení obrany Filipín, jiný transport vojska je již na cestě k ostrovu Guam. Každý den navíc dává možnost provést účinnější opatření proti hrozícímu japonskému útoku, zejména pokud jde o Filipíny. Ministr zahraničí Cordell Hull učinil, co bylo vjeho silách, a po poradě s prezidentem předal 26. listopadu Kurusuovi a Nomurovi náčrt zásad pro navrhovanou dohodu s Japonskem. Dohoda. měla zahrnovat:
1 . Smlouvu o neútočení mezi Velkou Británií, Čínou, Japonskem, Nizozemím, Sovětským svazem, Thajskem a Spojenými státy a smlouvu o respektování územní celistvosti Číny.
2. Evakuaci japonských vojsk z Číny a Indočíny.
3. Vzájemné zřeknutí se exteritoriálních práv v Číně. ~.Japonské uznání Čankajškovy vlády v Čunkingu.
5. Novou japonsko-americkou obchodní dohodu založenou na poskytnutí nejvyšších výhod s neomezeným prodejem surové bavlny a vzájemné odblokování aktiv.
6. Stabilizaci kursu dolar - jen.
62 ~ 63

i:...
Žádný americký politik nevěřil, že Tokio na takovou smlouvu pi stoupí; i když v podstatě šlo o formulace obsažené již v dohodě deví mocností z roku 1922, kdy jedním ze signatářů bylo i Japonsko. Ny ale byla situace jiná. To, co liberální japonská vláda podepsala v ro~ 1922, bylo o dvacet let později pro válkychtivého Tódžóa nepřijate ným požadavkem.
Text Hullovy nóty s podstatnými body navrhované dohody d~ šel do Tokia dopoledne 27. listopadu.~ Byl okamžitě předán do c sařského paláce, kde se právě konala konference nejvyšších stá ních činitelů. Ministerský předseda Tódžó jej přečetl. Nějakou d~ bu trvalo hrobové ticho a pak někdo pravil: "To je ultimátum Tento pocit sdíleli všichni přítomní. Absolutně nepřijatelný byl z jména bod požadující stažení japonských vojsk z Číny, a tedy jak tomu rozuměli - i z Mandžuska, které Japonci dobyli za ve kých obětí. Je ironií oněch událostmi nabitých dnů, že v podsta došlo k nedorozumění. Americký ministr zahraničí pod pojem Č na Mandžusko nezahrnoval a také neměl v úmyslu žádat na T~ kiu, aby se jej vzdalo. A protože k dalším jednáním, která by v dla k vyjasnění, už nedošlo, Tokio Hullův návrh jednoznačně o~ mítlo.. Umírněnější z japonských politiků, mezi něž patřil i minis zahraničí Tógó, od této chvíle neměli proti bojovným militaristů: šanci.
Dne 29. listopadu 1941 se sešla v Tokiu další porada, které pře~ sedal sám císař. Ze zápisu je patrno, že někteří účastníci vyslovili n zor, že "i když budou jednání se Spojenými státy přerušena, musín se zdržet války . . . Válka v zájmu realizace naší politiky ve východ~ Asii je krajně nebezpečná." Princ Konoe navrhl, aby Japonsko přer~ šilo se Spojenými státy veškeré obchodní styky, ale nesáhlo k válc Generál Tódžó vůbec odmítl-zabývat se takovými možnostmi. Věd něco, co nebylo ještě známo "umírněným": japonská vojska se již v dala na pochod; k Pearl Harboru se blíží mohutné uskupení letadl vých lodí a k Malajskému poloostrovu pluje 50 invazních plavidc na jejichž palubách je pět divizí.
Téhož dne, 29. listopadu, pronesl generál Tódžó bojovnou řeč, ~ které napadl "národy, které kladou překážky do cesty uskutečně:
64
velké východoasijské sféry spólečného rozkvětu", a-vyzval k likvidaci anglo-amerického vlivu v Asii.
Prvního prosince se za císařovy účasti sešla kabinetní rada a schválila rozhodnutí vyhlásit válkl~ Spojeným státům; Velké Británii a Nizozemí. Jako den zahájení válečných akcí je potvrzen 8: prosinec (7. prosinec havajského času).
Dne 2. prosince pokračovala série porad o koordinaci akcí, kterých se účastnfli rozhodující vojenští a političtí činitelé. Padla na ní otázka, jakým způsobem a kdy oznámit Spojeným státům začátek válečných akcí. Náčelník generálního štábu námořnictva ádmirál Nagano prohlásil, že námořnictvo chce podniknout neočekávaný útok; jeho zástupce admirál Itó žádal; aby washingtonská jednání nebyla zatím přerušována, což umožní začít válku zcela překvapivě. Nakonec bylo rozhodnuto, že vládě Spojených států bude ve 12.30 hodin dne 7. prosince (washingtonského času) oznámeno, že Japonsko přerušuje další diplomatická jednání. Zástupci válečného námořnictva a armádyještě tentýž den požádali ministra zahraničí Tógóa, aby oznámení americké vládě bylo učiněno o půl hodiny později, tedy ve 13.00 hodin.
Na schůzi vlády 5. prosirice ministr Tógó předložil koncept nóty, jež měla být 7. prosince (washingtonského času) předána vládě Spojených států. Všichni přítomní ministři vyslovili s textem souhlas. V nótě nebyl ani náznak vypovězení války tak, jak to vyžadují obecně uznávané klauzule mezinárodního práva. Šlo o pouhé oznámení, že Japonsko ustupuje od dalších jednání.

Útok na základnu Tichomořského lod'stva Spojených států Pearl Harbor na Oahu nejvýznamnějším, i'když nikoli-největším ostrově ,
Havajského souostroví měl za. cíl vyřadit silné uskupení válečných ,
lodí, které se jinak mohlo stát vážným nebezpečím pro přesuny japonských vojsk a početné vylod'ovací operace, nezbytné k obsazení východoasijských strategických oblastí.
Duchovním otcem operace byl admirál Jamamoto, jenž byl přesvědčen, že Američané použijí Tichomořské lod'štvo okamžitě, jakmi
65

I , .
;'. ..
le se japonská vojska dají.do pohybu; kromě toho mohlo zamirit i c západního Pacifiku a ohrozit samotné japonské ostrovy. Roli hrá i Jamamotova chmurná

představa o nevyhnutelném vývoji válečny operací; předpokládal, že je jen otázkou času, než Američané získa na moři převahu. Aby tuto chvíli co nejvíce oddálil, pokládal za n zbytné jim vyřadit a zničit jedním zdrcujícím úderem co největší p čet válečných plavidel.
Na americké straně převládal názor, že vzdálenost 3400 mil < japonských břehů poskytuje Pearl Harboru dostatečnou ochran Nebyl ale sdílen bez výjimky, zejména u důstojníků, kteří neztr celi ze zřetele možnost využití letadlových lodí. I pro všech~ ostatní měla být výstrahou událost, ke které došlo před řadou 1~ v roce 1932.
Tehdy se plánovací oddělení vojenského námořnictva Spojeny států rozhodlo prověřit bezpečnost a obranyschopnost Pearl Harbo cvičnou operací, na níž se mělo podílet na dvě stě "útočících" pla~ del. Když se toto lod'stvo shromáždilo v kalifornskýeh vodách, š o největší uskupení válečných lodí, jaké se kdy v Tichém oceánu o jevilo. Jeho součástí byly i dvě nově postavené letadlové lodi Lexin ton a Sarátoga, na híž vlála vlajka admirála Harryho E. Yarnell velitele cvičení. Yarnell již tehdy rozpoznal obrovský význam lei dlových lodíjako ofenzívní zbraně, a proto také si zvolil za vlajkom lod'jednu z nich, a ne bitevní lod',jak bylo do té doby pravidlem. ~ ratoga a Lexington vytvořily skupinu, pro niž Yarnell použil název ktery se o deset let později stal v tichomořské válce obecně zná~ný pojmem - operační svaz.
Svaz zamířil k Havaji, a když byl vzdálen čtyřiadvacet hodin pla by od ostrovů, vplul do mlh a plískanic, které lodi skryly před letc kými a námořními hlídkami, tvořícími součást zaj~tění Pearl Harb ru. Časně ráno v neděli 7. února dosáhl vzdálenosti šedesáti mil ~ Oahu a Yarnéll dal příkaz ke startu 150 letounů z pálub Sarato a Lexingtonu. Vzlétaly ještě za tmy a za neklidného moře, ale úsvitu se již vynořily z mraků nad pearlharborskou zátokou. Ve cv ném náletu se vrhaly na zakotvená plavidla a "potopily" všechny ti ké lodi, jež se v přístavu nacházely. Nevzlétl proti nim ani jed~
66
letoun z obrany přístavu, útok přišel jako nap_rosté překvapení. Stejriá situace se opakovala o devět let později.
Studijní skupina, která vyhodnocovala výsledky cvičení, byla šokována snadností a katastrofálními následky útoku,jenž postavil na hlavu dosud uznávanou koncepci námořní války, dle které ke zničení silného lod'stva může dojít pouze při dělostřeleckém souboji s glavidly protivníka. Jasně se potvrdily možnosti palubních letounů,: což se také odrazilo v doporučeních, jež skupina učinila. Postavení velkých bitevních lodí jako pihře jakékoli námořní moci sice zdaleka ještě nebylo možno zvrátit, ale řada námořních důstojníků navrhovala přebudování struktury vojenského .lod'stva v tom srnyslu,' aby bitevní lodi i nadále zůstaly jeho jádrem, ale aby se jim dostalo maximální ochrany letectvem z palub letadlových lodí. Nová koncepce se nedokázala v americkém vojenském námořnictvu prosadit. Daleko vnímavější pozorovatelé seděli v Tokiu. Je nepochybné, že Japonci museli o cvičném útoku na Pearl Harbor vědět a nezapomněli na něj. Existovala vážná varování i z doby pozdější než z roku 1932.
Dne I6. ledna 1941 náčelník operačního oddělení admirál Stark obdržel dopis kontradmirála Patricka L. N. Bellingera, velitele 2. průzkumného leteckého křídla umístěného na Havajských ostrovech. Téměř rok před japonským útokem admirál~psal:
"Dorazil jsem sem 30. října 1940 s přesvědčením, že mezinárodní situaceje kritická, a to zejména v Tichomoří. Byljsem přesvědčen, že musíme být připraveni již dnes, protože zítra by mohlo být pozdě. Po převzetí 2. průzkumného leteckého křídla mě ale překvapilo zjištění, že Havajské ostrovy, důležitá předsunutá námořní základna, jsou zcela nedostatečně zajištěny, a čím víc jsem se se situací seznamoval tím se mi jevila kritičtější."
, V další části dopisu si kontradmirál stěžoval, že křídlo nemá moderní letouny, náhradní díly ani řádně připravené osádky. V podstaté nic nebylo tak, jak by mělo být. Dopis nezůstal zcela bez odezvy, o několik měsíců později dostalo 1. průzkumné letecké křídlo na kalifornské základně San Diego příkaz k přemístění na Havaj. .
V březnu 1941 byl kontradmirál Bellinger jmenován velitelem letecké ochrany Pearl Harboru. Přes posílení, kterého se mu dostalo ze
67

San Diega, stále nebyl spokojen. Proto spolu s velitelem letectva p zemních vojsk* na Havaji brigádním generálem Frederickem . Martinem vypracovali 31. března jednotný plán obrany ostrovů p~ případ překvapivého napadení Oahu a Tichomořského lod'stva J ponci. Oba důstojníci pozorně rozebrali japonskou strategii, prost dovali minulé akce japonského válečného námořnictva a došli k

záv rům, které se později ukázaly naprosto přesné. Předpokládali, : japonské lod'stvo blížící se k Havaji, aby se vyhnulo předčasnén prozrazení, popluje ťou částí oceánu, která je nejméně frekventova~ obchodními plavidly. Letouny z letadlových lodí zaútočí za úsvitu, . vzdálenosti přibližně 350 mil severně od Pearl Harboru. Tomu útoku nebude předcházet vyhlášení války, dojde k němu zcela neoc` kávaně. Japonským ponorkám nebo rychlým útočným formacím může podařit proniknout do havajských vod, aniž o nich bude n zpravodajská služba tušení. Náhlý a úspěšný útok na Tichomořs lod'stvo a námořní zařízení na Oahu může na dlouhou dobu úpl: ochromit americkou akceschopnost v západní části Tichého oceán Prvního dubna téhož roku rozeslal admirál Stark velitelům vše námořních vojenských okruhů varování, ve kterém pravil: ,;Představitelé vaší námořní rozvědky by měli být upozorněni :
minulé zkušenosti ukazující, že mocnosti osy často zahajují nepřát ské akce v sobotu, v neděli nebo v den státního svátku země, pr~ které je operace namirena. Měli by v takové dny podniknout kro k zajištění řádného střežení a ostatní potřebná opatření."
Dne 20. srpna. 1941 došel Bellingerův a Martinův rozbor~ a pl obrany ostrovů do Washingtonu. Provázeljej dopis generála Marti adresovaný velitelství letectva. Generál psal:
"Náš zdejší nepřítel může se vší pravděpodobností využít pr Oahu maximálně šesti letadlových lodí. Nejvýhodnější pro něj bu útok za časného rána. Protože se též musí vyvarovat zpozorování p
* Za druhé světové války bylo ještě vojenské letectvo USA podřízenoství pozemních vojsk. Námořní letectvo podléhalo velení vojenského nictva.
vidly mocností, jež jsou s námi spřáteleny, bude nejpravděpodobněji volit pro přiblížení směr od severu."
Přestože Bellingerovy a Martinovy odhady a prognózy byly tak přesné, jako by při jejich sestavování nahlíželi přes rameno admirálu Jamamotovi, ktery pr~vě v tu dobu na palubě vlajkové lodi Nagato činil poslední úpravy plánu útoku na Pearl Harbor, nikdo z rozhodujících vojenských činitelů Spojených států se jimi vážněji nezabýval.
Podle předpokladu japonských námořních stratégů, ktery zastávali do roku 1940, se mělo japonské Spojené lod'stvo v případě války se Spojenými státy zpočátku zdržovai v domácích vodách. Japonci bud' od své rozvědky věděli, nebo správně odhadovali, že Američané hodlají na eventuálníjaponský nástup vjihovýchodní Asii reagovat tím, že vyšlou Tichomořské lod'stvo po trase Marshallovy ostrovy, Karolíny, atol Truk, aby ulehčili ohroženým Filipínám. Japonci měli v úmyslu je během přesunu napadat ponorkami a letouny z pozemních základen na Marshallových ostrovech a Karolínách a hydroplány z mateřských lodí, zdržujících se v nespočetných zátoká~ch tichomořských ostrovů. Zbytek Tichomořského lod'stva potorn napadnou a zničí Spojeným lod'stverri ve Filipínském moři. Tato strategie mohla být velmi účinná a způsobit Američanům těžké ztráty. Naštěstí pro USA dalo nakonec Tokio přednost efektivnějšímu, ale podstatně problematičtějšímu řešení - překvapivému útoku na Pearl Harbor.
Jakjiž bylo uvedeno, admirál IsorokuJamamoto od chvíle, kdy stanul v čele Spojeného lod'stva, soustředil všechnu svoji pozornost na vybudování mohutného a vysoce akceschopného námořního letectva, oPerujícího z palub letadlových lodí. V květnu 1940 na rozsáhlých manévrech Spojeného lod'stva si obzvlášt~ všímal výsledků leteckých útoků. Válečné lodi napadené torpédovými letouny prováděly jeden úhybný manévr za druh m kličkoval , " álil ". ze všech hlavní.
ý , y P y
Když ale po ukončení cvičení rozhodčí vyhodnotili výsledky, došli k závěru že by napadená plavidla přes veškeré úsilí ,nálety odrazit ,
utrpěla těžké ztráty. Za obět' by padla až polovina lodí.
Při návratu na základnu se Jamamoto, doprovázený náčelníkem
68' ~ 69

svého štábu kontradmirálem Šigeruem Fukúdomem, .iamyšleně p cházel po zadní části paluby Nagata, vyhrazené pouze důstojníki Fukudome tušil, nad čím velitel uvažuje, proto pravil: "Vypadá to, že hladinová plavidla nemají proti leteckým tor dům účinnou obranu. Je doba už dostatečně zralá na tb, aby b možno uvažovat o rozhodujícím námořním střetnutí, ve kterém hlavní útočnou zbraň představovala letecká torpéda?" Jamamoto neodpověděl hned. Až po dlouhé pauze řekl: "Aještě daleko ničivější následky by měl mohutnytorpédový ú proti nepřátelskému lod'stvu, které by jej neočekávalo."
Šigeru Fukudome rozuměl Jamamotovi jako máloktery z jeho ~ bližších spolupracovníků. Již dva měsíce poté, co Jamamoto pře~ velení nad Spojeným lod'stvem, byl Fukudome odvolán z velitelsk~ můstku vlajkové lodi

Nagato,.povýšen na kontradmirála ajmeno náčelníkem štábu lod'stva. Od té chvíle byl s Jamamotem v každod ním styku a po vá,lce byl jedním ze dvou důstojníků z malé skuF I. ~.i,'..,...; plánující přepadení Pearl Harboru, kteří přežili a mohli podat za: cené svědectví o mnoha důležitýeh událostech.
Tehdy na palubě gata sice, okamžitě pochopil, eo Jamamoto svou poznámkou mínil, protože po řadu měsíců se k ní pak již nevrátil, rněl Fukudome za že si velitel nakonec přecejen uvědomil nesmírné obtíže a riziko ~ jené s takovou operací a. zavrhl ji.
Po šesti měsících, v listopadu 194~0, došlo na evropské válečné ; ně k události, která se stala pró Jamamota impulsem, aby znovu l myšlel o možnosti zasazení tvrdého úderu odpočívajícímu Tichon skému lod'stvu Spojených států. Ve Středozemním moři operovaly britské válečné lodi pod v , ním admirála Cunninghama. Na jeho bedrech spočíval nesmírně ležitý úkol: zabránit silám osy v přetnutí námořních cest, po kter Britové ve Středomoří dopravovali životně důležité suroviny, přc vším ropu z Iráku a Íránu, zásobovali svoje vojska v této obl a udržovali spojení s jinak odříznutým ostrovem lVlaltou. Curini ham byl v nezáviděníhodné situaci. Jeho hlavní protivník, italské lečné lod'stvo, představovalo moderní a výkonnou námořní sílu, která se zatím nedokázala prosadit jen v důsledku opatrnosti a zřejmě i bojáčnosti italských admirálů; nebezpečí ale existovalo a Britové mohli být kdykoli zasáženi na riejcitlivějších místech. Italové se vyhýbali všem střetnutím; kdy proti nim stály jen trochu rovnocenné svazky britských plávidel; potom využívali vyšší rychlosti svých lodí a stahovali se do bezpečí. Britové proto nebyli s to ochromit italskou akceschopnost natolik, aby snížili riziko,,že v neočekávaných chvílích italská plavidla zasadí těžké úder~ konvojům dopravujícím válečný materiál,. vojska a suroviny.
Cunningham a jeho štáb dlouho uvažovali, k jakému opatření sáhnout, aby tento nežádoucí stav alespoň částečně změnili ve svůj prospěch. Nakonec nalezli řešení: útok letouny z letadlových lodí. Zpočátku měl Cunningham k dispozici jen zastaralou letadlovou lod' Eagle, ale v září 1940 bylo jeho lod'stvo posíleno novou moderní letadlovou lodí Illustrious. Vhodná příležitost, na kteroú admirál čekal, se naskytla v listopadu. .
Cunninghamovy lodi spolu s plavidly svazu "H" admirála siraJamese Somervilla z gibřaltarské základny zajišt'ovaly průjezd důležitého konvoje přivážejícího na Maltu děla a vojsko. Při zpáteční plavbě se od hlavních sil spojenečkých lod'stev mirících k Alexandrii odpojila Illustrious a doprovázena čtyřmi křižníky a čtyřmi torpédoborci nabrala kurs k západnímu pobřeží Řecka. Odtud odstartovala ve 20 hodin 30 minut dne 1 1 . listopadu 1940 z paluby Illustrious první, dvanáctičlenná skupina torpédových bombardérů typu Swordfish a o hodinu později druhá, devítičlenná skupina. Letouny mirily k Tarantskému zálivu, aby napadly největší základnu italského válečného námořnictva.
Za ideálního počasí, kdy měsíc byl téměř v úplňku ajeho světlo zajišt'ovalo dobrou viditélnost, se britské letouny po hodině a půl letu objevil~· nad základnou. Přestože přístav zabezpečovaly b'aterie protiletadlových děl, upoutané balóny a protitorpédové sítě, překvapivý útok byl korunován velkým úspěchem britských letadel. Novou italskou bitevní lod' Littorio zasáhla tři torpéda a na pět měsíců ji vyřadila; dvě starší bitevní lodi Cavour a Duilio ufrpěly po jednom zásahu, přičemž Cavour se potopila a Duilio Italové dlouho opravovali.
70 ~ 71

. I

Kromě nich britské letouny poškodily pumami jeden křižník a torpédoborec a způsobily citelné škody na přístavních zařízeních. Zjeden- advaceti vyslaných letadel se na palubu Illustrious nevrátila jen dvě. I když z ítalských těžkých lodí byla natrsalo vyřazenajenjedna a dal- ší dvě se po čase vrátily do služby, neočekávaný útak wznamně ovlivnil poměr sil ve Středomoří ve prospěch Britů. Admirál Jamamoto si okamžitě vyžádal podrobné zprávy o náletu na Taranto od japonských námořriích přidělenců v Římě a Londýně. Pečlivě je lprostudoval a zjístil velmi důležítou skutečnost: tarantský přístav nebyl hlubší než dvanáct metrů, na řadě míst ještě méně. Ta- ková hloubka se doposud pokládala pro použití leteckých torpéd za zcela nedostatečnou, ale Britové nyní dokázali opak. To znamená, .že torpéd z letoúnů lze použít i v mělkých vodách, tedy i v Pearl Harboru s průměrnou hloubkou patnáct metrů. Zprávy námořních přidě- Ienců obsahovaly i vysvětlení, proč Britové uspěli. Pro běžná Ietecká torpéda by taková hloubka skutečně nepostačovala, narážela by na dno, ale ta, jež shazovaly

swordfishe nad Tarantem, byla opatřena speciálními dřevěnými plováky, jež bránily nežádoucímu ponoření po dopadu na hladinu. Britskému útoku na Taranto věnovali pozornost i Američané. Mi- nistr námořních sil Frank Knox poslal ministru války Henrymu L. Stimsonovi memorandum, ve kterém upozorňoval: "Úspěch britského útoku leteckými torpédy proti zakotvený~n lo- dím vyžaduje, aby byla okamžitě učiněna preventivní ~ opatření k ochraně Pearl Harboru proti překvapivému riapadení v případé ' války mezi Spojenými státy a Japonskem. Největším nebezpečím bu- dou letecká,torpéda. Protoje nutno přednostně zajistit zvýšení počtu stíhacích letadel, protiletadlových kanónů á radiolokačních přístro- jů." Stímson též pochopil hrozící nebezpečí, a proto varoval jak námoř ní; tak armádní velitele na Havaji a požadoval, aby učinili vše potřebné pro ochranu před nenadálým útokem ze vzduchu. O měsíc později, těsně před vánocemi roku 1940, velitel Tichomořského lod'stva admirál Kimmel odpověděl: "Instalace protitorpédových sítí v Pearl Harboru by ztížila pohyb plavidel, nebot' by došlo k zúžení plavebních koridorů:" Jaké měl asi pocity admirál Kimmel o rok později, když si uvědomil, že tímto postojem do určité míry přispěl k záhubě většiny svých bitevních lodí?
Ve stejnou dobu, kdy admirál Kimmel zavrhl možnost ochrany Pearl Harboru protitorpédovými sítémi, došlo na palubě Nagata k další rozmluvě mezi náčelníkem štábu Fukudomem a Jamamotem. Opět, jak bylo jeho zvykem, se velitel lod'stva vpodvečer procházel po palubě obrněnce za Fukudomeho doprovodu. Hovořili o britském útoku na Taranto a Jamamoto náhle pravil:
,~Je tedy jasné, žé letecký útok na Pearl Harbor je možný, zejména když ve výcviku našich letců dosahujeme takových úspěchů."
Bylo to poprvé, kdy se Jamamoto otevřeně zmínil o tom, že se zabývá myšlenkou přepadení hlavní americké tichomořské základny. Zřejmě již dospěl k závěru, že je načase začít onu myšlenku realízovat. Ještě tentýž večer dal Fukudomemu příkaz, aby vybral vyššího leteckého důstojníka, u kterého bude záruka, že jeho myšlení nesvazují konvenční názory na použití letectva,.ale u něhož lze předpokládat tvůrčí a pružný přístup k úkolu, ktery mu velitel lod'stva hodlá svěřit. Vybraný důstojník má po všech stránkách prostudovat problém použití leteckých torpéd námořním letectvem. Celá věc se má zatím přísně tajit i před štábními důstojníky.
Fukudome vybral kontradmirála Takidžiróa Ónišiho, náčelníka štábu 11. flotily námořního letectva, který už několikrát vyjádřil zklamání nad tím, že letiště jeho bombardérů na Marshallových~ostrovech jsou příliš vzdálena od Pearl Harboru, než aby mohly základnu odtud napadnout.
Jamamoto neměl proti výběru Ónišiho námitek, sám jej dobře znal.-Vyložil mu svůj záměr náhlého a ochromujícího úderu zasazeného americkému Tichomořskému lod'stvu v době, kdy japonské armády zahájí operace k obsazení jižních ostrovů bohatých na ropu. Óniši vzrušeně naslouchal vývodům velícího admirála a byl plánem nadšen.
72 - 73

koncem dvacátých let.
Původně, po první přestavbě, měly obě lodi ; O přípravě o erace věděli zpočátku pouze Jamamoto, Fukudome p
y y y P p - P tři letové alub a stíhací letoun mohl startovat římo ze dvou o a Óniši. Zakrátko ale Óňiši zjistil, že potřebu e zkušeného pomocní-
schodí příd'ových hangárů. Při přestavbě v roce 1938 byly spodní pa-
souhlasem zasvětil do plánu fregatního ka- . ka, a'tak s Jamamotovým
lub odstraněn - svou délko.u iž rie ostačoval otřebám moder- pitána Minorua Gendu. Výběr opět nebyl náhodný. Genda započal
Y Y J , p y p svou kariéru ako stíhač v čínské válce a svým pilotním uměním a od- ních stíhaček. Kromě
těchto dvou obrů byly pro pearlharborskou J
operaci určeny Hirjú (Létající drak), Sórjú (Šedomodrý drak) a dvě vahou brz zastínil všechny své kolegy. O jednotce, které velel, se vy-
) Y
ne moderně ší a onské letadlové lodi Šókaku (Vznášející se jeřáb právěl le end . V roce 1937 byl jmenován operačním důstojníkem
J J J P . Y g y p a Zuikaku (Štastný jeřáb). Podle názoru frégatního kapitána Gendy šanghajské oblasti; zavedl zde novou metodu útoku silnými sku ina-
vý mi stíhačů na velké vzdálenosti.* Poté byl jako uznávaný štábní dů-
bylo k zajištění úspěchu operace nutno užít všech šesti letadlo

ch lodí; které
pi-edstavovaly obrovskou údernou sílu. Kromě toho bylo sto ník slán ve
funkci zástupce námořního a leteckého přidělence r j ~'Y
třeba splnit další dvě podmínky, které Genda považoval
za zcela ne- do Londýna. Právě on sestavil pro Jamamota rozbor britského
náletu ' na Taranto. B lo o něm známo,. že stejně jako Jamamoto věří v
nes- zbytné: vybrat nejschopnější velitele a nejlepší
piloty a udržet veške- Y ré
přípravy v naprosté tajnosti áž do okamžiku útoku. mírný význam námořního
letectva, a proto admirál předpokládal, že m šlenka leteckého napadení
Pearl Hárboru v něm najde přesvědče- Zatímco
splnění první podmínky nečinilo zvláštních potížír zajistit y
utajení, na kterém závisel nejen sám úspěch operace, ale
i osud celé- ného zastánce. Nemýlil se. ho
úderného svazu šesti velký~h letadlových lodí, bylo složitější. Zji- Příprava
útoku na Pearl Harbor zůstala tajemstvím Jamamota, Fu-
p p y stí-li totiž
Američané ředčasně, za jakým účelem svaz vyplul, jsou kudomeho,
Ónišiho a Gendy až do sr na 1941. Do té dob se tito schopni
jej napadnout ponorkami, letadly a bitévními lodmi dříve, čtyři muži
setkádali na dlouhých poradách a ze všech stran zvažovali
p J každou odrobnost velké námořní a letecké
operace, jež měla jedním než se řiblíží k Hava i.
p , Prozrazení
hrozilo z ~nnoha stran. Příprava tak. mohutné útočné překvapivým úderem
vyřadit americké Tichomořské lodstvo. akce bude
vyžadovat zapojení mnoha set osob, zejména v pozdějších
fázích. Zahraniční zpravodajské služby také nezahálely,
jejich agenti se pídili po
každém náznaku úmyslů japonských generálů a admirá-
ý Y Havaj byla příliš vzdálena i od
nevysunutějších japonských po= lů. Obdobn m rizikem b
lo na drúhé straně i zajišťování operace zemních základen, a tak bylo od
počátku jasné, že klíč,pvou roli musí vlastními
zpravodajskými službami. Bylo nutno dát pokyny desít'kám sehrát letadlové
lodi. Japonci byli v tomto směru připraveni dobře,
japonskýcl~ agentů na Havaji, na Filipínách a na západním pobřeží jejich
eskadra letadlových lodí vzbuzovala úctu a respekt. Vlajkovou ~
Spojených států, aby sledovali pohyby nepřátelských válečných lodí, lodí byl
šeštatřicetitisíčitunový kolos Akagi (Rudý zámek) o rychlosti
, posilování tichomořských základen, opatření podnikaná k, ochraně
28 uzlů; šlo o jednu z největších a nejvýkonnějších letadlových lodí
Pearl Hárboru a podobně. Tak široká špionážní aktivita nemohla na
světě, jež byla spolu s lodí Kaga postavena v domácích loděnicích
dlouho zůstat skryta před americkou kontrarozvědkou. Nakonec hro-
zilo i nebezpečí zcela náhodného prozrazení, jak
se málem stalo již v lednu
roku 1941. 27.
ledna se třetí tajemník amerického velvyslanectví v Tokiu Max *
Později se Genda proslavil vypracováním taktiky společných útoků střem- `
BiShOp stavil v bance, aby před Svým návratem dO WaShingtOriu vy-
hlavých, výškových i torpédových bombardérů známé jako "gendaismus". Po
měnil japonské peníze za dolary. V hale banky k němu přistoupil pe-
válce se stal generálem a velitelem nového japonského. letectva.
75 7 4~

6·
O přípravě operace věděli zpočátku pouze Jamamoto, Fukudome a Óniši. Zakrátko
ale Óniši zjistil, že potřebuje zkušeného pomocníka, a~tak s Jamamotovým
souhlasem zasvětil do plánu fregatního kapitána Minorua Gendu. Výběr opět nebyl
náhodný. Genda započal svou kariérujako stíhač v čínské válce a~svým pilotním
uměním a odvahou brzy zastínil všechny své kolegy. O jednotce, které velel, se
vyprávěly legendy. V roce 1937 byl jmenován operačním důstojníkem šanghajské
oblasti; zavedl zde novou metodu útoku silnými skupinami stíhačů na velké
vzdálenosti.* Poté byl jako úznávaný štábní důstojník vyslán ve funkci zástupce
námořního a leteckého přidělence do Londýna. Právě on sestavil pro Jamamota
rozbor britského náletu na Taranto. Bylo o něm známo, že stejně jako Jamamoto
věří v nesmírný význam námořního letectva, a proto admirál předpokládal, že

myšlenka leteckého napadení Pearl Harboru v něm najde přesvědčeného zastánce. Nemýlil se.
Příprava útoku na Pearl Harbor zůstala tajemstvím Jamamota, Fukudomeho, Ónišiho a Gendy až do srpna 1941. Do té doby se tito čtyři muži setkádali na dlouhých poradách a ze všech stran zvažovali každou podrobnost velké námořní a letecké operace,jež mělajedním překvapivým úderem vyřadit americké Tichomořské lod'stvo. Havaj byla příliš vzdálena i od nevysunutějších japonských po= zemních základen, a tak bylo od počátku jasné, že klíčpvou roli musí sehrát letadlové lodi. Japonci byli v tomto směru připraveni dobře, jejich eskadra letadlových lodí vzbuzovala úctu a respekt. Vlajkovou lodí byl šesťatřicetitisíčitunový kolos Akagi (Rudý zámek) o rychlosti 28 uzlů; šlo o jednu z největších a nejvýkonnějších letadlových lodí na světě, jež byla spolu s lodí Kaga postavena v domácích loděnicích
koncem dvacátých let. Původně, po první přestavbě, měly obě lodi tři letové paluby a stíhací letouny mohly startovat přímo ze dvou poschodí příd'ových hangárů. Při přestavbě v roce 1938 byly spodní paluby odstraněny - svou délko.u již riepostačovaly potřebám moderních stíhaček. Kromě těchto dvoú obrů byly pro pearlharborskou operaci určeny Hirjú (Létající drak), Sórjú (Šedomodrý drak) a dvě nejmodernější japonské letadlové lodi Šókaku (Vznášející se jeřáb) a Zuikaku (Šfastný jeřáb). Podle názoru frégatního kapitána Gendy bylo k zajištění úspěchu operace nutno užít všech šesti letadlových lodí; které představovaly obrovskou údernou sílu. Kromě toho bylo třeba splnit další dvě podmínky, které Genda považoval za zcela nezbytné: vybrát nejschopnější velitele a nejlepší piloty a udržet veškeré přípravy v naprosté tajnosti až do okamžiku útoku.
Zatímco splnění první podmínky nečinilo zvláštních potížíf zajistit utajení, na kterém závisel nejen sám úspěch operace, ale i osud celého úderného svazu šesti velký~h letadlových lodí, bylo složitější. Zjistí-li totiž Američané předčasně, za jakým účelem svaz vyplul, jsou schopni jej napadnout ponorkami, letadly a bitévními lod'mi dříve, než se přiblíží k Havaji.
Prozrazení hrozilo z mnoha straň. Příprava tak mohutné útočné akce bude vyžadovat zapojení mnoha set osob, zejména v pozdějších fázích. Zahraniční zpravodajské služby také nezahálely, jejich agenti se pídili po každém náznaku úmyslů japonských generálů a admirálů. Obdobným rizikem bylo na drúhé straně i zajišt'ování operace vlastními zpravodajskými službami. Bylo nutno dát pokyny desít'kám japonskýcll agentů na Havaji, na Filipínách a na západním pobřeží Spojených států, aby sledovali pohyby nepřátelských válečných lodí, posilování tichomořských základen, opatření podnikaná k ochraně Pearl Hárboru a podobně. Tak široká špionážní aktivita nemohla dlouho zůstat skryta před americkou kontrarozvědkou. Nakonec hrozilo i nebezpečí zcela náhodného prozrazení,~jak se málem stalo již
v lednu roku 1941.
* Později se Genda proslavil vypracováním taktiky společných útoků střemhlavých, výškových i torpédových bombardérů známé jako "gendaismus". Po válce se stal generálem a velitelem nového japonského` letectva.
7 ~l
27. ledna se třetí tajemník amerického velvyslanectví v Tokiu Max Bishop stavil v bance, aby před svým návratem do Washingtonu vyměnil japonské peníze za dolary. V hale banky k němu přistoupil pe
75

ruánský vyslanec dr. Ricardo Rivera Schreiber. Odvedl Bishopa stranou a sdělil mu, že se od svých informátorů dozvěděl, že Japonci mají připravený plán na zahájení,války, který zahrnuje i překvapivý útok na Pearl Harbor. Po návratu do budovy velvyslanectví Bishop napsal o svém rozhovoru s Peruáncem záznam a předložil jej velvyslanci Josephu C. Grewovi. Ten pokládal informaci za natolik závažnou; že provedl jen malé úpravy a Bishopovi přikázal záznam zakódovat a okamžitě odeslat do Washingtonu. Poznamenal přitom, že sice pochybuje, že by varování vyvedlo Washington z míry, ale on o jeho závažnosti nepochybuje. Téhož dne si Grew zapsal do deníku: "Ve městě je hodně pověstí o tom, že v případě roztržky se Spojenými státy Japonci chystají překvapivý masový útok na Pearl Harbor. Já jen věřím, že chlapci na Havaji nespí."
Grewovy obavy ohledně přijetí varování ve Washingtonu byly na místě. Nebylo bráno vážně. Jeden z podřízených admirála Starka o něm sice informoval admirála Kimmela, ale s tímto stanoviskem:
Úřad námořní rozvědky nepokládá tyto pověsti za věrohodné. S při"
hlédnutím k poznatkům o současném rozmístění a činnósti japonských námořních a pozemních sil se ohrožení Pearl Harboru nejeví akutní a ani se nezdá, že by bylo připravováno pro dohlednou bu

doucnost." Ve stejné době, kdy velení amerického vojenského námořni~tva, námořní zpravodajská služba a ministerstvo zahraničí odmítaly myšlenku na napadení Pearl Harboru jako fantazii, měli již Genda, Óniši, Fukudome a Jamamoto plán útoku v hrubých rysech hotov a propracovávali podrobnosti.
Koncem července 1941 učinil f amamoto další důležitý krok. Dobře věděl, že ve chvíli, kdy plán útoku předloží ke schválení generálnímu štábu vojenského námořnictva, setká se s opozicí a kriiikou, zejména ze strany starších vlivných admirálů. Nebudou chtít ani slyšet o tak riskantní akci, za které bude vystaveno nebezpečí šest největších a nejvýkonnějších letadlových lodí. Bylo proto třeba včas získat spojence. Jamamoto měl dlouhý rozhovor se svým dávným přítelem viceadmirálem Micumim Šimizuem; velitelem ponorkového lod'stva. Otevřeně mu vyložil svůj názor na věc. Řekl, že proti spojeným silám
76
Ameriky a Velké. Británie nemá Japonsko dlouhodobě mnoho nadějí. Proto jedinou možností, jak alespoň zpočátku získat iniciativu a především významnou strategickou výhodu, je zničení Tichomvřského lod'stva. Poté převezmou iniciativu Šimizuovy ponorky, které se~přemístí k západnímu pobřeží Spojených států a zabrání Američanům přesunovat do jihovýchodního Pacifiku válečná plavidla, vojska.a válečný materiál, což umožní japonské armádě realizovat plány na obsazení těchto oblastí. Šimizu souhlasil.
Problémů bylo mnoho. Anglický útok na Taranto sice prokázal, že lze použít leteckých torpéd v mělkých vodách~ ale Japonci museli vlastními silami vyřešit to, co před nimi dokázali Angličané, to jest provést konstrukční úpravy torpéd a vyzkoušet je. Po řadu týdnů prováděl fregatní kapitán Genda pokusy v Saeuoki, kde přírodní podmínky zátoky připomínaly situaci v Pearl Harboru. Nakonec byl s výsledky spokojen, upravená torpéda úspěšně zasahovala cvičné cíle, jež představovaly americké bitevní lodi zakotvené v Pearl Harboru.
Koncem srpna 1941 pokročily přípravy natolik, že Jamamoto uznal, že je načase, aby s podrob~iostmi plánu již šeznámil generální štáb válečného námořnictva. Na schůzce velitelů lod'stev a nejvyšších důstojníků štábu před zahájením válečných her vyložil svůj úmysl překvapivého přepadení Pearl Harboru. Kromě Jamamota byl přítomen náčelník generálního štábu admirál Osami Nagano a třináct vysokých důstojníků. Nagano o plánu při této příležitosti slyšel poprvé a reagoval tak, jak Jamamoto předpokládal - prohlásil, že jde o hazardérskou akci, která není projaponský úspěch v nastávajícím válečném tažení potřebná. Tvrdil, že pokud se Američané vůbec odváží do japonských vod, mohou být zpočátku oslabeni v sérii střetnutí s lehkými jednotkami japonského válečného námořnictva a poté zničeni v rozhodující bitvě a hlavními silami. Nevěřil v klíčovou roli letadlových lodí a trval na tom, že takový způsob boje by proti mohutnému Tichomořskému lod'stvu byl příliš riskantní. Americké lod'stvo je třeba potřít, ale osvědčenými způsoby vedení námořní války.
77

Jamamoto souhlasil, že americké vojenské námořnictvo je značně silné, ale trvrdil, že právě proto je třeba využít příležitosti a napadnoutje've zcela neočekávané chvíli. Podlejeho názoru by nepřítel při jiném způsobu vedení,boje mohl mít velkou náději na únik nebo způsobit japonskému lod'stvu citelné škody. Japonsko má, prohlašoval Jamamoto, dostatečný počet letadlových lodí, aby mohlo napadnout Pearl Harbor a současně poskytnout potřebnou leteckou ochránu a podporu invazním jednotkám mířícím k jižním ostrovům. Pokud by bylo nutno pearlharborskou operaci přerušit, nic nebrání tomu, ˚abyjáponská vojska obsadíla Malajsko, Filipíny a Nizozemskou Indii
i tehdy, kdy neb~dou mít podporu úderného svazu vyslaného k Pearl Harboru. I když prakticky všichni přítomní oponovali Jamamotovým vývodům, admi~l nehodlal ustoupit. Navrhl, aby se proveditelnost operace prověřila válečnou hrou. Tak se také stalo a válečná hra se uskutečnila ve velkém sále tokijského námořního učiliště ve dnech 2.- 13. září 1941 . Výsledkem bylo zjištění, že při operaci zřejmě dojde ke ztrátě dvou letadlových lodí.
V tom okamžiku se jedním z nejostřejších kritiků Jamamotova plánu stal viceadmirál G~'ůiči Nagumo, velitel úderného svazu letadlových lodí, jemuž by bylo určeno provést útok na Pearl Harbor. Nagumo prohlašoval, že místo riskantního útoku, kterému navíc by ještě předcházela dlouhá plavba v prosincových bouřích, by jeho lodi měly podporovat vojska obsazující důležité ostrovy. Hlavním jeho argu1
rnentem bylo, že úspěch celé operace bude záviset na naprostém uta~ení - a to ňelže zaručit. Jestliže Američané zjistí, co jim hrozí, změní se předpokládaný úspěch v katastrofu.
Ve skupině shromážděných důstojníků měl Jamamoto pouze jednoho zastánce,

kontradmirála Tamona Jamagučiho, mladého velitele jedné divize letadlových lodí. Byl stejného názoru jako Jamamoto: pokud nebude americké Tichomořské lod'stvo včas zničeno, hrozí japonským operacím v jižních oblastech nebezpečí nezdaru. Ostatní trvali na svém: útok by byl příliš riskantní a není nezbytný. Jamamoto byl natolik přesvědčen o správnosti své teorie, že nemohl ustoupit. Věřil, že jedinou nadějí Japonska je rychlý rozhodující úspěch v počáteční fázi války a potom jednání se Spojenými státy
78
z pozice vítěze. Pokud by hlavní americké síly v Tichém oceánu zůstaly nedotčeny, nebude japonské vítězství nikdy úplné.
Jednání v Tokiu nevedla ke konečnému rozhodnutí a otázka útoku na Pearl Harbor byla stále otevřena. Jamamoto zůstával neoblomný, ale většina důstojníků generálního štábu i velitelů lod'stev byla ódlišného názoru než velitel Spojeného lod'stva. Dokonce i jeho blízcí spolupracovníci ze skupiny, se kterou původně začal ve vší tajnosti plán připravovat, ustupovali, když zjistili,jakéje stanovisko generálního štábu ajaký byl výsledek válečných her. Admirál Óniši vyhledal Fukudomeho a, řekl mu, že sám nyní pokládá útok na Pearl Harbor za příliš opovážlivý. Žádal, aby směl svůj názor sdělit přímo Jamamotovi. Stejně postupoval i viceadmirál Nagumo, ktery vyslal svého náčelníka štábu kontradmirála Rjúnosuka Kusaku, aby společně s Ónišim navštívil Jamamota na vlajkové Iódi Nagato a pokusili se ho přesvědčit, aby od svého záměru ustoupil. Jamamotoje přijal a vyslechl s kamenným obličejem, ale to bylo také všechno. Našli se ale důstojníci, kteří Jamamota nadšeně podporovali, jednak přesvědčeni jeho argumenty, jednak ovlivňěni jehó nepopiratelnou autoritou. Nejenže. pokládali letecký útok na zakotvené Tichomořské lod'stvo za nezbytný, ale dokonce navrhovali, aby po úderu následovala vylod'ovací operace s cílem obsadit Havajské ostrovy. Tento názor vyvolal další nesouhlas v generálním štábu. Zástupce náčelníka štábu viceadmirál Seiiši Itó okamžitě reagoval prohlášením, že něco takového vůbec nepřichází v úvahu, nebot' všechna japonská vylod'ovací plavidla budou zapotřebí k tažení na jih.
V tomto případě musel Jamamoto s viceádmirálem Itóem souhlasit. Včděl, že Japonsko nemůže tříšiit své invazní síly, a pokud budou transportní a vylod'ovací plavidla k dispozici až po ukončení jižních akcí, bude už příliš pozdě. Vylodění mělo naději jen bezprostředně po leteckém úderu. Dojde-li k výsadkovým operacím až po několika měsících, Američané mezitím natólik zesílí obranu ostrovů, že je bude možné dobýt ~en za cenu těžkých ztrát. Navíc by byla pómalá vylod'ovací plavidla na své dlouhé plavbě snadným cílem pro americká letadla, ponorky i válečné lodi. Nutno také vzít v úvahu i obrovské potíže spojené se zásobováním invazních sil na takovou vzdálenost.
79

Přestože nepadlo konečné rozhodnutí, Jamamoto v přípravách útoku pokračoval. Přispěla k tomu i skutečnost, že 6. září bylo na schůzi císařské rady rozhodnizto, že nebude-li vyhnutí, Japonsko zahájí proti Spojeným státům válečné akce. Jamamoto si rozhodnutí správně vyložil v tom smyslu, že válka je přede dveřmř, a pokládal za svou povinnost učinit vše, co by mohlo přispět k japonskému úspěchu.
Jedním z nezbytných předpokladů připravované operace bylo získání přesných informací o pohybu a rozmístění nepřátelských lodí,
· o obranných opatřeních a režixim základny i ostatních významných, skutečnostech. Část těchto údajů bylo možno čerpat z amerického tisku a odborných publikací. Americký tisk projevoval v tomto směru až neuvěřitelnou lehkomyslnost. Na jeho stránkách se vediy diskuse o účinnosti a účelnosti různých vojenských opatření,. o přeskupování sil, o nových technických zařízeních, o počtu vojsk a techniky na jednotlivých základnách. To ale Japoncům nestačilo. Z Jamamotova popudu vojenští a námořní přidělenci na japonských zastupitelských úřadech stejně jako pracovníci konzulátů zásobovali Tokio pravidelnými a obsáhlými zprávami, ve kterých si všímali všeho, co se týkalo , amerického vojenského a námořníbo poteneiálu.
Od počátku bylo jasné, že právě Havaj je místém, odkud musí být informace co nejpodrobnější. Po dlouhou dobu plnil ténto úkol japonský konzul v Honolulu Nagao Kita. Jak ale přípravy k napadení základny dostávaly stále konkrétnější podobu, potřeba informací se zvyšovala a ukázalo se nezbytné umístit na Havajských ostrovech. zkušeného zpravodajského důstojníka, ktery by se plně soustředil na opatřování nejčerstvějších poznatků o Tichomořském lod'stvu. Byl; vybrán osmadvacetiletý praporčík Takeo Jošikawa, kterého Jamamoto pověřil životním úkolem.
Jošikawa musel v roce 1933 pro špatný zdravotní stav opustit aktivní službu ve

vojenském námořnictvu. Jeho nadřízení ale včas roz-; poznali mimořádné schopnosti tohoto mladého muže pro zpravodajskou práci, a proto místo odchodu do civilního života mu nabídli
80
přemístění do námořní rozvědky. Jošikawa začal intenzívně studovat angličtinu a učit se zpravodajskému řemeslu. Jeho prvním úspěchem bylo zachycení rádiových depeší o pohybu kónvojů dopravujících z Austrálie st~ategický materiál do Anglie. Informace byla předána Němcům a ti na konvoje udeřili. Jošikawa obdržel Hitlerovo osobní poděkczvání.
V roce 1940 jej námořní rozvědka umístila mezi pracovníky ministerstva zahraničních věcí, aby mu obstarala vhodné krytí. V té době již praporčík věděl ó americkém vojenském námořnictw a zejména o základně v Pearl Harboru víc než kdokoli jiný v japonské námořní rozvědce. V dubnu 1941 pak přijel dó Honolulu ve funkci vicekonzula pod krycím jménem Morimura s jediným úkolem: nespouštět oči z Tichomořského lod'stva a informovat Tokio šifrovanými zprávami o všem, co se v pearlharborské zátoce hne. Navenek. J'ošikawa vystupoval jako nenápadný prácovník konzulátu, jehož denní režim se nijak nelišil od stylu práce ostatních zaměstnánců úřadu. Jen velmi vnímavý pozorovatel si mohl povšimnout, že vicekonzul je v terénu častěji než ostatní pracovníci. I tady ale bylo pp ruee vysvětlení: podstatnou součástí Morimurovy oficiální činnosti byl styk s početnou japonskou kolonií v Honolulu, a proto musel vyjíždět k častým schůz r kám a jednáním.
V Honolulu Morimura s oblibou navštěvoval japonskou restauraci umístěnou.vysoko na Alewa Hills. Z jejích teras se naskýtal dokonalý whled na celé pearlharborské kotviště a budovy základny. Zatímco
vicekonzul popíjel čaj či saké; jeho pozorným očím neunikl jediný pohyb na hladině zátoky. Sledoval vyplouvající válečná plavidla, jejich návrat z evičení, střídání stráží, činnost obsluh protiletadlových ~ baterií, přelety hiídkových letadel. Po návratu do budovy konzulátu shrnoval výsledky pozorování a poznatky ze zpráv agentů do přesných relací, které po zašifrování jeho formální šéf generální konzul Kita odesílal do Tokia. Odtud šly depeše admirálu Jamamotovi. Ani špión Morirnura, ani admirál Jamamoto, ani generální štáb válečného námořnictva v Tokiu netušili jednu věc, která, kdyby jim byla známa, znamenala by konec příprav na překvapivé napadení Pearl Harboru.
81
E8
~8
nq~~ avo.z;so eu n.za~~éqs ~ao,~ ae ~iam ep~uz.ze ~~ai.zauz~ azo~sa.zd -od `a~tee e izs a~u as nfo.z~st.~d z uapaf az `iapaezop uo~~~Z ',~, uiM ~ ; ~I I\I I I H i ~I i ~[,L q ; `:-pg ue~sde~ tu~a~.zo~ ~~s`poi oqa~saouzouai,I, ~[iufo~snp ~sf~poe~zdz
oe~~ n n ouo e nzuo tu psaua~ t nt o e r~tuea ez uza~ ~
as z~ '~u ~z ueeo ~ sut ~ au Ifeee e 'uzn Ta ~u~ aad ~ ~ -aa;stuTuI s Tuafods Ieeozzpn uza.za ~ a~ `at~~~ oqau~ez npo~ ouiu P?I P i ~ I q H ~ ; g P i q -a~inzuo~ oqa~suodsf ullua~ T.~ e uozn aeoz so ma sutdi i eu a Ie~ au e ~z ~u ua stuzn ~
~ ua~u~vo`~sifz uaa~sou~a;n~s ua~ "~ 'I ~ ~i i3 ~ ~ P i~ ~ i q -iIM uzazopoaqZ maiearuzp~.~~uo~ uazezu~u ~paezo.~ iuzoux~u np~,zn o.zys oua~suod~f n~~~tidnp uzso uza~iaa iieeona~suo~z au~~taauxb eyzn~au veadz o~qaa~ ~~oupoq ~~seo.zqo ei~lsnz `qoso un.z~o ~uaz
~~as Ta~un~ ae ~.~Ix u~~ids~ i~fq o~eu aa~eaX yiiaps nur ~uqaz~od ~z ^ ° i~eozeaod uo~áutqseM ~q oa `oqa~Tzainp atu afapau as az `o~ zz iauz amo ausi.~d uaf iee~~sop aaeuzao~ut aie azo~o.zd 'afnee.idTsd,ot~o,j, oa `~aQ~uaop ~fi~~sazd aaeuzao~uz ~o.~d `iuai~aes~ aup~z o~nu~~i~sod oi~q `ism~ noz~i~ue nouzaqn.zd ouzouI oidq aauapuodsaao~ avotpe.i axs I x ~ ` i~ ~ ~ ~ ~ i i x uodef auevoa~iua~z aZ 'naoqasH iaead e ~o.z~s~~~~ ut~l.zd uatuaeiq z
-au teo auzulr azo o.zd ~ o ~ s a ~ as o ' izaui~z ieo auzcui e~.~dz p nou af tuafe~n aeii~so~zn o~o~ aeead oi~iq ua~ua~aes~z ~ ~.~ n.iozeu Tu~iTs~z tsiep e iuesez ~fqe e~ze ,S eieztuip~ iauiyd il~us.~~y~ 'ouz P
p ~ q u ~ i p. ~ a o 'e~laiu.~ouzeu oua~suafoe ~ ~i~iee ea~s,za~stuiuz ZueAoueid oq -~uz ucnue~rzauz af n o o aeo.~nd.znd o a Iza n auatuisau T suzaf iP d 1 uzlu~itsapo az auaai~e Tua a o taiu a~~u e ~ atuzouz~u o a suafoe ~ saa stutuz tu -~~ az ouazeazoad ulnauod~ ~C aznuI feee eu eezdz i PP I
f q H
a aP o o tu~eaado ~tuia~~u `~i~paezoa tu~oux~u npe.~n ~as ~iee ~~s ~~qo z Ii~us,zey~ ieaauaá ~sfoe qatuuzazod nq~~s ouTuie.caua~ ~iuia~ i P ~I ^ '~ i p p u .L I ~I d 'I~b6I ~I .xa~siutuz iuaiappo oua~sfepoe~.zdz ~tuia~eu `~sfoe uatuuzazod nq~~s -~u Izod od X ~a ~ ~oaauan a e ~ n oa aaua~a~ aauo~ ` `

o tu ~.zaua~ tu a~~u e~aiu,~ouyu oua~suafoe e ~i~i~e T~iu~zu~z t.~ s op ze
eiautuzTx ieeouzzo~ut ~.zix seiqnosau en.~au.~nd, sa.~d 'iep ~~e ~I i ` ~i i ` :
j ~ p i P
-odn~sod Tuaze~n oxitu~seie aipod af au ai~ `~eeoaoupoq~,~ ~~~o`pzem iutuz
~uapizaad ti~q asadap au~eo.z~Tszo.z ~i ~e~ so au a ie~.zd aaa
` `ms oso tuz~uTpar 'n~i~~ noiaa od ~lsuzafe~ ua~uaza.~~s ifausta~dfau -oaqs
aaemao~uT aznod af np~.zn ouaf uIaio n o au aouzo~ead rfoes q
afn~e.z~a.~d uzI~ ~aiX az `iip.zeZ '.zauan,l, ~fiiaX puouyat~ i~,zimpe.~~ umfaf
z oupaf oi~q `po~ ~o.zndand st~ t ~z~ o au~~t.zauz az o -aqo rzauz Iaen~i ~ ;.
~s m~z po az af ma ~ n ~ t dn o af tuafo.x sas n ~ od a e so s a~ai ~uzoidtp a
rzois o nqop no~sif od.~iauzuIiX uz ` ~~i d ~ ~ ~T i P ~I ; ~I P i~tP ~i ; ; p
aats npo~ ouaeoand.xnd uyua~~ ua~fu~e~~siz e~.zdz apei~~z ~u ~.ztx tiy~~do is
oqau `~uzáiug afoa~s outa~eoa~zs outu~e~oa oua~aaurau nm u~i~ ue~ide~ nuo~~u
iis~M ae ~paezoa iu.~ouieu np~.~n ~tuia~eH a~s~s ~u ~uazoiez foa~s iaevoa~Ts
~suod~f Ti~~stz `pnq tai~~ieu~o~d~.c~ '-~oq.~eH i,~~ad eu n~o~n ralfazeqapa;~d
aupa,~~so.~dzaq aqop e t~~Caauz~ 'iuzt~laau~is~ Tuz~s as ruafods o.zd oi~etzn
oi~o,l, ~i.za~~ "~
ru~ o~ e `uia~suodej'~ ~~~s ruz~uafodS izauz qatze~ze ualaifnsaouz as oandznd"
~u~~zeu po~ ~i~(ai~~uioidip ~~[suod~f aa~.zd aueoizsn qaia aupide.~ o aa~ ua~
isatu i aeuuiso od e t sn ~ eu~m at.z eumi i ~ tueo n d ~ t ~ m.co3y ause~e
tiauzau ~,zoqs '~ aa~ieM ~i~n~odieaa 1 i ; i P d 'd ii M ~t ~i I ~t ; i
ifee~H ~u ua~ua~siuzn ~sfoe qatuuzazod ia~riae iue iamuzix i~.tIuzpe ~u~o~d~i.z~
outueeiu.mtuapae pod ~iee ~~ls.~a;siuiuz ~paezoaotpěa ~~s`poi ia~Ilae az `oi~~s'
as ~~~ 'aziau ;avou~ izl~od uarsiep apez ~ r n~iuvoa~.zd ~uidn~s '~asno~
~~s.~~snq itz~pod uxnu~~iaauz~ as naoq P i~I i ` ~ q P i ~I ~i q ~I
` .. . . . " . " .
` -eez e~ e au~IIs~ asanap a~suoay y~d~ "~~t' :~t°r w . " -ia~~~ 'aoqzeH iaead t
uaesq~ auqopqo i~iq ~q~ uo~~uTuseM iepez

Američané již delší dobu četli japonské depeše vysíla' ném konzulárnírri kódu sloužícím pro styk tokijského mi .~ hraničí s jeho početnými konzulárními úřady: Ale zhruli~ tím, než do Honolulu přijel Jošikawa-Morimura a začal oc~ vy o pohybu amerických lodí a o obranných zařízeních v~ boru, se Američanům podařil husarský kousek. Skupina j radiorozvědky ministerstva války pod vedením hlavního ~ lytika plukovníka Williama F. Friedmana vyluštila po osxtť cích usilovné práce japonský diplomatický kód nazývaný` vý", který Tokio užívalo pro spojení se svými vyslanectvím kryptoanalytici bud' získali japonský šifrovací stroj založen mu německého rotačního šifrovacího stroje Enigma, neb~ dostatek podkladů k sestrojení jeho duplikátu. Faktem je~ roku 194~0 byli schopni pravidelně číst japonské depe~ v purpurovém kódu.
To, že Američané dokázali číst purpurový kód, bylo je4 nejpřísněji střežených tajemství po celou válku. Jediný~ které pravidelně dostávaly rozšifrované depeše, byli prezi stři zahraničí, války a vojenského námořnictva, náčelník g štábu pozemních vojsk, náčelník zpravodajského oddělei stva války, šéf Úřadu námořní rozvědky, náčelník operačn ní ministerstva vojeriského námořnictva a náčelníci odděle ho plánování ministerstev války a vojenského námořni~ názoru řady zasvěcených bylo právě toto úzkostlivé utaj z hlavních příčin katastrofy v Pearl Harboru. Ze zachyco~ ské rádiové korespondence bylo možno průběžnou anaIj co Tokio připravuje. Protože ale informace dostával jen 1 zený okruh osob, zůstala obrovská hodnota těchto zpráv
Američané zkonstruovali celkem osm duplikátů japon, vacího stroje. Čtyři z nich se nacházely ve Washingtonu potřeby pozemního vojska a dva pro vojenské námořni byl umístěn na základně Cavite na filipínském ostrově byly předány Britům. Ň'a Havaji nebyl instalován žádn zpravodajský důstojník Tichomořského lod'stva korvetní win T. Layton dozvčděl, že jeden z přístrojů se nachází v
82

tři se
p~~
žádal Washington, aby byl obdobně vybaven i Pearl Harbor. Náčelník dálnovýchodní sekce Úřadu námořní rozvědky fregatní kapitán Arthur H. McCollum však odmítl š vysvětlením, že sice chápe, že vlastnictví přístroje by přispělo k informovanosti zpravodajského oddělení Tichomořského lod'stva, ale vzhledem k přísnému utajení i k řadě dalších potíží vyhovět nelze. Tak se stalo, že velitel lod'stva admirál Kimmel ani velitel pozemních vojsk umístěných na Havaji generálporučík Walter C. Short neměli včasné informace o rapidně se zhoršujících vztazích mezi Spojenými státy a Japonskem, a to ani v době bezprostředně předcházející útoku na Pearl Haí-bor.

Náčelník Úřadu námořní rozvědky ve Washingtonu kapitán Alan Kirk na základě zpráv získávaných čtením púrpurového kódu sice sám Kimmela po jistou dobu o složité diplomatické situaci mezi oběma velmocemi informoval, ale proti tomu se ostře postavil šéf oddělení válečného plánování ministerstva vojenského námořnictva kontradmirál Richmond Kelly Turner. Tvrdil; že Kirk tím překračuje svojí pravomoc, nebot' úkolem jeho Úřadu je pouze informace shromažd'ovat a vyhodnocovat, ale ne je podle vlastního uvážení postupovat dál. Přes Turnerův nesouhlas Kirk informoval Kimmela až do konce července roku 1941. Pak ale Turnerovy výhrady podpořil náčelník generálního štábu pozemních vojsk generál Marshall z obavy, že odesíláním zpráv na Havaj může být Japoncům prozrazeno, že tajemství nesmírně důležitého purpurového kódu je Američanům známo. Marshall přiměl admirála Starka, aby zasáhl a další zasílání zpráv Kimmelovi zamezil. To se také stalo, a protože Kimmelovi nebylo poskytnuto žádné vysvětlení, proč informace přestaly docháaet, měl za to, že se neděje nic důležitého, co by Washington považoval za potřebnó mu sdělit. Krátce nato byl kapitán Kirk ve funkci šéfa Úřadu námořní rozvědky nahrazen kontradmirálem Theodorem Wilkinsonem.
Admirál Kimmel a generálporučík Short nebyli informováni ani o varovných skutečnostech zjišt'ovaných čtením japonského konzulárního kódu zvaného Magic, ve kterém udržoval spojení s ministerstvem zahraničí v Tokiu i generální konzul v Honolulu Nagao Kita. Přestože americká armáda měla ve Fort Shafteru na ostrově Oahu

monitorovací stanici zaznaménávající korespondenci mezi konzulem a Tokiem, armádní velitel na Havaji generál Short o její existenci vůbec nevěděl! Major, který byl velitelem stanice, měl za úkol pouze depeše zaznamenávat a leteckyje odesílat do Washingtonu, kde teprve byly rozšifrovány. Tyto konzulární depeše samy o sobě dostatečně odhalovaly japonské záměry a z jejich obsahu bylo možno vyčíst i to, že je připravován letecký útok na Pearl Harbor. '
V říjnu roku 1941 byla radiorozvědkou pozemních vojsk přečtena depeše z Tokia · adresovaná konzulovi Kitovi. Rozdělovala vody pearlharborského přístavu na pět sekcí a žádala Kitu, aby oznámih které lodi Tichomořského lod'stva mají v jednotlivých sekcích svá kotviště. Armádní i námořní zpravodajští důstojníci ve Washingtonu nebyli na pochybách, že jde o snahu získat podklady k provedení leteckého útoku,'a někteří z nich se domáhali, aby byli Kimmel a Short informováni. Nestalo se tak.
V následujících týdnech byly zachyceny další depeše odesílané z Tokia havajskému konzulátu. Jedna z nich instruovala špióna Takea Jošikawu, aby dvakrát týdně hlásil všechny pohyby~ lodí v Pear1 Harboru, další požadovala přesné informace o letištích námořního le~ tectvá na Oahu á třetí, z °8. listopadu, žádala zprávy o strategickýcli bodech v okolí Honolulu. O žádné z těchto depeší nebyl zpraven ani Kimmel, ani Short. Kromě nich odposlechová služba zachytila ješt~ osm jiných a všechny svědčily o mimořádném japonském zájma; o Pearl Harbor, jeho obranu a lodi nacházející se na základně. Byl~ mezi nimi i dvě depeše odesílané Jošikawou do Tokia 6. prosinci 194'1 , tedy těsně před japonským útokem. První obsahovala seznarl lodí nacházejících se v tu dobu na základně a zprávu, že nic nen~
- svědčuje tomu, že by námořní letectvo provádělo dálkový leteclc~ průzkum. Druhá sdělovala, že zakotvené bitevní lodi pravděpodobni nejsou chráněny protitorpédovými sítěmi, a konstátovala: "V současné době nejsou náznaky toho, že by základna byla vybávena přehra dou upoutaných balónů . . . Nicméně, i .kdyby toto zařízení měl: protože musí chránit vzdušný prostor nad mořem a vzletové dráh na letištích v blízkosti Pearl Harboru, je tím možnost balónové obr~ ny limitována. Mám za to, že s největší pravděpodobností zůstá~ velká naděje na překvapivý útok proti těmťo místům." Obě depeše byly zaznamenány ve Fort Shafteru a odeslány do Washingtonu. Kimmel a Short se však o nich nedozvěděli. Přitnm dvakrát žádal nižší důstojník námořní rozvědky ve Washingtonu své nadřízené, aby korvetnímu kapitánu Laytonovi v Pearl Harboru bylo dovoleno rozšifrovávat japonské konzulární depeše hned, jak je Fort Shafter zaznamená. V obou případech byl návrh odmítnut.
Informace z šifrované radiokorespondence však nebylyjedinou výstrahou, kterou Američané dostali, ale nevzali na vědomí.
Britská tajná služba měla mezi svými nejcennějšími agentyjistého Duska Popova, původem Jugoslávce, jenž v materiálech Secret Intelligence Service vystupoval pod krycím jménem Tricycle. Původně ho získala pro spolupráci německá zpravodajská služba, která první rozpoznala, že tento muž má předpoklady vyrůst v agenta první třídy. Němcům ale zůstala skryta druhá stránkajeho složité osobnosti, totiž Jugoslávcova nenávist k nacismu. Popov také hned poté, co jej

hitlerovci pověřili prvními úkoly v Anglii, kontaktoval pracovníky britské tajné služby a sdělil jim podrobnosti svého poslání. Také jim řekl, že na spolupráci s Němci přistoupil jen proto, aby mohl proti nacistům bojovat najedné z nejdůležitějších front: Britové se chopili příležitosti a od té chvíle Tricycle fungoval jako agent dublér. Je to jeden z nejnebezpečnějších úkolů, jaký na sebe může tajný agent vzít, a vyžaduje nesmírnou schopnost přetvářky, ocelové nervy a nezměrnou odvahu. Secret Intelligence Service jej zásobovala pečlivě připravenými zprávami, které Tricycle dodával německé rozvědce, a tak si pomocí "hodnotných" informací krok za krokem upevňoval u Němců pozici. Zprávy byly sestavovány tak,. aby obstály i při pečlivé prověrce, a Britové do nich vkládali i informace, které Němci považovali za velmi cenné a významné. Britové samozřejmě Němcům sdělovali jen to, co uznali za vhodné. Skutečná výhoda tak zůstávala na straně Britů, protože vyhodnocováním pokynů, jež Tricycle od Němců dostával z išt'ovali oč má nepřátelská rozvědka zájem, jaké akce připravuj je a jakými metodami pracuje. V polovině roku 194~1 byl již Tricycle
85

německou tajnou službou hodnocen jako zkušený a cenný agent, kterému je možno svěřit mimořádně náročné úkoly. V červnu 19A~1 dostal od Němců pokyn, aby se přesunul do Spoje- , ných. států a odtud na Havajské ostrovy. Předtím ale musel zajet do Portugalska, kde měl v Lisabonu schůzku s pracovníky německé taj- né služby. Tam se dozvěděl, že má zjistit vše, co jen bude moci, O obranných zařízeních pearlharborské základny vojenského námoř- nictva. Tricycle toto všechno sdělil Angličanům a poté odjel do Ame- riky. Britové od chvíle, kdy vstoupil na americkou půdu~, byli nuceni v rámci dohod o spolupráci s americkými zpravodajskými organizacemi jim svého agenta předat k dalšímu řízení. Podle pokynů britské rozvědky proto Tricycle po příjezdu do USA ihned vešel ve styk s pracovníky Federálního úřadu pro vyšetřování a informoval je o svém úkolu. Odevzdal Američanům nején veškeré technické zařízení, kterým jej vybavila německá rozvědka, ale předal jim i seznam úkolů týkajících se Pearl Harboru. Jeho posláním bylo:' I. Získat podrobné informace o vykladištích, přístavních zařízeních; ' suehém doku číslo 1 a o dalším, nově budovaném suchém doku, to vše i s nákresy. 2. Získat informace o ponorkové základně a její plán. 3. Zjistit, kde jsou umístěny minolovky. 4. Zjistit počet kotvišť. 5. Zjistit, zda je v Péarl Harboru plovoucí suchý dok či plánuje-li se ' jeho přesun z USA. 6. Úkol zvláštní důležitosti: podat zprávu o protitorpédových ochran-.. ných sítích nově zavedených v americkém a britském námořnictvu. Zjistit, do jaké míry jich používají obchodní a válečné lodi, zda se používají během plavby a o kolik se tím průměrně snižuje rychlost ' lodí. O protitorpédových sítích zjistit všechny podrobnosti,~..zejmé- na konstrukčního charakteru. Britové samozřejmě Američanům podali o svém agentovi všechny potřebné informace. Plně. se za něj zaručili a zdůraznili jeho hodno-= tu, dokazovanou především tím, jak vysoce si ho cení vedoucí pra- covníci německé špionáže. Američané sice všechno vyslechli, dovolili
agentovi vysílat podjejich kontrolou depeše do Německa, ale celkově přistupovali ke spolupráci s ním váhavě a neochotně a na,Havaj jej vůbec nenechali odjet. To se muselo brzy projevit. Na základě zpráv, které Němci od Tricycla dostávali ajež zdaleka nebyly tak kvalitnějako zprávy,jež mu připravovala břitská'rozvědka, pojali v`8erlíně podezření, že něco není v pořádku, a přerušili s agentem styk. To byl konec kariéry významného špióna, nebot' od té chvíle byl pro Spojence nepoužitelný.
Hlavní podíl na odepsání schopného a statečného agenta měl ředitel FBI J. Edgar Hoover. Když ho Angličané seznámili se všemi podrobnostmi předchozí Popovovy činnosti, došel k závěru, že Tricycle v podstatě stále pracuje pro Němce, a kdo mu sedl na lép, byli Axígličané. Prohlásil, že Tricycle byl vyslán do Spojených států, aby pro nacisty vyzvídal tajemství projektů na využití atomové energie a aby podával do Berlína zprávy o americké vojenské pomoci Velké Británii. Navíc byl Hooverovi vysloveně proti mysli agentův způsob života, charakteristický širokou škálou styků, extravagantními výstřelky, milostnými avantýrami s řadou žen - tedy právě to, co Tricycle účelově užíval jako nejlepší způsob k předstíranému pronikání mezi vlivné kruhy a ke zdrojům cenných informací. Hoover tvrdil, že jde o nedůvěryhodného balkánského playboye, a samozřejmě stanovisko všemocného ředitele bylo pro další agentův osud rozhodující. Úspěšná spolupráce mezi Tricyclem a americkou tajnou službou byla vyloučena.
Britové nesli tento vývoj událostí velmi nelibě. S cílem napravit co se dá přiletěl z Londýna do Washingtonu významný pracovník britské tajné služby

korvetní kapitán Ewen Montagu, který· se později zapsal do historie špionáže zorganizováním jedné z nejúspěšnějších dezinformačních operací druhé světové války, při které Britov_é v roce 1943 podstrčili na španělském pobřeží německé tajné službě mrtvé tělo údajného kurýra vezoucího plány spojeneckého vylodění v Evropě,, samozřejmě falešné. Ani Montagu však neměl ve Spojenvch státech úspěch. FBI Tricyclovi nedůvěřovala a na tomto postoji' nic nezměnila ke své velké škodě do konce války. Nesmírně závažné informace týkající se německého, ale pochopitelně především japon

ského zájmu o Pearl Harbor, které Američanům dal, zůstaly nevyužity. Ve světle nedůvěry, jež byla na agenta vržena, neměl nikdo zájem se jimi vážně zabývat. Že šlo o věc prvořadého významu, o tom nejlé- ' pe svědčí úvaha jednoho z vedoucích pracovníků britské tajné služby sira Johna Mastermana; uváděná v jeho knize The Double-Cross System :
Je pozoruhodné, že úkoly, které Tricycle dostal od Němců, byly ' , víceméně obecného nebo statistického charakteru, s výjimkou otázek' .týkajících se Pearl Harboru, které byly specializované a detailní. Je. proto jistě óprávněná dedukce, že velmi jasně naznačovaly, že v pří-`! padě války se Spojenými státy bude Pearl Harbor objektem úfoku čí- I slo jedna a že v létě roku 1941 byly plány takového útoku již ve stadiu pokročilého rozpracování. Je zřejmé, že vyhodnotit tyto otázky , a vyvodit z nich zápěry bylo daleko více věcí Američanů než věcí na-': ší. Nicméně s našimi obsáhlejšími znalostmi případu i agenta jsmee měli více zdůraznit důležitost celéréci, než jsme učinili."
Tak Američané promarnili další možnost předejít pearlharborské tragédii. Zatímco Američané přehlíželi vážná varování, admirál Jamamc šel přes trvající výhrady generálního štábu vojenského námořnici tvrdě za svým cílem: zničit americké Tichomořské lod'stvo kot~ v Pearl Harboru.
Dne 13. září 1941 schválil štábní studii, která operaci rozpraco vala do podrobností i s předpokladem, že budou při útoku ztrace dvě letadlové lodi, jak vyplynulo z výsledku válečných her. Prakti~ přípravy dál pokračovaly.
Otázku vhodných torpéd se podařilo fregatnímu kapitánovi G dovi uspokojivě vyřešit; zvláštní plováky bránily jejich převracení dopadu na hladinu a přílišnému ponoření. Každý vybraný pilot p vedl během intenzívního výcviku nejméně padesát cvičných nálc Gendovi šlo o dosažení maximální jistoty, že torpéda své cíle zas

zakotvené americké lodi chráněny protitorpédovými sítěmi či ne. Morimura přes veškeré úsílí zatím nemohl tuto záhadu odhalit. Z jeho zpráv vyplynula další potíž. Sděloval, že americké bitevní lodi kotví ve dvojicích vedle sebe, ták,že torpéda ohrozí při útoku lod' zakotvenou ve vnějším pásmu, zatímco druhá, blíže břehu, zůstane nedotčena. To znamenalo, že budou muset zasáhnout bombárdovací letouny. Aby zvýšil účinek bombardování, dal Jamamoto technikům pokyn k adaptování těžkých 406mm průbojných granátů lodních děl na letecké pumy, které budou s to prorážet paluby bitevních lodí a explodovat s nesmírnou ničivou silou vjejich vnitřních prostorách.
Další důležitou otázkou, jež vyžadovala definitivní řešení, bylo stanovení trasy, kterou použije úderný svaz letadlových lodí při plavbě k Havajským ostrovům. Nabízely se tři možnosti. Jednak severní cesta mezi Aleutami a Midwayem. vedoucí v bouřlivých severních vodách, kde hlavní potíží bylo doplňování pohonných hmot z doprovodných cisternových lodí, jež bude nutno provádět za velmi složitých povětrnostních podmínek. Zkušení námořníci věděli, že půjde o těžkou operaci i v případě mohutných letadlových lodí; u lehkých plavidel, například torpédoborců, může být zcela neproveditelná. V nehostinných severních vodách však hrozilo daleko menší nebezpečí setkání s cizí obchodní lodí, která by přítomnost úderného svazu předčasně prozradila. Další zvažovaná trasa by vedla středním Pacifikem jižně od Midwaye a třetí možností byla jižní cesta skrze Marshallovy ostrovy. V obou posledních případech by japonské lodi proplouvaly klidnými vodami, kde by bylo snadnější přečerpávání paliva, ale zato větší nebezpečí zpozorování obchodními plavidly. Navíc obě trasy se nacházely v pásmu akčního 'rádia amerických hlídkových letounů startujících ze základen na ostrovech Wake, Midway, Palmyra a na Johnstonových ostrovech.
Nakonec byla zvolena severní cesta s tím, že za přílišných povětrnostních obtíží nebudou doprovodné torpédoborce doplňovat pohonné hmoty a vrátí se na domácí základny.
Krátce nato nastoupil na palubu obchodní lodi Taijó Maru plující z Japonska do

Honolulu třiadvacetiletý nenápadný stevard. Ve skutečnosti to byl velmi schopný důstojník námořní rozvědky, nejmladší
89

korvetní kapitán vjaponském námořnictvu Suguru Suzuki. Lod' plula neobvyklou cestou: zamiřila na sever, proplula mezi Midwayem a Aleutami a potom obrátila na jih k Havajským ostrovům. Šlo o přesně tutéž trasu, po které za pár měsíců popluje úderný svaz ad- ' mirála Naguma.
Suzuki po celou cestu pilně pracoval. Siedoval vítr, atmosférický tlak, sílu vln. Jeho pozorování měla c~át odpověd' na řadu důležitých otázek, jako například: mohou-li být během plavby vyzvedávány na palubu hydroplány, mohou-li startovat a přistávat palubní letouny, budou-li velké potíže s tankováním, vedou-li v blízkosti cesty jiných lodí a podobně.
Po~přistání Taijó Maru v Honolulu Suzuki okamžitě navštívil generálního konzula Nagaa Kitu a předal mu dlouhý seznam dotazů, na které žádal rychlou odpověd'. Jedním..z nejdůležitějších bylo zjištění, v kterou dobu se na základně zdržuje nejvíce válečných lodí: Odpověd' zněla - o víkendu. Suzuki se zajímal i o jiné věci - letec-, ké snímky Pearl Harboru, údaje o letištích, hangárech, xdbzmístění letounů. Letecké snímky nejvýznamnější americké základny v Ticho- ' moří bylo možno získat překvap'ivě snadno - stačilo najmout k vy- ' hlídkovému letu soukromé letadlo z blízkého letiště Johna Rogerse a potom už jen fotografovat. Do Tokia se Suzuki vracel s balíkem poznámek, nákresů a fotografií. Všechen materiál, který přivezl, byl . pečlivě vyhodnocen a porovnán se zprávami ostátních japonských ` agentů. .
Ostrá výměna názorů mezi Jamamotem a generálním štábem vojenského námořnictva stále ještě probíhala. Jen díky své mimořádné pozici v japonském námořnictvu mohl tvrdohlavě obhajovat svoje stanovisko, pro které kromě admirála Jamagučiho a několika dalších vyšších důstojníků neměl žádnou rozhodnější podporu. Kvapem se ale blížila chvíle, kdy muselo dojít ke konečnému rozhodnutí.
Jak uvádí britský novinář a autor J. D. Potter ve své biografii admirála Jamamota, . hlavní štáb měl proti pearlharborské operaci pět hlavních výhrad.
1. Úspěch bude zcela záviset na momentu překvapení. Přitom půjde o rozsáhlou operaci, které se zúčastní kolem šedesáti plavidel. Mají-li být v pravou chvíli na pravém místě, budou muset vyplout řadu dní před vypuknutím války aje velmi nepravděpodobné, že pohyb tak velké skupiny válečných lodí unikne pozornosti zpravodajských služeb ~elké Británie, Spojených států a Sovětského svazu. Generálrií štáb má proto všechny důvody se domnívat, že se operaci nepodaří udržet v tajnosti.
2. Štáb nesouhlasí s názorem, že při vypuknutí války Američané ohrozí Tichomořským lod'stvem vody v blízkostijaponských ostrovů či ostrovy samotné. Domnívá se, že se Američané budou snažit vybudovat předsunuté základny na Marshallových ostrovech a potom se pokusí ostrovy postupně obsazovat. To znamená, že útok proti Havaji není tak nezbytně nutný, aby musel být provedem za každou cenu, bez ohledu na riziko, které s sebou nese. Když k němu nedojde, Japonsko bude mít dost času na soustředění všech námořních sil pro rozhodující střetnutí, a moudřejší proto bude takovou bitvu podstoupit ve vódách, s nimiž je japonské vojenské námořnictvo dokonale obeznámeno.
3. Téměř u všecH plavidel, která by se na havajské operaci podílela, bude během plavby nutno 'doplňovat pohonné hmoty, u torpédoborců nejméně dvakrát. Meteorologické statistiky prokazují, že v severním Pacifiku jsou nanejvýše po sedm dní . v měsíci podmínky vhodné k tankování. Kdyby se ukázalo, že doplnění paliva není možné provést, celá operace ztroskotá a lodi zbytečně marnící čas na severu budou chybět přijiných, současně probíhajících operacích.
4. Odposlechová služba generálního štábu zjistila, že Američané rozšířili okruh pokrývaný průzkumnými letouny na 600 mil od ostrova Oahu. To znamená, že úderný svaz bude pravděpodobně zpozorován. A protože letadlové lodi budou muset připlout do vzdálenosti zhruba 200 mil od ostrova, aby mohly letouny vzlétnout, vzniká povážlivé riziko protiútoku ze strany nepřítele, nehledě na ztrátu momentu překvapení.
5. Jakýkoli náznak, že byla zahájena taková operace, okamžitě odsoudí k nezdaru jednání doposud mezi Japonskem a Spojenými státy vedená ve Washingtonu.
90 91

Toto stanovisko generálního štábu obdržel Jamamoto 28. října 1941. Věděl, že nadešla rozhodující chvíle, kdy bud' musí zlomit odpor Tokia, nebo se vzdát nejen svého plánu napadení amerického Tichomořského lod'stva, ale i odejít z císařského vojenského námořnictva. Pro sedmapadesátiletého admirála nebylo jiné řešení. Útok na Pearl Harbor pokládal za jedinou možnost, jak pro Japonsko

získat velikou výhodu v začátku nadcházejícího válečného dobrodružství: Příliš pokročil v jeho přípravách, vsadil na něj svoji autoritu a při neúspěchu nemohl nadále zůstat v čele Spojeného lod'stva.
Prvního listopadu vyslal do Tokia svého operačního důstojníka námořního kapitána Kamahita Kurošimu s dopisem, ve kterém uvedl: "Přítomnost lod'stva Spojených států na Havajských ostrovech je
dýkou namířenou na naše hrdlo. Dojde-li k,válce, pak vzhledem ke vzdálenostem a rozsahu našich jižních operací ponecháváme svoje boky odkryté a hrozí nám velmi vážné nebezpečí. Havajská operace je naprosto nezbytná. Nebude-li provedena, nejsem schopen nést odpóvědnost, která je na mne vložena. Početné obtíže ještě nečiní operaci neprovedite~lnou. Povětrnostní podmínky nám dělají starosti, ale pokud můžeme počítat se sedmi dny v měsíci, kdy je tankování na moři možné, není naděje na úspěch nikterak malá. Bude-li nám štěstí přát, můžeme si být úspěchem jisti. Kdyby náhodou havajská operace nebyla úspěšná, naznačilo by to pouze, že štěstí není na naší straně, a byl by pořád ještě čas k zastavení všech akcí."
Nejvyšší důstojníci generálního štábu četli Jamamotovy vývody: pozorně, uvědomovali si vážnost situace - ale ustoupit nechtěli. Soustředili se nyní na tvrzení, že letadlové lodi použité při útoku na; Havaj by natolik ~chyběly při tažení na jih, že by jejich nepřítomnost mohla zavinit neúspěch. Po řadě hodin neplodných diskusí Kurošima' telefonoval Jamamotovi na palubu vlajkové lodi Nagato zakotvené v Saeki a seznámil jej s neuspokojivým výsledkem dosavadního jednání. Po chvíli se vrátil s pobledlým obličejem do jednací místnosti a oznámil shromážděným admirálům:
"Velitel Spojeného lod'stva mne zmocnil, abych vám sdělil, že nebude-li jeho plán schválen, je nucen rezignovat." . Jamamoto vsadil vše na jednu kartu. Bomba vybuchla.
Okamžitě byl Kurošima odvedén do kanceláře viceadmirála Itóa, zástupce náčelníka generálního štábu. Když viceadmirál zjistil, jak se situace vyhrotila, vyžádal si neprodleně slyšení u náčelníka štábu admirála Nagana. Za půl hodiny Nagano souhlas udělil. Byl 3. listopad 1941.
Dne 5. listopaduJamamoto vydal operační rozkaz číslo 1, základní dokument s nejpřísnějším stupněm utajení, obsahující též instrukci pro útok na Pearl Harbor. Jako den "X" - den útoku na americkou základnu - byl vybrán 7. prosinec 1941 (havajského času). Byla to neděle a Jamamoto vycházel z informací svých špiónů, kteří sdělovali, že velitel Tichomořského lod'stva admirál Kimmel ria sobotu a neděli pravidelně stahuje hlavní sílý lod'stva na základnu.
Velitelem úderného svazu letadlových lodí, který útok provede, ... byl jmenován viceadmirál Čúiči Nagumo. Svaz měl sestávat ze šesti letadlových lodí, rozdělených po dvou do tří divizí. Přímou ochranu letadlovým lodím bude poskytovat devět torpédoborců 1. eskadry kontradmirála Omoriho, jehož vlajkovou lodí bude lehký křižník Abukuma. Šlo o nejnovější japonské torpédoborce třídy Asašio-Kagero o výtlaku 1900 tun s osmi 609mm torpédomety a šesti 127mm děly umístě~mi v párech v krytých věžích křižníkového typu: Dále bude údernému svazu letadlových lodí poskytnut svazek pod velením viceadmirála Mikawy sestávající z 3. divize bitevních lodí (Hiei a Kirišima, lodi třídy Kongo o výtlaku 31 000 tun a rychlosti 30 uzlů, vyzbrojéné ;děly'ráže '356 mm; šlo o plavidla postavená před dvaceti pěti lety, ale nedávno zmodernizovaná, takže zejrxiéna svou rychlostí předčila americké bitevní lodi stejného stáří) a 8. divize křižníků, tvořené nejmodernějšími japonskými těžkými křižníky Tone a Čikuma o výtlaku 14 070 tun, rychlosti 35 uzlů a vyzbrojenými děly ráže 203 mm.~ Průzkumem budou pověřeny tři ponorky kapitána K. Imaizumiho. Ke svazu se dále připojí osm cisternových lodí a zásobovacích plavidel.
V hangárech a na palubách letadlových lodí bude umístěno přes 400 letounů. Útoku ve dvou vlnách se zúčastní 350 letadel, 54 stíhaček typu Zéro zůstane k ochraně lodí úderného svazu. Bitevní lodi a křižníky ponesou i několik hydroplánů k dálkovému průzkumu.
92 93

První útočná vlna bude složena ze 40 letounů typu Kate s torpédy, 49 kate nesoucích na pumy upravené 800kg granáty, 51 střemhlavých bombardérů typu Val, každý z nich s 250kg pumou, doprovod poskytne první vlně 43 stíhaček zero.
I~ruhou útočnou vlnu bude tvořit 54 kate s jednou 250kg a šesti ó0kg pumami, 78 bombardérů val s 250kg pumou a 35 stíhaček zero bude bombardéry druhé vlny chránit.
Dne 10. listopadu vydal admirál Nagumo svůj první operační rozkaz z paluby letadlové lodi Akagi, v té době ještě kotvící v Saeki. Tent,ýž den kontradmirál Matomi Ugaki, ktery nedávno vystřídal admirála Fukudomeho ve funkci náčelníka štábu Spojeného lod'stva

, svolal velící důstojníky Nagumova úderného svazu a pronesl k nim emocionální projev, ve kterém je seznámil s podrobnostmi útoku na Pearl Harbor. Řekl: '
"V Pearl Harboru je shromážděno obrovské lod'stvo. Toto lod'stvo bude zničeno jediným úderem provedeným na samém začátku válečných akcí. Kdyby náš záměr v kterékoli fázi neuspěl, japonské válečné námořnictvo postihne rána, ze které se již nikdy nemůže vzpamatovat. .
Úspěch našeho překvapivého útoltu bude Waterloo příští války. Za tímto účelem shromažd'ujeme výkvět svých sil v lodích i letounech. Je jasné, že obrovský těžký průmysl Spojených států se bude oka
mžitě převádět na výrobu lodí, letadel a jiného válečného materiálu. Americe ale potrvá několik měsíců, než proti nám zmobilizuje síly.T Jestliže si zajistíme strategickou převahu na samém počátku jediným úderem a obsazením všech klíčových bodů, zatímco Amerika je stále nepřipravena, můžeme zvrátit vývoj pozdějších operací ve svůj prospěch. Nebesa potvrdí oprávněnost našeho boje."
Do stanoveného data útoku zbýval ještě téměř celý měsíc, ale Jamamoto se již rozhodl, že shromáždí úderný svaz v zálivu Hitokappu na Iturupu, největším z Kurilských ostrovů. Lodi opouštěly svoje mateřské základny tak, aby 22. listopadu byl již celý svaz v Hitokappu. Vlajková lod' admirála Naguma Akagi vyplula ze Saeki 17. listopadu
94
a zamíi-ila na sever, stejně tak i ostatní plavidla. Lodi zvedaly kotvy postupně a pluly osamoceně, takže mezi jejich pohybem zdánlivě nebylo žádné spojitosti. Jakmile vypluly, dodržovaly co nejpřísněji rádiový klid, aby nepřátelská odposlechová služba nemohla ze zachycených zpráv usuzovat na nic mimořádného. Zbytek válečného lod'stva setrvávající v domácích přístavech měl naopak za úkol neustále udržovat čilou rádiovou korespondenci, aby vznikl dojem, že hlavní síly jsou stále na základnách. Japonci šli ve své pečlivosti tak daleko, že radiotelegrafisté letadlových lodí přidělených k údernému svazu zůstali i po jejich odplutí v Kure, .pokračovali ve vysílání a na letadlových lodíchje nahradilijiní. Nešlo o samoúčelnou akci. Každý zkušený radista totiž za čas získá svůj osobitý rukopis, podle kterého jej nepřátelská odposlechová služba, jež po delší dobu zachycuje jeho vysílání, bezpečně pozná. Kdyby se nyní tito radisté náhle odmlčeli, mohli by Američané usoudit, že se děje něco divného s hlavní skupinou japonských lodí.
Stejně se ale Japoncům nepodařilo protivníka oklamat úplně. Opět jen díky lehkomyslnosti Američanů a jejich neochotě uvěřit, že by nebezpečí mohio být akutní, unikla celá operace prozrazení hned v počátku. Přestože rádiový provoz z domácích základen japonského válečného námořnictva nebyl vzhledem k učiněným opatřením po odplutí úderného svazu na Kurily méně bohatý,. zkušení pracovníci odposlechové slažby na Havaji po několika dnech zpozorněli, když neslyšeli volací znaky tří divizí japonských letadlových lodí. Fregatní kapitán Layton, hlavní zpravodajský důstojník Tichomořského lod'stva, na základě opakovaných upozornění odposlechové služby prohlásil: ~
"Nikdy ještě tak jasně nechyběl rádiový provoz japonských letadlových lodí."
Informace o tomto neobvyklém jevu se dostala až k veliteli lod'stva admirálu Kimmelovi. Ten se Laytona telefonicky dotázal, co to má znamenat a má-li tomu rozumět tak, že japonské letadlové lodi vypluly. Layton, který nevěděl nic víc, než co obsahovaly stručné zprávy odposlechové služby, odpověděl, že si myslí, že lodi jsou stále v domácích vodách, ale s jistotou to tvrdit nemůže. Kimmel reagoval
95

se smíchem otázkou, zda hrozí nebezpečí, že by se Japonci mohli vy- nořit zpoza Diamond Headu (jižní výběžek ostrova Oahu), aniž by o tom zpravodajská služba měla tušení: Tentokrát již Layton pouze konstatoval, že doufá, že by Japonci byli ~pozorováni o něco dřív.
Jedna za druhou vplouvaly japonské lodi do zálivu Hitokappu. Proti časovému plánu se opozdila Kaga; zdržení způsobila pozdě vy-· pravená dodávka zvlášt' upravených leteckých torpéd. Přestože Jamamoto žádal zbrojní závody o jejich dodání již v polovině září, nebyla torpéda opatřená speciálními dřevěnými plováky v době, kdy měly lodi vyplouvat, stále ještě k dispozici v dostatečném počtu. Admirál proto přikázal veliteli Kagy, aby vyčkat, dokud nebude mít poslední ,' z torpéd na palubě. Nakonec vše dobře dopadlo, ale až v Hitokappu mohla být torpéda rozmístěria na všechny letadlové lodi. Přes třicet plavidel úderného svazu bylo nyní připraveno k cestě na sever, Nagumo a jeho vlajkoví důstojníci využívali zbytku doby do oznámení přesného data vyplutí k posledním přípravám.
Záliv byl ideálním místem k tajnému shromáždění lod'stva; mělo splnit úkol, pro

jehož úspěch bylo prvořadou podmínkou utajení až do poslední. chvíle. Šlo O osamělý a téměř neobydlený koutj kde stály ; pouze tři rybářské chatrče, radiotelegrafická stanice, stožár vysílačky , a ošumělý, neudržovaný pruh betonového přístaviště. Záliv, obklopený prstencem hor pokrytých sněhem, teprve v nedávné době ožil nebývalým ruchem; připlouvaly nákladní lodi a vyklácYaly na břeh ; spousty beden a tisíce barelů nafty. Nyní, v,oněch několika dnech čekání na povel k vyplutí, se bedny a barely přemist~ovaly na paluby ' plavidel Nagumova svazu. Nafta představovala krev operace, proto , se plechové sudy skládaly na lodích všude, kde zbývalo jen trochu : místa, využívalo se každého volného prostoru, což platilo zejména o letadlových lodích.
Dne 25. listopadu Nagumo obdržel Jamamotův příkaz vyplout ' příštího dne. Časně ráno 26. listopadu 1941 sejedenatřicet lodí úderného svazu dalo do pohybu. Pro několik osamělých pozorovatelů, ; kteří ze břehu sledovali vyzvedávání mohutných kotevních řetězů,. ,
96
spěch námořníků na palubách a ke kterým doléhaly zvuky signálních klaksonů a píščalek poddůstojníků, to byla velkolepá podívaná. Obrovské letadlové lodi jedna za druhou vyplouvaly na volné moře. Komplikace vznikla jen u Akagi, kde se do lodního šroubu zapletl kus kabelu. Po půl hodině potápěči v ledové vodě kabel vyprostili a v osm hodin již lod', jako poslední, opustila záliv. Když míjela hlídkový člun pobřežní stráže, signální lampa z paluby člunu zablikala a veljtel člunu přál posádce Akagi: "Hodně štěstí při vašem poslání."
Na volném moři zaujal svaz sestavu, kterou potom udržoval po celou dobu plavby: letadlové lodi vytvořily dvě kolony po třech, ty pluly rovnoběžně vedle sebe. Za nimi následovalo osm cisternových lodí. Bitevní lodi a křižníky zajišt'ovaly boky. Torpédoborce hlídkovaly vpředu a po stranách, poněkud vzdáleny od hlavních sil svazu. Ponorky pluly ve značné vzdálenosti před ním.
Tři doprovodné ponorky nebyly zdaleka jediné, které sé podílely na pearlharborské operaci. Již týden před vyplutím Nagumova svazu se vydalo sedmadvacet velkých ponorek typu I směrem k Havajským ostrovům. Měly za úkol napadnout každou americkou lod', které by se podařilo uniknout z Pearl Harboru po náletu, a současně přehradit cestu americkým plavidlům přivážejícím posily z ainerických přístavů či z přístavů na západoafrickém pobřeží. Za situace, kdy by letecký útok z Nagumových lodí ztroskotal nebo jej bylo nutno odvolat, měly ponorky samy napadat plavidla Tichomořského lod'stva a způsobit mu co nejcitelnější ztráty.
Šlo o velké podmořské křižníky o výtlaku 2000 tun a délce sto metrů. Jejich akční rádius 12 000 mil při r~chlosti 1 ~ uzlů jim dovoloval doplout ke kalifornským břehům a zpět bez doplňování paliva. Jedenáct z nich neslo hydroplán.
Po tři dny, 18. až 20. listopadu, 9pouštěly ponorky ve skupinách po třech základny Kure a Jokosuka. Pouze pět z nich vyplouvalo odděleně od ostatních za zvláštním posláním - dopravit do blízkosti Pearl Harboru tajnou zbraň, miniponorky. Miniaturní ponorky měly
97
.

. I

výtlak 46 tun, délku 24 metrů, , poháněly je elektrické baterie a vý- zbroj tvořily dva torpédomety. Baterie vystačily na osmdesátihodin,o- , vou plavbu při rychlosti šest uzlů. Těchto pět malých ponorek s dvoučlennými posádkami tvořilo "speciální námořní .útočnou jed- notku". K velkým ponorkám byly upevněny masívními držáky a spo- jeny s nimi přístupovými poklopy, telefonním kabelem a kabelem pro dobíjení baterií. . Myšlenka miniponorky měla v japonském válečném námořnictvu starou tradici. Poprvé přišel s návrhem malého podmořského člunu ve dvacátých letech veterán rusko japonské války kapitán Norioši Jo- kou. Přemýšlel, jak odstranit nevýhodu malé rychlosti ponořené po- norky, což v řadě případů umožňovalo napadeným plavidlům únik. Stejně tak kapitánovi vadila malá vzdálenost, ze které mohla zasaho- vat ponorková torpéda. Řešení nalezl v konstrukci miniponorky, či ~spíše torpéda s vlastním pohonem a s posádkou jednoho muže, které by bylo vypouštěno z velké, mateřské ponorky. Projekt dostal krycí název "Cíl A". Generálnímu štábu japonského válečného námořnic- tva byl oficiálně předložen k posouzení na začátku třicátých let a teh- dejší náčelník štábu velkoadmirál princ Fušimi sice ocenil výhody nové zbraně, ale

prohlásil, že dá souhlas k jejímu užití, teprve až bu- de vyřešena otázka záchrany života muže, který miniponorku řídí. Protože šlo o jasně sebevražednou zbraň a řešení se nepodařilo na- lézt, zůstaly plány miniponorky nerealizovány.
V roce 1936 se japonští námořní inženýři k myšlence kapitána Jo- kou vrátili. Původní torpédo zvětšili a přidali malou věž. Již po roce proběhly úspěšné zkoušky prototypu. V době přípravy útoku na Pearl Harbor fiylo postaveno kolem dvaceti miniponorek a dva ná- mořní poručíci Madži Iwasa a Keijú Macuo předložili návrh na je- jich překvapivé použití při wpuknutí války. Návrh předpokládal, že posádky při plnění úkolu zahynou. Jamamoto, který měl v ~oslední instanci rozhodnout, zda hodlá miniponorek využít při útoku na Pea- ' rl Harbor, próhlásil, že sice po proniknutí do kotviště ameřických lo- dí by mohly způsobit značné škody, ale - obdobně jako admirál Fušimi - odmítl souhlasit s jejich nasazením, dokud nebude mít po- sádka reálnou možnost záchrany. Znamenalo to zvýšit akční rádius miniponorky, nebot' za stávající situace by po útoku již riebyla schopna vlastními silami doplout na bezpečné místo k setkání s mateřskou ponorkou.
Iwasa a Macuo se pustili se zápalem do práce a na podzim roku 1941 byli s to předložit výsledek. Miniponorky upravené podle jejich návrhů měly akční rádius 175 mil a dokázaly pod hladinou překonat vzdálenost 18 mil za 50 minut, rychlostí 20 uzlů. Tím se podstatně zvýšila naděje na záchranu posádek a Jamamoto již dalších výhrad neměl. Tak vznikla "speciální námořní útočná jednotka" složená z dobrovolníků. Útoku na Pearl Harbor se měli účastnit poručíci Iwasa, Furuno, Jokojama, praporčíci Hiro a Sakariiaki a poddůstojníci Sasaki, Jokojama, Useda, Katajama a Inagaki.
Dne 13. listopadu byly při setkání dese'ti dobrovolníků s velitelem japonského ponorkového lod'stva viceadmirálem Micumim Šimizuem upřesněny podrobnosti operace. Podle plánu měly miniponorky proniknout před rozedněním v den útoku do pearlharborské zátoky, ponořeny vyčkat až do večera a potom, když se Američané budou již cítit bezpečni, napadnout lodi, které přežily ranní nálet. Nato, využívajíce zmatku a temnoty, měly uniknout z přístavu a doplout na místo setkání s čekajícími mateřskými plavidly.
Hned po zahájení jednání ale velitel dobrovolnické skupiny Iwasa požádal admirála o změnu plánu. Pravil, že přes úpravy miniponorek provedené na přání velitele lod'stva je všem dobrovolníkům jasné, že naděje na přežití jsou nepatrné, ale toto vědomí jim nebrání, aby se úkolu nepodjali, právě naopak. Za této situace žádají, aby mohli zaútočit již během náletu nebo bezprostředně po něm. Celodenní čekání by představovalo přílišný a zbytečný nápor na nervy posádek a ne všichni by museli kritickou dobu zvládnout. Protože všech deset dobrovolníků mělo stejný názor jako Iwasa, admirál nakonec souhlasil s tím, že po dosažení zátoky je věcí velitele každé miniponorky, jak se zachová a kdy se rozhodne zaútočit.
Dne 18. listopadu přes soumrakem opustilo základnu válečného námořnictva v Kure pět velkých mateřských ponorek I-16, I-18, I-20, I22 a I-24~ pod velením kapitána Hankua Sasakiho. V naprosté tajnosti zamířily na širé prostory Pacifiku. Každá neslajednu miniponorku.
98 99

Zatímco jedenatřicet lodí admirála Naguma se hodinu za hodinou vzdalovalo od zálivu Hitokappu a mohutné přídě letadlových lodí se zakusovaly do hřebenů vln, v Tokiu padla konečná rozhodnutí. Dne 2. prosince obdrželi velitelé armád a lod'stev rozkaz označující za den zahájení válečných akcí 8. prosinec (tokijského času). Ojaké akce pů- jde, bylojiž určeno operačními rozkazy z 5. listopadu;jediné, co teh- dy chybělo, bylo stanovení data. Operace měly probíhat ve třech fázích. První měl přijít útok na Pe- arl Harbor a současně výsadková operace s cílem obsazení jižních oblastí. Potom bude vytvořena obranná linie od Kurilských ostrovů přes ostrovy Wake, Marshallovy a Gilbertovy ostrovy, Bismarckovo- souostroví a Novou Guineu k Timoru, Jávě, Sumatře a Borneu. V dalším stadiu bude linie upevněna a započne se s využíváním pří- rodních zdrojů na obsazených územích. Pokusy nepřítele o prolome- ní této linie budou japonské ozbrojené síly odrážet tak dlouho, než Američané a jejich spojenci ztratí vůli bojovat. Stručně řečeno, Ja- ponsko mělo v úmyslu obsadit bohatá území v jihovýchodní Asii, za- bezpečit je a přinutit Ameriku a Anglii k uzavření kompromisního míru. Přepadení Pearl Harboru mělo být začátkem všeho. Jestliže pro- běhne úspěšně, vzlétnou hned nato japonské letouny ze základen na Tchaj-wanu k útoku na americká letiště na Filipínách s cílem.zničit co nejvíce nepřátelských letadel předtím, než se japonská vojska za- čnou vylod'ovat na

hlavnímň ftlipínském ostrově Luzonu. Ve stejnou dobu dojde k vylodění v Britském Malajsku, k útoku na Hongkong a k drobnějším akcím proti ostrovům Guam, Wake a Gilbertovým os- trovům. Hlavním cílem počátečních . operací prováděných v rychlém sledu musí být okamžité získání nadvlády ve vzduchu zničením nepřátel- ského letectvaještě na zemi nebo rychlým obsazením letišť. Toho by- lo možno dosáhnout pouze za využití momentu překvapení, což ne- bylo nic jednoduchého, zejména v případě Filipín, kde se začíná rozednívat o pět a půl hodiny později než na Havajských ostrovech, takže po ranním útoku na Pearl Harbor budou mít Američané dost
100 .
času vyhlásit na Filipínách .poplach a připravit se k obraně. Japonci si ale bezmezně věřili a předpokládali, že Manila padne za 50 dní, Singapur za 100 dní a Nizozemskou Východní Indii hodlali obsadit Iza 150 dní.
Strategické plány přesně rozdělovaly odpovědnost jcdnotlivých vojenských uskupení. Jižní operační oblast byla záležitostí skupiny armád jižního směru, které velel polní maršál hrabě Hisaiči Terauči. Skupina armád disponovala jedenácti z celkového počtu jedenapadesáti japonských divizí (třicet osm divizí bylo vázáno operacemi v Číně nebo bylo soustředěno u hranic Sovětského svazu). 14. armáda generálporučíka Masaharua Hommy měla společně s Filipínským námořním operačním svazem obsadit Filipíny. Sestávala z 16. a 48. di-, vize, 65. samostatné brigády a 56. zesíleného pluku. Leteckou podporu zajišt'ovalá 5. letecká armáda pozemního vojska a 11. flotila námořního letectva.
Patnáctá armáda generálporučíka Iidy, sestávající z 33. a většiny sil 55. divize, napadne Barmu a Thajsko.
Pětadvacátá armáda generálporučíka Jamašity, složená ze tří nejkvalitnějších svazků japonské armády - 5. a 18. divize a císařské gardy - a podporovaná 3. leteckou armádou a Malajským námořním operačním svazem, měla zaútočit na Britské Malajsko.
Osmatřicátá divize (podléhající velitelství sil operujících v Číně) zaútočí na Hongkong, zatímco obsazení vyznačených pacifických ostrovů bylo svěřeno jednotkám námořní pěchoty a, zbytku 15. armády.
Začátkem prosince se dala do pohybu vojska určená k obsazení jižních oblastí. V 5 hodin 30 minut ráno 4. prosince (tokijského času) opustilo břehy ostřova Hainan 19 transportních lodí s 26 000 vojáky k vylodění v Singoře, Pattani a Kotta Bharu na Malajském poloostrově. Příští den vyplulo dalších sedm transportních plavidel a zamirilo k břehům Thajska, zatímco divize císařské gardy se chystala průnikem z Indočíny přes Thajsko do Malajska podpořit invazní jednotky. Na Tchaj-wanu osádky letounů očekávaly zprávu o výsledku napadení Pearl Harboru, aby okamžitě vzlétly proti cílům na Filipínách; 14. armáda rozmístěná na Tchaj-wanu, Okinawě a na ostrovech Palau se připravovala k vylodění na Filipínách hned poté, co
101

splní svůj úkol letecké síly. V Číně se přesunovala 38. divize k Hong- kongu a na japonských tichomořských ostrovech se vojska chystala , k útoku na Guam, Wake a Gilbertovy ostrovy.
Po opuštění zálivu Hitokappu plul Nagumův úderný svaz jihovýchodním smě~em s cílem dosáhnout pozice 43 stupňů severní širky a 159 stupňů 30 minut východní délky, potom obrátit na východ do pozice 170 stupňů východní délky, kde mělo 3. prosince dojít k doplnění spotřebovaných pohonných hmot.
Plavba byla ještě obtížnější, než Japonci předpokládali. Neustávající silný vítr často přecházel v prudké vichřice, zvedal vysoké vlny, ; jež v neutuchajícím náporu narážely na boky lodí a vychylovalyje ze stanoveného kursu. Navíc většinu času obklopovala svaz hustá mlha. Fregatní kapitán Giširo Miura, navigační důstojník vlajkové lodi Akagi, považovaný za nejlepšího navigátora japonského válečného námořnictva, prakticky neopouštěl lodní můstek, stále pozorný, napjatý a připravený kdykoli zasáhnout. Svaz musel podstatně snížit rychlost, nebof zejména neohrabané tankery nemohly za těchto povětrnostních podmínek držet krok s letadlovými a bitevními kolosy. Po většinu doby se ale dařilo udržovat stanóvenou formaci s letadlovými lod'mi ve dvou proudech, za nimi tarikery, po stranách bitevní lodi, křižníky a torpédoborce. Za noci se zpravidla tankery odchýlily : z kursu, ale hned ráno je torpédoborce vyhledaly a navedly zpět.
Dne 28. listopadu, po dvou dnech plavby, admirál Nagumo rozhodl prověřit možnost tankování, operace se však ukázala nesmírně obtížnou. Z tankerů byly sice přetaženy silné hadice na paluby letadlových a bitevních lodí, vítr a vlny ale plavidla rozhoupávaly, vzda- .. lovaly je od sebe, hadice se trhaly a vysmekávaly z držáků. Několik námořníků smetly uvolněné hadice do moře, ale pro jejich záchranu nebylo možno v rozbouřených vlnách podniknout zhola nic; spustit

záchranné čluny nepřicházelo v úvahu, a tak nešt'astníci zůstali ponecháni svému osudu. Admirál sledoval situaci s neskrývanými obavami. Mohl jen doufat, že až se za pár dnů stane otázka tankování ' naprosto nevyhnutelnou, bude moře klidnější. Nechtěl vůbec domy
slet, k čemu by došlo, kdyby nádrže většiny bojových plavidel zůstaly prázdné. Ani v tuto chvíli ještě většina námořníků na Nagumových lodích nevěděla, kam svaz vlastně směřuje. Admirál byl před vyplutím informován, že v případě úspěchu washingtonských jednání (!) bude operace přerušena a svaz se vrátí do domácích vod. Proto ani on, ani zasvěcení důstojníci nemohli uspokojit zvědavost svých podřízených, bylo třeba na minimum snížit nebezpečí, že v případě odvolání akce se svět dozví, jakou věrolomnost Japonsko chystalo.
Stejně tak měI Nagumo příkaz přerušit operaci a vrátit se, když Američané předčasně zjistí, co jim hrozí. Proto radisté na všech lodích nepřetržitě sledovali vysílání z oblasti Havaje, zda nezachytí sigr
nál, ze kteréhó by plynulo, že tajemství překvapivého útoku je prozrázeno. Podle pokynu, ktery dal Nagumovi Jamamoto, pokud by k prozrazení došlo před 6. prosincem (tokijského času), měl se svaz bezpodmínečně vrátit. Kdyby byla akce prozrazena 7. prosince, měl Nagumo sám rozhodnout, zda zaútočí či ne.
Svaz čiriil všechna opatření, abyjeho pohyb nebyl prozrazen. Z lodí nesměly být odhazovány do moře žádné odpadky, podle nichž by náhodně proplouvající plavidlo mohlo odhalit, že se v prostoru krátce předtím pohybovalo větší uskupení japonských lodí. Již před vyplutím bylo rozhodnuto, že všechny lodi svazu budou zásobeny nejkvalitnější naftou,jejíž spalování zanechá minimální kouřovoú stopu. Naprosté zatemnění a rádiový klid se staly nejpřísnějším zákonem od okamžiku, kdy lodi opustily záliv Hitokappu. O tom, jak Japonci dodržovali stanovená pravidla, svědčí jednání fregatního kapitána Kazujošiho Kóčiho, hlavního radisty svazu: kdykoli šel spát, odmontoval od vysílačky podstatné součástky, uložil je do dřevě,né bedny a tu si položil pod hlavu místo polštáře.
Japonci měli štěstí; po cel'ou dobu plavby se svazu dařilo unikat nežádoucí pozornosti jak amerických, tak i neutrálních plavidel. Velmi nepříznivé povětrnostní podmínky, zejména téměř nepřetržitý mlžný příkrov, které způsobovaly lodím takové těžkosti, se na druhé straně ukázaly velkou výhodou - dokonale svaz skrývaly před nevítanými zraky.
1.02 103Přesto ale došlo k několika situacím, které vyvolaly poplach a zne- . pokojení. V jednom případě Tokio oznamovalo rádiem, že japonská nákladní lod' hlásila v, oblasti, kterou měl svaz proplouvat, přítom- nost neznámé ponorky. Nagumo dal okamžitě příkaz ke změně kur- su, krátce nata ale přišla z Tokia další zpráva, ze které plynulo; že šlo O omyl; nákladní lod' zahlédla vlastní, japonskou ponorku. Při jiné příležitosti admirál Kusaka, náčelník Nagumova štábu, kterému neu- stálé napětí nedovolovalo spát, a proto trávil většinu nocí v plátěném lehátku na můstku Akagi, zahlédl na tmavém nebi pohybující se světlý bod, ktery pokládal za letadlo. Ukázalo se ale, že šlo o jiskru z ko- mína Kagy. Třetí den plavby, opět na základě rádiové zprávy'z Tokia, byl štáb vyburcován sdělením, že v blízkosti proplouvá sovětská lod' plující ze San Franciská. Bylo nutno rozhodnout, jak se svaz při takovém setká- ní, pokud se mu nepodaří vyhnout, zachová. Na rychlé poradě Nagu- mov3·ch štábních důstojníků nakonec nikdo néodporoval názoru jed- noho z nich - jehož jméno japonská memoárová literatura taktně neuvádí - ktery radil lakonicky: "Potopit a zapomenout." Takový osud by tedy potkal kteroukoli neutrální či spojeneckou lod', která by se připletla japonskému údernému svazu do cesty, a je naprosto jisté, že k jinému řešení by Nagumo nesáhl. Druhého prosince došel od admírála Jamamota stručný signál: "Niitakajama nobore" (Vystupte na horu Niitaka). V předem dohod- nutém kódu signál sděloval, že Tokio rozhodlo o zahájení války, a útok na Pearl Harbor je třeba provést. Později tentýž den obdržel Nagumo další Jamamotův telegram potvrzující, že dnem "X" bude 8. prosinec, tedy neděle 7. prosince havajského času. Ted' již bylo možno seznámit posádky lodí s pravou podstatou úkolu, k jehož splnění svaz před týdnem vyplul ze zálivu Hitokappu. Někteří z námořníků a důstojníků pocítili strach, když si uvědomili dosah operace, o jejímž provedení bylo nyní neodvratně rozhodnuto. Napadnout mohutné americké Tichomořské lod'stvo a zahájit válku s nejmocnější velmocí kapitalistického světa ajejími spojerici předsta- vovalo krok nedozírné závažnosti, kdy japonské impérium dávalo v sázku samu svoji existenci. Skryté obavy ale nikdo nedal před svým
okolím najevo: Obeeně zavládlo nadšení, u důstojníků provázené přípitky a vychloubačnými bojovnými proslovy.
Jamamotovy radiogramy měly i další bezprostřední následek: svaz okamžitě přešel na druhý stupeň bojové pohotovosti a byla ještě zpřísněna opatření k zajištění bezpečnosti, hlídky na všech lodích nepřestávaly ve dne v noci sledovat hladinu

oceánu. Počasí se přece jen zlepšilo, a tak 3. prosince proběhlo, k velké Nagumově radpsti, dopluování paliva bez vážnějších obtíží. Večer téhož dne svaz dosáhl pozice devět set mil severně od atolu Midway a změnil dosavadní kuřs k jihovýchodu.
Na vlajkové lodi Akagi dal náčelník štábu admirál Kusaka v jednom z podpalubních hangárů instalovat velkou a podrobnou plastickou mapu Pearl Harboru, která byla do té doby uzamčena a nikdo, kromě nejvyšších důstojníků, o její existenci nevěděl. Nyní se kolem ní po dlouhé hodiny shromažd'ovali piloti určení k provedení náletu. Snažili se uložit do paměti nejmenší podrobnosti terénu obklopujícího pearlharborskou zátoku, rozmístění přístavních zařízení, kotviště lodí, palebná postavení protiletadlových baterií. Nakonec si dokázali se zavřenýma očima vybávovat důležité cíle, jako letiště námořní pěchoty Ewa, letiště na Wheeleru a Hickhamu, základny letounů válečného námořnictva v Kaneohe a na Fordově ostrově. Donekonečna se letci procvičovali v identifikaci jednotlivých bitevních a letadlových lodí Tichomořského lod'stva. Je možno říci bez nadsázky, že tato příprava, spolu s podrobnými informacemi, jež docházely od japonských špiónů~ vytvořila, pokud se týkalo informační vybavenosti útočníka, situaci, která snad nemá ve válečné historii obdoby. Japonci ve chvíli útoku věděli o svém cíli prakticky všechno, co bylo možno vědět, s jedinou výjimkou: dlouho jim nebyl znám pohyb americ~ých letadlových lodí, .a až těsně před započetím náletu se ke své velké lítosti museli smirit s tím, že je v Pearl Harboru nezastihnou.
Osmadvacátého listopadu vyplul z Pearl Harboru viceadmirál William F. Halsey s letadlovou lodí Enterprise, doprovázenou třemi těžkými křižníky a devíti torpédoborci. Jeho úkolem bylo dopravit na
104 ~ 105

základnu Wake stíhací letouny a kromě toho měl pátrat po riepřátel-y ských plavidlech. Hals~y ale plul na jihozápad, proto nemohl spatřit' ' Nagumovy lodi přibližující se ze severu. O týden později, v pátek 5. prosince, opustila Pearl Harbor druhá skupina lodí, 12. operační svaz, složený z letadlové lodi Lexingtonr: tří těžkých křižníků Chicago, Portland a Astoria a pěti torpédoborců. . Svazu velel kontradmirál J. H. Newton a-Lexington Přepravoval leta-` dla na atol Midway. To, že obě letadlové lodi byly pověřeny přepravou letounů na vzdálené ostrovy a nevrátily se do 7. prosince na základnu, zachráni-: lo Amreričanům dvě nejcennější plavidla Tichomořského lod'stvar.. a současně způsobilo Japoncům hluboké zklamání. Japonci původně věřili, že v době, kdy dojde k napadení PeárI Harboru, se tam budou mezi hlávními jednotkami lod'stva nacházet čtyři letadl~ové lodi: Lexington, Enterprise, Yorktown a Hornet:. O páté letaďlové lodi Saratoze věděli ze zpráv svých špiónů umiste ných na západním pobřeží USA, že se zatím zdržuje v San Diegu, že' je sice určena k posílení Tichomořského lod'stva, ale není ještě zná- mo, kdy odpluje. Stejně tak věděli, že šestá americká letadlová lod' Wasp je v Atlantiku. Japonské výzvědné službě ale zcela uniklo, že' Wáshington rozhodl i o přemístění Yorktownu a Hornetu na Atlan- tik, takže počátkem prosince 194~1 bude rnožno na Havajských ostro-' vech očekávat pouze Lexington a Enterprise. '
Čím více se blížila hodina zahájení operace; tím důležitější byl~ zprávy z Honolulu hovořící o poslední situaci na pearlharborské zá kladně. Vicekonzul Morimura denně odesílal obsáhlé depeše. Infor moval Tokio O odplutí Enterprise a Lexingtonu. O Yorktownu a Hor netu nepadlo ani slovo. Informace byly Tokiem neprodleně předává ny údernému svazu admirála Naguma. Fregatní kapitán Kóči prak ticky neopouštěl své místo v rádiotelegrafické kabině bitevní lod Hiei. Jeho spolupracovníci sledovali rádiový provoz Američanů z Ha vaje a on sám se soustředil na příjem zpráv z Tokia.
Třetího prosince (tokijského času) obdržel z vlajkové lodi admirál; Jamamota sdělení o situaci v Pearl Harboru 28. listopadu (havajského času). Znělo:
Jedna letadlová lod' (Enterprise), dvě bitevní lodi (Oklahoma ,
a Nevada), tři těžké křižníky a dvanáct torpédoborců odplulo. 5 bitevních lodí, 3 těžké křižníky, 3 lehké křižníky, 12 torpédoborců a 1 mateřská lod' pro hydroplány připluly."
Následujícího dne, 4~. prosince (tokijského času) večer, Nagumův svaz překročil mezinárodní čáru pro změnu data, jež se zhruba shoduje se stoosmdesátým poledníkem, a vplul do oblasti havajského času, O 24 hodin opožděného za tokijským. Pro úderný svaz, stejnějako pro Pearl Harbor, byl nyní 3. prosinec 1941. Svaz se nacházel 1300 mil severozápadně od Oahu a admirál Nagumo dal příkaz ke změně kursu na jihovýchod. Krátce po odbočení došla další depeše z

Tokia oznamující nové údaje o plavidlech kotvících v Pearl Harboru.
Ve dnech 3., 4. a 5. prosince probíhalo doplňování paliva. Cisterny tří z doprovodných tankerů se zcela vyprázdnily a na Nagumův pokyn se tankery odpoutaly od hlavních sil svazu, aby se s ním znovu spojily až při jeho návratu od Havajských ostrovů. Přečerpávání paliva pokračovalo ještě za rozbřesku 6. prosince. Náčelník štábu admirál Kusaka trval na tom,.aby naftové nádrže letadlových lodí a plavidel, jež je budou doprovázet až na místo startu útočících letounů, byly naplněny až po okraj. Nikdo totiž nemohl vědět, co se v kritickou dobu přihodí, zda svaz nebude v poslední chvíli odhalen a nezaútočí-li Američané. Jakékoli zdržení způsobené nedostatkem po
~ honných hmot by potom mohlo mít tragické následky. Tankování skončilo před polednem a poté svaz opustilo i pět zbývajících cisternových lodí.
Jedno z vážných varování upozorňujících na nebezpečí útoku namířeného proti Pearl Harboru přišlo do Washingtonu v září roku 1941. Jistý Kilsoo Haan, zástupce Čínsko-korejského lidového svazu, navštívil ve stavu značného vzrušení svého známého Erika Sevareida, pracovníka rozhlasové společnosti CBS, a oznámil mu, že Japonci ješ
106 107

tě před vánocemi napadnou Pearl Harbor. Přátelé z korejského pod- ' zemí v Japonsku o tom mají důkazy; například Korejec pracuyci na japonském konzulátu v Honolulu viděl v kanceláři na stole generál- `` ního konzula razloženy podrobné plány obranných zařízení základ- . ny. Haan si Sevareidovi stěžoval, že se marně snaží spojit s někte;rým
z kompetentníc činitelů ministerstva zahraničí, vždy skončí u ne= . významného úř dníka, který jeho varování zcela zpochybní. Ale ani ' Sevareid v tu d bu nemohl Haanovi pomoci.
Až koncem října se Haanovi podařllo o závažnosti svých informací ..:' přesvědčit senát~ra za stát Iowa Guye Gilletta, kterému sdělil, ze ma zprávy o tom, že~Japonci s konečnou platností rozhodli o zahájem va lečných operací ~ prosinci nebo v lednu následujícího roku. Nepůjde, a jen o útok na P~arl Harbor, ale současně budou napadeny Filipíny;=-;.a Midway, Guam ~ Wake. Senátor o rozhovoru s Haanem informoval ' jak ministerstvo zahraničí, tak armádní i námořní zpravodajskou ;: službu. Výsledek jeho snahy se však nikterak neprojevil.
O více než třicet let později senátorův synovec Thoinas W. Gillett `' vzpomínal na rozhovor, ktery měl se svým stry~em v roce 1967. Pro- .vř hlásil: "Tehdy mi pověděl o kontaktech s Kilsoo Haanem. Řekl; že v:~'.. koncem listopadu 1941 jej Haan vyhledal a sdělil mu, že japonské ~ lod'stvo vyplulo s bojovým úkolem a že vyplulo ne ~na jih, ale na vý- , chod, aby napadlo Pearl Harbor nebo Panamský průplav. Strýc Guy :;' potom líčil, jak navštívil osobně prezidenta Roosevelta a informoval ';. jej. Prezidentova odpověď byla: ‚Děkuji, ta věc bude prověřena.`. O několik dní později, začátkem prosince, strýc telefonoval preziden-';' tovi ajeho tajemníkovi oznámil, že telefonát se týká záležitosti, o kte-": ré s prezidentem hovořil před pár dny. Tajemník se za chvíli vrátil'' k telefonu s tím, že prezident je právě zaměstnán, ale vzkazuje, že ' o tu věc bylo postaráno. Ptal jsem se strýce (kterému bylo přes osm-v`' desát a před několika měsíci měl infarkt), proč to vše písemně neza-'~ znamenal. Odpověděl, že v tu dobu byl loajálním členem Demokra-':,;: tické (prezidentovy - pozn. M. H.) strany a nechtěl během války ,': podrobovat prezidentovo jednání kritice. Byl si jist, že Roosevelt vy- ; . užil japonského útoku k dosažení takového stupně celonárodního úsi- ' lí, jakého by jinak dosáhnout nebylo možno, a měl za to, že prostě:':'
108
neodhadl škody~ které Japonci byli schopni způsobit. Když jsem mu navrhl, že ještě není pozdě na to, aby se záležitost vyjasnila, unaveně pravil: ‚Ta věc je za námi, ted' už se tím nic nezíská.` "
Neúnavný Kilsoo Haan nespoléhal jen na senátora Gilletta, ale 5. prosince 1941 telefonoval Maxwellu Hamiltonovi, odborníkovi na problematiku Dálného východu v ministerstvu zahraničí a jednomu ze tří hlavních poradců ministra. Řekl mu, že byl varován korejským podzemním hnutím, že Japonci o nadcházejícím víkendu zaútočí na Pearl Harbor. Poté dokonce Hamiltonovi zaslal obsáhlou písemnou zprávu se žádostí, aby byl informován prezident a armádní a námořní velitelé na Havaji. Co Hamilton s touto informací učinil, se Haan nedozvěděl, ale po japonském útoku na Pearl Harbor se Haanovi telefonicky ozval a požadoval, aby o tom, že jej 5. prosince upozorňoval na hrozící útok, v žádném případě neinformoval tisk. ‚~Jestli to uděláte," vyhrožoval Hamilton, "tak vás nadlouho odstraním." Haan nakonec souhlasil s tím, že do konce války o celé věci pomlčí.
Plukovník Rufus Bratton, náčelník sekce zpravodajské služby pozemních vojsk pro

Dálný východ, jeden z dobře informovaných vysokých důstojníků, si byl jist, že střetnutí s Japonskem je nejen nevyhnutelné, ale doslova přede dveřmi. Z japonských depeší vysílaných v purpurovém i konzulárním kódu nabyl přesvědčení, že Japonci zaútočí v neděli 30..listopadu. Informace získané z materiálů rozšifrovaných 27. listopadu, bezprostředně poté, co byla Japoncům předána Hullova poslední nóta, jej v tom utvrdily s konečnou platností. Především se jednalo o dépeše vojenského a námořního přidělence ve Washingtonu, kteří doporučovali svým nadřízeným v Tokiu, aby byly vojenské akce zahájeny co nejdříve. Bratton chtěl s jejich obsahem neprodleně seznámit náčelníka generálního štábu generála Marshalla. Zjistil však, že generál je s manželkou na dovolené na Floridě, proto depeše spolu s dalšími informacemi vojenské rozvědky poukazujícími na možnost napadení Filipín, Barmy, NizAzemské Východní Indie nebo Thajska předal ministru války Stimsonovi. Když Stimson materiály prostudoval, telefonoval Cordellu Hullovi a dotazoval se,

jaká je situace na diplomatickém poli. Hull mu stručně sdělil, že předal Japoncům nótu, kterou považuje za konečné americké stanovisko, a všechno další je již v rukou armády a námořnictva. Tato informace od ministra zahraničí jen posílila Stimsonovo přesvědčení, že plukovník Bratton má zřejmě pravdu, že nebezpečí vypuknutí; války je akutní, a je tedy třeba jednat. Nepřodleně se spojil s prezidentem Rooseveltem a vyžádal si od něj zmocnění k odeslání varování. velícím generálům ohrožených vojenských oblastí: Havaje, Panamského průplavu a především generálu Douglasu MacArthurovi na Filipínách. Roosevelt souhlas udělil a Stimson hned poté k sobě pozval ministra vojenského námořnictva Knoxe a admirála Starka. Současněs nimi se dostavil i šéf oddělení válečného plánování ministerstva války brigádní generál Leonard T. Gerow, který mezitím už stačil na,' Stimsonův pokyn vypracovat návrh varování. Stimson text schválil a v 11 hodin 8 minut dopoledne 27. listopadu s podpisem nepřítomného náčelníka generálního štábu Marshalla varování odešlo adresátům. Odpoledne odeslal admirál Stark obdobnou depeši velitelům Tichomořského a Asijského lod'stva admirálům Kimmelovi a Harto~ vi.
Generál Douglas MacArthur byl upozorňován: "Zdá se, že jednání s Japonci je skončeno a nemůže už přinést žádné praktické výsledky: Je jen minimální možnost, že by japonská vláda navrhla jeho pokračování. Budoucí kroky Japonců j sou nepředvídatelné, ale nepřátelské akce jsou možné v kterémkoliv okamžiku. Jestliže válečný stav nemůže, opakuji nemůže, být odvrácen, Spojené st'~ty si přejí, aby se Japonsko dopustilo prvního zjevného aktu. Terito zájem by neměl, opa~ kuji neměl; být vyložen tak, aby znamenal omezení, které by mohlo ohrozit vaši obranu . . ." Generálporučík Short na Havaji obdržel téměř totožné upozornění, které navíc obsahovalo příkaz, aby nedělal nic, co by "poplašilo civilní obyvatelstvo nebo prozradilo americké záměry".
Admirál Stark odeslal Kimmelovi a Hartovi následující upozornění: "Tato depeše necht' je považována za válečné varování. Jednáni s Japonskem, kterými mělo být dosaženo stal~ilizace podmínek v Ti· chomoří, jsou zastavena. Během několika následujících dnů očekává~

me agresívní kroky Japonska. Počet a vybavení japonských jednotek a organizace námořních operačních svazů naznačují vylod'ovací operace bud' proti Filipínám, Thajsku, nebo na šíji Kra, nebo móžná
, proti Borneu. Vykonejte příslušná obranná opatření předcházející provedení úkolů obsažených ve WPL 46 . . . "
Generálporučík Short, ktery byl odpovědný za ochranu ostrova Oahu před nepřátelským útokem ze vzduchu i z moře a za zajišt'ování. vzdušného průzkumu nad okolními vodami (dálkový průzkum náležel do kompetence admirála Kimmela), si "válečné" varování vyložil tak, že je mu především nařizováno mít se na pozoru před nebezpečím sabotáží ze stranyjaponských agentů, kterých bylo mezi početnýmjaponským obyvatelstvem Havajských ostrovůjistě nemálo. Největší obavy měl o letouny na několika letištích, dal je proto vyvézt z hangárů a zaparkovat na vzletových drahách křídlo vedle křídla, aby je bylo možno snadněji střežit. Tentýž den, kdy varování dostal, to jest 27. 1,1., Short stručně informoval Washington, že jeho velitelství učinilo vše potřebné, aby zabránilo sabotážím, aje ve styku s námořním velitelstvím. O dva dny později zaslal do Washingtonu další depeši, ve které uvedl podrobně, jaká opatření učinil proti podvratné činnosti japonských agentů. V ministerstvu války zřejmě nikdo jeho zprávy pozorně nečetl, nebot' nikdy nebyl upozorněn, že smysl "válečného" varování pochopil chybně, žejeho opatření nejsou,dostatečná a že se má mít na pozoru před daleko vážnějším nebezpečím, než je hrozba sabotáží.

28. listopadu generálmajor H. H. Arnold, zástupce náčelníka generálního štábu Marshalla pro letectvo, odeslal veliteli letectva pozemních vojsk na Havaji brigádnímu generálu F. L. Martinovi depeši, ve které jej žádal, aby zajistil ochranu Ssvých podřízených před podvratnou propagandou, ochranu veškeré činnosti svých útvarů před špionáží a ochranu všeho vybavení, majetku a budov podléhajících jeho velení před sabotážemi. Výslovně Martinovi připomínal, že všechna opatření musí být prováděna bez zbytečné publicity a poplachu. Gener álporučík Short, kterého Martin s Arnoldovou depeší seznámil, se jen utvrdil v'přesvědčení, že postupuje správně.
111

vzkaz. Poté informoval i svého přímého nadřízeného, učinil příslušný 19. listopadu 1941 tokijské ministerstvo zahraničí oznámilo v kon záznam ve služebním deníku a kromě toho vyhotovil písemné hlášení
zulárním kódu pracovníkům na svých konzulátech a vyslanectvích;-.: se dvěma kopiemi. v zahraničí, že v případě přerušení diplomatických styků JapoPska se y Náčelník radiorozvědky fregatní kapitán Safford se o zachycení Spojenými státy, Velkou Británií nebo se Sovětsk m svazem bude to "meteorologického" hlášení dozvěděl o několik hodin později. Nekijským rozhlasem vysílána zvláštní meteorologická zpráva. Jakmile prodleně je služebním postupem předal všem činitelům ministerstva ji uslyší, mají ve svých úřadech okamžitě zničit všechny kódovací ma vojenského námořnictva, kteří byli oprávněni se s ním seznámit. Poza ~ : ,~
teriály a ~ifry. "Meteorologické hlášení bude mít tři varian Hi ~ ději, z vlastní iniciativy, pokládaje hlášení za mimořádně důležité, g "~ ý ~ ~) P P y Pj
aši no kaze ame V chodní vítr déšt pro ří ad roztržk se S o e zatelefonoval fregatnímu kapitánovi Arthurovi H. McCollumovi, ná,)~ j
nými státy, "Kitano kaze kumori Severní vítr oblačno do de lI celníku sekce pro Dálný východ Úřadu námořní rozvědky, a otázal se "~ P
k roztržce se Sovětským svazem, a "Niši no kaze hare Zá adní vítr jej; "Děláte v rozvědce něco pro to, aby se to varování dostalo k Tijasno) pro případ přerušení styků s Velkou Británií. Depeše z Tok~ chomořskému lod'stvu?" McCollum odpověděl: ;,Děláme pro to vše." byla Američany zachycena, dekódována a přeložena radiorozvědkou; Téhož dne McCollum vyhotovil podrobný rozbor, ve kterém, "meteospojovací služby vojenského námořnictva, které stál v čele fregatnf rologické" hlášení citoval.. Zakončil jej upozorněním, že válka může kapitán Laurance Safford a jejíž kanceláře se nacházely ve druhé ~ začít každým okamžikem, a hodlal jej jako naléhavé varování odeslat patře washingtonského ministerstva vojenského námořnictva. Od t americkým armádním a námořním velitelům od karibské oblasti až chvíle byli všichni pracovníci radiorozvědky ve střehu, kdy se "mete po Filipíny. Napřed se však museli vyjádřit jeho nadřízení. Jako " yy
orologické hlášení objeví. Všechny odposlechové stanice b 1 instru pr~nímu předložil rozbor šéfovi Úřadu námořní rozvědky kontradovány, jakmile je zaznamenají, aby je ihned předaly washingtonsk mirálu Wilkinsonovi. Ten jeho odeslání konzultoval s kontradmirácentrále., lem Leighem Noyesem, náčelníkem spojovacího oddělení minister
V časných ranních hodinách 4. prosince měl najedné z nich, ozna stva vojenského námořnictva. Noyes považoval odeslání varování za čené písmenem "M" a nacházející se na východním pobřeží Spo~~ y , y y , zb tečné namítal že b to b la urážka velitele Tichomořského lod
ných států, službu poddůstojník Ralph T. Briggs. I Briggs, dokon stva, který si musí být hrozícího nebezpečí dostatečně vědom sám. hovořící japonsky, byl svým nadřízeným upozorněn, aby pozorně sl~ Wilkinson měl přesto za to, že by odesláno být mělo, a poslal McColdoval,. zda se v hlášení tokijského rozhlasu neobjeví některá z vé luma pro konečné schválení za kontradmirálem Turnerem, náčelníuvedených v depeši japonského ministerstva zahraničí z 19. listop~:; 'kem oddělení válečného plánování ministerstvá. Turner dokument du. Tak jak. patřilo k jeho běžným povinnostem, Briggs naslouch přečetl a začal jej upravovat, ale tak, že jeho naléhavost podstatně vysílání z Tokia, když náhle strnul - hlasatel oznamoval "Higaši n snižoval. Protože McCollum protestoval, kontradmirál mu na důkaz kaze ame", tedý "Východní vítr, déšt"`. Rychle nahlédl do písemnýc toho, že velitel Tichomořského lod'stva byl na nebezpečí upozorněn, instrukcí a ověřil si, že se nemýlí; právě zachytil kódovaný vzkaz ukázal "válečné" varování odeslané 27. listopadu. Kdy~ McCollum známující přerušení styků se Spojenými státy a přikazující japo presto trval na vypravení svého materiálu, popudlivý Turner hněvivě ským diplomatickým zástupcům zničit tajné materiály. To žnamen

pravil: ,~Jestli chcete, aby to odešlo, bud' to pošlete tak, jak jsem to lo, že vypuknutí nepřátelství bezprostředně hrozí. Briggs běžel d opravil, nebo to vezměte zpátky Wilkinsonovi a já si s ním o tom vedlejší místnosti, odkud zatelefonoval zvláštní linkou do ústředí r promluvím." Nato McCollum dokument odnesl kontradmirálu Wildiorozvědky ve Washingtonu, a hlásil, že Tokio vysílalo očekáva ' kinsonovi, který řekl: "Nechte to na chvíli tady.
"

112 " 113

19. listopadu 1941 tokijské ministerstvo zahraničí oznámilo v konzulárním kódu pracovníkům na svých konzulátech a vyslanectv~ch v zahraničí, že v případě přerušení diplomatických styků Japonska se Spojenými státy, Velkou Británií nebo se Sovětským svazem bude to- . kijským rozhlasem vysílána zvláštní meteorologická zpráva. Jakmile ji uslyší, mají ve svých úřadech okamžitě zničit všechny kódovací ma- .. teriály a ~fry. "Meteorologické" hlášení bude mít tři varianty: "Higaši no kaze ame" (Východní vítr, déšť) pro případ roztržky se Spojenými státy, "Kitano kaze kumori" (Severní vítr, oblačno), dojde-li-.:: , k roztržce se Sovětským svazem, a "Niši no kaze hare" (Západní vítr jasno) pro případ přerušení styků s Velkou Británií. Depeše z Tokia '. byla Američany zachycena, dekódována a přeložena radiorozvědkou : spojovací služby vojenského námořnictva, které stál v čele fregatm kapitán Laurance Safford a jejíž kanceláře se nacházely ve druhem patře washingtonského ministerstva vojenského námořnictva. Od te chvíle byli všichni pracovníci radiorozvědky ve střehu, kdy se "mete orologické" hlášení objeví. Ušechny odposlechové stanice byly instru ovány, jakmile je zaznamenají, aby je ihned předaly washingtonske i centrále.

V časných ranních hodinách 4~. prosince měl najedné z nich, ozna čené písmenem "M" a nacházející se na východním pobřeží Spo~e ných států, službu poddůstojník Ralph T. Briggs. I Briggs, dokonale hovořící japonsky, byl svým nadřízeným upozorněn, aby pozorne sle ~ doval, zda se v hlášení tokijského rozhlasu neobjeví některá z vét~ uvedených v depeši japonského ministerstva zahraničí z 19. listopa 3~ du. Tak jak patřilo k jeho běžným povinnostem, Briggs naslouchal~ vysílání z Tokia, když náhle strnul - hlasatel oznamoval "Higaši na ~ kaze ame", tedy "Východní vítr, déšť"`. Rychle nahlédl do písemných'~;

H instrukcí a ověřil si, že se nemýlí; právě zachytil kódovaný vzkaz o znamující přerušení styků se Spojenými státy a přikazující japon ským díplomatickým zástupcům zničit tajné materiály. To žnamená) lo, že vypuknutí nepřátelství bezprostředně hrozí. Briggs běžel dr~~ vedlejší místnosti, odkud zatelefonoval zvláštní linkou do ústředi ra~ diorozvědky ve Washingtonu, a hlásil, že Tokio vysílalo óčekávanj~

112

vzkaz. Poté informoval i svého přímého nadřízeného, učinil příslušný záznam ve služebním deníku a kromě toho vyhotovil písemné hlášení se dvěma kopiemi. Náčelník radiorozvědky fregatní kapitán Safford se o zachycení " meteorologického" hlášení dozvčděl o několik hodin později. Neprodleně je služebním postupem předal všem činitelům ministerstva vojenského námořnictva, kteří byli oprávněni se s ním seznámit. Později, z vlastní iniciativy, pokládaje hlášení za miimořádně důležité zatelefonoval fregatnímu kapitánovi Arthurovi H. McCollumovi, náčelníku sekce pro Dálný východ Úřadu námořní rozvědky, a otázal se jej: "Děláte v rozvědce něco pro to, aby se to varování dostalo k Tichomořskému lod'stvu?" McCollum odpověděl: "Děláme pro to vše." Téhož dne McCollum vyhotovil podrobný rozbor, ve kterém "meteorologické" hlášení citoval. Zakončil jej upozorněním, že válka může začít každým okamžikem, a hodlal jej jako naléhavé varování odeslat americkým armádním a námořním velitelům od karibské oblasti až po Filipíny. Napřed se však museli vyjádřit jeho nadřízení. Jako prvnímu předložil rozbor šéfovi Úřadu námořní rozvědky kontradmirálu Wilkinsonovi. Ten jeho odeslání konzultoval s kontradmirálem Leighem Noyesem, náčelníkem spojovacího oddělení ministerstva vojenského námořnictva. Noyes považoval odeslání varování za zbytečné, namítal, že by to byla urážka velitele Tichomořského lod'stva, ktery si musí být hrozícího nebezpečí dostatečně vědom sám.~ Wilkinson měl přesto za to, že by odesláno být mělo, a poslal McColluma pro konečné schválení za kontradmirálem Turnerem, náčelní' kem oddélení válečného plánování ministerstva. Turner dokument přečetl a začal jej upravovat, ale tak, že jeho naléhavost podstatně snižoval. Protože McCollum protestoval, kontradmirál mu na důkaz toho, že velitel Tichomořského lod'stva byl na nebezpečí upozorněn, ukázal "válečné" varování odeslané 27. listopadu. Kdy~ McCollum přesto trval na vypravení svého materiálu, popudlivý Turner hněvivě pravil: ,~Jestli chcete, aby to odešlo, bud' to pošlete tak, jak jsem to

opravil, nebo to vezměte zpátky Wilkinsonovi a já si s ním o tom promluvím." Nato McCollum dokument odnesl kontradmirálu Wilkínsonovi, který řekl: "Nechte to na chvíli tady."
113

Varování vycházející z "meteorologického" hlášení, jednoho z rozhodujících signálů úpo~orňujících na vážnost situace, nikdy nebylo na Havajské ostrovy odesláno, přestožc například fregatní kapitán Safford byl dlouho přesvědčen, že se tak stalo. Admirál Kimznel, který od 27. listopadu žádné další varování neobdržel, věřil, že se situacé ·aklidnila a bezprostřední nebezpečí nehrozí. 30. listopadu 1941 japonský ministr zahraničí přikázal velvysla v Berlíně generálu Hirošimu Ošimoví, abý neprodleně informc nacistické předáky o tom, že Angličané a Američané připravují I sun značných vojenských sil do východní Asie, čemuž Japonsko dlá za každou cenu zabránit. Instrukce nařizovala, aby Ošima ~ pečetí nejpřísnější~o tajemství Němcům sdělil, že mezi anglosask mocnostmi a Japonskem může vypuknout válka, a to dřív, než se . naděje. Depeše Ošimovi byla vysílána v purpurovém kódu. Amer né ji zachytili a Washington byl s jejím obsahem obeznámen. Ani mirál Kimmel, ani generál Short však varováni nebyli.
V neděli 1. prosince 194~1 připlouval k Havaji ze západního pobře ží Spojených států luxusní osobní parník Lurline. Namísto turist~ tentokrát zaplňovaly jeho paluby stovky mužů určených k pracím n~ obranných zařízeních na Havajských ostrovech. V radiotelegrafick kabině měl službu sedmačtyřicetiletý Leslie E. Grogan, jeden z nej zkušenějších radistů rejdařství Matson Line, kterému Lurline nálé žel. Náhle zachytil slabé signály, které nemohl identifikovat. Přichá zely ze severozápadu, z oblasti oceánu, kterou v tuto roční dob'' vzhledem k častým bouřím, mlhám a silnému vlnobití lodi proploi valy jeri velmi zřídka. Podivné signály zaujaly Groganovu pozorni~á natolik, že se snažil vyladit přijímač na co nejlepší příjem. Brzy z,~; stil, že jde o nějaký druh japonského kódu. Zůstal u aparatury i poti co mu služba skončila, a s hlavním lodním radistou Rudym Asplu! dem se pokoušel zachycené vysílání zaznamenat. Do deníku zaps~ že jde o japonské nízkofrekvenční vysílání přicházející ze západ
a severozápadu, což vzhledem k pozici parníku Lurline znamenalo, že vysílají lodi nacházející se severozápadně od Honolulu. Rudy Asplund o podivném úkazu informoval kapitána lodi Berndtsona a Grogan zaznamenal v radiotelegrafickém deníku čas, kdy onu noc sledování japonského vysílání ukončili: 3 hodiny 30 minut ráno greenwichského času dne 1 . prosince 194~ 1 .
Následující~noc, v pondělí, bylyjaponské signály zachyceny znovu a stejně tak i v útery v noci, kdy byly dokonce ještě silnější - Nagumův úderný svaz se přibližoval.
V devět hodin ráno 3. 12. Lurline zakotvil v honolulském přístavu. Grogan a Asplund hned spěchali do úřadovny zpravodajské služby 14.' námořní oblasti, kde o svém zjištění informovalí korvetního kapitána George Warrena Pease. Pease je vyslechl s tím, že uvědomí své nadřízené. Historiku Johnu Tolandovi, když po třiceti letech pátral v archívech, se nepodařilo najít žádný záznam o tom, že by Pease informaci předal at' zpravodajskému důstojníkovi 14. námořní oblasti kapitánu Irvingu Mayfieldovi, nebo do Washingtonu. Pease sám se už k ničemu nemohl vyjádřit, nebot' zahynul při leteckém . neštěstí v roce 1945. V archívu rejdařství Mátson Line však byl objeven podrobný záznam radisty Grogana.
10. prosince ve 3 hodiny 37 minut ráno se Lurline vrátil do San Franciska. Zakrátko přišel na palubu korvetní kapitán Preston Allen z Úřadu námořní rozvědky a dožadoval se vydání radiotelegrafrckého deníku. Hlavní radista Asplund mu vysvětlil, že kapitán Berndtson jej již předal jinému důstojníkovi vojenského námořnictva. .
Parník Lurline nebyl jediný, kdo zachytil radiokomunikaci japonského úderného svazu blížícího se k Pea~-1 Harboru. V San Francisku, v sedmém patře budovy na Market Stréet, byly umístěny úřadovny zpravodajské služby 12. námořní oblasti. Náčelník radiorozvědky oblasti, poručík Ellsworth A. Hosner, obdržel nedávno z washingtonské centrály pokyn pokusit se zjistit, kdé se nacházejí japonské letadlové lodi, o kterych Američanéjiž delší dobu nic nevěděli. Na tomto úkolu s ním spolupracova~ dvacetiletý námořník první třídy, nadaný
114 115

expert v oboru elektroniky, jehož jméno je v pramenech označováno šifrou "Z". "Z" měl za povinnost shromažd'ovat a vyhodnocovat údaje předávané námořní radiorozvědce čtyřmi velkými radiotelegrafickými společnostmi a obchodními lod'mi proplouvajícími Pacifikem. Ve stejnou dobu, kdy si radista na parníku Lurline lámal hlavu nad podivnýmijaponskými signály, obdržel "Z" hlášenífjedné společnosti sdělující, že její stanice zachytila z prostoru západně od Havaje

cizí signály vysílané na neobvyklé frékvenci. Nato se poručík Hosner telefonicky dotázal ostatních radiotelegrafických společností a rejdařství;.,zda obdobné signály nezaznamenaly i jejich stanice. Několik z nich potvrdilo, že ano. Na základě těchtó informací provedl námoř-' ník "Z" výpočty, kterymi lokalizoval vysílající stanice do oblasti západně od Havajských ostrovů. Poručíku Hosnerovi výslovně řekl, že nelze vyloučit, že jde o uskupení dosud marně hledaných japonských
~letadlových lodí. Hosner okamžitě uvědomil kapitána Richarda T:: McCollougha, náčelníka zpravodajské služby 12. ná~noční oblasti;~ Protože všichni věděli, že McCollough je dávným přítelem prezidenta Roosevelta, se kterým se může kdykoliv spojit, Hosner nepochyboval, že o tak závažném zjištění byl uvědoměn nejen washingtonský Úřad námořní rozvědky, ale i ~rezident. '
3. prosince došly další informace o zachycených rádiových signá; lech. To už poručík Hosner a námořirík "Z" byli pevně přesvědčeiií` že vysílají japonské lodi nacházející se severozápadně od Havajskýc~a ostrovů. 6. prosince Hosner a "Z" na základě posledních získanýeh zpráv již byli s to podat McColo,ughovi hlášení o tom, že japonské lor dijsou asi čtyři sta mil severoseverozápadně od Oahu: Neměli žádné pochybnosti a dospěli kjedinému možnému závěru: příštího rána bu~ de Pearl Harbor s největší pravděpodobností napaden. Jejich pře; svědčení sdílel i McCollough. Všichni tři muži ale současně věřili, žt včas informovaná základna připraví útočníkovi náležité přivítání...
Protože bylo známo, že lodi úderného svazu viceadmirála Nagum~ měly striktní zákaz rádiové komunikace, hledalo se později vysvětl~ ní toho, jak se mohlo stát, že přece jen vysílaly. Ve všech případec~ bylo vysílání zachyceno kolem 2. prosince; tedy v období, kdy s~ úderný svaz dostal do oblasti mimořádně nepříznivého a bouřlivéh~
počasí, které dokonce po dva dny znemožňovalo plánované tankování. Je velmi , pra'vděpodobné, i když se to po válce v rozhovorech s příslušníky posádek lodí úderného svazu nepodařilo prokázat (není divu, že ten, kdo příkaz porušil, vše zapřel, když už bylo známo, že tím nepříteli prozradil nejpřísněji tajenou pozici lod'stva), že se velitelé některých menších lodí nacházejících se vzhledem k nedostatku paliva v kritické situaci uchýlili ke komunikaci užívané pro spojení mezi plavidly jednoho uskupení. Tehdy se věřilo, že je zachytitelná do ~zdálenosti nejvýše padesáti mil, až pozdější zkušenosti ukázaly, že za mimořádnýčh povětrnostních a atmosférických podmínek je ji možno zaznamenat i na vzdálenosti mnoha set mil. Tyto podmínky zřejmě kolem 2. prosince nastaly.
Existuje i další, byt' nepřímý důkaz toho, že u lodí úderného svazu došlo k použití radiostanic. V japonských archívech je záznam, že T-23, jedna ze tří ponorek, které svaz doprovázely, ohlásila 30. listopadu poruchu na strojích, která podstatně snížilajejí rychlost. Ponorka zůstala pozadu a ztratila móžnost udržovat s hlavními silami svazu spojení světelnými nebo vlajkovými signály: Závadu se podařilo odstranit a další archívní záznam uvádí, že 6. prosince (tokijského času) se k údernému svazu opět připojila. Nabízí se tedy otázka, jak by mohla I-23, která nebyla vybavena radarem, za mlhy a na rozbouřeném moři svaz po šesti dnech najít, kdyby nepoužila vysílačky nebo nebyla vysílačkou informována, kde se svaz nachází.
Na druhé straně oceánu odposlouchávací stanice nizozemské armády umístěná v Bandungu na ostrově Jáva zaznamenala začátkem prosince 1941 japonskou` depeši vysílanou v konzulárním kódu z Tokiajaponskému vyslanci v thajském Bangkoku. Protože i Holand'ané tento kód rozluštili, zjistili, že Tokio informuje vyslance o útocích připravovaných proti Havaji, Filipínám, Malajsku a Thajsku. Všechny tyto akce budou zahájeny současně, jakmile tokijský rozhlas odvysílá signál zakódovanýjako zdánlivě nevinná meteorologická zpráva. Holand'ané pokládali informaci za tak závažnou, že generál Hein Ter Poorten, velitel nizozemských vojsk ve Východní Indii, ji osobně
116 , 117

. I

předal tamnímu americkému vojenskému pozorovateli brigádnímu generálu Elliotu Thorpovi. Když si Thorpe depeši přečetl, okamžitě odjel do Batávie, kde s jejím obsahem seznámil amerického generálního konzula dr. Waltera Foota a jeho prostřednictvím hodlal infor, movat Washington. Konzul Foote byl však značně nedůvěřivý, nepři-' , kládal celé věci důležitost, a dokonce Thorpovi doporučoval, aby na vše zapomněl. Naštěstí byl přítomen námořní přidělenec fregatní kapitán Paul Sidney Slawson, který byl jiného názoru a měl za to, že Washington by měl být zpraven co nejrychleji. Protože genei-ál Thorpe nechal svoje kódovací tabulky v Bandungu, Slawson zprávu zakódoval v námořním kódu.

Skončil až po půlnoci, ale to už byl hlavní ! batávijský poštovní úřad uzavřen. Oba důstojníci se'tak,dlouho domáhali vstupu, až ,jim pracovník noční služby otevřel zadní vchod. Vysvětlili mu, že potřebují odeslat ~imořádně naléhavý telegram ' podmořským kabelem - beždrátovému telegrafu nevěřili, měli obavu z japonského odposlouchávání. Protože depeše odesílaná.washing- `, tonskému ministerstvu války byla v námořním kódu, muselo ji dekó-; dovat spojovací středisko námořnictva a pak vrátit armádě. Oba důstojníci dlouho čekali, než jím bylo potvrzeno její'přijetí, ale nakonec ` opouštěli batávijský poštovní úřad s pocitem, že udělali vše, co bylo v jejich silách, aby se důležitá informace dostala do správných rukou a jak armáda, tak námořnictvo bylo varováno před možným napadením Pearl Harboru.
Deset let po válce, při schůzce generálů Thorpa a Ter Poortena, se' Ter Poorten svého amerického přítele otázal,jestli skutečně informa-: ci, kterou mu v Bandungu začátkem prosince 1941 předal, odeslal do : Washingtonu. Thorpe jej ujistil, že ano. Nato mu Holand'an sdělil, že měl tenkrát pochybnost o schopnosti generálního konzula Foota po-; chopit její význam, proto ji sám, včetně zmínky o připravovaném , útoku na Pearl Harbor, poslal nizozemskému vojenskému přidělenci ve Washingtonu plukovníku Weijermanovi. Weijerman ho později', informoval, že depeši pět dnů před napadením Pearl Harboru osob-: ně předal náčelníku generálního štábu pozemních vojsk generálu'.. Marshallovi, který však po jejím přečtení rea,goval tím, že se Weijer-. mana zeptal, zda bere takové informace vážně!
Již zmiňovaný John Toland se i v případě Thorpovy depeše marně snažil ve washingtonských archívech najít záznam, že byla ve Washingtonu přijata a jak. s ní bylo naloženo. Neobjevil nic.
Existujeještějeden a nanejvýš závažný důkaz toho, že Washington o pohybu japonského úderného svazu směřujícího k Havajským ostrovům věděl. '
Po obsazení Nizozemí Němci se podařilo řadě nizozemských válečných lodí uniknout do přístavů spřátelených mocností. Na jedné z nich byl náčelník výzbrojního oddělení amerického vojenského námořnictva kapitán W. P. H. Blandy svědkem mimořádného výkonu nových 40mm protiletadlových kanónů vyvinutých nizozemským vojenským námořnictvem spolu se švédskou firmou Bofors, které byly daleko kvalitnější než protiletadlové zbraně instalované v té době na amerických plavidlech. Blandy je chtěl pro americké námořnictvo za každou cenu získat, ale vyvstala prakticky nepřekonatelná překážka: bylo jasné, že neutrální Švédsko nebude o něčem takovém vůbec ochotno jednat z obavy před německou reakcí. Za této situace se Blandy obrátil se žádostí o pomoc na nizozemského námořního při-' dělence ve Washingtonu kapitána Johana E. M. Rannefta. Ten, aniž žádal o souhlas nizozemskou exilovou vládu v Londýně - i tam hrozilo nebezpečí odmítnutí vzhledem k rozhodující účasti Švédska na konstrukci zbraně - opatřil potřebné plány v Batávii a Blandymu je pi edal. Zakrátko podle nich baltimorská zbrojovka začala kanóny vyrábět a brzy se-objevily na amerických lodích. Po této akci měl kapitán Ranneft u vděčných Američanů neomezenou důvěru a vždy otevřené dveře.
2. prosince 1941 navštívil Úřad námořní rozvědky, kde s kontradmirálem Wilkinsonem a několika dalšími zpravodajskými důstojníky hovořil o komplikující se situaci v Tichomoří. Během rozhovoru jeden z Američanů ukázal na velké nástěnné mapě pozici na půl cesty mezi japonskými ostrovy a Havají a pravil: "Tady se nachází japonský úderný svaz. Pluje na východ." Překvapený Ranneft se na nic víc neptal, ale po návratu na vyslanectví informoval vyslance Alexandera
118 119

Loudona, odeslal depeši nizozemskému námořnímu velitelství v Lon- , dýně a do svého služebního deníku si zapsal: "Porada na minister- Den před útokem, sob~ota 6. prosince, byl jedním z nejtěžších, po- kud šlo o nervové vypětí velícího admirála, náčelníka štábu i velitele stvu vojenského námořnictva, v Úřadu námořní rozvědky. Ukázali mi na mapě pozici dvou japonských letadlových lodí. Plují z Japon- jednotlivých lodí japonského úderného svazu. Letové paluby zaplňo- "
valy letouny vyzvednuté z podpalubních hangárů, stroje se téměř do-
ska ve východním kursu. tý y y j p y V sobotu 6. prosince Ranneft znovu zašel do Úřadu námořní roz- kal křídl eden druhého stovky mechaniků rováděl konečné vědky, kde zastihl pohromadě kontradmirála Wilkinsona, náčelníka prověrky všech přístrojů a palubních zbraní. sekce pro Dálný východ fregatního kapitána McColluma a náčelníka Obsah posledních informací z Pearl Harboru nebyl radostný; mi- překladatelské sekce korvetního zela naděje, že se na základně kapitána Kramera. Opět se hovořilo

podaří zastihnout nejcennější kořist - o zvýšené aktivitě japonských ozbrojených sil; zejména o japonských americké letadlové lodi. V pátek 5. prosince se vrátily dvě bitevní lo- konvojích mířících k šíji Kra na Malajském poloostrově. Ranneft si di, ale po Enterprise nebylo ani slechu. Navíc tentýž den odplul i Le- vzpomněl na japonské letadlové lodi plující na východ a otázal se xington. Admirál Kusaka, ktery byl dokonale seznámen se systémem "Kdepak jsou ti hoši?" Někdo z přítomných Američanů ukázal n . výcviku a zásadami, podle nichž se běžně řídila veškerá činnost Ti- mapě místo asi 400 mil severně od Havajských ostrovů. O moznostt chomořského lodstva, neskrýval svůj pesimismus. Podle eho zkuše- j útoku na Pearl Harbor však nepadlo ani slovo. Jako v prvním pripa ností, pokud letadlové lodi nepřipluly do pátku, během víkendu již p y dě i tentokrát Ranneft informoval vyslance a vládu v Londýne a do nedorazí. Neod ovídalo b to zaběhané praxi Američanů, kteří má- deníku napsal: ,~Já sám na to (napadení Pearl Harboru - pozn M lokdy narušili sobotní, a zejména nedělní odpočinek základny tím, že H.) nemyslel, protože jsem věřil, že v Honolulu mají všichni stopro by na tuto dobu časovali připlouvání velkých lodí se všemi složitými centní pohotovost, stejně jako všichni zde, v Úřadu námořní rozved, operacemi, jež takovou událost vždy doprovázely. Kusaka věděl, že i kdyby se Lexington a Enterprise mohly v té době vrátit, nestane se - ky' tak a připlují nejdříve v pondělí. To ovšem už bude pozdě. Náčelník Kapitán Ranneft zůstaT jako nizozemský námořní přidělenec ve p p Washingtonu po celou válku. V roce 1946, to již jako kontradmiralai štábu měl na rosto ravdu. V době kdy pronášel tyto úvahy, Enter- ho Američané vyznamenali jedním ze svých nejvyšších řádů. V ro prise proplouvala zhruba 150 mil západně od ostrova Oahu. Vicead= 1960 se v rozhovoru se svým přítelem, americkým admirálem Samuu, mirál Halsey dal pokyn, aby část palubních letounů odlétla na letiště elem Murrayem Robinsonem, zmínil o tom, že je vždy překvapei'~`~. na Fordově ostrově v pearlharborské zátoce, ale lod' sama se na zá- když slyší, jak Američany útok na Pearl Harbor zaskočil. Vyprav~ kladnu zatím nevracela. Ve stejnou dobu Lexington, doprovázený ' Robinsonovi, jak mu 6. prosince 1941 důstojníci Úřadu námorm ro~ó třemi těžkými křižníky a pěti torpédoborci, křižoval poblíž Midwaye.
Úderný svaz se nyní nacházel asi 640 mil severně od Oahu. Proto- vědky ukázali na mapě místo 400 mil od Havaje s tím, že prave J y ry' vy . p se nalézá japonský úderný svaz. Robinson tím byl tak vyveden z mF že iž neb lo třeba brát ohled na pomalé tanke dal krátce řed polednem Nagumo příkaz ke zvýšení rychlosti na čtyřiadvacet uzlů. ry, že Ranneftovi navrhoval, aby požádal o vysvětlení tehdejsiho n^ O tři hodiny později zachytil fregatní kapitán Kóči na Hiei z Tokia čelníka operačního oddělení admirála Starka. Ještě tentýž den vs Rannefta zavolal telefonem a řekl mu, že je zbytečné, aby se na St ~'5'sílanou zprávu o situaci v Pearl Harboru. Praporčík Jošikawa tam ka obracel, že on to už udělal sám a Stark odmítá o té záležitosti pln.il,svoji povinnost do poslední chvíle. Depeše popisovala stav z té- hož dne, těsně po poledni: bec hovořiY. Plavidla zakotvená v přístavu: 8 bitevních lodí, 3 lehké křižníky,
.
120
121

Loudona, odeslal depeši nizozemskému námořnímu velitelství v Lon- ' dýně a do svého služebního deníku si zapsal: "Porada na minister- . stvu vojenského námořnictva, v Úřadu námořní rozvědky. Ukázali mi na mapě pozici dvou japonských letadlových lodí. Plují z Japonska ve východním kursu."
V sobotu 6. prosince Ranneft znovu zašel do Úřadu námořní rozvědky, kde zastihl pohromadě kontradmirála Wilkinsona, náčelníka sekce pro Dálný východ fregatního kapitána McColluma a náčelníka': překladatelské sekce korvetního kapitána Kramera. Opět se hovořilo o zvýšené aktivitě japonských ozbrojených sil; zejména o japonských konvojích mířících k šíji Kra na Malajském poloostrově. Ranneft si.''.: vzpomněl na japonské letadlové lodi plující na východ a otázal se: "Kdepak jsou ti hoši?" Někdo z přítomných Američanů ukázal na~~ mapě místo asi 4~00 mil severně od Havajských ostrovů. O možnosti . útoku na Pearl Harbor však nepadlo ani slovo. Jako v prvním případě i tentokrát Ranneft informoval vyslance

a vládu v Londýně a do.,~ deníku napsal: ,~Já sám na to (napadení Pearl Harboru - pozn. M. H.) nemyslel, protože jsem věřil, že v Honolulu mají všichni stopro-~ centní pohotovost, stejně jako všichni zde, v Úřadu námořní rozvěd.,i~ " ky. Kapitán Ranneft zůstal jako nizozemský námořní přidělenec v~~ Washingtonu po celou válku. V roce 1946, to již jako kontradmix`ála~ ho Američané vyznamenali jedním ze svých nejvyšších řádů. V ro~ 1960 se v rozhovoru se svým přítelem, americkým admirálem Samti:;~ elem Murrayem Robinsonem, zmínil o tom, že je vždy překvapei~~~ když slyší, jak Američany útok na Pearl Harbor zaskočil. Vyprávé ~ Robinsonovi, jak mu 6. prosince 1941 důstojníci Úřadu námořní roz věďky ukázali na mapě místo 400 mil od Havaje s tím, že právě ta ;~ se nalézá japonský úderný svaz. Robinson tím byl tak vyveden z mi' ry, že Ranneftovi navrhoval, aby požádal o vysvětlení tehdejsiho n čelníka operačního oddělení admirála Starka. Ještě tentýž den vš ' Rannefta zavolal telefonem a řekl mu, že je zbytečné, aby se na S ' ka obracel, že on to už udělal sám a Stark odmítá o té záležitosti :.: bec hovořit.

Den před útokem, sob-ota 6. prosince, byl jedním z nejtěžších, pokud šlo o nervové vypětí velícího admirála, náčelníka štábu i velitele jednotlivých lodí japonského úderného svazu. Letové paluby zaplňovaly letouny vyzvednuté z podpalubních hangárů, stroje se téměř dotýkaly křídly jeden druhého, stovky mechaniků prováděly konečné prověrky všech přístrojů a palubních zbraní. Obsah posledních informací z Pearl Harboru nebyl radostný; mizela naděje, že se na základně podaří zastihnout nejcennější kořist americké letadlové lodi. V pátek 5. prosince se vrátily dvě bitevní lodi, ale po Enterprise nebylo ani slechu. Navíc tentýž den odplul i Lexington. Admirál Kusaka, který byl dokonale seznámen se systémem výcviku a zásadami, podle nichž se běžně řídila veškerá činnost Tichomořského lod'stva, neskrýval svůj pesimismus. Podle jeho zkušeností, pokud letadlové lodi nepřipluly do pátku, během víkendu již nedorazí. Neodpovídalo by to zaběhané praxi Američanů, kteří málokdy narušili sobotní, a zejména nedělní odpočinek základny tím, že by na tuto dobu časovali připlouvání velkých lodí se všemi složitými operacemi, jež takovou událost vždy doprovázely. Kusaka věděl, že i kdyby se Lexington a Enterprise mohly v té době vrátit, nestane se tak a připlují nejdříve v pondělí. To ovšem už bude pozdě. Náčelník štábu měl naprosto pravdu. V době, kdy pronášel tyto úvahy, Enterprise proplouvala zhruba 150 mil západně od ostrova Oahu. Vicead= mirál Halsey dal pokyn, aby část palubních letounů odlétla na letiště na Fordově ostrově v pearlharborské zátoce, ale lod' sama se na základnu zatím nevracela. Ve stejnou dobu Lexington, doprovázený třemi těžkými křižníky a pěti torpédoborci, křižoval poblíž Midwaye.

Úderný svaz se nyní nacházel asi 6~0 mil severně od Oahu. Protože již nebylo třeba brát ohled na pomalé tankery, vydal krátce před polednem Nagumo příkaz ke zvýšení rychlosti na čtyřiadvacet uzlů.

O tři hodiny později zachytil fregatní kapitán Kóči na Hiei z Tokia wsílanou zprávu o situaci v Pearl Harboru. Praporčík Jošikawa tam plnil,svoji povinnost do poslední chvíle. Depeše popisovala stav z téhož dne, těsně po poledni: "Plavidla zakotvená v přístavu: 8 bitevních lodí, 3 lehké křižníky,

3 mateřské lodi pro hydroplány, 17 torpédoborců. Do přístavu vplouvají 4 lehké křižníky a 3 torpédoborce. Všechny letadlové lodi a těžké křižníky přístav opustily'. Žádný náznak znepokojení v nepřátelském lod'stvu. Na Oahu klid."

Před pátou hodinou odpolední přišla zpráva od ponorky I-72, jedné z dvaceti sedmi japonskýeh ponorek zapojených do pearlharborské operace. Ponork'a se přiblížila až těsně k ostrovu Oahu a po vysunutí periskopu zjišt'ovala situaci v kotvišti Lahaina, kterého Ti- , chomořské lod'stvo převážně užívalo jako výcvikového prostoru, ale pokud se na základně zdržovaly letadlové lodi, často tam kotvily. `: Ted' bylo prázdné. Pohasínala tedy poslední naděje, že zítřejší ranní útok překvapí i letadlové lodi.

Nagumo se nyní musel rozhodnout, zda jej provede i za této situa- : ce. Teoreticky byl oprávněn akci zrušit, ve skutečnosti ale ž~adnou možnost volby ne~něl. I když letadlové lodi představovaly cíl číslo 1, '.. věděl; že jejich nepřítomnost by nestačila ke zdůvodnění. zrušení operace, jejíž příprava si vyžádala obrovského úsilí, na kterou bylo obětováno nesmírné množství pohonných hmot a jejíž provedení pokládal velitel Spojeného lod'stva za rozhodující pro další vývoj váleč- ' ných událostí v Tichomoří. Přítomnost bitevních lodí byla potvrzena a stále ještě zůstávala - i když nepatrná - možnost, že alespoň jedna z letadlových lodí se vrátí v poslední chvíli,. časně ráno příštího' dne.

Při podvečerní po~adě s velícími důstojníky nemohl admirál Nagumo dát najevo nejistotu a váhání. V operační kajutě, kde porada pro-:: bíhala, vládla napjatá

atmosféra způsobóvaná představou, že již za'? pár hodin dojde kjedné z nejvýznamnějších událostíw historii japon-.`;. ského válečného námořnictva. Nervozitu ještě zvýšil zpravodajský důstojník svazu korvetní kapitán Ono, když vyslovil pochybnost, zdaf° pět z amerických bitevních lodí, které se již na základně zdržují po celých osm dnů,ji neopustí z důvodu cvičné plavby. Admirál Kusak~; znovu opakoval, že podle potvrzených zkušeností během víkend~ Američané žádné přesuny provádět nebudou. Nepřítomnosti letadlo:a vých lodí nejvíce litoval expert na letecká torpéda fregatní kapitári' Genda. Pravil, že kdyby se letadlové lodi vrátily a byly zničeny, rád
122
by oželel všech osm bitevních lodí. Určitě nebyl sám, kdo měl tento názor. Fregatní kapitán Šibuja, jenž měl na starosti koordinaci činnosti ponorek s pohybem úderného svazu, informoval přítomné o opatřeních provedených k jejich maximálnímu využití. Řekl, že z 27 ponorek typu I s velkým akčním rádiem hlídkuje šest lodí v oblasti Aleut,
. Samoy a Fidži, ostatní byly rozmístěny v blízkosti Havajských ostrovů. Dne 6. prosince měly zaujmout postavení v sektorech tvořených částmi kružnic, kdy středem kruhů je ústí Pearl Harboru, pouze vzdálenost od ;tohoto bodu je rozdílná: nejmenší 8 a půl míle, největší sto mil., Kolem půlnoci z 6. na 7. .prosince pět ponorek ůvolní miniponorky s dvoučlennou posádkau, které vyrazí splnit svůj úkol, to jest během noci p;oniknou do Pear1 Harboru a ráno napadnou zakotvená plavidla současně s útočícími letadly nebo bezprostředně nato. Šibuja dále sdělil, že všechny ponorky mají striktní příkaz nezahajovat žádnou vlastní akci, dokud nedojde k náletu letounů z Nagumových lodí.
Jak se později ukázalo, tento rozkaz pravděpodobně Američanům zachránil letadlovou lod' Lexington. V době, kdy 12. operační svaz admirála J~'. H. Newtona, jehož byl Lexington hlavní jednotkou, proplouval v blízkosti Midwaye, zpozorovala jej ponorka I-7~1. Po celou noc sledovala I-74 nic netušící Newtonův svaz a několikrát se ocitla v pozici, kdy by útok torpédy na letadlovou lod' měl velikou, téměř jistou, naději na úspěch. Velitel ponorky si ale byl vědom kategorického rozkazu neútočit, dokud nebude napaden Pearl Harbor, a držel se proto zpátky. Těsně před rozedněním, tedy v době, kdy se na letových palubách Nagumových lodí připravovaly ke startu bombardovací letouny, ponorka svaz ztratila. Její velitel tak promarnil svoji životní příležitost a jeho zklamání si snadno můžeme představit.
Po dosažení operačních prostorů měly všechny ponorky příkaz plout za noci na hladině a během dne ponořeny v periskopové hloubce hlídkovat v určených sektórech. Jejich instrukce obsahovala tři body:
1. Sledovat pohyb amerických plavidel v oblasti Pearl Harboru.
2. Po zahájení leteckého útoku napadnout každé americké plavidlo,
123

. I

jež se objeví v jejich dosahu, a vzít na palubu sestřelené japonské letce.
3. Zachránit posádky miniponorek.
V dopoledních hodinách v sobotu 6. prosince se konala pravidelná porada ministra vojenského námořnictva Knoxe s čelnými pracovníky ministerstva. Kromě ministra byli přítomni náčelník operačního oddělení admirál Stark, náčelník oddělení válečného plánování kontradmirál Turner, náčelník spojovacího oddělení kontradmirál Noyes a několik dalších vysokých námořních důstojníků. Diskutovaným té-` matem byly pravděpodobné záměry Japonců. "Pánové," otázal se ministr Knox, ;;napadnou nás?" Kontradmirál Turner odpověděl: "Ne, pane ministře, zaútočí na Brity. Na nás ještě nejsou připraveni." Nikdo z přítomných tomuto názoru neodporoval.
; Ve stejné době fregatní kapitán Safford,.. náčelník radiorozvědky,' sestavoval depeši pro velitele Tichomořského lod'stva. Maje za to, že r
hrozba války je nanejvýš akutní, Safford žádal; aby Kimmel zajistil zničení všech tajných materiálů, především kódovacích a šifrovacích; nacházejících se na předsunuté americké základně na ostrově Wake. Konečnou verzi depeše předložil ke schválení kontradmirálu Noyesovi. Ten ji dostal do rukou, až když se vrátil z porady u ministra; a pod čerstvým dojmem autoritativního Turnerova prohlášení o tom, že Japonci zatím Spojené státy nenapadnou, reagoval značně rozčileně. Zavolal si Safforda a vyjel na něj: "Co sledujete tím, že velitele lod'stva upozorňujete, že válka je přede dveřmi?" "Admirále," odpo-..
, věděl Safford snažící se ze všech sil ovládnout, "zahájení válečných akcíje věcí dní, ne-li hodin." "Vy si to můžete myslet," odsekl Noyes ,
"ale já jsem přesvědčen, že Japonci blufují." Safford věda, že argumentovatje

zbytečné, zvoliljinou taktiku. Dobře znal kontradmirálovy obavy z přebírání odpovědnosti, proto pravil: "Ostrov Wake má všechny šifrovací a kódovací materiály, které v Tichomoří poúžíváme a hodláme používat až do července roku 1942. Jestliže padnou Japoncům do rukou, bude to velmi zlé pro mne a zlé pro vás. Proto chci tu depeši odeslat." "To je ovšem něco jiného," zamumlal Noyes a začal
text depeše upravovat. Výsledkem však byla úplná změna jejího původního smyslu: kontradmirál vypustiljak důležité varování před nebezpečím náhlého vypuknutí války, tak i konkrétní zmínku o ostrovu Wake. Konečný text zněl: "S přihlédnutím k mezinárodní situaci a exponované poloze tichomořských ostrovů můžete přikázat zničení tajných a důvěrných dokumentů na nich se nacházejících, a to hned nebo později, nastanou-li naléhavé okolnosti." Zvolená formulace dokonale vyjadřovala míru opatrnictví jednoho z předních činitelů vojenského námořnictva: k žádným energickým opatřením velitele lod'stva nenabádal, ale kdyby později vznikly komplikace, tak jej přece varoval! Noyes navíc nedal depeši prioritní označení, což v praxi znamenalo, že ji Kimmel obdrží až v pondělí 8. prosince.
Odpoledne 6. prosince byl japonský velvyslanec ve Washingtonu Nomura upozorněn Tokiem, aby se připravil na přijetí důležité depeše o čtrnácti částech. Depeše bude obsahovat japonské stanovisko k nótě ministra Hulla z 26. listopadu, kterou Spojené státy reagovaly na poslední japonské návrhy předložené Nomurou a Kurusem deset dnů předtím. Prvních třináct částí ohlášené depeše přišlo v podvečer. Byl to text v angličtině vysílaný v purpurovém kódu. Pracovníci Úřadu námořní rozvědky jej zaznamenali, dekódovali a ve 20 hodin 30 minut byly kopie předány fregatnímu kapitánovi Alwinu Kramerovi k doručení osobám; které měly být informovány. Z rozluštěného textu bylo patrné, že Japonci se stavějí k nótě ministra Hulla naprosto odmítavě.
Kramer odjel za admirálem Starkem a kontradmirálem Turnerem. Ani jednoho z nich nenašel doma; Stark byl v Národním divadle a Turner neznámo kde. Znepokojený Kramer telefonoval kontradmirálu Wilkinsonovi, šéfovi Úřadu námořní rozvědky, v náznacích mu sdělil podstatu japonské depeše a žádal radu, co má za této situace dělat. Dostal pokyn, aby napřed informosal přímo prezidenta, potom ministra Knoxe a nakonec přijel za Wilkinsonem do bytu.
Krátce před půl devátou Kramer svým vlastním vozem, který řídila jeho žena, dorazil k Bílému domu. Tam měl službu spojovacího
12~ 125

důstojníka námořní poručík Lester Robert Schulz. Převzal od Kramera třináctidílnou depeši uloženou v uzamčeném vaku a poté, co obdržel svolení, odešel,do druhého patra, kde se nacházela prezidentova pracovna. Když vešel, Roosevelt seděl za stolem a rozmlouval se svým přítelem a důvěrníkem Harrym Hopkinsem. Poručík ozriámil; žé přináší matériál právě doručený z Úřadu námořní rozvědký, vyndal listiny z vaku a podal je prezidentovi. ,
V únoru roku 1946 při vyšetřování prováděném Spojeným výbo- ' rem Kongresu L. R. Schulz, který zatím už dosáhl hodnosti fregatního kapitána, vypověděl: "Prezident četl papíry asi deset minut. Po- , tomje předal Hopkinsovi, který sije též přečetl a vrátil prezidentovi. . Ten se k panu Hopkinsoví obrátil a řekl - nejsem si jist přesnými ! slovy, ale podstatou bylo - ,To znamená válku.` Pan Hopkins sou- ; hlasil a potom snad pět minut probírali situaci japonských ozbrojených sil . . ." Ani Roosevelt, ani Hopkins nezmínili potřebu varovat ' americké tichomořské základny. Schulz dál líčil situaci, které byl '' svědkem v prezidentově pracovně: "Když skončili debatu o tom, že válka může začít, kdykoliv se to bude Japoncům hodit, prezident ře- . kl; že si myslí', že by měl zatelefonovat admirálu Starkovi. Žádal Star- ' ka k telefonu. Operátor jej informoval, že Stark může být zastižen v Národním divadle. Nato prezident prohlásil, že se s admirálem : spojí později, že nechcé způsobit poplach t`ím,' že ho nechá vyvolat z divadla." Nakonec byl Schulzovi položen, dotaz, zda se prezident nebo Hopkins zmínili ještě o někom, komu je třeba zatelefonovat:' Odpověděl, že ne.
Z Bílého domu jel korvetní kapitán Kramer za ministrem Knoxem. Na Knoxe obsah depeše a podezření vzbuzující zmínka o její čtrnácté části, která má přijít samostatně, zapůsobily natolik, že okamžitě telefonoval ministru války Stimsonovi a ministru zahraničí Hullovi a dojedrial s nimi mimořádnou schůzku na,deset hodin dopoledne následujícího dne.
Od Knoxe Kramer pokračoval ke kontradmirálu Wilkinsonovi. Zastihl u něj na večeři brigádního generála Shermana Milese, náčelníka zpravodajské služby pozemních vojsk. Oba se s depeší seznámili, ale zdaleka na ně neudělala takový dojem jako na prezidenta Roosevelta
nebo ministra-Knoxe. Wilkinson měl za to, že jde jen o "diplomatický dokument

vyjasňující japonskou pozici", Miles souhlasil s tím, že depeše má malý'vojenský význam, a není proto důvodu budit náčelníka generálního štábu; nevěděl, že Marshalla by ani nebylo třeba budit, nebot' tén večer se účastnil setkání veteránů I. světové války.
V době, kdy korvetní kapitán Kramer objížděl činitele ministerstva vojenského námořnictva, se plukovník Rufus S. Bratton, šéf sekce zpravodajského oddělení ministerstva-války pro Dálný východ, snažil doručit třináctidílnou japonskou depeši védoucím pracovníkům ministerstev války á zahraničí. Když nezastihl doma generála Marshalla, předal její kopii uzamčenou v kuryrním vaku generálovu tajemníkovi, plukovníku Bedellu Smithovi. Dvě další kopie doručil do kanceláří brigádního generála Shermana Milese a náčelníka oddělení válečného plánování ministerstva války brigádního.generála Leonarda T. Gérowa. Asi v půl jedenácté večer předal Bratton službu konajícímu úředníkovi ministerstva zahraničních věcí poslední kopii, určenou pro ministra Hulla.
Tentýž den, kdy přišlo do Washingtonu třináct částí japonské nóty, v sobotu 6. prosince, zaslal večer prezident Roos,evelt císaři Hirohitovi osobní poselství, ve kterém jej patetickými slovy vyzýval, aby se připojil k jeho úsilí upravit vztahy mezi oběma zeměmi a zabránit katastrofě. Poselství došlo do Tokia v poledne 7. prosince (tokijského času) a na příkaz generálního štábu úředníci telegrafického oddělení ministerstva spojů o, plných devět hodin zdrželi jeho předání americkému velvyslanci Grewovi. Velvyslanec je dostal až v 9 hodin večer. Patnáct minut po půlnoci dne 8. prosince navštívil ministra zahraničí Tógóa a žádal o audienci u. císaře, aby moh,l odevzdat prezidentovo poselství. Tógó~rohlásil, že depeši předá sám; učinil přesně v intencích generality vše, aby americkému velvyslanci zabránil setkat se s císařem v posledních hodinách, kdyještě bylo možno zastavit úderný svaz letadlových lodí admirála Naguma blížící se k Pearl Harboru. Tógó navštívil císaře ve 3 hodiný ráno a v souladu s instrukcí generála Tódžóa, ktery již byl s obsahem poselství obeznámen, mu
126 127

sdělil, že je již pozdě cokoli podnikat, protože do začátku útoku zbývá jen několik desítek minut.
V devět hodin večer 6. prosince, když byl japonský úderný svaz vzdálen 490 mil od Oahu, dal viceadmirál Nagumo příkaz k nastoupení všech mužů a důstojníků posádek na palubách lodí. Za napjaté pozornosti vyslechli depeši admirála Jamamota, končící slovy:
"Vzestup či pád impéria závisí na této bitvě. Od každého očekávám, že splní svoji, povinnost beze zbytku."
Tedy stejná slova, jaká pronesl před 36 roky před bitvou u Cušimy admirál Tógó. Nato následovaly na každé lodi projevy velících důstojníků, na něž posádky reagovaly výkřiky nadšení a nedočkavosti. Vypjatá atmosféra vyvrcholila v okamžiku, kdy se na stožáru vlajkové lodi Akagi objevila vlajka, jež u Cušimy vlála na lodi Mikasa, Tógóově vlajkové lodi. Šlo o nápad admirála Jamamota; ktery dobře věděl, jak využít emocí a sentimentu japonského námořníka. Záměr se neminul účinkem. Slzy tekly po tvářích prostých námořníků i důstojníků a všichni byli v tu chvíli odhodláni kdykoli položit život za vlast a císaře.
Hned poté signál z Akagi přikazoval všem lodím změnit kurs jižním směrem a zvýšit rychlost na 26 uzlů. Mohutné stroje letadlových lodí, bitevních lodí a křižníků hnaly šedivé kolosy obklopené rychlými torpédoborci noční tmou k místu startu útočných formací letounů, 275 mil severně od Pearl Harboru, v pozici 26 stupňů severní širky a 158 stupňů západní délky:
Lodijaponského úde~ného svazu bylyještě pět hodin plavby vzdáleny od místa zahájení útoku, když přibližně v jednu hodinu po půlnoci dne 7. prosince 1941 se ve vzdálenosti desíti mil od ostrova Oahu ponořilo pod hladinu pět velkých ponorek, z nichž každá nesla jednu miniponorku.
Na ponorce I-24 se loučili po téměř třítýdenní společné plavbě s posádkou praporčík Kazuo Sakamaki, velitel minipoňorky, a pod- :
128
důstojník Inagaki, druhý muž její obsluhy. Poté přikřočili k poslední kontrole přístrojů svého plavidla. Sakamaki zbledl, když zjistil, že nefunguje gyrokompas, bez něhož byla nemožná navigace pod hladinou. Specialista:.z mateřské ponorky se okamžitě pustil do hledání závady, ale po několika hodinách usilovné práce musel oznámit, že závada je neodstranitelná a složitý přístroj není možno opravit. l~Ticméně Sakamaki i Inaga~i neměli v úmyslu se vzdát. V 5 hodin 30 minut ráno sdělil Sakamaki veliteli mateřské ponorky, že jsou oba rozhodnuti splnit úkol za každou cenu. Krátce nato oba muži zaujali svá místa v těsných prostorách maličkého plavidla. Čtyři velké držáky uvolnily sevření a miniponorka poháněná elektrickými bateriemi odplula směrem k Oahu. V tuto chvíli

měla již dvé hodiny zpoždění za ostatními čtyřmi, které vyrazily po třetí hodině ranní.
Podle oficiálních pokynů se měly miniponórky po skončení svého poslání vytratit z pearlharborské zátoky a doplout na místo setkání s čekajícími mateřskými plavidly sedm mil západně od ostrova Lanai. Ve skutečnosti ale nikdo nepředpokládal, že se miniponorkám podaří vrátit z pekla; jež se v zátoce rozpoutá. Nevěřili tomu ani muži dvoučlenných posádek, protože před vyplutím řada z nich napsala dopisy na rozloučenou nejbližším příbuzným a v zapečetěných obálkách nechali u svých velitelů pokyny, jak naložit s jejich majetkem. Předvídali správně. Kromě dvou .všichni zahynuli.
Miniponorky směřovaly k mělkému a úzkému vjezdu do Pearl Harboru, chráněnému protiponorkovými sítěmí. Jedinou možnost, jak proniknout do zátoky, skýtalo využití okamžiku, kdy bude vplouvat americká lod'. V tom případě se ochranné sítě stahovaly a miniponorka mohla v těsném závěsu za nepřátelským plavidlem proplout.
Ve 3 hodiny 42 minut ráno 7. prosince měl hlídku na palubě minolovky Tichomořského .lod'stva Condor praporčík R. C. McCloy. Minolovka prováděla průzkum vod těsně před vjezdem do Pearl Harboru. Šlo o nezajímavou a únavnou práci; nikdo nevěřil, že by se před přístavem mohly objevit nepřátelské miny, ale rozkaz byl vydán a nezbývalo než jej plnit. Praporčík, ktery bez valného zájmu po řadu hodin sledoval monotónní pohyb vln, náhle zpozorněl. Ve vzdálenosti méně než dvou mil před bójí označující vjezd do přístavu
129

a pouhých asi 50 metrů od Condora zahlédl periskop ponorky poma- tvrdil, že tmavý předmět je věž malé ponorky. Stejně jako před dvělu se pohybující k ústí zátoky. Zatímco praporčík nespouštěl zrak ma hodinami sáhl po telefonu a oznámil zprávu o podivné ponorce z podivného, miniaturního periskopu, ponorka zřejmě též zahlédla veliteli poručíku Outerbridgeovi. Znovu poplachové klaksony vyburminolovku, nebot' periskop se rychle stáhl, ponořené plavidlo změni- , covaly posádku torpédoborce k horečné činnosti. Outerbridge se ny,
lo směr a počalo se vzdalovat. ní na, vlastní oči přesvědčil, že několik desítek metrů za vlečeným McCloy se zatím vzpamatoval z překvapení a podal signální lam-
nákladním člunem pluje směrem k přístavu ponořená neznámá popou hlášení poblíž hlídkujícímu torpédoborc~' Ward: "Zpozorována , norka, Vydal sérii rozkazů: zvýšit rychlost na maximum, změnit kurs ponořená ponorka na západním kursu, rychlost devět uzlů." Protože přímo k-ponorce a připravit palubní děla k palbě. Skoro pětadvacet americkým ponorkám bylo zakázáno pohybovat se v této oblasti pod let starý torpédoborec provedl prudký obrat qpravo ajeho rychlost se hladinou, poručík Oscar Goepner, který na Wardu signál přijímal, v pár minutách zvýšila na pětadvacet uzlů.'
okamžitě vyrozuměl velitele torpédoborce poručíka Williama W. Ou- , Posádka torpédoborce nebyla jediná, kdo zpozoroval neznámou terbridge. Ten dal vyhlásit poplach. Rozezněly se klaksony a rozespa- ponorku. Průzkumný letoun vojenského námořnictva typu Catalina, '' lí muži vybíhali zaujmout místa ná bojových stanovištích. Po dvě který hlídkoval nad přístupy k zátoce, ji zahlédl též, a když jeho pilot
hodiny se hlídky na Wardu a muži u akustických lokátorů snažili ne- praporčík William Tanner viděl blížící se torpédoborec, shodil poblíž známou ponorku objevit. Protože po ní nebylo ani stopy, velitel po- neznámé ponorky několik dýmovnic, aby Wardu pomohl ji rychle hotovost odvolal; měl za to, že se hlídka na Condoru musela zmýlit. nalézt. Pilot se domníval, že jde o americkou ponorku, která se dostaByly 4 hodiny 43 minuty·. la do nesnází, nemůže se vynořit a Ward jí spěchá na pomoc.
Těsně před pátou hodinou obsluha mohutných navijáků, které sta- Velitel Wardujednak nep~třeboval usnadňovat navigaci - ponora
hovaly protiponorkové sítě přehrazující vjezd do přístavu, počala ku měl ~nyní blízko na pravoboku, jednak byl zcela opačného názoru uvolňovat úzký průjezd pro vracející se minolovku Crossbill, která než pilot cataliny. ~'ozorně sledoval podivné plavidlo, které zatím neskončila noční službu vykonávanou spolu s Condorem. Minolovka ~ mělo o přibližujícím se torpédoborci potuchy, neustále pokračovalo
i, proplula a sítě měly opět přehradit vjezd, takjak bylo stanoveno pří- ve stopé Antaresu a vlečeného člunu. Zcela se lišilo od všech typů kazem. V noci nikdy neměl průjezd zůstat trvale otevřen. Protože ale amerických ponorek, jaké Outerbridge kdy viděl, a proto ze vzdálev krátké době měl po ukončení služby týmž směrem proplouvat nosti padesáti metrů nařídil zahájit palbu. V 6 hodin 45 minut zazněl

' i Condor; ušetřili si muži u navijáků práci, nechali vjezd otevřen. první výstřel oznamující počátek obrovitého válečného požáru, který Condor proplul v 5 hodin 32 minut. Ani za ním se sítě nezatáhly, ne-,. zakrátko vzplál v Pacifiku. O tom ovšem v tuto chvíli nikdo z mužů bot' kolem čtvrt na sedm měl vyplout z přístavu vlečný parník Keo- na Wardu ještě neměl tušení. K dělu číslo 1 se přidalo dělo číslo 3. sanqua a před zátokou převzít nákladní člun, který z Palmyry táhla Ponorka byla tak blízko, že nebyln možno použít optiky a dělostřelci zásobovací lod' Antares. zaměřovali hlavně děl pouhým odhadem. Třetí výstřel děla č. 3 byl
V půl sedmé se Antares, táhnoucí na padesátimetrovém laně člun, úspěšný, granát zasáhl ponorku těsně při základně věže. Poté přišly přiblížil k vjezdu do přístavu. Torpédoborec Ward proplouval ve ke slovu hlubinné pumy. Z hladiny vytrvskly mohutné sloupy vody vzdálenosti asi jedné míle od Antaresu, když jeho hlídka zpozorovala a okamžik nato posádka torpédoborce ztratila ponorku z očí, zřejmě ve vodě za člunem podivný předmět, který se pohyboval ve stejném se potopila. O několik vteřin později dopadly na stejné místo hlubinsměru jako Antares a člun. l~Támořník přiložil k očím dalekohled, né pumy shozené z cataliny. Pilot letounu, když viděl, že torpédoboa aby se ubezpečil, že se nemýlí, přivolal poručíka Goepnera. Ten po- ,~ .~ec na ponorku zaútočil; si v tu chvíli připomněl rozkaz, který sfejně
130 131

a pouhých asi 50 metrů od Condora zahlédl periskop ponorky pomalu se pohybující k ústí zátoky. Zatímco praporčík nespouštěl zrak " z podivného, miniaturního periskopu, ponorka zřejmě též zahlédla minolovku, nebot' periskop se rychle stáhl, ponořené plavidlo změni- , lo směr a počalo se vzdalovat. McCloy se zatím vzpamatoval z překvapení a podal signální lam- pou hlášení poblíž hlídkujícímu torpédoborc~' Ward: "Zpozorována
ponořená ponorka na západním kursu, rychlost devět uzlů." Protože americkým ponorkám bylo zakázáno pohybovat se v této oblasti pod hladinou, poí-učík Oscar Goepner, který na Wardu signál přijímal, okamžitě vyrozuměl velitele torpédoborce poručíka Williama W. Ou- terbridge. Ten dal vyhlásit poplach. Rozezněly se klaksony a rozespa- lí muži vybíhali zaujmout místa na bojových stanovištích. Po dvě hodiny se hlídky na Wardu a muži u akustických lokátorů snažili ne- známou ponorku objevit. Protože po ní nebylo ani stopy, velitel po- hotovost odvolal; měl za to, že se hlídka na Condoru musela zmýlit. Byly 4~ hodin5· 43 minuty. ,4. .. Těsně před pátou hodinou obsluha mohutných navijáků, které sta- hovaly protiponorkové sítě přehrazující vjezd do přístavu, počala uvolňovat úzký průjezd pro vracející se minolovku Crossbill, která skončila noční službu vykonávanou spolu s Condorem. Minolovka proplula a sítě měly opět přehradit vjezd, tak jak bylo stanoveno pří- kazem. V noci nikdy neměl průjezd zůstat trvale otevřen. Protože ale ; v krátké době měl po ukončení služby týmž směrem proplouvat ; i Condor; ušetřili si muži u navijáků práci, nechali vjezd otevřen. . Condor proplul v 5 hodin 32 minut. Ani za ním se sítě nezatáhly, ne-~ bot' kolem čtvrt na sedm měl vyplout z přístavu vlečný parník Keo- sanqua a před zátokou převzít nákladní člun, který z Palmyry táhla ''.. zásobovací lod' Antares. V půl sedmé se Antares, táhnoucí na padesátimetrovém laně člun, ",; přiblížil k vjezdu do přístavu. Torpédoborec Ward proplouval ve''... vzdálenosti asi jedné míle od Antaresu, když jeho hlídka zpozorovala :: ve vodě za člunem podivný předmět, ktery se pohyboval ve stejném směru jako Antares a člun. l~Támořník přiložil k očím dalekohled, , a aby se ubezpečil, že se nemýlí, přivolal poručíka Goepnera. Ten po ,
tvrdil, že tmavý předmět je věž malé ponorky. Stejně jako před dvěma hodinami sáhl po telefonu a oznámil zprávu o podivné ponorce veliteli poručíku Outerbridgeovi. Znovu poplachové klaksony vyburcovaly posádku torpédoborce k horečné~ činnosti. Outerbridge se nyní na vlastní oči přesvědčil, že několik desítek metrů za vlečeným nákladním člunem pluje směrem k přístavu ponořená neznámá ponorka. Vydal sérii rozkazů: zvýšit rychlost na maximum, změnit kurs přímo k-ponorce a připravit palubní děla k palbě. Skoro pětadvacet let stary torpédoborec provedl prudký obrat vpravo ajeho rychlost se v pár minutách zvýšila na pětadvacet uzlů.
Posádka torpédoborce nebyla jediná, kdo zpozoroval neznámou ponorku. Průzkumný letoun vojenského námořnictva typu Catalina, který hlídkoval nad přístupy k zátoce, ji zahlédl též, a když jeho pilot praporčík William Tanner viděl blížící se torpédoborec, shodil poblíž neznámé ponorky několik dýmovnic, aby Wardu pomohl ji rychle nalézt. Pilot se domníval, že jde o americkou ponorku, která se

dostala do nesnází, nemůže se vynořit a Ward jí spěchá na pomoc.
Velitel Wardu jednak nep~třeboval usnadňovat navigaci - ponorku měl ~nyní blízko na pravoboku, jednak byl zcela opačného názoru než pilot cataliny. ~ozorně sledoval podivné plavidlo, které zatím nemělo o přibližujícím se torpédoborci potuchy, neustále pokračovalo ve stopě Antaresu a vlečeného člunu. Zcela se lišilo od všech typů amerických ponorek, jaké Outerbridge kdy viděl, a proto ze vzdálenosti padesáti metrů nařídil zahájit palbu. V 6 hodin 45 minut zazněl první výstřel oznamujicí počátek obrovitého válečného požáru, který zakrátko vzplál v Pacifiku. O tom ovšem v tuto chvíli nikdo z mužů na Wardu ještě neměl tušení. K dělu číslo 1 se přidalo dělo číslo 3. Ponorka byla tak blízko, že nebyln možno použít optiky a dělostřelci zaměřovali hlavně děl pouhým odhadem. Třetí výstřel děla. č. 3 byl úspěšný, granát zasáhl ponorku těsně při základně věže. Poté přišly ke slovu hlubinné pumy. Z hladiny vytrvskly mohutné sloupy vody a okamžik nato posádka torpédoborce ztratila ponorku z očí, zřejmě se potopila. O několik vteřin později dopadly n.a stejné místo hlubinné pumy shozené z cataliny. Pilot letounu, když viděl, že torpédoborec na ponorku zaútočil, si v tu chvíli připomněl rozkaz, ktery sfejně
" , 130 u 131

jako pro posádky všech hlídkových plavidel platil i pro něj: "Zaútočit a potopit každou ponorku, která se bude neoprávněně zdržovat v obranné zóně přístavu."
I když poté, co se ponorka potopila,~měli někteří z důstojriíků a námořníků Wardu nepříjemný pocit nejistoty - co když potopili vlastní plavidlo, které se ze zatím neznámých důvodů ocitlo v obranné zóně - poručík Outerbridge neměl nejmenších pochybností o tom,
s
že jednal naprosto správně. V 6 hodin 51 minut odvysílal veliteli 14~. námořního,vojQnského okruhu (za obranu pearlharborské základny před útokem z moře odpovídal velitel 14. námořního vojenského okruhu admirál Claude Bloch, podřízený veliteli Tichomořského lod'- . stva admirálu Kimmelovi) kódovanou zprávu: "Hlubinnými pumami napadena ponorka operující v obranné zóně." O pár minut později zprávu zpřesnil: "Zaútočili jsme palbou a hlubinnými pumami na ponorku operující v obranné zóně." Poručík odeslal druhou zprávu proto, aby oproti první doplnil, že torpédoborec použil i svých děl. Význam tohoto sdělení byl podstatný: znamenalo, že posádka ponorku skutečně viděla. V minulosti se totiž již mnohokrát stalo, že hlídková plavidla poté, co akustický lokátor ohlásil přítomnost velkého objektu pod hladinou nebo hlídka měla dojěm, že zahlédla periskop,. svrhla hlub'inné pumy a obětí byla zpravidla velká ryba nebo nějaký neškodný plovoucí předmět. Outerbridge proto chtěl velitelství 14. okruhu sdělit, že tentokrát nešlo O omyl.
Poručík samozřejmě nevěděl, jak prospěšnější by v tomto případě bylo nedodszovat tak úzkostlivě předpis a namísto v kódu odvysílat zprávu v otevřené řeči nebo ji signalizovat kontrolní věži signální lampou. Dešifrování zprávy ,totiž na velitelství zabralo jistou dobu, . zejména když poddůstojník, jenž ji přijímal, nikterak nespěchal; i on měl za to, že nemůže jít o nic důležitého, takových hlášení již v minulosti obdrželi celou řadu. Teprve když došla doplňující depeše, . události dostaly spád.
Slůžbu kQnající důstojník velitelství 14. okruhu korvetní.kapitán Harold Kaminsky ji obdržel v 7 hodin 12 minut. Okamžitě informo- ! val velitele okruhu admirála Blocha, ktery nařídil torpédoborci Monaghan, jenž měl tu rioc pohotovost jako záloha pro nepředvídané
132
případy, aby neprodleně vyplul Wardu na pomoc, a dalšímu torpédoborci přikázal, aby se připravil k vyplutí. Poté Bloch podal zprávu fregatnímu kapitánopi V. R. Murphymu, operačnímu důstojníkovi velitelství Tichomořského lod'stva, který po dalším zdržení způsobeném poruchou telefonní ústředny uvědomil o celé záležitosti velitele lod'stva admirála Kimmela. Kimmel, jenž trávil noc ve ,své vile na pobřeží, odpověděl, že v nejkratší době přijede do úřadu. Na polovině cestyjej zastihly výbuchy prvních pum Nagumových bombardérů.
Po čtyři hodiny, až do 8 hodin 40 minut, zůstaly otevřeny protiponorkové sítě u vjezdu do přístavu. Došlo k tomu vinou lehkomyslnosti a nezodpovědnosti obsluhy, a jak se později ukázalo, nejméně ještě jedna japonská miniponorka této chyby wužila a vklouzla do zátoky. Byla zničena, jak uvidíme později, torpédoborcem Monaghan. Další miniponorka, díky navigační chybě posádky, najela na úskalí na východní straně vjezdu do zátoky a tam ji v 8 hodin 17 minut zahlédli z torpédoborce Helm. Zahájili palbu, ale miniponorce se podařilo vyprostit a uniknout. Protože některý z vypálených granátů přece jen nalezl cíl a malé plavidlo poškodil, po krátké době znovu ztratila orientaci a najela na pláž na

návětrné straně ostrova Oahu, kde byla opět zpozorována. Při dalším útoku torpédoborce se posádka miniponorky, která již nyní neměla nejmenší naději na únik, vzdala. Nikdy již se nevyjasnil osud zbývajících tří miniponorek: Je velmi pravděpodobné, že byly zničeny ještě tentýž den, nebot' čt~ri z amerických válečných lodí, které po útoku na Pearl Harbor vypluly na moře - St. Louis, Blue, Ramsay, a Breese - hlásily, že napadly nepřátelskou ponorku. Je pouze znám fakt, že ani jedna z pěti miniponorek se k čekajícím mateřským plavidlům nevrátila.
Ani ostatním dvaadvaceti velkým podmořským křižníkům vyslaným k podpoře pearlharborské operace štěstí nepřálo: Američané, rozhořčeni na nejzazší míru zrádným napadením, vyvinuli obrovskou aktivitu a jejich torpédoborce a další hlídková plavidla potom bez ustání kroužily vodami obklopujícími Havajské ostrový. Japonské ponorky vůbec nedostaly příležitost k zásahu, a naopak jen s největším úsilím unikaly před nepřátelskými loděmi a letouny. V malých skupinách se později vracely se všemi torpédy na základnu Kwajale
133

in, kam dorazily v polovině měsícé ledna 1942 s výjimkou sedmi, jež dent je zaměstnán. Více než tři hodiny ještě zbývaly do chvíle, než dostaly příkaz namísto návratu odplout k západnímu pobřeží USA, na Pearl Harbor dopadla první japonská puma. Náčelník operačního kde již operovaly I-26 a I-10. V průběhu přesunu byla jedna z nich oddělení námořnictva je bohužel nevyužil.
zpozorována a potopena hlídkovým letounem letadlové lodi Enter- Mezi půl devátou a devátou hodinou ranní obdržel čtrnáctou část prise. Nasazení ponorek, přestože svým počtem a výkonností před- japonské nóty i plukovník Rufus S. Bratton.
Krátce nato měl v rukou stavovaly nezanedbatelnou sílu, tedy Japoncům v souvislosti s úto- i pokyn Nomurovi, aby nótu Američanům předal vjednu hodinu odkem na Pearl Harbor úspěch nepřineslo. poledne. Náčelník sekce zpravodajského oddělení ministerstva války r
pro Dálný východ byl šokován. V jednu hodinu washingtonského času začíná na Havaji rozbřesk! Ideální chvíle k zahájení útoku z moře V neděli 7. prosince byla v ranních hodinách ve Washingtonu roz- nebo ze vzduchu! Nanej.výš rozrušený plukovník okamžitě telefono
luštěna čtrnáctá, poslední část obsáhlé japonské depeše určené velvy- val do bytu generála Marshalla, kde mu pobočník řekl, že si generál slanci Nomurovi. Mimo jiné obsahovala konstatování, že ,~je nemož- vyjel na koni. "Naléhal jsem na pobočníka, aby generála neprodleně I
' né dosáhnout dohody dalším jednáním". V deset hodin ji předložil našel a požádal jej, aby mi zatelefonoval co nejdříve, že mám důležiprezidentovi kapitán John Beardall, jeho námořní pobočník. Roose- , tou zprávu, kterou mu chci doručit," vypověděl později plukovník velt, který ještě odpočíval v pósteli, řekl: "Vypadá to, že Japonci pře- Bratton. Protože Marshall nebyl momentálně k dosažení, Bratton ruší jednání." Kapitán Beardall později prohlásil, že se mu prezident přesvědčen, že Japonci zakrátko zaútočí, spěchal do kanceláře svého vůbec nezdál znepokojen. bezprostředního nadřízei~ého, 'brigádního generála Shermana Mile-. la
Ještě dřív, asi ve čtvrt na deset, se u admirála Starka ohlásil kon- se. Byla však neděle a generál byl u své rodiny. Bratton mu proto zaI
tradmirál Wilkinson a řinesl mu cel' text 'a onské de eše třináct telefonoval domů a zr "en'm hl ~ m
p y ~ p p , v us y ase oznamoval, že má v rukou , částí z předchozího dne a čtrnáctou, která právě došla. Stark obsáhlý t nesmírně závažný matériál.
Plukovníkův neklid na generála zapůsomateriál pozorně pročetl, a zatímco se oba důstojníci radili, jaká opa- bil natolik, že se hned vypravil do budovy mini$terstva války. Když tření by měla být učiněna, tak ve čtvrt na jedenáct byla do Starkovy tam přijel, okamžitě s Brattonem odešli do pracovny náčelníka odděpracóvný doručena další rozluštěnájaponská depeše. Instruovala vel- lení válečného plánování brigádního generála Gerowa. Miles nalévyslance Nomuru, aby celý text čtrnáctidílné nóty předal ministru hal, aby byly neprodleně varovány americké posádky na Filipínách,
° zahraničí Hullovi téhož dne, to jest 7. prosince 1941, přesně v jednu Havaji, na západním pobřéží Spojených států a v Panamě. Ale dokud hodinu odpoledne washingtonského času. Znepokojený Wilkinson se neobjevil Marshall, nebylo možno tak závažný krok učinit.
, Starkoví navrhl: "Proč nezatelefonujete admirálu Kimmelovi?" Bylo Gerierál Marshall se ozval telefonem mezi desátou a jedenáctou asi 10 hodin 45 minut a na Havaji byla v tu dobu ještě hluboká noc. hodinou. "Řekl mi," vypověděl plukovník Bratton, "abych se hlásil Stark skutečně zvedl sluchátko přístroje napojeného na

speciální lin- u něj v kanceláři, že tam jede. Ohlásil jsem se asi v 1 1.25, okamžitě ku, ale po chvilce uvažování je zase položil. Nezdálo se mu vhodné jak se generál dostavil." Generál čtrnáctidílnou nótu a dodatek naříburcovat velitele lod'stva v takovou hodinu a měl za to že "válečné" . zující její předání v jednu hodinu odpoledne dlouho četl. Trvalo tévarování z 27: listopadu bylo zcela dostačující k tomu, aby se lod'stvo měř hodinu, než materiál .prostudQval a než načrtl depeši pro genemělo na pozoru. Kromě toho útok na Pearl Harbor se zdál Starkoqi ' ~ rálporučíka Shorta na Havaji. Marshall napsal: ,~Japonci dnes v jedzcela absurdní - jak se vyjádřil. Namísto Kimmelovi zatelefonoval .. nu hodinu odpoledne východního času předkládají nótu;`kterou mudo Bílého domu. Nedostal však spojení, operátor mu řekl, že prezi- síme považovat za ultimátum. Též obdrželi příkaz okamžitě zničit
134 ~ 135

in, kam dorazily v polovině měsícé ledna 1942 s výjimkou sedmi, jež dostaly příkaz namísto návratu odplout k západnímu pobřeží USA, kde již operovaly I-26 a I-10. V průběhu přesunu byla jedna z nich zpozorována a potopena hlídkovým letounem letadlové lodi Enterprise. Nasazení ponorek, přestože svým počtem a výkonností představovaly nezanedbatelnou sílu, tedy Japoncům v souvislosti s útokem na Pearl Harbor úspěch nepřineslo.
V neděli 7. prosince byla v ranních hodinách ve Washingtonu rozluštěna čtrnáctá, poslední část obsáhlé japonské depeše určené velvyslanci Nomurovi. Mimo jiné obsahovala konstatování, že',~je nemožné dosáhnout dohody dalším jednáním". V. deset hodin ji předložil prezidentovi kapitán John Beardall, jeho námořní pobočník. Roosevelt, ktery ještě odpočíval v pósteli, řekl: "Vypadá to, že Japonci přeruší jednání." Kapitán Beardall později prohlásil, že se mu prezident vůbec nezdál znepokojen.
Ještě dřív, asi ve čtvrt na deset, se u admirála Starka ohlásil kontradmirál Wilkinson a přinesl mu celý text japonské depeše, třináct částí z předchozího dne a čtrnáctou, která právě došla. Stark obsáhlý materiál pozorně pročetl, a zatímco se oba důstojníci radili, jaká opatření by měla být učiněna, tak ve čtvrt na jedenáct byla do Starkovy pracbvny doručena další rozluštěná japonská depeše. Instruovala velvyslance Nomuru, aby celý text čtrnáctidílné nóty předal ministru zahraničí Hullovi téhož dne, to jest 7. prosince 1941, přesně v jednu hodinu odpoledne washingtonského času. Znepokojený Wilkinson Starkovi navrhl: "Proč nezatelefonujete admirálu Kimmelovi?" Bylo asi 10 hodin 45 minut a na Havaji byla v tu dobu ještě hluboká noc. Stark skutečně zvedl sluchátko přístroje napojeného na speciální linku, ale po chvilce uvažování je zase položil. Nezdálo se mu vhodné burcovat velitele lod'stva v takovou hodinu a měl za to že "válečné" varování z 27: listopadu bylo zcela dostačující k tomu, aby se lod'stvo mělo na pozoru. Kromě toho útok na Pearl Harbor se zdál Starkovi zceia absurdní - jak se vyjádřil. Namísto Kimmelovi zatelefonoval do Bílého domu. Nedostal však spojení, operátor mu řekl, že prezi
dent je zaměstnán. Více než tři hodiny ještě zbývaly do chvíle, než na Pearl Harbor dopadla první japonská puma. Náčelník operačního oddělení námořnictva je bohužel nevyužil.
Mezi půl devátou a devátou hodinou ranní obdržel čtrnáctou část japonské nóty i plukovník Rufus S. Bratton. Krátce nato měl v rukou i pokyn Nomurovi, aby nótu Američanům předal vjednu hodinu odpoledne. Náčelník sekce zpravodajského oddělení ministerstva války pro Dálný východ byl šokován. V jednu hodinu washingtonského času začíná na Havaji rozbřesk! Ideální chvíle k zahájení útoku z moře nebo ze vzduchu! Nanejvýš rozrušený plukovník okamžitě telefonoval do bytu generála Marshalla, kde mu pobočník řekl, že si generál vyjel na koni. "Naléhal jsem na pobočníka, aby generála neprodleně našel a požádal jej, aby mi zatelefonoval co nejdříve, že mám důležitou zprávu, kterou mu chci doručit," vypověděl později plukovník Bratton. Protože Marshall nebyl momentálně k dosažení, Bratton přesvědčen, že Japonci zakrátko zaútočí, spěchal do kanceláře svého bezprostředního nadřízeriého, 'brigádního generála Shermana Milese. Byla však neděle a generál byl u své rodiny. Bratton mu proto zatelefonoval domů a vzrušeným hlasem oznamoval, že má v rukou nesmírně závažný matériál. Plukovníkův neklid na generála zapůsobil natolik, že se hned vypravil do budovy ministerstva války. Když tam přijel, okamžitě s Brattonem odešli do pracovny náčelníka oddělení válečného plánování brigádního generála Gerowa. Miles naléhal, aby byly neprodleně varovány americké posádky na Filipínách, Havaji, na západním pobřeží Spojených států a v Panamě. Ale dokud se neobjevil Marshall, nebylo možno tak závažný krok učinit.
Generál Marshall se ozval telefonem mezi desátou a jedenáctou hodinou. "Řekl mi," vypověděl plukovník Bratton, "abych se hlásil u něj v kanceláři, že tam

jede. Ohlásil jsem se asi v 11 .25, okamžitě jak se generál dostavil." Generál čtrnáctidílnou nótu a dodatek nařizující její předání v jednu hodinu odpoledne dlouho četl. Trvalo téměř hodinu, než materiál .prostudpval a než načrtl depeši pro generálporučíka Shorta na Havaji Marshall napsal: ,~Japonci dnes v jednu hodinu odpoledne východního času předkládají nótu; kterou musíme považovat za ultimátum. Též obdrželi příkaz okamžitě zničit
134 135

šifrovací stroje. Jaký význam stanovená hodina může mít, nevíme, ale udržujte stav pohotovosti." S obsahem tohoto varování Marshall telefonicky seznámil admirála Starka. Ten mu navrhl, že je může odeslat komunikačním systémem námořnictva. "Ne, děkuji, Betty, myslím, že to mohu sám poslat dostatečně rychle," ódpověděl generál. Mohl tedy použít speciální linky opatřené protiodposlouchávacím zařízením, ále, jak se později vyjádřil, měl obavu, že přece jen by mohl být rozhovor někým nepovolaným zachycen, proto tak neučinil. Depeši označil "Nanejvýš naléhavé! Tajné!" a poslal do spojovacího střediska ministerstva války. Protože radiostanice ministerstva .právě v tu dobu ztratila s Honolulu spojení, životně důležité varování na Havaj odešlo prostřednictvím washirigtonské úřadovny radiotelegrafické společnosti Western Union.
V pět hodin ráno dne 7. prosince měl Nagumův úderný svaz před sebou ještě hodinu plavby k místu, odkud z palub letadlových lodí vzlétnou stovky letounů k zasazení smrtelného úderu americkému Tichomořskému lod'stvu. Velící admirál přecházel s ustaranou a vážnou tváří po můstku vlajkové lodi. Kromě všeho ostatního, co v tuto chvíli, kdy již zbývala jen hodina do kritického okamžiku, tížilo jeho mysl, byla pochybnost; zda zprávy, které z Tokia obdržel o počtu a umístění lodí v Pearl Harboru,jsou skutečně přesné. Potřeboval vědět, zda se v poslední chvíli něco nezměnilo, zda některé z bitevních lodí základnu neopustily, a především - zda se přece jen nevrátila alespoň jedna z letadlových lodí. Rozhodl se proto k riskantnímu kroku. Krátce po páté hodině dal příkaz, aby těžké křižníky Čikuma a Tone vyslaly k prověření situace v Pearl Harboru hydroplány: Oceán byl neklidný, velké vlny narážely na boky lodí á vzpínaly se do takové výše, že chybělo jen málo, aby se přelévaly přes jejich paluby. Přesto ale katapultování hydroplánů proběhlo št'astně a oba zmizely v řídnoucí tmě. Poté na .všech šesti letadlových lodích začaly přípravy k odstartování lotounů, které v počtu 350 měly ve dvou vlnách napadnout americkou základnu. Palubní personál prováděl poslední kontroly pří
strojů, mechanici spouštěli motory, prověřovali ovládání kormidel, podvozků; prakticky všechno s jedinou výjimkou - nikdo se nesměl dotknout vysílaček. Mohutné výtahy dopravovaly z palubních hangárů na letové paluby letouny, zatímco pilotí si ve svých kajutách oblékali nové uniformy a scházeli se ke slavnostní snídani. Potom se na všech lodích velitelé letadel určených k náletu shromažd'ovali v operačních místnostech k posledním instruktážím. Na vlajkové lodi Akagi fregatní kapitáli, rMicuo Fučida, velitel útočných formací, hlásil admirálu Nagumovi:
, Jsem připraven ke splnění úkolu!"
Admirál mu silně stiskl ruku a hlasem plným pohnutí pravil:
"Máte moji veškerou důvěru." Fregatní kapitán Fučida byl jedním z nejzkušenějších japonských námořních letců. Měl za sebou pětadvacétiletou službu v řadách vá- lečného námořnictva a byl vysoce respektován i pro svou vyrovna- nost a rozvahu, takže když Jamamoto vybíral, důstojníka pro poslání nejvyšší důležitosti, volba padla na Fučidu. Nyní, spolu s Nagumem a velitelem vlajkové lodi kapitánem Hasegavou, stál v operační míst- nosti před velkou černou tabulí, na které v konturách ostrova Oahu bylo zakresleno rozložení všech cílů, jež měly letouny v Pearl Harbo- r,. ru napadnout. Shromáždění piloti soustředěně sledovali výklad. Do- stalo se jim nejčerstvějších informací o síle a rychlosti větru, výšce, kterou měli udržovat, signálech. Víc už nebylo co dodat, vše bylo sto- krát probráno a uloženo v paměti. Piloti odcházeli k připraveným le- tadlům a nastupovali do kabin. Letoun fregatního kapitána Fučidy byl označen žlutými a ~ervenými pruhy namalovanými na zádi. Když Fučida usedl do kabiny, vyskočil na křídlo jeden z mechaniků a podal mu hašimaki - pruh bílé látky, který si japonští válečníci jdoucí do boje tradičně ovazovali kolem čela jako symbol toho, že jsou připra- veni zemřít. Fregatní kapitán jej upevnil kolem kožené pilotní kukly. Jen pár minut chybělo do šesté hodiny ranní 7. prosince 19~11 a úderný svaz dosáhl pozice určené ke startu bombardérů a dopro- vodných stíhaček. Navigační důstojník svazu odvedl dokonalou prá- ci. I když vzhledem k mlhám a nízkým mrakům nebylo po několik dnů možno určovat postavení podle nebeských těles, dokázal přesný-

mi výpočty s přihlédnutím k síle mořských proudů a odchylek lodí od kursu dovést svaz přesně ve stanovenou dobu na stanovené místo: 230 mil severov~rchodně od ostrcva Oahu.
Nyní se tisíce očí na všech lodích upíraly k vlajkové lodi Akagi. Přestože rozbřesk teprve nastával a noční tma jen pomalu ustupovala, hlavní stožár Akagi byl již dobře viditelný a všichni napjatě sledovali skupinu signálních vlajek nařizujících poslední stupeň připravenosti, těsně předcházející startu. Po chvíli byly vlajky vytaženy až k vrcholu stožáru a hned nato spuštěny do poloviny, což znamenalo, že letouny mohou vzlétnout. Všech šest letadlových lodí se zvolna a majestátně obrátilo po větru vanoucím. z východu. Moře bylo stále neklidné a těžké letadlové lodi dosahovaly až patnáctistupňových výkyvů, jak se jejich přídě ponořovaly do zpěněných vln a v následujících okamžicích opět vyhupovaly vysoko nad hladinu. Admirál Kušaka, jenž měl na starosti organizaci startu útočných formací, znepokoír~:'.
jeně sledoval neustávající příval hrozivých vln. Pokud ale nechtěl ztratit nesmírně důležitý okamžik překvapení nepřátelského lod'stva, nemohl váhat. Letouny musely vzlétnout.
Přesně v'šest hodin na letových palubách zablikala zelená signální světla dávající pilotům pokyn ke startu. První útočná vlna, složená ze ,, _ čtyřiceti torpédových bo~nb'ardérů typu Kate, z nichž každý nesl pod trupem zavěšeno téměř devět set kilogramů těžké torpédo; devětačtyřiceti letounů téhož typu užitých jako výškových bombardérů a vybavených pumami, jedenapadesáti střemhlavých bombardérů typu Val iS i se zavěšenými pumami o váze 250 kilogramů a čtýřiceti tří stíhaček typu Zero, opouštěla rozjezdové dráhy letových palub. Nakonec bylo , všech stotřiaosmdesát letadel ve vzduchu, kroužilo v nevelké výši a seskupoválo se do stanovených formací. Výkřiky nadšení, přání úspěchu a především tradiční japonské "banzai" provázely na všech lodích start. Nagumo ijeho náčelník štá- bu mohli poprvé vydechnout úlevou. Admirál Kusaka byl tak rozru- šen, že se třásl po celém těle, a když si uvědomil, že si toho okolosto- jící důstojníci mohou povšimnout, raději usédl do plátěné židle a sna- žil se získat vládu nad svými rozechvělými údy. Bylo 6 hodin 15 minut. Na Fučidův pokyn téměř dvě stě japon-
, ských letadel zamirilo k ostrovu Oahu a pozvolna nabíralo výšku, až se vyšplhalo na tři tisíce metrů, nad příkrov šedivých, špinavých mraků. Cíle měly letouny dosáhnout zhruba po hodině letu.
Neděle 7. prosince 1941 se od všech ostatních svátečních dnů na hlavní základně amerického Tichomořského lod'stva v Pearl Harboru lišila snad jen tím, že od nejčasnějšího rána bylo zřejmé, že bude krásnýjasný a slunečný den. Podle námořního almanachu mělo slunce vycházet v 6 hodin 26 minut, než ale jeho paprsky vysvitly nad vrcholy pohoří Koolau, bylo téměř 7 hodin.
Na nejsevernějším výběžku Oahu se nacházela jedna z pěti mobilních radarových stanic, rozmístěných na strategických bodech po celém obvodu ostrova. Všechny byly r~apojeny na kontrolní středisko Fort Shafter, kde se zpracovávaly a vyhodnocovaly přicházející informace. Stanice na severu, zvaná Opana, byla ze všech nejvzdálenější, pokud se týkalo styku s centrem ostrova, a šest mužů vyčleněných kjejí obsluze si také zařídilo život dojisté míry po svém. Šest mil odtud, na pobřeží, měli ubytovnu a k obsluze stanice pravidelně dojížděli malým nákladním autem. Obvykle sloužili ve směnách po třech, ale pro tuto neděli se dohodli, že dva postačí. Služba připadla vojínům Josephu Lockardovi a Georgi Elliotovi. '
Radarové stanice byly na Oahu instalovány teprve před čtrnácti dny a obsluhy se v .podstatě většinu času stále ještě s aparaturami seznamovaly. Poté, co 27. listopadu došlo z Washingtonu varování o možných nepřátelských úmyslech Japonska, byl počátek služby stanoven na 4 hodiny ráno a měla trvat do sedmé hodiny ranní - šlo o dobu, kterou velitelství považovalo za nejnebezpečnější vzhledem k e^entuální nepřátelské akci. Potom do 11 hodin dopoledne probíhal výcvik, a tím pracovní den obsluhy víceméně končil; zbytek doby vyplnila běžná rutina strážní služby, kdy vojáci tvořivší směnu, vyzbrojenijednou pistolí se sedmi náboji, se pouze zdržovali poblíž stanice. Nešlo o náročnou službu, běheih stanovené doby od 4 do 7 hodin ráno obsluha obvykle hlásila kontrolnímu středisku kolem pětadvaceti záchytů letounů, o nedělích se nedělo téměř vůbec nic. Po

kud šlo o výkonnost stanice, mohla sledovat pohyb letadel do okruhu 150 mil.

Lockard s Elliotem nastoupili 6. prosince v poledne. Ve čtyři hodiny ráno následujícího dne zasedli k aparatuře a jediný záchyt letadla zaznamenali kolem tři čtvrti na sedm. Zřejmě šlo o jeden z hydroplánů vyslaríých Nagumem k poslední obhlídce přístavu. Ohlásili koxitakt středisku Fort Shafter, ale to vůbee nereagovalo. Jak vidno, Nagumo skutečně podstoupil velké riziko, když se rozhodl vyslat hydroplány dlouho před útočícími letouny. Kdyby americká hlídková slúžba fungovala řádně, již v tuto chvíli by zpozorování neznámého stror je muselo signalizovat, že něco není v pořádku - minimální pohyb vlastních letadel bylo možno snadno prověřit a ~zjistit, že nemohlo jít o žádné z nich. Nestalo se tak, řídící centrum se ozvalo až v 6 hodin 54 mi~ut, kdy povolovalo službu ukončit.
Stejně klidná a nevzrušená atmosféra, jaká vládla na Opaně, panovala i ve Fort Shafteru. Službu měl pilot, poručík Kermit Tyler. Ve všedních dnech bylo v řídícím centru dost živo, přicházela hlášení ze
, všech pěti radarových stanic a pozorovatelé podle nich na velkém , operačním stole; na mapě označující Havajské ostrovy a jejich okolí,
e zaznamenávali nahlášené pohyby letadel. Operační důstojníci, kteří po dobu své služby odpovídali za řádný chod centra, byli velitelem radarové ochrany majorem Berquistem vybíráni z řad pilotů pozemního vojska; major chtěl, aby se tímto způsobem seznámili s nově zaváděnou radarovou technikou. Vzhledem k nedávnému instalování radiolokátorů nebyl ještě vypracován a zaběhnut systém jejich plné1':: .
ho využití, zejména chyběla součinnost s vlastním letectvem, které by mělo v případech zjištění pohybu neznámých letounů vyslat stíhače kjejich identifikaci. Službu konající důstojník měljen povrchní a nepřesné instrukce o tom, co má vlastně dělat. A opět, v obecně panující atmosféře klidu a míru, určované vzdálenosti několika tisíc mil od potenciálního nepřítele, nikdo z rozhodujících činitelů nejevil snahu tento nedostačující stav urychleně napravit.
Tak tomu bylo i ráno 7. prosince. Úderem sedmé hodiny všichni z operační místnosti odešli na snídani a poručík Tyler tam zůstal sám, nebot' jeho služba končila až v 8 hodin. Byla to neuvěřitelná si- ,
tuace, kdy na hlavní základně mocného lod'stva zůstával na místě nesmírně důležitém pro její ochranu jeden nezkušený důstojník, ktery seděl sám ve velké místnosti, prakticky bez možnosti v případě potřeby cokoli řešit a činit neprodlená opatření.
Lockardovi a Elliotovi v sedm hodin oficiálně též skončila služba u radiolokátoru. Protože ale oba muži neměli vůbec nic na práci a museli čekat, až pro ně zezdola přijede auto, aby je odvezlo na snídani, rozhodli se - především Elliot - využít volného času k procvičení v práci s aparaturou. Lockard byl zkušenější, proto ochotně souhlasil, že Elliota zasvětí do všeho, co sám zná.
Pár minut· po sedmé hodině Elliot zasedl před obrazovku a počal manipulovat s řadou voličů na ovládacím panelu. Téměř okamžitě se na obrazovce objevil výrazný a rozsáhlý signál. Oba muže markantnost signálů tak překvapila, že se v prvním okamžiku domnívali, že došlo k poruše, což by se nestalo poprvé.,Zkušenější Lockard usedl sám na Elliotovo místo a prověřoval chod aparatury, všechno ale shledal v naprostém pořádku a do očí bijící silný signál. se z tmavozelené obrazovky neztrácel. Znamenalo to pouze jediné: záchyt silného svazu letadel. Elliot zatím stanovil jeho pozici: 137 mil severně. V 7 hodin 6 minut sáhl.po telefonu spojujícím stanici,přímou linkou s kontrolním centrem Fort Shafter. .Tam nikdo neodpovídal. Zatímco Lockard jako fascinován zíral na obrazovku a nemohl odtrhnout zrak, Elliot se snažil na druhém telefonu spojit s Fort Shafterem normální linkou vojenské telefonní sítě. Nakonec se mu to podařilo, dovolal se na ústřednu kontrolního centra, kde zvedl sluchátko telefonista Joseph McDonald. Tomu Elliot rozčileným hlasem sdělil, že ze severu, tři stupně východně, se k Oahu blíží velký počet letadel.,
Protože se McDonald domníval, že v operační místnosti již nikdo není, pečlivě hlášení zaznamenal do deníku a teprve potom ústředna se náhodou nacházela hned vedle operační místnosti - si povšiml, že je ještě přítomen poručík Kermit Tyler. Záz~am mu okamžitě předal. Tylerjej přečetl, ale vůbec se nezdálo, že byjej celá záležitost nějak zajímala, dokonce ani neuznal za vhodné přivolat zpět k mapovému stolu pozorovatele, kteří krátce předtím odešli na snídani. I když Tyler zůstával klidný, MeDonald tak bezstarostný nebyl.
140 ~ 141

Vrátil se na ústřednu a z vlas~ní iniciativy volal zpět stanici na Opa- ně. Tentokrát vzal telefon Lockard a hned jeho první slova prozrazo- vala stav mimořádného vzrušení. "Signál je stále jasnější a vzdáleňost se rychle zkracuje. V 7.08 ho- din to bylo 1 13 mil, v 7.15 hodin už jen 92 mil. Znamená to, že nej-

méně padesát letadel se blíží k Oahu rychlostí téměř 180 mil za hodinu!" vykřikl Lockard do telefonu. I~dyž mu McDonald řekl, že operační důstojník ve službě poručík Tyler na celé věci nevidí nic zvláštního, Lockard požádal, aby s ním mohl promluvit. Poručík se skutečně odebral k telefonu a vyslechl Lockardovo hlášení. Opět jej nechalo klidným. Věděl o tom, že dvě letadlové lodi Enterprise a Le- xington jsou na moři, proto se domníval, že silný svaz letadel, o kterých Lockard tak vzrušeně hovoří, budou bud' palubní letouny z těchto lodí, jež byly vyslány na základnu, anebo že jde o skupinu létajících pevností B-17, které měly toho dne dorazit na Havaj z ame- rického západního pobřeží, nebo že jde o bombardéry z letiště Hick- ~ ham Field při evičném letu, prostě že v každém případě musí jít
o vlastní letadla. Proto neměl ani náladu dál poslouchat zjevně nervózního Lockarda. Rozhovor ukončil výzvou:
"To je v pořádku, už se o to dál nestarejte."
, Lockard dotčený přezíravým tónem poručíká položil sluchátko á a skutečně už neměl náladu se věcí dál zabývat, když z rozhovorujas' ně vycítil, že jej nadřízený důstojník považuje za panikáře. Proto se
také o obrazovku, na které stále setrvával podezřelý signál, dál nezajímal. Elliotovi to ale stále ještě nedalo a sledoval, jak letadla pokračují přímo k Oahu: v 7.25 hodin byla vzdálena 62 mil, v 7.30 hodin 4~7 mil, v 7.39 hodin 22 mil a potom se signál z obrazovký ztratil, letouny se dostaly do takzvaného mrtvého prostoru, kdy byly zastíněny blízkými horami. Krátce nato přijelo očekávané auto, oba vojáci stanici uzamkli a serpentinami sjížděli dolů, k ubytovně v Kawaiole.
V kontrolním centru v té době telefonista McDonald předal službu svému nástupci a odešel z budovy. Stále nemohl vypudit z hlavy myšlenku na podivné hlášení stanice na Opaně. Nakonec, když si
vzpomněl na úplně klidného poručíka Tylera, si řekl, že přece jen asi bude všechno v pořádku.
Tyler měI právdu v tom, že po celou noc letělo přes oceán k Havaji 12 velkých létajících pevností a nyní se již blížily k ostrovům. Jenže ve srovnání s tím, co viděli na obrazovce Lockard a Elliot, byly Iétající pevnosti v tuto dobu ještě podstatně více vzdáleny, přibližovaly se víc z východního směru, a především jich bylo příliš málo na to, aby pokryly téměř celé pole radiolokátoru. Lockard s Elliotem zachytili letouny první útočné vlny, jíž velel fregatní kapitán Fučida.
Stotřiaosmdesát japonských letadel se již téměř pů~ druhé hodiny blížilo k Oahu. Pod letouny se stáleještě rozprostírala nepřerušovaná plocha bělavých mraků, aIe fregatní kapitán Micuo Fučida věděl, že již brzy musí být u cíle. Z radiostanice naladěné na honolulský vysílač se ozývala příjemná náladová hudba, na okamžik přerušená zprávou o počasí. Fučida zpozorněl. "Mírně oblačno, většinou v horských oblastech ve výši 1 100 metrů. Viditelnost dobrá, severní vítr dvánáct uzlů," informoval probouzející se obyvatele ostrovů hlasatel, který nemohl tušit,, že jeho nejpozornějším posluchačem a člověkem, kterého' zpráva o hezkém počasí nad Oahu potěšila víc než cokoli jiného, je velitel silného svazu japonských letounů, které zakrátko začnou
rozsévat zkázu a smrt.
Fučidův stroj zaujímal místo v čele skupiny čtyřiceti devíti výškových bombardérů. O trochu níže a ási pět set metrů vpravo se nacházela formace čtyřiceti torpédových letounů, jimž velel kor~~etní kapitán Šigeharu Murata, stejně jako Fučida důstojník z letecké skupiny vlajkové lodi Akagi. Dvě stě metrů nad Fučidou a asi pět set metrů vlevo hřměly moto~-y jedenapadesáti střemhlavých bombardérů korvetního kapitána Kuičiho Taka'hašiho z letadlové lodi Šókaku. Nad
těmito třemi formacemi bombardérů s úkolem ochraňovatje před nenadálým napadením letělo třiačtyřicet stíhaček zero, kterým velel korvetní kapitán Šigeru Itaja z Akagi.
Pilot Fučidova letounu podle goniometru mírně poopravil kurs a velitelé ostatních formací jej následovali. Krátce. po sedmé hodině se pod japonskými letadly pole mraků náhle. rozestoupilo a objevila se jasná linie severního pobřeží ostrova Oahu s výběžkem Kahuku
142 ' 1~3

Point. Nadešel okamžik, kdy se formace měly rozdělit podle jednotlivých směrů útoku. Fučida, na jehož pokyn se čekalo, ale váhal. Původní plán totiž předpokládal dvě alternativy útoku určované tím, zda se podaří Američany překvapit, nebo zdá zpozorují hrozící nebezpečí a připraví se včas k obraně. V prvním případě měl Fučida vystřelitjednu signální raketu, což by potom

znamenalo, žejako první zaútočí Muratovy torpédové letouny, které využijí dobré v.iditelnosti dosud nesnížené dýmem z výbuchů pum a vzniklých požárů, potom Fučidovy výškového bombardéry a Takahášiho střemhlavé bombardéry zatím napadnou letiště Hickham Field a letiště vojenského námořnictva na Fordově ostrově. Vzchopí-li se Američané k obraně, vystřelí Fučida dvě rakety, což bude signál pro útok střemhlavých bombardérů, které vnesou zmatek do americké obrany a upoutají na sebe protiletadlovou palbu. Fučidovy bombardéry potom umlčí protiletadhvé báterie a tím umožní torpédovým letounům zaútočit na zakotvené bitevní lodi.
Fučidovo dilema nyní spočívalo v tom, že si nebyljist, zda nepřítel o jeho letadlech ví,'či ne. Dosud stále nedostal zprávu od dvou hydroplánů. Nebylo ale možno se dlouho rozmýšlet. Všude vládl klid, : nic zatím nenaznačovalo, že by Američané věděli o blížící se pohromě. Bylo 7 hodin 4~0. minut. Fučida odsunul kryt kábiny a jedenkrát vystřelil ze signální pistole. Stotřiaosmdesát japonských letounů se v tom okamžiku nacházelo nad západním pobřežím ostrova, nebof krátce předtím dal Fučida pokyn k odklonu na jihozápad; důvodem byly mraky nad pohořím ve východní části ostrova, které by při náletu z tohoto směru ztěžovaly výhled na zátoku.
Hned poté, co se objevil Fučidův černý kouřový signál, Takahašiho střemhlavé bombardéry počaly nabírat výšku a rozdělovaly se do dvou skupin. Jedna, vedená Takahašim, měla napadnout letiště na sY Fordově ostrově a Hickham Field, druhá, vedená poručíkem Akirou Sakamotem, měla zaútočit na letiště Wheeler Field nacházející se přibližně ve středu Oahu. Torpédové letouny zatím sestupovaly až těsně nad mořskou hladinu, aby mohly svrhnout torpéda z co nejmenší výšky, a právě ony měly útok zahájit.
Ke svému velkému znepokojení Fučida zpozoroval, že zatímco ',
144

bombardéry se seskupovaly přesně tak jak bylo určeno první varian,
tou útoku počínajícího za naprostého překvapení nepřítele, stíhačky x
na signál nereagovaly, jejich velitel zřejmě černou raketu neviděl. Fučida znovu odsunul kryt kabiny a vypálil další výstřel, směrem k formaci stíhacích letounů. Tentokrát byla odezva okamžitá, rychlé stroje šplhaly k obloze, odkud se. měly jako dravci vrhnout na nepřá-. telské stíhače, jakmile začnou ohrožovat uskupení bombardérů. Druhý výstřel ale měl ten nežádoucí následek, že zmátl velitele střemhlavých bombardérů. Ten, když uviděl druhou černou raketu, měl za to, že Fučida rozhodl o náletu podle druhé varianty, kdy jeho skupina měla zaútočit jako první. Proto také okamžitě zahájil akci. Střemhlavé bombardéry se nyní řítily k Pearl Harboru společně s torpédovými a pečlivě připravený plán přesně koordinovaných fází útoku vzal v tu chvíli za své.
Fučida konečně obdržel zprávu od dvou průzkumných hydroplá! nů. Potvrzovala přítomnost bitevních lodí, o letadlových se nezmiňovala. Proti známému stavu se tedy nic nezměnilo.
,I O pár minut později se předjaponskými letounyjiž otevřel pohled na pearlharborskou zátoku. Podél jižní strany Fordova ostrova kótviel
la jedna mohutná bitevní lod' vedle druhé: nejvíce na západ Califor- , nia, potom v párech Oklahoma a Maryland, West Virginia a Tennes
, . . see a na východním konci linie Arizona a Nevada. Poněkud stranou, v suchém doku číslo 1, se vypínal trup Pennsylvanie. Všude kolem byly desítky menších lodí, od křižníků po torpédovky.
Fregatní kapitán Fučida později popsal scénu, jež se objevila před očima jeho pilotů, těmito slovy:
Pode mnou leželo celé Tichomořské lod'stvo v seskupení, které bych si neodvážil před~stavit ve švých nejoptimističtějších snech. Vi- . děljsem všechny německé lodi shromážděné v kielském přístavu. Vi- . děl jsem francouzské lodi v Brestu. Nakonec jsem často vídal naše vlastní válečné lodi shromážděné při přehlídce před císařexň. Nikdy, . ani v nejhlubším míru, jsem ale neviděl lodi zakotvené ve vzdálenosti menší než 500 až 1000 metrů od sebe. Válečné lod'stvo musí být `' vždy na stráži, nebot' překvapivý útok nelze nikdy zcela vyloučit. Obraz pode mnoú nebylo možno k ničemu přirovnat. Copak Ameri- `-,
146
čané nikdy neslyšeli o Port Arthuru? Je to nepochopitelné. Opravdu na ně nezapůsobily událostí právě minulých dnů? Nebo jsou tak sebejistí a věří, že se jim nemůže nic stát?"
Ve Washingtonu bylo poledne. Ministři Hull, Stimson a Knox právě končili v budově ministerstva války mimořádnou poradu, když Cordell Hull dostal zprávu, že japonský velvyslanec Nomura žádá o přijetí v jednu hodinu odpoledne. Hull rozhodl, že ho v přijme v jednu hodinu 45 minut. Poté se ministři rozešli. Byl

čas oběda. Ve stejnou dobu v Bílém domě prezident Roosevelt informoval čínského velvyslance dr. Hu Shiha, že předchozího dne poslal japonskému císaři osobní poselství. ,~Je to moje poslední mírová iniciativa. Ale obávám se, že neuspěje," řekl.
V Tokiu byly tři hodiny ráno. V budově generálního štábu válečného námořnictva svítila světla v řadě místností, včetně kanceláře náčelníka štábu admirála Nagana: Čekal stejně jako admirál Jamamoto v operační kajutě vlajkové lodi Nagato na zprávy od Nagumova úderného svazu. Oba admirálové prožívali nejnapjatější okamžiky svého života. Tím, že Jamamoto operaci navrhl, prosadil a Nagano její provedení schválil, oba.vsadili svoje kariéry a možná i životy na úspěch Fučidových bombardérů. Dobře si uvědomovali, že neskončí-li operace úspěšně, je v sázce budoucnost celého japonského císařství. Zatím nezbývalo než netrpělivě pohlížet na hodiny a čekat.
Hned jak v 7 hodin ~9 minut Fučida. odvysílal kódovaný příkaz k zahájení útoku, signál "To . . . to . . . to . . .", dvacet šest střemhlavých bombardérů korvetního kapitána Takahašiho obrátilo k letišti Hie~ham Field, základně amerických těžkých bombardovacích letadel, a k letišti na Fordově ostrově, základně námořních stíhačů. Současně pětadvacet dalších střemhlavých bombardérů poručíka Akiry Sakamota zamirilo k letecké základně Wheeler Field, kde byly umístěny hlavní síly amerického stíhacího letectva na Havajských ostro Pět minut před osmou hodinou ranní kontradmirál W. R. Furlong, vech. Takahašiho a Sakamotovým pilotům připadl velmi důležity velitel svazu minonosek a minolovek začleněných do Tichomořského +
úkol: zničit americké letouny ještě na zemi, a zbavit tím nepřítele lod'stva, přecházel po přídi staré minonosky Oglala, zakotvené v kotmožnosti zásahu proti útočícím svazům bombardovacích a torpédo višti 1010 vedle křižníku Helena. Admirála netížil žádné starosti vÝ y ,
ch letadel. O několik vteřin později se vzduch zachvěl těžkými de právě naopak; cítil se výborně á s otěšením pohlížel na probouzející tonacemi. Japonské pumy drtily desítky nechráněných amerických se zátoku, najejíchž klidných vodá h s očívalo 94 lodí. Když zahlédl P
letadel nastavěných na betonových plochách v hustých řadách, křídlo ~ skupinu letounů přelétávajících v malé výšce nad Fordovým ostrona křídle. vem, nevěnoval jim příliš pozornosti; na základně byla prakticky stáP ~'5'
Ve stejnou dobu zamířilo k Pearl Harboru ct řicet tor édo ch le ve vzduchu nějaká letadla pozemního vojska nebo válečného nábombardérů korvetního kapitána Muraty a výškové bombardéry fre mořnictva. Ani když zaduněl výbuch první pumy, se admirál ještě gatního kapitána Fučidy. V 7 hodin 53 minut Fučida, ktery si nyníyz nedomníval, že jde o nepřátelský útok, ale měl za to, že vlastní lebyl jist úspěchem, odvysílal druhý kódovaný signál "Tora . . . to ; toun uvolnil pumu nešt'astnou náhodou. Nicméně z ozorněl a sledora . . . tora . . ." (tora znamená v japonštině tygr a kód byl založen na val jedno z letadel, které se velkým obloukem vrace o směrem k jeho starém japonském přísloví pravícím, že tygr se dokáže úspěšně vrátit s lodi. Až když se přiblížilo, rozpoznal na jeho trupu rudý terč, označei z cesty dlouhé dva tisíce mil) oznamující admirálu 'Nagumovi, ze ní japonského vojenského letectva. Ve vteřině bylo jasno,. admirál se překvapivé napadení americké základny se zdařilo. bleskurychle vzpamatoval z ohromení a hlásil o lach. Současně
O chvíli později radista letadlové lodi Akagi přiběhl k admirálu - nebot' správně předpokládál, že je v tomto okamž ku funkčně nej' Nagumovi a předal mu Fučidův radiogram. N~gumo jej přečetl vyšším důstojníkem přítomným na zakotvených lodích - dal vytáha podal svému náčelníkovi štábu. Oba muži na sebe pohlédli a beze nout signální vlajku přikazující všem plavidlům opustit přístav. slova si stiskli ruce. Prakticky ve stejnou dobu~telefonista na pearlharborské kontrolní
Stejný signál zachytili i radisté v hlavním štábu válečného námor věži volal štáb velitele lod'stva admirála Kimmela a sděloval: "Nepřánictva v Tokiu a na Jamamotově vlajkové lodi. Napětí trvající dlouhe telský útok, nejde o cvičení!"
V 7 hodin 58 minut tutéž stručnou dny a nekonečné hodiny rázem opadlo, vystřídáno pocitem velké úle zprávu odeslal rádiem do Spojených států kontradmirál Patrick N. L. vy: Největší uspokojení měl pocitovat Jamamoto, kterého přípravy Bellinger-ze svého velitelského stanoviště na Fordově ostrově. O pár ,..
a prosazení plánu na napadení Pearl Harbord stály tolik námahy minut později ji vlastním radiogramem potvrdil admirál Kimmel. a úsilí. Admirál ale zprávu přijal s vážnou a nehybnou tváří. Věděl,
" že od tohoto okamžiku již není cesty zpět; a v hloubi duše se opět ozvaly všechny pochybnosti o konečném výsledku započatého válec- Šokující zpráva

z Kimmelova velitelství přišla do Washingtonu něho dobrodružství. vjednu hpdinu 50 minut odpoledne. Jako první z vysokých důstojníZatímco na lodích Nagumova svazu i v Tokiu se ozýval nadšený ků ji obdržel admirál Stark. Ministr Knox si právě objednal oběd,
jásot, drama v pearlharborské zátoce začínalo. když rozechvělý Stark přiběhl do jeho pracovny. "Můj bože," vykřikl Knox, "to nemůže být pravda! Musí jít o Filipíny!" Okamžitě telefonoval prezidentu Rooseveltovi, který se též chystal k obědu ve společnosti Harryho Hopkinse. "N~'!" řekl Roosevelt nevěřícně. Hopkins se byl jist, že musí jít o omyl, Japonci v žádném případě nemohli za148
14~9

těny hlavní síly amerického stíhacího letectvá na Havajských ostrovech. Takahašiho a Sakamotovým pilotům připadl velmi důležitý úkol: zničit americké letouny ještě na zemi, a zbavit tím nepřítele možnosti zásahu proti útočícím svazům bombardovacích a torpédo- vých letadel. O několik vteřin později se vzduch zachvěl těžkými de- tonacemi. Japonské pumy drtily desítky nechráněných amerických letadel nastavěných na betonových plochách v hustých řadách, křídlo na křídle. Ve stejnou dobu zamířilo k Pearl Harboru čtyřicet torpédových bombardérů korvetního kapitána Muraty a výškové bombardéry fre- gatního kapitána Fučidy. V 7 hodin 53 minut Fučida, ktery si nynijiž byl jist úspěchem, odvysílal druhý kódovaný signál "Tora . . . to- ;:'i ra . . . tora . . ." (tora znamená vjaponštině tygr a kód byl založen na starém japonském přísloví pravícím, že tygr se dokáže úspěšně vrátit i z cesty dlouhé dva tisíce mil) oznamující admirálu 'Nágumovi, že překvapivé napadení americké základny se zdařilo. O chvíli později radista letadlové lodi Akagi přiběhl k admirálu Nagumovi a předal mu Fučidův radiogram. Nagumo jej přečetl a podal svému náčelníkovi štábu. Oba muži na sebe pohlédli a beze
slova si stiskli ruce.
Stejný signál zachytili i radisté v hlavním štábu válečného námořnictva v Tokiu a na Jamamotově vlajkové lodi. Napětí trvající dlouhé dny a nekonečné hodiny rázem opadlo, vystřídáno pocitem velké úlevy: Největší uspokojení měl pocit'ovat Jamamoto, kterého přípravy a prosazení plánu na napadení Pearl Harbortt stály tolik námahy a úsilí. Admirál ale zprávu přijal s vážnou a nehybnou tváří. Věděl, že od tohoto okamžiku již není cesty zpět, a v hloubi duše se opět ozvaly všechny Pochybnosti o konečném výsledku započatého válečného dobrodružství. Zatímco na lodích Nagumova svazu i v Tokiu se ozýval nadšený jásot, drama v pearlharborské zátoce začínalo.
Pět minut před osmou hodinou ranní kontradmirál W. R. Furlong, velitel svazu minonosek a minolovek začleněných do Tichomořského lod'stva, přecházel po přídi staré minonosky Oglala, zakotvené v kotvišti 1010 vedle křižníku Helena. Admirála netížily žádné starosti, právě naopak; cítil se výborně á s potěšením pohlížel na probouzející se zátoku, najejíchž klidných vodách spočívalo 94~ lodí. Když zahlédl skupinu letounů přelétávajících v malé výšce nad Fordovým ostrovem, nevěnoval jim příliš pozornosti; na základně byla prakticky stále ve vzduchu nějaká letadla pozemního vojska nebo válečného námořnictva. Ani když zaduněl výbuch první pumy, se admirál ještě nedomníval, že jde o nepřátelský útok, a~e měl za to, že vlastní letoun uvolnil pumu nešt'astnou náhodou. Nicméně zpozorněl a sledovaljedno z letadel, které se velkým obloukem vracelo směrem kjeho lodi. Až když se přiblížilo, rozpoznal najeho trupu rudý terč, označení japonského vojenského letectva. Ve vteřině bylo jasno, admirál se bleskurychle vzpamatoval z ohromení a vyh~ásil poplach. Současně - nebot' správně předpokládál, že je v tomto okamžiku funkčně nejvyšším důstojníkem přítomným na zakotvených lodích - dal vytáhnout signální vlajku přikazující všem plavidlům opustit přístav.
Prákticky ve stejnou dobu telefonista na pearlharborské kontrolní věži volal štáb velitele lod'stva admirála Kimmela a sděloval: "Nepřátelský útok, nejde o cvičení!" V 7 hodin 58 minut tutéž stručnou zprávu odeslal rádiem do Spojených států kontradmirál Patrick N. L. Bellinger-ze svého velitelského stanoviště na Fordově ostrově. O pár minut později ji vlastním radiogramem potvrdil admirál Kimmel.
Šokující zpráva z Kimmelova velitelství přišla do Washingtonu vjednu hpdinu 50 minut odpoledne. Jáko první z vysokých důstojníků ji obdržel admirál Stark. Ministr Knox si právě objednal oběd, když rozechvělý Stark přiběhl do jeho pracovny. "Můj bože," vykřikl Knox, "to nemůže být pravda! Musí jít o Filipíny!" Okamžitě telefonoval prezidentu Rooseveltovi, který se též chystal k obědu ve společnosti Harryho Hopkinse. "Ne!I` řekl Roosevelt nevěřícně. Hopkins se byl jist, že musí jít o omyl, Japonci v žádném případě nemohli za

útočit na Havaj! Tak alespoň líčí pocity svoje a prezidentovy ve svých n~~y>n vzpomínkách Harry Hopkins a pokračuje: "Prezident začal obsáhle hovořit o svém úsilí uchránit zemi války a o své upřímné snaze do- končit funkční obdo'bí v míru. Ale jestli je tato japonská akce skuteč- ~ , ností, tak se mu události zcela vymkly z rukou, neboť Japonci rozho- dli za něj." ^ .r:vPerlovéi Těsně ,po druhé hodině odpolední prezident telefonicky hovořil '~~;m~sto: s W inistrem zahraničí CordelIem Hullem. Věděl, že Hul~ měl vjednu hodinu-45 minut přijmout japonské vyslance, a ted' už bylo jasné, že 1 přicházejí s vyhiášením války. Šifranti velvyslanectví se však zdrželi s rozšifrováním poslední části nóty a jejím přepisováním,;a tak v do- bě, kdy telefonoval prezident, se Nomura a Kurusu u Hulla ještě ne- objevili. .Prezident proto ministra žádal, aby nedal najevo, že ví o tom, že k útoku na Pearl Harbor už došlo, a aby oba diplomaty při- jal s chladnou formální zdvořilostí.
' ' ;;;>'.-r; :: Nomura a Kurusu vstoupili do ministrovy pracovny ve 14 hodin 20 minut. Cordell Hull, po celý život profesionální politik, nedokázal - a ani asi nechtěl i přes prezidentovu žádost - potlačit své rozhoř- čení. Oběma diplomatům vmetl do tváře slova: "Za padesát let své diplomatické činnostijsem nikdy neviděl doku- ment, v němž by bylo sneseno tolik hnusné,-podvodnické lži takové- , ho rozsahu. Do dnešního dne jsem si nedovedl představit, že na naší planetě existuje vláda, která by byla podobné lži schopna." Ministr války Henry L. Stimson obědval ve své letní rezidenci a tam jej zastihi vzrušený telefonát prezidenta Roosevelta. "Už jste tu zprávu slyšel?" otázal se prezident. Stimson odpověděl, že ví o tom, , · že japonské lodi vpluly do Siamského zálivu. "Ale ne, to nemyslím," ~` , přerušil jej Roosevelt, "napadli Havaj!"
Na dokonale zaskočené americké námořní základně se ve chvíli japonského úderu zdržovalo 70 bojových plavidel (8 bitevních lodí, 2 těžké křižníky, 6 lehkých křižníků, 29 torpédoborců, 5 ponorek, je- : den dělový člun, 9 minonosek a 10 minolovek) a 24 pomocných lodí. ': Za nepřítomnosti letadlových lodí se staly hiavním cílem útoku obr

150

nënce Arizona, Oklahoma, West Virginia, California, Maryland, ly spousty vod vymršt'ovaných výbuchy pum a torpéd. Stovky námoř- Tennessee a Nevada zakotvené najižní straně Fordova ostrova; osmý níků na napadených lodích se pokoušely\dosáhnout bojových stano- z nich, Pennsylvania, se nacházel v suchém doku. Na tato plavidla se višt', hasit požáry planoucí na všech stranách, nebo i=jen hledaly také soustředil nápor Muratových čtyřiceti torpédových bombardérů záchranu z rozpoutaného pekla. typu Kate. Letouny se snášely k hladině a ve výšce 15 až 20 metrů Do hukotu motorů japonských letadel, detonací a praskotu požárů uvolňovaly devítisetkilogramová torpéda. Náročný výcvik nyní při- se začala ozývat napřed sporadická, po nějaké chvíli ale zesilující nášel ovoce. Piloti ečlivě kontrolovali výšku, rychlost, úhel náletu; obranná palba jak z biťevních lodí, tak především z desítek menších P a teprve potom vypouštěli torpéda, která se po dopadu na hladinu ~ pla~idel, která zatím zůstávala hlavní pohromy ušetřena. Námořníci, ponořila a poháněna vlastními motory mirila k zakotveným lodím, y zpočátku zmatení, konečně pochopili, že na základnu útočí skutečné jež zasahovala pod čarou ponoru. Precizně naplánovaný časový sled japonské letouny, že vypouštěná torpéda a svrhávané pumý nejsou až jednotlivých fází útoku sice utrpěl již zmíněným nedorozuměním příliš realistickou kulisou neočekávaného cvičení velkého rozsahu - způsobeným dvojím výstřelem ze signální pistole fregatního kapitána jak se někteří domnívali v prvních okamžicích. Bohužel, mnoho Fučidy, což mělo za následek, že střemhlavé bombardéry, jež rněly % z nich si už ani nestačilo uvědomit svůj omyl, zemřeli již v prvních útočit ve druhé vlně, zahájily útok prakticky současně s torpédonos- minutách útoku. Muži přibíhali k protiletadlovým dělům a kulome- nými letouny, ale na výsledek operace to podstatnější vliv nemělo. tům, strhávali ochranné plachty, přisunovali munici a v dešti střepin Torpédové bombardéry se střídaly v ničivém uragánu se střemhlavý- vybuchujících pum, létajících trosek a kropeni střelami palubních nii a rozsévaly zkázu. ~ zb'raníjaponských letounů zahajovali palbu. Podpora přišla i z pevni- Čtyřicet tři zera korvetního kapitána Šigerua Itaji kroužila nad zá- ny,

pobřežní baterie se přidávaly jedna za druhou tak rychle, jak jen tokou a marně vyhlížela protivníka. Když se Itaja ubezpečil; že žád- ~ jejich obsluha stačila zasednout k zaměřovačům. Kolem japonských ému z amerických stíhačů se nepodařilo vzlétnout, dal pokyn k se- letadel počaly explodovat granáty a několik útočníků se na paluby stupu a jeho letouny křižovaly nad ostrovem i nad zakotvenými locY- Na umo čh lodí nevrátilo. g ~'Ý mi a palbou z palubních děl a kulometů kosily stále ještě zmatené půl hodiny po zahájení útoku bylo již sedm z amerických bitev- americké námořníky a vojáky. Jejich dalším cílem se stalo letiště ná- ních lodí těžce poškozeno. West Virginia utrpěla šest nebo sedm zá- mořní pěchoty Ewa Field západně od Pearl Harboru. Japonští stíhači F sahů torpédy do levoboku a dva zásahy pumami, z nichž jeden způ- přelétali ve výšce dvacet metrů nad korunami stromů a chrlili proudy sobil rozsáhlý požár. Naštěstí čtyři torpéda zasáhla lod' až poté, kdy žhavé oceli do nehybných amerických letadel, nastavěných na letištní ~ se již počala naklánět na levý bok, takže explodovala proti pancéřo- ploše. Během čtvrt hodiny hořelo třiatřicet ze čtyřiceti devíti(zapar- vému pásu, jenž plavidlo obepínal nad čarou ponoru,.což podstatně kovaných letounů. Statečným, ale beznadějným se ukázal pokus pod- r snížilo jejich ničivou účinnost. Druhou št'astnou okolností, která bez- důstojníka Johna Finna postavit se této smršti na odpor s osamělým ' pochyby zachránila životy stovek námořníků, byla iniciativa palubní- kulometem, který vynesl z hořící strážnice, opřel o nádobu na odpad- ho důstojníka praporčíka Brookse, který se domníval, když zahlédl ky a ostřeloval nepřátelské stíhačky, dokud mu nedošlo střelivo. Ně- výbuch první japonské pumy na Fordově ostrově, že došlo k explozi kolik dalších vojáků ve vzteku a zoufalství střílelo najaponská letadla na palubě Californie kotvící právě ve směru praporčíkova výhledu. hřmící nad jejich hlavami z ručních zbraní. Brooks vyhlásil okamžitě poplach požárním a záchranným četám, ` Řada zakotvených lodí byla zakrátko zahalena oblaky černého čímž lod' uvedl do stavu pohotovosti o několi~k nesmírně cenných mi- kouře, jímž probleskovaly plameny nesčetných požárů, k nebi vzléta- nut dříve, než byla sama napadena. Navíc poté, kdy se po zásahu 152 ~..153

něnce Arizona, Oklahoma, West Virginia, California, Maryland, Tennessee a Nevada zakotvené najižní straně Fordova ostrova; osmý z nich, Pennsylvania, se nacházel v suchém doku. Na tato plavidla se také soustředil nápor Muratových čtyřiceti torpédových bombardérů typu Kate. Letouny se snášely k hladině a ve výšce 15 až 20 metrů uvolňovaly devítisetkilogramová torpéda. Náročný výcvik nyní přinášel ovoce. Piloti pečlivě kontrolovali výšku, rychlost, úhel náletu; a teprve potom vypouštěli torpéda, která se po dopadu na hladinu ponořila a poháněna vlastními motory mirila k zakotveným lodím, jež zasahovala pod čarou ponoru. Precizně naplánovaný časový sled jednotlivých fází útoku sice utrpěl již zmíněným nedorozuměním způsobeným dvojím výstřelem ze signální pistole fregatního kapitána Fučidy, což mělo za následek, že střemhlavé bombardéry, jež měly útočit ve druhé vlně, zahájily útok prakticky současně s torpédonos-. nými letouny, ale na výsledek operace to podstatnější vliv nemělo. Torpédové bombardéry se střídaly v ničivém uragánu se střemhlavýrni a rozsévaly zkázu.
Čtyřicet fři zera korvetního kapitána Šigerua Itaji kroužila nad zátokou a marně vyhlížela protivníka. Když se Itaja ubezpečil; že žádnému z amerických stíhačů se nepodařilo vzlétnout, dal pokyn k sestupu a jeho letouny křižovaly nad ostrovem i nad zakotvenými lod'mi a palbou z palubních děl a kulometů kosily stále ještě zmatené americké námořníky a vojáky. Jejich dalším cílem se stalo letiště námořní pěchoty Ewa Field západně od Pearl Harboru. Japonští stíhači přelétali ve výšce dvacet metrů nad korunami stromů a chrlili proudy žhavé oceli do nehybných amerických letadel, nastavěných na letištní ploše. Během čtvrt hodiny hořelo třiatřicet ze čtyřiceti devíti zaparkovaných letounů. Statečným, ale beznadějným se ukázal pokús poddůstojníka Johna Finna postavit se této smršti na odpor s osamělým kulometem, který vynesl z hořící strážnice, opřel o nádobu na odpadky a ostřeloval nepřátelské stíhačky, dokud mu nedošlo střelivo. Několik dalších vojáků ve vzteku a zoufalství střílelo najaponská letadla hřmící nad jejich hlavami z ručních zbraní.
Řada zakotvených lodí byla zakrátko zahalena oblaky černého kouře, jímž probleskovaly plameny nesčetných požárů, k nebi vzléta
ly spousty vod vymršt'ovaných výbuchy pum a torpéd. Stovky námořníků na napadených lodích se pokoušely~dosáhnout bojových stanovišt', hasit požáry planoucí na všech stranách, nebo i-jen hledaly záchranu z rozpoutaného pekla.

Do hukotu motorů japonských letadel, detonací a praskotu požárů se začala ozývat napřed sporadická, po nějaké chvíli ale zesilující obranná palba jak z bitevních lodí, tak především z desítek menších plavidel, která zatím zůstávala hlavní pohromy ušetřena. Námořníci, zpočátku zmatení, konečně pochopili, že na základnu útočí skutečné japonské letouny, že vypouštěná torpéda a svrhávané pumy nejsou až příliš realistickou kulisou neočekávaného cvičení velkého rozsahu jak se někteří domnívali v prvních okamžicích. Bohužel, mnoho z nich si už ani nestačilo uvědomit svůj omyl, zemřeli již v prvních mlnutách útoku. Muži přibíhali k protiletadlovým dělům a kulometům, strhávali ochranné plachty, přisunovali munici a v dešti střepin vybuchujících pum,'létajících trosek a kropeni střelami palubních zb'ranijaponských letounů zahajovali palbu. Podpora přišla i z pevniny, pobřežní baterie se přidávalyjedna za druhou tak rychle,jakjen jejich obsluha stačila zasednout k zaměřovačům. Kolem japonských letadel počaly explodovat granáty a několik útočníků se na paluby Nagumovýčh lodí nevrátilo.
Půl hodiny po zahájení útoku bylo již sedm z amerických bitevních lodí těžce poškozeno. West Virginia utrpěla šest nebo sedm zásahů torpédy do levoboku a dva zásahy pumami, z nichž jeden způsobil rozsáhlý požár. Naštěstí čtyři torpéda zasáhla lod' až poté, kdy se již počala naklánět na levý bok, takže explodovala proti pancéřovému pásu, jenž plavidlo obepínal nad čarou ponoru, což podstatně snížilo jejich ničivou účinnost. Druhou št'astnou okolností, která bezpochyby zachránila životy stovek námořníků, byla iniciativa palubního důstojníka praporčíka Brookse, který se domníval, když zahlédl výbuch první japonské pumy na Fordově ostrově, že došlo k explozi na palubě Californie kotvící právě ve směru praporčíkova výhledu. Brooks vyhlásil okamžitě poplach požárním a záchranným četám, čímž lod' uvedl do stavu pohotovosti o několi~ nesmírně cenných minut dříve, než byla sama napadena. Navíc poté, kdy se po zásahu

prvních torpéd lod' počala naklánět na levobok, se včas podařilo zaplavit část vyrovnávacích nádrží na pravoboku a tím snížit počáteční osmadvacetistupňový sklon na patnáct stupňů. Mohutná lod', do jejíhož nitra pronikaly roztrženým bokem tisíce tun vody, se sice nezadržitelně ponořovala; až dosedla na dno kotviště, ale největší nebezpečí, to jest převrácení, se podařilo odvrátit. Z její posádky zahynuli
a během riáletu 2 důstojníci a 103 muži.
Tennessee kotvila vedle West Virginie u břehu Fordova ostrova. . Úkryt za West Virginií ji sice uchránil od zásahů torpédy, ale hned na počátku náletu ji zasáhly dvě pumy. Největší poškození lodi způsobily požáry přenesené létajícími hořícími troskami a rozstříknutou hořící naftou ze zasažené Arizony, kotvící pouhých dvacet pět metrů za její zádí. Posádce se po celodenním úsilí v ranních hodinách příštího dne přece jen podařilo požáry zvládnout, a tak Tennessee přežila japonský nálet plavbyschopná, s nejdůležitějšími mechanismy nepoškozenými.
Arizona za zádí Tennessee byla ze všech napadených bitevních lodí postižena nejhůře, ztráty na životech byly nejvyšší a lod' byla totáIně zničena. Přestože kotvila u břehu ostrova, neměla výhodu ostatních lodí v obdobném postavení, nebot' její levobok chránila jen dílenská lod' Vestal, podstatně menší než bitevní obr. Arizona byla několikrát zasažena torpédy a pumami a nejtragičtější následky měl zásah, kdy těžká puma prorazila přední část paluby u druhé dělové ' věže a vybuchla ve skladišti střeliva. Exploze prakticky odtrhla přední část lodi, plameny šlehaly do výše 160 metrů. Krátce nato zasáhlo vrak v rychlém sledu dalších sedm pum. Lod' se potápěla tak rychle
' že se ani nestačila převrátit. V plamenech, nebo zahlceni spoustami vody, zahynulo 47 z jejích 100 důstojníků a 1056 mužů ze 14~11.
Nevada, zakotvená za Arizonou, nebyla sice chráněna před torpédy žádnou vedle kotvící lodí, ale měla tím možnost volného pohybu. Tato lod' také kladla japonským letadlům největší odpor rychle zahá- ; jenou palbou svých protiletadlových zbraní. Zřejmě z toho důvodu utrpěla pouze jeden zásah torpédem do přídě, kdy torpédo roztrhlo vjejím boku otvor 10 metrů vysoký a 15 metrů dlouhý. Do nitra sice proniklo velké množství vody a dva nebo tři zásahy pumami způsobi
ly další škody, ale stroje a elektrárna zůstaly nepoškozeny, a tak korvetní kapitán Francis J. Thomas, nejvyšší důstojník přítomný na palubě, dal rozkaz k vyplutí na volné moře.
Tento záměr krátce před devátou hodinou prohlédl velitel skupiny střemhlavých bombardérů val, původně mirících k Pennsylvanii, a dal příkaz k útoku na unikající Nevadu. Na lpd' se sneslo krupobití těžkých pum, ale naštěstí většina

z nich cíl ininula. Nicmé_ně kouř z požárů a vodní gejzíry velkou lod' téměř zahalily, takže admirál Furlong, který její snahu o únik sledoval, měl vážné obavy, že se po- ' topí v poměrně úzkém kanálu spojujícím kotviště a volným mořem, což by znamenalo zablokování výjezdu a vjezdu pro všechny lodi. Vyslal proto dva vlečné parníky, aby ji odtáhly. Parníky splnily, úkol, bitevní lod' vytlačily, až najela na pevné dno naproti jižnímu cípu Fordova ostrova. Tam se nakonec posádce podařilo plameny zvládnout a lod' zachránit. Z posádky zahynuli 3 důstojníci a 47 mužů.
Oklahoma a Maryland tvořily vedle Tennessee a West Virginié další dvojici; Maryland kotvila blíž břehu, Oklahoma na vnější straně. Tato pozice se jí také stala osudnou. Hned na počátku útoku byla zasažena třemi torpédy a její naklonění na levobok dosáhlo téměř okamžitě třiceti pěti stupňů. Vše se odehrálo tak rychle, že vůbec nezbyl čas na zaplavení vyrovnávacích nádrží ani kjiným opatřením, jež by zabránila hro~ícímu převrácení. Proto také výkonný důstojník fregatní kapitán Kenworthy dal příkaz k opuštění lodi. Oklahoma byla zasažena dalšími dvěma torpédy a počala se rychle převracet. Posádka šplhala z paluby na pravý bok, ktery stále více 4 vstupoval z vody. V tu chvíli zaútočili na bezbranné námořníky japonští piloti palubními zbraněmi. Všichni, kdo se stali svědky této drastické scény, zatínali pěsti v bezmocném, hněvu. Dvacet minut po začátku útoku se lod' převrátila a znehybněla poté, co se její stožáry zabořily do bahnitého dna zátoky. Nad hladinou vyčníval pravobok a část kýlu. 20 důstojníků a 395 mužů posádky zahynulo.
Maryland přežila japonský útok ze všech bitevních lodí s nejmenší újmou. Od torpéd ji ochránila Oklahoma; zasáhly ji jen dvě pumy, jež nezpůsobily podstatn~jší škody. Z posádky, tvořené 108 důsťojníky a 1496 muži, zahynuli jen dva důstojníci a dva námořníci.
154 ~ 155

Nejpřednější pozici v linii bitevních lodí zaujímala osamělá California, vlajková lod' viceadmirála W. S. Pye, velitele skupiny bitevních lodí Tichomořského lod'stva. Japonské letouny ji nap~dly jako posledr~í, ale hned dva první zásahy torpédy do přídě a zádi pod pancéřový pás měly tragické následky. Lod' se počala naklánět a vnikání vody do podpalubí ještě urychlilo nedostatečné uzavření vodotěsných přepážek. Při pozdějším vyšetřování se zjistilo, že šest příklopů, jež měly uzavírat dvojité dno, zůstalo otevřeno a u dvanácti dalších nebyly utaženy jisticí šrouby. Záchranným četám se sice podařilo lokalizovat požáry, ale těsně před desátou hodinou zalila částečně ponořenou zád'velká skvrna zapálené nafty,jež.hnána větrem se zvolna pohybovala na hladině zátoky. Kapitán Bunkley přikázal v 10.02 hodin lod' opustit. Asi po čtvrthodině zesilující vítr hořící naftu odehnal a kapitán vydal nový rozkaz k návratu posádky na lod'; bohužel ne všichni z námořníků jej respektovali.
Přes veškeré úsilí mužů, kteří se na palubu vrátili, a přes snahu minolovek Vireo a Bobolink, jež přispěchaly na pomoc, nebylo možno zvládnout a zastavit příval vod deroucích se do podpalubí. Lod' se pomalu potápěla, a i když po tři dny nepřetržitě pracovaly desítký čerpadel, ve středu 10. prosince její kýl dosedl na dno zátoky, nad hladinu zůstaly čnít jen stožáry a část palubních nástaveb. Zahynulo 6slůstojníků a 92 námořníků.
Zájmu japonských pilotů neunikla ani stará bitevní lod' Utah, která sloužila za cvičný cíl jak pro letouny, tak ostatní plavidla Ticho- ; mořského lod'stva během častých cvičení. Protožejejí výzbroj bylajiž dávno odmontována, zůstala nyní před japonskými letouny zcela bezbranná. Během prvních pěti minut náletu ji zasáhla dvě torpéda a lod' se počala tak rychle naklánět, že hodností nejvyšší důstojník na palubě nařídil její okamžité opuštění. Již v 8 hodin 12 minut se Utah řevrátil dnem nahoru.
P Vlajková lod' Tichomořského lod'stva Pennsylvania se nacházela v suchém doku poblíž kotviště číslo 1010. V obrovitém suchém doku byla před přídí Pennsylvanie ještě další dvě plavidla, torpédoborce Cassin a Downes. V první fázi japonského útoku se na tři lodi - samozřejmě hlavním cílem byla Pennsylvania - vrhly střemhlavé
bombardéry a stíhačky zero. Podobně jako Nevada i Pennsylvania se vzchopila k účinné obraně ajejí 76mm rychlopalné protiletadlové kanóny způsobily nalétávajícím japonským letounům nejednu horkou chvíli. Ze dvou torpédoborců se zpočátku ozývala pouze palba protiletadlových kulometů, nebot' části jejich děl byly přeneseny na břeh k opravám a výměně. Za výbuchů japonských pum a ostřelování palubními zbraněmi stíhaček dokázali námořníci přinést ze skladů chybějící součásti děl, zbraně sestavit a d 8 hodin 20 minut již torpédoborce střílely ze všech hlavní. Přestože se část střemhlavých bombardérů val, jejichž původním cílem byla Pennsylvania, zaměřila na unikající Nevadu, několik letounů

pokračovalo dál, k suchému doku. Jedna ze svržených zápalných pum prorazila naftové nádrže umístěné mezi torpédoborci Cassin a Downes a obě lodi byly v několika minutách zachváceny plameny. Nezbylo než je opustit, ale jejich posádky, včetně řady mužů s těžkými a bolestivými popáleninami, se nehodlaly vzdát. Námořníci natáhli hadice a přes ostřelování japonskými stíhačkami bojovali s ohněm dál. Pennsylvania zatím ještě vážnější poškození neutrpěla, to přišlo až s druhou vlnou japonských letounů.
Útok první vlny končil několik minut po půl deváté, nad přístavem už přelétalo jen pár opozdilců. Japonské letouny se však rievracely v jedné velké formaci, ale jednotlivé skupiny se po skončení náletu shromažd'ovaly asi 35 kilometrů severozápadně od Oahu. Tam bombardovací letouny kroužily tak dlouho; dokud nedorazily všechny stíhačky, a poté je naváděly k letadlovým lodím. Stíhačky totiž byly vybaveny slabšími radiostanicemi než bombardéry a na rozdíl od nich neměly navigátory, takže hrozilo nebezpečí, že při návratu mohou nad jednotvárnou vodní plání ztratit směr a po vyčerpání pohonných hmot skončit v moři.
Při pečlivé přípravě operace bylo pamatováno i na to, že by Američané mohli vracející se japonské letouny sledovat, odhalit prostor, ve kterém se zdržují čekající lodi úderného svazu, a napadnout je. Proto byla pro návrat vypracována složitá taktika, při které japonští piloti několikrát měnili směr letu, někteří z nich zpočátku dokonce
156 157

mířili na jih od Oahu, a až po několik~ desítkách kilometrů se okli
kou vraceli na správný severní kurs. . Asi půl hodiny uplynulo od skončení náletu první vlnyjaponských Jako první opouštěly scénu torpédové bombardéry. Jejich osádky letounů do chvíle, kdy se objevila druhá vlna. Američané této půlhomohly být spokojeny, nebot' vítr vanoucí jihozápadním směrem jim
diny využili k horečné přípravě na další úder, o kterém správně vytvořil ideální podmínky k útoku tím, že odnášel kouř vzniklých po- předpokládali, že ještě musí přijít. Ze vzletových drah odstraňovali žárů nad Fordův ostrov a nad kotvištěm amerických bitevních lodí
zůstala jasná obloha. Kdyby vál opačným směrem, v malé výšce nalé- trosky a zoufale se snažili připravit ke startu letuschopné letouny, umist'ovali do palebných postavení kulomety, přisunovali munici távající torpédové bombardéry by měly cíle zakryty tmavým příkro
vem. Ted' však měli muži korvetního kapitána Muraty jistotu, že k protiletadlovým kanónům, odnášeli zraněné a hasili požáry.
Tato horečná činnost skončila v 8 hodin 50 minut, kdy se objevilo , nepřátelskému lodstvu zasadili těžké rány. dalších 167 japonských letounů vedených korvetním kapitánem ŠikeK návratu obracely i střemhlavé bombardéry korvetního kapitána kazuem Šimazakim z letadlové lodi Zuikaku. Šlo O 5~ výškových Kuičiho Takahašiho. Už v 8 hodin 10 minut odeslal zprávu: "Bom- bombardérů typu Kate, z nichž každý nesl jednu 250kg pumu a šest bardován Fordův ostrov, letiště Hickham a Wheeler. Způsobeny ;t" šedesátikilogramových, 78 střemhlavých bombardérů typu Val, kažstrašlivé škody." Ze svých jednapadesáti letounů Takahaši ztratil jen
dý s jednou 250kg pumou, a 35 stíhaček zero. Z letadlových lodí odjeden.
Spokojen byl i velitel stíh~ček korvetní kapitán Šigeru Itaja: startovaly hodinu poté, co opustila,,~aluby letadla fregatního kapitázatímco jeho letouny zničily desítky nepřátelských letadel, sám ztratil ~
na Fučidy. Nyní mély završit ym zá~bčaté dílo.
jen tři. ' Šimazaki osobně vedl skupinu výškových bombardérů ~k letišti Velitel útoku a současně velitel skupiny výškových bombardérů Hickham Field, jejich zbytek se obrátil k leteckým základnám na Forfregatní kapitán Micuo Fučida průběh náletu po celou dobu pozorně
sledoval. Při instruktážích svým pilotům nesčíslněkrát připomínal, že , dově ostrově a Karieohe. Ani v tomto případě nevzlétly americké stíhačky. Letouny s rudým terčem na trupu opět rozsévaly zkázu mezi přesnost zásahuje to nejdůležitější - každý bombardérjeho skupiny
byl vybaven pouze jednou 800kg pumou, měl tedy jen jednu jedinou zaparkovanými letadly a ničily ta, která unikla první pohromě.
p ý y " Střemhlavé bombardéry korvetního kapitána Takašiga Egusy z lepříležitost zasáhnout cíl Žádná uma nesmí b t svržena zb tečně, " tadlové lodi Sórjú obrátily k přístavu. 78 letounů pilotovala elita pi, ,
přikazoval, "bude-li to nezbytné útočte dvakrát třikrát nebo i č ři lotůjaponského válečného námořnictva. Jejich úkol byl ale nyní podkrát." A japonští letci plnili rozkaz důsledně. Fučida sám nalétal na

statně obtížnější, než tomu bylo u letadel první vlny, nebot' protiletabitevní lod' California třikrát, než se dostal do postavení zaručujícího ° dlová palba jak z palub lodí, tak i pobřežních baterií značně zesílila. ' ,j j jistý zásah, a ted, po skončení náletu eho bombardér stále eště ~ Japonští piloti se ale přesto bez zaváhání vrhali na své cíle. kroužil nad Pearl Harborem. Fregatní kapitán se snažil zjistit rozsah způsobených škod, aby mohl podat co nejpřesnější hlášení, a přesto- Opět byla napadena Pennsylvania, utrpěla přímý zásah; puma že protiletadlová palba zesílila, letoun prolétal mraky kouře tak dlou- prorazila 'palubu a exploze způsobila v podpalubí nepopsatelnou spoušt'. Velitel lodi kapitán Cooke přikázal zatopit suchý dok. Věřil,. ho, až Fučida věděl vše, čo potřeboval. Teprve když ve sluchátkách že spousty vod zahltí na všech stranách šlehající plameny;jeho záměr zaslechl útočný signál druhé vlny blížící se přes východní stranu os- ale neuspěl. Hořící nafta se držela na hladině a proti ní nebylo. obratrova Oahu, i on se vydal k letadlové lodi Akagi. Ještě stačil zahléd- ny, V půl desáté začaly vybuchovat sklady munice na obou torpédonout bombardéry druhé vlny přelétávající Fordťxv ostrov: borcích nacházejících se v doku před Pennsylvanií a Cassin se zakrát ko převrhl na sousední Downes. Za této situace japonské bombardé
158 159

mířili na jih od Oahu, a až po několik~ desítkách kilometrů se oklikou vraceli na správný severní kurs. .
Jako první opouštěly scénu torpédové bombardéry. Jejich osádky mohly být spokojeny, nebot' vítr vanoucí jihozápadním směrem jim vytvořil ideální podmínky k útoku tím, že odnášel kouř vzniklých požárů nad Fordův ostrov a nad kotvištěm amerických bitevních lodí zůstala jasná obloha. Kdyby vál opačným směrem, v malé výšce nalétávající torpédové bombardéry by měly cíle zakryty tmavým příkrovem. Ted' však měli muži korvetního kapitána Muraty jistotu, že nepřátelskému lod'stvu zasadili těžké rány.
K návratu obracely i střemhlavé bombardéry koroetního kapitána Kuičiho Takahašiho. Už v 8 hodin 10 minut odeslal zprávu: "Bombardován Fordův ostrov, letiště Hickham a Wheeler. Způsobeny strašlivé škody." Ze svých jednapadesáti letounů Takahaši ztratil jen jeden. Spokojen byl i velitel stíhaček korvetní kapitán Šigeru Itaja: zatímco jeho letouny zničily desítky nepřátelských letadel, sám ztratil jen tři. ' '
Velitel útoku a současně velitel skupiny výškových bombardérů fregatní kapitán Micuo Fučida průběh náletu po celou dobu pozorně sledoval. Při instruktážích svým pilotům nesčíslněkrát připomínal, že přesnost zásahuje to nejdůležitější - každý bombardérjeho skupiny byl vybaven pouze jednou 800kg pumou, měl tedy jen jednu jedinou , příležitost zasáhnout cíl. "Žádná puma nesmí být svržena zbytečně " přikazoval, "bude-li to nezbytné, útočte dvakrát, třikrát nebo i čtyřikrát." A japonští letci plnili rozkaz důsledně. Fučida sám nalétal na bitevní lod' California třikrát, než se dostal do postavení zaručujícího jistý zásah, a ted', po skončení náletu, jeho bombardér stále ještě kroužil nad Pearl Harborem. Fregatní kapitán se snažil zjistit rozsah ~působených škod, aby mohl podat co nejpřesnější hlášení, a přestože protiletadlová palba zesílila, letoun prolétal mraky kouře tak dlouho, až Fučida věděl vše, ~co potřeboval. Teprve když ve sluchátkách zaslechl útočný signál druhé vlny blížící se přes východní stranu ostrova Oahu, i on se vydal k letadlové lodi Akagi. Ještě stačil zahlédnout bombardéry druhé vlny přelétávající Fordův ostrov.
Asi půl hodiny uplynulo od skončení náletu první vlnyjaponských letounů do chvíle, kdy se objevila druhá vlna. Američané této půlhodiny využili k horečné přípravě na další úder, o kterém správně předpokládali, že ještě musí přijít. Ze vzletových drah odstraňovali trosky a zoufale se snažili připravit ke startu letuschopné letouny, umist'ovali do palebných postavení kulomety, přisunovali munici k protiletadlovým kanónům, odnášeli zraněné a hasili požáry.
Tato horečná činnost skončila v 8 hodin 50 minut, kdy se objevilo dalších 167 japonských letounů vedených korvetním kapitánem Šikekazuem Šimazakim z letadlové lodi Zuikaku. Šlo O 54 výškových bombardérů typu Kate, z nichž každý nesl jednu 250kg pumu a šest šedesátikilogramových, 78 střemhlavých bombardérů typu Val, každý s jednou 250kg pumou, a 35 stíhaček zero. Z letadlových lodí odstartovaly hodinu poté, co opustila ~~aluby letadla fregatního kapitána Fučidy. Nyní měly završit jíxň záq)bčaté dílo.
Šimazaki osobně vedl skupinu výškových b'ombardérů ~k letišti Hickham Field, jejich zbytek se obrátil k leteckým základnám na Fordově ostrově a Kaneohe. Ani v tomto případě nevzlétly americké stíhačky. Letouny s rudým terčem na trupu

opět rozsévaly zkázu mezi zaparkovanými letadly a ničily ta, která unikla první pohromě.
Střemhlavé bombardéry korvetního kapitána Takašiga Egusy z letadlové lodi Sórjú obrátily k přístavu. 78 letounů pilotovala elita pilotů japonského v'alečného námořnictva. Jejich úkol byl ale nyní podstatně obtížnější, než tomu bylo u letadel první vlny, nebot' protiletadlová palba jak z palub lodí, tak i pobřežních baterií značně zesílila. Japonští piloti se ale přesto bez zaváhání vrhali na své cíle.
Opět byla napadena Pennsylvania, utrpěla přímý zásah; puma prorazila palubu a exploze způsobila v podpalubí nepopsatelnou spoušt'. Velitel lodi kapitán Cooke přikázal zatopit suchý dok. Věřil,. že spousty vod zahltí na všech stranách šlehající plameny;jeho záměr ale neuspěl. Hořící nafta se držela na hladině a proti ní nebylo obrany. V půl desáté začaly vybuchovat sklady munice na obou torpédoborcích nacházejících se v doku před Pennsylvanií a Cassin se zakrátko převrhl na sousední Downes. Za této situace japonské bombardé
158 ~ 159

r y ztratily zájem o lodi v suchém doku, který se změnil v moře plamenů, a Egusa soustředil útok na ta americká plavidla, která přestála první napadení bez znatelnějších poškození. Opět se pumy řítily jako krupobití na bitevní lodi, křižníky, torpédoborce a další lodi stěsnané na malé prostoře zálivu.
Když japonští stíhací poznali, že napadení ze vzduchu se nemusí obávat, sestupovali v celých rojích nízko nad hladinu nebo nad pozemní cíle a palubními zbraněmi podporovali útočící bombardéry. Americká obrana ale stále sílila. Námořníci na lodích a vojáci posádky ostrova užívali všech zbraní, jež měli po ruce, a řada japonských letounů se po skončení náletu vracela s citelnými šrámy.
Když útok začal, na letišti Hickham Field právě připravoval polní kurát oltář k ranní mši pod širým nebem. Teď neváhal, chopil se poblíž ležícího kulometu, oltář použil jako podstavec a pálil po přelétajících letadlech jednu dávku za druhou.
Nálet druhé vlny japonských letounů trval hodinu. V deset hodin dal Šimazaki příkaz k návratu, jeho bombardéry již svrhly svůj smrtonosný náklad, dílo bylo dokonáno. Teď obracely na sever a po pár minutách byla obloha čistá.
Letouny první útočné vlny dorazily k lodím úderného svazu kolem desáté hodiny, letouny druhé vlny o dvě hodiny později. Počasí se zatím podstatně zhoršilo a silný vítr a vysoké vlny natolik ztížily přistávací manévry, že došlo k poškození řady letadel. Nejvážněji poškozené letouny dokonce musely být svrženy do moře, aby byly uvolněny paluby pro další, kroužící v blízkosti s posledními zbytky paliva v nádržích. Pár pilotů, po přestálém napětí nedočkavých, aby se už mohli podělit s ostatními o radost z úspěšně splněného úkolu, přistálo zbytečně tvrdě a uspěchaně. Největší potíže měli při přistávání piloti letadel zasažených nepřátelskou palbou. Například poručík Sadao Ja-mamoto se vracel na letadlovou loď Sórjú s rozstřílenou pneumatikou na jednom kole podvozku. Problém ale vyřešil letový personál na palubě: při nízkém přeletu jeho letounu mu prostřelili i druhou pneumatiku. Pak již letadlo přistálo, byť neohrabaně, a všichni si od-
160
dechli. Několik letounů zbloudilo a pro ty už nebylo záchrany. Lodní radiostanice zachytily volání dvou bombardérů z letadlové lodi Zui-kak u, které ztratily orientaci a žádaly, aby jim úderný svaz oznámil svou pozici. Lodi však byly nuceny zachovat rádiový klid a odpovědět nemohly. Brzy nato oba bombardéry hlásily, že jim dochází palivo a že se zřítí do moře. Nakonec se ozvalo opakované ,,Banzai!" a vysílačky obou letounů se odmlčely natrvalo.
Krátce po jedenácté hodině spatřil úderný svaz a svoji mateřskou loď Akagi i fregatní kapitán Fučida. Jeho pilot přistál na kymácející se palubu bez úhony, po několika desítkách metrů letoun zastavil a motor ztichl. Pozdravován ostatními osádkami, technickým personálem i námořníky vystoupil Fučida z kabiny a první, kdo si s ním nadšeně stiskl ruku a blahopřál mu, byl fregatní kapitán Minoru Genda. Pak vyběhl Fučida na můstek podat hlášení viceadmirálu Na-gumovi. Oznámil veliteli úderného svazu a shromážděným důstojníkům, že vše nasvědčuje tornu, že při náletu první vlny byly nejméně dvě americké bitevní lodi potopeny a čtyři těžce poškozeny. Zdůraznil, že jeho letci získali naprostou nadvládu nad vzdušným prostorem Havajských ostrovů a kromě protiletadlové palby není nepřítel schopen se účinně bránit ani zorganizovat odvetný úder. Se vší výmluvností, které byl schopen, Fučida viceadmirála přesvědčoval o nutnosti konečného, třetího útoku. Byl přesvědčen, že je třeba využít situace, kdy jsou Američané v podstatě vydáni na milost a nemilost svazům útočících letounů, a jejich lodi, letadla a zařízení základny totálně zničit. Nagumo Fučidu propustil se slovy

chvály a uznání, ale brzy bylo zřejmé, že ani jeho naléhání, ani stejný názor řady dalších důstojníků nepřimějí velitele úderného svazu, aby zpustošení hlavní americké tichomořské základny dokončil. Svůj úkol považoval za skončený a teď bylo jeho jedinou snahou vrátit se do Japonska bez úhony a co nejrychleji. Přestože kontradmirál Tamon Jamaguči, velitel 2. divize letadlových lodí, do které náležely Sórjú a Hirjú, hned po návratu letounů druhé vlny signalizoval ze své vlajkové lodi „Vše připraveno k dalšímu útoku!", přestože fregatní kapitán Genda vehementně doporučoval, aby byl vyslán letecký průzkum k nalezení amerických letadlo-

vých lodí a aby byl proveden třetí nálet na Pearl Harbor, Nagumo už byl rozhodnut: žádné další akce podnikat nebude a odpluje do domácích vod. Jediný, kdo v tuto chvíli mohl viceadmirála Čúičiho Nagu-ma přimět, aby znovu vyslal letouny nad Pearl Harbor a začal pátrat po nepřátelských letadlových lodích, byl jeho přímý nadřízený, velitel Spojeného loďstva admirál Isoroku Jamamoto, který plán napadení americké základny vypracoval a s takovými obtížemi prosadil. Jamamoto však byl daleko, na palubě své vlajkové lodi Nagato dočasně kotvící ve Vnitřním moři, kde ve stavu nejvyššího napětí sledoval útržkovitá rádiová hlášení letounů útočících na Pearl Harbor i zoufalé depeše vysílané zaskočenými Američany. Ale operace proti Pearl Harboru byla jen jedním z článků v řetězu odpovědnosti velícího admirála Spojeného loďstva. Ve stejnou dobu se loďstvo podílelo na řadě dalších významných útočných akcí a Jamamotovi, přestože považoval konečný výsledek napadení Pearl Harboru za nesmírně důležitý, za této složité situace nezbývalo než nechat rozhodnutí na podřízeném veliteli. A na Nagumův rozkaz na stožár Akagi vylétly signální vlajky nařizující všem lodím úderného svazu návrat.

Nagumo patřil ke staré gardě vysokých námořních důstojníků, byl to admirál éry bitevních lodí, který námořní letecké zbrani stále ještě nedůvěřoval a nedokázal využít jejích předností a obrovské úderné síly. Kromě toho, proti útoku na Pearl Harbor se stavěl od počátku, neustále zdůrazňoval, že je to hazard, který snadno může skončit pohromou. Navzdory jeho obavám se však svaz dostal bez úhony až k cíli, dvě útočné vlny palubních letounů zasadily Američanům těžké údery, z hlášení navrátivších se letců věděl, že se podařilo vyřadit nepřátelské bitevní lodi a zničit velké množství letadel. To za cenu zanedbatelných ztrát a jeho vlastní lodi neutrpěly ani škrábnutí ..-. Po dosažení tohoto výsledku považoval za svoji prvořadou povinnost přivést loďstvo, na které čekaly další naléhavé úkoly, domů netknuté. Svoji roli jistě sehrála i ta skutečnost, že Nagumo, jako každý z japonských admirálů, si plně uvědomoval omezené možnosti císařského loďstva. Schopnost Japonska stavět nové lodi, zejména hlavních kategorií, podvazoval nedostatek strategických surovin, kapacita loděnic, byl i nedostatek pohonných hmot a limitované možnosti ná-
hrady zkušených a vycvičených námořníků, leteckých osádek a technického personálu. Japonští velitelé si prostě nemohli dovolit útočného ducha za každou cenu; jestliže Spojené státy ztratily lodě a letouny, jejich průmyslový potenciál umožňoval zakrátko postavit a vyrobit nové a lepší, to japonský průmysl nedokázal. Jak výstižně napsal americký publicista Gordon W. Prange: „Nagumo se cítil jako muž v herně, který vsadil celoživotní úspory na jedno obrácení karty – a vyhrál. Jeho jedinou myšlenkou nyní bylo vrátit se s výhrou domů."

Po válce se u některých japonských autorů objevovala snaha Nagu-movo rozhodnutí omlouvat a vysvětlovat. Podle nich jednak věřil, že hlavních cílů operace bylo dosaženo – akceschopnost Tichomořské-ho loďstva byla zničením bitevních lodí podle jeho názoru zcela ochromena. Velkou roli hrála i obava, že při novém náletu by byl nepřítel již natolik ve střehu, že ztráty, které by Japonci utrpěli, nemohly vyvážit předpokládaný úspěch. Dál, podle odhadů, jež měl Nagumo k dispozici, Američanům stále zbývalo na padesát letounů, které mohly ohrozit úderný svaz, pokud se bude v blízkosti Havajských ostrovů zdržovat delší dobu. Kromě toho zůstávala hrozba nedotčených amerických letadlových lodí a ponorek, jež se mohly kdykoli objevit. Spory o tom, zda Nagumo v této kritické chvíli rozhodl správně, se táhly po celá léta.

V jednu hodinu 30 minut odpoledne se přídě japonských lodí obrátily ke zpáteční plavbě. Z palub letadlových lodí již zmizely bombardéry a stíhačky, jež splnily svůj úkol. Výtahy je svážely do podpalubí, kde mechanici okamžitě přikročili k opravám. Z 350 letadel, která napadla Pearl Harbor, se na šest letadlových lodí nevrátilo 9 stíhaček, 15 střemhlavých a 5 torpédových bombardérů; ztráty na jejich osádkách činily 55 mužů. Ve srovnání se ztrátami, jež utrpěli Američané, dosáhli Japonci skutečně velkého vítězství.

Protože radiotelegrafická společnost Western Union neměla přímé spojení s

Havajskými ostrovy, varování, které generál Marshall nechal v poledne 7. prosince (washingtonského času) odeslat generálpo-ručíku Shortovi, bylo z Washingtonu telegrafováno do Saň Franciska
162
163
a teprve odtud agenturou RGA postoupeno do Honolulu. Kouř se stále ještě vznášel nad Oahu, když od honolulské kanceláře Western Unionu vyjel na motocyklu doručovatel Tadao Fuchikami a s obtížemi se přes silniční zátarasy a hlídky propracovával k velitelství gene-rálporučíka Shorta ve Fort Shafteru, několik kilometrů od Honolulu. Jeho cestu podstatně ztížilo to, že byl Japonec, několikrát musel před hlavněmi namířených pušek rozčileným a podezíravým americkým vojákům vysvětlovat, kdo je a proč a kam jede. Až sedm hodin po začátku japonského útoku bylo ve Fort Shafteru Marshallovo varování dešifrováno. Spojovací důstojník neměl odvahu je velícímu generálovi předat, proto se slovy „když na tebe vyletí, tak ty si už poradíš" požádal generálova přítele plukovníka R. J. Fleminga, aby tak učinil on. Fleming depeši odnesl do generálovy pracovny. Short šiji přečetl a vztekle odhodil na stůl. „K čertu s tím," procedil. Kopie byla odeslána admirálu Kimmelovi. Admirál se na ni podíval a řekl kurýrqvi, že už mu k ničemu není. Pak papír zmačkal a hodil do koše.
V odpoledních hodinách 7. prosince se v operační kajutě vlajkové lodi Akagi shromáždili důstojníci Nagumova štábu a velitelé leteckých formací k prvnímu vyhodnocení výsledků operace. Opět vyvstala otázka amerických letadlových lodí. Zejména letci navrhovali, aby je úderný svaz místo okamžitého návratu našel a zničil. Správně odhadovali, že alespoň některá z nich se bude nacházet v oblastech jižně od Oahu, a tvrdili, že obrátí-li svaz nyní na jih, směrem k Mar-shallovým ostrovům, může st průzkumným letounům podařit Američany vypátrat. Nagumo a Kusaka návrh, i když jistě s těžkým srdcem, zamítli jako neproveditelný. Hlavním důvodem byly zmenšující se rezervy pohonných hmot a také místo setkání s tankery bylo už předem stanoveno na severní trase, kde již tankery čekaly. Kdyby svaz nyní obrátil na jih, lodi by zakrátko zůstaly s prázdnými nádržemi. Bylo tedy s konečnou platností rozhodnuto.
Příští den, 8. prosince, Nagumo přikázal v zájmu ušetření paliva snížit rychlost na patnáct uzlů. Asi 550 mil od atolu Midway svaz odbočil směrem na západ, aby zůstal mimo dosah nepřátelských letou-
164
nu umístěných na atolu. Poté admirál odeslal letadlové lodi Hirjú a Sórjú s těžkými křižníky Tone a Čikuma a torpédoborci Urakaze a Tanikaze k podpoře invazních jednotek určených k obsazení ostrova Wake. Hlavní síly svazu pokračovaly dál, k domácím základnám.
Třeba říci, že Američané měli velké štěstí, když potíže s palivem zabránily Nagumovu údernému svazu vyhledat jejich letadlové lodi. Kdyby je Japonci vypátrali a napadli, střetnutí by skončilo se vší určitostí pro Američany tragicky. Kromě plavidel zničených nebo poškozených v Pearl Harboru by tak utrpěli další velmi vážné ztráty. I kdyby se úderný svaz utkal s oběma americkými letadlovými loďmi současně, neměli by Američané nejmenší naději, neboť nepoměr sil byl příliš veliký: proti Enterprise a Lexingtonu se 131 letouny by stálo šest japonských letadlových lodí nejméně s 350 letadly a kromě nich doprovodné bitevní lodi a křižníky.
Kdo ovšem nejvíce litoval, že nepřátelské letadlové lodi unikly zničení, byl velitel Spojeného loďstva admirál Jamamoto. Když na jeho vlajkovou loď došla zpráva, že letadlové lodi Tichomořského loďstva skutečně nebyly v Pearl Harboru zastiženy, operační důstojník Spojeného loďstva námořní kapitán Kamahito Kurošima okamžitě vypracoval rozkaz nařizující Nagumovi najít je a zničit. Před odesláním musel depeši schválit Jamamoto, ten ji ale zrušil. Vedly jej k tomu zřejmě stejné důvody, které zabránily Nagumovi souhlasit s podobným návrhem jeho důstojníků. Jamamoto ponechal plně na Nagumovi, aby sám rozhodl, jak se zachová; vycházel ze zásady, že je věcí velitele na moři, aby činil rozhodnutí.
Úderný svaz se vrátil do Japonska. Akagi a Kaga zakotvily na základně Kure ve Vnitřním moři 24. prosince 1941. Příští den dorazily Šókaku a Zuikaku. O tři dny později připluly od ostrova Wake Hirjú a Sórjú. Shromážděné davy vítaly posádky letadlových lodí s nesmírným nadšením a ovacemi, a zejména piloti, kteří provedli útok na Pearl Harbor, byli oslavováni jako národní hrdinové.
V kuloárech generálního štábu válečného námořnictva byla ale situace poněkud jiná. Zničení bitevních lodí Tichomořského loďstva bylo sice považováno za veliké vítězství, našla se ale řada hlasů, zejména z Jamamotova okolí, které Nagumovi vytýkaly, že se nesnažil
165
najít a potopit americké letadlové lodi – tvrdily, že místo návratu mohl svaz

odplout na japonskou námořní základnu Truk ve středních Karolínách, tam doplnit chybějící palivo a okamžitě se vydat je stíhat – a dále, že nepřikázal třetí útok na Pearl Harbor, který by zničil tamní veliké zásoby pohonných hmot. Nagumo se bránil tím, že plnil rozkaz, jenž mu přikazoval napadnout především bitevní lodi, letadla a vojenská zařízení na Oahu. Samozřejmě o takové odpovědi je možno diskutovat. Iniciativní a rozhodný velitel mohl skutečně jednat jinak. Nagumovým nejostřejším kritikem se stal Jamamotův operační důstojník kapitán Kurošima. Dokonce přímo Jamamotovi navrhl, aby Naguma z místa velitele svazu letadlových lodí odvolal, neboť vinou jeho váhavého rozhodování neskončila pearlharborská operace takovým úspěchem, jakého bylo možno dosáhnout. Jamamoto odmítl se zdůvodněním, které by sotva bylo rozhodujícím hlediskem v jiné zemi než v císařském Japonsku. Pravil:
‚Jak bych to mohl udělat? Nagumo je staromódní samurajský typ. Když jej sesadím, spáchá harakiri, protože to bude považovat za velké zneuctění."
Možná sehrál svoji roli i respekt syna vesnického učitele před aristokratickým admirálem, i když to byl jeho podřízený. Je ale pravda, že za ohledy k Nagumovi zaplatil Jamamoto a japonské válečné námořnictvo vysokou cenu, a jak uvidíme později, nejen v případě Pearl Harboru.
Zatímco Nagumův úderný svaz odplouval plnou rychlostí z blízko-sti Havajských ostrovů, nad hlavní americkou základnou v Tichomoří se převalovala oblaka kouře, planuly požáry a ozývaly se exploze střeliva na hořících lodích. Za japonského útoku bylo zabito, stalo se nezvěstnými nebo zemřelo na utrpěná zranění 2403 Američanů a 1178 jich bylo zraněno. Z 94 lodí, které se v zátoce nacházely, se jich 18 Japoncům podařilo potopit nebo těžce poškodit. Totálně zničeny byly bitevní lodi Arizona, Oklahoma a cvičná loď Utah. Potopeny nebo vrženy na břeh a později zachráněny byly bitevní lodi West
166
Virginia, California, Nevada a minonoska Oglala. Poškozeny byly bitevní lodi Tennessee, Maryland a Pennsylvania, křižníky Helena, Honolulu a Raleigh, torpédoborce Cassin, Downes a Shaw, mateřská loď hydroplánů Curtiss a dílenská loď Vestal. Na letištích bylo zničeno 188 letadel a 161 jich bylo poškozeno.
Při prvním pohledu tedy útok na Pearl Harbor představoval nesmírný úspěch japonských zbraní. Bylo tomu tak ale ve skutečnosti? Bitevní lodi, které utrpěly nejvíce, byly zastaralé, nemohly se rovnat rychlejším a modernějším japonským bitevním lodím, nemohly ani sloužit jako dostatečný ochranný doprovod pro americké letadlové lodi. Navíc většina z nich byla v relativně krátkém čase opravena, zmodernizována a nasazena do dalších bojů \ tichomořské oblasti: lehce poškozená Pennsylvania, kterou suchý dok, v němž se v době útoku nacházela, ochránil od nejvážnějšího nebezpečí, představovaného japonskými torpédy, se vrátila jako první do služby; již 20. prosince byla schopna dok opustit. Maryland a Tennessee byly opraveny v roce 1942, Nevada, California a West Virginia v roce následujícím. Po skončení útoku zůstalo na hladině zátoky 38 křižníků a torpé-doborců buď zcela nedotčených, nebo jen s drobnými šrámy; k tomu samozřejmě nutno přiřadit již zmíněnou skutečnost, že letadlové lodi, o jejichž zničení Japoncům nejvíc šlo, zůstaly mimo jejich dosah. Útočící japonské bombardéry zanechaly nepoškozenou i podstatnou část technického vybavení pearlharborské základny, včetně opravárenských kapacit, dílen a suchých doků, které byly s to již krátce po náletu začít s opravami méně poškozených plavidel. Stejně tak zůstala netknuta elektrárna, a především velké zásoby nafty nashromážděné v nádržích v okolí přístavu, celkem čtyři a půl milionu barelů. Jak se později vyjádřil velitel Asijského loďstva admirál Hart: „Kdyby Japonci zničili tyto zásoby, oddálili by americkou protiofenzívu v Tichomoří mnohem podstatněji než zničením bitevních lodí." Nepoškozena zůstala i pearlharborská ponorková základna, na které byl umístěn hlavní stan velitele loďstva.
Je tedy nutno učinit závěr, že všichni ti, kdo připravovali plán útoku na Pearl Harbor, včetně Jamamoťa, se dopustili osudové chyby, když za cíl náletů palubních letounů Nagumdvých lodí určili pouze
167
americké lodi a letadla a pominuli pozemní zařízení základny a zásoby paliva. Nagumo měl provést třetí nálet, bylo to v možnostech jeho úderného svazu. Kdyby se Japoncům podařilo zničit a poplenit Pearl Harbor natolik, aby byl jako základna velkého loďstva nadále nepoužitelný, Američanům by nezbyla jiná možnost než přesunout zbytky loďstva na západní pobřeží Spojených států a tím je úplně vyloučit z účasti na nadcházejících událostech v jihovýchodním Pacifiku.
Nyní se podívejme, k čemu by došlo, kdyby Američané včas rozpoznali hrozící nebezpečí a získali alespoň nejnutnější čas k přípravě obrany. Důležitou by se zřejmě stala protiakce amerických letadel z pozemních letišť. Provedení japonského útoku by ale nedokázala zabránit, i když japonské ztráty by byly

podstatně citelnější než oněch 29 sestřelených letounů. Američané by na druhé straně kromě letadel přišli i o stovky vycvičených mužů leteckých osádek, kteří takto zůstali uchráněni pro další boj. Souboj na moři by nutně skončil ještě tragičtěji; šest velkých japonských letadlových lodí představovalo ničivou sílu takové kapacity, proti jaké se Tichomořské loďstvo nemohlo v žádném případě postavit s nadějí na úspěch. Velmi objektivně tuto situaci popsal admirál Nimitz – nástupce admirála Kimmela
– když 3. dubna 1965 napsal náčelníkovi operačního oddělení ministerstva vojenského námořnictva admirálu Davidu L. McDonaldovi: „Několikrát jsem byl v posledních týdnech citován – a správně
– že jakkoli byly naše ztráty 7. prosince 1941 v Pearl Harboru citelné, mohly být ještě neskonale horší, kdyby se Japonci byli vrátili k dalším útokům na přístavní zařízení, sklady pohonných hmot a ponorkovou základnu. Tyto útoky by se daly zcela beztrestně, neboť k odporu nám toho zbylo jen velmi málo. Dále, byl jsem zcela správa ně citován, že jsem řekl, že díky pánubohu Kimmel nebyl s loďstvem na moři, aby se mohl utkat s japonským úderným svazem, který 7. 12. 1941 Pearl Harbor napadl. Úderný svaz měl jako celek rychlost nejméně o dva uzly vyšší než my a Kimmel by nebyl býval schopen Japonce přinutit k dělovému souboji, pokud by tomu nechtěli sami. Mohli jsme v té době mít k dispozici jednu letadlovou loď, ale pochybuji, že by se Lexington stačil k loďstvu připojit včas. A představte si nyní: šest japonských letadlových lodí vrhajících se na naše
168
staré lodi, které by byly bez letecké ochrany. Pokud by se Japonci chtěli vyhnout americkým leteckým útokům z pevniny, mohli střetnutí oddalovat až do vzdálenosti za akčním rádiem letounů z pozemních základen. Namísto potopení našich lodí v mělkých, chráněných vodách Pearl Harboru mohly být potopeny v hlubinách a my bychom ztratili všechny vycvičené muže místo oněch přibližně 2500 zahynulých v Pearl Harboru. Zůstalo by jen pár zkušených námořníků, kteří by mohli tvořit jádro posádek pro nově stavěná plavidla. Nejenže byly lodi nepřátelského úderného svazu rychlejší, byly také modernější a hlavní síla japonského loďstva pod Jamamotem jim ještě kryla záda pro případ potřeby. Nagumo, velitel úderného svazu, propásl velkou příležitost tím, že v útoku nepokračoval . . ."
Ve 2 hodiny 26 minut 7. prosince 1941 americká rozhlasová společnost WOR přerušila reportáž z fotbalového zápasu prvním šokujícím hlášením oznamujícím japonský útok na Pearl Harbor. Většina Američanů zprávu uslyšela krátce před třetí hodinou, kdy hlasatel společnosti CBS vstoupil do vysílání koncertu newyorského filharmo-nického orchestru. Brzy nato následovala zpráva, že Japonci bombardují americká a filipínská vojenská zařízení v blízkosti Manily.
Z čistě vojenského hlediska se Japonsko dopustilo při útoku na Pearl Harbor těžkých omylů. Ale největší chyba byla psychologického rázu. Než k útoku došlo, byly pocity vůči Japonsku rozmanité, ale jít do války kvůli japonským výbojům v Asii nebo protože se vzdálená Evropa nedokázala ubránit rozpínavosti nacistického Německa, do toho neměla velká část Američanů žádnou chuť. Podle průzkumů veřejného mínění jich takto uvažovalo až padesát procent. Jakmile se však v rozhlase ozvala první mimořádná hlášení, situace se změnila během hodiny. Zrádné napadení Pearl Harboru bylo pro všechny národní katastrofou, ponížením a hlubokou urážkou. S pár výjimkami 130 000 000 Američanů od té chvíle akceptovalo nutnost totální války. Vlna nenávisti vybuchla jako sopka. Dosáhla takových rozměrů, že rozvášněný dav porazil ve Washingtonu většinu japonských třešňových stromů a japonský jelen v newyorské zoologické zahradě pře-
169

pochybnosti. V roce 1973 jeden z nejbližších ministrových přátel James G. Stahlman napsal admirálu Kempu Tolleyovi, že mu Knox řekl, že v noci ze 6. na 7. prosince on, Stimson, Marshall, Stark a Har-ry Hopkins byli spolu s prezidentem v Bílém domě: všichni čekali na to, o čem věděli, že se stane – útok na Pearl Harbor. Nabízelo se potom jedno vysvětlení: při noční schůzce rozhodli odeslat na Havaj varování, které ale bylo později zrušeno, aniž o tom Knox věděl. Nejasnost kolem údajného nočního setkání prezidenta s vedoucími představiteli ozbrojených složek zůstala do dnešních dnů: kromě Knoxova přítele o něm nikdo další nehovořil a nebyl objeven ani žádný písemný důkaz, že k němu skutečně došlo. Je to jeden z velkých otazníků provázejících pearlharborskou tragédii.
V době, kdy ministr Knox prováděl na Havaji šetření, se v Kongresu ozvaly první hlasy žádající zjištění okolností, které Japoncům umožnily hlavní tichomořskou základnu překvapit nepřipravenou. Republikánský senátor Charles Tobey kritizoval Knoxe za to, že námořnictvo neučinilo náležitá opatření. ,,Co dělal průzkum,

který měl loďstvo chránit?" ptal se senátor. Bylo jasné, že jednota Kongresu, dosažená pod vlivem šoku z japonského útoku, bere rychle zasvé. Boj mezi izolacionisty, kteří po celá léta chtěli udržet Spojené státy mimo válečný konflikt, a přívrženci vstupu země do války zdaleka neskončil. Jeden z vůdců izolacionistů, americký národní hrdina letec Charles Lindbergh, si v těchto dnech zapsal do diáře: „Nyní se stalo to, čeho jsem se obával. Jsme v celosvětové válce a jsme na ni nepřipraveni jak z duchovního, tak z materiálního hlediska." K uklidnění vznikající bouře prezident Roosevelt na tiskové konferenci žádal novináře, aby nečinili předčasné závěry a vyčkali, až podá ministr Knox zprávu o svém šetření.
Knox se vrátil do Washingtonu 14. prosince a tentýž den předložil prezidentovi písemnou zprávu. Uvedl v ní, že japonský útok byl jak pro admirála Kirnmela, tak pro generálporučíka Shorta naprostým překvapením. Jeho počáteční úspěch, při kterém byly způsobeny prakticky všechny škody, umožnila nedostatečná připravenost obrany proti leteckému napadení, a to jak ze strany námořnictva, tak armády. Knox ale neobvinil ani Kimmela, ani Shorta ze zanedbání
172
povinností a poukázal na to, že žádný z nich neměl přístup k rozšifrovaným japonským depeším. Též uvedl, že Kimmel a jeho štáb byli přesvědčeni, že hlavní nebezpečí hrozí od nenadálého ponorkového útoku. Pokud se týkalo Shorta, obával se sabotáží, proto soustředil letouny, aby je bylo možno snadněji střežit, což naneštěstí z nich učinilo snadný cíl. Knox též poukázal na to, že některé důležité faktory byly zcela mimo odpovědnost obou havajských velitelů: především existence silné japonské páté kolony na Havaji a nebezpečí z tohoto faktu vyplývající, dále nedostatek moderních stíhacích letadel a nedostatek protiletadlových děl.
Prezident Roosevelt zřejmě neočekával, že ministrova zpráva bude do značné míry Kimmela se Shortem obhajovat a že její zjištění nepřinesou uspokojivé odpovědi na nepříjemné otázky kladené Kongresem a tiskem. Na dopoledne následujícího dne k sobě pozval Knóxe, Stimsona, Hulla a několik dalších vysokých činitelů. Knoxovi a Stimsonovi přikázal, aby každý z nich svolal tiskovou konferenci, novináře seznámil pouze s těmi částmi zprávy, které v ní označil, a aby nic dalšího zatím nezveřejňovali. Měli přiznat, že ani námořnictvo, ani pozemní síly na Havaji nebyly na útok připraveny, ale když se vzpamatovaly, byla obrana základny hrdinná. Z takto pojaté informace ovšem plynulo, že hlavní odpovědnost za to, k čemu došlo, spočívá na Kimmelovi a Shortovi. Nejvýznamnějším rozdílem mezi originálem Knoxovy zprávy a její interpretací pro veřejnost bylo vypuštění informace o tom, že Kimmel a Short nic nevěděli o rozšifrovaných japonských depeších naznačujících, že k válečným akcím může dojít každou chvíli, že na Oahu nebyla k dispozici dostatečná stíhací ochrana a protiletadlové dělostřelectvo a nebylo ani dostatečné vybavení radarovými aparaturami. Je pravdou, že zveřejnění faktu, že velitelé na Havaji neměli přístup k rozšifrovaným depeším, by znamenalo ohrožení jednoho z nejdůležitějších tajemství té doby; tedy z hlediska vyšších zájmů bylo zcela na místě, aby se o této věci nehovořilo. Ale veřejnost potom musela nabýt přesvědčení, že za vše mohli pouze Kimmel se Shortem. I na to bylo možno z hlediska vyšších zájmů přistoupit, situace si tento postup nemilosrdně vyžadovala, ale – a tady je klíčový moment pro hodnocení všech následují-
173
cích šetření pearlharborské katastrofy – do které doby nebo jak dlouho bylo třeba tyto závažné skutečnosti před veřejností tajit? To platí především pro vyšetřování prováděné po skončení války.
Ministr Knox se vrátil z Pearl Harboru se základními informacemi. Situace však vyžadovala důkladnější vyšetření. Již 15. prosince prezident Roosevelt Knoxovi sdělil, že hodlá jmenovat vyšetřovací komisi ve složení čtyř vysokých důstojníků – dvou z vojenského námořnictva a dvou z pozemních vojsk – a jednoho civilisty. Rozhodnutím z 18. prosince Roosevelt stanovil úkoly komise: „Zjistit a oznámit fakta týkající se útoku japonských ozbrojených sil na území Havaje 7. prosince 1941. Účelem požadovaného vyšetřování a zprávy bude poskytnutí podkladů pro spolehlivé rozhodnutí, zda nedbalost při plnění povinností, nebo omyl v úsudku ze strany příslušníků pozemních vojsk a námořnictva přispěly k úspěchu, kterého nepřítel při této příležitosti dosáhl; a jestliže ano, o jakou nedbalost nebo omyly šlo a kdo byl za ně odpovědný." Za členy komise byli jmenováni: soudce Nejvyššího soudu Spojených států Owen J. Roberts (předseda komise), admirál mimo službu William H. Standley, kontradmirál mimo službu Joseph M. Reeves, generálmajor mimo službu Frank R. McCoy a brigádní generál letectva v činné službě Joseph T. McNarney. Oba admirály vybral ministr Knox a oba generály ministr Stimson (s McCoyem se přátelil více než třicet roků a McNarney byl po

dlouhou dobu spolehlivým spolupracovníkem generála Marshalla). Na soudci Robertsovi se ministři shodli. Roosevelt proti tomuto složení komise neměl námitek. Ve stejnou dobu ministr Stimson Roosevelta informoval, že posílá na Havaj dva důstojníky, aby vystřídali velitele pozemních vojsk generálporučíka Waltera C. Shor-ta a velitele letectva pozemních vojsk brigádního generála F. L. Martina. Současně doporučoval, aby toto opatření bylo synchronizováno s obdobnými kroky na straně námořnictva a pak bylo vydáno společné prohlášení pro veřejnost.
17. prosince byl admirál Kimmel zbaven funkce velitele Ticho-mořského loďstva a prozatímním velitelem byl ustanoven viceadmi-rál William S. Pye, dosavadní velitel skupiny bitevních lodí loďstva. Mezitím bylo ve Washingtonu rozhodnuto, že novým velitelem loď-
174
štva bude jmenován kontradmirál Chester W. Nimitz, do té doby náčelník navigačního oddělení ministerstva vojenského námořnictva. Nimitz, současně povýšený do hodnosti admirála, dorazil na Havaj 31. prosince. I Nimitz byl šokován tím, co uviděl. Když jej motorový člun převážel od hydroplánu k přístavišti, důstojník, který jej očekával, vysvětlil zaraženému admirálovi, že člun křižující ve vodách zátoky loví mrtvá těla námořníků, která i po třech týdnech vyplouvají na hladinu. Při prvním setkání s Kimmelem mu Nimitz řekl: „Cítím s vámi. Totéž se mohlo stát komukoliv."
Jak vidno, změny v nejvyšším velení na Havaji byly učiněny, aniž se vyčkalo výsledků vyšetřování Robertsovy komise. Odvolaní důstojníci odlétali z Havajských ostrovů provázeni přáním všeho dobrého od svých podřízených. Zejména litovali odchodu admirála Kimmela, který byl v loďstvu považován za důstojníka vysokých morálních i pracovních kvalit. Viceadmirál Homer N. Wallin, v prosinci roku 1941 námořní kapitán a hlavní inženýr skupiny bitevních lodí umístěných v Pearl Harboru, muž, který po japonském útoku měl na starosti záchranu těžce poškozených lodí a jejich znovuuvedení do služby, napsal ve své knize vydané v roce 1968 o admirálu Kimmelovi toto: ‚Jeho odchodu jsme hluboce litovali, ale stav věcí vyžadoval, aby byl odvolán. Kdyby zůstal velitelem loďstva, bezpochyby by se stal jedním z největších hrdinů amerického vojenského námořnictva."
Když už došlo ke Kimmelově odvolání, třeba říci, že volba admirála Nimitze za jeho nástupce se ukázala velmi šťastnou. V prosinci 1941 to byl veřejnosti neznámý důstojník, kterému Roosevelt vzkázal po ministru Knoxovi: „Řekněte Nimitzovi, ať vyždímá z Pearl Harboru, co se jen dá, a zůstane tam, dokud válka nebude vyhrána!" Nimitz vkládané naděje splnil. Již zmíněný viceadmirál Wallin o něm prphlásil: „Velkoadmirál Nimitz byl prostý člověk, který v době války nevyhledával rozruch a komplikace. Stejně tak si neliboval ve sporech, a aby došel k rozhodnutím, která bylo třeba učinit, užíval zdravého rozumu. Uměl naslouchat, ale při rozhodování spoléhal na svůj vl,astní úsudek. Byl to muž, který v patřičné době získal důvěru všech tím, že jasně prokázal svoje schopnosti a dobrou vůli."
175
Ještě k jedné důležité změně v nejvyšším velení amerického vojenského námořnictva v této době došlo. 30. prosince 1941 byl dosavadní velitel Atlantského loďstva admirál Ernest J. King jmenován do nově zřízené funkce vrchního velitele loďstva Spojených států. Podléhala mu všechna americká loďstva na všech mořích a odpovědný byl pouze ministrovi vojenského námořnictva a prezidentovi. V květnu 1942, když byl admirál Stark odvolán z funkce náčelníka operačního oddělení ministerstva, byl výkonem této funkce též pověřen King.
Ustavení Robertsovy komise americká veřejnost přivítala, zejména hodnotila, že předsedou je zkušený a zasloužilý soudce, jehož osoba měla být zárukou kvality vyšetřování. Ne všichni Američané však měli stejné pocity.
Když se Rooseveltův předchůdce na prezidentském stolci Herbert Hoover dozvěděl o jmenování svého přítele generála Franka McCoye členem komise, zaslal mu blahopřání, ale současně psal: „Když bylo Japoncům doručeno 26. listopadu 1941 Hullovo ultimátum, já a řada dalších zkušených jsme věděli, že to dříve nebo později bude znamenat válku, a také jsme to řekli . . . Chci poukázat na toto: upozornilo ministerstvo zahraničí armádu a námořnictvo na ultimátum a jeho vážný význam? Jestliže ano, sdělili to washingtonští ministři války a námořnictva předsunutým základnám? Jediný důvod, proč toto píši, je obava, že nějaký admirál nebo nějaký generál v Tichomoří se může stát obětním beránkem za činnost nebo nečinnost na vyšších místech a může být spácháno velké bezpráví."
Komise začala jednat hned 18. prosince, tentýž den, kdy bylo o-známeno její ustavení. Již v 10 hodin dopoledne před ni předstoupili náčelník generálního štábu generál Marshall a náčelník oddělení válečného plánování brigádní generál Leonard T. Gerow a předložili seznam varovných depeší odeslaných generálporučíku

Shortovi. Jednání komise začalo v takovém spěchu, že Marshall a Gerow již dávno odešli, když teprve dorazil ze Saň Diega povolaný pátý člen komise admirál H. Standley, který teprve ve Washingtonu se od ministra Knoxe dozvěděl o svém jmenování. První, co jej zarazilo, byla účast
176
generála McNarneye v komisi; jak může aktivní člen generálního štábu být nestranný při posuzování otázek týkajících se odpovědnosti svých nadřízených? Ten den byl slyšen j^ště admirál Stark. Po skončení jednání Standley, který až do ^ku 1938 zastával vysokou funkci náčelníka operačního oddělení ministerstva vojenského námořnictva, takže bylo třeba jeho hlas brát vážně, vyjádřil svoje námitky proti způsobu jednání komise. Vůbec totiž nebylo ujasněno, podle jakých procedurálních pravidel má pracovat – podle pravidel platných pro armádní, námořní nebo civilní vyšetřovací tribunály? Svědkové nevypovídali pod přísahou, komisi nebylo dáno právo předvolávat je pod hrozbou sankce za neuposlechnutí, z jednání nebyl pořizován doslovný záznam. Vzhledem ke Standleyho protestům byl požádán Kongres, aby společnou rezolucí obou komor potřebná oprávnění komisi udělil. Stalo se tak až po dvou dnech.
19. prosince byli vyslýcháni zpravodajští důstojníci armády a námořnictva a komisi byly poskytnuty „všechny dokumenty mající vztah k Pearl Harboru". Ve skutečnosti dostala pouze japonskou depeši o řtrnácti částech, která došla velvyslanci Nomurovi 6. a 7. prosince, ale žádný z mnoha jiných rozšifrovaných dokumentů vysílaných Japonci v konzulárním kódu. Bez těchto materiálů samozřejmě nebylo možné, aby zjistila rozsah informací, které měl Washington před 7. prosincem k dispozici, ani nemohla ověřit, které z nich byly postoupeny admirálu Kimmelovi a generálu Shortovi.
22. prosince všichni členové komise přiletěli do Honolulu a příští den vyslechli generála Shorta. Ten prohlásil, že Marshallovo varování z 27. listopadu považoval za příkaz k tomu, aby zabránil sabotážím a podvratné činnosti ze strany japonského obyvatelstva. Byl sice upozorněn, že nepřátelské akce mohou být zahájeny v kteroukoliv chvíli, ale současně mu bylo přikázáno, aby nechal Japonce provést první akt nepřátelství. Možnost průzkumu a dalších opatření, která by za takové situace považoval za potřebná, byla omezena instrukcí nepoplašit civilní obyvatelstvo a neprozradit jejich smysl. Navíc, když o tom, co učinil, informoval Washington, nebylo mu vůbec řečeno, že pokyny špatně pochopil.
27. prosince se Robertsova komise přesunula do Pearl Harboru,
177
Není bez významu, že pochybnosti sdílel i nový vrchní velitel loďstva Spojených států admirál King, který později napsal: „Zdá se mi, že tato komise nepronikla ke skutečné podstatě věci, ale pouze vybrala obětního beránka, aby uspokojila veřejný požadavek svrhnout na někoho odpovědnost za pearlharborský debakl. Například admirálu Kimmelovi nebyly položeny důležité otázky, ani mu nebyla poskytnuta náležitá příležitost, aby se obhájil. Ve skutečnosti on i generál Short byli odepsáni v politickém zájmu."
Bylo tedy zřejmé, že vyšetřování Robertsovy komise jen vyvolalo potřebu dalšího a podrobnějšího zkoumání celé záležitosti a způsobilo mnoho hořkosti jak ve vojenských, tak i v politických kruzích.
25. ledna 1942 se admirál Kimmel dozvěděl, že generál Short požádal o penzionování. Následující den odeslal svoji vlastní žádost. Obě žádosti byly posuzovány na schůzce prezidenta a ministra války Stimsona. Roosevelt ministra instruoval, aby týden počkal a potom ohlásil, že oba důstojníci podali žádosti o penzionování, které jsou zvažovány. Po dalším týdnu bude oznámeno, že byly přijaty s výhradou, že to nebrání eventuálnímu řízení před válečným soudem. Zmínka o válečném soudu měla v podstatě zabránit vzniku domněnek, že vláda a prezident nad oběma „zločinci" drží ochrannou ruku. Ve skutečnosti si v tuto dobu nikdo ve Washingtonu válečný soud s Kimmelem a Shortem nepřál, naopak bylo třeba se mu vyhnout za každou cenu. Jeden důvod byl logický: byla válka a podrobné projednávání záležitosti obou důstojníků před soudem by mohlo ohrozit vojenská tajemství. Byl ještě druhý důvod a pravděpodobně závažnější: takové jednání by odhalilo všechny nedostatky zprávy Rabertsovy komise a mohla vyjít najevo kompromitující zjištění, kterým se Ro-bertsova komise snažila zabránit stůj co stůj.
Zpráva o penzionování obou havajských velitelů byla zveřejněna v druhé polovině února 1942. Kimmel se poté přestěhoval z Kalifornie do Bronxvillu ve státě New York a začal pracovat v newyorské loděnici, kterou vedl jeho starý přítel admirál Frederik R. Harris. Generál Short si našel zaměstnání v Dallasu u pobočky automobilky
180

Ford vyrábějící džípy, kde jako jeden z ředitelů dohlížel na jejich expedici k bojujícím vojskům. Jak patrno z vývoje událostí v několika příštích letech, na rozdíl od admirála Kimmela, který boj za svoji-re-habilitaci a zbavení obvinění za údajný lví podíl na tragédii Pearl Harboru nikdy nevzdal, generál Short se do značné míry smířil s osudem. V letech války všechnu svoji energii věnoval vykonávané práci a doufal, že při probíhajících vyšetřováních musí pravda vyjít najevo. Když se tak nestalo, věřil, že jej ospravedlní historie.
Na podzim roku 1943 se admirál Kimmel rozhodl věnoval své obraně všechen čas. Ukončil zaměstnání v loděnici a přestěhoval se do Washingtonu. Na jeho žádost mu ministr Knox dal souhlas, aby mohl v archívech ministerstva prostudovat všechny materiály vztahující se k Pearl Harboru. Věda, že boj bude těžký, potřeboval si Kimmel zajistit pomoc dobrého právníka. Obrátil se proto na penzionovaného kapitána vojenského námořnictva Roberta A. Lavendera. Ten mu neodmítl své služby, ale odmítl stát se jeho hlavním právním poradcem, protože jako specialista na patentové právo se k takovému úkolu necítil dostatečně kvalifikován. Kimmel poté požádal o zastupování vynikajícího bostonského právníka Charlese B. Rugga. Když se Rugg seznámil s dostupnými materiály, souhlasil, neboť došel k přesvědčení, že Kimmel a Short jsou obviňováni nespravedlivě.
Brzy nato se zdálo, že přišla příležitost, na kterou Kimmel čeká. 12. února 1944 ministr Knox nařídil penzionovanému admirálovi Thomasů C. Hartovi, bývalému veliteli Asijského loďstva, aby vyhledal svědky a pod přísahou zaznamenal jejich výpovědi týkající se japonského útoku na Pearl Harbor. Pověřovací dokument uváděl: „Vzhledem k tomu, že určití příslušníci námořnictva s vědomostmi vztahujícími se ke zmiňovaným událostem mají nebo brzy mohou mít nebezpečná poslání daleko od Spojených států . . ., jeví se jako nezbytné v zájmu toho, aby bylo zabráněno, že svědectví budou zmařena jejich smrtí nebo nevyhnutelnou nepřítomností, aby jejich výpovědi týkající se zmíněného japonského útoku byly zaznamenány a uchovány." A protože admirál Kimmel byl na věci hluboce zainte-
181

nést King, který ten den Forrestala zastupoval, neměl námitek. Ještě tentýž den se začal A. Lavender prokousávat hromadami depeší, až vybral třiačtyřicet těch, o nichž se domníval, že s nimi měl být Kim-mel před dvěma a půl roky seznámen. Později Lavender napsal: „Když jsem seděl na židli a díval se na vybrané depeše a potom na hromady dalších, dělalo se mi špatně, neboť jsem si uvědomil, co by tyto informace byly znamenaly pro Kimmela a příslušníky Tichomoř-ského loďstva, kteří zahynuli." Krátce nato však telefonoval na ministerstvo vojenského námořnictva zástupce generála Marshalla a ostře protestoval proti tomu, že byla Lavenderovi umožněna prohlídka tajného archívu.
Obě vyšetřovací komise zahájily jednání 7. srpna 1944 v budovách vzdálených od sebe jen několik set metrů. Prvním svědkem předvolaným před Armádní komisi byl náčelník generálního štábu generál Marshall. Na řadu dotazů odpověděl, že si vzpomíná jen matně, a když generál Russell, jehož averze vůči Marshallovi byla veřejným tajemstvím, začal s dotazy takříkajíc ,,na tělo", Marshall prohlásil: „Musím už jít. Mám něco, co nemůže čekat." Tím jeho výslech prozatím skončil. Byl slyšen i ministr Stimson a řada vysokých důstojníků. Významný byl výslech plukovníka Rufuse F. Brattona, náčelníka sekce zpravodajského oddělení ministerstva války pro Dálný Východ? Bratton potvrdil, že večer 6. prosince 1941 osobně předal Marshallo-vu tajemníkovi plukovníku Bedellu Smithovi třináct částí rozšifrované japonské noty. Plukovník Otis K. Sadtler ze spojovacího oddělení ministerstva války vypověděl, jak 5. prosince 1941 seznámil Bedella Smithe a náčelníka oddělení válečného plánování brigádního generála Leonarda Gerowa se zachyceným „meteorologickým" hlášením a jak oba pokládali za zbytečné varovat Havaj, přestože z vlastní iniciativy již varování pro Filipíny, Panamu a Havaj připravil. Slyšen byl i kapitán Safford, který mimo jiné opakoval, že depeše obsahující „meteorologické" hlášení stále nejsou v archívech k nalezení. Později byl znovu předvolán generál Marshall, který na část otázek odpověděl písemně. Vysoce dramatická situace vládla po většinu doby i při jednání Námořní vyšetřovací komise. Jedním z nejdůležitějších svědků byl ad-
186
mirál Stark. Zdálo se, že bývalý náčelník operačního oddělení trpí ztrátou paměti. Například si vůbec nepamatoval, kde byl v sobotu večer 6. prosince 1941, ani si nepamatoval, že by ten večer obdržel třináct částí japonské depeše. Další svědek, kontradmirál R. E. Schu-irmann, bývalý Stárkův styčný důstojník na ministerstvu zahraničí, se při řadě dotazů odvolával na povinnost zachovávat státní tajemství a odmítl odpovídat. Došlo i k další významné kuriozitě: ministerstvo vojenského námořnictva odmítlo s odvoláním na vojenské tajemství

uvolnit pro potřeby komise třiačtyřicet depeší vybraných před několika dny v jeho archívu kapitánem Lavenderem. Když přes dlouhá jednání ministerstvo stále odmítalo depeše vydat, admirál Kimmel pohrozil, že svolá tiskovou konferenci a tam oznámí, že vyšetřovací komisi je odpírán přístup ke klíčovým informacím nezbytným pro posouzení celé věci. „Válečná lest" zabrala a již příští den měla komise část materiálů k dispozici. Kapitán Lavender popsal, jakým způsobem členové komise, admirálové, kteří po léta vykonávali vysoké velitelské funkce, reagovali, když byly depeše čteny: „Nikdy jsem neviděl tři důstojníky, a byli to velmi schopní důstojníci, tak zblednout, jak se stalo, když poslouchali čtení těch věcí . . . Admirál Murfin uhodil tužkou o stůl tak, že odlétla tři metry. Admirál Kalbfus se prostě schoulil do sebe a admirál Andrews – nikdy jsem neviděl nikoho vypadat tak zle."
25. srpna 1944 měl v Oklahoma City pronést důležitou řeč republikánský kandidát na funkci prezidenta Spojených států guvernér Thomas E. Dewey. Objevily se pověsti, že v ní bude zasvěceně hovořit o Pearl Harboru. Okamžitě zasáhl generál Marshall a vyslal za Deweym svého důvěrníka plukovníka Cartera Clarka s dopisem, který si před odesláním dal ještě schválit admirálem Kingem. Žádal guvernéra, aby v zájmu utajení skutečnosti, že Američané četli a stále ještě čtou purpurový kód, všechny zmínky o Pearl Harboru, které by mohly toto tajemství ohrozit, vynechal. Dewey, který několik dnů předtím prohlásil, že Roosevelt byl odpovědný za „šokující stav našeho obranného programu" v měsících předcházejících Pearl Harboru
187
a že Amerika byla zcela nepřipravena na válku, byl tvrdý politický matador a ovlivnit jej nebylo snadné. Marshall musel vyvinout ještě další značné úsilí, než jej přiměl ke slibu, že o všem, co je mu známo o rozluštěných japonských kódech, ve svých předvolebních projevech pomtčí.
29. srpna předstoupil před Námořní vyšetřovací komisi kapitán Laurance Safford a vypověděl v podstatě totéž co před Armádní komisí. Znovu byl vyslýchán admirál Stark, který během své výpovědi několikrát přiznal, že ve světle pozdějších událostí hluboce lituje, že admirála Kimmela dostatečně neinformoval o tom, jak byla situace vážná. Byl slyšen i generál Marshall. Opět zvolil taktiku nepamatování si. Kimmelův hlavní právní zástupce Rugg jej vyslýchal velmi opatrně, bylo mu totiž jasné, že kdyby generála s nejvyšší hodností v americké armádě a po celou válku náčelníka generálního štábu začal příliš tisknout ke zdi před komisí složenou z důstojníků, mohl by věc svého klienta ohrozit. Stačilo mu, že Marshallovy vyhýbavé odpovědi snižovaly věrohodnost jeho výpovědi.
Po Marshallově výslechu komise odletěla na Havaj. Tam mimo jiné vyslechla i korvetního kapitána Kramera, bývalého náčelníka překladatelské sekce Úřadu námořní rozvědky. Kramer potvrdil, že na vlastní oči viděl 3. nebo 4. prosince 1941 „meteorologické" hlášení, a uvedl jeho obsah. Měl je v rukou a předal fregatnímu kapitánovi Saffordovi, který je odnesl do kanceláře náčelníka spojovacího oddělení kontradmirála Noyese. Na otázku, zda podle jeho vědomostí bylo hlášení odesláno náčelníku operačního oddělení admirálu Stárkovi, Kramer odpověděl: ‚Jsem si jist, že bylo."
Po návratu do Spojených států komise 13. září vyslechla v Saň Francisku admirála Richmonda Kellyho Turnéra. Zpočátku prohlásil, že o „meteorologickém" hlášení nic neví, ale později se rozpomněl. Vypověděl: „Admirál Nóyes mne zavolal telefonem. V kterou dobu nebo který den, si nemohu vzpomenout, myslím, že to bylo 6. prosince. Řekl něco v tom smyslu: ‚Přišla meteorologická zpráva' nebo něco takového." Na dotaz, zda byl o hlášení informován admirál Stark,
188
Turner odpověděl: „Ne ode mne. Mám za to, že jej informoval admirál Noyes." Příští den byl vyslýchán Noyes a ten popřel, že by kdy obdržel nějaké rozšifrované japonské „meteorologické" hlášení a že by o něm s někým hovořil!
.
Koncem roku 1944 měli Američané volit nového prezidenta. Kandidátem číslo jedna byl opět demokrat Franklin D. Roosevelt, který by zvolením vstoupil do čtvrtého období v úřadě, protikandidátem za Republikánskou stranu byl Thomas E. Dewey. Tragédie Pearl Har-boru stále zůstávala pro obě soupeřící strany velmi citlivým předmětem sporů. 26. září demokratický kandidát na úřad viceprezidenta senátor Harry S. Truman publikoval článek obviňující Kimmela z projevené nedbalosti. Admirál odpověděl dopisem, ve kterém označil obvinění za falešná a založená na zprávě soudce Robertse, která pominula základní fakta, a tvrdě se ohradil proti neustálému uvádění nepravd a polopravd o celé záležitosti. Text dopisu byl předán tisku a vyvolal bouři, ve které republikáni vytáhli na obranu obou havajských velitelů. Bílý dům současně dostával spoustu dopisů žádajících, aby vláda už konečně přestala skrývat pravdu o Pearl Harboru a označila pravé viníky

tragédie. Ministr Stimson si zapsal do deníku: „Prezident nemá vůbec obavy o výsledek námořního vyšetřování, ale"dělá si starosti s armádním a rád by jeho skončení posunul až na dobu po volbách."
Námořní vyšetřovací komise předložila ministru Forrestalovi svoji závěrečnou zprávu 19. října. Nelze přesně říci, co očekával prezident Roosevelt, ale obsah zprávy byl v naprostém protikladu s nálezem vyšetřovací komise soudce Robertse. Uváděla, že admirál Kimmel neobdržel z Washingtonu všechny informace, které byly k dispozici, a nemůže mu být kladeno za vinu něco, co nemohl předvídat. Admirál Stark tím, že neposlal Kimmelovi důležité zprávy, které měl a které se týkaly situace Japonska, neprokázal takovou míru správného úsudku, jaká se od něj čekala.
189
20. října předložila závěrečnou zprávu Armádní vyšetřovací komise. Zpráva konstatovala, že generálporučík Short vyvinul velké úsilí, aby pozemní síly na Havajských ostrovech byly připraveny k obraně, ale současně jej kritizovala, že v rozhodující době učinil pouze opatření proti sabotážím. Až překvapivě tvrdě komise odsoudila postup náčelníka generálního štábu Marshalla. Kladla mu za vinu, že:
a) dostatečně Shorta neinformoval o mezinárodní situaci a pravděpodobném vypuknutí války,
b) přehlédl Shortovo hlášení, že činí pouze opatření proti sabotážím,
c) neupozornil Shorta večer 6. prosince a dopoledne 7. prosince (washingtonského času), že hrozí nebezpečí bezprostřední roztržky s Japonskem,
d) neprověřil stav připravenosti Shortova havajského velitelství po „válečném" varování z 27. listopadu a neučinil v tomto směru žádné rozhodnutí, navzdory akutní hrozbě války. Ještě tvrdší kritika byla obsažena v dodatečné přísně tajné zprávě. V ní bylo Marshallovi a ministerstvu války vytýkáno, že odeslali na Havaj velmi málo informací o hrozícím nebezpečí války. Tajná zpráva -konstatovala: „Depeše zaslané na Havaj jak armádou, tak námořnictvem obsahovaly pouze zlomek těchto informací. Havajské velitelství neobdrželo žádný pokyn založený na uvedených informacích s výjimkou depeše z 27. 11. 1941. Bylo by bývalo možné zaslat bezpečnou cestou informace plně dostačující k tomu, aby byli velitelé na Havaji správně orientováni." Tajná zpráva pokračovala zmínkou o „meteorologickém" hlášení a o velmi nevhodném zacházení s čtr-náctidílnou japonskou notou. Doslova uváděla: „Nemůže být sporu o tom, že mezi 4. a 6. prosincem byla hrozba vypuknutí války v sobotu nebo v neděli, to jest 6. nebo 7. prosince, zcela jasná a definitivní. Do dopoledne 7. prosince bylo Spojeným státům známo všechno, co Japonci plánují, s výjimkou konečné depeše instruující japonské velvyslanectví předložit čtrnáctou část spolu s třinácti částmi dlouhé noty v jednu hodinu odpoledne 7. prosince, tedy v tutéž hodinu a minutu, kdy na Pearl Harbor začaly padat pumy."
V nově postaveném Pentagonu, kam se přestěhovalo ministerstvo
190
války na začátku roku 1943, vyvolaly závěry Armádní a Námořní vyšetřovací komise úplně deklasující zprávu soudce Robertse z ledna roku 1942 zděšení. Hned ale bylo jasné, že nová zjištění musí být utajena do doby, než nálož v nich skrytá ztratí alespoň část své nebezpečnosti. Obdobně tomu bylo i v ministerstvu vojenského námořnictva. Ministr Forrestal předběžně sdělil tisku, že zatím je zpráva považována za důvěrnou, a okamžitě požádal admirála Kinga, aby zhodnotil, která její část by mohla ohrozit současné válečné úsilí, a proto musí být utajena. Nikdo ze zasvěcených nepochyboval, že bude prohlášena za přísně tajnou prakticky celá.
7. listopadu 1944 šli Američané k volebním urnám. Franklin Děláno Roosevelt zvítězil ve 36 a jeho soupeř guvernér Dewey pouze ve 12 státech Unie. Roosevelt se stal počtvrté prezidentem Spojených států.
Rozhodnutí o tom, co a v jakém rozsahu z výsledků šetření Armádní a Námořní vyšetřovací komise zveřejnit, předcházela spousta zákulisních dohadů. Ministr války Stimson byl ochoten informovat veřejnost celkem objektivně, včetně přiznání toho, že část viny za nepřipravenost pearlharborské základny na nepřátelský útok nese Washington. Ministr námořnictva Forrestal váhal a prezident Roosevelt měl v úmyslu říct co nejméně. 1. prosince 1944 vydala obě ministerstva prohlášení k výsledkům vyšetřování, která předtím prezident schválil. Stimson si k obsahu prohlášení v diáři postěžoval: „ . . .je to jen tolik, kolik jsme Forrestal a já mohli dosáhnout při prezidentově pokynu, že bychom neměli zajít příliš daleko."
Reakce tisku, veřejnosti a republikánské části Kongresu byla velmi kritická. Noviny napadaly vládu, že pokračuje v zastírání pravdy o Pearl Harboru, totéž tvrdili republikáni v Kongresu. Na druhé straně demokrati prohlašovali, že v

době války nelze víc říct. Nakonec bylo zcela jasné, že dokud válka neskončí, odhalení všech faktů o Pearl Harboru a veřejné vyšetřování nebude možné.
191
Kritika, která následovala po zveřejnění upravených závěrů vyšetřovacích komisí, přiměla ministra Stimsona k tomu, že pověřil majora Henryho Christiana Clausena dalším šetřením. V pověřovacím dokumentu ministr uvedl: „V souladu s názorem hlavního právního poradce ministerstva jsem rozhodl, že budu pokračovat ve vlastním vyšetřování, dokud všechna fakta nebudou vyjasněna tak, jak je to jen možné, a dokud nebudou shromážděny všechny výpovědi svědků, kteří znají materiální fakta. Vydal jsem příslušné příkazy, aby tohoto výsledku bylo dosaženo." Major Clausen byl zkušený právník a při jednání Armádní vyšetřovací komise fungoval jako pomocník jejího hlavního právního poradce.
V únoru roku 1945 započal s prvními výslechy a zpočátku se soustředil na objasnění nejvíc diskutovaného japonského „meteorologického" hlášení. Vyslechl plukovníka Mosese Pettigrewa, před Pearl Harborem zástupce plukovníka Brattona. Pettigrew prohlásil, že kolem 5. prosince 1941 mu někdo, nemohl si už vzpomenout kdo, ukázal „meteorologické" hlášení naznačující, že japonsko-americké vztahy jsou v akutní krizi. On sám měl po přečtení japonské depeše dojem, že se mjiže stát cokoliv, a na pokyn někoho, opět se nemohl upamatovat koho, připravil informaci pro Pearl Harbor. Dalším vyslechnutým důstojníkem byl plukovník Carlisle Dusenbury, který Clausenovi podepsal přísežné prohlášení o tom, že právě on dal Pet-tigrewovi pokyn, aby načrtl depeši pro zpravodajského důstojníka pozemních vojsk na Oahu, upozorňující na význam „meteorologického" hlášení.
Clausen, teď už povýšený na podplukovníka, tedy objevil další dů-v kazy toho, že „meteorologické" hlášení, jehož kopie nebylo možno v archívech nalézt, skutečně existovalo. Současně ale oznámil ministru Stimsonovi, že odhalil důležitá svědectví prokazující, že generál-poručík Short měl víc informací o hrozícím nebezpečí, než kdy přiznal. Údajně Short věděl i o „meteorologickém" hlášení. Stimson podplukovníka vyslal do Pearl Harboru a poté do Evropy.
V Německu Clausen hovořil s Bedellem Smithem, bývalým tajemníkem generála Marshalla. Smith, nyní už generálporučík a náčelník štábu vrchního velitele spojeneckých vojsk v západní Evropě generá-
192
la Eisenhowera, zpočátku odmítal s podplukovníkem vůbec jednat, ustoupil až před autoritou ministra války. Ve své výpovědi potom zcela popřel tvrzení plukovníka Otise K. Sadtlera> který uvedl před Armádní vyšetřovací komisí, že 5. prosince 1941 požádal Smithe a tehdejšího náčelníka oddělení válečného plánování generála Gero-wa, aby mu schválili odeslání varování na Havaj, což oba odmítli. Též popřel tvrzení plukovníka Brattona, který před Armádní komisí uvedl, že mu v předvečer útoku na Pearl Harbor předal třináct částí rozšifrované japonské noty. Smith trval na tom, že 6. prosince 1941 odešel z kanceláře už v sedm hodin večer, takže jej Bratton nemohl zastihnout.
O několik týdnů později Clausen hovořil v Cannes s generálem Gerowem. Ten též odmítl tvrzení plukovníka Sadtlera. Popřel, že by kdy viděl „meteorologické" hlášení, a popřel, že by mu plukovník Bratton doručil večer 6. prosince 1941 třináctidílnou japonskou notu.
Plukovník Bratton byl v době Clausenova vyšetřování šéfem zpravodajské služby americké části Spojenci obsazeného Berlína. Když jej Clausen vyzval, aby přijel do Paříže k výslechu, silně se znepokojil. Již dříve měl potíže s generálem Marshallem ohledně svých tvrzení týkajících se zpravodajských materiálů, které Marshallovi předal před útokem na Pearl Harbor, a nyní měl obavu, že akce proti němu pokračují a mohou dostat nepříjemný spád. Před odjezdem dokonce předal svému příteli zapečetěnou obálku určenou prezidentovi Spojených států, aby ji v případě, nevrátí-li se zpátky do Berlína, odevzdal jeho rodině. V Paříži Clausen předložil Brattonovi řadu přísežných prohlášení, která během svého vyšetřování nashromáždil. Když si plukovník přečetl výpovědi generálů Smithe a Gerowa, ustoupil od svých předchozích tvrzení. Uvedl, že si nyní vzpomíná lépe než v době, kdy vypovídal před Armádní vyšetřovací komisí, že si lépe uvědomuje řadu souvislostí a událostí, a proto svoji výpověď mění.
Po Brattonovi Clausen vyslýchal ve Washingtonu plukovníka Sadtlera. I ten, seznámen s tvrzeními vysokých a nyní válečnou slávou obestřených důstojníků, svá dřívější svědectví odvolal. Prohlásil, že 5. prosince 1941 nejednal ani se Smithem, ani s Gerowem ohledně
193
odeslání varování na Havaj a žádné „meteorologické" hlášení neviděl. V Bostonu Glausen vyslechl bývalého náčelníka zpravodajského oddělení ministerstva války generála Milese. Miles popřel, že by se 5. prosince 1941 setkal s plukovníky

Brattonem a Sadtlerem a jednal s nimi o „meteorologickém" hlášení.
Kolem osmdesáti tisíc kilometrů urazil podplukovník Clausen, než v září roku 1945 svoje vyšetřování skončil. Ale nakonec mohl ministru Stimsonovi předložit uspokojivý výsledek. To nejnepříjemnější ze závěrečné zprávy Armádní vyšetřovací komise, svědectví plukovníků Brattona a Sadtlera týkající se nejbližších spolupracovníků náčelníka generálního štábu, bylo vyvráceno.
V době, kdy podplukovník Glausen trávil celé měsíce na cestách, probíhala další dvě vyšetřování. První z nich bylo zahájeno v září roku 1944 na popud generála Marshalla. Podle jeho instrukcí byl pověřen plukovník Carter W. Clark shromážděním výpovědí týkajících se depeší, které Japonci vysílali v konzulárním kódu, a veškerých svědectví o varování odeslaném generálem Marshallem v poledních hodinách 7. prosince 1941 generálporučíku Shortovi na Havaj. Toto vyšetřování vedené s dlouhými přestávkami se protáhlo až do srpna roku 1945. Nepřineslo však nic významného.
Nové vyšetřování událostí souvisejících s japonským útokem na Pearl Harbor nařídil začátkem května roku 1945 i ministr vojenského námořnictva Forrestal a pověřil jím admirála H. Kenta Hewitta. Forrestal prohlásil, že předchozí vyšetřování vedená admirálem Thomasem G. Hartem a Námořní vyšetřovací komisí nevyčerpala všechny možnosti ke shromáždění důležitých svědectví. Hewitt měl vyslechnout další osoby a podle potřeby znovu i ty, kteří již vypovídali. K ruce měl dva pomocníky: korvetního kapitána Johna F. Sonnetta a námořního poručíka J. F. Beachera, oba právníky, kteří provedli většinu výslechů.
Nejvýznamnějším svědkem v průběhu Hewittova vyšetřování byl kapitán Laurance Safford. Sonnett s ním měl tři dlouhé rozhovory. Kapitán Safford později napsal: „Od prvního setkání mi bylo zřejmé,

že korvetní kapitán Sonnett jedná spíš jako ‚obhájce' admirála Starka a bývalého ministra Knoxe než jako pomocník vyšetřujícího důstojníka. Jeho snahou bylo dokázat nesprávnost dřívějších výpovědí, které byly nepříjemné všem ve Washingtonu, přimět ‚nepřátelské' svědky k jejich změně a tam, kde nemohl svědectví zvrátit, vnést do něj prvky pochybností. A především se snažil, abych změnil svou výpověď týkající se ‚meteorologického' hlášení a abych nabyl dojmu, že trpím halucinacemi . . . Sonnett se mě snažil přesvědčit, že ‚meteorolo-gické' hlášení neexistovalo, že mě šálí paměť . . ." Safford dál zaznamenal, jak mu během výslechů Sonnett tvrdil: ‚Jste zřejmě jediný, kdo kdy viděl ‚meteorologické' hlášení. Je velmi pochybné, že vůbec existovalo. Rada svědků, které jste jmenoval, popřela jakoukoliv vědomost o něm. I když svou výpověď změníte, nevrhne to na vás špatné světlo."
Safford však navzdory všemu přesvědčování a nástrahám setrval na svých předchozích tvrzeních, a to i při posledním výslechu vedeném osobně admirálem Hewittem. Když výslech skončil, otázal se admirála, zda má stále pochybnosti o existenci „meteorologického" hlášení. Než mohl Hewitt odpovědět, ozval se Sonnett: „Samozřejmě, já neřídím toto vyšetřování a nevím, jak se admirál rozhodl, ale mám velké pochybnosti, že ‚meteorologické' hlášení bylo kdy vysíláno." Admirál chvíli uvažoval a pak pravil: „Nejste oprávněn zjišťovat moje názory, ale odpovím na vaši otázku. Kromě vašeho ničím nepodporovaného svědectví není dalšího důkazu o existenci ‚meteoro-logického' hlášení. Nepochybuji o vaší upřímnosti, ale myslím, že jste zaměnil některé jiné hlášení obsahující zmínku o větru s tím, které jste očekával."
Následující den Sonnett vyslýchal bývalého náčelníka překladatelské sekce Úřadu námořní rozvědky, teď už kapitána Alwina Krame-ra. Na rozdíl od Safforda nemocný a nervově vyčerpaný Kramer svoje předchozí výpovědi o tom, že videi „meteorologické" hlášení s textem „Východní vítr, déšť", změnil. Prohlásil, že sice skutečně hlášení viděl, ale jeho textem si poté, co o tom přemýšlel, není jist; mohl se vztahovat ke Spojeným státům, ale také k Velké Británii nebo Nizozemí. Obdobný nátlak jako na Safforda a Kramera Sonnett

vyvíjel-i na další svědky. Nebylo potom pro nikoho překvapením, že závěrečná zpráva admirála Hewitta předložená v polovině července roku 1945 konstatovala, že před útokem na Pearl Harbor nebyla rozšifrována žádná depeše, která by obsahovala kód zmiňující Spojené státy. Hewitt sice kritizoval admirála Starka za to, že neupozornil admirála Kimmela na jiné depeše, zejména v týdnu bezprostředně předcházejícím útoku, ale současně prohlásil, že Kimmel měl k dispozici dostatek informací naznačujících, jak je nebezpečí války vážné.
17. srpna 1945 vydal císař Hirohito japonským vojskům rozkaz k zastavení palby. Konec války byl na dohled. Před ministry Stimso-nem, Forrestalem a před Harrym S. Trumanem, který 12. dubna usedl na prezidentský stolec uprázdněný smrtí F. D. Roosevelta, vyvstala nutnost splnit dva závazky z minulých let: slib, že až to

válečná situace dovolí, budou zveřejněny závěrečné zprávy Armádní a Námořní vyšetřovací komise, a slib Fórrestalova předchůdce Knoxe umožnit admirálu Kimmelovi obhájit se před válečným soudem.
Truman, Stimson a Forrestal po dlouhém zvažování rozhodli obě zprávy zveřejnit, jinak by vláda mohla být nadále obviňována, že tají pravdu o Pearl Harboru. Pokládali však za nutné předložit je veřejnosti s podrobnými stanovisky obou ministrů, která měla sloužit k otupení kritiky washingtonských institucí. Pokud šlo o soud s Kim-melem, Truman s jeho konáním předběžně souhlasil.
Zprávy byly zveřejněny 29. srpna a ministry i prezidenta nepříjemně překvapila reakce většiny novinových a rozhlasových komentátorů: oba dokumenty i stanoviska ministrů označili za nedostačující, účelové a alibistické. A objevoval se stále důraznější požadavek důkladného a konečného vyšetření všeho, co s Pearl Harborem souviselo. V Sněmovně reprezentantů i v Senátu byly podány návrhy, aby se tentokrát vyšetřování ujal Kongres Spojených států.
Začátkem září byl jmenován „Spojený výbor Kongresu pro vyšetřování útoku na Pearl Harbor a událostí a okolností s tímto souvisejících". Sestával z pěti senátorů a pěti poslanců, z nichž tři senátoři a tři poslanci byli demokraté a dva senátoři a dva poslanci republiká-
196
ni. Vzhledem k demokratické většině byl i za hlavního právního poradce výboru vybrán demokrat, newyorský právník William D. Mit-chell. První problémy se objevily ještě dříve, než výbor začal oficiálně jednat. Republikánský senátor Owen Brewster oznámil, že podle jeho informací chybějí v archívech záznamy čtyř stanic odposlouchávajících japonskou rádiovou korespondenci v kritické době předcházející Pearl Harboru. Záznamy jedné z nich byly prokazatelně zničeny s odůvodněním, že pro jejich skladování není místo. Republikánský poslanec Bertrand Gearhart upozorňoval, že chybějí i všechny záznamy týkající se velmi důležitého „meteorologického" hlášení.
Jednání výboru začalo 15. listopadu 1945 v budově Senátu za účasti stovky novinářů, kolem čtyř set diváků a filmové záběry pořizovalo pět kamer. Přítomni byli i admirál Kimmel a generálporučík Short se svými právními poradci. Již po třech dnech jednání republikáni obvinili na tiskové konferenci demokraty, že se snaží zneužít činnosti výboru k očištění Rooseveltovy vlády. Demokraté rozčileně odpovídali, že taková slova nejsou nic jiného než jedovatý útok na zesnulého prezidenta. A tímto duchem sporů a vzájemné nedůvěry byly poznamenány i další dny a týdny jednání.
Jedním z důležitých svědků byl bývalý náčelník oddělení válečného plánování ministerstva války, nyní hrdina z normahdského bojiště, generálporučík Leonard T. Gerow. Gerow způsobil senzaci, když vzal na sebe veškerou vinu za nedostatečné a matoucí „válečné" varování odeslané generálu Shortovi na Havaj 27. listopadu 1941. Na otázku právního poradce výboru Mitchella, zda odpovědnost za obsah varování nespočívala na generálu Marshallovi a ministru Stimso-novi, zda z titulu svých funkcí neměli na takové věci dohlížet, Gerow odpověděl: „Ne, pane. Já byl poradcem náčelníka generálního štábu a já jsem měl ku pomoci skupinu 48 důstojníků. Bylo tedy mou povinností" dohlížet na kvalitu odesílaných depeší, a jestliže se objevila nějaká nejasnost, oddělení válečného plánování na ni mělo písemně upozornit náčelníka generálního štábu. Jak jsem řekl, já jsem vedl oddělení, proto jsem já odpovědný."
Na první pohled generálporučík Gerow jako jeden z mála washingtonských vysokých důstojníků otevřeně přiznal svůj díl odpo-
197
vědnosti za tragické události. Skeptici však okamžitě měli po ruce i jiné vysvětlení: Gerow tehdy odpovídal za chod jednoho oddělení ministerstva, ale v žádném případě za obsah zásadních instrukcí odesílaných velitelům vojenských oblastí a jeho „otevřenost" má za cíl sejmout vinu z generála Marshalla a připravit atmosféru pro jeho výpověď před výborem.
Marshall, který krátce předtím přestal vykonávat funkci náčelníka generálního štábu pozemních vojsk, byl 28. listopadu 1945 .prezidentem Trumanem vyznamenán jedním z nejvyšších amerických vyznamenání jako muž, který „víc než kdo jiný ovlivnil vítěznou strategii", a 29. listopadu ho Truman jmenoval svým zvláštním vyslancem v Číně. Ještě před odjezdem měl Marshall předstoupit před Spojený vyšetřovací výbor Kongresu. Jeho výslech byl zahájen 6. prosince. Generál vypovídal zdánlivě sebejistě a s přehledem, ale u citlivých otázek se uchyloval ke stejné taktice jako před rokem a půl před Armádní vyšetřovací komisí – nevzpomínal si přesně, nepamatoval se. Tak odpověděl i na otázku, zda mu bylo známo, že asi týden před Pearl Harborem námořnictvo nic nevědělo o svazu japonských letadlových lodí, nebo na otázku, co dělal večer 6. prosince 1941. Když se jej právní poradce výboru Mitchell zeptal: ‚Jste si jist, že jste ten

večer nebyl v Bílém domě?", Marshall odpověděl: „Ne, pane, vůbec ne." To mohlo znamenat, že tam byl i že tam nebyl. Nepříjemné chvíle pro Marshalla nastaly, jakmile se vedení výslechu ujali republikánští členové výboru. Senátor Ferguson jej nakonec přiměl k přiznání, že brigádní generál Gerow neměl vůči generálporučíku Shortovi žádnou pravomoc, nemohl tedy být odpovědný za obsah varovných depeší odesílaných na Havaj. Dále že Marshall jako náčelník generálního štábu byl jediným důstojníkem, kterému Short podléhal, a tedy pouze on byl odpovědný za to, že Shortovi nebylo nařízeno udržovat potřebný stav pohotovosti, že ve Washingtonu večer 6. a dopoledne 7. prosince 1941 nebyl ve službě žádný odpovědný důstojník, který by mohl rozhodovat za Marshallovy nepřítomnosti – což platilo zejména o nedělním dopoledni, kdy se Marshall projížděl na koni –, a že tedy velení armády nebylo v takovém stavu pohotovosti nebo neučinilo taková opatření, jaká vyžadovala situace, kterou
198
podle všeho nešlo nazvat jinak než kritickou. Marshall doznal, že neví, proč admirál Kimmel nedostával informace získávané čtením purpurového kódu a ostatních japonských kódů, že předtím, než byly v lednu roku 1942 zveřejněny závěry vyšetřovací komise soudce Ro-bertse, byla jistá její zjištění se souhlasem prezidenta Roosevelta utajena.
S přestávkami se generál Marshall před vyšetřovacím výborem objevoval téměř celý týden. Těžké chvíle mu připravil i republikánský poslanec Frank Keefe, bývalý prokurátor. Otázal se Marshalla přímo, zda jako náčelník generálního štábu neměl za povinnost věnovat náležitou pozornost hlášení generálporučíka Shorta, který po „válečném" varování z 27. listopadu 1941 oznamoval do Washingtonu, že učinil pouze opatření proti sabotážím. S vyhýbavou odpovědí Keefe vyjádřil velkou nespokojenost a pokračoval dotazem, zda tedy armáda – ústy generála Marshalla – přisuzuje odpovědnost za pearlhar-borskou tragédii generálporučíku Shortovi. Nato Marshall pravil: „To jsem nikdy neprohlásil, pane. Mám za to, že generál Short dostal závazný pokyn, aby vzhledem k možnému útoku Japonců uvedl své síly do pohotovosti. A jeho síly do takového stavu pohotovosti uvedeny nebyly." Na závěrečnou Keefeho otázku, zda Marshall sám pociťuje nějakou odpovědnost za katastrofu v Pearl Harboru, generál odpověděl, že přebírá odpovědnost pouze za to, že si nepovšiml, že Shortova depeše reagující na zaslané varování nehovoří o plné pohotovosti jeho vojsk. Hned však vysvětloval, že jako náčelník generálního štábu měl globální odpovědnost, nemohl proto věnovat pozornost každé ze stovek depeší přicházejících do jeho úřadu. Nicméně všechny generál Marshall svým vystoupením před vyšetřovacím výborem nepřesvědčil. Následující den reportér newyorského listu Journal--American napsal, že generálova výpověď v něm zanechala dojem, že se snažil, jak jen mohl, svalovat vinu na své podřízené.
20. prosince byl vyslýchán kontradmirál Richmond Kelly Turner, v době útoku na Pearl Harbor náčelník oddělení válečného plánování ministerstva vojenského námořnictva. Turner odvolal svoji výpověď učiněnou před rokem a půl před Námořní vyšetřovací komisí, kdy prohlásil, že náčelník spojovacího oddělení kontradmirál Noyes
199
mu oznámil, že bylo zachyceno „meteorologické" hlášení, což znamenalo roztržku a pravděpodobnou válku mezi Japonskem a Spojenými státy. Teď Turner vypověděl, že při výslechu před Námořní komisí byl popleten, ale nyní si vzpomíná přesně, že 5. prosince 1941 mu Noyes oznámil telefonem, že bylo zaznamenáno první z „meteorologických" hlášení s textem „Severní vítr, jasno", což se vůbec netýkalo japonsko-amerických vztahů. Turner též uvedl, že před Pearl Harbo-rem jej Noyes opakovaně ujistil, že admirál Kimmel dostává tytéž informace z rozšifrovaných japonských depeší, jaké má k dispozici Washington. Když byl Turner upozorněn, že toto Noyes popřel už před Námořní vyšetřovací komisí, prohlásil, že má pro to jediné vysvětlení: když o tom v roce 1941 s Noyesem hovořili, tak si nerozuměli!
31. prosince začal výslech admirála- Harolda R. Starka. Stark neměl před výborem tutéž pozici jako vysoce vážený a respektovaný generál Marshall; na pokyn ministra Forrestala byl Stark penzionován, což jeho postavením otřáslo v základech. Brzy bylo zřejmé, že i demokratičtí členové vyšetřovacího výboru jej považují za spoluviníka pearlharborské tragédie. Byl proto podroben ostrému výslechu a přinucen až nedůstojně manévrovat. Když se jej například poslanec Ge-arhart zeptal, zda nestrávil večer 6. prosince 1941 ve společnosti generála Marshalla, Stark odpověděl, že vysloveně to vyloučit nemůže, ale myslí si, že tehdy spolu nebyli. Ale k admirálově cti třeba říci, že během celé své obsáhlé výpovědi se nikdy nesnažil zbavovat odpovědnosti na úkor někoho jiného.
15. ledna 1946 vystřídal jednaseďmdesátiletého hlavního právního poradce Spojeného vyšetřovacího výboru demokrata Williama D. Mitchella, jehož zdravotní stav se silně zhoršil, republikán Seth W. Richardson. Demokratická většina

výboru jej akceptovala jen proto, aby umlčela hlasy vytýkající výboru nedostatek nestrannosti.
Téhož dne předstoupil jako svědek admirál Kimmel. Úvodem přečetl dlouhé a pečlivě připravené prohlášení, ve kterém vysvětloval a obhajoval svoje počínání ve funkci velitele Tichomořského loďstva. Pravil, že kdyby měl v době před napadením Pearl Harboru informace, které znal Washington, byl by loďstvo zachránil. Pak byl Kimmel
200
po několik dnů nemilosrdně zpovídán demokratickými členy výboru. Senátor Lucas se jej otázal: „Prokázal jste od 24. listopadu do okamžiku útoku, tedy v době, kdy jste věděl, že válka je prakticky na spadnutí, onu vysokou schopnost správného úsudku, která byla nezbytná pro muže vaší funkce a hodnosti?" „Ano," odpověděl admirál bez zaváhání. ,Jinými slovy, admirále, říkáte nyní výboru pod přísahou, že jste se od 24. listopadu do 7. prosince 1941 nedopustil žádné chyby nebo omylu v úsudku?" pokračoval senátor v útoku. „Řekl bych," odvětil Kimmel, „zeje to správný závěr a je to také závěr, ke kterému došla Námořní vyšetřovací komise složená ze tří admirálů vybraných ministerstvem námořnictva . . ." Dalším členem vyšetřovacího výboru, který admirála pranic nešetřil, byl demokratický poslanec John W. Murphy známý tím, že jako prokurátor žaloval pětačtyřicet případů vraždy a neprohrál ani jeden z nich. Kimmel však obstál a ku pomoci mu přispěli republikáni. V pondělí 21. ledna 1946, když jeho výslech skončil, poslanec Gearhart podrobil „válečné" varování z 27. listopadu 1941 tvrdé kritice jako zcela nedostatečné a svůj projev uzavíral otázkou, jak může být Kimmel odsuzován za to, že se nechal v Pearl Harboru zaskočit, když všichni hodnostáři ve Washingtonu s postavením daleko vyšším než on a lépe informovaní – včetně prezidenta, náčelníka generálního štábu armády a náčelníka operačního oddělení námořnictva – tvrdili, že je japonský útok překvapil?
Po Kimmelovi byl vyslýchán generálporučík Short. Ve svém úvodním slově prohlásil: „Byl jsem vybrán jako příklad, jako obětní beránek za katastrofu. Jsem si jist, že kdyby generální štáb čestně přiznal, že nedokázal odhadnout nebezpečí překvapivého útoku, že by to veřejnost pochopila tehdy i nyní. Namísto toho mi podstrčili ,černého Petra' a já jsem mlčel, dokud se mi nedostalo příležitosti na tomto veřejném fóru." Vyšetřování Robertsovy komise Short přirovnal k in-kvizičnímu tribunálu, kdy neměl příležitost slyšet výpovědi ostatních svědků a klást jim otázky k podpoře své obhajoby.
K výslechu byl pozván i soudce Nejvyššího soudu Spojených států Owen J. Roberts. Mezi některými členy výboru a arogantním Robert -sem došlo k ostrým střetům a Roberts nakonec musel, i když velmi
201
neochotně, přiznat, že v průběhu vyšetřování, které vedl, se například vůbec nezabýval „meteorologickými" hlášeními a že mu ani nebylo známo, že Knox, Stimson, Marshall a Stark pravidelně dostávali informace ze zachycované japonské rádiové korespondence. Z toho plynulo, že v době svého vyšetřování vůbec nemohl posoudit, kolik závažných informací nebylo velitelům na Havaji sděleno. Přesto však Roberts tvrdohlavě setrvával na tom, že závěry jeho komise byly správné. Tvrdil, že měl rozhodnout o tom, zda Kimmel a Short dostali dostatek informací, aby si mohli být vědomi vážnosti situace a aby udržovali své síly náležitě připraveny na možný útok. A on i ostatní Členové jeho komise došli k závěru, že havajští velitelé věděli vše, co potřebovali vědět, a přesto nezbytná opatření neučinili; jejich vina je tedy nepochybná.
O několik dnů později měli předstoupit před Spojený vyšetřovací výbor svědci z nejdůležitějších – kapitán Laurance Safford a korvet-ní kapitán Alwin Kramer – a osvětlit záhadu neustále diskutovaného japonského „meteorologického" hlášení. Hlavní právní poradce výboru Richardson se spolu s demokratickými členy výboru snažili již předtím, než oba důstojníci začali vypovídat, význam „meteorologického" hlášení zneváží t. Tvrdili, že je to v podstatě mnoho povyku pro nic, protože i kdyby takové hlášení Japonci vysílali a bylo ministerstvem války či vojenského námořnictva zaznamenáno, nemohlo to nikterak významně rozšířit poznatky, které odpovědní činitelé obou institucí už stejně měli. Demokraté dávali jasně najevo, že nejsou přesvědčeni, že „meteorologické" hlášení vůbec existovalo. Na druhé straně republikáni prohlašovali, že význam jeho existence spočívá v tom, že kdyby je Washington náležitě využil, mohl být japonský útok na Pearl Harbor odražen.
Výslech kapitána Safforda začal 1. února 1946. Potvrdil, že 4. prosince 1941 bylo zachyceno japonské hlášení naznačující možnost vypuknutí války v nejkratší době. Jeho výpověď vzbudila senzaci, protože byla v rozporu s tím, co tvrdili generál Marshall, admirál Stark, viceadmirál Wilkinson a generálmajor Miles. Příští den Safford veřejně obvinil korvetního kapitána Johna Sonnetta, právního

poradce admirála Hewitta. Prohlásil, že při vyšetřování prováděném v polovině roku 1945 se jej Sonnett snažil přimět k tomu, aby odvolal tvrzení o existenci „meteorologického" hlášení, učiněná před Armádní a Námořní vyšetřovací komisí. Současně Safford opakoval, že všechny kopie „meteorologického" hlášení se ztratily.
Safforda zejména vyslýchal hlavní právní poradce výboru Richardson. Snažil se seč byl, aby jeho svědectví zpochybnil. Odehrál se například tento dialog: Richardson: „Proč by někdo chtěl zahalit pláštěm tajemství a zničit depeši s ‚meteorologickým' hlášením, o které uvádíte, že přišla 4. prosince? Proč by to udělal?" Safford: ‚Je lidské snažit se zastírat chyby." Richardson: ‚Jakou chybu máte na mysli v souvislosti se zmiňovanou
depeší?"
Safford: „Skutečnost, že nebylo odesláno válečné varování. Skutečnost, že pokus odeslat je byl v ministerstvu vojenského námořnictva vyššími činiteli zmařen a ministerstvo války se o to ani nepokusilo."
Richardson: „Vy se tedy domníváte, že ač měli takovou depeši v ruce, důstojníci námořnictva i armády i prezident Spojených států, prostě všichni zapomněli, že hrozí válka, a zapomněli jí využít?" Safford: ‚Já nevím, proč nebylo varování odesláno." Richardson: ‚Já se domnívám, kapitáne, že důvodem bylo to, že žádné ‚meteorologické' hlášení ze 4. prosince neexistovalo. Vy se mnou nesouhlasíte?" Safford: „Nesouhlasím."
Výslech kapitána Safforda trval téměř celý týden. Členové demokratické většiny vyšetřovacího výboru mu připravili perné chvíle, ale Safford, i když dával – jako už několikrát předtím – v sázku svoji kariéru, vytrval. Neustále tvrdil, že „meteorologické" hlášení existovalo, ale bohužel nebylo rozhodujícími činiteli vzato na vědomí.
V této souvislosti je třeba zmínit zajímavou událost, ke které došlo několik týdnů předtím, než kapitán Safford stanul před Spojeným vyšetřovacím výborem. Do ústředí radiorozvědky spojovací služby vojenského námořnictva ve Washingtonu byl v polovině měsíce listopadu 1945 přeložen poddůstojník Ralph T. Briggs, tentýž Briggs, který
202
203
začátkem prosince 1941 na odposlechové stanici „M" zaslechl japonské „meteorologické" hlášení a zaznamenal je. Safford, který už po řadu měsíců marně pátral po jeho kopiích, je sice ještě neobjevil, ale zato zjistil, že byly podepsány šifrou RT, což byla šifra poddůstojníka Briggse. Požádal proto Briggse, aby jej navštívil v jeho kanceláři, a poddůstojník mu potvrdil, že to byl skutečně on, kdo před čtyřmi roky hlášení tokijského rozhlasu zaznamenal, a vzpomněl si přesně i na jeho text: „Higaši no kaze ame (Východní vítr, déšť)." Když se Safford Briggse otázal, zda je ochoten svědčit před vyšetřovacím výborem Kongresu, Briggs, domnívaje se, že kapitán je oprávněn s ním jednat i požádat ho o svědectví, souhlasil.
Asi dva dny po tomto rozhovoru dostal Briggs rozkaz, aby se dostavil k veliteli svého oddělení, námořnímu kapitánovi Johnu S. Har-perovi. Ten jej přijal nanejvýš stroze a žádal vysvětlení, na základě jakého oprávnění jednal s kapitánem Saffordem a jak to, že on, velitel, nebyl o celé věci informován. Konsternovaný poddůstojník se snažil vysvětlit, že vzhledem k hodnosti a funkci kapitána Safforda měl za to, zeje vše náležitě projednáno. Nato Harper pravil: „Nemohu vám sdělit důvody, proč vám to říkám, ale víc se Saffordem nebudete o této věci hovořit. Máte výslovný zákaz setkat se s ním v jeho kanceláři, a pokud budou nějaké další dotazy nebo žádosti ohledně oné záležitosti, okamžitě mi to budete hlásit. A nebudete svědčit při žádném vyšetřování. Je vám to jasné, Briggsi?" Briggs byl naprosto vyveden z míry a bylo zřejmé, že ani Harper není ve své kůži. Nakonec Harper, již méně stroze, dodal: „Snad jednou pochopíte důvody pro toto opatření." S tím Briggse propustil. (Obsah rozhovoru s kapitánem Harperem Briggs reprodukoval 13. ledna 1977; tehdy pořízený záznam byl Národní agenturou pro bezpečnost odtajněn v roce 1980.)
Briggs si dobře uvědomoval, že jakýkoliv další kontakt s kapitánem Saffordem by mohl velmi vážně ohrozit jeho kariéru. Aby byla situace ještě horší, Briggsova mladá žena nedávno oslepla a rodina byla zcela závislá na poddůstojníkově slušně placeném zaměstnání. Ale Briggs byl velmi čestný a statečný muž. Věděl, že kapitán Safford, kterého si vážil, je v souvislosti s existencí či neexistencí „mete-
204
orologického" hlášení tiskem označován za zmateného člověka nebo dokonce i lháře, proto podstoupil riziko a o svém rozhovoru s kapitánem Harperem ho informoval. Safford; když se vzpamatoval z šoku, Briggsovi poděkoval a omluvil

se za potíže, které mu nechtěně způsobil. I kapitán Safford byl mužem mimořádných morálních kvalit. Přestože Briggsovo svědectví by pro něj mělo nesmírný, se vší pravděpodobností rozhodující význam, nikdy jeho jméno neuvedl. Dobře věděl, že kapitán Harper nemohl jednat o vlastní újmě, musel dostat pokyn z patřičně vysokých míst, a proto další kroky by zřejmě Briggsovi zničily existenci. Ale současně si Safford uvědomoval, jaké úsilí je stále vyvíjeno, aby nevyšla najevo celá pravda o Pearl Harboru. S tímto vědomím předstupoval před vyšetřovací výbor, a přesto na své výpovědi nic nezměnil.
Po Saffordovi svědčil kapitán Alwin Kramer. Kramer, který v minulosti rozhodujícím způsobem Safforda podpořil a jehož svědectví, zejména před Námořní vyšetřovací komisí, bylo jedním z hlavních důkazů existence „meteorologického" hlášení, později řekl korvetní-mu kapitánu Sonnettovi, že sice toto hlášení viděl, ale není si jist, zda se týkalo Spojených států nebo jiné země. Nyní všichni s napětím očekávali, jak se Kramer zachová. Ten však vypovídal ve shodě s tím, co řekl Sonnettovi, a zopakoval, že se domnívá, že zemí zmiňovanou v japonském hlášení byla Anglie.
Dalším z důležitých svědků byl plukovník Rufus F. Bratton, který Armádní vyšetřovací komisi v polovině roku 1944 řekl, že doručil 6. prosince 1941 třináct částí rozšifrované japonské noty plukovníku Bedellu Smithovi a generálu Leonardu Gerowovi, ale později, když byl vyslýchán podplukovníkem Clausenem, svoji výpověď změnil. Teď Bratton prohlásil, že už nemůže s jistotou říci, zda onu noc japonskou notu Smithovi a Gerowovi předložil nebo ne. Na vysvětlenou dodal: „Nepochybuji o čestnosti a integritě každého z nich, a jestliže tvrdí, že jsem jim tu noc notu nedoručil, potom mne musela moje paměť zklamat."
Po Brattonovi se dostavil jako svědek plukovník Otis K. Sadtler, na konci roku 1941 operační důstojník spojovacího oddělení ministerstva války. Sadtler, stejně jako Bratton, při výslechu podplukov-

níkem Clausenem odvolal svoji výpověď učiněnou před Armádní vyšetřovací komisí. Nyní se však na rozdíl od zastrašeného Brattona nebo Kramera ke své původní výpovědi vrátil. Podrobně Spojenému vyšetřovacímu výboru vylíčil, jak s rozšifrovaným „meteorologickým" hlášením navštívil Bedella Smithe a sdělil mu, že již informoval Gerowa a Milese. Sadtler ze svých poznámek citoval text varování, které tehdy navrhl pro americké základny na Havaji, Filipínách a v Panamě. Znělo: „Spolehlivé informace naznačují vypuknutí války s Japonskem ve velmi blízké budoucnosti. Učiňte veškerá opatření k zabránění opakování Port Arthuru. Uvědomte námořnictvo. Mar-shall." Varování však nikdy nebylo odesláno.
Republikánský senátor Keefe Sadtlera žádal, aby se jasně vyjádřil, zda jednoznačně a bezvýhradně odmítá tvrzení generálů Smithe a Gerowa popírajících, že by je s textem a významem japonského hlášení seznámil. „Absolutně," odpověděl plukovník. „Hovořil jsem s oběma." Potom dodal, že „meteorologické" hlášení bylo nejdůležitější rozšifrovanou depeší, jakou kdy v životě měl v rukou. Poslanec John W. Murphy, člen výboru za stranu demokratů, se znovu snažil význam hlášení snížit dotazem, proč je Sadtler považuje za tak-mimořádné, když již před ním existovala řada jiných a též důležitých rozšifrovaných depeší. „Bylo posledním slovem," odpověděl plukovník. „V jakém smyslu?" ptal se dál poslanec. „Znamenalo," vysvětloval plukovník, „že všechno už je jasné. Teď už jsme to měli celé před sebou. Byla to depeše, na kterou jsme čekali s napjatými nervy."
Dalším svědkem byl fregatní kapitán Lester Robert Schultz, který pozdě večer 6. prosince 1941, tehdy v hodnosti námořního poručíka, přinesl Rooseveltovi rozšifrovanou třináctidílnou japonskou depeši doručenou do Bílého domu kapitánem Kramerem. Schultz podrobně popsal situaci, kdy prezident i jeho důvěrník Harry Hopkins depeši přečetli a Roosevelt prohlásil: „To znamená válku!", ale jak ani prezident, ani Hopkins neučinili žádné opatření, prezident dokonce nepokládal ani za nutné vyvolat admirála Starka z divadla. Schultz přesnosfí a přesvědčivostí své výpovědi nenechal nikoho na pochybách, že mluví naprostou pravdu.

Během tří měsíců a pěti dnů své činnosti Spojený vyšetřovací výbor Kongresu po 67 dnů vyslýchal za účasti veřejnosti svědky. Třicet devět výpovědí bylo zaznamenáno na 14 000 stranách zápisu. Přesto nebyla předvolaná řada svědků, které republikánská menšina výboru pokládala za důležité, mezi nimi například ministr Forrestal a gene-rálporučík Bedell Smith. Oficiálně bylo vyšetřování uzavřeno 23. května 1946. Komentátor listu New York Times napsal: „Kongresové vyšetřování Pearl Harboru, jedno z nejdelších a nejmimořádnějších v historii kterékoliv země, tento týden skončilo, ale mlha obvinění a pochybností, která tak dlouho nad touto tragédií ležela, byla rozptýlena jen zčásti."
Mezi členy Spojeného vyšetřovacího výboru nyní začal ostrý boj o obsah závěrečné

zprávy. Přestože předseda výboru demokratický senátor Alben Barkley vyjádřil naději, že zpráva bude jednomyslná, republikáni jej nenechali na pochybách, že budou dvě. Nakonec ke zprávě předložené demokratickou většinou připojili své podpisy republikánští poslanci Gearhart a Keefe. Gearhart údajně vzhledem k potížím, které měl ve svém volebním obvodu, a v zájmu toho, aby uhájil poslanecký mandát, Keefe s výhradami uvedenými ve čtyřia-dvacetistránkovém osobním stanovisku publikovaném den po zveřejnění závěrečné zprávy. Republikánští senátoři Ferguson a Brewster vydali vlastní menšinovou závěrečnou zprávu.
Většinová zpráva představovala jistý kompromis mezi stanovisky demokratů a republikánů, kteří pod ní připojili své podpisy. Uváděla, že ve Washingtonu i na Havaji si byli plně vědomi nebezpečí leteckého útoku na Pearl Harbor, že katastrofa byla umožněna chybami armády i námořnictva, že zpravodajská oddělení a oddělení válečného plánování pozemních vojsk i námořnictva pochybila tím, že Havaj nebyla uvedena do takového stavu pohotovosti, jaký předpokládalo „válečné" varování z 27. listopadu 1941, a že svědectví prokázala, že ministerstva války a vojenského námořnictva se též neměla 6. a 7. prosince 1941 na pozoru tak, jak vyžadovala hrozba bezprostředního vypuknutí války. I menšinová zpráva senátorů Fergusona a Brewstera se vyhnula kritice Rooseveltovy vlády a předních činitelů
207
ministerstev války a námořnictva, přestože byla na základě výsledků vyšetřování plně odůvodněná.
Veřejnosti tedy byla předložena velká suma shromážděných faktů, aniž byla provedena jejich náležitá analýza a jí odpovídající závěry. V každém případě však bylo po skončení práce Spojeného vyšetřovacího výboru Kongresu zřejmé, že další diskuse o příčinách pearlhar-borské tragédie a odpovědnosti za ni jsou formálně natrvalo nebo alespoň nadlouho skončeny.
Admirál Kimmel a generálporučík Short mohli mít jediné uspokojení: konečně se jim podařilo včlenit do oficiálních materiálů jejich vysvětlení a stanovisko ke všemu, z čeho byli obviňováni, a přispět k tomu, že bylo shromážděno tolik důkazního materiálu, jak jen bylo možno. Víc v tuto dobu dosáhnout nemohli. Bylo nutno ponechat budoucím historikům, aby oproštěni od vášní, vlivů a všemožných tlaků na základě tohoto uchovaného materiálu podíl odpovědnosti obou důstojníků na tragédii ze 7. prosince 1941 znovu posoudili.
Přes určitou kritiku washingtonských institucí obsaženou v závěrečných zprávách musela americká veřejnost, nebo alespoň její velká část, dojít po skončení kongresového vyšetřování opět k přesvědčení, že na admirálu Kimmelovi a generálporučíku Shortovi skutečně spočívá hlavní část viny za nepřipravenost Pearl Harboru na japonský útok a za těžké ztráty, které při něm americké ozbrojené síly utrpěly. Řada zasvěcených ale dál neskrývala svoji nespokojenost. Bývalý velitel pearlharborské základny admirál Harry Yarnell prohlásil: „Nejostudnějším rysem celé záležitosti bylo zřejmé rozhodnutí ze strany Washingtonu ponechat vinu na bedrech havajských velitelů. Neúplná a jednostranná zpráva soudce Robertse, okolnosti penzionování Kimmela a Shorta, pokusy ministerstev války a vojenského námořnictva zabránit Námořní a Armádní vyšetřovací komisi v přístupu k rozšifrovaným depeším, jmenování tajných komisí sestávajících z jednoho člověka, které měly ve vyšetřování pokračovat, a nakonec neschopnost Spojeného vyšetřovacího výboru Kongresu zajistit si přístup k potřebným archívním materiálům jsou skvrnou na historii našeho národa."
208
Celkem devět vyšetřování bylo tedy během čtyř roků provedeno k objasnění okolností pearlharborské tragédie, jedno z nich dokonce Spojeným výborem obou komor Kongresu. Přesto nebyly otazníky, pochybnosti a podezření odstraněny. Až v polovině sedmdesátých a zejména na začátku osmdesátých let, po odtajnění velkého množství archivovaného materiálu a po zveřejnění vzpomínek a výpovědí některých z přímých účastníků těchto událostí, vešla ve známost řada významných skutečností. A tam, kde nebylo odhaleno vše, je již možno přistoupit k dedukcím založeným ne na pouhých spekulacích, ale na nově zjištěných faktech.
Prezident Roosevelt se po vypuknutí války v Evropě ocitl ve složité situaci. Tento realisticky smýšlející politik pochopil, jaké nebezpečí představuje pro celý svět, včetně Spojených států, dravý nástup nacistického Německa, jehož armády ovládly v roce 1940 prakticky celou Evropu a smrtelně ohrožovaly Velkou Británii. O rok později se na východě nacistické hordy draly k Moskvě a většina západních stratégů nevěřila, že Sovětský svaz bude dlouho schopen klást odpor. Na Dálném východě číhalo na svou příležitost zmilitarizované Japonsko, jeho armády útočily v Číně a bylo jasné, že i agresivní plány tokijské vládnoucí kliky jsou dalekosáhlé. Přes rozdílnost společenského zřízení Spojených států a Sovětského svazu byl zájem obou mocností v tuto chvíli shodný: agresivnímu

blokuje třeba postavit se vší mocí a potřít jej. Roosevelt byl o této nutnosti přesvědčen a správně pokládal Hitlerovo Německo za nepřítele číslo jedna. Ale vlivná skupina amerických izolacionistů majících oporu především v řadách Republikánské strany byla proti vstupu Spojených států do války odehrávající se na druhé straně oceánu a jejich krátkozraká politika svazovala ruce prezidentovi a politikům smýšlejícím jako on. Roosevelt jen těžko prosazoval omezené formy pomoci Sovětskému svazu ve formě dodávek zbraní a válečného materiálu a přitom si uvědomoval velmi dobře, že Spojené státy nemohou nečinně přihlížet snaze fašisticko-militaristického bloku o ovládnutí světa. Stejně dobře ale věděl, že Amerika nevstoupí do války, pokud jí nebude hrozit bezprostřední nebezpečí, jen taková situace by vzala vítr z plachet izola-
209
i
cionistům a přesvědčila o správnosti tohoto kroku většinu americké veřejnosti.
Za této situace se začínají ve druhé polovině roku 1941 ve Washingtonu soustřeďovat zprávy o tom, že Japonsko je připraveno na rozhodující konfrontaci, některé z nich mluví konkrétně o nebezpečí hrozícím Pearl Harboru. Začátkem prosince jsou již zcela jednoznačné.
Je prakticky nemyslitelné, aby tyto informace, jejichž význam dobře rozpoznali i podřízení pracovníci, nebyly okamžitě předávány na vyšší a nejvyšší místa, to jest generálu Marshallovi, admirálu Stárkovi, ministrům Stimsonovi a Knoxovi a v konečné fázi prezidentu Rooseveltovi. Konečně v řadě případů bylo prokázáno, že předány byly a včas. A je stejně tak nemyslitelné, aby nejvyšší vojenští a političtí činitelé nedocenili jejich závažnost. Jak je potom možné, že neučinili potřebná opatření, to jest, že Washington neseznámil admirála Kimmela a generála Shorta s tím, že nebezpečí války je nanejvýš akutní, že dokonce japonský svaz letadlových lodí míří k Havaji, a že je tedy třeba učinit rozhodné přípravy k obraně a odražení hrozícího útoku? Jak je mofcné, že prezident, který po přečtení japonského dokumentu prohlásí „To znamená válku!", okamžitě nepovolal ministry války a námořnictva, Marshalla a Starka, a nereagoval tak, jak to bezesporu kritická situace vyžadovala? Jak je možné, že náčelník generálního štábu pozemních vojsk a náčelník operačního oddělení vojenského námořnictva se nemohli upamatovat, kde byli večer před útokem, že ani následující den dopoledne nejsou přes všechna závažná varování ve svých úřadech, že generál Marshall prakticky nebyl k dosažení? Jak je možné, že admirál Stark, když v 9.15 hodin dopoledne 7. prosince dostal čtrnáctou část japonské depeše včetně pokynu velvyslanci, aby ji předal přesně v jednu hodinu, a náčelník Úřadu námořní rozvědky na něj naléhal, aby upozornil admirála Kimmela, nebyl ani ochoten mu zatelefonovat? A tak je možno ještě
dlouho pokračovat.
Americký historik John Toland, nositel významné Pulitzerovy ceny, kterou obdržel za jednu ze svých knih o japonsko-americké válce, v souvislosti s prací na knize vydané v roce 1982 pod názvem Hanba
210
(Infamy) shromáždil a prostudoval obrovské množství materiálu o okolnostech pearlharborské tragédie. A nakonec činí tento závěr: „Komedie pochybení ze šestého na sedmého (prosince 1941 – pozn. M. H.) se zdá neuvěřitelná. Dává smysl pouze tehdy, šlo-li o šarádu a Roosevelt a úzká skupinka o útoku věděli."
Vezmeme-li v úvahu jen to, co je dnes známo – a to ještě zůstává řada závažných skutečností nepochybně stále zahalena tajemstvím – nezbývá než s tímto názorem souhlasit nebo alespoň se jím velmi vážně zabývat.
Předpokládejme tedy, že Roosevelt a jeho nejbližší spolupracovníci o akutní hrozbě věděli a věděli i o bezprostředním ohrožení Pearl Harboru. Za této situace, jak dovozuje John Toland, a této úvaze nelze vytknout nelogičnost, měli několik alternativ. Za prvé mohli oznámit světu, že se k Havaji blíží japonský úderný svaz. Protože pro japonský útok byl rozhodující moment překvapení, znamenalo by to, že by se svaz musel vrátit – napadení základny disponující stovkami letadel a obrovskou obrannou palebnou silou by bez překvapení nemohlo dosáhnout plánovaného účinku a navíc by se samotné japonské loďstvo ocitlo ve smrtelném nebezpečí. Dále mohli informovat jen havajské velitelství. To by muselo okamžitě učinit nezbytná opatření: vyslat dálkový průzkum k odhalení nepřátelského loďstva a připravit se k obraně. Japonci by byli varováni, že jejich záměr je prozrazen, a stejně jako v prvním případě by svaz odvolali. Zbývala třetí možnost: mlčet a vyčkat, až nepřítel udeří. Pak mohl být reakcí Spojených států jen vstup do války a vzhledem k japonsko-německému spojenectví se Spojené státy musely ocitnout ve válce i s nacistickým Německem. Po Pearl Harboru si také ministr Stimson zapsal do deníku:

„Nyní Japonci celou věc vyřešili tím, že nás na Havaji napadli." A svému pobočníkovi, majoru Eugenu Harrisonovi, řekl, že by nikdy nedostali zemi do války bez Pearl Harboru. Záludným napadením Spojených států byla komplikovaná otázka jejich vstupu do války v Evropě vyřešena, aniž musela vláda svádět těžký boj s veřejným míněním a izolacionisty. Na základě všeho, co je známo, vůbec tedy nelze vyloučit, že prezident Roosevelt zvolil třetí alternativu.
211
Začátkem května roku 1941 Roosevelt požádal generála Marshalla o vyjádření k schopnosti Havajských ostrovů odrazit eventuální japonský útok. Marshall ve své zprávě napsal:
„Vzhledem k opevnění, posádce a fyzickým vlastnostem lze považovat ostrov Oahu za nejsilnější pevnost na světě. Při dostatečné letecké obraně je možno zaútočit na nepřátelské letadlové, doprovodné a -transportní lodi již ve vzdálenosti přibližně 750 mil. Tento útok bude získávat na intenzitě a ve vzdálenosti 200 mil od cíle budou nepřátelské síly napadeny všemi typy bombardovacích letounů podporovaných našimi nejmodernějšími stíhačkami. Při započítání právě přesunovaných leteckých sil bude Havaj bráněna 35 našimi nejmodernějšími létajícími pevnostmi, 35 středními a 13 lehkými bombar-déry a 150 stíhačkami, z nichž 105 je nejmqdernějšího typu. Navíc může být Havaj posílena těžkými bombardéry, které přelétnou ze Spojených států . . . útočník stane tváří v tvář více než 35 000 mužů a pobřežním a protiletadlovým bateriím ... S těmito silami k dispozici lze vážný útok proti Oahu považovat za neproveditelný." Na konci zprávy ještě Marshall rukou připsal poznámku týkající se zmi^ ňovaných 35 létajících pevností: „Mají přilétnout na Havaj 25. května. Další letouny tohoto typu mohou být odeslány okamžitě, jestliže situace začne být kritická."
V této souvislosti je třeba připomenout ještě další důležitou okolnost: celá Amerika nekriticky věřila v sílu Tichomořského loďstva a tuto víru sdílel i Roosevelt, který sám měl k vojenskému námořnictvu velmi blízký vztah vzhledem k tomu, že v letech 1913 až 1920, tedy po celou dobu první světové války, byl náměstkem ministra vojenského námořnictva. Navíc byl Roosevelt informován, že japonští piloti a jejich letouny jsou podřadné kvality a nemohou se rovnat americkým. I tento názor byl sdílen většinou Američanů a tehdejší slavný karikaturista J. N. Darling jej vyjádřil jednou svou kresbou: na jedné straně oceánu se malý obrýlený Japonec snaží ze všech sil nafouknout velký balón, zatímco z druhé strany oceánu jej pobaveně sleduje sebejistý „strýček Sam" s námořnickou čapkou na hlavě a s prakem za zády.
Roosevelt ujištěn náčelníkem generálního štábu o tom, že Pearl
212
Harbor je prakticky nezranitelný, spoléhal na kvalitu Tichomořského loďstva a současně pochyboval o bojových kvalitách Japonců, proto se mohl i v rozhodujících hodinách těsně před napadením Pearl Har-boru oprávněně domnívat, že japonský útok bude odražen. Jako zkušený politik mohl současně předpokládat, že katastrofální porážka nepřátelskéhro loďstva bude pro japonské militaristy takovou pohromou a natolik otřese jejich mocenskou pozicí, že japonská hrozba v Tichomoří pomine. Pokud Japonci při útoku způsobí nějaké škody, nebudou velké, neboť letadlové lodi, nejcennější plavidla Tichomořského loďstva, budou na širém moři a pumy japonských letounů, kterým se podaří nad základnu proniknout, nepředstavují pro bitevní obrněnce smrtelné nebezpečí. Nejnebezpečnější zbraň – letecká torpéda – bude* v mělkých vodách pearlharborské zátoky neúčinná. A tady došlo k velmi vážnému omylu. Není známo, zda byl prezident zpraven o průběhu britského útoku na italskou námořní základnu Taranto, ale admirál Stark a ministr Knox jistě byli. Přesto nevzali v úvahu, že Japonci mohou upravit letecká torpéda stejně jako Britové a dosáhnout stejného účinku.
Je možno dovozovat, že americký prezident a úzký okruh zasvěcených uvažovali v kritických dnech 6. a 7- prosince právě tímto způsobem. Co je ale muselo tragicky zaskočit, byly katastrofální následky japonského útoku včetně dvou a půl tisíce mrtvých. Šokována byla celá Amerika. Za této situace, zejména když současně bylo nutno vytvořit jednotnou celonárodní frontu odporu proti agresorovi, udržet vysokou morálku a vyburcovat potenciál celé země, nemohla vláda odkrýt karty a přiznat, že o hrozícím útoku věděla. Znamenalo by to, že kritici vlády a prezidenta rozpoutají divokou kampaň s nedozírnými následky pro jednotu a válečné úsilí země. Proto Washington mlčel a za viníky katastrofy byli označeni velitelé na Havaji, proto v průběhu několika vyšetřování vysocí důstojníci kličkovali, nepamatovali se, proto zmizely důležité dokumenty.
V zájmu globální strategie a z nutnosti čelit nebezpečí ohrožujícímu celý svět tedy malá skupina vojenských a politických činitelů Spojených států s velkou pravděpodobností nechala Japonce zasadit první úder. I když dosud nebyl podán jednoznačný a absolutně průkaz -

213
ný důkaz o tom, že Roosevelt, Stimson, Knox, Marshall, Stark a možná i několik dalších osob postupovali právě tímto způsobem, mnoho závažných zjištění pro tento závěr svědci.
Ale nelze z toho dovozovat, že admirál Kimmel a generálporučík Short byli zcela bez viny za pearlharborskou katastrofu, jak tvrdí jejich nekritičtí obhájci. Je faktem, že jim nebylo známo vše z toho, co věděl Washington, ale bylo jim známo dost na to, aby učinili určitá obranná opatření, která mohla sehrát významnou roli a snížit rozsah ztrát. Deset dnů před útokem obdrželi ,,válečné" varování upozorňující: „Během několika následujících dnů očekáváme agresivní kroky Japonska." I když varování nehovořilo o přímém ohrožení Havajských ostrovů, za této situace bylo povinností odpovědných velitelů nic nezanedbat. Do jisté míry jim sice svazovaly ruce pokyny nevyvolat paniku a dokonce nechat nepřítele udeřit prvního, ale přesto mohli v mezích možností bezpečnost základny zajistit. „Válečné" varování z 27. 11. 1941 výslovně přikazovalo, aby byla učiněna příslušná obranná opatření předcházející provedení úkolů označených ve WPL 46. WPL 46, neboli Duha 5, byl základním válečným plánem námořnictva vydaným 26. května 1941 a předpokládal možnost pře-kvapivého útoku na Pearl Harbor. Namísto toho, například pokud se týkalo leteckého průzkumu, jedinými letouny, které byly ráno 7. prosince v oblasti Havajských ostrovů ve vzduchu, bylo několik hydro-plánů typu Catalina provádějících běžné protiponorkové hlídkové lety západně od Oahu.
Pravda o odpovědnosti za pearlharborskou tragédii je s největší pravděpodobností někde uprostřed mezi dvěma extrémními tvrzeními, z nichž jedno viní beze zbytku Washington a druhé viní beze zbytku Kimmela a Shorta. Washington tedy zřejmě hrál svoji vysokou hru, do níž započítal i ztráty, a Kimmel se Shortem nesou odpovědnost za to, že tyto ztráty byly podstatně vyšší, než Roosevelt, Knox, Marshall, Stimson a Stark předpokládali.
214
2.
ZKÁZA SVAZU Z
Dlouho trvalo, než Velká Británie vzala na vědomí názor prozíravějších amerických politiků tvrdících, že Japonsko, spojenec z 1. světové války, se stává každým rokem nebezpečnější hrozbou důležitým zájmům západních mocností na Dálném východě. Angličané sice sledovali vážné rozpory mezi Tokiem a Washingtonem, ale sami se neměli k tomu, aby čelili narůstajícímu sebevědomí a rozpínavosti japonských militaristů. Přitom Velká Británie měla hodně co ztratit – šlo o kolonie a dominia, ze kterých proudilo do metropole neuvěřitelné bohatství a bez nichž by se britské impérium rychle zhroutilo. Malajsko, Barma, Indie, obchodní cesty do Hongkongu a k čínskému pobřeží, do Singapuru, Kalkaty, Austrálie a na Nový Zéland, to vše se nacházelo v oblasti, kterou japonští generálové a admirálové považovali za budoucí sféru svého výlučného vlivu. Angličané jen velmi pomalu a váhavě upevňovali na Dálném východě svoje pozice pro možné střetnutí s japonským císařstvím.
Po dlouhou dobu byl hlavní britskou základnou na Dálném východě Hongkong. Až v roce 1921 Výbor pro obranu impéria přesvědčil
215
vládu, že pozornost je třeba věnovat Singapuru a posílit jej natolik, aby se stal klíčovou baštou obrany proti eventuální japonské agresi. Ale ani řadu let poté nikdo v Londýně nespěchal. Za plně dostačující se považovalo instalování těžkých pobřežních děl, která měla udržet nepřátelské invazní síly pod kontrolou tak dlouho, než z domácích vod nebo ze Středomoří připluje válečné loďstvo, což by podle odhadů admiráiity trvalo asi 70 dnů. Trvalé umístění silného loďstva na Dálném východě bylo pokládáno za zbytečné. Jeho udržování a zásobování by bylo příliš nákladné, navíc v tropických oblastech, následkem horka a vlhkosti, lodi trpí daleko víc a ani posádky by tyto podmínky nesnášely dobře. Musela stačit 381mm děla čnící ze singapurských betonových kupolí na moře. Nebezpečí obchvatu základny z pevniny podle britských stratégů nehrozilo, nepropustná džungle poskytovala dostatečnou ochranu.
Až krátce před vypuknutím druhé světové války, když se již nedaly zavírat oči před tím, že i Japonsko jako třetí Člen osy Berlín– Řím –Tokio může zahájit útočnou válku, se Londýn počal vážněji zabývat otázkou ochrany svých dálnovýchodních držav. Závěry ale nebyly nikterak optimistické.
V polovině roku 1939 náčelníci štábů vydali vyhýbavé stanovisko uvádějící, že není možné definitivně určit, za jak dlouho po zahájení válečných akcí může loďstvo z domácích vod dorazit do ohrožené oblasti, ani není možno stanovit jeho sílu. Toto prohlášení vyvolalo silné znepokojení zejména v Austrálii a australský ministerský předseda žádal Londýn o přesnější vyjádření. Odpověď byla

opět nekonkrétní, síla vyslaného loďstva měla záviset na tom, kdy Japonci zahájí nepřátelské akce a jaké ztráty do té doby britské válečné námořnictvo utrpí na jiných válčištích. Ale s největší pravděpodobností, vzhledem k nutnosti chránit především britské ostrovy, Atlantik a Středomoří, nepůjde o víc než o dvě těžké lodi. V následujícím roce, když již válečný požár v Evropě zuřil, Winston Churchill toto stanovisko potvrdil. Prohlásil, že hrozba německé invaze na britské ostrovy, německé ponorky řádící v Atlantiku a ohrožení Středomoří a Středního východu odsunují posílení obrany na Dálném východě mimo hranice současných britských možností.
216
Diskuse a dohady pokračovaly po řadu měsíců. Přestože nový vrchní velitel britských pozemních sil v Malajsku generálporučík A. E. Percival informoval londýnské ministerstvo války, že minimální posily, jež potřebuje, představují 48 praporů pěchoty, dva tankové pluky a 350 bojových letounů, nedostal prakticky nic. Místo toho ale admiralita a Churchill rozhodli, že vyšlou na Dálný východ námořní posily. Zůstávala nevyřešená otázka složení tohoto loďstva a doby jeho odplutí. Až 8. srpna 1941 náčelníci štábů pověřili spojený plánovací štáb.předložením návrhu.
Krátce předtím se Britům podařilo potopit vlajkovou loď německého válečného námořnictva Bismarck. Operace, jež vedla ke zničení lodi, si vyžádala nasazení prakticky všech těžkých plavidel, jimiž metropolitní loďstvo disponovalo. Stále ale existovala hrozba v podobě druhého německého obrněnce – bitevní lodi Tirpitz. Důstojníci plánovacího štábu se tak ocitali v těžkém postavení, neboť po zkušenosti s Bismarckem měli za to, že všechny bitevní lodi metropolitního loďstva je třeba držet v domácích vodách, aby čelily nasazení Tirpitze. Kromě toho v přístavu Brest číhaly na příležitost dva německé bitevní křižníky Scharnhorst a Gneisenau. V poslední době bylo také poškozeno několik velkých britských lodí ve Středozemním moři, což všechno kladlo zvýšené nároky na zbytek loďstva. Plánovači admiráiity se snažili oddálit odeslání posil na Dálný východ, alespoň pokud šlo o moderní lodi. Navrhovali vyslat ještě koncem roku 1941 čtyři staré bitevní lodi třídy ,,R" do Indického oceánu a do konce února 1942 je posílit třemi dalšími těžkými plavidly, letadlovou lodí, deseti křižníky a nezbytnými doprovodnými plavidly. Admiralita dávala jasně najevo, že prvořadým úkolem tohoto loďstva, jehož základnou se neměl stát Singapur, ale Cejlon, by měla být ochrana životně důležitých námořních cest vedoucích Indickým oceánem, a ne vyhledávání střetnutí s hlavními silami japonského válečného námořnictva; to mělo zůstat úkolem Američanů.
Churchill byl s návrhem seznámen 25. srpna 1941. Nesouhlasil. Trval na tom, aby bez zbytečného odkladu vyplul na Dálný východ svaz složený z jedné nové moderní bitevní lodi, bitevního křižníku a letadlové lodi. Tvrdil, že takové námořní uskupení odstraší Japonce
217
l
od akcí namířených proti britským zájmům a současně bude gestem záruky pro Austrálii a Nový Zéland. Admiralita se nehodlala vzdát a vznášela nové a nové námitky. Britský ministerský předseda byl ale mužem, který svoje stanovisko dokázal tvrdohlavě hájit proti všem, a navíc prohlašoval, že poslat do Indického oceánu čtyři zastaralé bitevní lodi z doby první světové války by znamenalo vyslat tam čtyři plovoucí rakve. Nedá se říci, že by na tom nebylo dost pravdy. Naléhavé problémy, které si žádaly plného soustředění na události v Evropě, řešení otázky posil pro Dálný východ opět odsunuly. Až v říjnu 1941 ministr zahraničí Eden upozornil Churchilla, že vzhledem ke zhoršující se situaci na Dálném východě je třeba se tímto problémem bezodkladně zabývat. Na zasedání Výboru obrany Churchilla podpořil a tvrdil, že vyslání moderní bitevní lodi bude pro australskou a novozélandskou vládu a veřejnost přesvědčivější než připlutí jakéhokoli počtu zastaralých obrněnců. Před tímto spojeným tlakem již musela admiralita kapitulovat. První námořní lord sir Dudley Pound proto navrhl kompromisní řešení: v Indickém oceánu zůstane bitevní křižník Repulse, který tam stejně pluje jako doprovod konvo-je, a bitevní loď Prince of Wales odpluje do Kapského Města, odkud by mohla být v případě potřeby kdykoli povolána zpět do domácích vod, a později obdrží další dispozice. K ní se připojí nová letadlová loď Indomitable. Návrh byl přijat 20. října 1941.
Za vrchního velitele takto sestaveného loďstva, jež dostalo kódové označení svaz Z, byl ustanoven třiapadesátiletý viceadmirál sir Tom Phillips. Phillips vstoupil do námořnictva v roce 1903, specializoval se na problematiku navigace, během 1. světové války sloužil na křiž-nících ve Středomoří a na Dálném východě. Po válce strávil většinu času v administrativních a štábních funkcích. Dlouhou dobu sloužil pod velením admirála Pounda, a když se v roce 1939 Pound stal

prvním námořním lordem, jmenoval Phillipse zástupcem náčelníka hlavního štábu válečného námořnictva. Tak se Phillips dostal do těsného pracovního styku s Winstonem Churchillem, neboť šlo o dobu, kdy Churchill zastával funkci prvního lorda admirality před povolá-
218
ním na křeslo předsedy vlády. Churchill a Phillips se sblížili. Churchill obdivoval sebejistotu, rozsah vědomostí a autoritu admirála Phillipse stejně jako jeho velký smysl pro preciznost, nabytý roky práce ve štábních funkcích. . První rozladění mezi oběma muži se objevilo na konci roku 1940 a příčinou byl odlišný názor na význam strategického bombardování. Phillips necenil vysoko taktický, či dokonce strategický význam bombardování, na letectvo vůbec pohlížel s jistým despektem. Stále zůstával věrný představě o nedostižnosti těžkých děl, zejména když ční z věží mohutných biiev/iích lodí. Obavy řady ostatních vysokých důstojníků válečného námořnictva z nebezpečí hrozícího hladinovým plavidlům ze vzduchu pokládal za přehnané; trval na tom, že těžká palubní děla s dostatečným úhlem zdvihu, mnohohlavňové rychlopalné kanóny a velkorážní kulomety, pokud jimi budou plavidla náležitě vybavena, jsou plně dostačující ochranou před leteckým napadením.
V následujících měsících se rozpory mezi admirálem Phillipsem a předsedou vlády prohlubovaly. Phillips například oponoval odvetnému bombardování německých měst, a zejména se postavil proti rozhodnutí náčelníků štábů a válečného kabinetu poskytnout v březnu 1941 vojenskou pomoc Řecku. Stejně tak se dostal s Churchillem do sporu v otázce budování letišť na severoafrickém pobřeží, ze kterých by startovala letadla k ochraně britských středomořských konvo-jů. Situace byla o to horší, že se střetli dva muži stejných povah, stejně neústupní a tvrdohlaví. Vlastnosti, které Churchill u Phillipse dříve vysoko hodnotil, se nyní staly nepříjemnými, proto jen čekal na příležitost, jak nepoddajného admirála vzdálit z Londýna tak, aby to ale nevyvolalo nežádoucí napětí mezi admiralitou a vládou. Protože Phillips byl jedním z hlavních obhájců nutnosti vyslání loďstva na Dálný východ, stal se zcela přirozeně nejvhodnějším kandidátem na místo jeho velitele. Jmenován byl již v květnu 1941, dlouho předtím, než vůbec bylo rozhodnuto o složení loďstva a době jeho vyplutí. Phillips sám přijal toto řešení s ulehčením, ale je třeba říci, že ne bez výhrad je přijali všichni ostatní příslušníci válečného námořnictva. I když byl považován za prvotřídního štábního důstojníka, ne-
219
měl zkušenosti s velením těžkým lodím, a navíc současný velitel Východního britského loďstva admirál sir Geoffrey Layton, kterého měl Phillips vystřídat, byl velmi zkušený a oblíbený důstojník. Nicméně diskuse nebyla připuštěna. Když se velitel britského metropolitního loďstva admirál sir John Tovey dozvěděl o rozhodnutí z 20. října, vznesl poslední námitky proti odplutí lodi Prince of Wales. Napsal Poundovi:
,,Chci co nejdůrazněji říci, že bych si přál, aby k odeslání Prince of Wales na Dálný východ nedošlo. Bezpečí atlantských konvojů je životně důležité pro naši existenci a jejich zastavení rychle vyústí v naši prohru. Zájmy na Dálném východě jsou s tím nesrovnatelné. Jsem přesvědčen, že návrh na přesun Prince of Wales představuje riziko, které nemůže být ospravedlněno za žádných okolností, dokonce ani když Japonsko vstoupí do války."
Admirálu Toveyovi se nebylo možno divit, neboť on byl odpovědný za bezpečnost domácích vod a atlantských námořních cest. Měl stále v živé paměti, jaké bylo nutno soustředit mohutné uskupení válečných plavidel včetně osmi bitevních lodí a bitevních křižníků a dvou letadlových lodí, než byl dostižen a zničen Bismarck. Jeho sesterská loď Tirpitz, přestože se nyní nacházela na Baltu, mohla kdykoli vyrazit a Toveyovi po odebrání Prince of Wales by zůstala pouze jedna moderní bitevní loď – King George V. Navíc Němci mohli hrozbu zesílit kapesní bitevní lodí Admirál Scheer a bitevními křižní-ky Scharnhorst a Gneisenau. Koncentrované úsilí těchto čtyř plavidel by potom představovalo katastrofu pro atlantské trasy a mohlo by úspěšně vzdorovat všemu, co mohl postavit Tovey. Kromě toho Tovey zcela správně poukazoval na skutečnost, že Prince of Wales, i když byl zařazen do služby již před šesti měsíci, je stále ještě novou lodí, jejíž posádka neměla možnost dosáhnout vysokého stupně bojové připravenosti, což lze získat jen intenzívním výcvikem, cvičnými střelbami a dokonalou souhrou, a to vše vyžaduje čas. Cesta na Dálný východ tuto příležitost neposkytne – Britové se dopustí stejné chyby jako car Mikuláš II., když v roce 1904 zařadil
220
čtyři úplně nové bitevní lodi do 2. tichomořského loďstva, jež vyslal na cestu kolem světa až k japonským břehům. Tam je potom čekala zdrcující porážka u Cušimy, na níž se nezanedbatelnou měrou podílel právě nedostatek výcviku a praxe

posádek.
Ani těmto námitkám ale nebylo dopřáno sluchu. 24. října 1941 vztyčil admirál Phillips svou vlajku na stožáru Prince of Wales a následující den bitevní loď doprovázená torpédoborci Electra a Express opustila Anglii a zamířila ke Kapskému Městu.
Do Kapského Města, nejjižnějšího výběžku afrického kontinentu, dorazil Prince of Wales 16. listopadu 1941. Po pouhém dvoudenním zdržení, přestože původně měla admiralita jiné úmysly, loď pokračovala dál, proplula Indickým oceánem a 28. listopadu se v Kolombu na Cejlonu připojila k čekajícímu bitevnímu křižníků Repulse. V Kolombu se v té době zdržovala i další britská loď Revenge. Na dotaz admirality, zda chce tuto nemoderní bitevní loď připojit ke svému svazu, Phillips odpověděl, že ne. Jako důvod uvedl, že pokud by tak učinrl, Japonci by to pokládali za zoufalou snahu budit zdání síly i za cenu využívání zastaralých plavidel; Prince of Wales a Repulse budou naopak představovat uskupení daleko akceschopnější.
Obě lodi se zdržely v Kolombu po dobu, než ze Středomoří dorazily další dva torpédoborce Encounter a Jupiter, určené k posílení jejich doprovodu. Poté odpluly do Singapuru, kde zakotvily 2. prosince.
V přístavišti čekaly tisíce lidí, kameramani, rozhlasoví reportéři, novináři a všechny významné osobnosti civilního i vojenského života. Dostavil se vrchní velitel všech britských sil na Dálném východě letecký maršál sir Robert Brooke-Popham, velitel pozemních vojsk generálporučík A. E. Percival, generální guvernér Shenton Thomas, velitel letectva vicemaršál Pulford i admirál sir Geoffrey Layton, který byl nyní ve funkci velitele britských námořních sil na Dálném východě nahrazen Phillipsem.
Obě mohutné lodi skýtaly impozantní pohled. Prince of Wales o výtlaku 35 000 tun s deseti 356mm děly a Repulse, bitevní křižník o výtlaku 26 500 tun s šesti 380mm děly hlavní výzbroje, dokázaly vyvolat nadšení a povzbudit ochabující sebevědomí. Nebezpečí japonského útoku viselo ve vzduchu a obě lodi připluly právě včas, aby
221
svou přítomností dodaly odvahu všem, kteří nyní obdivovali jejich majestátnost a mohutnost.
Admirál Phillips na můstku Prince of Wales obecné nadšení nesdílel. Jeho pobledlá a unavená tvář vyjadřovala starosti a obavy. Admirál totiž poté, co na jeho ramenou spočinula těžká odpovědnost za dvě velké lodi a za naděje, které jejich přítomnost na Dálném východě symbolizovala, počal měnit svůj dosavadní názor na neužitečnost letecké ochrany. Již plavba z Kolomba do Singapuru se bez leteckého zajištění stala záležitostí, při které nebylo nikomu lehko. Nyní se dozvěděl, že s podporou moderních letounů z pozemních základen nemůže počítat – prostě žádné nebyly. Slíbená letadlová loď Indomi-table, která měla tvořit součást jeho svazu, také nedorazila. Šest dnů poté, co Prince of Wales opustil Anglii, najela při zkušební plavbě v Západní Indii na mělčinu a byla vážně poškozena. Admiralita marně zkoumala, kterou letadlovou lodí by Indomitable nahradila, ale nakonec nezbylo než přiznat, že žádnou nelze postrádat a odeslat za Phillipsem. Londýn dokonce po jistou dobu uvažoval, zda nemá povolat Prince of Wales a Repulse zpět do domácích vod. Z politických důvodů to ale již nebylo možné. ,Phillips se tedy musel smířit s neradostnými vyhlídkami.
Osud obou velkých lodí nyní závisel na tom, kdy a jakými prostředky Japonci udeří. Že k tomu dojde v brzké době, o tom již nikdo nepochyboval ani v Londýně, ani v Singapuru. První námořní lord sir Dudley Pound si dobře uvědomoval, že poté, co nebyla splněna podmínka začlenění letadlové lodi do svazu Z, se může snadno stát, že Prince of Wales a Repulse budou zaskočeny na základně nebo i při plavbě v blízkých vodách bez náležitého leteckého zajištění. Ještě lépe to věděl admirál Phillips po prvním rozhovoru s velitelem britského královského letectva v Malajsku a Singapuru vicemaršálem Pul-fordem. Pulford musel přiznat, že k podpoře pozemních i námořních sil má pouze 43 staré americké stíhačky Brewster Buffalo. Jedna eskadra byla určena na ochranu Singapuru a zbývající letouny operovaly z letišť nedávno vybudovaných v malajské džungli. Phillips ke svému zděšení rychle shledával, že situace je ještě horší, než vůbec kdy předpokládal.
222
Na druhé straně Japonci nehodlali nic ponechat náhodě. V jejich plánech měl leteckou ochranu invazních jednotek určených k brzkému vylodění v Malajsku a Thajsku zajišťovat 22. svazek 11. flotily námořního letectva kontradmirála Sadaičiho Macunagy. Svazek se skládal z leteckých útvarů Mihoro a Genzan, které měly po 48 bombardérech typu Nell (Micubiši G3M2), a z útvaru Kanoja se 48 bombardéry typu Betty (Micubiši G4M2). Kromě toho k němu náleželo 36 stíhaček typu Zero (Micubiši A6M2) a 6 průzkumných letounů. Dvoumotorové bombardéry mohly

nést 250kg, 500kg a 800kg pumy (celková únosnost pum u jednoho bombardéru byla až 1000 kg) nebo torpéda typu 21 s hlavicemi obsahujícími 150 nebo 250 kg výbušniny.
V říjnu 1941 byly útvary Mihoro a Genzan přemístěny z Tchaj--wanu na bývalá francouzská letiště v Indočíně poblíž Saigonu. Zprávu, že z Kolomba plují do Singapuru dvě britská válečná plavidla, z nichž jedno je moderní bitevní loď, obdržel kontradmirál Macuna-ga v listopadu. Ještě dříve, než obě lodi zakotvily v Singapuru, Japonci již pod dojmem informace o jejich objevení posílili oba útvary na indočínských letištích dalšími 27 bombardéry betty od útvaru Kanoja. Ke krytí invazních operací a k napadení britských námořních sil měl nyní Macunaga 123 moderní a výkonné letouny, pilotované zkušenými a dokonale vycvičenými letci.
Jedním z hlavních omylů spojeneckých vojenských odborníků byla již zmíněná utkvělá představa, že v případě zahájení válečných akcí nebudou Japonci schopni podniknout současně více než jednu rozsáhlou operaci. 7. prosince 1941 poznali, jak se mýlili. Současně s napadením Pearl Harboru se japonská vojska vylodila na Filipínách, v Hongkongu, na Borneu, na Malajském poloostrově a na ostrově Guamu. Japonské jednotky napadly z Indočíny'Thajsko a již 9. prosince obsadily hlavní město Bangkok.
V Singapuru se o zahájení války v Tichomoří dozvěděli ve 4 hodiny ráno 8. prosince (tokijského času), dvě hodiny po napadení Pearl Harboru. Bombardéry útvarů Mihoro a Genzan zaútočily na město
223
prakticky ve stejnou dobu, kdy se počaly první japonské jednotky vy-loďovat na malajském pobřeží v oblasti Kota Bharu. Obě britské lodi, kotvící při náletu v přístavu, vyvázly tentokrát nepoškozeny; to ale byl pouze začátek. Později odpoledne téhož dne svolal kontrad-mirál Macunaga poradu velitelů eskader a rozkázal, že Prince of Wales a Repulse musí být v co nejkratší době zničeny za každou cenu, aby nemohly napadnout japonská invazní vojska a loďstvo. Ve stejný den navečer ale japonský letecký průzkum hlásil, že obě lodi základnu opustily.
V odpoledních hodinách 8. prosince se konala ještě jiná porada – v admirálské kajutě Prince of Wales. Kromě admirála Phillipse, který ji řídil, byl přítomen jeho náčelník štábu kontradmirál Palliser, velitel Prince of Wales kapitán Leach, velitel Repulse kapitán Tennant a několik dalších nejvyšších důstojníků svazu Z. Phillips je stručně seznámil se situací. Sdělil, že japonská vojska se vylodila na východním pobřeží Malajského poloostrova u Kota Bharu, Singory, Tepha a Pattani. Britské jednotky, které se je snažily zastavit, utrpěly těžké ztráty a ustupují. Hrozivé ztráty hlásí i velitelé letišť v napadené oblasti. Podle zpráv leteckého průzkumu v Siamském zálivu křižují dvě japonské bitevní lodi a větší počet těžkých křižníků a torpédo-borců, chránících invazní jednotky. Je zřejmé, že Japonci stále přisunují síly a vody Siamského zálivu musí být přeplněny transportními plavidly. Phillips proto navrhl výpad Prince of Wales a Repulse podél východomalajského pobřeží s cílem dorazit do blízkosti Singory za rozbřesku 10. prosince, zničit palbou děl invazní plavidla a doprovodné bojové lodi a poté se vrátit na jih do Singapuru. Není možné, prohlásil admirál, aby nyní, kdy pozemní a letecké síly kladou za těžkých obětí postupujícímu nepříteli zoufalý odpor, lodi válečného námořnictva zůstávaly nečinně v přístavu. Proti takové argumentaci sotva mohlo být námitek, i když všichni si uvědomovali, do jak nesmírně riskantní a nebezpečné operace se pustí. Za hodinu schůzka skončila a Phillips oznámil rádiovou depeší londýnské admiralitě, co hodlá učinit. Současně vyslal kurýry k vice-
224
maršálu Pulfordovi s písemnou žádostí o leteckou podporu. Žádal o poskytnutí leteckého průzkumu, který bude svaz provázet a informovat o pohybech nepřítele během 9. a 10. prosince. Na dobu, kdy zaútočí na nepřátelská invazní uskupení, za rozbřesku 10. prosince, žádal podporu stíhačů. Ve čtyři hodiny odpoledne Pulford odpověděl, že bude zřejmě schopen poskytnout žádaný letecký průzkum, ale stíhače ne; vůbec totiž nemohl odhadnout, kolik letounů Buffalo mu bude ještě zbývat za 48 hodin a zda ještě budou mít odkud startovat. Za těchto vyhlídek, v pět hodin 35 minut odpoledne dne 8. prosince 1941, Prince of Wales a Repulse v doprovodu britských torpédobor-ců Electra, Express, Tenedos a australského Vampire opustily Singapur.
Obě velké lodi, obklopené torpédoborci, propluly Johorskou úžinou oddělující jižní cíp Malajského poloostrova od malého ostrova, v jehož dolní části leží Singapur, a ozařovány narudlým zapadajícím sluncem zamířily na volné moře. Zpočátku plul v čele bitevní křižník Repulse, po dvou hodinách se ujala vedení bitevní loď. Kurs byl severovýchodní, rychlost 17 uzlů. V 10 hodin 35 minut večer obdržel admirál Phillips depeši od náčelníka štábu kontradmirála

Pallisera, kterého zanechal na singapurském velitelském stanovišti v zájmu zajištění spojení. Depeše přinesla neradostnou zvěst: podpora stíhaček, žádaná na ráno 10. prosince, nebude možná, a pokud se týká požadovaného leteckého průzkumu, může pro něj Pulford uvolnit jen jeden létací člun, typu Catalina. Tak dříve než se obě velké lodi vzdálily od základny pouhých sto mil, admirál Phillips již věděl, že dva z předpokladů důležitých pro úspěch operace jsou neuskutečnitelné. Přesto byl rozhodnut pokračovat a spoléhal již jen na jediné: jestliže příští den, 9. prosince, nepřítel jeho svaz neobjeví, dosáhne během noci z 9. na 10. oblasti Singory a časně ráno překvapivě udeří.
Za rozbřesku 9. prosince nízko visící mraky a vytrvalý déšť admirálovy naděje posílily; když takové počasí potrvá po celý den, nemusí nepřátelský letecký průzkum svaz odhalit. V 6 hodin 20 minut ale hlídka z torpédoborce Vampire hlásila, že zahlédla neznámý letoun.
225
Letadlo téměř okamžitě zmizelo v mracích, a protože nebylo možno je žádným způsobem identifikovat, Phillips rozhodl nevěnovat celé záležitosti pozornost. Další protiletecký poplach byl vyhlášen ve 12 hodin 45 minut. Nízkými mraky prolétal velký letoun, jeho silueta se v mlžném oparu ztrácela a opět objevovala, mířil přímo k Phillipso-vým lodím. Hlavně děl se okamžitě počaly otáčet označeným směrem a napětí pominulo až ve chvíli, kdy se letadlo přiblížilo natolik, až bylo zřejmé, že jde o catalinu – jediný průzkumný letoun, který vi-cemaršál Pulford mohl svazu Z poskytnout. Jeho pilot se odvážně snesl až do těsné blízkosti lodí a signální lampou odvysílal: , Japonci se vyloďují severně od Singory." Šlo o vítanou zprávu, která znamenala, že pokud se svazu podaří – jak Phillips předpokládal – po dalších osmnácti hodinách rychlé plavby dosáhnout blízkosti Singory, zastihne japonské invazní loďstvo v době, kdy bude obracet k návratu. Pro 381 mm a 356mm těžká děla obou velkých lodí by potom bylo jen otázkou několika minut způsobit mezi transportními a vylo-ďovacími plavidly naprostou pohromu.
Kolem páté hodiny odpolední ale došlo k tomu, čeho se Phillips nejvíce obával: déšť ustal, mlha se zvedala, mraky trhaly a na levém horizontu pomalu mizel velký sluneční kotouč. Nepřátelské průzkumné letouny se objevily téměř vzápětí. Napřed jeden, potom další dva. Ve velké výšce, vědomi si své nezranitelnosti, kroužili japonští piloti nad britským svazem téměř dvacet minut a potom letouny náhle zmizely. Phillips stál nyní před těžkým rozhodnutím. Nepochyboval, že jeho přítomnost je nepříteli od této chvíle známa, a další pokračování v operaci se tím stává velkým rizikem. Jeho celá strategická úvaha spočívala na předpokladu nečekaného úderu a potom rychlého ústupu na singapurskou základnu. Nyní mohl s jistotou očekávat, že poté, co výhoda překvapení je ztracena, japonský invazní konvoj bude rozptýlen, takže až britské válečné lodi doplují do blízkosti Singory, nenajdou tam již lákavé seskupení desítek plavidel a ztráty, jež dokáží děla jeho lodí nepříteli způsobit, budou samozřejmě nesrovnatelně menší. Kromě toho jak námořní, tak letecké síly nepřítele, uvědomeny nyní o přítomnosti britského svazu, se jej jistě pokusí napadnout.
Phillips neměl obavy ze dvou japonských bitevních lodí Haruna a Kongo, o nichž věděl, že se nacházejí v Siamském zálivu, neboť se nemohly palebnou silou rovnat lodím Prince of Wales a Repulse. Kongo byla spuštěna na vodu v roce 1911 a její hlavní výzbroj tvořilo jen osm 356mm děl. Haruna na tom byla stejně. Obavy ale vzbuzovaly japonské letouny, umístěné na letištích v blízkosti Saigonu. Kdyby kterákoli z velkých britských lodí byla byť jen poškozena, znamenalo by to tragédii; při omezení manévrovatelnosti a rychlosti by se snadno mohla stát kořistí ponorek, torpédoborců nebo útoků ze vzduchu. Případ německé bitevní lodi Bismarck, potopené v květnu 1941 v Biskajském zálivu poté, co jí torpédo vypuštěné britským letounem ochromilo kormidlo, byl stále ještě v dobré paměti. Admirál Phillips se nerozhodoval snadno. Dlouho přecházel v hlubokém zamyšlení po můstku Prince qf Wales, než dospěl ke konečnému a hořkému rozhodnutí – musí se vrátit.
V 6 hodin 35 minut se od svazu odpojil torpédoborec Tenedos s příkazem zamířit zpět do Singapuru a v osm hodin ráno následujícího dne odvysílat pro kontradmirála Pallisera depeši se žádostí, aby všechny torpédoborce, jež se nacházejí na základně, vyslal vracejícímu se svazu naproti ke zvýšení jeho ochrany, neboť lze očekávat napadení japonskými letouny. Phillips tímto rozkazem, kdy torpédoborec bude vysílat z pozice značně vzdálené od hlavních sil svazu, hodlal navíc nepřítele zmást. Pokud Japonci depeši zachytí, což předpokládal, mohou se domnívat, že Prince of Wales a Repulse se nacházejí tam, kde Tenedos.
Když torpédoborec odplul, svaz pokračoval dál v původním kursu. Phillips nechtěl obrátit dřív než po setmění, aby japonský letecký průzkum neodhalil předčasně,

že změnil plány a vrací se na základnu.
Velitel Repulse byl o zrušení operace informován až v 8 hodin večer. V 9.05 hodin kapitán Tennant oznámil lodním rozhlasem, že vzhledem ke zpozorování nepřátelskými letadly je si vrchní velitel jist, že za této situace by byl útok na varovaný konvoj již zcela neú-čelný. „Vím," pokračoval kapitán, „že vy všichni s námi sdílíte zklamání nad tím, že se nemůžeme utkat s nepřítelem. Jsem si ale jist, že
226
227
budete souhlasit s rozhodnutím vrchního velitele. Proto se vracíme do Singapuru." Zpráva byla přijata s hořkostí a smutkem.
Zůstává ironií osudu, že tři japonské průzkumné letouny, jejichž objevení přimělo admirála Phillipse k návratu, nepatřily k 22. leteckému svazku, ale šlo o hydroplány z palub křižníků Kinu a Kumano operujících s japonským malajským svazem. Nedostatečně organizované spojení mezi jednotlivými složkami japonským námořních sil podílejících se na malajské operaci potom způsobilo, že velitel 22. svazku admirál Macunaga vůbec nebyl o důležitém objevu vzdušného průzkumu informován.
Již dlouho předtím, než se na obloze objevily japonské průzkumné letouny, v jednu hodinu 45 minut odpoledne, svaz však zpozorovala japonská ponorka 1-56. Její velitel okamžitě podal do Saigonu zprávu, že na sever míří dvě nepřátelská bitevní plavidla a čtyři torpédo-borce, ale vzhledem k atmosférickým poruchám Saigon dlouho nerozuměl. Zoufalý radista ponorky znovu a znovu opakoval nesmírně důležitou informaci, ale pořád nedostával ze Saigonu potvrzení příjmu.
Zatím velitel 22. leteckého svazku kontradmirál Sadaiči Macunaga svolal v odpoledních hodinách poradu svého štábu. Piloti dvou průzkumných letadel vyslaných téhož dne před polednem nad Singapur totiž uvedli, že Prince of Wales a Repulse jsou opět v přístavu. Macunaga nyní*hodlal vypracovat plán napadení a zničení obou lodí, které představovaly největší nebezpečí pro japonské vyloďovací operace v prostoru Malajského poloostrova. Dříve než byly stanoveny všechny podrobnosti náletu, obdržel admirál v 15 hodin 40 minut další informaci, tentokrát již konečně zachycenou zprávu velitele ponorky 1-56 o zpozorování dvou velkých nepřátelských lodí a čtyř torpédo-borců, proplouvajících rychlostí 14 uzlů severně od ostrova Procon-dor. Admirál měl nyní dvě zcela odlišné zprávy o místě, kde se má britský svaz nalézat: buď je v Singapuru, nebo má pravdu velitel ponorky, což by znamenalo, že nepřítel vyplul a může za pár hodin ohrozit slabě chráněné výsadkové konvoje. Macunaga přikládal větší
228
věrohodnost zprávě ponorky, řada důstojníků štábu ale měla opačný názor. Jasno bylo až po vyvolání fotografií, pořízených průzkumnými letadly nad Singapurem. Ze snímků vyplynulo, že plavidla, která oba piloti považovali za Prince of Wales a Repulse, byly dvě velké obchodní lodi.
Macunaga počal okamžitě jednat. Přikázal neprodleně nahradit u bombardérů pumy torpédy typu 91. Letištní personál pracoval s horečným úsilím; každá minuta byla nyní drahá, soumrak se blížil a po setmění bude naděje na nalezení nepřítele mizivá. Přes všechnu snahu bylo přezbrojení letounů ukončeno až v šest hodin večer. Počalo se již šeřit, ale Macunaga dal přesto rozkaz ke startu. Stejně jako Phillips i on věděl, co by způsobila děla britských obrněnců, kdyby se jim invazní konvoj dostal na dostřel.
Tentokrát ale počasí japonské piloty zaskočilo. Krátce po vzletu, ještě ani nedosáhli pobřeží, se obloha opět zatáhla hustým povlakem mraků a začal vát silný vítr. Aby zabránil nebezpečí kolize, dal velitel eskadry příkaz rozsvítit polohová světla, formace se rozdělila na skupiny po třech letounech a jednotlivé trojice se od sebe značně vzdálily. Po dosažení prostoru, kde se podle předchozích výpočtů měl britský svaz nacházet, japonští piloti marně křižovali nad prázdnou hladinou, z převážné části stále ještě zakrývanou nízko se ženoucími mraky. Náhle pilot jednoho z bombardérů vzrušeně oznamoval rádiem, že nalezl velkou loď a připravuje se k útoku. Naštěstí japonský letec předtím, než zaútočil, shodil světlici. V její záři se neobjevil britský svaz, ale japonský křižník Gókai, vlajková loď viceadmirála Ozawy. Útok se samozřejmě nekonal, ale tento incident, jenž nezůstal utajen admirálu Macunagovi, jehož radisté korespondenci mezi letouny sledovali, přispěl k jeho rozhodnutí povolat letadla zpět na základnu. Pravděpodobnost, že by ve tmě a za nadmíru nepříznivých, povětrnostních podmínek nepřítele nalezla, byla skutečně mizivá.
Ve 2 hodiny 30 minut po půlnoci 10. prosince přistál poslední z dvoumotorových bombardérů. Za pár minut obdržel kontradmirál Macunaga novou informaci o nepřátelském svazu. Ve 2 hodiny 20 minut se ponorka 1-58 křižující ve vodách Siamského zálivu ocitla téměř přímo v dráze Phillipsových lodí. Její velitel

neměl nejmenších
229
pochybností, že jde o nepřátelská plavidla, neboť věděl, že všechny vlastní lodi se nacházejí dál na sever. Bleskurychle se ponořil pod hladinu a vypálil pět torpéd. Spěch, temnota a rychlost proplouvajícího nepřátelského svazu způsobily, že ani jedno nezasáhlo. Nezpozorovaná ponorka se po chvíli opět vynořila a odeslala na základnu zprávu o svém nečekaném setkání s nepřátelským svazem. Snažila se britské lodi sledovat, ale marně, neboť svaz plul rychlostí 24 uzlů, což bylo o 8 uzlů víc, než mohla plout vynořená ponorka. Nepřátelské lodi se ztratily v temnotě.
Zpráva o novém zpozorování svazu Z vyvolala v japonském námořním štábu zmatek. Podle ní totiž Britové místo k Singore či Kota Bharu, jak Japonci usuzovali ze zpráv o předchozím kursu, pluli přesně opačným směrem. Kam míří? Vrací se do Singapuru nebo má britský velitel jiný úmysl, který zatím zůstává japonským důstojníkům skryt? Nicméně jedna skutečnost byla nyní zřejmá: zaútočit na nepřátelský svaz mohou jen letouny 22. leteckého svazku, pro japonská hladinová plavidla je již mimo dosah.
I admirál Phillips dostal v časných ranních hodinách 10. prosince důležitou zprávu. Jeho náčelník štábu kontradmirál sir Arthur Palli-ser jej informoval rádiovou depeší, že Japonci se vyloďují v Kuanta-nu, přístavu na východním pobřeží Malajského poloostrova, asi v polovině vzdálenosti mezi Singapurem a Kota Bharem. Pro Phillipse to znamenalo, že je v proudu další velká nepřátelská invazní operace. Napadnout vyloďovací plavidla v Kuantanu bylo ještě důležitější než zásah v Singore nebo Kota Bharu. Jednak byl Phillips již v odpoledních hodinách Palliserem zpraven o tom, že Japonci obsadili letiště v Kota Bharu, což nesmírně zvýšilo význam Kuantanu jako důležité základny pro ustupující britská vojska, a navíc z Kuantanu vedla strategicky mimořádně významná silnice napříč Malajským poloostrovem. Jestliže se jí Japonci zmocní, odříznou jednotky generála Percivala operující na severu a kromě toho se o 150 mil přiblíží k Singapuru. Phillips neváhal. Rychlé navigační propočty ukázaly, že při zvýšení rychlosti a změně kursu na jihozápad se může svaz dostat
230
do Kuantanu krátce po rozednění, v nejpříhodnější dobu k zasazení tvrdého úderu. 10. prosince, 50 minut po půlnoci, svaz Z provedl ostrý obrat, turbíny zvýšily otáčky a dvě velké lodi spolu se třemi tor-pédoborci zamířily k jihu. Krátce potom, jak víme, je zahlédla ponorka 1-58.
Celou noc plul svaz vysokou rychlostí a kolem osmé hodiny ranní dosáhl blízkosti Kuantanu. Phillips dal katapultovat hydroplán k prozkoumání situace v přístavu a k jeho největšímu údivu pilot zakrátko hlásil rádiem, že nenašel ani stopy po nějaké aktivitě nepřítele. Nato admirál vyslal torpédoborec Express s úkolem přesně zjistit, co se vlastně v Kuantanu děje. Torpédoborec se asi za hodinu vrátil a jeho velitel sděloval admirálovi signální lampou: ‚Je tam klid jako v neděli odpoledne, když prší!" Svaz Z se přiblížil k pobřeží a pokračoval dál na jih. Skla dalekohledů odhalovala písečné pláže, palmové háje, ostrůvky – vše ale zcela opuštěné, nikde žádné známky přítomnosti nepřátelské invazní armády. Admirálovi i jeho důstojníkům začínalo být jasné, že Palliserova informace byla falešným poplachem. Vysvětlení pro tento těžký omyl zatím nikdo nebyl s to nalézt. Skutečností ale zůstávalo, že nyní již opravdu nebyla jiná možnost, než se co nejrychleji vrátit do Singapuru. Lodi opět zvýšily rychlost na 25 uzlů a jejich přídě krájely hladinu zálivu míříce dále k jihu.
Pro 22. japonský letecký svaz znamenala noc z 9. na 10. prosince všechno jiné, jen ne odpočinek. Ve 2 hodiny 30 minut přistál poslední z letounů, které marně pátraly po nepřátelských plavidlech, a v 6 hodin ráno se již letadla znovu zvedala ze vzletových drah. Mezitím letištní personál doplnil palivo a piloti pár hodin odpočívali. Jeden za druhým nyní mířilo 12 bombardérů l. letky leteckého útvaru Genzan na jih, každý nesl 600kg pumu. Jejich úkolem bylo prozkoumat sektor, ve kterém se měl podle propočtů založených na nočním hlášení ponorky 1-58 nacházet nepřátelský svaz, nalézt jej a napadnout.
Mezi 7.30 a 9.30 odstartovalo dalších 34 letounů typu Nell vyzbrojených pumami a 52 torpédových bombardérů. Tři se pro poru-
231
chy vrátily, takže jich proti britskému svazu Z v ranních hodinách 10. prosince směřovalo devadesát pět.
Letka útvaru Genzan, jež startovala jako první, udržovala výšku necelých 3000 metrů, zbytek útočné vlny se držel ve výšce kolem 4000 metrů. Zvolená rychlost letu maximálně snižovala spotřebu paliva, což mělo význam obzvlášť pro torpédové letouny, které vzhledem k vyšší váze torpéd nesly o 30 procent méně benzínu než letouny vyzbrojené pumami. Počasí se oproti noci podstatně zlepšilo.

Po řadu hodin křižovaly desítky letadel, většinou v devítičlenných skupinách, nad vodami rozlehlého zálivu a Jihočínským mořem, ale nepřátelský svaz jako by zcela zmizel. Jen v 9.50 se Japoncům zdálo, že již jsou u cíle, když 3. letka útvaru Genzan hlásila objevení nepřátelského plavidla. Nešlo o Phillipsův svaz, ale o osamocený torpédo-borec Tenedos, který admirál předchozího dne večer odeslal na základnu. Bombardéry na malou loď, vysloužilce z l. světové války, zaútočily, ale jeho velitel mistrovským manévrováním nebezpečí odvrátil – ani jedna puma nezasáhla cíl. Když bombardéry zmizely, podařilo se torpédoborci šťastně doplout do Singapuru.
Kolem 10 hodin 30 minut se již zdálo, že útok bude nutno odvolat. Některé japonské letky dosáhly takové vzdálenosti, že dokonce i Singapur nechaly za zády, ale Phillipsovy lodi neobjevily. Zásoby paliva se blížily krajní mezi, jež ještě zaručovala bezpečný návrat, a piloti znervózněli. Vil hodin se všech pětadevadesát letadel obrátilo zpět k základnám, paliva zůstávalo již tak málo, že se někteří piloti rozhodli raději přistát na čerstvě obsazeném letišti v Kota Bharu než riskovat dlouhý let do Saigonu. Vil hodin 5 minut praporčík Hóaši, pilot jednoho z desíti průzkumných letounů, které ^admirál Macunaga též vyslal pátrat po nepřátelských lodích, zahlédl napravo na obzoru skupinu plavidel. Přiblížil se a za několik sekund již vzrušeně hlásil palubní vysílačkou: „Dvě nepřátelské bitevní lodi zpozorovány 70 námořních mil jihovýchodně od Kuantanu, kurs jihovýchod."
232
O napadení Tenedosu nepřátelskými bombardéry byl admirál Phillips zpraven kolem desáté hodiny. Znamenalo to, že japonská letadla jsou ve vzduchu a jejich cílem určitě nebyl torpédoborec; admirál ani na okamžik nepochyboval, že vzlétla proti jeho svazu. Mohla se objevit v kteroukoli chvíli. Všechny lodi svazu pluly již od roze-dnění plně připraveny na možnost náhlého leteckého útoku. Poté, co obrazovka radiolokátoru ohlásila těsně po jedenácté hodině přítomnost japonského průzkumného letounu vysoko na obloze, napravo od britských lodí, obsluhy rychlopalných děl, osmihlavňových pompo-mů (plně automatizovaných kanónů ráže od 20 do 40 mm, instalovaných na lodích ve dvojicích nebo po čtyřech či osmi v jednom bloku) a protiletadlových kulometů zpozorněly.
Vil hodin 13 minut radar objevil skupinu nepřátelských letadel blížících se zprava. Šlo o devět bombardérů útvaru Mihoro. Za několik minut již byly viditelné pouhým okem a jako první zahájila palbu 132mm děla na pravoboku Prince of Wales. Následovala 102mm děla Repulse a palubní zbraně torpédoborců. Dosud panující klid a mír sluncem prohřátých tropických vod zmizel jako po mávnutí čarovným proutkem. Ze všech stran se ozývalo dunění a třeskot ohlušující kanonády. Japonské letouny pronikly palebnou přehradou, za cíl si vybraly bitevní křižník Repulse a téměř současně svrhly svůj náklad pum. Loď dlouhá 240 metrů zmizela za stěnou vzedmuté vody. Z palub Prince of Wales a torpédoborců sledovaly fascinující podívanou s napětím a obavami stovky námořníků. Za několik okamžiků se k jejich úlevě křižník vynořil, z jeho paluby ale stoupal kouř. Jedna puma zasáhla hangár palubních hydroplánů, pronikla jím a explodovala na pancéřové ochranné palubě uvnitř lodi, pod jídelnou mužstva, Řada mužů v podpalubí byla zabita, zraněné vynášely záchranné čety a protipožární družstva se zatím snažila vzniklý požár lokalizovat. Nahoře na palubě se skupina námořníků pokoušela svrhnout do moře hořící hydroplán, u kterého hrozil výbuch paliva v nádržích. Již za deset minut byl velitel požárních družstev schopen hlásit na můstek, že je oheň pod kontrolou. Loď plula dál rychlostí 25 uzlů a i její palebná kapacita zůstávala nedotčena.
V 11.30 radiolokátor Prince of Wales oznamoval blížící se další vl-
233'
nu japonských letounů. Tentokrát šlo o 16 nebo 17 torpédových bom-bardérů. Vil .42 se ve skupinách po dvou a třech vynořily z mraků ve výši asi 1000 metrů a rychlým klouzavým letem nalétaly na pravobok bitevní lodi. Všechny hlavně, jež bylo možno tímto směrem obrátit, chrlily oheň a zdálo se, zeje zhola nemožné, aby bombardéry pronikly stěnou smrti vytvořenou tisíci projektilů. Stejně jako před půlhodinou v případě Repulse ani něj intenzivnější palba nedokázala japonské letouny zastavit. Na hladinu dopadala dlouhá šedivá torpéda a rychlostí přes 40 uzlů se blížila k vlajkové lodi, zanechávajíce za sebou zřetelné bílé stopy. Bitevní loď se počala obracet doleva, ale manévr nebyl dost rychlý. Dvě torpéda zasáhla její záď. Ozvala se ohlušující exploze, provázená sloupem kouře a vymrštěné vody. Téměř okamžitě se loď naklonila o 13 stupňů na levobok a rychlost klesla o 10 uzlů. Prince of Wales se ocitl ve stejné situaci jako před pěti měsíci Bismarck: exploze ochromila kormidlo. Navíc zablokovala hřídel vnějšího levého šroubu, která potom už nevydržela nesmírný nápor stále působící pohonné síly, ohnula se a protrhla velký otvor v lodním boku. Turbíny zbavené

zátěže jednoho šroubu počaly vibrovat ve vysokých otáčkách, a než je bylo možno zastavit, došlo k nenapravitelným poškozením strojů. Zde-molování strojovny, jež dodávala energii všem důležitým lodním mechanismům, navíc způsobilo vyřazení 127mm děl z činnosti. Od té chvíle hlavně čněly bez pohybu z dělových věží na bocích lodi, nebylo ani možné dopravit granáty do jejich komor. Nakloněná a pomalu plující loď opisovala na hladině velký oblouk doleva, zatímco do podpalubí vnikaly spousty vod.
Ve stejnou dobu, kdy Prince of Wales zažíval dramatické chvíle, blížila se druhá skupina japonských torpédových bombardérů k Repulse. Kapitán Tennant je pozorně z můstku sledoval, a zatím ještě vyčkával. Jiná byla situace na stanovištích protiletadlových děl. Osmihlavňové pompomy chrlily stovky projektilů v minutě, až na jejich krytech počala žárem odprýskávat barva. Již dva z nalétávajících letounů, naplno zasaženy, se roztrhly ve vzduchu a jejich trosky dopadaly na hladinu v těsné blízkosti lodi.
234
Až v okamžiku, kdy se od trupů japonských letadel oddělila torpéda, vydal kapitán Tennant rozkaz k obratu doprava o 45 stupňů. Velká loď se naklonila v ostrém manévru. Víc než tucet torpéd ji minulo. Z prvního kola střetnutí zatím bitevní křižník vyšel vítězně, a jak nepřátelské bombardéry zbaveny své hrozivé zátěže mizely směrem na sever, mohla si jeho posádka nakrátko oddechnout. Kapitán Tennant jen nechápal, kde jsou stíhačky královského letectva. Obsluha radiostanice hlásila, že od admirála Pallisera ze Singapuru dosud nedošla žádná zpráva. Přitom Tennant dobře věděl, že další nálet již může být tragický i pro jeho loď, nemluvě o Prince of Wales, na jehož stožáru byla jasně viditelná signální vlajka oznamující, že loď není ovladatelná. Svaz se nyní nacházel asi 125 mil od Singapuru. Uplynula téměř hodina od chvíle, kdy Japonci zaútočili, a pokud Phillips žádal základnu o podporu stíhačů, již by tu museli být. I třeba půl tuctu zastaralých typů Buffalo by dokázalo rozrušit útočnou formaci japonských bombardérů, zúžit zamíření torpéd a poskytlo by napadených lodím větší naději na únik. Admirál Phillips byl ale velícím důstojníkem svazu a Tennant se zatím neodvážil jednat o vlastní újmě. Dotázal se Phillipse signální lampou na rozsah poškození Prince of Wales, ale nedostal žádnou odpověď. Za chvíli jej informoval o průběhu náletu na Repulse; stále nic^ Nyní již kapitán nehodlal dál vyčkávat. Radista Repulse odvysílal zprávu pro Singapur: ,Jsme napadeni nepřátelskými bombardéry."
Depeše byla na základně zachycena ve 12 hodin 4 minuty. Šlo o první signál svazu Z od ranních hodin, kdy torpédoborec Tenedos sděloval, že se svaz vrací. Ve 12 hodin 15 minut odstartovalo na pomoc šest stíhaček Brewster Buffalo.
Těsně po dvanácté hodině kapitán Tennant snížil rychlost Repulse na 20 uzlů, obrátil o 180 stupňů a blížil se k vlajkové lodi. Protože stále nedostával na žádný svůj dotaz od Phillipse odpověď, chtěl se sám přesvědčit, v jakém je Prince of Wales stavu a jakou může poskytnout pomoc. Ve 12.20, kdy byly obě lodi od sebe vzdáleny asi 700 metrů, se objevila z jihu třetí vlna japonských bombardérů. Devět nízko letících letounů se ve vzdálenosti asi tří mil od britských lodí rozdělilo na tři skupiny – jedna mířila k Repulse a dvě k Prince
235
of Wales. Tennantovi se opět podařilo v okamžiku, kdy tři bombar-déry svrhly torpéda, prudkým obratem nastavit úzkou záď lodi a byl si jist, že i tentokrát minou. Měl pravdu, tomuto nebezpečí by se byl vyhnul, situace se ale změnila v okamžiku, kdy jedna ze dvou skupin letounů, původně nalétávajících na Prince of Wales, zcela neočekávaně změnila směr k Repulse. Torpéda prolétla vzduchem, dopadla na hladinu a kapitán Tennant viděl,-jak se řítí na jeho loď. Mohl se jim vyhnout, ale v tom případě by nastavil pravobok přímo do dráhy torpéd prvních tří letadel; a ta byla nyní již velmi blízko bitevního kříž-níku, těsně za jeho zádí. V této neřešitelné situaci byl kapitán zcela bezmocný. Se stisknutými rty spolu s ostatními důstojníky, přítomnými na můstku, sledoval stopu blížících se torpéd a brzy věděl, že jedno z nich loď zasáhne. Stále ale šlo o menší ze dvou zel, při obratu by zasáhla nejméně dvě. Devadesát sekund trvalo, než torpédo dosáhlo lodi. Narazilo na samý střed trupu, bitevní křižník se celý otřásl a po krátké době se počal naklánět na levobok. Přesto se ale nezdálo, že je poškození vážné. Loď stále udržovala rychlost 25 uzlů a všechna důležitá zařízení zůstávala neporušena, včetně zachování plné palebné síly.

Víc než hodinu trvalo pilotům nejvzdálenějších japonských letek, než dorazili na scénu bitvy. Nyní byli na místě. Na vodní hladině hluboko pod sebou viděli dvě velké nakloněné lodi a tři torpédobor-ce. Devět torpédových bombardérů poručíka Ikiho se blížilo k Repulse. Sestoupily na 400 metrů. Na všech stranách explodovaly granáty protiletadlových děl a poručík pocítil neodolatelnou touhu

svrhnout rychle torpédo a zmizet z pekla, které pohlcovalo jeho letadlo. Překonal strach, věděl, že musí ještě blíž, pokud si chce být zásahem jist. Bombardér nyní prolétal čtyřicet metrů nad hladinou a ve vzdálenosti 600 metrů od bitevního křižníku poručík konečně uvolnil držáky torpéda. Hned nato prudce naklonil letoun na pravé křídlo, cítil, že na trup narážejí střely z kulometů; přece se mu ale podařilo uniknout do bezpečí. Když se ohlédl, viděl, jak v plamenech padá na hladinu letadlo poddůstojníka Tošimicua Momoiho a jak pár desítek metrů
236
od něj explodoval letoun poddůstojníka Jošikazua Taua. Za několik sekund poručík zahlédl dvě exploze poblíž zádi nepřátelské lodi. Zaplavila jej veliká radost. Objevily se další tři letky japonských bombardérů. Nalétávaly nyní na bitevní křižník ze všech směrů a důstojník velící protiletadlové obraně viděl, že je nemožné čelit vzdušné lavině na všech stranách současně. Přikázal miřičům děl, aby se soustředili na letadla, která ještě torpéda nesvrhla, a nevšímali si letounů, jež po dokončení náletu prolétaly v těsné blízkosti lodi, čímž poskytovaly daleko lákavější cíl, ale od nichž už nebezpečí nehrozilo. Muži u protiletadlových zbraní, zalití potem, pálili bez ustání, za mrtvé a zraněné okamžitě nastupovali další a voda v chladičích pompomů vařila. Pohromě přesto nemohli zabránit, nepřátelských letounů bylo příliš mnoho a sebeintenzívnější palba je neodradila. Loď, řízená z můstku rychlým sledem rozkazů kapitána Tennanta, v prudkých obratech měnila kurs, uhýbala blížícím se bílým stopám patrným na namodralé hladině, ale nebylo v lidských silách uniknout všem. První torpédo narazilo na levobok těsně u zádi a zablokovalo kormidlo; Repulse byl nyní ve stejné situaci jako Prince of Wales; loď se stala neovladatelnou. Tri další torpéda ji zasáhla, dvě na levoboku a jedno na pravoboku, po celé délce se zachvívala mohutnými detonacemi.
Kapitán Tennant byl příliš zkušený námořník, aby nepochopil, že nastává konec, a chtěl-li zachránit stovky mužů na podpalubních stanovištích, nesměl otálet. Za okamžik již tlampače přenášely rozkaz: „Všichni muži na palubu! Připravit k opuštění lodi!" Přestože kapitánův hlas byl klidný a chladný, posádka tušila, jak se velitel cítí. Slova, která právě doznívala, znamenala rozsudek smrti nad bitevním křižníkem a jejich vyřčení je jistě nejstrašnějším okamžikem v životě velitele kterékoli lodi. Nebylo ale vyhnutí. Loď se silně nakláněla na levobok a rychle se nořila do vody.
Po kovových schodištích a žebřících vybíhali nahoru muži ze strojoven a kotelen, navlékali si záchranné vesty a řadili se na okraji paluby. Nikde ani stopy po panice, přestože sklon byl nyní téměř 30 stupňů. Když se jeden z mladých námořníků snažil prodrat blíž k provazovému žebříku přehozenému přes okraj lodi, stejně starý
237
podporučík jej klidným hlasem upozornil: „No, no, na všechny se dostane." To stačilo.
Čtyři minuty uplynuly od chvíle, kdy loď utrpěla smrtelná zranění; zbývaly jí ještě tři minuty života. Kapitán Tennant zůstával na můstku. Přiložil k ústům megafon a volal dolů na shromážděnou posádku: „Odvedli jste dobrou práci, nyní se starejte o sebe a Bůh vám pomáhej!" Stovky mužů počaly opouštět loď. Většina seskakovala na mořskou hladinu přímo z paluby, na nic jiného nebyl čas, sklon lodi byl téměř 60 stupňů. Několik námořníků z hlídkových stanovišť umístěných vysoko na stožárech, kteří již neměli čas sešplhat na palubu, se vrhalo do vody z padesátimetrové výsky. Někteří měli štěstí, jiní skončili s roztříštěnými údy na ocelových plátech nakloněné paluby. Tucet mužů seskočilo na zádi lodi a v okamžiku byli vtaženi pod hladinu vírem otáčejících se lodních šroubů a rozsekáni na kusy jejich listy. Desítky dalších zůstaly uvězněny v podpalubí stoupající vodou.
Naklonění Repulse dosáhlo 70 stupňů a kapitán Tennant přikázal i důstojníkům na můstku opustil loď. Sám sešplhal k jednomu z pro-tiletadlových děl a s klidnou tváří, smířenou s neodvratným osudem, pohlížel na spousty vod zalévající palubu. Loď se počala potápět, záď již byla hluboko pod vodou, příď čněla stále strměji k obloze. Ve 12.33 hodin se bitevní křižník převrátil a voda se nad ním zavřela. Kapitán Tennant byl stažen pod hladinu, ale nějakým zázrakem se mu podařilo vyplavat. Když otevřel oči a nadechl se, svou loď již neviděl, jen kolem dokola velké skvrny rozlité nafty, několik vorů a trosečníky zoufale bojující o záchranu.
Torpéda všech tří bombardérů, které si na počátku útoku vybraly Prince of Wales, jej zasáhla. Nebylo divu; loď se pohybovala rychlostí 15 uzlů, nemohla manévrovat a jen část jejích protiletadlových děl dosud kladla odpor. Torpéda roztrhla pravobok těsně před zadní dělovou věží. Voda, jež se valila do nitra

bitevní lodi, částečně vyrovnala původní nakjonění, takže se zdálo, že Repulse, který byl v té době zahalen kouřem a silně nakloněn, jq na tom daleko hůř. Phillips proto přikázal dvěma torpédoborcům, aby spěchaly bitevnímu křižníku na pomoc.
238
Japonci ale dosud nevystříleli všechnu munici. Jako poslední dorazilo devět výškových bombardérů. Pomalu se blížily z jihu a Prince of Wales, plující nyní rychlostí 8 uzlů, jim nemohl uniknout. Šest zbývajících 132mm děl zahájilo palbu, ale zdálo se, že japonští piloti ji vůbec neberou na vědomí. Ve 12 hodin 44 minuty začaly padat pumy a jedna zasáhla přesně střed lodi. Vzduchem létaly kusy oceli, lidská těla; to vše se mísilo se spoustami vod vrhaných k obloze explozemi pum, jež loď těsně minuly. Poslední japonské letouny konečně zmizely z dohledu, jen jeden zůstával stále poblíž; jeho pilot sledoval agónii probíhající na vodní hladině, aby mohl kontradmirálu Macu-nagovi podat očité svědectví o zániku obou velkých britských lodí. Macunaga po prvních hlášeních o objevení britského svazu a o začínajícím útoku odjel na jedno z letišť rozhodnut, že pokud obě lodi nálet přežijí nebo se pokusí uniknout, osobně povede druhou vlnu bombardérů a nepřipustí, aby se Prince of Wales a Repulse vrátily do Singapuru. Po celou dobu pozorně pročítal depeše velitelů útočících letek a v jednu hodinu odpoledne už věděl, že jeho zásahu nebude zapotřebí.
Velitel Prince of Wales kapitán John Leach povolal torpédoborec Express, aby převzal zraněné. Express přirazil k boku 35 OOOtunové bitevní lodi v l hodinu 5 minut. Admirál Phillips se ale stále ještě nemohl smířit s představou, že ztratil svoji vlajkovou loď. Protože její radiostanice byla již dávno vyřazena z činnosti – což byl také důvod, proč admirál nemohl odpovědět na signály kapitána Tennanta – přikázal veliteli torpédoborce korvetnímu kapitánovi F. J. Cart-wrightovi, aby rádiem vyžádal ze Singapuru vlečné lodi, které by Prince of Wales odtáhly do přístavu.
Všechno úsilí ale bylo zbytečné. Japonská torpéda prorazila v bocích otvory, kterými nyní nepřetržitě proudilo do nitra lodi velké množství vody, a tento příval nebylo možno zastavit. Loď se nořila hlouběji a hlouběji, voda počala dosahovat k okrajům paluby. Leach věděl, že nastává konec, a když dal příkaz opustit loď, zbývalo pro patnáct set mužů posádky k záchraně pouhých deset minut. Námořníci se vrhali do vody, pokoušeli se odplavat co nejdále, aby je nestáhl pod hladinu vír, jenž vznikne nad potápějící se lodí, šplhali na
239
záchranné vory a na palubu torpédoborce Express. Admirál Phillips a kapitán Leach zůstávali na můstku.
V jednu hodinu 20 minut se bitevní loď počala převracet na levo-bok. Její vynořující se kýl zachytil trup torpédoborce, jenž se stále ještě zdržoval v její těsné blízkosti, a po několik dramatických okamžiků se zdálo, že se torpédoborec převrátí též. Korvetní kapitán Cartwirght bleskurychle nařídil zpětný chod a metr za metrem se vzdaloval od bitevní lodi. Za několik vteřin Prince of Wales zmizel pod hladinou.
Pár minut poté, co se potopila vlajková loď svazu Z, dorazilo na místo tragédie šest stíhaček Buffalo ze Singapuru. Po japonských letounech již nebylo ani stopy a velitel skupiny stíhačů poručík T. A. Vigors jen bezmocně prolétal nad hladinou přeplněnou trosečníky. O svém zážitku z odpoledních hodin dne 10. prosince 1941 později napsal:
„Měl jsem tu čest pilotovat první letoun, který zastihl posádku Priry;e of Wales a Repulse poté, co se obě lodi potopily. Říkám čest, neboť následující hodinu jsem byl svědkem ukázky nezdolného ducha, který tak proslavil královské námořnictvo.
. . . Dokonce i mým nezkušeným očím bylo zřejmé, že třem torpé-doborcům potrvá hodiny, než vezmou na paluby stovky mužů přidržujících se trosek a plovoucích kolem ve špinavé vodě. Kromě toho hrozil i další nálet nebo ostřelování palubními zbraněmi. Každý z těch mužů si toho musel být vědom, přesto ale, jak jsem prolétal kolem, mávali na mne a ukazovali vztyčený palec. Otřáslo to mnou, neboť jsem viděl něco, co překonávalo hranice lidské odolnosti. Sklonil jsem se před nimi, byli naplněni duchem, jenž vyhrává války."
Dodnes není jasno, proč admirál Phillips nežádal o stíhačky včas. Možná nevěřil, že by mu mohlo být vyhověno, zejména když nedostal leteckou podporu, o kterou žádal v souvislosti s plánem na napadení Japonců u Singory. Možná do poslední chvíle nechtěl porušit
240
rádiový klid, a tím nepříteli prozradit svoji pozici. Zbývá ale i třetí, nejpravděpodobnější vysvětlení. Když totiž obdržel od svého náčelníka štábu admirála Pallisera informaci o japonském vylodění v Ku-antanu, Phillips zřejmě

předpokládal, že Palliser správně odhadne, že se svaz pokusí invazní vojska napadnout, a zorganizuje z vlastní iniciativy vyslání letounů, které by mu při této operaci zajišťovaly stíhací ochranu. Proto také Phillips nepokládal za nutné porušit rádiový klid, spoléhal na prozíravost svého podřízeného. Naneštěstí Palliser nebyl důstojník Phillipsova ražení a nadějím vrchního velitele nedostál. Skutečný důvod váhání admirála Phillipse přivolat leteckou podporu nebude přesně znám již nikdy, všichni důstojníci přítomní na můstku bitevní lodi v kritickou dobu zahynuli stejně jako Phillips a kapitán Leach. Tři torpédoborce, Electra, Vampire a Express, zvolna proplouvaly po naftou a olejem pokryté hladině a zachraňovaly zbytky posádek potopených lodí. Velení záchranným pracím převzal velitel Electry fregatní kapitán May. Zažil již jednu námořní tragédii, byl se svou lodí při tom, když německá bitevní loď Bismarck před pěti měsíci potopila slavný britský bitevní křižník Hood. Tentokrát ale bylo všechno horší; dvě velké lodi zmizely v mořských hlubinách, svaz Z přestal existovat a nepřítel v několika hodinách dosáhl velkého vítězství. Express opouštěl místo tragédie ve 2 hodiny 15 minut a na jeho přeplněné palubě a v horkem sálajícím podpalubí již nezbylo kousku místa. Ve čtyři hodiny odpoledne odplouvaly Vampire a Electra poté, co sebraly z hladiny posledního trosečníka. Podařilo se zachránit 90 důstojníků a 1195 mužů z Prince of Wales, 45 důstojníků a 754 mužů z Repulse. Sedmačtyřicet důstojníků a 793 mužů z obou lodí zahynulo, ať již klesli na mořské dno spolu se svými loďmi, nebo zemřeli na hladině Jihočínského moře na následky utrpěných zranění dřív, než jim mohla být poskytnuta pomoc, nebo vydechli naposled na palubách torpédoborců, jež je odvážely do bezpečí.
242
Zpráva o potopení Prince of Wales a Repulse šokovala Singapur. Na žádost vrchního velitele britských dálnovýchodních sil maršála Brooke-Pophama promluvil k obyvatelstvu ještě tentýž den večer rozhlasem Churchillův zmocněnec Duff Cooper. Prohlásil, že ztráta obou lodí nesmí způsobit malomyslnost, naopak musí přispět k rozhodnému pokračování v boji, kterým bude tragédie pomstěna. Málokdo ale měl optimistické pocity. Dvě velké lodi, o nichž se tvrdilo, že jsou nepotopitelné, Japonci zničili jediným úderem. Co bude se Singapurem? Je skutečně tak nedobytnou pevností, jak prohlašují političtí a vojenští představitelé?
V Londýně 9. prosince večer zasedal za Churchillova předsednictví kabinet. Padla i otázka, co dál se svazem Z, jak jej nejlépe využít proti postupujícím Japoncům. Vzhledem k pozdní noční hodině zůstal problém nevyřešen, rozhodnutí bylo odloženo na příští den.
Dne 10. prosince Winston Churchill, jak bylo jeho zvykem, zůstával ještě po ránu v posteli a pročítal naléhavé depeše, které mu doručil kurýr, když zazvonil telefon. Předseda vlády stěží rozpoznal přerývaný hlas prvního námořního lorda sira Dudleyho Pounda. „Pane předsedo vlády," pravil Pound, „musím vás informovat, že Japonci potopili útokem ze vzduchu Prince of Wales a Repulse. Tom Phillips zahynul." i
Ve svých Dějinách 2. světové války později Churchill napsal:
, Jak jsem se převracel v posteli, dopadla na mne celá hrůza této zprávy. V Indickém oceánu a v Pacifiku již nezbývala žádná britská nebo americká těžká loď kromě těch, jež přežily Pearl Harbor a byly spěšně odesílány do Kalifornie. .Na obrovitých vodních prostorách nyní vládlo Japonsko a my byli všude slabí a nazí."
Není divu, že Churchill naplno cítil celou tíži tragédie. On rozhodl s konečnou platností o vyslání bitevní skupiny do Singapuru proti radám admirálů, on vybral lodi a velitele.
Potopení dvou velkých britských lodí japonskými bombardovacími letadly – Pearl Harbor byl něco jiného, tam letouny napadly nehybné, zakotvené americké bitevní lodi – s konečnou platností rozhodlo po desetiletí vedený spor, zda dobře vyzbrojená, rychlá a moderně konstruovaná loď může odrazit letecký útok. Důkaz byl nyní japon-
243
skými letci podán. Rozhodujícím činitelem ve válce na moři se stávalo letectvo, ať už startující z pozemních základen či z palub letadlových lodí. Současně bylo prokázáno, že velké lodi nemohou operovat bez leteckého zajištění. Nedostatek protiletecké ochrany v případě Prince of Wales a Repulse podstatně, možná rozhodující měrou, ulehčil japonským pilotům jejich úkol. Při akci, která připravila Spojence o dvě nejlepší těžké lodi zdržující se v celé tichomořské oblasti západně od Havaje, ztratili Japonci pouze čtyři bombardéry.
Éra velkých bitevních lodí, které mocí svých děl neomezeně vládly mořím, končila.

244
3.
BOJ O JÁVSKÉ MOŘE
Bezprostředně po útoku na Pearl Harbor Japonci napadli Filipíny, americké základny na ostrovech Guamu a Wake, Hongkong, Thajsko a vylodili se v Kota Bharu v Malajsku. Desetitisíce japonských vojáků, zkušených veteránů čínské války, opouštěly paluby vyloďovacích člunů a zahajovaly bleskurychlé útočné akce, přinášející jeden úspěch za druhým. Již 8.. a 9. prosince Japonci získali na Malajském poloostrově strategickou iniciativu a krok za krokem zatlačovali britská vojska na jih k Singapuru. Dne 25. prosince se vzdala britská posádka v Hongkongu, sevřeném japonskými kleštěmi. Jedenácteru* ledna 1942 japonské jednotky vstoupily do Kuala Lumpuru. V noci z 30. na 31. ledna se zbytky britských vojsk stáhly na singapurský ostrov. Patnáctého února generálporučík Arthur Percival, vrchní velitel britských pozemních sil v Malajsku, podepsal kapitulaci. Singapur padl. V sedmdesáti dnech japonský generál Jamašita, za cenu 10 000 padlých a raněných, prošel vítězně Malajským poloostrovem. Angličané ztratili 139000 vojáků, z toho 9000 padlo a 130 000 Japonci zajali. Šlo o nejhorší porážku v dosavadní historii britského impéria.
245
O nic lépe se nevedlo Američanům. Jejich obrana Filipín naprosto selhala. Japoncům se podařilo hned zpočátku překvapivým útokem, obdobně jako při napadení Pearl Harboru, zničit americké letectvo ještě na zemi. Potom nastoupila 14. armáda generálporučíka Masa-harua Hommy, tvořící páteř invazních sil. Americké a filipínské jednotky neměly nejmenší šanci nápor zadržet. Vrchní velitel spojených sil americký generál MacArthur, který měl současně hodnost filipínského polního maršála, na hlavním filipínském ostrově Luzonu vykli-zoval jednu pozici za druhou. Nakonec se obránci stáhli do oblasti Manilského zálivu ve snaze bránit alespoň hlavní město. MacArthur byl ale zakrátko přinucen vyklidit i Manilu a bojeschopné jednotky přesunout na hornatý poloostrov Bataan na druhé straně Manilského zálivu, kde přírodní podmínky poskytovaly lepší možnosti obrany. Patnáct tisíc Američanů a 65 000 Filipínců kladlo potom dlouhý a houževnatý odpor v horách poloostrova, což ale už nic nezměnilo na základní skutečnosti, že japonská vojska v poměrně velmi krátkém čase ovládla celé filipínské souostroví.
Rozkazem Spojeného výboru náčelníků štábu USA a Velké Británie z 15. ledna 1942 bylo vytvořeno velitelství ABDA s úkolem koordinovat obranné úsilí amerických, britských, nizozemských a australských sil v rozsáhlé oblasti Nizozemské Východní Indie, Barmy, Filipín, Jihočínského moře a severovýchodní části Indického oceánu. Vrchním velitelem ABDA byl jmenován britský polní maršál sir Ar-chibald Wavell, velitelem námořních sil admirál Thomas C. Hart, dosavadní velitel amerického Asijského loďstva, velitelem spojených úderných námořních sil se stal holandský kontradmirál Karel Door-man. ABDA tak představovala první pokus o spojené velení v Tichomoří s klíčovým posláním bránit řetěz ostrovů, takzvanou malajskou bariéru, s hlavními baštami Sumatrou, Borneem, Jávou, Celebesem
a Timorem.
Velitelství ABDA ale zdaleka nebylo prodchnuto duchem jednoty a shodných názorů. Pro Brity byla v počátečním stadiu války prvořadou obrana Singapuru a východních přístupů do Indického oceánu.
246
Pro Spojené státy a Austrálii představovalo hlavní nebezpečí japonské pronikání do jihozápadního Tichomoří, zejména obsazování základen, se kterými Spojenci počítali jako s důležitými odrazovými můstky pro vlastní pozdější nástup. Naproti tomu Holanďané považovali za nejnebezpečnější přímé ohrožení svých držav, především Sumatry a Jávy.
Protože vrchním velitelem byl britský maršál, nemohlo nikoho překvapit, že hlavní důraz byl přece jen položen na obranu Singapuru. Podle jeho názoru bezpečnost střední části řetězu ostrovů, konkrétně Sumatry, Bornea a Jávy, plně závisela na zajištění levého křídla bariéry, a to především opět Singapuru. Ale jak uvidíme, mohutný japonský nástup v krátké době všechny tyto úvahy zvrátil.
V neutěšené situaci, kdy se japonská invazní vojska vynořovala na všech stranách, se obrana střední části malajské bariéry stala především věcí Holanďanů. Pro ně tyto ostrovy znamenaly dalekokvíce než například Filipíny pro Američany. Po tři staletí byly doménou holandských kolonizátorů, zdrojem jejich obrovského bohatství, na ostrovech žilo přes půl milionu holandských usedlíků a jejich ochranu považovali Holanďané za principiální záležitost. Hlavní roli mělo sehrát nizozemské válečné námořnictvo a jeho čelný představitel kontradmirál Karel Doorman, odvážný a zkušený námořník. Jako velitel spojených námořních

úderných sil podléhal vrchnímu veliteli námořních sil ABDA americkému admirálu Hartovi a po jeho odvolání, od 12. února, svému krajanu admirálu Helfrichovi. Doormanovy spojené úderné síly tvořila plavidla nizozemská, americká, britská i australská. Šlo o pestrou směsici většinou zastaralých lodí, které v žádném případě nebylo možno považovat za mocnou námořní sílu schopnou Japonce zastrašit nebo jim dokonce po delší dobu úspěšně čelit. Doorman ale neměl na vybranou; musel se nepříteli postavit s tím, co měl. Nedostatky v kvalitě i kvantitě mohla, i když jen po jistý čas, nahrazovat pouze odvaha a statečnost.
K první akci spojených úderných sil pod Doormanovým velením došlo 4. února 1942. V nočních hodinách 3. února obdržel od prů-
247
zkumných letounů zprávu, že vjávském moři, na jižních přístupech k Makasarskému průlivu oddělujícímu ostrovy Borneo a Celebes, byla zpozorována skupina tří japonských křižníků, několika torpédo-borců a asi dvaceti dopravních lodí. Nebylo zcela jasné, kam Japonci míří, ale zřejmě šlo o pokus vylodit se buď na jižním pobřeží Bornea, nebo Celebesu. Doorman se rozhodl udeřit. Šlo o nadmíru riskantní akci, neboť vzdušný prostor Jávského moře bezpečně ovládaly japonské letouny, jež mohly Doormanova plavidla kdykoli zaskočit s katastrofálními následky. Holandský admirál ale neváhal. Přesně o půlnoci ze třetího na čtvrtého února vyplul se svou vlajkovou lodí holandským lehkým křižníkem De Ruyter v čele svazu, tvořeného dalším holandským lehkým křižníkem Tromp, americkým těžkým křižníkem Houston, americkým lehkým křižníkem Marblehead, čtyřmi americkými a čtyřmi nizozemskými torpédoborci. Svaz zamířil do oblasti hlášeného pohybu nepřátelských plavidel. Křižníky pluly v linii s rozestupy 700—800 metrů a po obou stranách strážily americké a vzadu holandské torpédoborce.
V půl desáté ráno, když svaz dosáhl pozice 7 stupňů 28 minut jižní šířky a 115 stupňů 37 minut východní délky, Doorman obdržel , radiotelegrafickou zprávu sdělující, že 36 japonských dvoumotoro-vých bombardérů 11. letecké flotily míří z letiště Kendari na Celebesu k Surabaji na Jávě. Znamenalo to, že se letouny mohou v kterémkoli okamžiku objevit nad Doormanovými plavidly. O čtrnáct minut později se tak také stalo.
Nepřátelské letouny zpozorovala jako první hlídka na Marblehea-du. Blížily se od východu ve výšce asi 5000 metrů, ve čtyřech děví ti -členných skupinách. Velitel Marbleheadu kapitán Robinson okamžitě vyhlásil letecký poplach nejvyššího stupně, dal svrhnout přes palubu 4000 galonů 'benzínu, který loď vezla, neboť v případě zásahu by takové množství hořícího benzínu změnilo v pár sekundách loď v planoucí pochodeň. Křižník dosud plul rychlostí 25 uzlů, ale kapitán přikázal zapojit i zbývajících šest kotlů, čímž bylo možno ve dvaceti minutách zvýšit tlak páry na maximum a umožnit lodi nejvyšší pohyblivost ve chvílích, kdy pravděpodobně letecký útok vyvrcholí. Obdobná opatření s horečnou rychlostí probíhala i na ostatních lo-
248
dích svazu, plavidla vybočovala z formace a zamířila různými směry. Manévr spočívající ve zrušení formace byl v té době pokládán za podstatnou součást obrany při napadení ze vzduchu a v praxi znamenal, že od chvíle jeho nařízení se každá loď musela starat sama o sebe. Rozptýlení svazu vedlo k tomu, že nepřátelská letadla potom musela útočit na jednotlivá plavidla bez možnosti koordinace náletu. Po zrušení formace měly lodi pochopitelně větší možnosti manévru. Teprve v pozdějších fázích války byla tato obranná taktika nahrazena jinou, kdy po zdvojnásobení či ztrojnásobení počtu palubních proti-letadlových zbraní se plavidla naopak držela pohromadě a spojenou palbou vytvářela palebnou přehradu, na které většina útočících letounů ztroskotala.
V 9 hodin 54 minuty se z uskupení japonských bombardérů oddělilo devět letounů a zamířilo ke dvěma křižníkům plujícím v čele svazu — k Doormanovu De Ruyteru a Marbleheadu. Letouny sestoupily na 4000 metrů a blížily se. Kapitán Robinson sledoval každé jejich hnutí, a když měl za to, že nadešel okamžik svržení pum, přikázal kormidelně plný obrat doleva. Předpokládal, že japonští bombomet-čící již nestačí na prudký pohyb lodi reagovat a pumy dopadnou vedle. Odhadl ale situaci o zlomek sekundy špatně, loď se počala obracet dříve, než se pumovnice japonských letadel otevřely. Japonci pouze přelétli. Ani při druhém útoku se jim nepodařilo dostat loď včas do zaměřovačů. Teprve při třetím náletu dopadlo šest nebo sedm pum na hladinu ve vzdálenosti patnácti až třiceti metrů od levoboku křižníků.
Obsluze jednoho z 75mm protiletadlových děl se zatím podařilo zasáhnout čelní japonský letoun, který počal rychle ztrácet výšku a klouzavým letem se snášel k Marbleheadu. Bylo zřejmé, že pilot, na způsob pozdějších kamikaze, hodlá se zbývajícím nákladem pum dopadnout na palubu. Jakmile se ale letoun přiblížil na několik stovek metrů, obrátily se k němu všechny hlavně rychlopalných děl a

protiletadlových kulometů a proudy střel se zavrtávaly do trupu, křídel i motorů. V několika sekundách japonský bombardér explodoval a jeho hořící trosky zmizely ve vlnách vpravo od lodní přídě.
Ve stejné době nalétávalo sedm bombardérů zleva a přesně v 10
249
hodin 27 minut šest z nich svrhlo pumy na Marblehead. Jedna roztříštila kryt motorového člunu, prorazila palubu a explodovala v podpalubí. Výbuch rozmetal lodní ošetřovnu, těžce poškodil poddůstoj-nickou jídelnu a přilehlé kajuty. V zasaženém sektoru vypukly požáry. Další puma explodovala těsně napravo od lodní přídě a tlaková vlna deformovala několik ocelových plátů kryjících příď. Třetí puma zasáhla záď lodi. Prorazila horní palubu a explodovala v blízkosti náhradního řídícího stanoviště. Výbuch poškodil řady akumulátorů uložených v tomto prostoru a desítkám námořníků zachránilo život jen to, že smrtelně jedovatý chlór mohl uniknout explozí zdemolovanými přepážkami. Počaly hořet kajuty a do podpalubí vnikala voda. Výbuchy a požáry přerušily napojení protipožárních hadic a šlehajícím plamenům mohly čelit jen řetězy námořníků, kdy jeden druhému předával nádoby s vodou. Daleko nebezpečnější byl ale zásah zádi lodi. Mimo další škody způsobil zaseknutí kormidla v poloze doleva a křižník počal plout v kruzích s desetistupňovým nakloněním na pravobok.
Ve srovnání s těžkými materiálními škodami ztráty na životech nebyly naštěstí vysoké. Pouze patnáct námořníků zahynulo nebo bylo těžce raněno, třicet čtyři další sice utrpěli zranění, ale mohli setrvat na svých bojových stanovištích. Většina těžkých zranění byla způsobena popáleninami na odkrytých částech těla, kdy hořící olej, nafta nebo horká pára z proražených potrubí vyřazovaly muže z boje za strašných bolestí. Především tato zkušenost z japonského útoku na Marblehead vedla později velení amerického válečného námořnictva k zákazu nošení krátkých kalhot a košil s krátkými rukávy na všech válečných lodích zdržujících se na moři bez ohledu na klimatické podmínky.
Přestože loď nebyla kormidlem ovladatelná, kapitán Robinson -i nadále udržoval rychlost téměř 25 uzlů, neboť ji pokládal za nejlepší obranu proti útočícím letounům. Záchranné a pracovní čety se okamžitě pustily do práce na opravě poškozeného kormidla a do hašení požárů. Největší nebezpečí hrozilo od přívalů vod zaplavujících zpočátku záď lodi, ale za krátkou dobu i příď, kde zprohýbané pláty vystavené obrovským tlakům při vysoké rychlosti lodi praskaly a vznik-
250
lý«ii trhlinami pronikala voda do podpalubí. Střed lodi, oddělený vodotěsnými přepážkami, se nadlehčoval a křižníku hrozilo rozlomení. I za této téměř kritické situace musel křižník pokračovat v boji. Blížila se další vlna japonských letounů. Kapitán Robinson vsadil vše na jednu kartu a dal rozkaz pokračovat stále plnou rychlostí obou strojů vpřed. Japonské bombardéry ale tentokrát Marblehead nenapadly. Snad se jejich pilotům vzhledem k naklonění lodi, dýmu a šlehajícím plamenům zdálo, že křižník je již natolik poškozen, že je zbytečné dál se jím zabývat.
Vil hodin 11 minut zaútočily dvě skupiny letadel na vlajkový křižník De Ruyter. Šlo již o čtvrtý nálet, který musela Doormanova loď odrážet, ale vážnějšímu poškození zatím unikla.
Takové štěstí neměl těžký křižník Houston, přestože kladl japonským bombardérům tvrdý odpor a obsluhy protiletadlových zbraní již několik útočících letadel sestřelily. Křižník prováděl jeden prudký obrat za druhým a proplétal se mezi gejzíry vod zvedaných k obloze vybuchujícími pumami. Nakonec svému osudu přece jen neunikl. Těžká puma explodovala na hlavní palubě, vyřadila zadní dělovou věž a zabila kolem padesáti mužů posádky.
Vil hodin 30 minut japonská letadla zmizela za obzorem a jejich velitel hlásil na základnu potopení dvou spojeneckých křižníku a poškození dvou dalších. Hlášení zdaleka neodpovídalo pravdě. Přes těžké rány, jež lodi Doormanova svazu utrpěly, ani jedna nebyla potopena, ovšem na pokračování v původním plánu napadení japonského konvoje už nebylo ani pomyšlení. Před svazem stál nyní jiný, neméně obtížný úkol: vyhnout se dalším japonským leteckým útokům a dovést poškozené křižníky zpět na základnu k nejnutnějším opravám. Houston zamířil do průlivu mezi ostrovy Jávou a Báli, Marblehead, ochraňován De Ruyterem a americkými torpédoborci, směřoval k Lombockému průlivu oddělujícímu ostrovy Báli a Lombok. Kapitán Robinson přikázal střídavě zapojovat stroje na pravé a levé straně lodi, a tímto způsobem se křižník s vyřazeným kormidlem klikatou cestou pomalu vzdaloval z místa souboje s japonskými bombardéry směrem k přístavu Tjilatjap na jižním pobřeží ostrova Jávy.
251
O půlnoci ze 4. na 5. února, když si již byl admirál Doorman jist, že poškozená loď do přístavu dorazí, se odpojil a pokračoval na západ do Batávie (dnešní

Djakarty).
Marblehead skutečně již doplul bez další úhony do Tjilatjapu, kde zkušený holandský námořní inženýr dokázal v krátké době postavit provizorní plovoucí suchý dok, ve kterém po vyzdvižení lodní přídě, jak jen bylo v podmínkách malého přístavu možné, byly opraveny zprohýbané a popraskané pláty. Těžkou záď křižníku se ale tímto způsobem opravit nepovedlo, a tak poškození kormidla zůstalo. O několik dní později křižník odplul stejným způsobem, jakým unikal po náletu z Jávského moře – střídavým užitím levého a pravého stroje – na Cejlon. Tam již bylo možno kormidlo opravit a nato loď odplula ke generální opravě do brooklynských loděnic ve Spojených státech, kam dorazila 4. května 1942.
V druhé polovině února 1942 měl britský polní maršál sir Archi-bald Wavell, vrchní velitel ABDA, sice stále ještě Rooseveltův a Churchillův příkaz bránit malajskou bariéru, ale to již šlo o bariéru jen podle jména. Její levý bok – Singapur – se vzdal. Sumatra byla obsazena japonskými vojsky a jejich vyloďovací čluny přirážely ke břehům ostrova Báli. Wavell neměl nejmenších pochyb, že nyní je na řadě Jáva. Celkovou obtížnou situaci navíc ještě zhoršily rozepře mezi holandskými a americkými námořními veliteli. Nizozemský vice-admirál Gonrad E. L. Helfrich stále ještě věřil, že s Japonci je možno úspěšně bojovat, aleje nutno převzít iniciativu, útočit, a ne ustupovat. Americký velitel námořních sil ABDA admirál Hart byl naopak názoru, že obrana Nizozemské Východní Indie je za současného poměru sil ztracenou věcí a plýtváním lidským a technickým potenciálem.
Konečné slovo bylo řečeno ve Washingtonu. Prezident Roosevelt, ministr Knox a admirál King nakonec došli k závěru, že Jáva, nejdůležitější z ostrovů malajské bariéry, který dosud nebyl Japonci obsazen, stejně dlouho neodolá, a proto bude výhodnější, když k pádu ostrova dojde za situace, kdy v čele obranných námořních sil bude
252
nizozemský důstojník namísto amerického. Tak 12. února obdržel Wavell od spojeného výboru náčelníků štábů příkaz, aby předal velení námořním silám ABDA admirálu Helfrichovi. O čtyři dny později Američan Hart Jávu opustil se zdůvodněním, že mu zdravotní stav brání v dalším vykonávání funkce.
Tokio zatím rozhodlo obsadit Jávu a tím dovršit východoindické tažení. Obsazení ostrova mělo proběhnout bleskovou rychlostí, aby Holanďanům nezůstal čas na zničení rozsáhlých ropných polí a cínových a wolframových dolů. Ropa představovala strategickou surovinu prvořadé důležitosti, bez ní by se japonský válečný stroj po vyčerpání rezerv brzy zastavil, a její zajištění se také stalo klíčovou otázkou.
Japonsko nyní mělo v jihovýchodním Tichomoří dostatek bojových a transportních plavidel, a tak mohlo přikročit k akci, která měla být dosud největší vyloďovací operací od počátku 2. světové války.
Dne 18. února vyplula ze zálivu Kamranh v Indočíně Západní útočná skupina pod velením viceadmirála Džisaburóa Ozawy, jehož vlajka vlála na těžkém křižníku Čókai. Skupinu tvořilo 56 transportních a nákladních plavidel doprovázených dvěma eskadrami torpé-doborců, lehkou letadlovou lodí Rjúdžó a mateřskou lodí pro hydro-plány. Nepřímá ochrana byla úkolem Západního zajišťovacího svazu kontradmirála Kurity, sestávajícího ze čtyř těžkých křižníku Mogami, Mikuma, Kumano a Suzuja.
Devatenáctého února zvedla na základně Jolo na Suluských ostrovech kotvy Východní útočná skupina kontradmirála Šódžiho Nišimu-ry, který s lehkým křižníkem Naka a šesti torpédoborci doprovázel 41 transportních lodí. Nepřímou ochranu měl na starosti Východní zajišťovací svaz kontradmirála Takea Takagiho s dvěma těžkými křiž-níky Naci a Haguro a 2. eskadrou torpédoborců kontradmirála Rai-zóa Tanaky, sestávající z lehkého křižníku Džincu a sedmi torpédoborců.
Pohyb tak rozsáhlých sil samozřejmě nebylo možno utajit a polní maršál Wavell byl brzy informován. Došel k závěru, že s prostředky, jež má k dispozici, nemůže Jávu bránit. Jeho pesimismus ještě vzrostl, když mu zpravodajská služba oznámila, že k podpoře invaz-
253
nich sil Japonci odeslali do jižního Tichomoří další silná uskupení válečných plavidel. Wavell sice neznal jejich přesné složení, ale šlo o Jižní úderný svaz viceadmirála Nobutaka Kondóa, sestávající ze skupiny tří těžkých křižníků a čtyř torpédoborců a skupiny šesti letadlových lodí viceadmirála Čúičiho Naguma, doprovázených bitevní lodí, dvěma těžkými křižníky, jedním lehkým křižníkem a devíti tor-pédoborci a podpůrnou skupinou velitele 3. loďstva viceadmirála I. Takahašiho složenou ze dvou těžkých křižníků Ašigara a Mjóko a dvou torpédoborců.
Ze soustředění mohutných námořních sil je zřejmé, že Japonci nehodlali nic

ponechat náhodě a byli rozhodnuti v samotném zárodku rozdrtit jakýkoli odpor. Přístup k ropě a surovinovým zdrojům bylo nutno získat za každou cenu, šlo také o jeden z rozhodujících důvodů, proč Tokio začalo válku.
Britský polní maršál na základě informací, jež měl k dispozici, doporučil Londýnu evakuaci ostrova Jávy. Podobného názoru byli i Američané, kteří bez dlouhého váhání začali stahovat své pozemní síly a letectvo do Indie a Austrálie. Jakmile se Japoncům podařilo obsadit i ostrov Timor na východním konci bariéry, čímž Jáva zůstala izolována, Wavell odletěl 25. února do Kolomba a odtud do Indie. Velitelství ABDA*tak přestalo existovat a odpovědnost za dosud neobsazené zbytky Nizozemské Východní Indie přešla na nizozemského generálporučíka Heina Ter Poortena a viceadmirála Conrada E. L. Helfricha. K obraně Jávy zůstalo, kromě nizozemských sil, několik amerických a britských válečných lodí, pár amerických a australských letadel, 7000 britských a australských vojáků a 540 Američanů. Hlavní břemeno nadlidského úkolu bránit ostrov před Japonci spočívalo na svazu admirála Karla Doormana. Dne 22. února signalizoval Doorman všem svým lodím tuto výzvu:
,,V souladu s pokynem, který jsem obdržel od vrchního velitele námořních sil ABDA, informuji důstojníky a posádky lodí, že situace je velmi vážná. Přál bych si vás všechny přesvědčit o nutnosti vyvinout veškeré úsilí k zabránění nepřátelského vylodění na Jávě. Je třeba využít každé příležitosti k útočné akci a pro tento cíl musí být přineseny oběti. Toto bude také generální linií našeho jednání v příštích dnech.
254
Vzhledem ke zkušenostem získaným v několika střetnutích s nepřítelem během posledních tří týdnů pevně věřím, že každý muž porozumí nejvyšší naléhavosti této výzvy a bude si vědom nutnosti plnit svoji povinnost až do poslední chvíle."
Velitel spojeneckých námořních sil admirál Helfrich nebyl fantasta a věděl, že nyní už Japonce nemůže zastavit. Spojený výbor náčelníků štábů ve Washingtonu mu ale přikázal bránit Jávu až do konce, a nebude-li moci japonské invazi zabránit, ať alespoň způsobí nepříteli maximální škody. Měl tedy v Jávském moři bojovat bez ohledu na následky. Dne 24. února byl již poměrně přesně informován o japonských silách i úmyslech a vyvodil správný závěr, že invazní jednotky by měly dosáhnout Jávy 27. února. Proto přikázal zbytku britských lodí, jež zůstaly pod jeho velením, připojit se v Surabaji ke svazu admirála Doormana. Šlo o křižníky Exeter a australský Perth, torpédoborce Electra, Jupiter a Encounter. Po posílení britskými plavidly měl Doormanův svaz 14 lodí. S nimi měl admirál odrazit blížící se Japonce.
Ve dnech 25. a 26. února 1942 se Doorman, podněcován Helfri-chovými rozkazy, které následovaly jeden za druhým, marně snažil navázat s nepřítelem bojový kontakt. Až sedmadvacátého odpoledne, kdy se jeho lodi po vyčerpávající a marné honičce vracely do Suraba-je, obdržel Helfrichův pokyn zaútočit na nepřátelské námořní uskupení východně od ostrova Bawean, asi 90 mil severně od Surabaje. Křižníky se seřadily do linie, v čele plula Doormanova vlajková loď De Ruyter, za ní britský Exeter, americký Houston, australský Perth a nizozemská Jáva. Britské torpédoborce chránily čelo kolony, nizozemské a americké zaujímaly místa na levém boku a vzadu. Svaz zamířil rychlostí 20 uzlů k Baweanu.
Doormanova situace nebyla záviděníhodná. Především jeho svaz nereprezentoval žádnou imponující námořní sílu. Z pěti křižníků, jež měl k dispozici, byly tři lehké – De Ruyter, Perth a Jáva. Řada lodí byla poškozena z předchozích bojů, například těžký křižník Houston nemohl vůbec použít zadní dělovou věž. Navíc posádky po řadě dnů pohotovosti, stálého pobytu na moři a odrážení japonských leteckých útoků byly značně vyčerpány. Tím ale Doormanovy potíže nekončily.
255
Ve chvíli, kdy na Helfrichův rozkaz vyrazil proti japonskému konvo-ji, už vůbec nezbyl čas na vypracování operačních plánů akce, neexistoval ani společný kód, jenž by platil pro všechny lodi při taktickém velení. Dával-li například příkaz Houstonu a americkým torpé-doborcům, měl pro tento účel na palubě De Ruyteru amerického důstojníka, který rozkaz přeložil a nechal odvysílat. Britům a Australanům dával Doorman pokyny buď signálními lampami, nebo vlajkami nebo anglicky v otevřené řeči. Navíc, přestože předpokládaná oblast střetnutí byla v dosahu spojeneckých letounů, Doorman marně žádal o leteckou podporu. Letadla prostě nebyla. Za těchto nepříjemných podmínek směřovalo čtrnáct spojeneckých lodí k Baweanu, aby napadlo silně chráněné japonské konvoje dřív, než doplují k Já-
vě.
Nepřátelským uskupením, proti kterému Doorman vyplul, byla Východní útočná skupina krytá Východním zajišťovacím svazem kontradmirála Takagiho. Ten měl nad

nizozemským admirálem kromě palebné převahy ještě další významnou výhodu: věděl od svého leteckého průzkumu o protivníkových pohybech. Doorman takovou možnost neměl, nemohl z palub křižníků katapultovat průzkumné letouny; byly vzhledem k očekávané noční akci předchozího dne zanechány na pevnině, neboť za tmy nemohly svazu nikterak prospět; naopak hrozilo nebezpečí jejich poškození nebo zničení. Později již nebyl čas je vzít zpět na palubu.
Takagi dostal od svých hydroplánů zprávu o blížícím se spojeneckém svazu včas. Správně usoudil, že se Doorman bude především snažit napadnout dopravní lodi. Proto dal pokyn k odklonění čtyřiceti neohrabaných plavidel z trasy předpokládaného střetnutí. Čtvrtá eskadra torpédoborců kontradmirála Nišimury zůstala poblíž a zajišťovala přímou ochranu konvoje, východně od Nišimury zaujaly pozici Takagiho těžké křižníky Naci a Haguro a ještě dále na východ plula 2. eskadra torpédoborců kontradmirála Raizóa Tanaky. Pomalu plynuly hodiny jasného slunečného dne a scéna k námořnímu dramatu, jež mělo brzy započít, byla připravena.
256
Při zprávách o blížícím se nepřátelském svazu zavládla na japonských lodích vzrušená nálada naplněná optimismem a nedočkavostí. Japonci dosud nezažili trpkou chuť porážky, stále ještě věřili ve svou nepřemožitelnost a nyní netrpělivě čekali na příležitost dobýt pro císaře další vítězství.
Ve čtyři hodiny odpoledne hlídka na Tanakově vlajkové lodi, lehkém křižníků Džincu, objevila stožár válečného plavidla vzdáleného sedmnáct mil jihovýchodním směrem. O několik minut později byla nepřátelská loď zpozorována i z Hagura. Šlo o Doormanův De Ruyter.
Electra, jeden ze tří britských torpédoborců plujících v čele spojeneckého svazu, zahlédla Tanakovu eskadru torpédoborců ve čtyři hodiny dvanáct minut. Velitel Electry hlásil Doormanovi: , Jeden kříž-ník, neznámý počet velkých torpédoborců, směr 330 stupňů, rychlost 18, kurs 22 stupňů." Námořníci na Electře však nemohli vědět, že o několik mil dál na západ plují dva těžké křižníky Takagiho a ještě dál na západ eskadra torpédoborců admirála Nišimury. Nevěděl to ani Doorman. Všechna tato japonská plavidla po první zprávě o kontaktu s nepřítelem obrátila a mířila prakticky kolmo na linii Doorma-nových lodí. Netrvalo proto dlouho, než nizozemský admirál zjistil, že má proti sobě i dva těžké japonské křižníky.
V 16 hodin 16 minut dal admirál Takagi povel k zahájení palby 203mm děly Hagura a Naci. Spojenecké lodi byly v té chvíli vzdáleny 14 mil. Bylo to příliš daleko a japonské granáty explodovaly neškodně na vodní hladině daleko od cílů. Lodi se však k sobě rychle blížily a po několika minutách odpověděly ze spojenecké strany palbou Exeter a Houston. Ale od počátku šlo o nerovný boj. Obě japonské těžké lodi měly každá deset děl ráže 203 mm. Exeter měl jen šest děl stejné ráže a u nejmocnější lodi Doormanova svazu amerického křižníků Houston byla palebná síla ochromena vyřazením dělové věže č. 3 japonskými bombardéry 4. února. Houston mohl využít pouze šesti zbývajících děl ráže 203 mm, takže měl Doorman proti dvaceti japonským těžkým dělům jen dvanáct vlastních.
Aby Doorman alespoň zčásti vyrovnal japonskou palebnou převahu, musel co nejdříve využít své lehké křižníky, což znamenalo co
257
nejrychleji zkrátit vzdálenost od nepřítele. Nařídil proto obrat o dvacet stupňů doleva a minutu za minutou se vysokou rychlostí přibližoval k Japoncům. Ti ale též nemámili čas. Téměř současně s prvním výstřelem těžkých děl Tanaka vedl svoji eskadru přímo k protivníkovi a Džincu zahájil palbu již ze vzdálenosti 9 mil. Hned první salva japonského lehkého křižníku zasáhla britský torpédoborec Electra, naštěstí nikterak vážně. Electra a Jupiter odpovídaly ze vzdálenosti 7 mil, ale stále ještě nebyly tak blízko, aby jejich 120mm děla mohla účinně zasahovat. Znovu se potvrdila prozíravost japonské praxe v užití lehkých křižníku jako vlajkových lodí eskader torpédoborců – jejich děla jim dávala možnost napadnout protivníka v době, kdy jeho torpédoborce byly stále ještě bezbranné.
V první fázi střetnutí se vzduch otřásal především salvami děl těžkých křižníku. Přes nevýhodu podstatně nižší palebné kapacity Exe-ter a Houston ze sebe vydávaly od prvého okamžiku vše, a také první zásah se podařil dělostrelcům Houstonu. Poručík Hamlin, velitel dělové věže číslo l, sledoval napjatě výsledky palby a již při druhé salvě zahlédl na japonském křižníku Naci rudý záblesk následovaný sloupem kouře. Okamžitě sdělil radostnou zprávu obsluhám děl a v odpověď zazněly výkřiky nadšení. Zásah na přídi Naci neunikl ani fregatnímu kapitánovi Maherovi, jenž řídil palbu všech hlavních děl Houstonu ze stanoviště nad můstkem. Otázkou zůstávalo, nakolik se podařilo nepřátelskou loď poškodit. Nepřítel soustředil palbu na britský Exeter. Houston, aby Exeteru odlehčil,

střílel salvu za salvou. Hned na počátku střetnutí Japonci katapultovali ze svých lodí tři letouny, které nyní kroužily nad Door-manovým svazem a podávaly mateřským plavidlům nepřetržité zprávy o přesnosti palby, což japonským dělostrelcům umožňovalo střelbu korigovat. Výsledek na sebe nedal dlouho čekat. V krátkém časovém intervalu byl dvakrát za sebou zasažen Houston. Jeden granát dopadl na příď, prorazil několik palub, roztříštil lodní bok těsně nad čarou ponoru a zmizel ve vlnách – naštěstí neexplodoval. I při druhém zásahu zádi lodi japonský granát nevybuchl.
258
Admirál Doorman stále neztrácel ze zřetele nezbytnost zapojit do akce lehké křižníky, neboť pouze v nich měl početní převahu. Proto od počátku držel kurs, kterým by se v co nejkratší době přiblížil k nepříteli na vzdálenost, jež by umožňovala účinnou palbu děly D€ Ruy-teru, Jávy a Perthu. Japonci zřejmě ze zkrácení vzdálenosti obavy neměli a oba svazy se k sobě rychle přibližovaly, když si Doorman náhle uvědomil, že jestliže bude ještě chvíli pokračovat stejným kursem, umožní jim překřížit jeho dráhu plavby, takže se ocitnou v linii před jeho vlastními plavidly. Znamenalo by to pro Japonce možnost využít plné boční salvy, kdežto Doormanovým křižníkům by zůstala pouze děla předních věží. Aby tomu zabránil, dal nizozemský admirál v 16 hodin 29 minut rozkaz k odbočení o dvacet stupňů doleva. Po tomto manévru jak spojenecký svaz, tak japonské lodi pluly téměř paralelně západním směrem.
Z výše necelého tisíce metrů sledovaly dramatické divadlo, jež se odehrávalo na vodní hladině, posádky tří amerických střemhlavých bombardérů a desíti doprovodných stíhačů, které krátce předtím vzlétly pod velením kapitána Harryho Galushy s úkolem napadnout Nišimurovy transportní lodi. Kapitán byl tak fascinován tím, co viděl pod sebou, že, aniž se dal odradit nesouhlasem svých pilotů, provedl rozsáhlé odbočení od původního kursu. Při sledování početného uskupení japonských plavidel jej totiž napadlo, že jeho součástí by měla být i letadlová loď, a přestože vzlétl za účelem napadení dopravního konvoje, ztrácel nyní dlouhé minuty tím, že seji pokoušel objevit. Protože v japonském svazu žádná letadlová loď nebyla, nakonec zklamaně dalšího pátrání zanechal a zamířil na západ, kde zaútočil na konvoj. Přestože po návratu na základnu piloti Galushových bombardérů hlásili potopení tří japonských plavidel, se vší pravděpodobností ani jedna z nepřátelských lodí nebyla potopena, a dokonce ani vážněji poškozena. Nutno říci, že kdyby tyto americké letouny byly vyslány na pomoc Doormanovi, jak o ně žádal, mohl celý výsledek bitvy skončit jinak, možná i vítězstvím nizozemského admirála. Když nic jiného, jistě by snadno smetly z oblohy tři letadla, která dělostrelcům na japonských lodích poskytovala nesmírnou výhodu při řízení palby.
259
Ve chvíli, kdy americké letouny zmizely ve směru konvoje, Door-man opět změnil kurs, prudce obrátil směrem k nepříteli, stále veden myšlenkou vytěžit maximum ze své převahy lehkých křižníků. V tém-že okamžiku byl vlajkový křižník De Ruyter poprvé zasažen 203mm granátem, ale opět nedošlo k explozi. Jak vidno, technické závady těžké japonské munice zatím Doormana uchránily od vážných škod. Takagi, který pochopil, co má nizozemský admirál v úmyslu, přikázal eskadře torpédoborců kontradmirála Nišimury zaútočit torpédy. Okamžitě po přijetí rozkazu lehký křižník Naka následován šesti tor-pédoborci vyrazil k Doormanovým lodím. Ve 4 hodiny 33 minuty Naka vystřelil torpéda ze vzdálenosti 8 mil a provedl prudký obrat stranou, aby uvolnil prostor pro útok torpédoborců. Rychlé lodi odpalovaly jedno torpédo za druhým. Šlo o nový typ torpéd s kyslíkovým pohonem a akčním rádiem téměř 16 mil, která byla daleko účinnější a dokonalejší než nejlepší spojenecká torpéda té doby.
Za této situace musel Doorman zamýšlený manévr přerušit a jeho lodi se místo toho snažily vyhnout torpédům objevujícím se na všech stranách. Řada spojeneckých námořníků, kteří neměli potuchy o tom, že Japonci disponují torpédy s tak velkým akčním rádiem, se domnívala, že útočí nepřátelské ponorky. Zatím pořád ještě Doormanovi štěstí přálo – ani jedno z japonských torpéd nenašlo cíl. Japonské torpédorce okamžitě po dokončení útoku počaly pokládat mezi vlastní a Doormanovy křižníky kouřovou clonu. Šlo o zcela jasný záměr:Japonci řídili svoji palbu podle pokynů pilotů katapultova-ných letounů, a ztratí-li Doormanovy lodi vizuální kontakt s protivníkem, budou jejich dělostřelci bezmocní. Protože žádná z Doorma-nových lodí nebyla vybavena radarem, bylo nebezpečí skutečně vážné.
V 5.00 hodin zahlédl Takagi na obzoru kouř z komínů svých dopravních lodí. Uvědomil si, že v zápalu boje se jeho i Doormanovy lodi nebezpečně přiblížily k invaznímu konvoji a zeje nutno rozhodnout boj dřív, než Spojenci získají možnost zasáhnout konvoj dělovou palbou. Dal proto rozkaz k útoku všemi silami současně. V následujících minutách těžký křižník Haguro a dvě eskadry torpédoborců

vypálily na padesát torpéd, kromě toho pokračovala palba ze všech
260
hlavní, které Japonci mohli proti Doormanovi obrátit. Je zcela neuvěřitelné, že z desítek torpéd žádné nezasáhlo zamýšlený cíl. Tato skutečnost neslouží příliš ke cti obsluhám torpédometů na japonských lodích, i když v zájmu objektivity nutno přiznat, že útok byl prováděn ze značné vzdálenosti, jež znemožňovala přesnější zamíření. Admirál Tanaka, velitel 2. eskadry torpédoborců, nespokojen s výsledkem nařídil okamžitě svým lodím opakovat útok torpédy, zatímco Takagiho těžké křižníky Naci a Haguro zahájily nový nápor na Exe-ter a Houston. Takagi již ztrácel klid. Přes všechny výhody, jež měl na své straně – víc těžkých děl, silnou podporu torpédoborců, chránila jej stěna kouře – nedokázal v hodinovém boji zaznamenat podstatnější úspěch.
V každé bitvě nakonec přijde okamžik rozhodnutí. Ona osudná chvíle nastala přesně v 5 hodin 8 minut. Jeden z 203mm granátů těžkého křižníků Haguro dopadl na Exeter, rozmetal jedno z protileta-dlových stanovišť a explodoval ve skladišti střeliva pod ním. Výbuch zasáhl s obrovskou ničivou silou kotelnu a šest z osmi kotlů lodi bylo okamžitě vyřazeno z činnosti. Velký křižník ztratil polovinu své rychlosti.
Velitel Exeteru dal hned po prudkém poklesu rychlosti příkaz k ostrému vybočení z linie doleva, aby tak uvolnil prostor pro Houston, který plul těsně za ním, a hrozilo nebezpečí, že narazí na záď náhle zpomalivší lodi. Velitel Houstonu kapitán Rooks, když viděl tento náhlý manévr, se domníval, že Doorman v čele kolony dal příkaz k rozvinutí do stran ve snaze vyhnout se nepřátelským torpédům, proto obrátil svoji loď prudce doprava. Totéž učinil kapitán Waller s křižníkem Perth a stejně tak i poslední Jáva. Doorman na De Ruy-teru zatím pokračoval ještě po několik minut v původním kursu, než zjistil, co se za ním děje a že se svaz ocitl v naprostém zmatku. Nakonec i De Ruyter obrátil vlevo, jinak by zůstal osamocen.
Na všech spojeneckých lodích již poznali, že britský Exeter byl velmi vážně poškozen. Ve snaze pomoci pomalu plující lodi se ostatní plavidla svazu pokoušela položit kouřovou clonu, pod jejímž pří-
261
.
krovem by Exeter unikl. I Japonci samozřejmě rozpoznali, že jeden ze dvou Doormanových těžkých křižníků se dostal- do vážných obtíží, a jejich torpédoborce neprodleně vyrazily.
Opět se všemi směry míhala japonská torpéda a nakonec jedno z nich našlo svou oběť. V 5.15 zahřměla uprostřed spojeneckých lodí ničivá exploze. Nizozemský torpédoborec Kortenaer byl zasažen přímo uprostřed trupu a loď se rozlomila na dvě části, které rychle mizely ve vlnách. Od výbuchu neuplynula ani minuta a na hladině pluly pouze trosky, olejové skvrny a pár nešťastníků bojujících o život. Když Houston za okamžik proplouval kolem, několik mužů jeho posádky – pokud sami přežili pozdější události – do smrti nezapomnělo na tragickou postavu nizozemského námořníka, který se jednou rukou přidržoval plujícího břevna a druhou naposled saluto-val svým bojovým druhům, kteří se potápěli se zasaženou lodí, uzavřeni v jejích podpalubních prostorách.
Admirál Takagi rychle pochopil, že nekoordinovaný pohyb spojeneckých lodí způsobený ochromením Exeteru, narušením formace a potopením Kortenaeru mu poskytuje vítanou možnost k novému útoku torpédy. Vydal rozkaz a oba jeho těžké křižníky spolu s Niši-murovou 4. eskadrou torpédoborců odpálily další vlnu torpéd. Opět nezasáhlo ani jedno.
Doorman viděl hrozící nebezpečí a bylo mu jasné, že je jen otázkou času, kdy jej dosavadní štěstí opustí a nepřátelská torpéda způsobí mezi jeho loďmi spoušť. Proto se horečně snažil znovu seskupit svoje síly. V 5.20 signalizoval: „Všechny lodi za mnou!" O pět minut později změnil kurs tak, aby mohl proplout mezi Exeterem a Japonci a dát těžce zraněnému křižníku možnost úniku, současně přikázal třem britským torpédoborcům krýt ústup Exeteru zahájením protiútoku. Na vedoucím torpédoborci Electra posádka uslyšela v 5.25 hlas svého velitele fregatního kapitána Maye; oznamoval, že Exeteru hrozí nový útok torpédy, kterým se pomalu plující loď prakticky nemůže vyhnout, proto proniknou kouřovou clonou a napadnou nepřátelské lodi. Hned nato Electra, sledována Jupiterem a Encounterem, zamířila v severozápadním kursu nepříteli vstříc. Tři malé britské lodi se vynořily z kouřové stěny přímo před japonským lehkým křižníkem.
262
Džincu a sedmi nepřátelskými torpédoborci. Nepoměr sil byl katastrofální. Jupiteru a Encounteru se podařilo po vypálení několika rychlých salv z palubních děl vrátit pod ochranu kouřové clony, zaskočená Electra však musela vybojovat svůj poslední boj.

Začala ostřelovat japonský křižník Džincu ze všech hlavní. Zaznamenala úspěch, přímý zásah vyřadil několik japonských námořníků, potom se ale karta začala rychle obracet. Voda kolem Electry vřela bičována japonskými granáty, dopadajícími na všech stranách, a loď sama se otřásala pod zásahy, kterým nemohla uniknout. Po pár minutách vražedné palby japonští dělostřelci zasáhli nástavbu těsně pod můstkem, což mělo za následek přerušení spojení s palebnými stanovišti a znemožnění koordinace palby. Další zásah, který bezprostředně následoval, měl ještě vážnější následky – vyřadil z činnosti kotelnu číslo 2. V 5 hodin 30 minut se zastavily stroje a torpédoborec, který se stal ideálním terčem, se počal pomalu potápět. Obsluha posledních fungujících děl ale neopouštěla svá stanoviště a pokračovala v palbě, dokud trval přísun munice. Poté, co bylo zřejmé, že Electra již nemůže svému osudu uniknout, lehký křižník Džincu a dva torpédoborce zamířily skrze kouřovou clonu k ochromenému Exeteru s úmyslem dorazit jej torpédovým útokem. Do cesty se jim postavil Jupiter, Encounter a nizozemský torpédoborec Witte de With s takovou prudkostí a rozhodností, že překvapení Japonci po chvíli nájezd přerušili a vrátili se zasadit poslední ránu snadnější kořisti, Electře. Opět se na britský torpédoborec sneslo krupobití granátů a jeho poslední děla umlkala jedno za druhým. Velitel, fregatní kapitán May, viděl, že již není žádná naděje a je jen otázkou několika minut, než se torpédoborec potopí, a proto přikázal loď opustit. Sám zůstal na můstku, nakláněl se přes zábradlí a mával na rozloučenou trosečníkům, kteří na něj volali, aby i on skočil do vody a zachránil se. May odmítl. Zůstal na palubě hořící lodi až do 18.00 hodin, kdy se příď ponořila, záď s kormidlem a šrouby na okamžik čněla vysoko nad hladinou a potom Electra zmizela ve vlnách.
263
V 5 hodin 40 minut Doorman přikázal těžce poškozenému Exete-ru vrátit se do Surabaje a za doprovod mu určil torpédoborec Witte de With. Nizozemský torpédoborec, i když dosud nebyl vážněji poškozen japonskou palbou, byl otřesen výbuchem své vlastní hlubinné pumy, která se při jednom z prudkých obratů uvolnila, sklouzla z paluby a explodovala těsně u lodního boku. Obě lodi nyní obrátily na jih a snažily se uniknout z bitevní vřavy. Doormanovi tak zůstalo jen deset lodí proti sedmnácti plavidlům Takagiho. Nejhorší ale byla pro nizozemského admirála skutečnost, že měl nyní jen šest těžkých děl Houstonu proti dvaceti dělům stejné ráže japonských křižníků.
V oblacích štiplavého oslepujícího kouře se Doorman znovu pokusil zformovat bojovou linii svých křižníků. Když se mu to podařilo, plul opět na čele De Ruyter, následován Perthem, Houstonem a Jávou. Šest spojeneckých torpédoborců proplouvalo v prostoru mezi vlastními křižníky a nepřátelskými plavidly. Jakmile Doormanovy lodi vypluly z kouřové stěny, admirál spatřil ve vzdálenosti 10 mil Naci a Haguro. Okamžitě následovala výměna 203mm granátů z hlavní děl japonských křižníků a Houstonu. Americký křižník byl nucen neustále měnit kurs a natáčet se k nepříteli tak, aby mohl užít svých předních dělových věží, které mu jediné zbývaly. Za tohoto obtížného zaměřování se také dělostřelcům Houstonu nepodařil žádný zásah, zatímco Japonci jedním výstřelem prorazili jeho naftové nádrže. Navíc po dlouhotrvající téměř nepřetržité palbě se zásoby střeliva pro první a druhou dělovou věž Houstonu vyčerpaly a hrozilo nebezpečí, že šest nejtěžších děl, která Doormanovi zůstala, zmlkne. Nezbývalo než přenášet těžké 203mm náboje ze skladišť zadní ochromené věže na příď. Obsluha věží i ostatní členové posádky podávali nadlidský výkon, když z rozpáleného podpalubí za neustálých otřesů a výkyvů lodi co chvíli měnící kurs přepravovali těžké kovové válce rozdrásanýma a krvácejícíma rukama. I za těchto dramatických okolností sice hlavní děla křižníků pokračovala ve střelbě, ale intervaly mezi jednotlivými salvami se stále prodlužovaly.
Admirál Takagi si byl v tuto dobu již jist, že své hlavní povinnosti, to jest ochránit konvoj, úspěšně dostál, že vyloďovacím plavidlům již
264
nebezpečí nehrozí, proto dal pokyn, aby konvoj pokračoval dál k jáv-skému pobřeží. Sám hodlal ještě s větší intenzitou udeřit na Doorma-nův svaz, přesně řečeno na jeho zbytky. V 5 hodin 50 minut přikázal svým dvěma těžkým križníkům zkrátit vzdálenost dělící je od nepřítele a opakovat útok torpédy a dělostřeleckou palbou za podpory Tanakovy eskadry torpédoborců. V 6.00 hodin zahlédly hlídky na spojeneckých lodích blížící se roj torpéd. Následoval prudký obrat k jihu, torpéda lodi minula, a až daleko za nimi neškodně zmizela v hlubinách.
Jedno nebezpečí se tedy podařilo odvrátit, ale Doormanovy četné těžkosti nekončily. Spojení mezi jednotlivými plavidly bylo již po dlouhou dobu udržováno jen signalizací vlajkami a signálními lampami a nyní, kdy lodi proplouvaly

oblaky kouře a gejzíry vod, bylo téměř nemožné předávat a přijímat rozkazy. V 6 hodin 6 minut zahlédl fregatní kapitán Binford, velitel 58. a 59. divize amerických torpédoborců, světelný signál z De Ruyteru, který mu přikazoval zaútočit. Okamžitě proto obrátil na sever, k nepříteli. Když jeho torpédoborec John D. Edwards, následován dalšími třemi, nabíral po provedeném obratu rychlost, obdržel od Door-mana další příkaz k zastavení útoku a o tři minuty později třetí: „Položte kouřovou clonu!" V 6 hodin 15 minut přebíral Binford čtvrtý rozkaz: „Kryjte můj ústup!" Velitel amerických torpédoborců si v tuto chvíli už vůbec nebyl jist, co od něj vlastně admirál požaduje. Na základě posledního pokynu rozhodl, že nejlepším způsobem, jak chránit ústup křižníků, bude neprodlený protiútok. Čtyři zastaralé americké válečné lodi vyrazily v linii proti dvěma japonským těžkým križníkům, které vzhledem ke své palebné síle představovaly pro spojenecký svaz největší nebezpečí. Naneštěstí torpédomety Binfordo-vých nemoderních lodí byly instalovány tak, že při salvě se muselo plavidlo natočit k cíli bokem, čímž se samo vystavovalo nejvyššímu riziku zásahu. Binford nyní stál před problémem: bude-li chtít zajistit maximální pravděpodobnost zásahu torpédy, musí se k nepříteli přiblížit až na vzdálenost, kdy při provedení bočního obratu vydá své lodi napospas japonským dělostřelcům – jediný zásah z těžkého děla byl s to smést torpédoborec z hladiny. Bude-li chtít toto nebez-

péčí snížit, musí vypálit torpéda z podstatně větší dálky, čímž ovšem úměrně klesne naděje na zásah.

Binford neměl příliš času na rozmyšlenou a nakonec si vybral ze dvou zel to menší, V 6 hodin 22 minut jeho lodi jedna za druhou odpálily torpéda ze vzdálenosti šesti mil obráceny k nepříteli pravobo-kem, provedly obrat a vystřelily torpéda z levoboku. Při takové vzdálenosti měli velitelé japonských lodí možnost bezpečně uhnout a útok vyzněl naprázdno.

Takagi v tuto dobu zjistil, že se v průběhu bitvy přiblížil se svými plavidly příliš k pobřeží Jávy, až na dohled surabajského majáku. Měl nyní obavu z min položených Spojenci kolem pobřeží i'Z možného útoku ponorek. Navíc bitva se stále nevyvíjela tak, jak si představoval. Před půlhodinou si byl jist, že Doorman je na pokraji konce, proto dal konvoji pokyn pokračovat v plavbě k ostrovu. Nyní viděl, že se spojenecká plavidla opět řadí do linie, což zdaleka nevypadalo na ústup. Nechal proto odeslat vyloďovacímu konvoji příkaz k odklonu na sever, dál od jávského pobřeží, a 4. eskadru torpédoborců pověřil jeho obranou z jihu, ze strany ostrova.

Admirál Doorman skutečně ani tehdy, kdy jeho svaz utrpěl těžké rány, nehodlal odstoupit od úkolu, kterým byl pověřen – zabránit japonským invazním jednotkám ve vylodění. I když jeho možnosti se každou půlhodinou snižovaly, stále věřil, že podaří-li se mu prorazit obranný val japonských válečných lodí, dokáže způsobit transportním plavidlům takové škody, že Japoncům nezbude než se plánu na vylodění vzdát. V té době ale už s jistotou nevěděl, kde se vlastně japonský'konvoj nachází. Nevěděl, zda pokračuje v kursu, kterým plul v době, kdy jej spojenecké průzkumné letouny objevily, nebo zda zastavil a očekává výsledek bitvy či zamířil úplně jiným směrem. Ve chvíli, kdy Takagi znepokojen přílišným přiblížením k jávskému pobřeží počal svoje síly stahovat a staral se o nové zajištění konvoje, odeslal Doorman v 6 hodin 30 minut večer admirálu Helfrichovi dotaz:

„Nepřítel ustupuje na západ. Kde je konvoj?"

Helfrich v Bandungu neměl vůbec přehled o situaci, a proto nemo-

hl požadovanou informaci sdělit. Odpověděl v tom smyslu, že mu o současné pozici konvoje není nic známo a že ji Doorman musí odhadnout sám.

Obě strany využily dočasného odpoutání k občerstvení unavených posádek a ošetření' zraněných. Na Houstonu, podobně jako na ostatních Doormanových lodích, byla rozdělována rajčatová šťáva a obložené chleby. Na sedmdesát námořníků se již zhroutilo vyčerpáním z nelidského vedra v kotelnách, kde se vydávali z posledních sil vědomi si toho, že jen na nich závisí, zda loď udrží po celou kritickou dobu vysokou rychlost. Znavení a ohlušení muži nyní rychle pojídali svoje příděly, nikdo z nich nevěděl, kdy opět zaduní děla. Celková nálada ale byla stále optimistická, loď bojovala dobře, podařilo se několikrát zasáhnout-nepřítele, zatímco Houston byl zasažen jen dvakrát a v obou případech nepřátelské granáty neexplodovaly. Především zasloužil obdiv velitel kapitán Rooks. S velkou lodí manévroval uprostřed bitevní vřavy jako s lehkým torpédoborcem a díky jeho umění křižník zatím unikl všem nepřátelským torpédům.

Na japonských lodích dostali námořníci bambusové výhonky z konzerv, které zapíjeli čajem. Zásoby masa a čerstvé zeleniny již došly. Posádky měly nyní

jediné přání: vítězně vybojovat bitvu a na bohaté Jávě si vynahradit všechno, čeho se jim po dlouhém pobytu na moři nedostávalo.
Odpočinek trval skutečně jen krátce. Doorman nemohl ztrácet čas. V 6 hodin 31 minut vydal z De Ruyteru příkaz všem lodím, aby jej následovaly. Zamířil na severovýchod a o devět minut později, když zřejmě změnil původní odhad možné pozice japonského konvoje, odbočil na severozápad. Nizozemský admirál tápal ze zcela pochopitelných důvodů, neboť o japonském konvoji neměl již po řadu hodin žádnou přesnější informaci. Přitom americký hlídkový letoun konvoj zpozoroval již před hodinou a hlásil jeho pozici na základnu. Tato nesmírně důležitá zpráva ale nebyla předána ani Helfrichovi a samozřejmě ani Doormanovi. Admirál Helfrich později tento i další obdobné nedostatky mezispojenecké spolupráce charakterizoval znechuceným výrazem „skandální nedostatek koordinace". To ale již nebylo Doormanovi nic platné.
267
Ani admirál Takagi neměl ve všem jasno, především si nebyl jist úmysly protivníka. Dohadoval se, co Doorman nyní učiní. Především šlo o to, zda se vrátí do Surabaje, aby doplnil palivo, které muselo jeho lodím docházet, stejně jako tomu bylo i na japonských lodích, zejména na torpédoborcích. Když v 6 hodin 30 minut hlídky hlásily, že nepřítel míří v linii na severovýchod, počal se Takagi obávat, zda Doorman přece jen ještě nehodlá konvoj napadnout. Japonský admirál nemohl příliš riskovat, ochrana konvoje zůstávala stále jeho prvořadým úkolem. Proto dal křižníku Džincu a třem torpédoborcům 2. eskadry admirála Tanaky příkaz opsat velký oblouk a zaujmout takticky výhodnou pozici asi 20 mil jihovýchodně od konvoje. Vzhledem k rozmístění jeho ostatních bojových plavidel byl nyní konvoj chráněn na dvou hlavních směrech možného Doormanova přiblížení. Pokud šlo o pozici konvoje, mohl se Doorman řídit jen svým instinktem, ale je třeba říci, že ji odhadl téměř přesně; mířil nyní přímo k jedenačtyřiceti japonským plavidlům přeplněným invazními vojsky a válečnou technikou. Nevěděl ale, že právě mezi ním a konvoj em stojí Takagiho lodi. Znovu se projevil osudový nedostatek průzkumných letounů; kdyby je nizozemský admirál v tuto chvíli měl, mohl se Takagimu vyhnout a zasadit konvoji zdrcující úder ze směru, odkud nebyl vůbec očekáván. Místo toho v 7 hodin 27 minut za počínajícího soumraku se protivníci opět spatřili. De Ruyter, následován Perthem, Houstonem, Jávou a čtyřmi americkými torpédo-borci – britský Jupiter a Encounter pluly asi míli vzdáleny od levo-boku De Ruyteru .– se ocitl pouhých sedm mil od vlajkové lodi Takagiho, těžkého křižníku Naci. Další těžký křižník Haguro, lehký křižník Džincu a několik torpédoborců se nacházelo nedaleko. Letoun katapultovaný z paluby Džincu za okamžik osvětlil Doormano-vy lodi světlicí a v 7. 30 Perth a Houston zahájily palbu, zatímco japonská děla ještě mlčela.
Doorman, jako již několikrát předtím, byl opět v pozici velitele, který má řídit bitvu se zavázanýma očima. Jednak přesně nevěděl, jak silné uskupení nepřátelských plavidel mu stojí v cestě, jednak jen odhadoval, kde se nalézá hledaný konvoj. Obával se, že Takagi úmyslně vyhledává boj, aby zatím umožnil konvoji bezpečně přistát
268
u jávských břehů. Rozhodl se proto vyhnout se střetnutí, obeplout Takagiho velkým obloukem jižním směrem k Jávě a vrhnout se na konvoj. Proto v 7.55 De Ruyter zamířil plnou rychlostí na jih. O hodinu později vplul spojenecký svaz do jávských pobřežních vod, obrátil doprava a pokračoval podél břehů ostrova.
V tuto dobu se od hlavních sil svazu odpojily čtyři americké torpé-doborce. Jejich velitel fregatní kapitán Binford na torpédoborci John D. Edwards dostal ještě před začátkem bitvy od Doormana pokyn, že se jeho lodi mají po vyčerpání zásoby torpéd vrátit do Batávie. Binford musel nyní učinit závažné rozhodnutí, zda opustit svaz před pravděpodobně klíčovým střetnutím a zbavit jej stále ještě možné podpory svých palubních děl nebo zůstat, i když neměl možnost napadnout nepřítele torpédy – nejúčinnější a také jedinou zbraní, která mohla ohrozit Takagiho těžké křižníky. Kromě toho torpédoborce byly téměř na dně s pohonnými hmotami. Navíc, jak vyplynulo z celkové situace, neměl Binford přílišnou důvěru ve správnost Doormanova rozhodnutí pokračovat v boji proti konvoji, a tím i proti jeho silné ochraně, která měla nad spojeneckými loďmi mnohonásobnou převahu. Pokládal to za hazardování s osudem lodí i jejich posádek bez jakékoli reálné naděje na úspěch. Po rychlé poradě s velitelem torpédoborce, z jehož paluby oběma divizím velel, dospěl k závěru, že několik děl malé ráže, kterými může Doormanovi přispět, v žádném případě neovlivní další průběh střetnutí, a že se tedy bude řídit původní instrukcí a odpluje na základnu doplnit torpéda a palivo. Protože ale Surabaja byla pouhých 50 mil na západ, tedy podstatně blíž než Batávie, zamířil k Surabaji, kde mohl načerpat naftu, a poté chtěl pokračovat do Batávie, kde byl jediný sklad torpéd. Binford nechtěl riskovat, že

na delší trase do Batávie uvázne s prázdnými nádržemi a stane se úplně bezmocným terčem japonských letadel a lodí. Protože se nemohl s Doormanem spojit přímo, požádal rádiem pobřežní stanici, aby admirála o jeho návratu uvědomila.
Při plavbě podél jávského pobřeží se Doormanův svaz dostal nebezpečně blízko k minovým polím, která Holanďané krátce předtím položili. I přes neustále udržovanou vysokou rychlost křižníky a dva torpédoborce proplouvaly zatím bez úhony. Až v 9.25 se na konci ko-
269
lony ozvala hromová exploze. Britský torpédoborec Jupiter, plující poslední v linii, byl v okamžiku zahalen plameny a začal se rychle potápět. Do dnešního dne není s jistotou známo, zda katastrofu způsobila nizozemská mina nebo japonská ponorka, neboť téměř současně s výbuchem velitel Jupiteru signalizoval: ,Jsem torpédován." Jen 78 námořníkům z posádky nešťastné lodi se podařilo dosáhnout břehů Jávy, několik dalších později vylovili Japonci, všichni ostatní zahynuli.
Doorman se nedal ztrátou torpédoborce zastavit a vedl svaz dál na sever, kde předpokládal, že se pod příkrovem tmy skrývá hledaný japonský konvoj. Na jeho lodích se zatím šířil pocit nejistoty a obav. Svaz plul v naprosté tmě, nikdo neměl nejmenší záruku, že skutečně směřuje ke konvoji, a navíc po náhlé zkáze Jupiteru zavládla obava, že každou chvíli se může i kterákoli další loď změnit v planoucí a potápějící se vrak. Nepříjemné pocity ještě zesílily, když v 9.50 zalila lodi svazu bílou září světlice, shozená z padáku z japonského letounu. Moment překvapení, se kterým Doorman počítal, byl tedy ztracen a nervy drásající hra s náhle se objevujícím světlem se opakovala pokaždé, když svaz změnil kurs. Nepřítel měl tedy naprostý přehled' o jeho pohybu, zatímco Doorman se mohl jen dohadovat, kde je hledaný konvoj a kde ve tmě číhají japonské válečné lodi, připravující se zasadit mu drtivý úder. Většina podřízených velitelů i prostých námořníků cítila, že se ženou plnou rychlostí do pasti nastražené Taka-gim.
V 10 hodin 17 minut na spojeneckých lodích zaslechli zoufalé volání ozývající se z temné vodní hladiny. Šlo o trosečníky z holandského torpédoborce Kortenaer, potopeného v odpoledním boji. Encoun-ter zastavil a vylovil je. V posledním okamžiku tak bylo zachráněno 113 mužů včetně velitele Kortenaeru korvetního kapitána Kroese.
Čtyři spojenecké křižníky nyní zůstávaly zcela bez podpory torpé-doborců. Blížila se jedenáctá hodina. Ve stejnou dobu Exeter, doprovázený torpédoborcem Witte de With, vplouval do bezpečí surabaj-ského přístavu a čtyři americké torpédoborce fregatního kapitána
270
Binforda se připravovaly učinit totéž. Doormanův svaz se nacházel 100 mil severozápadně od Surabaje, uprostřed potemnělého Jávské-ho moře.
Krátce pojedenácté hodině hlídka na De Ruyteru zpozorovala dva velké japonské křižníky proplouvající na levoboku. De Ruyter zahájil okamžitě palbu, děla Perthu, Houstonu a Jávy se přidala o několik sekund později. Takagiho křižníky s odpovědí dlouho neváhaly, na obloze se rozzářily osvětlovací granáty. Salva následovala salvu, i když zdaleka ne v takové intenzitě jako odpoledne; oběma stranám počalo docházet střelivo. Potom náhle kanonáda zmlkla a opět zavládla inkoustová tma.
Čtyři spojenecké křižníky nezměnily kursv, pokračovaly stále vysokou rychlostí na sever. Muži na palubách slyšeli pouze hukot strojů a svist vody prořezávané ostrými příděmi lodí. Každou minutu vzrůstala naděje, že pokud se svazu podaří uniknout japonským válečným lodím, mohou jej první záblesky ranního světla přivést k, hledanému konvoji a všechna námaha, oběti a velké úsilí nakonec přinesou ovoce. Doorman nemohl tušit, že Naci a Haguro obrátily o sto osmdesát stupňů a plují nyní rovnoběžně s jeho loďmi, jen poněkud pozadu. Japonci počali zvyšovat rychlost a postupně se dostávali do jedné roviny s protivníkem. Je záhadou, jak se Japoncům dařilo s takovou jis-to,tou sledovat spojenecký svaz, zatímco hlídky na "Doormanových křižnících o nich neměly potuchy. Možná sehrály roli vyčerpání a únava, možná Japoncům pomohla jejich vynikající optika. Zůstává skutečností, že v 11.20 ze vzdálenosti 7000 metrů Naci vypálil osm torpéd a Haguro čtyři a tentokrát se štěstí přiklonilo na stranu japonského admirála.
Na spojeneckých lodích až do okamžiku tragédie nic netušili o rychle se blížícím smrtelném nebezpečí. V 11 hodin 36 minut vyšlehl uprostřed křižníku De Ruyter obrovitý plamen provázený ohlušujícím rachotem. Oheň v krátké chvíli zachvátil celý střed a záď lodi, křižník se téměř zastavil, a když počala explodovat munice, dal Doorman příkaz k jeho opuštění. Na Perthu, plujícím za De Ruyte-rem, muži na palubě se zděšením sledovali peklo rozpoutávající se na vlajkové lodi. Kapitán Waller přiskočil k lodnímu telegrafu a přikázal
271
kormidelně: „Kormidlo vlevo!" Perth provedl prudký obrat a jen o vlas minul záď

hořícího De Ruyteru. Kapitán Rooks na Houstonu s napětím sledoval, co učiní Waller, a když zahlédl, že se Perth prudce otáčí doleva, vydal příkaz pro Houston k neméně ostrému obratu vpravo. Muži naráželi na ocelové přepážky a padali, lodní konstrukce vystavená obrovské námaze se chvěla a sténala.
V 11.40 se ozvala další hromová exploze, tentokrát za Houstonem. V okamžiku hořel druhý holandský křižník Jáva. Japonské torpédo prakticky utrhlo celou záď a loď se počala rychle potápět s přídí čně-jící téměř kolmo nad hladinu. Námořníci skákali v houfech do vody ozařované šlehajícími plameny a v těch pár minutách, než se křižník zcela ponořil, jich ze zasažené lodi uniklo na pět set. De Ruyter se zatím stále ještě držel na hladině a zbytky posádky se shromažďovaly na přídi, která poskytovala dočasné bezpečí. Bylo ale jen zdánlivé. Vzduch se zachvěl další mohutnou detonací, vybuchlo hlavní skladiště střeliva a vlajkový křižník se potápěl jako kámen. V několika okamžicích zmizely jeho nástavby pod hladinou, loď se propadala do hlubin a s ní velitel svazu kontradmirál Karel Door-man a 366 důstojníků a mužů posádky.
Poslední rozkaz, který Doorman před zánikem své lodi vydal, přikazoval Perthu a Houstonu okamžitě se stáhnout do Batávie a trosečníky ponechat ,,na milost nepříteli". Nebyl to rozkaz tak tvrdý a chladný, jak by se mohlo zdát na první pohled. Doormanovi bylo po vyřazení De Ruyteru a Jávy jasné, že Houston a Perth nemohou v žádném případě čelit drtivé japonské přesile a jakékoli zdržení na místě by pouze vedlo k tomu, že i ony se stanou snadnou kořistí nepřátelských těžkých lodí. Nikoho by tedy stejně nezachránily, naopak obě plavidla by sama zaplatila nejvyšší daň. To si uvědomil i kapitán Waller na Perthu, který jako služebně nejstarší důstojník převzal velení zbytku svazu. Rozhodnutí muselo padnout rychle. Waller nařídil Houstonu, aby jej následoval, a plnou rychlostí namířil k jihozápadu. Po chvíli se obě lodi rozdělily a opět se setkaly v jednu hodinu po půlnoci 28. února 1942 a směřovaly dál k Batávii. Takagi se sice pokusil o jejich pronásledování a dovršení svého vítězství, ale brzy honičku přerušil, měl obavu přiblížit se příliš k jávskému pobřeží.
272
mapa 4
r--HDE RUYTEH
AMER.
TORPÉOOBOREC [U.S. DO 2111]
BITVA V JÁVSKÉM MOŘI 27. února 1942
Bitva vjávském moři v odpoledních a nočních hodinách 27. února 1942 přinesla jednoznačné vítězství Japoncům, kteří neztratili žádné plavidlo a kromě jednoho poškozeného torpédobc-rce ani neutrpěli podstatnější škody.
Nutno říci, že Japonci nezvítězili jen díky své početní převaze a vyšší palebné kapacitě svých lodí. Historie námořních bojů zná řadu případů, kdy byly vybojovány bitvy, po jejichž skončení slabší ze soupeřů nakonec odplouval jako vítěz. Doormanovu zkázu způsobilo i několik dalších faktorů, které se nakonec ukázaly rozhodujícími. Především šlo o naprostý nedostatek leteckého zabezpečení, a to jak letadly bojovými, tak i průzkumnými, která by velitele námořní formace včas informovala o pohybu nepřítele a umožnila mu rozhodovat s přehledem a volit nejvýhodnější taktiku. Další závazný nedostatek byl naprosto nevyhovující systém spojení mezi velitelem a podřízenými jednotkami a naopak. Jak mohl Doorman koordinovat bojové úsilí svazu a citlivě reagovat na měnící se situaci, když nebyl schopen se domluvit se svými loďmi bez zbytečného prodlení! Nemalou roli sehrály i technické přednosti Japonců, především modernější a účinnější torpéda, jimiž byly vyzbrojeny jak jejich torpédoborce, tak i křižníky. Japonská torpéda v této době v každém směru převyšovala spojenecká. Výmluvným dokladem je katastrofa, jež postihla dva Doormanovy křižníky.
Po sedmihodinové dramatické bitvě vjávském moři Japonci rozprášili spojené námořní úderné síly čtyř zemí, jejichž zbytky se v časných ranních hodinách 28. února 1942 zachraňovaly v přístavech ostrova Jávy. Čtyři americké torpédoborce, britský Encounter a těžký britský křižník Exeter s holandským torpédoborcem Witte de With zakotvily v Surabaji, americký těžký křižník Houston a australský lehký křižník Perth v Batávii. Pro k smrti unavené a vyčerpané posádky ale nebylo odpočinku. Osud Jávy byl zpečetěn, což pro nikoho už nebylo tajemstvím, a zbývalo jen posledních pár hodin k pokusu o únik z kruhu, kterým japonské invazní síly začaly svírat nejdůležitější ostrov Nizozemské Východní Indie.
Lavina událostí naplňovala
274
každou hodinu napětím, horečnou snahou oddálit pohromu, zachránit, co se dá. To platilo jak pro atmosféru v hlavním stanu spojeneckých sil v Bandungu, tak pro podřízené útvary. Pro zbytky námořních sil zbývala jediná možnost: přesunout se z Japonci již zcela kontrolovaného Jávského moře na jih, do Indického oceánu.

Hned brzy ráno 28. února 1942 se fregatní kapitán Binford odebral na břeh a takzvanou „zelenou linkou" volal do hlavního stanu v Bandungu viceadmirála W. A. Glassforda, který od 4. února vystřídal admirál Harta ve funkci velitele Asijského loďstva Spojených států. Glassford byl nyní nejvyšším americkým námořním důstojníkem v Helfrichově štábu. Když dostal spojení, informoval Binford admirálova operačního důstojníka:
„Mám čtyři lodi a sedm set mužů. Obojí je v dezolátním stavu. Chci se dostat do Austrálie. Jestliže zde zůstaneme ještě čtyřiadvacet hodin, pravděpodobně se nám nepodaří uniknout."
„Sdělím to šéfovi a dám vám vědět," zněla odpověď.
Po návratu na torpédoborecjohn D. Edwards se Binford dozvěděl, že k jeho skupině přibyla pátá loď, torpédoborec Pope, který se nemohl účastnit bitvy v Jávském moři, protože byl právě opravován. Uběhlo dopoledne, podstatná část odpoledne a Bandung se neozýval. Na torpédoborcích již bylo slyšet nevlídné poznámky o oprýmkova-ných vojenských byrokratech sedících v bezpečí horského hlavního stanu, zatímco lodi v Surabaji zůstanou jejich vinou v pasti. Binford znovu odešel na břeh a opět volal Bandung. Co uslyšel, přinutilo jej sevřít pěsti.
„Už dávno jsme vám poslali pokyn," pravil operační důstojník. „Odplujete do Austrálie. Pope ale zůstane, je určen jako doprovod pro Exeter."
„Tím ale Pope odepisujete," protestoval Binford. „S polovinou kotlů nemůže Exeter uniknout."
, Je to zlé, ale Pope nebyl v bitvě a jako jediný z vašich lodí má všechna torpéda. Musí proto s Encounterem doprovázet Exeter."
Tím rozhovor skončil. Fregatní kapitán odcházel od telefonního
275
d
chodu, který dosud pozornosti obou křižníků unikal. Na Perthu se zpočátku domnívali, že jde o spojenecké plavidlo, snažící se je dohnat, neboť spolu s nimi měl z Batávie vyplout holandský torpédobo-rec Evertsen, který se zdržel opravami. Aby bylo zcela jasno, objevila se na stožáru křižníků vlajka, vyzývající torpédoborec k identifikaci. Odpověď přišla téměř okamžitě, ale zcela jiným způsobem, než Perth předpokládal. Torpédoborec, šlo o Fubuki, vypálil z krátké vzdálenosti 2400 – 2900 metrů devět torpéd ve snaze odvrátit pozornost křižníků od transportních lodí a zabránit jejich dalšímu ostřelování. Křižníky prudce odbočily doprava uhýbajíce z dráhy torpéd a vypálily na torpédoborec několik salv. Sice nezasáhly, ale k potěšení jejich posádek torpéda, která nenašla svůj cíl, pokračovala do nitra zálivu, přímo k nehybným lodím konvoje, kde způsobila podstatně větší škody než granáty Houstonu a Perthu. Zasáhla i velkou loď Šinšú Maru, sloužící za dočasné velitelské stanoviště generála Imamury, velitele 16. japonské armády. Imamura, jeho pobočník a množství vojáků naskákali z paluby potápějící se lodi do vody zálivu a generál, který neměl záchrannou vestu, se v poslední chvíli zachytil plovoucího kusu dřeva. Zatím naklonění Šinšú Maru dosáhlo takového stupně, že z její paluby přepadala přepravovaná vojenská technika – tanky, nákladní automobily, děla. Víc než dvacet minut se generál křečovitě držel břevna, než jej kolem plující člun převezl na břeh. Tam se zmáčený generál posadil na hromadu bambusových tyčí a tak jej zastihl jeho pobočník, který se dostal na břeh o chvíli později. Protože šlo o první fyzický kontakt generála Imamury s pevninou ostrova Jávy, jeho dobře vychovaný pobočník k němu přistoupil a s naprosto vážnou tváří mu blahopřál k úspěšnému vylodění.
O této zábavné scénce ale nic nevěděli muži na dvou spojeneckých lodích, pro něž nadcházela chvíle konečného zápasu.
Oba křižníky pokračovaly na sever k výběžku, za kterým již začínal Sundský průliv. Tam jim ale, aniž o tom jejich velitelé zatím věděli, stály v cestě japonské lehké křižníky Natori a Jura s devíti torpédoborci 5. eskadry torpédoborců a blížily se dva těžké křižníky Mogami a Mikuma, přivolané hlášením z Fubuki.
Dvě minuty před půlnocí se náhle rozbouřila vodní hladina kolem křižníků Perth. Na scénu dorazily Mogami a Mikuma a jejich těžká děla od té chvíle hřměla v nepřetržitém sledu. První japonský granát pronikl lodní jídelnou z levé strany, těsně nad čarou ponoru. Současně hlásil kapitánu Wallerovi dělostřelecký důstojník, že až na pár • granátů jsou jejich hlavní 152mm děla bez munice. Waller viděl, že nyní už. zbývá jediná naděje: pokusit se prorazit Sundským průlivem, dokud je ještě loď schopna plout plnou rychlostí. Jak se ale Perth obrátil na jih, překřížil mu cestu japonský torpédoborec a jeho světlomety unikající křižník ozářily.
„K čertu, rozstřílejte jim ta proklatá světla," zaklel Hector Waller. Obsluha 102mm kanónů na přídi promptně kapitánův příkaz splnila a světla zmizela.

Současně se ale loď otřásla prudkým výbuchem. Torpédo zasáhlo pravobok těsně u přední kotelny. Za pár vteřin na stejné straně explodovalo druhé torpédo přímo pod můstkem. Spousty vody se přelily přes velitelské stanoviště á loď se počala rychle naklánět na pravou stranu.
„Opustit loď!" přikázal kapitán.
„Připravit k opuštění lodi, pane?" otázal se dělostřelecký důstojník.
„Ne, opustit loď!" potvrdil kapitán svoje konečné rozhodnutí.
Křižník se nyní pohyboval pomalu, šrouby se trhaně otáčely, jeden již téměř celý vyčníval nad hladinu. Z rozervaného potrubí unikala pára. Zmlkla všechna děla, posádka přeskakovala palubní zábradlí, někteří v záchranných vestách, jiní námořníci polonazí, tak jak ve spěchu vybíhali z podpalubních stanovišť. Pět minut po půlnoci 1. března 1942 se australský křižník převrátil a potopil.
Poté se pozornost všech japonských válečných lodí soustředila na osamělý Houston. Americký křižník bojoval velký boj, proti zdrcující přesile se bránil úporně, střílel ze všeho, co mu zbylo, od těžkých 203mm děl až po protiletadlové kulomety, které sklonily hlavně a připojily se k ohlušujícímu koncertu. Deset minut po půlnoci salva
278
279
jednoho z nepřátelských těžkých křižníků zasáhla strojovnu na zádi lodi a náhle uvolněná pára usmrtila všechny muže nacházející se poblíž.
Po poklesu tlaku páry loď zpomalila. Okamžitě se přiblížily japonské torpédoborce, které ji osvětlily, aby usnadnily zamíření děl svých těžkých lodí. Stejně jako předtím na Perthu i nyní se snažily obsluhy velkorážních kulometů a rychlopalných děl Houstonu zhasínat nepřátelské světlomety, ale ty se rozsvěcovaly na všech stranách. Torpédo zasáhlo příď lodi a roztříštilo elektrické baterie napájející okruh řízení palby dělových věží. Obě přední věže od té chvíle bojovaly každá na vlastní pěst a zaměřovaly se na cíle podle okamžitých rozhodnutí svých velitelů. Asi dvacet minut po půlnoci těžký granát zasáhl dělovou věž číslo 2 a způsobil požár v muničním skladišti. První dělostřelecký důstojník fregatní kapitán AI Maher dal okamžitě příkaz k jeho zaplavení. O pár vteřin později dostal Maher hlášení, že oheň ohrožuje i sklad střeliva 1. dělové věže. I v tomto případě nezbylo než jej co nejrychleji zaplavit a od té chvíle zůstaly obě hlavní věže křižníků bez munice kromě několika nábojů, jež se ještě nacházely ve výtazích. Naposled zaburácela těžká děla a poté se natrvalo odmlčela.
Ještě zůstávalo v akci několik děl menší ráže. Přes hustý kouř, jenž se valil z požárem zachvácených nástaveb, a oblaka horké páry, unikající z podpalubí, jejich obsluhy setrvávaly na svých místech. Až když přerušení elektrického proudu zastavilo výtahy dopravující z podpalubních skladišť 127mm granáty, palba ochabla. Muži se pokoušeli proniknout dolů do nitra lodi a přinášet v náručí náboje k ochromeným dělům, ale zřícená schodiště, napadané trosky a četné požáry jim v tom zabránily. I poté 127mm děla po nějakou chvíli střílela, dělostřelci užili několika beden osvětlovacích granátů složených na palubě a jimi se pokoušeli naposled zasáhnout nepřítele.
Další torpédo narazilo na zadní část. Exploze otřásla křižníkem po celé délce a velká loď se počala naklánět na pravobok. Všichni si uvědomili, že nastává konec. Třiatřicet minut po půlnoci vydal kapitán Rooks rozkaz k opuštění .lodi. Navzdory tomu, že se křižník potápěl, nepřátelská kanonáda neustávala a střepiny japonských granátů zabí-
280
Velkoadmirál Isoroku Jamamoto
Generál Hideki Tódžó Viceadmirál Čúiči Nagumo
Letadlová loď Hirjú Letadlová loď Sórjú
\
Ji
Generálporučík Walter C. Short
Admirál Ernest J. King
Náčelník operačního oddělení amerického vojenského námořnictva admirál Harold R. Stark
Admirál Husband E. Kimmel >
Náčelník generálního štábu americké armády generál Geor-ge C. Marshali a ministr války Henry L. Stimson
l
Posádka letadlové lodi Akagi zdraví letouny startující k náletu na Pearl Harbor
Americké bitevní lodi v Pearl Harboru na snímku pořízeném z útočícího japonského letounu
Letiště vojenského námořnictva na Fordově ostrově za japonského útoku. V pozadí

exploze bitevní lodi Arizona
Oblaka kouře zahalují bitevní lodi West Virginia a Tennessee
Japonské letouny užité k útoku na Pearl Harbor: stíhačka zero, střemhlavý bombardér val a torpédový bombardér kate
Hořící a potápějící se bitevní loď Arizona > Bitevní loď Nevada po najeti na břeh >
Posádka opouští naklánějící se bitevní loď Califor-nia
Bitevní lodi (zleva) West Virginia, Ťennessee a explodující Arizona. Posádka Ťennessee se snaží vodou chrlenou z paluby udržet v bezpečné vzdálenosti naftu hořící na hladině
Suchý dok číslo 1 po japonském náletu. Vpředu torpédoborce Downes a Cas-sin (převrácený), za nimi bitevní loď Pennsylvania
l
í
West Virginia se potápí vedle Tennessee. Motorový člun zachraňuje troseč-. niky
Útočící stíhačka typu Zero >
Bombardér typu Kate po svržení torpéda >
.1
Potopená bitevní loď Arizona
Zničené americké letouny na letišti Wheeler Field
Japonská miniponortca na mělčině u ostrova Oahu
Naprimování převrácené bitevní lodi Oklahoma 8. března 1943
Památník zbudovaný v Pearl Harboru nad potopeným vrakem bitevní lodi Arizona na snímku z roku 1987
jely a smrtelně zraňovaly nechráněné námořníky na horní palubě, nikde nepropukla panika nebo zmatek. Muži klidně opouštěli bojová stanoviště, navlékali si záchranné vesty a shromažďovali se u palubního zábradlí. Kapitán Rooks stál nahoře na železném schodišti spojujícím můstek s palubou a loučil se s důstojníky a posádkou. Náhle s oslepujícím zábleskem explodoval japonský 127mm granát, který zasáhl opuštěné rychlopalné dělo pár metrů od Rookse. Velký kus odlomeného kovu se mu zaryl do prsou a kapitán byl na místě mrtev. Zpráva o jeho skonu proběhla lodí v několika vteřinách. Praporčík Smith spěchal na pravobok lodi, aby se zachránil v poslední chvíli, a zahlédl sedět před kapitánovou kajutou jeho čínského kuchaře, kterému celá posádka nikdy neřekla jinak než Buddha. Vykřikl na něj, že má nejvyšší čas skočit přes palubu. Číňan jen zavrtěl hlavou: „Kapitán mrtev, Houston mrtev i Buddha bude mrtev."
Teplá hladina Jávského moře byla nyní vzdálena pouhé tři metry od nakloněné paluby křižníku. Loď obklopovaly stovky námořníků, kteří naskákali do vody, a volání o pomoc zraněných a tonoucích se mísilo s rachotem palubních zbraní japonských torpédoborců, které se nyní přiblížily k bezmocné potápějící se lodi na několik set metrů. Jeden z důstojníků, jenž přežil potopení Houstonu a japonské zajetí, fregatní kapitán Walter G. Winslow, ve svých vzpomínkách na tuto nejdramatičtější noc svého života popisuje, s jakou hrůzou sledoval, jak japonské torpédoborce klidně a uvážlivě ostřelují z kulometů trosečníky bojující na hladině o život.
Houston se stále více nakláněl na pravobok. Jeho děla čněla k obloze v podivných úhlech, oranžové plameny olizovaly hlavní stožár, ve světlech japonských reflektorů bylo zřetelně vidět pokřivené á roztrhané pláty palubních nástaveb. Křižník se slavnou minulostí, na jehož palubě prezident Roosevelt vykonal čtyři důležité cesty a který byl po dlouhou dobu vlajkovou lodí velitele Asijského loďstva admirála Harta, byl u konce svých sil. Krátce po půl jedné v noci 1. března 1942 se potopil. Když Houston vyplul z Batávie, bylo na jeho palubě 1064 mužů. Jen 368 z nich vzaly po boji na paluby japonské lodi a všichni skončili v zajateckých táborech. Po třech letech strádání a utrpení se jich dočkalo konce války 292.
281
Statečný boj Houstonu s nepřátelskou přesilou, kdy se křižník bil do posledního náboje, je jednou ze slavných kapitol historie války v Tichomoří.
V sedm hodin večer 28. února opustil Surabaju i britský těžký křižník Exeter, doprovázený americkým torpédoborcem Pope a britským Encounterem. I jejich úmyslem bylo uniknout do Indického oceánu a odtud na Cejlon, kde by křižník alespoň zčásti zacelil své rány z bitvy v Jávském moři. Exeter byl příliš velká loď, než aby mohl zvolit cestu Balijským průlivem jako torpédoborce fregatního kapitána Binforda; nezbývalo mu než se vydat po riskantní trase vedoucí Sundským průlivem stejně jako Houston s Perthem. Velitel křižníku kapitán O. L. Gordon se chtěl pokusit obeplout japonský Východní konvoj, který dle zpráv leteckého průzkumu se připravoval k vylodění asi 100 mil západně od Surabaje, potom

následující noci z 1. na 2. března pod ochranou tmy proklouznout Sundským průlivem na západním konci Jávy na jih, do Indického oceánu.
Po celou dobu, jak za krátkého pobytu v Surabaji, tak i nyní během plavby, se lodní mechanici s vynaložením obrovského úsilí snažili opravit kotle poškozené výbuchem japonského granátu, aby loď mohla plout alespoň rychlostí 23 uzlů.
Ve čtyři hodiny ráno 1. března se křižník a torpédoborce nacházely poblíž ostrova Bawean, když hlídky zpozorovaly v blednoucím měsíčním světle j,ednu menší a dvě velké obchodní lodi. Kapitán Gordon věděl, že v této oblasti nemůže potkat spojenecké plavidlo, proto muselo jít o Japonce, zřejmě dvě obchodní lodi doprovázené torpédoborcem. Vědom si ale toho, že prvořadým cílem je únik ze svírajících se kleští, nenechal se zlákat snadnou kořistí, dal pokyn ke změně kursu a nepřátelským lodím se zdaleka vyhnul.
V 7 hodin 50 minut, v době, kdy hladinu již zalévalo jasné denní světlo, hlásila hlídka z pozorovatelny vysoko na hlavním stožáru dvě velká bojová plavidla blížící se z jihozápadu. Gordon zpočátku věřil, že se mu podaří nepozorovaně uniknout. Ale japonská plavidla se obrátila přímo ke spojeneckým lodím a katapultovala průzkumný le-

toun. Muži ve strojovně se snažili vyždímat poslední kapku energie z provizorně opravených strojů, každý uzel navíc zvyšoval naději na záchranu. Ta se ale úplně rozplynula v 9 hodin 35 minut, když se obě nepřátelská plavidla přiblížila natolik, že byla jasně patrná i námořníkům na stanovištích na hlavní palubě. Šlo o lodi vítěze bitvy v Jávském moři kontradmirála Takagiho – dva těžké křižníky Naci -a Haguro, doprovázené dvěma torpédoborci. Gordon se naposledy pokusil vyhnout střetnutí obratem na severozápad, ale Takagi učinil totéž. Bylo jasné, že japonský admirál je rozhodnut s konečnou plat- \ nosti zúčtovat s lodí, která mu před dvěma dny unikla jen o vlas. Aby tentokrát nedal Exeteru ani nejmenší šanci, přivolal na pomoc další dva těžké křižníky Ašigaru a Mjóko s dvěma torpédoborci. Na křižníku Ašigara vlála vlajka viceadmirála Takahašiho, velitele třetího japonského loďstva a současně velitele podpůrného svazu vyslaného Tokiem k posílení ochrany invazních konvojů. Tedy čtyři těžké křižníky se připravovaly k útoku na Exeter, poškozenou a unavenou loď.
Gordon obrátil na jihovýchod, zatímco oba doprovodné torpédoborce se pokoušely křižník zahalit kouřovou clonou. Jeho rychlost se podařilo zvýšit až na" 25 uzlů, což za stavu, ve kterém se nacházela kotelna, představovalo neuvěřitelný výkon. Japonci byli ale přece jen rychlejší, zkrátili vzdálenost na devět, potom na sedm mil a v 10 hodin 20 minut zahájili palbu těžkými 'děly. Exeter okamžitě odpověděl. Porucha na stanovišti centrálního řízení palby ale způsobila, že jeho špatně mířené salvy dopadaly daleko od japonských lodí, zatímco nepřítel, navíc za spolupráce průzkumného letounu, se rychle za-střeloval.
Kolem jedenácté hodiny, i když žádná ze tří spojeneckých lodí nebyla ještě zasažena, všichni na jejich palubách věděli, že bojují poslední a naprosto beznadějný boj. Exeter vystřelil na Mjóko a AŠiga-ru torpéda, ale pro přílišnou vzdálenost nezasáhl. Salvy nepřátelských křižníku dopadaly stále blíž. Pope a Encounter křižovaly vysokou rychlostí mezi Exeterem a nepřátelskými plavidly ve snaze rozptýlit pozornost jejich dělostřelců. Korvetní kapitán Blinn na torpédoborci Pope vyrazil k prudkému nájezdu proti dvěma těžkým lodím Takahašiho, vypálil čtyři torpéda, provedl ostrý obrat a vypálil dal-

ších pět. Japonští velitelé ale dokázali včas uhnout a torpéda neškodně minula boky obou křižníků.
Vil hodin 20 minut dopadl na Exeter první granát. Opět byla zasažena kotelna a rychlost Jodi téměř okamžitě klesla na čtyři uzly. O osudu lodi, která v prosinci roku 1939 u břehů Jižní Ameriky podstatně přispěla k prvnímu velkému námořnímu vítězství Spojenců ve 2. světové válce, kdy byla potopena německá kapesní bitevní loď Admiral Graf Spee, bylo rozhodnuto. Bezvýchodnost situace byla zřejmá i velitelům plavidel Encounter a Pope. Zůstávat nadále na místě, když zcela ochromenému křižníků nemohou proti obrovské přesile poskytnout žádnou pomoc, a naopak každou vteřinu může je samotné zdrcující salva rozmetat na kousky, se zdálo nesmyslné. Po rychlé výměně signálů s Exeterem oba torpédoborce obrátily na východ a plnou rychlostí odplouvaly z místa zkázy.
Exeter se v tuto dobu již téměř nepohyboval, stroje se zastavily, nepracovala ani dynama. Ze ztichlých dělových věží čněly bezmocně hlavně děl, život z velké lodi pomalu vyprchal. Podpalubí bylo naplněno dusivým kouřem z mohutného požáru přední kotelny. Kapitán Gordon s bledou a nehybnou tváří vydal příkaz loď potopit, protože nechtěl Japoncům dopřát potěšení z naprostého vítězství. Po otevření ventilů se začala rychle zaplavovat téměř zcela prázdná muniční skladiště, otevření vodotěsných přepážek uvolnilo valící se mořské vodě celé

podpalubní prostory. Následoval příkaz k opuštění lodi, která se povážlivě nakláněla na pravobok. Posádka rychle opouštěla palubu stále zasypávanou krupobitím japonských granátů; nepřátelská plavidla se nyní přiblížila blízko k dokonávající lodi a ostřelovala ji i z lehkých děl.
Takahaši, který převzal taktické velení japonských lodí, vyslal k zasazení posledního úderu své torpédoborce. Osmnáct torpéd zamířilo k nehybnému křižníků, a i když se obsluha japonských torpédometů nikterak nevyznamenala, jedno torpédo přece jen naplno zasáhlo pravý bok lodi přesně uprostřed trupu. Loď se otřásla, převrátila a zmizela pod hladinou. Zůstal hrozivý vír a oblaka páry a kouře, která se zvolna rozptylovala v mírném západním větru.
284
Poté, co se nad britským křižníkem zavřely vody Jávského moře, japonská plavidla z místa boje odplouvala. Zůstal pouze jeden torpé-doborec, který vzal na palubu kolem tří set-trosečníků. To podle názoru jeho velitele zřejmě stačilo. Vydal rozkaz, loď počala nabírat rychlost a vzdalovala se od stovek dalších nešťastníků, kteří zůstali na hladině. Korvetní kapitán Cooper, jeden ze zachráněných, se marně snažil upozornit japonské důstojníky postávající spolu s velitelem na můstku na nelidskost jejich počínání. Byl to pro zachráněné Angličany strašný pocit bezmocně přihlížet, jak jejich druhové jsou zbytečně a svévolně odsouzeni k smrti. Nebylo ale v jejich silách jim pomoci. Japonský kapitán stál nevzrušeně u zábradlí můstku, kouřil, občas vydal stručný rozkaz a na svoje zajatce vůbec nepohlédl. V jeho tváři se nehnul ani sval.
Torpédoborce Encounter a Pope se marně snažily zachránit útěkem z místa beznadějného boje, svému osudu neunikly. Encounter, zasažen salvami japonských křižníků pronásledujících obě spojenecká plavidla, se potopil pouhých deset mil východně od místa posledního zápasu Exeteru.
Pope, stará loď z první světové války, hledal úkryt v prudké tropické bouři, která se jako na zavolanou rozpoutala několik mil před jeho přídí. Velitel fregatní kapitán W. C. Blinn rozkázal vymáčknout z opotřebovaných strojů co se jen dalo a položit kouřovou clonu. Tor- ' pédoborec se otřásal zoufalým úsilím, ze všech stran se ozýval skřípot a sténání namáhaného kovu. Nakonec ale loď přece jen vplula do dešťové stěny, která ji načas skryla před dotírajícím nepřítelem. Vyčerpaná posádka si mohla na chvíli oddechnout, jen pracovní čety prováděly nouzové opravy škod, z nichž nejzávažnější bylo zborcení cihlového vyzdění třetího kotle, k čemuž došlo následkem otřesů při intenzívní palbě hlavních děl lodi. Blinn dostal hlášení, že zbývá již jen nepatrné množství munice. Jeho jedinou naději nyní představoval pokus proplížit se kolem jižního pobřeží Bornea, potom za noční tmy proplout Lombockým průlivem mezi ostrovy Lombokem a Báli
285
na jih, do Indického oceánu. Nařídil proto východní kurs a s napětím, stejně jako celá posádka, očekával, co- přinesou příští kritické hodiny. Pohroma přišla dřív, než se kdo nadál.
Krátce po poledni, když se loď vynořila z další dešťové přeháň-ky, byla spatřena průzkumným letounem jednoho z japonských křižníků. Za necelou půlhodinu se objevilo šest střemhlavých bom-bardérů z letadlové lodi Rjúdžó a v útočné formaci se rychle blížily. Torpédoborec se mohl bránit pouze jediným 76mm protileta-dlovým dělem na zádi, které se ještě ke všemu po několika desítkách výstřelů pro poruchu nabíjecího mechanismu odmlčelo. Poté loď zůstala proti nalétávajícím letadlům úplně bezbranná a Blinn se už mohl jen horečným manévrováním pokoušet ztížit Japoncům zamíření a vyhýbat se jejich pumám. Letadla, nyní ničím neohrožována, neměla naspěch. Jako při cvičné akci přilétal jeden japonský letoun za druhým, a když se jejich pilotům zdálo, že zásah by nebyl jistý, v klidu manévr opakovali. Torpédoborec uhýbal ostrými změnami kursu a nutno říci, že úspěšně, přestože japonští piloti měli všechny výhody na své straně. Až když puma explodovala pod hladinou těsně vedle levoboku před torpédometem číslo 4, začala být situace kritická. Tlak vody protrhl velký otvor v bočním pancéřování a vychýlil z usazení hřídel levého šroubu. Nejenže část podpalubí byla okamžitě zaplavena, začal silně vibrovat i levý stroj a bylo nutno jej neprodleně zastavit. Přes veškeré úsilí pracovních čet voda v podpalubí stoupala minutu od minuty.
Střemhlavé bpmbardéry vystřídalo šest výškových bombardova-cích letounů typu Kate, též startujících z paluby lodi Rjúdžó. Z výše 1000 metrů provedly čtyři nálety a torpédoborec i při své omezené manévrovatelnosti dokázal svrženým pumám uhnout. O jeho osudu ale již bylo stejně rozhodnuto. Záď lodi se stále víc nořila do vln a poručík Antrim, velitel záchranných čet, hlásil Blinnovi, že vnikání vody nelze zastavit. Blinn rozkázal posádce připravit se k opuštění lodi. Během dalších desíti minut byly zničeny všechny dokumenty, jež nesměly v

žádném případě padnout nepříteli do rukou, a zvláštní skupina umístila nálože k akustickému lokátoru, který byl na loď nedávno namontován; šlo o nový, vysoce výkonný přístroj vyvinutý
286
americkými techniky a nebylo možno riskovat, že by jej Japonci mohli z potápějící se lodi získat.
Na hladinu sklouzl dosud nepoškozený velký motorový člun a posádka počala opouštět loď. Jako poslední sestoupil do člunu fregatní kapitán Blinn. Jen se člun vzdálil několik set metrů od torpédoborce, začaly kolem dopadat granáty těžkých křižníků admirála Takagiho, přivolaných letouny z Rjúdžóa. Pátá nebo šestá salva torpédoborec zasáhla a v patnácti sekundách se potopil; první zmizela ve vlnách záď a za několik okamžiků i zvednutá příď. Byla přesně jedna hodina odpoledne dne 2. března 1942.
Japonské křižníky buď o trosečníky nejevily zájem, nebo člun přehlédly. Zanedlouho se ale objevil hydroplán, sestoupil až na pár desítek metrů a jeho pilot si přetížený člun pozorně prohlížel. Dvěma z amerických námořníků, kteří měli u sebe samopaly, zřejmě vypověděly po přestálém napětí nervy poslušnost a několikrát na nízko kroužící hydroplán vystřelili. Šlo o nešťastné, i když pochopitelné gesto bezmocného vzteku, které ale mělo katastrofální následky. K hy-droplánu se po chvíli připojilo i několik dalších japonských průzkumných letounů a po celou půlhodinu ostřelovaly z palubních zbraní člun i trosečníky, kteří naskákali do vody a snažili se zachránit plaváním. Až poté, kdy se zřejmě japonští piloti domnívali, že ani jeden z Američanů jejich sadistickou zábavu nepřežil, letadla odlétla. Několik námořníků, mezi nimi i fregatní kapitán Blinn, přece jen zůstalo naživu. Dvě noci strávili vyčerpaní a umírající muži na mořské hladině. Až třetí den je vylovil japonský torpédoborec.
Po potopení Houstonu, Perthu a skupiny vedené Exeterem nezbyla v Jávském moři žádná spojenecká válečná loď. Z plavidel, která unikla k jižnímu pobřeží ostrova na základnu Tjilatjap, byla část zničena japonskými bombardéry, zbytek posloužil k evakuaci uprchlíků do Austrálie a na Cejlon. Po rozpadu obrany ostrova velitel spojeneckých vojsk v Nizozemské Východní Indii generál Hein Ter Poorten podepsal dne 9. března 1942 bezpodmínečnou kapitulaci. Malajská bariéra přestala existovat. Japonci triumfovali.
288
U
4.
INDICKÝ OCEÁN A KORÁLOVÉ MOŘE
Devátého března 1942 telegrafoval prezident Spojených států amerických F. D. Roosevelt předsedovi vlády Velké Británie W. Chur-chillovi: „Situace v Tichomoří je nyní velmi vážná." Roosevelt nepřeháněl. Japonci již kontrolovali vody a území mezi Šalomounovými ostrovy, Barmou a Čínou a veškeré oblasti severně od Austrálie kromě jižního pobřeží Nové Guineje a hornatého poloostrova Bataanu na filipínském Luzonu, kde se dosud urputně bránily zbytky amerických a filipínských vojsk.
Sedmnáctého března americký prezident a britský premiér uzavřeli dohodu, podle které Spojené státy přejaly odpovědnost za obranu celého Tichomoří včetně Austrálie a Nového Zélandu, Britové za oblast Indického oceánu a Středního východu.
Dne 23. března japonské jednotky obsadily Andamany, skupinu ostrovů ležících asi 250 mil jihozápadně od barmského hlavního města Rangúnu, jejichž významná strategická poloha Spojencům dosud umožňovala využívat jich jako letecké a námořní základny k protiútokům v Barmě, na Malajském poloostrově a na Sumatře. Britům
289
ale i potom zůstaly dvě důležité základny na Ccjlonu: na západním pobřeží Kolombo a na východním Tirikunámalé. V Tokiu proto padlo rozhodnutí vyslat do Indického oceánu 1. úderný svaz letadlových lodí viceadmirála Naguma a oba přístavy napadnout stejným způsobem jako před třemi a půl měsíci Pearl Harbor.
Dne 26. března Nagumo vyplul ze základny Kendari na Celebesu. Opět velel mohutnému uskupení bojových lodí, jehož jádro tvořilo pět letadlových lodí Akagi, Zuikaku, Šókaku, Sórjú a Hirjú, doprovázených bitevními loďmi Kirišima, Hiei, Haruiia a Kongo, těžkými křižníky Tone a Čikuma, lehkým křižníkem Abukuma a osmi torpé-doborci. O přísun paliva se staralo šest tankerů chráněných dalšími třemi torpédoborci. Proti této mohutné námořní síle mohl velitel britského Východního loďstva admirál sir James Somerville postavit tři letadlové lodi Hermes, Indomitable a Formidable, pět bitevních lodí Warspitc, Resolution, Ramillies, Royal Sovereign a Revenge, osm křižníků, patnáct torpédoborců a pět ponorek. i Ze zpráv rozvědky se Somerville dozvěděl již 28. března, že Japonci

připravují kolem 1. dubna útok na Kolombo letouny ž letadlových lodí, a protože správně odhadoval, že se nepřítel bude přibližovat z jihovýchodu, vyplul mu v ústrety. Svoje loďstvo rozdělil do dvou operačních svazů. První, pod jeho osobním,velením, sestával z vlajkové lodi Warspite, letadlových lodí Indomitable a Formidable, těž-kvch křižníků Cornwall a Dorsetshire, lehkých křižníků Emerald .a Enterprise a šesti torpédoborců. Druhému svazu velel admirál A. V. Willis z bitevní lodi Resolution a náležely k němu tři další bitevní lodi Ramillies, Revenge a Royal Sovereign a letadlová loď Hermes.
Po tři dny a dvě noci britské loďstvo křižovalo ve vodách jihovýchodně od Cejlonu, ale s nepřítelem se nesetkalo. Večer 2. dubna, protože na bitevních lodích docházela zásoba sladké vody, dal Somerville oběma svazům příkaz odplout k atolu Addu v souostroví Maledivy a doplnit vodu a palivo. S určitostí je možno říci, že bylo štěstím britského admirála, že na Naguma nenarazil a že se obě loďstva minula ve vzdálenosti několika set mil. I když Somerville podle suchého výčtu plavidel, jež měl k dispozici, velel silnému loďstvu, při
290
bližším pohledu již jeho šance tak nadějně nevyhlížely. Kromě Warspite byly ostatní jeho bitevní lodi zastaralé a pomalé stejně jako letadlová loď Hermes uvedená do služby v roce 1924. Některé z jeho Icřižníků dokonce pamatovaly první světovou válku. Naproti tomu ftjagumo disponoval moderními a rychlými plavidly, měl o dvě letadlové lodi víc a na jejich palubách zkušené a ostřílené posádky. Pokud by došlo k souboji, jasná převaha na japonské straně by zřejmě vedla ke katastrofální porážce britského Východního loďstva.
Před polednem 4. dubna zahlédla japonské loďstvo mířící přímo k Cejlonu průzkumná catalina v pozici O stupňů 40 minut severní šířky a 83 stupňů 10 minut východní délky. Šest stíhaček z Hirjú okamžitě catalinu napadlo a v několika minutách ji sestřelilo. Pilot přesto ale stačil odeslat rádiem zprávu, jež byla zachycena stanicí v Kolombu a předána admirálu Somervillovi. Ten okamžitě přerušil tankování a vyplul.
Velitel kolombské námořní základny britský viceadmirál sir Geof-frey Arbuthnot též neztrácel čas. Poté co 28. března přišla první informace o nebezpečí hrozícím ze strany nepřátelského loďstva, snažil se, aby ve velkém přístavu zůstalo co nejméně plavidel, která by v omezeném prostoru poskytovala japonským letcům ideální cíl. Přesto taní o půlnoci ze 4. na 5. dubna stále ještě kotvilo jedenadvacet obchodních lodí, osm pomocných lodí a pět bojových plavidel.
Před rozedněním 5. dubna se pět Nagumových letadlových lodí přiblížilo k Cejlonu na vzdálenost 200 mil a admirál dal příkaz ke startu útočné vlny. Sedmdesát bombardérů a stíhaček vedených stejně jako při útoku na Pearl Harbor fregatním kapitánem Micuem Fu-čidou zamířilo na sever. Nad Kolombem se objevily kolem osmé hodiny ranní. Tentokrát již japonští letci neučinili tutéž chybu jako v Pearl Harboru a hlavní jejich nápor mířil na přístavní zařízení, dílny, železniční uzel a blízké letiště. Z plavidel, jež zůstala v přístavu, se jim podařilo potopit pouze jeden torpédoborec a jednu ozbrojenou obchodní loď. Ostatní lodi z deště pum vyvázly bez podstatnější újmy. Z dvaatřiceti britských stíhaček typu Fulmar a Hurricane, které
291
vzlétly proti japonské útočné vlně, bylo sestřeleno čtyřiadvacet, převážně stíhačkami zero, chránícími bombardéry. Japonci při náletu ztratili zhruba stejný počet letounů.
Zatímco se letouny první útočné vlny vracely na letadlové lodi, japonský letecký průzkum zpozoroval dva těžké křižníky Dorsetshire a Cornwall, které se rychlostí 27 uzlů snažily dostihnout hlavní So-mervillovy síly. Okamžitě odstartovala z japonských letadlových lodí druhá vlna čtyřiceti střemhlavých bombardérů vedených korvetním kapitánem Egusou.
V jednu hodinu 30 minut odpoledne Egusa britské křižníky našel. Bombardéry nabraly výšku a za naprostého bezvětří, umožňujícího nejpřesnější zásahy, se o deset minut později vrhly na obě plavidla. Nálet měl pro Brity katastrofální následky. Dorsetshire, zasažen sedmnácti přímými zásahy 250kg pumami, se převrátil a potopil téměř okamžitě. Po deseti minutách šel ke dnu Cornwall, zasažen osmi pumami. Protože velitelé obou lodí věděli hned po prvních zásazích, že konec je neodvratný, a nařídili jejich co nejrychlejší opuštění, doprovodným torpédoborcům se podařilo vylovit z vody 1100 trosečníků. Přesto ale 425 důstojníků a námořníků zahynulo.
Admirál Somerville, stále ještě značně vzdálen od nepřítele, znal nyní z hlášení leteckého průzkumu sílu protivníka a věděl, že se v žádném případě nemůže pustit do otevřeného boje s pěti letadlovými loďmi; katastrofa, jež postihla Dorsetshire a Cornwall byla dostatečnou výstrahou. Během dne se obezřetně držel mimo dosah japonských palubních letounů s tím, že se pokusí přiblížit kryt noční

tmou. Za tmy nemohl Nagumo využít své letecké převahy, což dávalo příležitost těžkým dělům britských bitevních lodí, která navíc svou ráží 381 mm převyšovala palebnou silou děla japonských bitevních lodí. Navázat-s nepřítelem kontakt se ale Somervillovi nepodařilo. Ještě po dva dny hrál s Japonci opatrnou hru a čekal na svoji příležitost. Nakonec po poradě se štábem a velícími důstojníky došel'k závěru, že pokud nechce riskovat potopení většiny svých pomalých lodí, jediným rozumným řešením bude ústup. V poledne 8. dubna se stáhl k vzdáleným Maledivským ostrovům.
I Nagumo pochopil, že se mu nepodaří přimět opatrného soupeře
292
Lt
ke změření sil, proto obrátil kurs svých lodí k druhé nejvýznamnější cejlonské základně Tirikunámalé. Stejně jako v případě Kolomba při první zprávě o blížícím se nepříteli urychleně opouštěla bojová i obchodní plavidla přístav. Časně ráno 9. dubna udeřilo 91 japonských bombardérů doprovázených 38 stíhačkami. Z jedenácti britských stíhaček hurricane, které se jim postavily na odpor, bylo devět sestřeleno; Jap"onci ztratili pouze jeden bombardér kate a tři stíhačky zero. Opět byla hlavní pozornost japonských pilotů zaměřena na přístavní zařízení; v přístavu samém potopili pouze jednu obchodní loď.
Devět britských bombardérů typu Blenheim, startujících z letiště nedaleko Tirikunámalé, se pokusilo v odvetném úderu napadnout Nagumovu vlajkovou loď Akagi těsně poté, co na její palubě přistály letouny vracející se z náletu na Tirikunámalé. Japonci se ale nedali zaskočit; ani jedna britská puma Akagi nezasáhla, naproti tomu pět bombardérů bylo sestřeleno a zbývající čtyři se vrátily těžce poškozeny.
Fregatní kapitán Fučida, který vedl stejně jako na Kolombo-i nálet na Tirikunámalé, zpozoroval při návratu, že v zátokách poblíž přístavu se ukryly dva lehké křižníky, několik torpédoborců a asi deset obchodních lodí. Protože jeho letouny již neměly žádné pumy, informoval rádiem Naguma, který rozhodl o vyslání druhé vlny, opět v čele s korvetním kapitánem Egusou. Krátce poté, co Egusovy střemhlavé bombardéry odlétly směrem na severovýchod, obdržel Nagumo další rádiovou depeši, tentokrát vysílanou pilotem průzkumného hydroplánu bitevní lodi Haruna. Pilot sděloval, že zpozoroval v Bengálském zálivu britskou letadlovou loď doprovázenou torpédoborcem a korvetou. Egusa dostal okamžitě příkaz ke změně kursu k pozici nepřátelské letadlové lodi. Šlo o Hermes, který v doprovodu australského torpédoborce Vampire a korvety Hollyhock vyplul z Tirikunámalé po zprávě o hrozícím náletu a nyní se vracel na základnu. V 10 hodin 35 minut jej Egusovy bombardéry dostihly. Protože britská letadlová loď zcela postrádala leteckou ochranu, zůstávaly jí k obraně pouze palubní protiletadlové zbraně, a ty nemohly v žádném případě zastavit ze všech směrů se řítící lavinu japonských bombardérů. Desítky pum dopadaly na loď, které od počátku
293
náletu zbývalo pouze dvacet minut života. Po téměř čtyřiceti přímých zásazích se Hermes převrátil a zmizel pod hladinou. Zanedlouho jej následoval i torpédoborec Vampire, na který zaútočilo patnáct japonských bombardérů. Malá korveta Hollyhpck se zoufale snažila uprchnout, ale o půl hodiny později klesal i její hořící vrak ke dnu. Z posádek tří napadených plavidel zahynulo 315 mužů. Ty, jimž se podařilo z potápějících se lodí včas uniknout, vzala na palubu a odvezla do přístavu britská nemocniční loď, která na místo tragédie zakrátko připlula.
Po potopení Hermesu-dal admirál Nagumo rozkaz k návratu. Jeho lodi propluly Malackým průlivem mezi Malajskem a Sumatrou a směřovaly dál k japonským ostrovům na základnu Kure. Nagumo mohl být s dosavadním vývojem událostí spokojen. Během posledních čtyř měsíců jeho 1. úderný svaz potopil pět nepřátelských bitevních lodí, jednu letadlovou loď, dva křižníky, sedm torpédoborců a řadu dalších velkých válečných plavidel poškodil. Přitom sám dosud neztratil ani jedinou vlastní loď.
Již koncem měsíce února 1942 se podařilo japonským generálům a admirálům dosáhnout prakticky všeho, co si předsevzali v rámci realizace první fáze svých agresivních plánů, úspěchy jejich pozemních sil dokonce předčily očekávání. Ovládli Nizozemskou Východní Indii – ostrovy Sumatra, Borneo, Jáva, Celebes, Amboina, Báli a Ti-mor byly pevně v jejich rukou. Obsadili Rabaul na Nové Británii, považovaný zajeden z nejlepších tichomořských přístavů, a přebudovávali jej na významnou námořní a leteckou základnu. Zmocnili se přístavů Lae a Salamaua na pobřeží severovýchodní Nové Guineje a jejich invazní jednotky obsazovaly ostrovy v Šalomounově souostroví směrem k Tulagi a Guadalcanalu. Původní plány tokijských stratégů předpokládaly, že pět měsíců je nejkratší doba, ve které se japonská vojska mohou zmocnit Filipín, Malajska a Nizozemské

Východní Indie. Dalších šest měsíců mělo trvat, než obsazená ropná pole zničená ustupujícím nepřítelem budou produkovat tolik ropy, kolik vyžaduje chod japonské válečné
294
it
mašinérie. Nyní se ukázalo, že tato území byla dobyta za pouhou polovinu stanoveného času a ropná pole padla do japonských rukou prakticky netknutá. Navíc za tyto obrovské úspěchy Japonsko zaplatilo neočekávaně nízkou cenu. Ztráty válečného námořnictva měly podle předpokladu činit mezi 20 a 30 procenty lodí a živé síly Spojeného loďstva. K 1. květnu 1942 ale Japonsko ztratilo pouze 23 bojová plavidla, a přitom žádné z nich vyšší třídy než torpédoborec, a 67 obchodních a transportních lodí o celkové tonáži 314 805 tun.
Povzbuzeni těmito výsledky vedoucí japonští militaristé trvali na urychlení dalších výbojů, především na okamžitém posunutí takzvaného obranného pásma. To v praxi znamenalo:
1. Zmocnit se ostrova Tulagi v jižní části Šalomounových ostrovů, který se měl stát základnou pro hydroplány k podpoře dalšího postupu na jihovýchod a ke krytí operace namířené proti Port Moresby. Obsadit Port Moresby na jižním pobřeží Nové Guineje a tak získat základnu k útokům na letiště a přístavy v severní Austrálii a k podpoře postupu na Novou Kaledonii, Fidži a Samou. Tím by japonské síly získaly plnou kontrolu nad oblastí Korálového moře.
2. Obsadit atol Midway a západní Aleuty, tím rozšířit obranné pásmo na sever a současně přimět americké Tichomořské loďstvo k rozhodujícímu střetnutí.
3. Zmocnit se Nové Kaledonie, Fidži a Samoy, a přerušit tak námořní cesty mezi Spojenými státy a Austrálií a izolovat Austrálii.
Podle časového rozvrhu plánovaných operací měla být ještě v květnu 1942 provedena akce s kódovým označením ,,MO" – okupace Tulagi a Port Moresby.
V tomto případě japonské vrchní velení nepředpokládalo, že se podaří přípravy k invazi utajit. V severní Austrálii měl nepřítel na 200 letounů a silný americký letecký průzkum denně pokrýval rozsáhlou oblast zasahující až k Novému Irsku. V Tokiu to ale nevyvolávalo žádné veliké obavy, protože na druhé straně Japonci předpokládali, že Američané nemohou vyloďovacím akcím bránit podstatnějšími silami – podle jejich informací měli v jihozápadním Tichomoří pouze jednu letadlovou loď. Proto ani japonské síly určené k provedení operace ,,MO" nepředstavpvaly takovou koncentraci plavidel
295
a letectva, jak tomu bylo při útoku na Pearl Harbor a Cejlon. Nebylo to tentokrát ani možné, neboť současně probíhala příprava daleko závažnější akce namířené proti Midwayi a Aleutám, kde bylo nutno očekávat střetnutí s hlavními silami Nimitzova Tichomořského loďstva. Ta také vázala podstatnou část Jamamotova Spojeného loďstva, především silný 1. úderný svaz letadlových lodí admirála Naguma.
Konečný plán operace „MO" zahrnoval následující síly: invazní skupinu Port Moresby sestávající z jedenácti transportních lodí vezoucích armádní a námořní výsadkové jednotky, chráněných eskadrou torpédoborců; menší skupinu transportních lodí s oddíly určenými k obsazení Tulagi; podpůrnou skupinu jedné mateřské lodi pro hydroplány s ochranným doprovodem torpédoborců; krycí skupinu složenou z letadlové lodi Šóhó, čtyř těžkých křižníků Aoba, Kako, Ki-nugasa a Furutaka a jednoho torpédoborce, které velel kontradmirál Aritomo Gótó, a nakonec úderný svaz viceadmirála Takea Takagiho, tvořený letadlovými loďmi Zuikáku a Šókaku, těžkými křižníky Mjó-ko a Haguro a dvěma divizemi torpédoborců. Vrchním velitelem celé operace byl ustanoven viceadmirál Šigejoši Inoue, velitel 4. loďstva, zdržující se na své vlajkové lodi, školním křižníku Kašima, zakotveném v rabaulském přístavu.
Jako první měl být 3. května obsazen ostrov Tulagi. Poté krycí skupina admirála Gótóa a úderný svaz admirála Takagiho zajistí ochranu invazní skupině, jež vypluje 4. května z Rabaulu a 10. května se vylodí v Port Moresby.
Američané o hrozícím nebezpečí dobře věděli. Od Pearl Hárboru se jim stále dařilo číst japonské~depeše a nyní, zejména z rádiové korespondence mezi Jamamotem a admirálem Inouem v Rabaulu, se dozvídali podrobnosti plánované operace „MO". Již před 17. dubnem byl admirál Nimitz informován, že skupina transportních lodí chráněná letadlovou lodí Šóhó a úderným svazem dvou dalších letadlových lodí vpluje do Korálového moře, a 20. dubna si již byl naprosto jist, že hlavním cílem nepřítele je Port Moresby a že 3. května Japonci hodlají zahájit vyloďovací akce. Tuto hrozbu nebylo možno
296
brát na lehkou váhu, což si uvědomoval jak admirál Nimitz, tak velitel spojeneckých vojsk v jihozápadním Tichomoří generál Douglas MacArthur ve svém

australském hlavním stanu. Obsadí-li Japonci Port Moresby, přímo ohrozí Austrálii, a navíc získají prvotřídní základnu jako odrazový můstek k dalším výbojům.
To, že Nimitz znal japonské plány, bylo velkou výhodou, ale na druhé straně jeho akceschopnost a možnost rozhodným způsobem je zhatit podvazoval nedostatek sil, jež mohl včas nasadit. Letadlová loď Saratoga byla 11. ledna, 500 mil jihozápadně od Oahu, zasažena torpédem japonské ponorky, což mělo za následek vyřazení tří jejích kotelen z činnosti, a v současné době se stále ještě nalézala v docích, opravy dosud nebyly ukončeny. Letadlové lodi Enterprise a Hornet 16. operačního svazu admirála Williama F. Halseye se dosud nevrátily od japonských břehů, kam 18. dubna připluly s bombardéry pod-plukovníka Doolittla k provedení odvážného – i když symbolického – náletu na Tokio. Do Pearl Hárboru dorazily až 25. dubna.
Jedinými letadlovými loďmi, které měl Nimitz k zastavení japonské invaze okamžitě k dispozici, byl Yorktown 17. operačního svazu kontradmirála Franka Jacka Fletchera, operující již po nějakou dobu v jižním Pacifiku, a Lexington kontradmirála A. W. Fitche. Dne 14. dubna dostal Fletcher příkaz doplnit na základně Tongatabu, jihovýchodně od ostrovů Fidži, zásoby a pohonné hmoty a připravit se k bojovým akcím. Dne 16. dubna vyplul po třítýdenním pobytu v Pearl Hárboru na jih Lexington. Ve snaze posílit Fletcherův svaz přikázal Nimitz britskému kontradmirálovi J. G. Craceovi, veliteli 44. spojeneckého operačního svazu, připojit se k Fletcherovi s americkým křižníkem Chicago a australskými křižníky Hobart a Australia, které se zatím zdržovaly v Sydney.
V 6 hodin 15 minut l. května se Lexington setkal s Fletcherovým svazem v jihovýchodní části Korálového moře a kontradmirál Fletcher, který den předtím oslavil své šestapadesáté narozeniny, převzal taktické velení spojeneckých sil. Začal tím, že dal okamžitě u všech lodí doplnit palivo, Yorktown a jeho doprovodná plavidla tankovaly z cisteren tankeru Neosho, Fitchova skupina několik mil západněji z nádrží tankeru Tippecanoe. K Fitchovi se také již připojily křižník
297
Chicago a torpédoborec Perkins, vyslané napřed admirálem Cracem. Fletcher ukončil tankování dřív, proto ve večerních hodinách 2. května zamířil s Yorktownem zvolna na západ a Fitchovi přikázal spojit se s ním v ranních hodinách 4. května v pozici 15 stupňů jižní šířky a 157 stupňů východní délky. Měl za to, že se mu s plně připraveným loďstvem podaří dorazit v pravou chvíli 3o prostoru, kde s určitostí zastihne nepřátelské invazní síly.
Japonci ale zvrátili předpoklady amerického admirála. Již v ranních hodinách 3. května se jejich jednotky vylodily na plážích ostrova Tulagi, zatímco Fletcher byl dosud 500 mil daleko a 100 mil jej dělilo od Fitchovy skupiny. Až v sedm hodin večer obdržel z Austrálie od generála MacArthura rádiovou depeši oznamující, že průzkumné letouny z australských základen zpozorovaly japonské transportní lodi vysazující vojska na Tulagi a v blízkosti se nacházelo několik nepřátelských bojových plavidel.
Fletcher začal okamžitě jednat na vlastní pěst, protože, nechtěl-li prozradit svoji přítomnost, nemohl se s admirálem Fitchem spojit rádiem, a přitom šlo o každou minutu. Do prostoru, kde se měl příštího dne ráno s Fitchem setkat, odeslal tanker Neosho doprovázený torpé-doborcem Russell s tím, aby Fitchovi předal rozkaz, posunující dobu setkání na rozbřesk 5. května, 300 mil jižně od Guadalcanalu. Sám rychlostí 24 uzly, kterou zakrátko zvýšil na 27, vyplul na sever s cílem napadnout vyloďující se Japonce palubními letouny Yorktownu.
Japonci zatím ale vylodění již dokončili a své hlavní krycí síly stahovali. Vycházeli z předchozích zkušeností, které je poučily, že když jednou provedou úspěšné vylodění, spojenecké námořní a letecké síly se již o protiakce nepokoušejí..Proto v průlivu mezi Tulagi a Guadal-canalem ponechali jen několik menších válečných plavidel, zatímco krycí skupina kontradmirála Gótóa s letadlovou lodí Šóhó a čtyřmi těžkými křižníky a podpůrná skupina kontradmirála Kuninoriho Ma-rušiga s nosičem hydroplánů a dvěma lehkými křižníky Tacuta a Te-nrjú odpluly již před polednem 3. května, poté, co ostrov byl pevně v japonských rukou.
Po celou noc z 3. na 4. května udržoval Fletcher severní kurs a kolem sedmé hodiny ranní se nacházel asi 100 mil jihozápadně od Gua-
298
dalcanalu. Ve stejnou dobu předal velitel tankeru Neosho admirálu Fitchovi Fletcherův rozkaz měnící původní dispozice a o dvě hodiny později se k Fitchovi připojil kontradmirál Crace s křižníky Hobart a Australia a torpédoborec Whipple. Fitchova skupina se nyní nalézala 250 mil jižně od Fletchera, což nepředstavovalo zrovna šťastnou konstelaci; v případě potřeby nemohl Fitch

Fletcherovi pomoci, a navíc, jakmile Lejdngton vyplul na jihovýchod, k nově určenému místu setkání, vzdalovala se obě uskupení od sebe ještě více. Bylo skutečně Fletcherovým štěstím, že Japonci své hlavní síly kryjící vylodění stáhli a letadlové lodi Zuikaku a Šókaku 5. divize letadlových lodí kontradmirála Tadaičiho Hary, jež tvořily jádro úderného svazu vicead-mirála Takagiho, se zdržely přepravou letounů do Rabaulu a dosud se nacházely značně daleko, severně od ostrova Bougainville v severozápadní části Šalomounových ostrovů.
Těsné po sedmé hodině ráno 4. května dal Fletcher pokyn ke startu útočné skupiny dvanácti torpédových bombardérů typu Devasta-tor a dvaceti osmi střemhlavých bombardovacích letounů typu Daun-tless. Protože Yorktown měl na palubě pouze osmnáct stíhaček, a ty ve třech směnách poskytovaly nepřetržitou leteckou ochranu samotné letadlové lodi, pro stíhací doprovod bombardérů nemohl uvolnit ani jednu. V případě napadení nepřátelskými stíhací musely proto bombardéry spolehnout pouze na vlastní palubní zbraně. Naštěstí Japonci byli natolik ukolébáni pocitem bezpečí, že i své invazní jednotky na Tulagi ponechali bez stíhací ochrany.
V 8 hodin 15 minut dvě skupiny amerických bombardérů zaútočily na vyloďovací plavidla shromážděná u pobřeží. Útok dosáhl chabých výsledků. Půltunové pumy a torpéda potopily pouze jeden nepřátelský torpédoborec, dvě minolovky a několik malých vyloďova-cích plavidel. Všechny americké letouny se v 9 hodin 30 minut vrátily na Yorktown a palubní personál okamžitě přivážel nové bomby a torpéda. Za hodinu vzlétla druhá vlna 27 střemhlavých bombardérů a 11 torpédových letounů. Tentokrát se jim podařilo poškodit hlídkový člun a zničit dva hydroplány – opět hubený výsledek, navíc zaplacený ztrátou jednoho letounu, neboť druhý nálet již zastihl japonskou protiletadlovou obranu připravenou daleko lépe.
299
Vfn odpoledních hodinách Fletcher vyslal třetí vlnu jedenadvaceti střemhlavých bombardérů. Opět padaly půltunové pumy a výsledek byl opět žalostný: čtyři potopené výsadkové čluny. Ve 4 hodiny 32 minut se letouny třetí vlny vrátily na palubu letadlové lodi a Fletcher dalšího bombardování Tulagi zanechal. Admirál Nimitz později k Fletcherově operační zprávě poznamenal:
„Operace Tulagi byla vzhledem ke spotřebované munici a dosaženým výsledkům v každém případě zklamáním." <».
Měl naprosto pravdu. Palubní letouny Yorktownu během tří náletů vyplýtvaly 22 torpéd, 76 půltunových pum a 83 OOO kulometných nábojů.
Fletcher zamířil na jih, k rannímu setkání s Fitchem.
V době, kdy letouny Yorktownu útočily na Tulagi, byly japonské krycí síly příliš vzdáleny, než aby mohly reagovat na úpěnlivé volání velitele invazních vojsk o pomoc. Úderný svaz admirála Takagiho doplňoval palivo severně od Bougainville. Tankery se pohybovaly paralelně s pomalu plujícími mohutnými letadlovými loďmi a nataženými hadicemi se přelévaly do nádrží Zuikaku a Šókaku proudy nafty. Kolem poledne, když admirál Takagi z můstku své vlajkové lodi, těžkého křižníku Mjóko, sledoval probíhající operaci, přispěchal radista a předal mu depeši oznamující, že na Tulagi útočí palubní letouny americké letadlové lodi. V navigační kajutě byly provedeny výpočty, za pár minut se tankery odpoutaly od letadlových lodí a ty rychlostí 25 uzlů vyrazily na jihovýchod. O půlnoci chtěl Tagaki dosáhnout pozice sto mil severně od ostrova Santa Isabel.
Pátého května v 8 hodin 16 minut se Fletcher spojil se skupinou admirála Fitche. Krátce nato jeden z hlídkových letounů Yorktownu sestřelil čtyřmotorový japonský průzkumný hydroplán. Přestože hy-droplán náležel k 25. leteckému svazku, jenž podléhal admirálu Inouemu, vrchní velitel rozsáhlé vyloďovací operace se o ztrátě letounu vůbec nedozvěděl. Kdyby se tak stalo, zřejmě by došel k závěru,
300
že hydroplán byl s největší pravděpodobností zničen letadly z nepřátelské letadlové lodi, a protože hlídkový sektor hydroplánu byl přesně vymezen, bylo možno určit oblast jejího pohybu. Inoue ale informován nebyl, a tak i nadále zůstával v nevědomosti o síle a pozici protivníka.
Většinu dne Fletcher strávil opětovným doplňováním paliva; až ve večerních hodinách zamířil na severozápad. Yorktown a Lexington pluly v paralelním kursu, vzdáleny od sebe na dohled, aby bylo možné udržovat spojení světelnou a vlajkovou signalizací. Ve stejnou dobu úderný svaz admirála Takagiho obeplul ostrov Saň Cristobal, po celou noc pokračoval rychlostí 25 uzlů a v časných ranních hodinách 6. května vplul do vod Korálového moře.
Šestý květen proběhl na japonské i americké straně bez pozoruhodnějších událostí. Až v odpoledních hodinách dostal Fletcher z Pearl Harboru a z australského Brisbane rádiové zprávy o velkém počtu nepřátelských lodí mířících

na jih k Jomardovu průlivu východně od Nové Guineje. Bylo jasné, že jde o invazní skupinu určenou k vylodění v Port Moresby, tedy o nepřátelské uskupení, jehož zničení bylo Fletcherovým hlavním posláním. V 7 hodin 30 minut večer proto obrátil na severozápad, aby za rozednění 7. května dosáhl pozice, ze které může na japonské vyloďovací jednotky udeřit. O pohybu Takagiho letadlových lodí nic nevěděl, stejně jako Takagi stále neměl žádnou přesnější představu o síle a pozici Američanů. Spatné povětrnostní podmínky, které po většinu dne ochromovaly letecký průzkum, bránily oběma protivníkům v získání nesmírně důležitých informací. V pozdních večerních hodinách 6. května se dokonce Takagi a Fletcher k sobě přiblížili až na vzdálenost 70 mil, aniž jeden věděl o druhém.
K šesté hodině odpolední dne 6. května se od Fletcherova svazu odpoutal tanker Neosho a doprovázen torpédoborcem Sims zamířil k jihu, kde v prostoru určeném 16 stupni jižní šířky a 150 stupni vý-• chodní délky mělo dojít k příštímu tankování amerických lodí. Kolem osmé hodiny ranní 7. května obě plavidla dorazila do stanovené oblasti. Jejich hlídky sice zahlédly na obloze ve vzdálenosti asi desíti
301
mil dva průzkumné letouny, ale nebylo proti nim možno zhola nic podniknout, a tak velitel tankeru kapitán Phillips a velitel tprpédo-borce korvetní kapitán Williford M. Hyman doufali, že jde o vlastní letadla. Mýlili se, byly to letouny Takagiho úderného svazu a jeden z nich okamžitě hlásil rádiem, že zpozoroval nepřátelskou letadlovou loď a křižník, a udal jejich přesnou pozici.
Kontradmirál Hárá, velitel 5. divize letadlových lodí, o správnosti hlášení vůbec nepochyboval a okamžitě vydal příkaz ke startu vlny 78 střemhlavých bombar-dérů, torpédových bombardérů a stíhaček z palub Zuikaku a Šókaku. Za velitele útočné skupiny byl -určen korvetní kapitán Kuiči Takaha-ši, týž důstojník, který vedl střemhlavé bombardéry při útoku na Pearl Harbor.
V devět hodin se objevila japonská letadla nad tankerem a torpé-doborcem. Osádky bombardovacích letounů však neměly dobrou mušku a obě lodi vyvázly bez poškození. Kolem poledne dorazila druhá skupina 36 střemhlavých bombardérů. Tentokrát tři 250kg pumy zasáhly torpédoborec Sims a dvě z nich explodovaly ve strojovně. Záď se počala potápět a korvetní kapitán Hyman dal rozkaz k opuštění lodi. Když již voda dosahovala téměř paluby, zaduněla obrovská exploze, která podle výpovědi očitých svědků nadzvedla loď téměř o tři metry, načež tropédoborec v několika sekundách zmizel pod hladinou. Z celé posádky se zachránilo pouze 15 mužů. Asi dvacet střemhlavých bombardérů se zatím soustředilo na tanker Neosho. Během několika minut jej zasáhlo sedm pum a jeden japonský pilot v sebevražedném útoku dopadl se svým letounem na jeho palubu, těsně vedle 4. dělového stanoviště. Hořící benzín z nádrží letadla se rozlil na palubě. Kapitán Phillips nařídil posádce připravit se k opuštění lodi. Řada námořníků ale podlehla panice z obavy před hrozící explozí obrovského množství nafty uskladněné v podpalubních prostorách tankeru, naskákali do vody a pokoušeli se co nejrychleji vzdálit na dvou záchranných člunech a několika vorech. Později, když se podařilo požár lokalizovat a nebezpečí výbuchu bylo zažehnáno, někteří z nich se vrátili na loď, ale ty, kteří zůstali na vonech, odehnal vítr na širé moře. Tito muži draze zaplatili za nedostatek kázně a předčasné opuštění lodi. Lodní navigátor, mladý důstojník, snad
302
v rozrušení či z nedostatku zkušeností, chybně určil pozici tankeru, což způsobilo, že depeše, která rádiem odešla ze zasažené lodi na americkou námořní základnu Nouméa na Nové Kaledonii, obsahovala závažnou nepřesnost. Velitel základny viceadmirál Leary vyslal hvdroplány a topédoborec Henley trosečníkům .na pomoc. Letouny a torpédoborec, vzhledem k chybně udané pozici, nalezly tanker, který se stále ještě držel nad vodou, až za čtyři dny – 11. května. Henley vzal na palubu 123 mužů posádky a několika torpédy vypálenými z bezprostřední blízkosti poslal vrak tankeru ke dnu.
Celé odpoledne 11. května a následující den torpédoborec pátral v okolních vodách po dalších trosečnících, kteří tak neprozřetelně a uspěchaně tanker opustili. Ve večerních hodinách 12. května pátrání přerušil a odplul do australského přístavu Brisbane, aby zraněným, které měl na palubě, mohla být poskytnuta potřebná lékařská péče. Až 17. května našel další torpčdoborec Helm čtyři spojené záchranné vory. Na nich zůstali z původních 68 trosečníků naživu již jen čtyři muži. Ostatní nepřežili utrpení desetidenního bloudění, kdy tropické slunce, hlad a žízeň vykonaly své vražedné dílo.
V ranních hodinách 7. května, zhruba ve stejnou dobu, kdy japonský letecký průzkum zahlédl Neosho a Sims, dal admirál Fletcher skupině tří křižníků a tří torpédoborců kontradmirála Crace příkaz, aby pokračovala dál v severozápadním kursu k. Luisiadskému souostroví, kde měla napadnout japonský invazní konvoj

mířící k Port Moresby. Šlo o riskantní rozhodnutí, které později admirál Flctchcr zdůvodňoval tím, že očekával souboj s japonskými letadlovými loďmi, a chtěl si být proto jist, že i když Yorktown a Lexington budou potopeny nebo vyřazeny z akce, invazní skupina do Port Moresby nepronikne. Kdyby se ale Takagiho údernému svazu podařilo dvě americké letadlové lodi zlikvidovat, potom by již zřejmě bylo pro Japonce snadné vřídit i skupinu Craceovu. Kromě toho odesláním tří křižníků a tří torpédoborců od hlavních sil svazu Fletcher podstatně oslabil jeho protivzdušnou obranu, neboť jej připravil o desítky pro-tiletadlových děl a kulometů.
303
Na druhé straně ale tímto krokem admirál Fletcher rozptýlil pozornost Japonců. Zjištění pohybu Craceova svazu přimělo admirála Inoua k odklonění invazní skupiny na sever – viděl v Craceových lodích reálné nebezpečí. Invazní skupina potom již znovu k Port Mo-resby neobrátila a vrátila se do Rabaulu. I když tedy Fletcher z taktického hlediska svoje námořní uskupení odesláním Crace oslabil, ze strategického hlediska se to ukázalo jako velmi prospěšné.
Crace vyrazil rychlostí 25 uzlů určeným směrem a netrvalo dlouho a byl zpozorován japonským hlídkovým letounem. Kolem desáté hodiny dopolední vzlétly z rabaulského letiště tři skupiny japonských bombardérů s úkolem Graceovy lodi – jež byly navíc leteckým průzkumem popsány jako letadlová loď s bitevní lodí a doprovodem menších plavidel – najít a zničit. Těsně před druhou hodinou odpolední, když se Crace přiblížil k Jomardovu průlivu, objevilo se prvních jedenáct bombardérů. Britský admirál se ale nenechal zaskočit nepřipraven. Jeho lodi plující v šípové formaci, které bez letecké ochrany mohly spoléhat jen na svoje palubní zbraně, zahájily okamžitě palbu ze všech hlavní. Žádnému z japonských letounů se nepodařilo proniknout palebnou přehradou a bombardéry zmizely, aniž zaznamenaly jediný zásah. O pár minut později radiolokátor ohlásil blížící se druhou vlnu útočníků, tentokrát dvanáct dvoumotorových torpédových letounů.
Křižniky a torpédoborce ostrými změnami kursu při vysoké rychlosti plavby znemožňovaly japonským letcům zamíření. Jejich velitelé citlivě a přesně reagovali na pohyb svržených torpéd a také se všem osmi torpédům, jež mířila k lodím, dokázali vyhnout a pět z útočících letadel se podařilo sestřelit. I toto nebezpečí tedy bylo zažehnáno, ale to se už blížila třetí vlna devatenácti výškových bombardérů. Craceovy lodi se opět odvážným manévrováním uhýbaly pumám shazovaným z výšky 5000 metrů, a když zmizel z dohledu poslední nepřátelský letoun třetí útočné vlny, stále ještě tři křižníky a tři torpédoborce zůstávaly nepoškozeny.
Tím také skončil nevítaný zájem japonských letounů o skupinu kontradmirála Crace. Neznamenalo to ale konec nebezpečí, za půlhodinu se ohlásilo znovu a ve zcela neočekávané podobě. Na obloze se
304
objevily tři americké čtyřmotorové létající pevnosti B-1 7 a jen díky mistrovskému a bleskurychlému úhybnému manévru velitele torpédoborce Farragut minuly těžké pumy těsně pravobok lodi. Po skončení „přátelského" náletu, kterému se jen o vlas nepoštěstilo to, oč se předtím marně snažily tři vlny japonských bombardérů, námořníci na palubách křižníků a torpédoborců v pochopitelné zlosti hrozili pěstmi za mizejícími létajícími pevnostmi. Šlo o letouny ze základny Townsville na severním australském pobřeží, podléhající generálu MacArthurovi. Admirál Crace si později na toto „nedopatření" stěžoval admirálu Learymu, který jej ujistil, že učiní potřebná opatření, aby armádní piloti byli napříště lépe obeznámeni s rozpoznáváním vlastních a nepřátelských lodí. Leary požádal o zásah velitele MacAr-thurova letectva generála Bretta a ten, přestože nebylo nejmenších pochybností, že šlo o americké létající pevnosti, trval na tom, že jeho piloti Craceův svaz nenapadli, a kategoricky odmítl o věci dál diskutovat. Piloti japonských bombardérů, i když při náletech na Craceovy lodi neuspěli, bohatě si to vynahradili ve svých hlášeních. Oznámili potopení jedné nepřátelské bitevní lodi a jednoho křižníků a poškození další bitevní lodi.
O půlnoci ze 7. na 8. května admirál Crace dosáhl prostoru 120 mil jižně od východního výběžku Nové Guineje. Podstatnou část noci ještě pokračoval směrem na západ, ale japonský invazní konvoj nenalezl. V ranních hodinách dostal rádiem zprávu, že konvoj určený k obsazení Port Moresby se vrací zpět do Rabaulu. Nato kontradmi-rál Crace se svými loďmi zamířil k Austrálii.
Craceův souboj s japonskými bombardéry je pozoruhodný především jednou skutečností. Jeho lodi, plující bez letecké ochrany, se ocitly prakticky ve stejné situaci jako před pěti 'měsíci britská bitevní loď Prince of Wales a bitevní křižník Repulse. V obou případech zaútočil zhruba stejný počet letounů, a přitom výsledek byl diametrálně odlišný – zatímco Prince of Wales a Repulse

skončily na mořském dně, Craceovy lodi neutrpěly jediné škrábnutí. Rozhodující roli sehrálo několik významných faktorů, které se neobjevily vůbec nebo ve zcela nedostatečné míře u dvou velkých britských lodí tragického 10.
305
lil
prosince 1941. U Craceovy skupiny vynikla dokonalá bojová připravenost posádek křižníků a torpédoborců, dosažená intenzívním výcvikem, jež potom v kritickou chvíli umožnila maximální využití všech jejich obranných možností. Navíc kontradmirál Crace prokázal nejvyšší velitelské kvality. Admirál Fletcher také v konečné operační zprávě nešetřil na adresu mimořádně schopného britského důstojníka oprávněnou chválou. Bylo by ovšem chybou dojít na základě neúspěchu japonských bombardérů při náletu na Craceovy lodi k závěru, že se hladinová plavidla dokáží ve všech případech ubránit. Skupina se skládala z rychlých křižníků a torpédoborců s vysokou manévrovací schopností, které nemohou dosáhnout těžké bitevní a letadlové lodi. Zůstává ale skutečností, že letecké napadení plavidel obsazených připravenými posádkami, kterým velí prvotřídní velitelé, zdaleka ne vždy musí vést k tragédii, která postihla Prince of Wales a Repulse. Námořní boje v Tichomoří přinesly takových příkladů řadu.
Krátce poté, co Fletcher vyslal proti japonskému invaznímu uskupení směřujícímu k Port Moresby skupinu adrnirála Crace, odstartovaly z palub Yorktownu a Lexingtonu průzkumné letouny s úkolem najít Takagiho úderný svaz. V 8 hodin 15 minut hlásil pilot jednoho z nich, že zahlédl dvě nepřátelské letadlové lodi a čtyři těžké křižníky v pozici 10 stupňů 3 minuty jižní šířky a 152 stupňů 27 minut východní délky, tedy asi 175 mil od Fletcherova svazu severozápadním směrem. Zdálo se, že hlavní nepřátelské síly jsou konečně objeveny. Fletcher proto nařídil zamířit plnou rychlostí na severozápad a připravit palubní letouny ke startu. V 8 hodin 26 minut opustila první skupina letounů palubu Lexingtonu a za půl hodiny druhá skupina palubu Yorktownu. 93 letadel vyrazilo proti nepříteli, na palubách jich zůstalo jen 47 jako záloha a letecká ochrana. Pár minut poté, co letouny zmizely za obzorem, přistálo průzkumné letadlo, které podalo zprávu o „dvou nepřátelských letadlových lodích a čtyřech těžkých křižnících", jež přiměla amerického admirála vrhnout do útoku většinu jeho letectva. Teprve když se pilot odebral na můstek, aby rádiovou depeši upřesnil, ukázalo se, že vinou chybného výkladu kódu,
306
ve kterém byla vysílána, došlo, k nedorozumím, ťilot měl za to, že zahlédl dva těžké křižníky a dva torpédoborce, a tak také znělo jeho hlášení. Nešlo tedy o Takagiho svaz, dokonce ani ne o krycí skupinu kontradmirála Gótóa, ale část podpůrné skupiny kontradmirála Ma-rušiga, o dva zastaralé lehké křižníky Tenrjú a Tacuta a dva dělové čluny, tedy navíc se ještě pilot sám zmýlil v určení typů zpozorovaných lodí. Proti této nevýznamné skupince Fletcher vyslal rozhodující část svých palubních letounů ve chvíli, kdy z druhé strany se k němu blížily dvě velké japonské letadlové lodi Šókaku a Zuikaku, což naštěstí pro svůj klid v tuto chvíli ještě netušil.
Třeba říci, že Fletcher tím, že nedal příka,z k návratu útočné vlny a nechal 93 letouny pokračovat k cíli, o jehož bezvýznamnosti již věděl, učinil bezděky rozhodnutí, které zakrátko přineslo bohaté a zcela nečekané ovoce.
Skupinu bombardérů z Lexingtonu vedl fregatní kapitán W. B. Ault. V jedenáct hodin jeden z jeho pilotů zahlédl z výšky 5000 metrů, asi třicet mil napravo od kursu, kterým skupina letěla, letadlovou loď obklopenou několika těžkými křižníky. Šlo o krycí skupinu kontradmirála Gótóa s letadlovou lodí Šóhó, čtyřmi těžkými křižníky a jedním torpédoborcem. Fregatní kapitán Ault dal palubní vysílačkou okamžitě příkaz k jejímu napadení. Velitel šóhóa, když hlídky vzrušenými hlasy oznamovaly blížící se nepřátelské letouny, přikázal co nejrychleji odstartovat letadla připravená na letové palubě. Na to už ale nezbyl čas. Jako první se nad japonskou letadlovou loď snesly střemhlavé bombardéry, které se několika stíhačkám zero nepodařilo zastavit, načež následovaly torpédové letouny. Piloti Lexingtonu ale neměli-štěstí. Letadlová loď se vyhnula pumám i torpédům, pouze tlaková vlna doprovázející jeden zásah těsně vedle levoboku smetla z její paluby pět letadel připravených ke vzletu.
V 11.25 dorazila na místo útočná skupina z Yorktownu a karta se obrátila. Jedna z prvních svržených SOOkg pum zasáhla záď letadlové lodi a zablokovala kormidlo. Bombardéry a torpédové letouny se jeden za druhým vrhaly na ochromenou loď, která nemohla tak soustředěnému náporu dlouho odolávat. V pěti minutách ji zasáhlo třináct pum a sedm torpéd. Šóhó zachvátily plameny od přídě po záď,
307
na palubě vybuchovala letadla s plnými nádržemi. Po příkazu opustit loď se vrhali námořníci v hrůze z nakloněné paluby do moře. V 11 hodin 36 minut se Šóhó

potopila. Ze 785 mužů posádky jich bylo později vytaženo na paluby křižníků a torpédoborců, jež přispěchaly • na pomoc, necelých sedm set.
V jednu hodinu odpoledne dne 7. května se všechny letouny Le-xingtonu a Yorktownu až na tři, jež padly za oběť japonským stíhačkám, vrátily na mateřská plavidla.
O hodinu a půl později již byly letouny po doplnění paliva a munice připraveny k další akci. Fletcher ale prozíravě rozhodl ji pozdržet. Nezdálo se mu, že by těžké křižníky, jež doprovázely Šóhó, představovaly ten nejdůležitější cíl, když věděl, že někde v blízkosti se musí pohybovat další dvě japonské letadlové lodi. Počasí se ale začalo zhoršovat, hromadící se mraky oslepovaly letecký průzkum a americký admirál ještě v pozdním odpoledni neměl o nepřátelských hlavních silách žádnou zprávu. Jak se blížil večer, klesala naděje na jejich nalezení, a navíc si Fletcher uvědomoval, že i kdyby se to nyní podařilo, je na jejich napadení už příliš pozdě. Útok palubních letounů za tmy a jejich návrat za stejných podmínek prakticky nepřicházel v úvahu. Obrátil proto na západ a měl v úmyslu po celou noc ze 7. na 8. května držet tento kurs, protože se domníval, že v ranních hodinách může poblíž Jomardova průlivu překvapit invazní konvoj mířící k Port Moresby. Nevěděl nic o tom, že zprávy, které vrchní velitel celé operace viceadmirál Šigejoši Inoue v Rabaulu obdržel o skupině admirála Crace a Fletcherově svazu, přiměly tohoto opatrného japonského důstojníka, aby již před nějakou dobou invazní konvoj odklonil z nebezpečné oblasti a nakonec, po potopení Šóhóa, povolal zpět do Rabaulu. Fletcherovy plány na relativně klidnou noční plavbu ale nepočítaly s aktivitou admirála Takagiho, který je podstatně narušil.
V odpoledních hodinách 7. května si Takagi již jasně uvědomil omyl, jenž vznikl na zá'dadě nepřesné informace leteckého průzkumu a vedl k vyslání téměř osmdesáti palubních letounů z letadlo-

vých lodí Zuikaku a Šókaku proti tankeru Neosho a torpédoborci Sims. V té době také již věděl o osudu letadlové lodi Šóhó. Stále důrazněji vyvstávala nezbytnost najít co nejrychleji americké lodi a napadnout je dříve, než způsobí japonským silám další vážné nepříjemnosti. Potopení Šóhóa nasvědčovalo, že se situace blíží kritickému bodu.
Jakmile přistály letouny korvetního kapitána Takahašiho po náletu na tanker a torpédoborec, dal Takagi příkaz k jejich rychlé přípravě k novému vzletu, tentokráte proti Yorktownu a Lexingtonu, o kterých věřil, že se musí nacházet nedaleko. Nešlo ale o jednoduchou záležitost. Stejné důvody, které vedly Fletchera k odložení dalších leteckých akcí vzhledem k blížícímu se soumraku, nyní tížily i rozhodování Takagiho a jeho velitele 5. divize letadlových lodí kontradřni-rála Hary. Nejenže byla tma na spadnutí, navíc i dosud klidné vody Korálového moře se začínaly pokrývat vlnami hnanými sílícím větrem. Většina japonských pilotů neměla dostatečný výcvik v noční činnosti a Hárá se obával, že ztratí příliš mnoho letadel, vyšle-li je do noční akce. Takagi ale byl rozhodnut využít i těch nejkrajnějších možností. Nakonec však přece jen vsral v úvahu Harovy námitky a sáhl ke kompromisu. Rozhodl, že vzlétne jen omezený počet letadel a pilotovat je budou nejlepší a nejzkušenější piloti. V půl páté odpoledne opustilo paluby Šókaku a Zuikaku 12 střemhlavých bombardé-rů a 15 torpédových letounů. Formaci opět velel korvetní kapitán Takahaši. Jeho úkolem bylo najít nepřátelské letadlové lodi a napadnout je.
Krátce po startu pohltily japonské letouny těžké, vodou nasáklé mraky a ke všemu se také rychle stmívalo. Takahaši musel vyvinout veliké úsilí, aby v těchto podmínkách vůbec udržel formaci pohromadě. Situace se neustále zhoršovala, nakonec mu bylo jasné, že za okolností, v nichž se nalézal, nemá nejmenší naději americké lodi najit, a bude-li pokračovat, skončí v moři. Přikázal proto obrátit zpět a torpéda a pumy odhodit do moře, aby letounům odlehčil a snížil nebezpečí i tak hazardního přistání.
Japonský velitel vůbec netušil, že se při bloudění v tmavých mracích dostal do těsné blízkosti Lexingtonu a Yorktownu. Jako první

ohlásila přítomnost nepřátelských letadel radarová obrazovka Le-xingtónu a skupina stíhaček wildcat okamžitě vyrazila. Zaskočené japonské bombardéry se rychle vzpamatovaly a postavily na zuřivý odpor, ale američtí stíhací si nehodlali nechat kořist uniknout. Střemhlavé bombardéry val měly díky vyšší rychlosti a obratnosti větší šanci, pomalé torpédové letouny kate, i když zbavené zátěže torpéd, se ale staly snadným cílem. V několika minutách se osm kate a jeden val zřítily do moře. Američané v tomto krátkém souboji ztratili tři letadla. Zbytek japonských letounů se zachraňoval v hustých mracích a tmě, ale tím pro ně ještě zdaleka neskončily horké chvíle.

Kurs, který po střetnutí s americkými stíhačkami zvolily k návratu, je vedl přímo nad Yorktown a Lexington, které zaměnily za Šókaku a Zuikaku. Pětačtyřicet mimit po západu slunce, v 7 hodin večer, se tři japonské letouny přiblížily k pravoboku Yorktownu a signalizovaly, že se připravují na přistání. Yorktown, který je v tomto okamžiku ještě pokládal za vlastní stíhačky, odpověděl. Až když se bombardéry objevily nad přídí Fletcherovy vlajkové lodi, byly rozpoznány, a v tu chvíli protiletadlová děla a kulomety počaly chrlit oheň. Japoncům se ale podařilo uniknout; měli štěstí. O dvacet minut později další tři japonské letouny sestupovaly k přistání na Yorktown. V posledním okamžiku jejich piloti s hrůzoiKzjistili svůj omyl. Motory zavyly v nejvyšších obrátkách, piloti přitáhli ovládací páky do nejkrajnější polohy a bombardéry přelétly nad Yorktownem ve výši stožárů. Co by jejich osádky nyní daly za to, kdyby měly pumy a torpéda, která před půlhodinou tak marnotratně a zřejmě předčasně odhodily! Jeden z nich ale dělostřel-cům Yorktownu neunikl, přesná palba jej srazila na hladinu.
Z dvaceti sedmi japonských letounů se vrátilo na paluby Šókaku a Zuikaku jen sedm.Kromě devíti sestřelených v souboji s americkými stíhači a jednoho, jenž padl za oběť protiletadlové palbě Yorktownu, deset dalších skončilo ve vodách Korálového moře, přestože admirál Hárá, bez ohledu na riziko, dal při jejich přistávání rozsvítit palubní světla. Jedním ze šťastnějších byl i korvetní kapitán Takaha-ši. I když celá akce skončila pro Japonce těžkými ztrátami, v jedné věci svůj účel splnila: Takagi nyní přesně věděl, kde se americké letadlové lodiiialézají. Na druhé straně i Fletcher měl jistotu, že v jeho
310
blízkosti plují nepřátelské letadlové lodi. Dá se říci, že misky vah se v noci ze 7. na 8. května 1942 vyrovnaly.
Kolem desáté hodiny večerní, po odražení japonského náletu, Fletcher uvažoval nad možností udeřit na nepřátelský svaz ještě během noci svými křižníky a torpédoborci. Po zvážení všech pro i proti nakonec od plánu nočního útoku torpédy a dělovou palbou ustoupil. Sporé mě-sícní světlo jen občas prorazilo nahromaděné mraky a temné vody obklopující americké lodi poskytovaly velkou příležitost japonským ponorkám. Fletcher proto nemohl postrádat doprovodné křižníky a tor-• pédoborce, které jediné mohly nebezpečí ponorkového útoku odvrátit. Později jej za toto rozhodnutí kritizoval velitel amerického válečného námořnictva admirál King, podle jehož názoru se měl Fletcher pokusit Japonce napadnout alespoň torpédoborci. Admirál Nimitž se ale Flet-chera zastal a prohlásil, že vyslat torpédoborce proti Takagiho formaci v každém případě představovalo neúnosné hazardování s bezpečností letadlových lodí. Torpédoborce, které neměly radiolokátory, by stejně velmi obtížně hledaly nepřátelská plavidla plující vysokou rychlostí,' a kromě toho by spotřebovaly takové množství pohonných hmot, že jejich další opeťační využití by bylo zmařeno.
Myšlenkou nočního napadení protivníka se obíral i admirál Takagi. Od Takahašiho pilotů, kterým se podařilo vrátit se z draze zaplacené večerní výpravy, věděl, že nepřítel je asi 80 mil na západ. Krátce po desáté hodině se na můstku své vlajkové lodi, těžkého křiž-níku Mjóko, Takagi radil s nejvyššími důstojníky štábu, zda akci s nasazením dvou těžkých křižníků a šesti torpédoborců podniknout, či nikoli. Kapitán Jamaoka, letecký specialista, útok doporučoval, stejně tak i většina ostatních důstojníků. Takagi již byl rozhodnut vydat příslušné rozkazy, když přišla rádiová depeše z Rabaulu přikazující, aby se skupina letadlových lodí přesunula na sever a poskytla ochranu ustupujícím transportním a nákladním plavidlům invazní skupiny, která po potopení Šóhóa zůstala bez leteckého zajištění. Tím byla otázka nočního útoku vyřešena a Šókaku a Zuikaku zamířily na sever, vzdalujíce se od Fletchera, který plul na jihovýchod.
311
Nadešel 8. květen 1942. Ještě před rozbřeskem oba protivníci vyslali průzkumné letouny. Fletcher nevěděl, že se Takagi stahuje, a japonský admirál, i když dostal příkaz k přesunu, který plnil, nehodlal ztratit přehled o pohybu nepřítele. Pokud šlo o poměr sil, Američané disponovali 124 palubními letouny, Japonci jich měli 98. Na japonských letadlových lodích bylo víc stíhaček a torpédových letounů, což jim poskytovalo nezanedbatelnou výhodu; na druhé straně Fletcher měl radar. Američané měli dále na palubách Svých lodí víc protileta-dlových děl; tuto přednost ale snižovala skutečnost, že značný počet z nich tvořily nevyhovující kanóny ráže 28 mm. Rozhodující výhodu poskytlo Takagiho údernému svazu v ranních hodinách 8. května počasí. Zatímco japonské lodi vpluly do studené fronty, která nad nimi vytvořila téměř souvislé pole hustých nízkých mraků, Američané se ocitli v pásmu jasné slunečné pohody s dokonalou viditelností, která na velkou vzdálenost odhalovala jejich uskupení nepřátelským průzkumným letadlům.

Takagi přece jen neodolal. V sedm hodin ráno vzlétlo ze Šókaku a Zuikaku 69 letounů proti Fletcherovu svazu. Za hodinu Takagi přikázal zvýšit rychlost svých lodí na 30 uzlů a odklon z dosavadního kursu ve směru, kde, jak se domníval, s největší pravděpodobností americký svaz pluje. Šókaku a Zuikaku pluly paralelně, vzdáleny od sebe osm mil, každá chráněna dvěma křižníky a několika torpédobor-ci. V 8.30 jeden z japonských průzkumných letounů Fletcherovy lodi objevil a ohlásil jejich pozici. O něco později, když se již vracel, setkal se s útočnou skupinou. Obrátil se a vedl japonské bombardéry přímo k Yorktownu a Lexingtonu, i když to pro něj znamenalo jistou záhubu, protože mu nezbývalo tolik paliva, aby se poté mohl ještě vrátit na mateřskou loď.
Fletcher, který po celou noc plul jihovýchodním kursem, čekal nyní netrpělivě na první zprávu od svého leteckého průzkumu, jež by sdělovala, že se podařilo nepřítele najít. V 8.15 pilot jednoho z vyslaných letounů poručík J. G. Smith zahlédl dírou v mracích japonskou skupinu. Protože mu ale hned nato zmizela pod valy mračen, hnaných větrem, mohl ohlásit její přesnou polohu až o dvacet minut poz-
312
ději, když ji spatřil znovu.Ve stejnou dobu radiostanice Lexingtonu zachytila hlášení japonského průzkumného letounu, který oznamoval polohu a složení amerického svazu. Oba protivníci nyní měli přesné informace a Fletcher věděl, že nepřátelský nálet na sebe nenechá dlouho čekat. Nemohl proto otálet ani minutu – ten, komu se podaří zasadit první úder, má velkou naději, že strhne vítězství na svou stranu. Proto již krátce po deváté hodině vzlétlo z palub Yorktownu a Lexingtonu 84 letounů k útoku na japonské lodi.
Skupina 39 letadel z Yorkotwnu zahlédla nepřítele ve tři čtvrtě na jedenáct. Střemhlavé bombardéry počaly nabírat výšku, vyšplhaly se na 6000 metrů a skryty v mracích čekaly, až dorazí pomalejší torpédové letouny. V 10 hodin 57 minut byla již letadla Yorktownu připravena k zahájení útoku. Protože Zuikaku zatím zmizela v náhlé dešťové přeháňce, vybrala si za cíl Šókaku. Korvetní kapitán Joe Tay-lor s 5. torpédovou eskadrou udeřil první, zatímco stíhačky wildcat se pustily do divokých soubojů s japonskými zery. Střemhlavé bombardéry následovaly Taylorovy torpédové letouny.
Torpédové bombardéry zklamaly – torpéda vypouštěná z velké dálky buď minula cíl, nebo neexplodovala. Úspěch zaznamenaly pouze střemhlavé letouny – jedna puma zasáhla příď lodi a způsobila rozsáhlý požár nádrží leteckého benzínu, druhá prorazila na zádi letovou palubu a zničila dílnu k opravám leteckých motorů. Záchranné čety se okamžitě vrhly na příď, kde hrozilo největší nebezpečí. Az-bestovými deskami uzavíraly všechny otvory, kterými mohl proudit do podpalubí vzduch rozdmýchávající plameny, hasicí přístroje chrlily proudy bílé pěny na rozpálené přepážky. Díky úsilí desítek horečně pracujících mužů požár minutu za minutou ustupoval.
Jestliže bombardérům Yorktownu přálo štěstí alespoň natolik, že dvakrát nepřátelskou letadlovou loď zasáhly, letounů z Lexingtonu se držela smůla od samého začátku. Krátce po startu se tři stíhačky musely vrátit, neboť v mracích ztratily s bombardéry kontakt a už se jim je nepodařilo nalézt. Později, když útočná skupina dorazila do prostoru, kde se měl podle původního hlášení průzkumného letounu nepřátelský svaz nalézat, nebylo po něm ani stopy. V prvním hlášení se totiž pilot poručík Smith při stanovení souřadnic polohy nepřátel-
313
ských plavidel zmýlil o 25 mil a nedopatřením nebyl velitel útočné vlny Lexingtonu o opravě již informován. Pouze část letounů – 11 torpédových bombardérů, 4 střemhlavé a 6 stíhaček – nakonec po dlouhém pátrání japonské letadlové lodi nalezla, ostatní se musely vrátit pro nedostatek paliva. Vil hodin 40 minut letadla Lexingtonu zaútočila. Japonské stíhačky se na ně sesypaly ze všech stran, sestřelily tři wildcaty a útočnou formaci bombardérů uvedly ve zmatek. Oběma letadlovým lodím se podařilo pozorným manévrováním snadno uhnout z dráhy torpéd, a tak jediného zásahu dosáhl střemhlavý bombardér, jehož puma dopadla na Šókaku.
Zatímco americké letouny odlétaly pronásledovány stíhačkami zero, kontradmirál Hárá na Zuikaku obdržel podrobnou zprávu o škodách způsobených oběma nálety na Šókaku. Požáry se podařilo zvládnout a jejich rozšíření již nehrozilo; naopak podle hlášení protipožárních družstev bude za hodinu oheň zlikvidován úplně. Hůř ale vypadala situace na letové palubě, jejíž přední část byla natolik poškozena, že z ní nemohly letouny vůbec startovat. V průběhu náletů a při likvidaci požárů zahynulo 108 mužů posádky a 40 bylo zraněno.
V době, kdy se americké bombardéry vracely na Yorktown a Le-xington, obě letadlové lodi zažívaly horké chvíle. Krátce před jedenáctou hodinou je nalezlo 69 letadel japonské útočné skupiny. Radiolokátor na Lexingtonu zaznamenal

blížící se nebezpečí v době, kdy letouny byly ještě vzdáleny 70 mil. Všechny lodi svazu se připravily k obraně a sedmnáct stíhaček zamířilo nepříteli v ústrety. Obě letadlové lodi zvýšily rychlost na 30 uzlů a z jejich palub vzlétlo ještě 23 střemhlavých bombardérů typu Dauntless, jednak aby se v době náletu nezdržovaly na nechráněné letové palubě a jednak aby napadly pomalejší japonská torpédová letadla. Zakrátko se rozpoutal vražedný boj. Přestože američtí piloti prokazovali divy statečnosti, nebylo to nic platné; početnější a technicky dokonalejší japonské stíhačky měly snadnou práci a americké letouny končily v plamenech na mořské hladině. Bombardéry zatím neztrácely čas, nezadržitelně se blížily a hlavní nápor se soustředil na Lexington. Japonci nalétávali pře-
314
vážně ze severovýchodu po větru a ještě s výhodou slunce v zádech. Ve vzdálenosti zhruba tři míle od lodi se torpédové bombardéry, které útočily jako první, rozdělily do dvou skupin a prudce sestupovaly k pravoboku i levoboku lodi. Když první torpédo dopadlo na hladinu a řítilo se zleva k Lexingtonu, nařídil velitel kapitán Frede-rick C. Sherman plný obrat doprava. Velká loď se otáčela pomalu, jen nastavení kormidla do krajní polohy vyžadovalo 30 až 40 sekund. Vzápětí se objevily stopy torpéd i z pravé strany. Bylo zhola nemožné uhnout s mohutnou lodí včas z drah šedých štíhlých válců naplně-^ ných vysoce brizantní výbušninou, které nyní křižovaly hladinu na obou stranách. Kapitán Sherman sledoval z můstku dvě torpéda blížící se zleva, a protože loď se právě nacházela uprostřed manévru, kterým unikala torpédům přicházejícím z opačné strany, věděl, že tentokrát již není pomoci. Stopy obou torpéd zmizely pod převisem letové paluby a kapitán křečovitě sevřel okraj mapového stolu v bezmocném očekávání dvou explozí. Uplynulo několik sekund; nic se neozývalo. Sherman přeběhl na druhou stranu můstku a ještě stačil zahlédnout dvě bílé čáry vzdalující se od lodi. Torpéda se po dopadu na hladinu ponořila příliš hluboko a Lexington podplula! Takové neuvěřitelné štěstí se ale nemohlo opakovat. Zatímco ve vzduchu ještě stále zuřil boj a na hladinu dopadaly trosky sestřelených letadel, zaduněly v 11.20 rychle za sebou dva výbuchy. Dvě torpéda zasáhla levobok Lexingtonu. Současně začínal útok japonských střemhlavých bombardérů. Většina pum sice dopadla neškodně do vody ve větší či menší vzdálenosti od lodi a při zásazích těsně vedle trupu se jen spousty vod přelévaly přes letovou palubu, nakonec ale pět z nich přece našlo cíl. Požáry vzplanuly na. řadě míst. Přesto se zdálo, že situace není kritická, neboť nejdůležitější lodní mechanismy stále zůstávaly nepoškozeny.
Vytí motorů bombardérů se slévalo v jednu ohlušující vřavu s duněním protiletadlových děl, kulometů, vybuchujících pum a nepřetržitým jekotem lodní sirény, kterou uvedl v činnost zkrat způsobený jednou z explozí, a nikdo zatím neměl čas poruchu odstranit. Celý útok na Lexington trval přesně devět minut. Poté, co se japonské letouny počaly vzdalovat z dohledu, palubní děla umlkala a pouze
315
praskot požárů se mísil s povely důstojníků řídících záchranné práce.
Několik mil na jihovýchod se urputně bránil druhé skupině nepřátelských bombardérů Yorktown. Jako první jej napadly torpédové letouny a osm torpéd mířilo k lodi. Díky vyšší manévrovatelnosti se jim Yorktown dokázal vyhýbat snadněji než Lexington a kapitán Buckmaster s naprostým přehledem vedl svoji velkou loď při rychlosti třiceti uzlů sérií prudkých obratů. V 11.24 zaútočily střemhlavé bombardéry. I v tomto případě většina pum minula. Jednomu zásahu však Yorktown přece jen neunikl. Čtyřistakilogramová puma zasáhla letovou palubu blízko ostrova, pronikla až ke čtvrté palubě v nitru lodi, kde explodovala ve skladišti. Sedmatřicet mužů bylo zabito na místě a stejný počet zraněn. Požární družstva ale brzy oheň zvládla a kromě několika míst, kde střepiny pum vybuchujících těsně vedle lodi narušily ochranné pláty krytící boky, Yorktown již další újmy neutrpěl.
Yorktown tedy vyvázl relativně šťastně z náletu provedeného mohutnými leteckými silami, v jejichž možnostech nesporně bylo poslat obě americké letadlové lodi ke dnu. Na Lexingtonu byla situace vážnější, ale i tady si dokázala posádka zatím poradit. Po dvou zásazích torpédy se loď naklonila o sedm stupňů, nicméně sklon byl brzy vyrovnán zaplavením komor na pravoboku. Na několika místech proražená letová paluba byla rychle opravena a nepoškozená strojovna stále dodávala mohutné lodi energii k udržování nejvyšší rychlosti. Doprovodné křižníky a torpédoborce neutrpěly vůbec žádné škody, neboť japonský úder se od počátku soustředil na nejvýznamnější cíl – dvě letadlové lodi.
Japonští piloti se vraceli s radostnými pocity a přesvědčením, že dosáhli významného vítězství. Čtyři letouny přistály na Šókaku, ostatní piloti, odrazeni kouřem, který se stále ještě vznášel nad její palubou, zamířili k Zuikaku.

Čtyřicet tři letouny se nevrátily vůbec, skončily v plamenech sestřeleny americkými stíhaři nebo protileta-dlovou palbou napadených lodí. Velitel útočné skupiny po přistání hlásil admirálu Harovi potopení dvou nepřátelských letadlových lodí. Tato nepřesná, ale radostná zpráva se brzy rozšířila po všech lodích japonského svazu a vyvolávala bouře nadšení.
316
Zatím uplynula další hodina a na Lexingtonu hlásil velitel záchranných čet fregatní kapitán H. R. Healy telefonem na můstek kapitánu Shermanovi, že poškození způsobená nepřátelskými torpédy se podařilo provizorně opravit a požáry, lokalizovat. Healy měl optimistickou náladu, loď přestála mimořádně nebezpečný nálet dobře, proto si dovolil i žertovat.
„Kapitáne," pravil, „mohu-li něco navrhnout, tak jestli ještě budete muset přibrat nějaké torpédo, tak pokud možno na pravobok."
Fregatní kapitán Healy ještě ani nedomluvil, když lodí otřásla děsivá podpalubní exploze. Bylo 12 hodin 47 minut. Při výbuchu japonských torpéd byly narušeny kryty nádrží s benzínem a uvolněné a nahromaděné benzínové páry nyní explodovaly, vzníceny běžícím motorovým generátorem. Ústřední stanoviště záchranných čet bylo rozmetáno a Healy s mnoha dalšími muži, kteří se nacházeli v těsné blízkosti, byl na místě zabit. Následovalo několik menších výbuchů, z nitra lodi se začal valit kouř, komunikační systém byl vyřazen z činnosti. Kapitán Sherman převzal osobně řízení záchranných prací. Protože výbuchy přerušily v zasažené oblasti přívod vody, musely být ze zádi nataženy dlouhé hadice, čímž se podstatně snížil tlak, což ztěžovalo okamžitý účinný zásah proti rozsáhlým požárům. Letová paluba však stále zůstávala schopna přijímat letouny vracející se z náletu na japonský svaz, a tak zatímco nahoře dosedalo jedno letadlo za druhým, v podpalubí se odehrával horečný zápas s rozmáhajícím se požárem. Lexington byl ale stále schopen udržovat rychlost 25 uzlů a zprávy, jež po necelé hodině přišly z podpalubí, sice neskrývaly vážnost situace, ale dávaly naději, že se loď podaří zachránit.
Ve 2 hodiny 45 minut odpoledne zaburácel druhý mohutný výbuch. Teď již bylo třeba obávat se nejhoršího a kapitán Sherman požádal admirála Fletchera, aby vyslal do blízkosti Lexingtonu torpédoborec pro případ, že bude nutno loď opustit. Všechny akceschopné letouny, jež se dosud zdržovaly na palubě hořící lodi, co nejrychleji vzlétaly a přemisťovaly se na Yorktown, který, aby uvolnil potřebný prostor na letové palubě, odsunoval vlastní letadla do podpalubních hangárů.
Situace na Lexingtonu se rapidně zhoršovala. Záchranné čety pra-
317
covaly ve tmě, neboť dodávka elektrické energie byla přerušena a horní paluby se počaly nebezpečně rozehřívat od požárů zuřících pod nimi. Zastavení přívodu elektrické energie vyřadilo z činnosti i kormidelní stroj a poté už bylo možno řídit loď jen telefonickými příkazy z můstku do strojovny. Oheň se nezadržitelně šířil, ze strojovny přišla zpráva, že přední přepážky se rozpalují do červena a teplota v jejich blízkosti dosahuje 160 stupňů. Vrchní strojník žádal kapitána o povolení k vyklizení přední strojovny, které bylo neprodleně uděleno. Začal vynechávat i telefon a Sherman si uvědomil, že pokud nechce nechat lidi ve strojovně napospas jisté smrti, musí je odvolat i ze zbývající části, dokud s nimi ještě je telefonické spojení. Nerozvažoval dlouho a dal rozkaz k opuštění strojovny. Byl již také nejvyšší čas; několik desítek námořníků a důstojníků s kouřem zčernalými tvářemi a mnozí z nich s vážnými popáleninami přeběhlo podél rozpálených přepážek a po rozžhavených schodištích doslova v posledních minutách. Z uvolněných bezpečnostních ventilů unikala pára, pro kterou nyní již nebylo využití. Loď se zvolna zastavovala. Vyřazení strojovny současně znamenalo ztrátu tlaku v protipožárních rozvodech vody. Jeden torpédoborec sice přetáhl na palubu Lexing-tonu hadice, ale jeho omezené zdroje energie nemohly kritickou situaci vyřešit. V operační zprávě později kapitán Sherman napsal:
„V tuto dobu již se oheň vymkl jakékoli kontrole. Z nitra lodi se ozývaly další exploze; dostal jsem hlášení, že torpéda uložená na hangárové palubě jsou již zahřátá na 140 stupňů; v blízkosti ohniska požáru se nacházelo i hlavní skladiště pum a věděl jsem, že loď může každou minutu vylétnout do povětří. Již předtím jsem nařídil, aby nemocní a ranění byli spuštěni do člunů a muži, kteří se nepodíleli na záchranných pracích, aby po lanech sešplhali na palubu torpédo-borce, jenž přirazil k pravobo.ku."
Ve 4 hodiny 30 minut se loď, dosud se pohybující setrvačností, zastavila úplně. Začaly přípravy k jejímu opuštění. Uvolňovaly se záchranné prámy, z paluby sklouzávaly ke hladině provazové žebříky a lana, do podpalubí byla vyslána družstva s úkolem prohlédnout všechny dostupné prostory a vynést námořníky, kterým zranění nebo bezvědomí znemožňovalo se o sebe postarat.

318
.
V pět hodin odpoledne se admirál Fitch naklonil přes zábradlí vlajkového můstku a zavolal na kapitána Shermana:
„Tede, je na čase opustit loď!"
Kapitán vydal příslušný rozkaz hlasem chvějícím se hlubokým pohnutím. Sherman a posádka Lexingtonu představovali po dlouhou dobu jednu z nejlepších a nejkvalitnějších lodních posádek v americkém válečném námořnictvu, řada námořníků na lodi sloužila již od roku 1927, kdy byla spuštěna na vodu. Váhavě, ale v naprostém klidu a ukázněně ji nyní.opouštěli. Záchrannou akci řídil kontradmirál Kinkaid z těžkého křižníku Minneapolis, trosečníky přebíraly na paluby torpédoborce Morris, Anderson a Hammann. Byli zachráněni všichni muži, kteří Lexington opustili, dokonce i pes kapitána Shermana se bezpečně dostal na palubu torpédoborce. Admirál Fitch byl převezen na Minneapolis a Sherman se svým výkonným důstojníkem fregatním kapitánem Seligmanem, i když se vystavovali smrtelnému nebezpečí, neboť na všech místech vybuchovalo střelivo a rozléval se hořící benzín, naposled procházeli lodní prostory, aby se ubezpečili, že na palubě nebude zanechán nikdo živý. Když nikoho nenašli, sešplhal po laně na zádi lodi fregatní kapitán Seligman a po něm jako poslední kapitán Sherman.
V 6 hodin 30 minut, když se již počalo stmívat, ozvala se z paluby opuštěné lodi obrovská detonace. Explodovala uskladněná letecká torpéda. Kusy nástaveb, části letadel, kovové pláty, trámy, vše létalo vzduchem, vymrštěno tlakovou vlnou. Na palubách lodí nacházejících se nablízku hledali námořníci rychle úkryt před troskami rozhazovanými do vzdálenosti několika set metrů. Letová paluba Lexingtonu byla nyní rozervána po celé délce, všude šlehaly plameny a valila se oblaka kouře."Bylo zřejmé, že hoří i nádrže pohonných hmot.-Loď se ale stále ještě držela na hladině.
V sedm patnáct dal admirál Fletcher z paluby Yorktownu příkaz ke zformování svazu a odplutí. Již po tři hodiny se všechna plavidla zdržovala poblíž hořícího Lexingtonu, který ozařoval širé okolí. Nebylo možno déle riskovat, že této situace využije japonská ponorka a svaz utrpí další citelné ztráty. Lodi shromážděné koleni Yorktownu se až na jer1 '•u pomalu vzdalovaly. Torpédoborec Phelps byl pověřen
319
smutným úkolem zasadit hořícímu Lexingtonu ránu z milosti. Ze vzdálenosti 1300 metrů vypálil do jejího pravoboku čtyři torpéda. Letadlová loď se počala zvolna nořit do vln. Kolem osmé hodiny večerní zazněla poslední velká detonace a Lexington za sykotu páry a hukotu vod valících se do jeho nitra rozervanou palubou zmizel očím posádky torpédoborce, která jej naposled zdravila. Spolu s lodí klesala ke dnu mrtvá těla 216 námořníků a zbytky 36 letounů. 2735 mužů se zachránilo a 19 letadel přelétlo na Yorktown.
V odpoledních hodinách 8. května přikázal admirál Nimitz Flet-cherovu 17. operačnímu svazu stáhnout se z Korálového moře. Příští den ještě po nějakou dobu vážně uvažoval o tom, že rozkaz změní, ale nakonec jej ponechal v platnosti. Hlavního cíle operace – zabránění japonskému vylodění v Port Moresby – bylo dosaženo, operační svaz byl podstatně oslaben ztrátou Lexingtonu a poškozením Yorktownu a vrchní velitel Tichomořského loďstva nechtěl již víc riskovat.
Po dva dny vedl Fletcher svůj svaz na východ. Odpoledne 11. "května rozdělil lodi do dvou skupin: kontradmirála Kinkaida s křiž-níky Minneapolis, New Orleans, Astoria a torpédoborci Anderson, Hammann, Morris a Russell odeslal na základnu Nouméa na Nové Kaledonii a sám se zbytkem svazu a Yorktownem zamířil k ostrovu Tongatabu v souostroví Tonga.
V šest hodin odpoledne 8. května nařídil japonský velitel operace „MO" viceadmirál Inoue z Rabaulu Takagimu vrátit se na základnu na ostrově Truku v Karolínách. Inoue se rozhodl především na základě informace o potopení obou amerických letadlových lodí. Pro obsazení Port Moresby bylo Stanoveno nové datum – 3. červenec, a nebylo tedy nutno, aby se Takagiho uskupení ještě zdržovalo v Korálo-vém moři. Poškozená letadlová loď Šókaku se od hlavních sil úderného svazu odpoutala již před několika hodinami a odplouvala k rozsáhlým opravám v domácích přístavech.
320
Admirál Jamamoto na palubě své vlajkové lodi kotvící v Kure ve Vnitřním moři byl však jiného názoru. O půlnoci z 8. na 9. května obdržel Takagi jeho rozkaz pronásledovat a zničit zbytky nepřátelského operačního svazu. Kdyby nebyl Inoue přikázal akci přerušit, asi by se Takagimu podařilo Yorktown dostihnout. Nelze samozřejmě jednoznačně říci, jaký by byl výsledek střetnutí, ale v každém případě by Japonci alespoň věděli, že Yorktown v Korálovém moři potopen nebyl, a tato informace by pro ně měla nesmírnou cenu o tři týdny později, kdy přítomnost

Yorktownu u Midwaye podstatnou měrou přispěla k drtivé porážce japonského loďstva. Nyní ale Takagi vyplul za Fletcherem již příliš pozdě. Zuikaku a její doprovod vyrazily na jihovýchod, v poledne 10. května se k nim připojila i krycí skupina admirála Gótóa, ale Fletcher měl příliš velký náskok. Dne 11. května Jamamoto nařídil s konečnou platností všem lodím Takagiho svazu Korálové moře opustit.
Dne 15. května Inoue obdržel zprávu, že letecký průzkum zpozoroval 450 mil východně od ostrova Tulagi dvě nepřátelské letadlové lodi. Šlo o Enterprise a Hornet 16. operačního svazu viceadmirála Halseye, který Nimitz vyslal Fletcherovi na pomoc, ale jenž dorazil do oblasti bitvy příliš pozdě. Dne 16. května byl svaz povolán zpět do Pearl Harboru, kam doplul 26. května.
Bitva mezi americkými a japonskými letadlovými loďmi v Korálovém moři byla vůbec prvním střetnutím tohoto druhu v dějinách námořních bojů. Poprvé se utkali soupeři, kteří jeden druhého nezahlédli, a veškeré útočné akce provedly palubní letouny, a ty také připsaly na své konto všechny způsobené škody. Japonci dosáhli taktického vítězství, neboť ztráta Lexingtonu, tankeru Neosho a torpédoborce Sims daleko převýšila ztrátu Šóhóa. Strategické vítězství si však podrželi Američané. Jednak odvrátili nebezpečí, že se Japoncům podaří uchvátit velmi důležitou základnu Port Moresby, která by v nepřátelských rukou znamenala ohrožení dalších rozsáhlých oblastí jihovýchodního Pacifiku a Austrálie, a jednak potopením Šóhóa a byť i jen dočasným vyřazením Šókaku a Zuikaku znemožnili Jamamotovi užít
321
těchto lodí v nadcházející midwayské operaci. Ztráta zkušených letců, kteří zahynuli v Korálovém moři, sehrála u Midwaye též nezanedbatelnou roli.
Obě strany se během bitvy dopustily vážných chyb, za které draze zaplatily. Lexington zřejmě nemusel být ztracen, kdyby nezůstal nedopatřením v chodu jeden elektrický generátor, jenž způsobil katastrofální výbuch nahromaděných benzínových par. Dále se opět ukázala nedostatečnost amerických letounů, zejména stíhaček, jež měly hrát klíčovou úlohu při ochraně těžkých lodí. Japonská žera převyšovala wildcaty v rychlosti, manévrovatelnosti i stoupavosti – zero dosáhlo 1000 metrů za minutu, wildcat se za stejnou dobu vyšplhal pouze do 350 metrů. Spojené státy těmito draze placenými zkušenostmi získávaly poučení a po uštědřených lekcích začaly americké továrny urychleně vyvíjet nové typy letadel, které zakrátko po nasa-
322
'',
zení na tichomořských bojištích zbavily nepřítele jeho výhod. Taktické zkušenosti získávali američtí velitelé, letci i námořníci a stávali se ostřílenými a zkušenými bojovníky. Základní japonskou chybou v bitvě v Korálovém moři bylo neprověření informace o potopení Yorktownu a poskytnutí zbytku Fletcherova svazu možnosti k úniku. Zatímco japonské sdělovací prostředky chrlily jako obvykle zprávy o velkolepém vítězství, americká strana mlčela. Ministerstvo vojenského námořnictva vydalo opatrné komuniké přiznávající ztrátu Le-xingtonu, o Yorktownu pomlčelo vůbec. Šlo o jasný záměr – ponechat nepřítele v nejistotě, neprozradit skutečný stav věcí. Američané natolik tajili výsledek střetnutí, že dokonce způsobili těžké chvíle i svým spojencům. Australský předseda vlády Curtin byl tak znepokojen, že krátce po bitvě v Korálovém moři vyzval australské obyvatelstvo, aby se připravilo k odražení japonské invaze, ke které může dojít každou hodinu. Taktické mlčení se Američanům vyplatilo. U Midwaye se Yorktown zjevil jako úplné překvapení.
L
323
5.
MIDWAY
Ve čtyřech měsících, jež uplynuly od Pearl Harboru, japonské letadlové lodi křižovaly Pacifikem, Jihočínským mořem a Bengálským zálivem. Napadly Kolombo, následovala bitva v Korálovém moři, kde, potopily americký Lexington, a zase dál jeden úspěch stíhal druhý. Za všechna svá vítězství na moři i na pevnině Japonci zatím zaplatili neuvěřitelně nízkou cenu.\ Vysocí důstojníci japonských ozbrojených sil – až na pár výjimek – počali podléhat opojnému pocitu nepora-zitelnosti, převládl stav, který byl výstižně nazván „nemocí z vítězství".
Jedním z těch, kdo neztratili ani nyní, ve všeobecném jásotu, smysl pro realitu, byl vrchní velitel japonského Spojeného loďstva admirál Isoroku Jamamoto. Stále mu nedopřávala klidu obava, že Spojené státy dříve či později nahradí ztráty způsobené překvapivým úderem na Pearl Harbor a potom se jejich Tichomořské loďstvo operující z mocné havajské základny stane hrozbou nejen všem dalším

připravovaným výbojům, ale i samotným japonským ostrovům. Pro něj za této situace existovalo pouze jedno řešení: rychle dosáhnout rozho-
324
dujícího vítězství, zlikvidovat zbytky amerického Tichomořského loďstva – především ony letadlové lodi, jež unikly 7. prosince 1941 – a teprve potom může japonské válečné námořnictvo kontrolovat nesmírné rozlohy Pacifiku. K očekávanému střetnutí ale stále nedocházelo. Velitel Tichomořského loďstva admirál Nimitz nehodlal přistoupit na Jamamotovu hru, která se za současného poměru sil mohla velmi snadno, ba téměř s jistotou, stát pro Američany osudnou. Zvolil raději taktiku nečekaných úderů, kdy používal svoje letadlové lodi velmi obezřetně, dalo by se říci, že dával pouze najevo jejich přítomnost, a udržoval tím Japonce v napětí.
Chladně uvažující Jamamoto, který věděl, že přes všechna japonská vítězství čas pracuje pro nepřítele, nemohl dlouho otálet. Věřil, že Nimitze přece jen dostane tam, kde jej chce mít, ale pouze za předpokladu, že ohrozí něco, co Američané nesmějí ztratit, aniž by vlastně ztratili v Tichomoří všechno. Nápor tedy musel jasně směřovat proti Havajským ostrovům. Jeho první fází mělo být obsazení atolu Midway, vzdáleného od Pearl Harboru pouhých 1136 mil. Už nebezpečí hrozící Midwayi musí – podle Jamamotova názoru – Američany přinutit k protiakci, což znamenalo, že Nimitz vypluje se vším, co mu zbývá, padne do nastražené pasti a jeho loďstvo bude s konečnou platností zničeno. Tato úvaha japonského admirála byla v podstatě správná. Američané skutečně nemohli oželet Midway, aniž by se ocitli v nebezpečí, že ztratí svůj hlavní opěrný bod ve středním Pacifiku – Havajské ostrovy – čímž ptevřou nepříteli cestu přímo-k západnímu pobřeží Spojených států.
Midwayský atol o průměru pouhých šest mil je tvořen převážně mělčinami, jenom dvě jeho části – dvě míle dlouhý Písečný ostrov a míli dlouhý Východní ostrov – představují pevnou zemi. Střed atolu vyplňuje mělká laguna.
Atol byl prohlášen americkým vlastnictvím v roce 1867, kdy u něj zakotvila válečná loď Lackawanna a její velitel symbolicky vztyčil vlajku Spojených států. Tento akt zabrání atolu byl proveden na žádost Pacifické společnosti pro, lodní přepravu pošty, jež hodlala na
325
Midwayi vybudovat zásobárnu uhlí pro svoje parníky proplouvající oceánem. V roce 1869 se o Midway začalo zajímat americké válečné námořnictvo. Vynaložilo 50 000 dolarů na vyhloubení kanálu mezi oběma ostrovy, který by spojil vnitřní lagunu s okolními vodami. 50 000 dolarů však nestačilo, víc tehdy nebylo, projekt proto ani nebyl dokončen a na dlouhou dobu zavládl na atolu klid.
Situace se změnila až v roce 1903, kdy tam Pacifická kabelová společnost zamýšlela vybudovat stanici na lince Honolulu–Guam–Manila. Rozhodnutím tehdejšího prezidenta Theodora Roosevelta přešel Midway do péče ministerstva námořních sil jako jedna ze základen v rozlehlém oceánu. Kabel byl položen, stanice vybudována, námořnictvo obklopilo atol bójemi, na Písečném ostrově postavilo maják a byla tam umístěna dvacetičlenná strážní jednotka příslušníků námořní pěchoty. Tím atol dostal první trvalé obyvatele. Vojáci spolu se zaměstnanci kabelové společnosti se pokusili vysadit trochu keřů, stromů a zeleně. Od roku 1920 byla v jediném přístavu atolu – v zátoce Welles – zakotvena tanková loď, ze které čerpaly pohonné hmoty torpédoborce hlídkující v těchto vzdálených vodách. O patnáct let později letecká společnost Pan American Airways vybudovala na Písečném ostrově letiště pro svoje transpacifické letouny, upravila přistávací prostory pro hydroplány, postavila několik obytných budov a na břehu laguny malý hotel.
V téže době se zvýšil i zájem vojáků o Midway. Vojenští inženýři konečně dokončili kanál mezi oběma ostrovy, započatý před více než šedesáti roky, a vybudovali základnu pro hlídkové letouny. Tuto iniciativu vyvolalo nebezpečí v podobě tokijských militaristů, jejichž hlasy rok od roku nabývaly %na síle. V srpnu 1941 byl Midway prohlášen za základnu námořního letectva a prvním velitelem byl jmenován fregatní kapitán Cyril T. Simard. Atol ožil nebývalým ruchem. Přijelo několik set dělníků a prapor vojáků námořní pěchoty, vyrostl velký hangár pro hydroplány, umělý přístav, nádrže na pohonné hmoty a řada nových budov. Na Východním ostrově byla vybudována nová přistávací dráha. Hned po přepadení Pearl Harboru posílilo obranu atolu 17 bombardérů typu Vought Vindicator a eskadra stíhaček námořní pěchoty.
Jamamoto a jeho nejbližší spolupracovníci se začali zabývat myšlenkou napadení Midwaye v únoru 1942. V té době již bylo zřejmé, že se japonským generálům podaří úspěšně završit první fázi jejich dobyvačných plánů, a vyvstala nutnost rozhodnout o tom, co bude následovat. Názorů se střetávalo několik. Jedna skupina vysokých důstojníků hodlala nasměrovat další nápor na západ a obsadit

Cejlon. Druhá skupina, především stratégové z generálního štábu vojenského námořnictva, dávala přednost postupu dál na jih, navrhovala obsadit Novou Ka-ledonii, Samojské ostrovy a ostrovy Fidži, tím izolovat Austrálii a získat tak kontrolu nad celým jihozápadním Tichomořím. Třetí skupina, tvořená důstojníky štábu Spojeného loďstva v čele s Jamamotem, prosazovala napadení Midwaye s cílem vtáhnout americké Tichomořské loďstvo do rozhodující bitvy. Výsledkem potom mělo být podlomení americké morálky a ochoty pokračovat ve válce, zejména za situace, kdy bude přímo ohrožena Havaj a nebezpečí bude hrozit i západnímu pobřeží Spojených států. To všechno mělo vyústit v podepsání míru výhodného pro Japonsko a zajišťujícího, že Tokio může v klidu a bezpečí sklízet ovoce svých dosavadních výbojů.
Debaty o tom kam zamířit byly početné a bouřlivé. Protivníci Ja-mamotova plánu tvrdili, že Midway je příliš vzdálen, což v důležité bitvě zbaví japonské síly možnosti podpory vlastních letounů z pozemních základen, a protože je v dosahu letadel startujících z Havaje, získá tím velkou výhodu nepřítel. I po obsazení Midwaye, argumentoval fregatní kapitán Mijó z operačního oddělení generálního štábu námořnictva, vzhledem k jeho malé rozloze není možno na něm umístit dostatečné síly, které by Američanům zabránily, aby jej při silném náporu nezískali zpět. Midway nemůže úspěšně sloužit ani jako základna průzkumných letounů, jež by hlídaly americké námořní Síly a včas zachytily jejich pohyb ve směru japonských ostrovů, tvrdili jiní. Akční rádius japonských průzkumných letounů nebyl v té době větší než 700 mil a při obrovských rozlohách Pacifiku se nepřítel může snadno pohybovat za hranicí jejich dosahu. Stejně tak se objevily výhrady proti Jamamotově snaze přimět Spojené státy k mírovým jednáním.
326
327.
Nejvýznamnější admirál japonského válečného námořnictva nehodlal – podobně jako při přípravě napadení Pearl Harboru – ustoupit a jeho slovo mělo nesmírnou váhu, kterou úspěch v pearlharbor-ské operaci jen podpořil. 5. dubna generální štáb vyslovil souhlas s obsazením Midwaye poté, co Jamamoto závazně prohlásil, že podpoří operace namířené proti Samojským ostrovům a ostrovům Fidži. Ale ani po dosažení této dohody nepřestávali nejzarytější odpůrci midwayské operace proti ní brojit a zvolna opět získávali půdu. Týden jim stačil na to, aby prosadili, když zatím ne zrušení, tak alespoň její odložení o jeden měsíc. V kritickou dobu však přišla pomoc ze strany, odkud ji Jamamoto čekal nejméně.
Již v lednu roku 1942 začal vrchní velitel loďstva Spojených států admirál King přemýšlet nad tím, jak na jedné straně povzbudit pearlharborskou katastrofou tak těžce zasaženou morálku Američanů, a na druhé straně dát Japoncům na srozuměnou, že zdaleka nejsou nezranitelní, a ochladit jejich horké hlavy. Taková lekce, měla-li mít požadovaný účinek, musela být pro Japonsko šokem, jenž zasáhne na nejcitlivějším místě, a i když nepůjde o akci významnou z vojenského hlediska, musí otřást japonským sebevědomím. Všechny tyto požadavky mohl především splňovat překvapivý nálet na Tokio. Okamžitě bylo ale zřejmé, že potíže, jež bude nutno překonat, nebudou malé. Japonské letouny z pozemních základen hlídkovaly do vzdálenosti 300 mil od Tokijské zátoky a čluny vojenského námořnictva až do 500 mil. Pokud by americké bombardéry startovaly z letadlových lodí – a jiná možnost nebyla – tak žádný z typů užívaných námořním letectvem neměl dostatečný akční rádius, aby z bezpečné vzdálenosti dosáhl Tokia a vrátil se na mateřskou loď. Pokud by léta-. dlové lodi dopluly k japonským břehům tak blízko, aby mohla účinně zasáhnout jejich palubní letadla, samy by se potom vystavovaly nebezpečí, jež se jim mohlo stát osudným; příklad Prince of Wales a Repulse byl náležitou výstrahou.
Admirál King a jeho operační důstojník kapitán Donald B. Dun-can nakonec nalezli řešení: použijí armádních bombardérů typu B-25 (bojové jméno Mitchell), které mají dostatečný dolet a jsou schopny nést značný náklad pum. Oba důstojníci věřili, že B-25 mohou z paluby letadlové lodi vzlétnout. Šlo ale o těžká letadla konstruovaná pro operace z pozemních základen a krátká letová paluba jim již nemohla dostačovat k přistání. Zbývala tedy jediná cesta: po splnění úkolu se bombardéry nebudou vracet k letadlové lodi, místo toho přistanou na některém letišti spojenecké Číny.
Rozhodnutí tedy padlo a admirál King požádal o spolupráci velite-
1 le letectva pozemních vojsk generála Arnolda, který s plánem letec-. kého
napadení Tokia nadšeně souhlasil. Zatímco námořníci připravo-
I váli námořní stránku operace, armáda zajišťovala potřebné letouny
• a jejich osádky. Za velitele bombardovací eskadry byl vybrán podplu-
„;. kovníkjames H. Doolittle.
í Koncem března 1942 odletěl kapitán Duncan do Pearl Harboru, kde do tajemství připravované operace zasvětil admirála Nimitze a admirála Halseye,

jehož operační svaz letadlových lodí byl pověřen jejím provedením. Zatím vše zůstávalo nejpřísnějším tajemstvím: ještě pár dnů předtím, než svaz vyplul, bylo o operaci informováno jen šest vysokých důstojníků námořnictva a letectva; dokonce i kapitán Maře Mitscher, velitel letadlové lodi Hornet, která měla šestnáct dvoumotorových armádních bombardérů B-25 přepravit k japonským břehům, se o celé věci dozvěděl teprve tři týdny předtím, než byly letouny naloženy na palubu jeho lodi.
Počet šestnácti letadel nebyl stanoven náhodně. Na palubu Horne-tu se totiž víc bombardérů B-25 nestěsnalo, přestože byly rozmístěny prostorově co nejúsporněji. Vzhledem k rozpětí křídel se nevešly ani do lodních výtahů, kterými byla letadla dopravována z podpalubních hangárů, a proto jediným prostorem, kam je bylo možno umístit, zůstala letová paluba. Sedmdesát důstojníků a 130 mužů osádek a pomocného personálu se dobrovolně přihlásilo k pilotáži a obsluze vy-
;-'- braných B-25. Ani oni dlouho nevěděli, co je skutečným cílem přísně utajované operace, byli pouze seznámeni s tím, že se jedná o akci mimořádně nebezpečnou.
Všech šestnáct letounů bylo opatřeno základním technickým vybavením potřebným ke startu z paluby letadlové lodi a jejich osádky
328
329
měly pouhý jeden měsíc k přípravě na své speciájní poslání. Na vojenském letišti Eglin na Floridě byly na jedné z betonových rozjezdových drah vyznačeny přesné rozměry letové paluby Hornetu a pod vedením specialisty námořního letectva nacvičovaly osádky Doolit-tlových letadel start za těchto omezených podmínek. Z paluby letadlové lodi ještě nikdo z vybraných pilotů nestartoval.
Po měsíci přelétlo šestnáct B-25 na druhou stranu severoamerického kontinentu na leteckou základnu Alameda v sanfranciském zálivu. Odtud dne 1. dubna 1942 byly letouny přemístěny na palubu Hornetu a příští den letadlová loď vyplula. Byla doprovázena křižníky Vin-cennes a Nashville, čtyřmi torpédoborci a tankerem Gimarron. V zadní části letové paluby Hornetu se tísnilo šestnáct bombardérů, ale i tak konce křídel přečnívaly přes její okraj. Až když se svaz ocitl na širém moři a nabral kurs směrem k Havaji, ozval se z amplionů Hornetu hlas kapitána Mitschera:
„Mluví kapitán. Přepravujeme k japonským břehům armádní bombardéry, jež napadnou Tokio."
V operační zprávě pro své nadřízené kapitán Mitcher popsal reakci posádky těmito slovy:
„Oznámení bylo uvítáno nadšenými výkřiky ze všech částí lodi a morálka dosáhla vysoké úrovně, která se nezměnila po celou dobu, než letouny odstartovaly a loď opustila bojové pásmo."
Aby se získalo místo pro B-25, všechna letadla Hornetu bylo nutno umístit v podpalubí. Wildcaty a devastatory se složenými křídly vyplnily každý metr podpalubních hangárů. I když šlo o nezbytné řešení, bylo současně značně nebezpečné, protože po stažení stíhaček do podpalubí neměla loď žádnou jinou ochranu před eventuálním leteckým napadením než pár protiletadlových kanónů a kulometů. Situace se zlepšila až po setkání s 16. operačním svazem viceadmirála Williama F. Halseye.
Halsey vyplul s letadlovou lodí Enterprise, z jejíhož stožáru vlála jeho admirálská vlajka se třemi hvězdami, z Pearl Harboru dne 8. dubna. Třináctého dubna se obě skupiny setkaly na stanoveném místě mezi Midwayem a západními Aleutami a Hornet byl od té chvíle začleněn do Halseyova svazu. Enterprise poskytovala svými le-
330
tadly ochranu celému svazu, který se nyní kromě dvou letadlových lodí skládal ze čtyř křižníků pod velením kontradmirála Raymonda A. Spruance, dvou divizí torpédoborců, každá o čtyřech plavidlech, a dvou tankerů.
Po několik následujících dnů se svaz držel západního kursu. Dne 17. dubna, ve vzdálenosti 1000 mil od Tokia, doplnily lodi svazu spotřebované palivo z nádrží tankerů a poté se tankery a torpédobor-ce vrátily zpět do Pearl Harboru. Hlavní síly svazu, chráněny od této chvíle Již jen letadly Enterprise a 152mm a 203mm děly křižníků, pokračovaly rychlostí 28 uzlů dál k japonským břehům.
Halsey měl v souladu s plánem v úmyslu dopravit bombardéry do vzdálenosti 500 mil od japonských ostrovů, kde letouny odstartují k nočnímu útoku na Tokio, poté přelétnou Japonské moře a přistanou v Číně. Protože z předchozích zkušeností bylo známo, že čínská vláda a velitelský sbor čínské armády neposkytují dostatečné záruky k uchování závažného tajemství, a úspěch akce spočíval výlučně v momentu naprostého překvapení, byl generál Čankajšek informován pouze obecně o tom, že jistý počet amerických bombardérů přilétne do Číny v rámci vojenské

pomoci, a je tedy třeba určit letiště k jejich přistání. Podplukovník Doolittle navrhoval jako vhodné letiště Šíi-čou v provincii Čekiang, od Tokia nejbližší základnu nacházející se v čínských rukou. Proběhla komplikovaná jednání, ale nakonec, v podstatě z důvodů čínské nepružnosti, přišla do Washingtonu zpráva, že toto letiště se nepodaří pro přistání bombardérů včas připravit. Halseye již nebylo možno informovat, nacházel se příliš blízko Japonska, takže hrozilo nebezpečí, že Japonci rádiovou depeši zachytí a rozšifrují. Washington proto rozhodl, že za tohoto stavu ponechá problém přistání bombardérů zcela na Doolittlových pilotech; musí si sami poradit, jak nejlépe budou moci. Stále zůstávala reálná naděje, že bombardéry přistanou šťastně; každý z nich měl ve svých nádržích 1141 galonů benzínu, což mělo vystačit jak na překonání 500 mil z letadlové lodi nad japonské ostrovy, tak i dalších 1100 mil nad čínskou pevninu. Třináct letounů mělo zaútočit na Tokio, tři se mely oddělit a napadnout města Nagoju, Osaku a Kóbe. Podplukovník Doolittle sám vzlétne o tři hodiny dříve a svrhne na Tokio zápal-
331
ne pumy, aby vzniklé požáry posloužily k orientaci ostatním bombar-dérům. Během plavby piloti ani mechanici eskadry nezaháleli. V operačních kajutách nad rozloženými mapami a fotografiemi piloti znova a znova probírali nejvhodnější cíle, zakreslovali trasy přeletu na čínské území, ukládali si do paměti siluety nepřátelských letadel pro případ, že budou napadeni. Mechanici se zatím zabývali technickým stavem bombardérů. U letounů vystavených na palubě nepohodě a neustálým otřesům při plavbě v neklidných vodách bylo třeba sledovat, zda se neuvolnil některý zajišťovací klín či nepoškodil jejich povrch; kromě toho muži v kombinézách nesčetněkrát prověřovali spolehlivost a bezporuchovost palubních zbraní, rozvodů elektřiny, benzínu, rádiových stanic a všech důležitých zařízení.
Za rozbřesku 18. dubna došlo k události, která celý pečlivě připravený plán změnila.
Ve 2 hodiny 10 minut ráno, když operační svaz byl stále ještě vzdálen 700 mil od japonských břehů, radarová obrazovka Enterprise objevila dvě neznámá plavidla. V těchto vodách nemohlo jít o jiné lodi než o japonské a nejpřekvapivější bylo – což nikdo nepředpokládal – že Japonci hlídkují tak daleko od mateřské pevniny. Svaz změnil kurs, aby se neznámým lodím vyhnul, a hned jak začala, tma ustupovat rannímu slunci, vzlétly z Enterprise průzkumné letouny. V 5 hodin 30 minut jeden z nich zahlédl japonský hlídkový člun. Letadlo, v souladu s Halseyovým příkazem, se pokusilo zmizet v mracích. Pilot se vrátil k Enterprise, přelétl nad její palubou a shodil stručnou zprávu o nepřátelské lodi s tím, že nemůže vyloučit, že byl zpozorován. Admirál, aby člunu zabránil podat na základnu informaci o americkém letounu – bylo by z ní jasné, že mohl startovat jedině z paluby letadlové lodi – přikázal křižníku Nashville neprodleně plavidlo potcpit. Křižník okamžitě vyrazil a jeho ostrá příď prořezávala vzedmuté vlny jako ocelový nůž. Oceán byl neklidný, pohazoval hlídkovým člunem i daleko těžším křižníkem a nějakou dobu trvalo, než se dělostřelcům Nashvillu podařilo přesně zamířit. První salvy
332
minuly, v záplavě ohně a oceli malá loď Nitto Maru č. 23 prudce uhýbala do stran a po dlouhé minuty zůstávala nezasažena. Netrpělivý Halsey dal křižníku rozkaz přiblížit se do bezprostřední blízkosti. I tak až po dvaceti devíti minutách a vypálení 924 granátů dostal člun plný zásah a rychle se potápěl. Než k tomu došlo, stačil japonský radista odvysílat zprávu, která byla zachycena i na amerických lodích. Admirál věděl, že výhoda překvapení je nyní ztracena a svaz je vystaven vážnému nebezpečí, neboť se nacházel v dosahu japonských letadel startujících ze základen na pevnině, a navíc se mohl stát cílem útoku nepřátelských ponorek i hladinových plavidel.
Svaz byl v tuto chvíli vzdálen 650 mil od japonských ostrovů a 150 mil od pásma, odkud měly podle plánu odstartovat Doolittlovy letouny. Oněch 150 mil navíc znamenalo, že bombardéry zřejmě nebudou mít dostatek paliva, aby dolétly do Číny. Admirál musel rychle rozhodnout, zda letouny okamžitě vzlétnou, nebo zda se svaz vrátí, aniž odstartovaly. Halsey v žádném případě nemohl riskovat napadení svých dvou letadlových lodí. Podplukovníka Doolittla na Kornetu seznámil se situací. Jak předpokládal, podplukovník navrhl okamžitý start. Bylo rozhodnuto.
Doolittle zavolal piloty bombardérů a sdělil jim, zeje nutno vzlétnout v co nejkratší době, a současně také vzhledem k nepředvídané nutnosti zaútočit za bílého dne provedl změnu základních dispozic. Všichni piloti si byli vědomi toho, že jejich naděje na vyváznutí je teď podstatně menší. Původní plán vycházel z předpokladu nočního náletu na japonská města a stále ještě pod

ochranou tmy měly letouny uniknout k čínským břehům. Nyní budou vystaveny jak protileta-dlové palbě, tak útoku nepřátelských stíhaček. Přesto ale nikdo z let-cu nedal najevo znepokojení nebo obavy, naopak podplukovník pohlížel do dychtivých tváří mužů, připravených okamžitě vyrazit.
V 8.00 hodin zablikala signální lampa z můstku Enterprise pokyn: „Odstartuje bombardéry. Podplukovníku Doolittlovi a jeho statečným mužům hodně štěstí!" O chvíli později zaznělo z tlampačů na Hornetu: „Piloti armádních bombardérů, k letadlům!"
Piloti přecházeli po mokré palubě k letounům, do kterých mechanici nakládali jako rezervu pětigalonové kanystry benzínu. Poté byly

nádrže naplněny až po hrdla, a i když měřicí přístroje ukazovaly, že se do nich již nevejde ani kapka, mechanici ještě každé letadlo rozhoupali pro případ vzduchových bublin v nádržích; každý půllitr benzínu navíc mohl rozhodovat o životě a smrti.
První vzlétal podplukovník Doolittle. Vítr a vlny byly tak silné, že proudy zelené vody se přelévaly přes rampy letadlové lodi. Motory bombardéru hřměly na plný plyn, až ostatní piloti, kteří s napětím sledovali svého velitele, měli obavu, že je přehřeje. Po odtažení bloků jistících kola se letoun dal do pohybu; jeho levé kolo sledovalo bílou cáru na letové palubě, křídlo přečnívalo daleko přes okraj lodi. Doolittle musel rozjezd načasovat naprosto přesně. Kdyby neopustil palubu v okamžiku, kdy její konec dosáhl nejvyššího bodu v rytmu neustálého zvedání a klesání, se vší určitostí by se zřítil do moře.
Podplukovník úspěšně vzlétl za radostných výkřiků přihlížejících. Letoun provedl mírný obrat a zamířil k Tokiu. Nebylo možno čekat, až se zformuje celá eskadra, každá kapka benzínu byla vzácná.
Další bombardéry jej následovaly, a jak později napsal admirál Halsey, všichni, kdo start sledovali, se doslova potili za odvážné piloty. K rozjezdové dráze se blížil poslední ze šestnácti letounů. Náhle byl jeden z mužů pomocného personálu odmrštěn proudem horkých plynů tryskajících z výfukových rour předposledního letadla, jehož pilot žďímal z motorů plný výkon, aby dosáhl co nejrychlejšího rozjezdu. Nešťastník byl vržen na vířící vrtuli šestnáctého stroje, která mu ve zlomku sekundy odťala paži a rozsekla záda. Pilot posledního už se rozjíždějícího bombardéru neštěstí zahlédl a otřesen pohledem na zhroucenou postavu zcela automaticky sáhl po páce ovládající brzdicí klapky. I když ji okamžitě vrátil do správné polohy, již ovlivnil rychlost letounu na krátké rozjezdové dráze, přejel ji, na konci se propadl za záď lodi a zmizel mužům na palubě z očí. Za okamžik ale zahlédli, jak se bombardér drží v půlmetrové výši nad hřebeny vln a pilot se zoufale snaží nabrat výšku. Podařilo se, přetížený letoun se pomalu zvedal a po chvíli již následoval ostatní letadla eskadry. Bylo 8 hodin 24 minuty a na palubě Kornetu se ozvalo úlevné vydechnutí stovek mužů, sledujících start pilotů, z nichž žádný ještě dosud ne-vzlétal z paluby letadlové lodi, nemluvě již o mimořádně obtížných
podmínkách, za kterých manévr tentokrát probíhal. O minutu později důstojník Halseyova štábu zapsal do lodního deníku: „Kurs změněn na 90 stupňů, následuje stažení svazu z pásma, rychlost 25 uzlů."
B-25 dorazily nad Tokio v poledne 18. dubna. Jako první se objevil nad střechami hlavního města japonského císařství letoun podplu-kovníka Doolittla. Ostatní se přibližovaly z různých směrů, sestoupily co nejníže, aby ztížily nepřátelské protiletadlové obraně možnost zaměření. Ve 12.15 svrhly první pumy. Všechny zvolené cíle byly objekty vojenského charakteru, jako muniční továrny, chemické závody, plynárna, elektrárna, závod na výrobu automobilů a tanků. Pilotům bylo během přípravy opakovaně zdůrazňováno, aby se vystříhali bombardování civilních budov, v praxi ale tuto instrukci nebylo možno striktně dodržet. Dvě nebo tři z letadel svrhla pumy v oblasti obytných domů, piloti se nedokázali v bombardérech, řítících se v malé výšce nad rozsáhlou zástavbou mnohamilionového města, přesně orientovat.
Nepředvídanou náhodou právě v době, kdy Doolittlovy letouny opouštěly palubu Hornetu, byl v Tokiu vyhlášen cvičný protiletecký poplach. Obyvatelé se proto domnívali, že americký útok je součástí velkého cvičení, jemuž má dodat atmosféru maximální reality. Proto se také stalo, že když bombardéry prolétaly nad zaplněnými ulicemi, jejich osádky několikrát zahlédly zastavující se chodce, kteří na ně přátelsky mávali. I protiletadlová palba, zahájená asi patnáct minut po začátku náletu, byla považována za součást cvičení. Tyto okolnosti sice snížily psychologický efekt, který nálet mohl na obyvatelstvo hlavního města mít, ale na druhé straně získaly pro americká letadla nesmírně cenné minuty, jež jim umožnily uniknout.
Hlídkový člun Nitto Maru podal před svým potopením hlášení o pohybu a pozici

nepřátelského svazu, ale nálet stejně zastihl Japonce nepřipravené. Varování sice bylo okamžitě postoupeno nejvyšším vojenským místům, ale protože nikdo nepředpokládal, že Američané Použijí armádní letouny s doletem daleko větším, než měly palubní bombardéry letadlových lodí, generální štáb došel k závěru, že ne-
334
335
přátelský svaz buď bude ještě pokračovat ve svém kursu, aby zkrátil vzdálenost k japonským břehům, takže k náletu může dojít nejdříve příštího dne ráno, nebo – poté, co byl zpozorován, se obrátí na ústup. Nikdo také z těchto důvodů nespěchal rozhodnout o protiakcích. Proto se B-25 setkaly s minimálním odporem opožděné a řídké palby pozemních protileteckých stanovišť. Několik japonských stíhaček se pokoušelo bombardéry napadnout až ve 12.35, v době, kdy se po skončení náletu počaly vzdalovat od Tokia. Stíhačky nezaznamenaly žádný úspěch; vzlétly příliš pozdě a už americká letadla nedosti -hly.
Tři bombardéry, jež měly napadnout města Nagoju, Osaku a Kó-be, nesly pouze zápalné pumy. Protiletadlová obrana Nagoji byla sice intenzívní, letoun ale přesto dosáhl centra města a shodil náklad pum. Letadlo určené pro Ósaku zřejmě navigační chybou zaútočilo rovněž na Nagoju. Třetí bombardér se nesetkal nad Kóbe s vůbec žádným odporem; nálet byl tak neočekávaný, že zmatené úřady vyhlásily protiletecký poplach, teprve když již bylo letadlo daleko za městem. Ze šestnácti bombardérů Doolittlovy eskadry nebyl ani jeden sestřelen. Patnáct jich zamířilo k Číně a jeden, pilotovaný poručíkem Edwardem Yorkem, u kterého se objevily potíže v palivovém rozvodu, se vydal přes japonské moře k nejbližšímu spojeneckému letišti jj ve Vladivostoku na území SSSR, kde také bezpečně přistál. Bombardéry, kterým bylo určeno přistát v Číně, se snažily udržet ve vzduchu do poslední kapky benzínu. Pár z nich skutečně dosáhlo čankajškov-ské základny v Šů-čou, tak jak zněla jejich původní instrukce. Piloti nevěděli nic o tom, že čínská vláda sdělila do Washingtonu, že letiště % není pro přistání bombardérů dostatečně technicky vybaveno. Navíc když již byli nad základnou, Číňané je považovali za nepřítele, vyhlásili poplach a vypnuli světla označující přistávací dráhy. Čtyři bombardéry se přesto pokusily o nouzové přistání. Osádky jedenácti zbývajících letounů se zachraňovaly padáky poté, co jim došlo palivo. Muži seskakovali do tmavé noci, jeden se zabil, když se mu padák otevřel jen částečně, čtyři se utopili při nešťastném seskoku do bažinatých jezer. Řada těch, co přežili, utrpěla vážná zranění.
336
Jedno z letadel, kterému došel benzín dřív než ostatním, nouzově přistálo na mořské hladině u čínského pobřeží poblíž Ning-po. Pilotovi a dvěma mužům osádky se podařilo včas uniknout z potápějícího se letounu a doplavat na břeh. Tam ale byli zajati japonskými vojáky, neboť šlo o oblast obsazenou Japonci. Stejně dopadla i pětičlenná o-sádka jiného bombardérů, který nouzově přistál u Nan-čchangu. Všech osm zajatých Američanů bylo odvezeno do Tokia a postaveno před stanný soud. Japonské vojenské úřady, které vyznamenávaly vlastní letce za brutální nálety na hustě obydlené oblasti Singapuru, Manily a mnoha Čínských mest, kde nezůstaly ušetřeny nemocnice, školy a umíraly tisíce civilních osob, obvinily osm Američanů z bombardování civilních cílů. Proces trval půl hodiny, byl veden výlučně v japonštině, obžalovaní neměli ani tlumočníky, ani obhájce, dokonce ani nevěděli, že jde o stanný soud. Všech osm bylo odsouzeno k smrti, nakonec u pěti byl rozsudek změněn na doživotní vězení. Poručici Hallmark, Farrow a seržant Harold A. Spatz byli popraveni. Z pěti jejich šťastnějších druhů jeden zemřel ve věznici hladem a čtyři se nakonec po nevýslovných útrapách přece jen dočkali porážky svých mučitelů a svobody.
Tak z 80 letců, kteří tvořili osádky bombardérů Doolittlovy eskadry, se jich zachránilo 71 včetně velitele.
Když se Japonci vzpamatovali z překvapení, pokusili se 16. operační svaz pronásledovat. Jako první vzlétly průzkumné letouny, aby zjistily jeho pohyb. Na radarových obrazovkách amerických lodí se objevily stíny nepřátelských letadel a Halsey byl v pokušení vydat stí-hacům pokyn k jejich sestřelení; po chladné úvaze dal ale přednost nepřerušovanému rychlému ústupu a svaz pokračoval plnou rychlostí v plavbě. ZJokosuky vyrazil svaz japonských bitevních lodí a křižní-ku a krátce nato obdržel i admirál Nagumo rozkaz-, aby se jeho úderný svaz letadlových lodí vracející se z operací v Indickém oceánu vydal pronásledovat Halseye. Ani lodě vyslané z Japonska, ani Nagumo, který se v té době nacházel mezi japonskými ostrovy a Filipínami, neměli nejmenší naději Američany dostihnout. Unikající
337
operační svaz se setkal pouze se skupinou japonských hlídkových Člunů, které jej

ale nemohly vážněji ohrozit, a také americké palubní letouny pět z nich potopily. Jeden z hlídkových člunů, když se ocitl ve zcela beznadějné situaci před hlavněmi těžkých děl křižníku Nashvil-le, se vzdal. Loď byla potopena a posádka vzata do zajetí.'
Velitel tohoto japonského plavidla nebyl o přítomnosti amerického svazu informován. Když se dvě letadlové lodj objevily na dohled, posádka si vůbec neuvědomila, že může jít o nepřítele, a službu konající důstojník spěchal probudit velitele, aby se šel podívat na ,,dvě z našich krásných letadlových lodí". Kapitán přišel na palubu, chvíli si prohlížel Hornet a Enterprise dalekohledem, a pak chladně pravil: ,Jsou skutečně krásné, ale nejsou naše." Poté odešel do své kajuty, kde se zastřelil; pravděpodobně se nemohl smířit s myšlenkou, že jeho plavidlo nesplnilo svěřený úkol a nezpozorovalo nepřítele včas. Zmatená posádka, když se krátce nato přihnal plnou rychlostí Nash-ville, nenalezla jiné východisko než se vzdát.
Za pomoci častých změn kursu i špatného počasí, jež poskytlo vítaný úkryt, se operačnímu svazu podařilo uniknout a 25. dubna se bez újmy vrátil do Pearl Harboru.
I když Doolittlův útok nezpůsobil Japoncům žádné podstatnější materiální škody a úřady se okamžitě snažily před obyvatelstvem zatajit, k čemu vlastně došlo, takže řadový Japonec se prakticky o americkém náletu vůbec nedozvěděl, ve vojenských kruzích vyvolal paniku. Ješitnost a sebejistota tokijských militaristů utrpěly těžkou ránu. K rozčilení přispělo i to, že letoun předsedy vlády generála Hidekiho Tódžóa, který 18. dubna vykonával inspekční cestu, se poblíž přístavu Mito fantastickou náhodou dostal tak blízko k jednomu z amerických B-25 mířících na Tokio, že japonský pilot si až v poslední chvíli uvědomil, že jde o nepřátelský bombardér. Navíc se ukázalo, že bezpečnost samotného císaře v jeho tokijském paláci není zajištěna tak, jak si „božské Veličenstvo" zaslouží, což byla představa, při které japonští důstojníci bledli hrůzou.
Zatímco americké noviny přinášely na prvních stránkách palcovými titulky oznámení o úspěchu Doolittlovy mise a prezident Roosevelt osobně oznámil radostnou zprávu v rozhlase (když se měl prezilu
338
dent vyjádřit k místu startu bombardérů, uvedl, že vzlétly ze Šangri--La, což vyvolalo bouři smíchu na adresu Japonců, neboť Šangri-La je bájným tibetským městem z Hiltonova románu Ztracený obzor), vrchní velitelství japonských ozbrojených sil provádělo spěšná opatření k ochraně před podobným překvapením. Byly vytvořeny čtyři stíhací skupiny a pověřeny úkolem chránit japonské ostrovy před leteckým napadením. Velitel japonských okupačních vojsk v Číně dostal příkaz odložit veškeré připravované operace a všechny síly soustředit na paralyzování nepřátelských leteckých základen v čekiang-ské oblasti. Ale nejdůležitější rozhodnutí se týkalo Midwaye.
Doolittlův útok dodal Jamamotovi munici, kterou nezbytně potřeboval, aby prosadil svůj záměr zaútočit na midwayský atol a tak vylákat americké loďstvo ke střetnutí, v němž bude zničeno. Jamamoto a důstojníci, kteří ho podporovali, nyní se vší rozhodností tvrdili, že navrhovaná operace jetnezbytná k vytvoření dostatečného zabezpečovacího koridoru, jenž by chránil nejen čerstvě dobytá území, ale i vlastní japonské ostrovy. Dosavadní odpůrci tohoto názoru jeden za druhým ustupovali. Nakonec bylo vyřčeno rozhodující slovo a Jama-motův štáb se s veškerou vervou pustil do příprav midwayské opera-
ce.
Admirál Jamamoto, zdržující se prakticky trvale na palubě své nové vlajkové lodi Jamato, zakotvené v kotvišti Hašira ve Vnitřním moři, kolosu se standardním výtlakem 64 600 tun (při plném výtlaku s nádržemi naplněnými palivem 72 809 tun), jehož boky kryl pancíř 41 cm silný a stěny dělových věží dokonce 65 cm silný, s hlavní výzbrojí devíti děl ráže 457 mm schopných vrhnout plnou boční salvou proti nepříteli-13 tun oceli, přikázal staršímu operačnímu důstojníkovi kapitánu Kametovi Kurošimovi vypracovat podrobný plán operace Midway.
Od té chvíle se malý štíhlý kapitán, zapalující jednu cigaretu od druhé, přestal starat o jídlo, spánek, o to, zda je den či noc, a obklo-Pen plány, mapami a stohy papíru zavíral se na desítky hodin ve své kajutě. Nakonec předložil admirálovi výsledek. Šlo o složitý návrh
339
velké námořní operace, jejímiž aktéry mělo být šestnáct samostatných uskupení válečných plavidel plnících přidělené úlohy za dokonalé koordinace a vzájemné podpory.
Klíčovým bodem byl „den N", zatím přesně neurčené datum vylodění japonského námořního výsadku na Midwayi. Tři dny před „dnem N" admirál Hósógaja zahájí akci

útokem na Aleutské souostroví, dva dny před „dnem N" úderný svaz letadlových lodí admirála Naguma napadne Midway ze severozápadu opakovanými a zdrcujícími nálety palubních letadel a zdecimuje americkou obranu. V „den N" dorazí ze západu invazní svaz, podporovaný 2. loďstvem viceadmirála Nobutaka Kondóa. Zatím hlavní svaz, impozantní uskupení bitevních lodí admirála Jamamota, vyčká, až se na scéně objeví hlavní síly amerického Tichomořského loďstva, které nepochybně vyplují Midwayi na pomoc. Na severu zůstanou v záloze lodi, které kryly Hósógajovu akci, a podle potřeby se v rozhodující chvíli připojí k Jamamotovi. Včasnou informovanost o pohybu Tichomořského loďstva zajistí dvě linie ponorek, rozmístěných mezi Mid-wayem a Havají.
Jamamoto neměl proti Kurošimovu plánu žádné podstatnější výhrady, a proto mohli nastoupit specializovaní důstojníci štábu, jejichž úkolem bylo dát rámcovému plánu konkrétní náplň, vyjádřenou již přesnými čísly označujícími počty lodí, letadel, posádek, množství pohonných hmot, časové údaje a desítky dalších, nesmírně důležitých podrobností. Fregatní kapitán Joširo Wada, hlavní spojovací důstojník, sestavoval komunikační systém operace, fregatní kapitán Jasudži Watanabe se zabýval taktickými problémy, fregatní kapitán Akira Sa-saki měl na starosti vše, co souviselo s dokonalou přípravou stovek palubních letounů a jejich osádek. Prakticky každý důstojník štábu Spojeného loďstva se podílel na realizaci operace, svým rozsahem dosud nevídané v análech války na moři. Všechny nitky se scházely u Jamamota, jehož slovo bylo konečné.
V posledním týdnu měsíce dubna přijal Jamamoto na palubě vlajkové lodi dva ze svých nejvýznamnějších velitelů viceadmirály Naguma a Kondóa. Oba se vraceli z Indického oceánu a zatím nevěděli o midwayské operaci nic podrobnějšího. Usedli do hlubokých křesel
vjamamotově kajutě, kde podlahu kryly rudé koberce, a vrchní velitel Spojeného loďstva je seznámil s detaily „plánu AF", jak zněl krycí název pro operaci. Oběma důstojníkům v ní byla svěřena významná úloha: Nagumo, podobně jako u Pearl Harboru, měl velet svazu letadlových lodí a Kondó, velitel 2. loďstva, měl stát v čele invazních jednotek a mít pod přímým velením zabezpečovací skupinu složenou z bitevních lodí a těžkých křižníků. Proto vrchní velitel pokládal za potřebné osobně je zasvětit do celého plánu a vyslechnout jejich názor.
Reakce obou admirálů byla značně odlišná. Nagumo přijal zprávu celkem lhostejně; byl si tak jist, že jeho letadlové lodi se stovkami letounů na palubách vyjdou vítězně z každého střetnutí, že ani příliš neuvažoval nad tím, kde a za jakých okolností budou nasazeny. Na druhé straně Kondó nesdílel optimismus Naguma ani Jamamota. Poukazoval na řadu výhrad již dříve vznesených proti záměru napadnout Midway a neskrýval své obavy. Jamamoto ale nebyl ochoten znovu opakovat argumenty dokazující nezbytnost operace, činil tak proti mnoha oponentům po řadu týdnů a nyní již nebylo možno jej zviklat. Korektně, ale chladně upozornil Kondóa, že plán operace byl vypracován po pečlivém zvážení všech okolností, on jej pokládá za dokonalý a nehodlá na něm nic měnit. Nepřesvědčenému Kondóovi nezbývalo než zmlknout.
Prvního května znovu ožila paluba Jamata nezvyklým ruchem. Jamamoto tentokrát svolal velitele všech operačních svazů začleněných do midwayské operace ke čtyřdenním válečným hrám, kdy na velkých stolech v prostorné operační kajutě měly být prověřeny závěry, k nimž došel kapitán Kurošima. Při jedné z probíraných variant se stala nemilá věc. Červený tým představující americké loďstvo zcela nečekaně napadl modrý tým v okamžiku, kdy hlavní síla japonských letounů směřovala k náletu na Midway, a ochrana letadlových lodí tím byla podstatně oslabena. Červení – podle pravidel her – si připsali na účet devět zásahů, a to znamenalo, že dvě z japonských letadlových lodí – Akagi a Kaga – byly potopeny. Tak alespoň rozhodl jeden z rozhodčích korvetní kapitán Okumija, letecký důstojník štábu. Situaci zachránil dosti svérázně náčelník Jamamotova štábu kon-

tradmirál Matome Ugaki, který pozměněným výkladem pravidel snížil počet zásahů na šest, čímž zůstala jedna z lodí bojeschopná. Zda tento manévr sledoval Jamamoto, a jestliže ano, jaká byla jeho reakce, nevíme. Zkušený admirál se jistě nemohl dát ošálit Ugakiho trikem, ale lze předpokládat, že i kdyby zahledaly pochybnosti, události již pokročily tak daleko, že neměl jiné volby než pokračovat a riskovat.
Dne 5. května císařský hlavní stan vydal rozkaz číslo 18, jenž přikazoval Spojenému loďstvu „provést ve spolupráci s armádou obsazení atolu Midway a klíčových pozic v západních Aleutách". Celá operace dostala krycí označení „MI", Aleuty „AO" a Midway ,,AP'. V konečné verzi, schválené hlavním stanem, předpokládal plán tento postup:
Třetího června zahájí boj 2. úderný svaz kontradmirála Kakudžiho(Kakuty,

složený ze dvou letadlových lodí Rjúdžó a Džunjó a dvou těžkých križníků, leteckým napadením americké základny Dutch Harbor na Aleutách s cílem zmást velitele Tichomořského loďstva, pokud jde o japonské úmysly, a současně krýt obsazení ostrovů Adak, Attu a Kiska v západní části Aleut. První úderný svaz letadlových lodí, sestávající ze čtyř plavidel ze šesti, jež napadla Pearl Harbor, opět pod velením viceadmirála Naguma, zaútočí palubními letouny na Midway s cílem maximálně oslabit jeho obranu a současně také zasadí první úder Tichomořskému loďstvu, jestliže se objeví na scéně. Zatím hlavní svaz, pod osobním velením Jamamota, tvořený třemi nejmodernějšími bitevními loďmi Jamato, Mucu a Nagato, dále lehkou letadlovou lodí Hóšó a svazem čtyř bitevních lodí a dvou lehkých križníků viceadmirála Širóa Takasua (toto uskupení bylo vyčleněno z hlavního svazu k zaujetí pozice mezi Midwayem a Aleutami tak, aby bylo schopno zasáhnout, ať již se Američané objeví na té či oné straně), se bude zdržovat ve vzdálenosti asi 300 mil západně za Na-gumovými letadlovými loďmi a zasadí Nimitzovu loďstvu konečný úder. V mezičase midwayský invazní svaz pod velením viceadmirála Nobutaka Kondóa, složený ze zabezpečovací skupiny dvou bitevních lodí a čtyř těžkých križníků a skupiny přímé ochrany pod kontradmi-rálem Takeou Kuritou a dalších čtyř těžkých križníků, vysadí na
342
Midwayi z dvanácti transportních a nákladních lodí pět tisíc vojáků, kteří zlikvidují americkou obranu a začnou atol přebudovávat na sil-'nou leteckou základnu.-
Jamamoto pevně věřil, že Nimitz nezasáhne dřív, než dojde k vylodění na Midwayi. Proto také nastražil svoji past západně od atolu a byl přesvědčen, že Tichomořské loďstvo vpluje přímo do jejích rozevřených čelistí. Jestliže ale Nimitz přece jen znervózněn napadením Aleut vypluje z Pearl Harboru na severozápad, Kakutovy průzkumné letouny jej objeví včas a palubní bombardéry z jeho dvou letadlových lodí jej napadnou. Zatím přispěchá se svými bitevními loďmi Takasu a dorazí Američany palbou mohutných děl. Objeví-li se Nimitz mezi Midwayem a Kakutovými letadlovými loďmi, stane se cílem Nagumova svazu a poslední ránu mu zasadí Jamamoto. Po-pluje-li Nimitz přímo k Midwayi, narazí na kordon japonských ponorek, a na ty z jeho lodí, jimž se podaří proniknout, zaútočí opět Nagumo.
Tak tedy vypadal strategický plán admirála Isoroka Jamamota. Na první pohled impozantně a se zaručeným úspěchem; nepřehlédl ani jednu z možných variant postupu nepřítele. Plán měl však jeden zásadní nedostatek, který se nakonec ukázal pro Japonce tragickým: obrovská námořní moc, kterou představovalo Spojené loďstvo a proti které jako celku se Američané nemohli v dané době v žádném přípa-.dě postavit, byla rozprostřena po celém severním Pacifiku a její jednotlivé součásti již mohly podlehnout i oslabenému Tichomořskému loďstvu admirála Nimitze. Zdá se, že Jamamoto zapomněl na příklad svého učitele admirála Tógóa, který dosáhl rozhodujícího vítězství nad carovým loďstvem u Cušimy v roce 1905 jen proto, že udržel svoje síly pohromadě a byl s to nasadit je v pravou chvíli a na pravém místě. Jamamoto příliš spoléhal na to, že nepřítel učiní přesně to, co on od něj očekával. Jestliže ale protivník tento předpoklad nesplnil, potom se začal celý složitý plán hroutit. Asi již nikdy nebude známo, co přimělo prozíravého a zkušeného Jamamota právě k takovému postupu; on sám to už vysvětlit nemohl; zahynul 18. dubna 1943 a důstojníci jeho štábu, kteří válku přežili a byli vyslýcháni Spojenci, buď nevěděli, nebo nechtěli vědět.
343
Je ale jedna důležitá skutečnost, která při naprosto objektivním zvážení všech pro a proti do jisté míry Jamamotův postup vysvětluje. Jamamoto v souladu s tradiční japonskou taktikou, ve které významnou roli vždy hrál moment překvapení, na ně spoléhal i tentokrát. Předpokládal, že právě díky tomu snadno obsadí Midway a americké Tichomořské loďstvo, které zcela postrádalo rychlé bitevní lodi, bude moci zasáhnout až o několik dnů později, v době, kdy především Na-gumovy letadlové lodi budou plné připraveny se s ním utkat, a navíc Midway už bude sloužit jako japonská letecká základna. Jamamoto nemohl nic vědět o tom, že Američané rozluštili japonský kód a ze zachycených rádiových zpráv jsou přesně informováni o jeho záměrech, a proto Nimitz nevstrčí hlavu do připravené pasti, ale naopak sám převezme iniciativu.
Vrchní velitel amerického Tichomořského loďstva admirál Chester Nimitz se již po řadu týdnů nacházel v nezáviděníhodné situaci. Věděl, že neodhadne-li přesně úmysly nepřítele, nechá-li se překvapit l a ztratí-li posledních pár těžkých lodí, které ještě má, bude to znamenat nejen konec loďstva, ale i ztrátii životně důležitých pozic v Tichomoří, nehledě na to, že to bude i konec jeho vlastní kariéry. Nimitz ale byl rozhodným a tvrdým bojovníkem. Současný stav věcí jej nutil především se neukvapovat, vyčkávat a jednat rozvážně. Nenechal se

zneklidnit ani výtkami nezasvěcené části americké veřejnosti, která mu předhazovala, že jeho síly jsou neustále v defenzívě, zatímco Japonci ohlašují jeden úspěch za druhým.
Co Nimitz nejvíce potřeboval, byly lodi, především letadlové – Lexington se potopil v Korálovém moři, Yorktown se belhal do Pearl | Harboru s vážným poškozením, Saratoga se stále ještě zdržovala na J západním pobřeží. Na druhé straně měl však americký admirál v rukávu eso, které znamenalo nesmírně mnoho, a jak se ukázalo, především díky němu byl nakonec s to změnit pro Američany nepříznivý" | vývoj událostí v tichomořské oblasti a překonat krizi započatou 7. prosince 1941. Nimitz totiž znal záměry protivníka. Vědět předem, co nepřítel hodlá učinit, kdy, kde a jakými silami, sice ještě ne-
344
znamená, že je mu v tom možno vždy zabránit; taková znalost ale chrání před překvapením a umožňuje včas učinit nejvýhodnější protiopatření, nasadit vlastní, byť slabší síly tak, aby měly naději na vítězství.
V podzemních místnostech zpravodajského oddělení štábu Tichomořského loďstva vedly svoji tichou, ale urputnou a namáhavou válku dvě desítky mužů pod vedením fregatního kapitána JosephaJ. Ro-cheforta, hubeného vysokého důstojníka, pověstného – kromě nesmírné píle a vytrvalosti – dvěma vlastnostmi: obrovským smyslem pro suchý anglický humor a červenými trepkami, které měl na nohou od rána do večera, a to už musela být událost, která ‚Joa" Rocheforta přiměla změnit obuv. Luštěním kódů se zabýval mnoho let a úspěchy, které na svoje konto připsal, byly záviděníhodné. Posledním z nich byla rozhodující účast na rozluštění japonského námořního kódu JN-25 na podzim roku 1940. Krátce před napadením Pearl Harboru Japonci klíč kódu změnili; nevědomky to učinili v pravou chvíli. Ale po několika týdnech i nový klíč přestal být pro americkou dešifrovací službu záhadou, a tak neustálý příliv stovek zachycovaných zpráv poskytoval dešifrantům nepřeberné množství čerstvého materiálu, na kterém mohli vyzkoušet svůj um. Od počátku roku 1941 se Rochefort soustředil na kód užívaný pro spojení mezi japonskými vlajkovými důstojníky a začátkem dubna 1942 již dosáhl prvních nadějných výsledků.
Úspěšná práce amerických dešifrantů ještě zdaleka neznamenala, ze byli schopni číst japonské radiogramy jako stránky v knize. Zpravidla bylo jasných 10–15 procent textu a porozumění.zbytku zprávy Již spočívalo na kvalitní analýze, kde bylo nutno brát v úvahu spoustu faktorů, vycházet ze široké škály znalostí získávaných jinými cestami, porovnávat, předpokládat, mnohdy se i dohadovat. Například rozbor dřívější operace mohl pomoci při čtení zprávy, která hovořila 0 přípravě nové operace; objevovaly se zákonitosti v sestavě lodí, systému zajištění, taktickém postupu. Nebo ze jména lodi bylo možno na základě předchozích poznatků usuzovat na její obvyklý doprovod.

345
Důležitá byla i znalost typického „rukopisu" japonských radistů, neboť zpráva charakteristická známým rukopisem naznačovala, že loď, na které ten jistý radista pracuje, se nachází v určitém prostoru nebo že jeho plavidlo – podle obsahu zprávy – se podílí na konkrétní akci. Znalost „rukopisu" nepřátelských radistů byla mimořádně důležitá; loď nebo základna, na které radista sloužil, mohla změnit svůj volací znak, „rukopis" se ale neměnil nikdy.
Šlo o nesmírně složitou a náročnou práci a ideální dešifrant musel být zkušeným námořníkem, aby dokonalé rozuměl problematice, musel znát jazyk nepřítele a především musel být rozený luštitel. K tomu všemu ještě přistupovala nezbytná schopnost soustředit se stovky a stovky hodin s mravenčí pílí na vytčený úkol..
V polovině dubna 1942 došlo k neočekávané události. Vrchní velitel loďstva Spojených států admirál Ernest J. King se z Washingtonu obrátil přímo na Rocheforta – pominul všechen obvyklý instanční postup – se žádostí, aby sestavil odhad japonských úmyslů pro další fázi jejich námořních operací v Tichomoří. Vrchní velitel měl k tomuto neobvyklému kroku dobrý důvod. Japonci právě napadli Cej-lon a vyvstala otázka, zda to znamená přesun japonského náporu na Indii nebo zda bude i nadále hlavním válčištěm Pacifik. Znát odpověď, a rychle, se stalo pro americkou strategii naprostou nezbytností.
Fregatní kapitán Rochefort se na dva dny uzavřel ve své kanceláři obklopen stohy zpráv, poznámek, radiogramů. Výsledkem byla prognóza, podle které za prvé japonský úder v Indickém oceánu byl pouze izolovanou akcí a námořní síly, jež se na něm podílely, se vracejí na zá-kladny, za druhé Tokio nemá v dohledné době v úmyslu napadnout Austrálii, za třetí nepřítel hodlá zaútočit ve směru jižně od Rabaulu na Nové Británii a za čtvrté Tokio připravuje v Tichomoří rozsáhlou operaci, o níž ale zatím není dostatečně jasno, kdy k ní má dojít a kam je namířena.

Rochefortova zpráva vyvolala *c Washingtonu smíšené pocity. Někteří z vysokých vojenských a vládních činitelů jí věřili, někteří byli skeptičtí; vzhledem k obrovské závažnosti toho, co naznačovala, se jim zdála málo podložená a neměli mnoho chuti založit klíčová rozhodnutí s dalekosáhlými důsledky na odhadech fregatního kapitána
zastrčeného v podzemních kancelářích Tichomorského loďstva. Vývoj událostí v následujících čtrnácti dnech ale rychle dával Rochefor-tovi za pravdu. Jižně od Rabaulu Japonci skutečně počali vyvíjet rozsáhlou aktivitu a bylo zřejmé, že jejich cílem je Port Moresby na jižním pobřeží Nové Guineje. Další velká japonská operace, jejíž pravděpodobnost Rochefort ve zprávě zmínil, stále zůstávala tajemstvím. Nové poznatky jen naznačovaly, že má jít o oblast středního Pacifiku. A tam byl jediný bod, který mohl poutat japonskou pozornost – Havajské souostroví.
Dohad, i když podložený hlubokou znalostí a nejpečlivějším rozborem, zdaleka ještě není jistotou. Jen muž velké odvahy postavený před nutnost učinit zásadní rozhodnutí byl s to na takovém základě vyslovit jednoznačný závěr a stát za ním, i když mohl znamenat jeho naprostý pád. Nimitz byl přesvědčen, že cílem připravovaného japonského útoku bude Midway i přes to, že jeho nadřízený admirál King věřil, že Japonci zaútočí přímo na Oahu.
Jak plynuly dny, fregatní kapitán Rochefort a jeho tým získávali stále větší jistotu, že Japonci skutečně připravují na nejbližší dobu velkou námořní operaci. Na jeho stole se scházely i informace ze dvou dalších vyhodnocovacích středisek amerického válečného námořnictva ve Washingtonu a v Austrálii. Bylo již zřejmé, že 3. divize bitevních lodí admirála Kondóa je ve velmi živém rádiovém spojení s Nagumovým svazem letadlových lodí. Z dalších zpráv vyplývalo, že na ostrově Saipan v Marianách JaponcPsoustřeďují transportní flotilu, zajišťovanou 7. divizí křižníků. Rochefortovi muži skládali kostku ke kostce ve složité stavebnici, jež jim měla odhalit japonské úmysly. Informace ze zachycených radiogramů doplňovali zprávami hlídkujících ponorek a poznatky, jež dodávala rozvědka. Bylo zřejmé, že nepřítel připravuje akci, na které se má podílet podstatná část japonského Spojeného loďstva. Otazník ale stále zůstával nad tím nejpodstatnějším – kam je namířena. To s jistotou zatím nevěděl nikdo. V rádiové korespondenci japonských námořních svazů i depeších velitelů se stále častěji objevovalo místo označované jako ,,AF'. I když se Rochefortovým dešifrantům dařilo číst obsah zpráv, stále nebylo jasné, co označuje kód v kódu, ono tajemné ,,AF'. Jeden
346
347
z nich si přece jen vzpomněl, že označení ,,AF' se již jednou v minulosti objevilo v japonských depeších z března; z doby, kdy Japonci podnikli několika létacími čluny Emily demonstrativní, ne příliš úspěšný nálet na Pearl Harbor. Nastalo vzrušené hledání a nakonec byla nalezena rozluštěná depeše, odeslaná jedním z letounů na mateřskou základnu; pilot v ní sděloval, že prolétá v blízkosti ,,AF". Protože Američané později zjistili, že létací čluny doplňovaly pohonné hmoty na širém moři z nádrží ponorek čekajících u Francouzských fregatních mělčin, malého atolu ležícího jihovýchodně od Midwaye, bylo Rochefortovi od této chvíle jasné, že neexistuje jiná možnost, že ,,AF" musí znamenat Midway. V blízkosti Francouzských fregatních mělčin totiž nebylo jiné místo, jež by mohlo stát japonskému pilotovi za zmínku.
To, že Rochefort si byl jist, že Japonci připravují úder proti Mid-wayi, a admirál Nimitz o' tom byl napůl přesvědčen, ještě neznamenalo, že stejně uvažoval Washington, jehož slovo bylo konečné. V zachycených japonských depeších se neobjevovalo jen označení ,,AFť, ale také „AL", „AOB", „AO", a tady bylo z jiných souvislostí zřejmé, že jde o kódové zkratky pro zatím blíže neurčená místa v Aleutách. Řada vlivných důstojníků ve Washingtonu byla toho názoru, že Já- | ponci ve své nenasytné rozpínavosti tentokrát zamíří na Aljašku, nebo přímo na západní pobřeží Spojených států v oblasti Saň Francis-] ka. Jak již bylo řečeno, admirál King měl za to, že půjde o Havaj. Tato směsice pochybností a rozdílných názorů se odrážela i v Nimit-zově štábu. Naštěstí pro válečné úsilí Američanů v Tichomoří Roche-fortovu jistotu sdílel jeden z nejdůležitějších důstojníků štábu Ticho-mořského loďstva, šéf zpravodajského oddělení korvetní kapitán Ed-win T. Layton. Tito dva muži spojili úsilí, aby přesvědčili vrchního velitele loďstva, pokud ještě měl pochybnosti, a aby mu poskytli důkazy, které by mohl předložit Washingtonu.
Layton zvolil chytrou taktiku. Ze zkušeností z posledních čtyř měsíců spolupráce s admirálem Nimitzem věděl, že je možno jej přesvědčit jen tehdy, když na vlastní oči uvidí preciznost a solidnost, s jakou Rochefortovo oddělení dochází ke svým závěrům, o jaká fakta je opírá, jak postupuje řetěz úvah vedoucí ke

konečnému stanovisku.
348
Požádal proto Nimitze, aby Rochefortovy muže v podzemí štábu navštívil. Admirál ale nemohl vyhovět, v Korálovém moři zuřila bitva a veškerý čas a energii v těchto dnech soustředil na řízení bitevních operací. Místo sebe vyslal kapitána L. D. McCormicka, důstojníka odpovědného za válečné plánování, známého profesorskou pedant-ností a puntičkářstvím. Nimitz tyto McCormickovy vlastnosti dobře znal a věděl, že bude-li přesvědčen McCormick, nemusí už on sám mít žádné pochybnosti.
Po čtyřech hodinách strávených v místnostech Rochefortova oddělení, po stovkách položených a přesvědčivě zodpovězených dotazů a po prohlídce celých svazků zpráv a analýz vyšel McCormick z podzemí s jistotou, že Rochefort má pravdu, když tvrdí, že Japonci v krátké době napadnou mohutnými silami Midway. V tomto smyslu také podal zprávu Nimitzovi.
Zbývalo ještě vyvrátit poslední pochybnosti Washingtonu, především jej přesvědčit, že ,,AF", objevující se tak často v japonských depeších jako osa, kolem níž se roztáčí rozsáhlé japonské úsilí, označuje skutečně Midway. Dne 10. května Rochefort s Laytonem vymysleli jednoduchou, ale účinnou lest. Odeslali na Midway šifrovanou rádiovou zprávu, v níž žádali tamního velitele fregatního kapitána Simar-da, aby obratem informoval Pearl Harbor v otevřené, nezašifrované řeči rádiem o tom, že posádka Midwaye má pro poruchu na destilač-ním zařízení potíže s pitnou vodou. Tak se také stalo a od té chvíle se radisté odposlechové služby nehnuli od svých přístrojů. Za dva dny zachytili japonskou depeši informující Tokio, že ,,AP' má potíže s pitnou vodou.
Již 2. května učinil admirál Nimitz jedno z důležitých opatření, které, jak se později ukázalo, mělo nemalý vliv na vývoj a výsledek midwayské operace. Toho dne, spolu s nejvyššími důstojníky svého štábu, odletěl na Midway provést osobní inspekci obranných zařízení a seznámit velitele fregatního kapitána Cyrila R. Simarda a velitele tamních pozemních sil podplukovníka námořní pěchoty Harolda Shannona se zprávou, že v dohledné době mohou počítat s japonskou
349
návštěvou. Sedmapadesátiletý admirál nedbaje žhnoucího slunce a rozpáleného vzduchu po celý den kontroloval obranná zařízení jak na Písečném, tak na Východním ostrově, nenechal nepovšimnutý žádný zákop, kulometné či dělostřelecké stanoviště, prošel hangáry, podzemní velitelský kryt, prozkoumal přistávací plochu, pohovořil s letci i příslušníky 6. obranného praporu námořní pěchoty.
V pozdních odpoledních hodinách se unavený Nimitz posadil za stůl s podplukovníkem Shannonem, pdpovědným za pozemní obranu atolu, a otázal se jej, co potřebuje, aby mohl odrazit japonskou invazi. Shannon si přitáhl list papíru a začal psát. Za dvacet minut předal admirálovi seznam zbraní, munice, zásob. Nimitz dokument pečlivě prostudoval a položil podplukovníkovi další dotaz:
, Jestliže dostanete všechno, oč žádáte, udržíte potom Midway proti rozsáhlé vyloďovací akci?
„Ano, pane," zněla odpověď. '
Za čtrnáct dnů, současně s povýšením Simarda na námořního kapitána a Shannona na plukovníka, začal docházet slíbený válečný materiál a posily. Dne 25. května transportní loď St. Louis přivezla dvě setniny mužů nedávno zformovaného 2. speciálního praporu majora Evanse F. Carlsona a protiletadlovou baterii osmi 37mm děl. Na Carlsonovy vojáky pohlížela řada Nimitzových spolupracovníků se smíšenými pocity. Šlo o zvláštní jednotku, spíš experiment, kdy Carl-son při jejím výcviku uplatňoval zkušenosti z partyzánské války nabyté v Číně, kde dlouho působil jako americký poradce. I midwayští „starousedlíci" sledovali, mírně řečeno, s údivem jednotku do bronzova opálených divoce vyhlížejících vojáků, kteří za jízdy vyskákali z nákladních vozů, jež se v mracích zvířeného prachu přiřítily k vyhrazeným ubytovacím prostorům, přes ramena kulometné pásy nábojů, kapsy naplněné granáty a dlouhé, vražedné nože za opasky. Ani ti, kdo vůči Carlsonovým rangerům měli největší výhrady, jim ale nemohli upřít vysoké bojové kvality. Proto také Nimitz, když měl vybrat oddíly pro nejohroženější úsek, kde se dal předpokládat lítý boj s vyloďujícími se jednotkami nepřítele, sáhl bez váhání po části 2. speciálního praporu.
O den později, 26. května, připlula další loď se sedmi stíhačkami
350
wildcat, šestnácti střemhlavými bombardéry douglas, jimž velel major Lofton Henderson, pěti lehkými tanky a dalšími protiletadlovými děly. Spolu s letouny se na atol přemístilo 22 mladých pilotů, z nichž většina právě absolvovala pilotní školu.
Dne 29. května k několika průzkumným hydroplánům typu Catali-na, odpočívajícím na hladině laguny, přibylo dalších dvanáct, pod velením jednoho z

nejzkušenějších důstojníků námořního letectva fregatního kapitána Logana Ramseye, do té doby náčelníka štábu velitele průzkumného letectva Tichomořského loďstva kontradmirála Bellingera. Admirál svého náčelníka štábu uvolnil pro Midway jen proto, že právě leteckému průzkumu byl svěřen nesmírně důležitý úkol včasného zjištění přibližujícího se nepřítele, proto musel catali-nám, kterých nyní bylo na atolu celkem třicet, velet prvotřídní důstojník.
Tentýž den přilétly z Havaje čtyři armádní bombardéry B-26 (bojové jméno Marauder), upravené jako nosiče torpéd, s velitelem kapitánem Jamesem Collinsem. Dne 30. května se objevilo na obzoru dalších osm letadel přilétajících z havajské základny, tentokrát šlo o dálkové bombardéry, létající pevnosti B-17, a následujícího dne jich dorazilo ještě devět. Celé skupině velel podplukovník Walter C. Sweeney. Ve večerních hodinách připlulo z Pearl Harboru deset torpédových člunů vyčleněných z pobřežní ochrany Havajských ostrovů.
O den později přistála u atolu nákladní loď s třemi tisíci barely leteckého benzínu. Před devíti dny totiž otřásla celým Písečným ostrovem obrovská exploze a k nebi se vyvalil sloup dýmu ozařovaný šlehajícími plameny. Muži se chápali zbraní, rozbíhali se na bojová stanoviště, piloti spěchali k letadlům, všichni přesvědčeni, že nepřátelský útok započal. Zatím ještě nešlo o Japonce. Nešťastnou náhodou jeden z vojáků při zkoušce rozvodu elektřiny vyvolal zkrat a výsledkem byl výbuch 400 000 galonů leteckého benzínu. Polovina zásob atolu byla v několika sekundách zničena včetně přečerpávacích zařízeni, takže od té chvíle musely být navíc nádrže letounů plněny ručně z 55galonových barelů. Protože událost znamenala vážné ohroženi akceschopnosti všech letadel atolu, kapitán Simard stručně a věcně
L
351
informoval o neštěstí Nimitze a požádal o náhradu pohonných hmot. Admirál vyhověl okamžitě.
Do l. června bylo na Midwayi soustředěno na 120 bojových letounů (včetně 18 zastaralých střemhlavých bombardérů vindicator a 21 stejně archaických stíhaček typu Brewster Buffalo, jež patřily k původní výzbroji atolu) a 2886 vojáků. Podle Nimitzovy depeše kapitánu Simardovi a plukovníku Shan-j nonovi invazi bylo možno očekávat 4. června. Nikdo proto neměl ani] pomyšlení na odpočinek. Na pobřeží byly instalovány zátarasy a překážky z ostnatého drátu, hloubeny okopy, střelecká stanoviště a kryty, pokládány miny. Denně za rozbřesku vzlétaly průzkumné letouny a do setmění hlídkovaly nad vyhrazenými sektory mořských plání. Kapitán Simard a plukovník Shannon se spolu s důstojníky štábů-scházeli každý večer k poradám, hodnotili stav připravenosti a diskutovali o opatřeních, jež by bylo ještě možno provést ke zvýšení obranyschopnosti atolu.
Velitel Tichomořského loďstva admirál Nimitz svůj slib splnil do posledního písmene. Poskytl Midwayi veškerou pomoc, které byl schopen, i za cenu odčerpání vojsk a techniky ze samotné Havaje. Další už bylo v rukou 2886 vojáků a důstojníků chránících dva malé ostrůvky ztracené v nedohledných vodách oceánu. Přes všechnu pečlivou přípravu bylo ale všem zasvěceným jasné, že obránci Midwaye, i kdyby projevili sebevětší obětavost a odhodlání, nemohou japonským invazním silám čelit dlouho. Slovo plukovníka Sharinona dané Nimitzovi, že atol uhájí, jistě bylo míněno vážně, realita ale byla neúprosná. Omezená rozloha Písečného a Východního ostrova znemožnila větší soustředění zbraní a vojsk, navíc Japonci budou mít možnost nálety palubních letounů a palbou lodních děl způsobit obraně atolu těžké ztráty; teprve po této krvavé lázni nastoupí vybraných 5000 mužů invazních jednotek, zkušených a ostřílených veteránů čínského tažení. Midway může tedy klást odpor po jistou dobu, ale v konečné fázi závisí jeho osud pouze na tom, zda se Tichomořskému loďstvu podaří zastavit Jamamotovy hlavní síly a přinutit jek ústupu.
352
Dne 14. května vyhlásil admirál Nimitz po poradě s generálmajo-rem Delosem Emmonsem, velitelem pozemních vojsk umístěných na Havajských ostrovech, pro celé Tichomořské loďstvo stav protiinvazní pohotovosti. Následující den začal shromažďovat prořídlé síly. K dis-pizici měl pouze tři letadlové lodi, které se v tuto chvíli nacházely tisíce mil daleko v jižním Pacifiku. Šestnáctý operační svaz viceadmirála Halseye poté, co se zdárně zhostil svého poslání v souvislosti s Doolit-tlovým náletem na Tokio a vrátil se do Pearl Harboru, Nimitz urychleně odeslal do jižního Pacifiku přispět 17. operačnímu svazu kontrad-mirála Fletchera. Než ale dorazil, bitva v Korálovém moři skončila a Halsey obrátil s Enterprise a Hornetem zpět k Havaji.
Fletcherův svaz bez Lexingtonu, který odpočíval na dně Korálové-ho moře, se vzpamatovával v Tongatabu. Na poškozeném Yorktownu byly prováděny nejnutnější opravy. Dne 18. května Fletcher obdržel Nimitzův rozkaz o dvou slovech:

„Urychlete návrat!" Vyrazil okamžitě a v následujících dnech oba americké operační svazy, vzdálené od sebe stovky mil, mířily stejným směrem, na sever k Havajským ostrovům. Tyto dva svazy představovaly všechno, s čím mohl velitel Tichomořského loďstva počítat a co mohl postavit proti nastupujícímu Jamamotovi. Čtvrtá letadlová loď Tichomořského loďstva Saratoga se stále ještě nacházela na základně Saň Diego na západním pobřeží Spojených států, kde se dokončovaly její opravy. Až 1. června loď opustila základnu, a i když nejvyšší rychlostí plula s ochranným doprovodem k Havaji, dorazila tam přes všechnu snahu teprve 6. června, tedy 24 hodin poté, co midwayská bitva skončila.
Američané v této tíživé situaci požádali britskou admiralitu o zapůjčení jedné ze tří letadlových lodí, které v té době operovaly v Indickém oceánu a jejichž využitelnost byla zatím pochybná, neboť hlavní síly japonského loďstva, včetně letadlových lodí, se zdržovaly stovky mil odtud. Britové nicméně 19. května odpověděli, že žádnou z nich nemohou postrádat, a navíc že dle zjištění jejich rozvědky ani Aljašce, ani Havajským ostrovům žádné nebezpečí nehrozí. Jak vid-no, Londýn se v této pro Američany skutečně těžké chvíli nezachoval právě spojenecky a Nimitz žádnou britskou letadlovou loď nedostal.
353
Z informací, jež měl americký admirál k dispozici, bylo zřejmé, ž< Japonci současně s útokem na Midway hodlají napadnout i Aleuty Zpravodajská služba sice tvrdila, že akce proti Aleutám je jen japonskou lstí, jež má odlákat pozornost Tichomořského loďstva od Mid-waye, ale Nimitz v žádném případě nehodlal ponechat Aleuty jejich osudu, a tak odkrýt svůj severní bok, a to i za cenu, že oslabí i tak chabé síly, jež hodlá nasadit v bitvě o Midway. Dne 17. května rozhodl o vytvoření Severního tichomořského svazu, sestaveného z těžkých křižníků Indianapolis a Louisville, lehkých křižníků St. Louis, Nashville a Honolulu a deseti torpédoborců. Za velitele určil kon-tradmirála Roberta A. Theobalda. Nashville a pět torpédoborců se již, nacházely na Aleutách, zbytek svazu tvořily lodi vyčleněné ze sil zdržujících se ve středním Pacifiku, jež se okamžitě po Nimitzově rozhodnutí vydaly na sever. Dne 21. května již měl Theobald svoje lodi pohromadě v severních vodách.
Zatímco Nimitz čekal na návrat Halseye a Fletchera, události se řítily jako lavina a admirál a jeho štáb neměli ani chvíli odpočinku. Opět sehrálo rozhodující roli dešifrovací oddělení fregatního kapitána Rocheforta. Rochefort sám pracoval dvacet hodin denně, vzhledem ke své znalosti japonštiny osobně dešifroval nejdůležitější nepřátelské depeše a skládal jednu informaci k druhé, aby mohl vrchnímu veliteli poskytnout co nejpřesnější obraz japonských úmyslů. Nejtučnější ryba uvízla v jeho sítích 25. května. Odposlouchávací služba zachytila obsáhlou japonskou depeši. Při jejím luštění se začal na Ro-chefortově stole objevovat přehled o síle a složení Jamamotových sil '. určených pro midwayskou operaci, včetně jmen velitelů, kursů \ jednotlivých svazů a skupin, časových dispozic, prostě materiál, o je- ! hož získání se protivníkovi vždy jen sní a za který by každá rozvědka zaplatila jakoukoli cenu.
Práce na dlouhé depeši, kde záleželo na významu každého slova, a dokonce písmene, byla obtížná a pomalá. Rochefort se dostal zhruba do poloviny, když mu byl doručen Nimitzův příkaz, aby se k němu osobně dostavil v přesně stanovenou dobu. Fregatní kapitán,
354
plně zabrán do fascinující práce, přišel do admirálovy pracovny s půlhodinovým zpožděním. Obvykle zdvořilý vrchní velitel loďstva jej přijal chladně a s tvrdou výtkou. Jeho rozhořčení však vzalo za své ve chvíli, kdy mu fregatní kapitán předložil rozšifrovaný radiogram, jenž byl příčinou zdržení. O hodinu později Nimitz mohl odeslat na Midway depeši sdělující podstatný obsah japonského radiogramu i s velmi důležitou informací, kdy má dojít k útoku.
Stejná zpráva odešla i do Washingtonu, kde ale nebyla zdaleka tak oceněna jako na Nimitzově velitelství. Skeptičtí činitelé ministerstva námořních sil viděli v celé záležitosti japonskou lest. Namítali, že Tokio záměrně odesílá falešné depeše s cílem Američany zmást a zakrýt svůj skutečný úmysl – napadení Havaje, nebo dokonce západního pobřeží. Opatrnicky upozorňovali Nimitze, aby na takovou možnost nezapomínal a měl ji na paměti v rámci opatření, jež činí. Velitel Tichomořského loďstva ale už neměl na koho přenést odpovědnost; k jeho cti nutno říci, že před ní neuhýbal a nedal se odradit od svého přesvědčení, že Japonci míří k Midwayi. Naštěstí.
Třeba dodat, že Američanům, když se jim podařilo získat tento neocenitelný materiál odhalující nepřítelovy úmysly, osud nesmírně přál, stejně jako si na druhé straně s Japonci zahrál, neboť depeše, se kterou Rochefort vešel do Nimitzovy pracovny, byla poslední vysílaná v kódu, jejž američtí dešifranti znali. Hned nato, v souvislosti se zahájením midwayské operace, Japonci kód

změnili, a i když Roche-fortovo oddělení pracovalo na jeho rozluštění dnem i nocí, podařilo se jim to až za řadu týdnů. Kdyby ke změně došlo o dva dny dříve, události v Tichomoří mohly probíhat úplně jinak.
Krátce před polednem dne 26. května připlul do Pearl Harboru Halseyův 16. operační svaz. Viceadmirálova vlajková loď Enterprise, nejlepší z letadlových lodí Tichomořského loďstva, zakotvila u For-dova ostrova, Hornet opodál. Halsey již před několika dny onemocněl velmi bolestivou kožní chorobou, nemohl jíst, spát, byl na pokraji sil. Hlavní lékař loďstva jej okamžitě po přistání zapsal do seznamu nemocných a odeslal do nemocnice. Nejdravější z Nimitzových admi-
L
355

rálů, přestože sotva stál na nohou, se nechtěl smířit s upoutáním na lůžko a již za hodinu se ohlásil u Nimitze. Veliteli loďstva stačil jeden pohled, aby poznal, že admirálův stav vyžaduje okamžité léčení, proto mu nařídil vrátit se do nemocnice.
Bylo třeba rychle rozhodnout, kdo jej v čele svazu zastoupí. Nimi tz požádal Halseye o doporučení a ten bez váhání jmenoval kon-tradmirála Raymonda Spruance, který dosud velel skupině křižníků, jež tvořily součást 16. svazu. Tento muž byl pravým opakem energického a nervního Halseye. Šlo o klidného a rozváženého důstojníka, který se mnohdy netajil svými výhradami proti Halseyovým riskantním rozhodnutím, proto mnozí ve štábu loďstva byli překvapeni, že Halsey jako svého nástupce doporučuje právě jej. Nicméně Nimitz souhlasil, a jak se ukázalo, šlo o nejlepší volbu.
Neméně překvapen jmenováním do čela svazu v tuto kritickou dobu byl sám Spruance. Poté, co dorazil do Pearl Harboru, opustil Spruance svou vlajkovou loď – těžký křižník Northampton – a odebral se na Enterprise, aby si vyžádal rozkazy pro nejbližší dobu. Teprve na letadlové lodi se dozvěděl o Halseyově onemocnění, a tak jako ostatní vyšší důstojníky svazu jej nyní zajímalo, kdo viceadmirá-la vystřídá. Když se na loď dostavil Nimitzův pobočník a vyzval jej, aby se okamžitě odebral k veliteli loďstva, a současně mu sdělil, co je důvodem náhlého pozvání, Spruance nevěřil svým uším. Nimitz mu ale za chvíli oficiálně oznámil svoje rozhodnutí. Nebyl však čas na formality. Oba muži se proto neprodleně počali radit, jak nejlépe využít svých skromných sil ke zmaření japonského útoku. Výsledkem bylo rozhodnutí umístit letadlové lodi severovýchodně od Midwaye, vyčkat, jakou taktiku zvolí Japonci, a té se pružně přizpůsobit.
Byla i druhá možnost: nečekat, japonskému loďstvu vyplout vstříc a napadnout je, pravděpodobně západně od atolu. I toto řešení oba admirálové zvažovali, ale nakonec došli k závěru, že riziko by bylo příliš vysoké. Změní-li totiž Jamamoto na poslední chvíli své plány – což s naprostou jistotou nešlo vyloučit – a zamíří-li místo k Mid wayi k Oahu, americké síly jej minou, a zatímco budou bezúčelné proplouvat vodami západně od Midwaye, ničím neohrožovaní Japonci udeří a následky mohou být katastrofální.
356
Když Nimitz upřesňoval taktický postup svých sil v nadcházejícím střetnutí, počítal s použitím tří letadlových lodí. Situace s Enterprise a Hornetem byla jasná, měl je na dohled v pearlharborském kotvišti a mohl sledovat, jak je ve spěchu doplňována munice, pohonné hmoty a zásoby potravin, aby obě lodi byly v co nejkratší době připraveny k vyplutí. Velitel Hornetu kapitán Maře Mitscher měl být po návratu do Pearl Harboru povýšen do hodnosti kontradmirála a pověřen jinou velitelskou funkcí. I toto bylo odloženo. Mitscher prozatím zůstával i nadále na velitelském můstku letadlové lodi a jeho již určený nástupce kapitán Charles Perry Mason se měl nadcházející operace účastnit jen jako pozorovatel. Kdykoli Mason potkal starostmi zavaleného Mitschera, vždy si našel čas, aby jej s úsměvem upozornil: „Dávej* na ni pozor, víš, že je to moje loď!"
Otazník ale visel nad třetí letadlovou lodí, Yorktownem 17. operačního svazu admirála Fletchera. Z rádiových zpráv Nimitz již věděl, že Yorktown byl zasažen 400kg pumou, která prorazila letovou palubu, pronikla hluboko do nitra lodi, kde s obrovskou ničivou silou explodovala a způsobila požár. Podle popisu vzniklých škod by si oprava za normální situace vyžádala zhruba tři měsíce.
V odpoledních hodinách dne 27. května se poškozený Yorktown dovlekl do Pearl Harboru. Jeho unavená posádka neměla ani tušení, co loď podle Nimitzových plánů očekává, naopak námořníci věřili, že po 101 dnu na moři a poté, co prošli ohněm bitvy v Korálovém moři, si konečně odpočinou po dobu, co bude loď opravována, a mnozí z nich byli přesvědčeni, že k opravám Yorktown odpluje na západní pobřeží Spojených států, takže dostanou dovolenou k návštěvám rodin a k zotavení. Krátce poté, co loď vplula do zátoky a směřovala k suchému doku číslo l, poznali, zeje čeká něco úplně jiného.

Po celou předchozí noc pracovní čety připravovaly dok k přijetí velké letadlové lodi. Yorktown také nyní bez zdržování proplul branou doku, jež se uzavřela, a okamžitě započalo jeho odvodňování. Na palubu nastoupila skupina specialistů a spolu s nimi admirál Nimitz. Prohlídka ukázala, že poškození jsou velmi vážná. Kromě přímého zásahu byla loď poškozena i pumami, jež dopadly těsně vedle jejího
357
boku a na několika místech narušily ochranné pláty. Největší spoušť se ale nacházela hluboko v podpalubí, kde ničivý účinek japonské pumy rozerval přepážky, vyvrátil vodotěsné dveře, vytrhal poklopy^ zprohýbal ocelové konstrukce. Další poškození způsobil vzniklý požár. Původní odhad, že zacelení všech ran si vyžádá mnohatýdenní práce, nebyl přehnaný.
Nimitz po celou dobu prohlídky mlčel, procházel lodí, pozorně vše prohlížel, a když se skupinou odborníků vystoupil zpět na palubu, pravil tichým hlasem a s velmi vážnou tváří:
„Loď musíme dát do pořádku ve třech dnech."
Po těchto slovech se rozhostilo hrobové ticho, muži váhavě pohlíželi jeden na druhého. Nakonec korvetní kapitán Pfingstag, specialista na opravy lodních trupů, stejně tiše a stejně vážně odpověděl:
„Ano, pane."
Více než 1400 mužů se pustilo do práce. Svářeči, elektrikáři, lodní tesaři, mechanici spolu s opraváři z doků zaplavili loď. Od té chvíle neustával hřmot pneumatických kladiv a nad palubou se vznášely mraky kouře z acetylénových hořáků svářecích aparatur. Nebyl čas rýsovat plány, jeřáby vyzvedávaly ocelové pláty a traverzy, které byly okamžitě zasazovány na poškozená místa, muži v podpalubí pracovali téměř potmě, v kouři a žáru po dlouhé hodiny, na čerstvý vzduch vycházeli jen ke krátkým přestávkám a k občerstvení ve chvílích, kdy již padali únavou. Řada z nich vydržela za těchto neuvěřitelných podmínek pracovat s pár hodinami odpočinku celých 48 hodin. Jedna směna střídala druhou.
Zatímco Yorktown připomínal mraveniště, ve kterém podle dokonale organizovaného řádu vydávala ze sebe všechny síly sta a sta mužů, kteří věděli, jaká odpovědnost v těchto hodinách na nich spočívá, v blízkém Honolulu byla po dvě noci přerušována dodávka proudu v jedné čtvrti za druhou. Obyvatelé havajského hlavního města žehrající na elektrárnu a na poruchy, jež jim působily řadu nepříjemností, nevěděli, že výpadky proudu nejsou způsobovány poruchami, že příčina je úplně jiná. Velitelství základny se obrátilo na ředitele elektrárenské společnosti s naléhavou žádostí o mimořádné zesílení dodávky proudu, který byl v obrovském množství spotřebováván v su-
358
chém doku číslo l a na jehož zvýšeném příkonu závisel plynulý chod prací na Yorktownu. Ředitel vyhověl a elektřina získaná „porucha-jni" v Honolulu šla na základnu.
V 11.00 hodin dopoledne 29. května, dva dny poté, co ochromený Yorktown vplul do přístavu, byl suchý dok opět zaplaven. Zázrak se podařil. Letadlová loď se zase ocitla na hladině zátoky. Hlavní opravy byly sice skončeny, na palubě ale ještě stále zůstávalo několik set elektrikářů a mechaniků, kteří v největším možném tempu dokončovali práce.
V době, kdy na palubě a v podpalubí Yorktownu k smrti unavení muži vedli heroický boj s ubíhajícím časem,v ranních hodinách 28. května opustil základnu 16. operační svaz. Jako první vypluly torpé-doborce, následovaly dva tankery, potom křižníky a nakonec* Enterprise s Hornetem. Na můstku Enterprise stál admirál Spruance a dočítal poslední instrukci, kterou admirál Nimitz před několika minutami odeslal oběma velitelům svazů určených k zastavení nepřítele. Nimitz přikazoval:
„Při provádění úkolu stanoveného operačním plánem vrchního velitele číslo 29—42 budete vedeni zásadou kalkulovaného rizika, které je třeba rozumět tak, že se vyhnete ohrožení svých lodí útokem na silnějšího nepřítele, nebude-li existovat rozumný předpoklad, že výsledkem tohoto ohrožení bude způsobení podstatnější škody nepříteli."
Bylo nyní na Spruanceovi, aby splnil pokyn co nejlépe. Admirál věděl, že je postaven před obrovský úkol. Složil dokument, zastrčil jej do kapsy a s nehnutou tváří sledoval, jak v 11.59 Enterprise míjí ústí vjezdu do zátoky a nabírá kurs na severozápad k Midwayi.
V časných ranních hodinách dne 30. května přišel Nimitz na palubu Yorktownu znovu. Vysilující závod s časem byl vítězně dobojován, a admirál tak mohl japonskému náporu postavit do cesty třetí letadlovou loď. Nyní přišel popřát posádce hodně štěstí. V 9.00 se ozval temný hukot mohutných turbín a loď počala vyplouvat ze zátoky- V podpalubí stále ještě pracovaly poslední skupiny mechaniků a elektrikářů a loď již vyplouvala na širé moře, když sešplhávali do

motorového člunu, který jev poslední chvíli převážel na břeh. Udělat víc již nebylo v lidských silách.
359
Ze stožáru vlála vlajka kontradmirála Franka Jacka Fletchera. Flet-cher, služebně starší než Spruance, byl určen za velitele obou spojených svazů. Spruanceovi byla ale ponechána maximální velitelská samostatnost a třeba říci, že Fletcher v rozhodujících dnech střetnutí, to jest 4.—6. června, nikterak nezasahoval do rozhodování svého formálního podřízeného. Jak ukázal vývoj událostí, důvěra, kterou ve Spruance vložili Nimitz i Fletcher, byla oprávněná. Vrchní velení nad celou operací, včetně leteckých a pozemních sil na Midwayi, nad ponorkami a svazem admirála Theobalda, si ponechal Nimitz na svém velitelství na pearlharborské základně. I toto rozhodnutí bylo prozíravé a přispělo k americkému úspěchu. Zatímco Nimitz mohl pružně koordinovat úsilí všech sil po celou dobu operace*, jeho protivník Jamamoto, uzavřen masou oceli vlajkové lodi Jamato a nucen zachovávat rádiový klid, se tak stal divákem pasivně přihlížejícím bitvě, kterou měl vlastně řídit.
Grandiózní partie byla rozehrána. Nimitz podstupoval obrovské riziko, když prakticky všechny bojeschopné lodi Tichomořského loďstva, a zejména všechny tři letadlové lodi, nasadil proti Japoncům blížícím se k Midwayi. Kdyby se stalo a Japonci se dozvěděli o jejich přítomnosti dříve, než oni sami budou zpozorováni Fletcherem a Spruancem, zřejmě by došlo k nevyhnutelné katastrofě. Nagumo byl s to z palub svých čtyř letadlových lodí vrhnout proti nepříteli mohutné letecké síly, což by jistě udělal okamžitě a útok na Midway odložil až po vyřízení účtu s Enterprise, Yorktownem a Hornetem. A jak Nimitz pravil: ,,Tyto tři letadlové lodi jsou vše, co stojí mezi nepřítelem a pobřežím Spojených států."
Riziko ale bylo nutno přijmout a spolehnout na to, že Američané se dozvědí o pohybu Nagumova svazu včas a zaútočí jako první. Proto bylo místo setkání Spruance s Fletchere.m zvoleno v pozici 350 mil severovýchodně od Midwaye, mimo dosah průzkumných letounů blížícího se nepřítele. Bylo označeno kódovým názvem Point Luck, tedy ,,bod štěstí"; jak vidno, Nimitz si dobře uvědomoval, co v nadcházejícím střetnutí bude zapotřebí ze všeho nejvíc. Z midwayského atolu denně vzlétaly desítky průzkumných letounů, které pokrývaly oblast do vzdálenosti 700 mil ve směru předpokládaného přiblížení Japon-
360
ců s úkolem najít jejich loďstvo a informovat Midway, Pearl Harbor a především Fletcherovy lodi.
Jediné výhody, které měl na své straně Nimitz, představoval jednak samotný atol Midway, na jehož vzletových drahách stálo víc letounů, než mohla nést kterákoli letadlová loď, a navíc na rozdíl od ní byl nepotopitelný, a jednak radar. Na Midwayi byly urychleně vybudovány dvě radarové stanice a z Fletcherových lodí měly radiolokátory Enterprise, Yorktown, Hornet a několik křižníků. Japonci neměli radar vůbec.
Dne l. června Spruance dosáhl vytčené pozice — Point Luck. Den předtím doplnil pohonné hmoty z nádrží tankerů Cimarron a Platte a nyní 16. operační svaz tvořený Enterprise a Hornetem, jež nesly 54 stíhaček, 75 střemhlavých bombardérů a 29 torpédových letounů, dále 6. divizí křižníků kontradmirála Thomase O. Kinkaida s pěti těžkými křižníky New Orleans, Minneapolis, Vincennes, Northampton, Pensacola a jedním lehkým křižníkem Atlanta a dvěma divizemi tor-pédoborců o devíti lodích vyčkával, až dorazí 17. operační svaz. Fletcher s Yorktownem, na jehož letové palubě a v podpalubních hangárech bylo umístěno 25 stíhaček, 37 bombardérů a 13 torpédových letadel, dále s těžkými křižníky Portland a Astoria a s 2. divizí torpédoborců o pěti plavidlech plul nejvyšší rychlostí, aby dohnal zpoždění a co nejdříve se spojil se Spruancem. Prvního června i on doplnil pohonné hmoty z čekajících tankerů, jež se potom v doprovodu dvou torpédoborců vrátily do Pearl Harboru, a v odpoledních hodinách 2. června dosáhl Point Luck. Oba svazy, nad nimiž nyní Fletcher převzal taktické velení, se od té chvíle držely ve vzdálenosti, jež umožňovala vizuální kontakt, neboť vzhledem k naprosté nutnosti udržovat rádiový klid se jedinou možností komunikace staly signální lampy.
Admirál Spruance dal signalizovat všem lodím náležejícím k jeho svazu: „Očekáváme nepřátelský útok, jehož cílem bude obsazení Mid. Útočící nepřátelské síly mohou sestávat ze všech typů váleč-
361

ných plavidel včetně čtyř nebo pěti letadlových lodí. Jestliže přítomnost našich operačních svazů zůstane nepříteli utajena, můžeme provést překvapivé napadení nepřátelských letadlových lodí bočními útoky z pozice severovýchodně od Midwaye. Další operace budou založeny na výsledku těchto útoků, na škodách způsobených

nepříteli silami z Midwaye a na informacích o jeho pohybu. Úspěšné završení nadcházející operace bude mít pro naši zemi nesmírný význam. Jestliže budou v důsledku nepřátelských leteckých útoků naše letadlové lodi od sebe odloučeny, musí se snažit obnovit vizuální kontakt." Od tohoto okamžiku již žádný z námořníků či letců nebyl na pochybách, proč ten překotný spěch v posledních dnech, proč to rychlé odplutí z Pearl Harboru a přemístění k Midwayi. Bylo jasné, že je všechny očekávají těžké chvíle, které pro mnohé mohou být i těmi posledními. Přesto se nikde neobjevily známky malomyslnosti, naopak zejména palubní piloti dychtivě čekali na signál, jenž oznámí, že nepřítel byl spatřen a boj může započít. Zatím oba svazy zvolna křižovaly v určené oblasti v očekávání, kdy některá z Nimitzem vyslaných ponorek nebo průzkumný letoun objeví siluety Nagumových lodí.
V polovině měsíce května 1942 počal Jamamoto shromažďovat obrovskou námořní armádu určenou k provedení midwayské operace. Dne 15. května odplouvala z japonských ostrovů transportní a nákladní plavidla naložená výstrojí a jednotkami. Lodi směřovaly k ostrovu Saipan v Marianách, odkud měly v koordinaci s pohybem hlavních sil pokračovat k Midwayi.
Ještě dříve, již začátkem měsíce, vyplula ponorky. Dva velké podmořské čluny 1-121 a 1-123 o výtlaku 1400 tun, každý s nákladem 40 tun leteckého benzínu a 12 tun mazacích olejů, zamířily k Francouzským fregatním mělčinám s příkazem zásobit pohonnými hmotami skupinu velkých čtyřmotorových létacích člunů typu Kawaniši H8K1, Američany nazvaných Emily, jež měly za úkol provést letecký průzkum Pearl Harboru. Když obě ponorky pod velením fregatního kapitána Jasuy Fudžimoriho dorazily 26. května na místo, Fudžimori

vysunutým periskopem viděl, jak na hladině kotví americká zásobovací loď a opodál několik hydroplánů.
Přítomnost americké lodi a letadel znamenala vážné ohrožení důležité operace „K", jak znělo kódové označení akce, jejímž prostřednictvím měli Japonci získat nejčerstvější informace o situaci na základně Tichomořského loďstva těsně před nájezdem na Midway. Generálka uskutečněná v březnu proběhla uspokojivě. Tenkrát dva letouny Emily, startující z japonské základny na ostrově Kwajalein v Marshallově souostroví, doplnily u Francouzských fregatních měl-čin palivo z nádrží ponorky, pokračovaly nad Pearl Harbor a bez úhony se vrátily domů. Japonci ale nevěděli, že Američané znepokojení nečekaným náletem – i když nezpůsobil na Oahu žádnou škodu – podrobně probrali všechny eventuality, za kterých nepřítel vůbec mohl takovou akci podniknout, a došli k závěru, že letouny musely tankovat někde na klidném místě za pomoci ponorky, a jedním z míst, které padalo v úvahu, byly právě Francouzské fregatní mělči-ny. Aby předešel dalšímu podobně nemilému překvapení, nařídil Ni-mitz udržovat tam hlídkovou službu.
Po tři dny fregatní kapitán Fudžimori sledoval zátoku a čekal, až zásobovací loď odpluje. Když se tak nestalo, 29. května již musel jednat; toho dne v nočních hodinách měly Emily vzlétnout z Kwaja-leinu, za soumraku 30. května dorazit k Francouzským fregatním mělčinám a natankovat z čekajících ponorek. Fudžimori podal na základnu Kwajalein rádiem zprávu o situaci. Obratem obdržel odpověď, že se operace odkládá o 24 hodiny. Když i 30. večer se v zátoce nic nezměnilo, byl nucen odeslat další znepokojující depeši. O půlnoci zachytila radiostanice ponorky rozhodnutí velitele 11. letecké flotily viceadmirála Nišiza Cukahary: „Letouny nepřiletí, operace K se ruší."
Před vyplutím, hlavních Jamamotových sil opustila domácí vody kromě dvou ponorek směřujících k Francouzským fregatním mělčinám i další početná skupina podmořských člunů. Zpočátku hlídkova-ty v okolí Oahu, poté se přesunuly na severozápad a 3. června zaujaly

postavení ve stanovených pásmech mezi Pearl Harborem a Mid-wayem. Jamamoto a jeho spolupracovníci pevně věřili, že Tichomoř-ské loďstvo neopustí základnu dříve, než vejde ve známost, že Mid-way byl napaden, proto rozmístění ponorek až 3. června nemohlo podle jejich úvah znamenat žádné zpoždění; stále ještě budou na místě včas, aby mohly zaútočit na Nimitzovy lodi, které budou proplouvat jejich kordonem. Jak již bylo řečeno, Jamamotovi se zle nevyplatilo spoléhání, že nepřítel učiní právě to, co od něj očekával. Když japonské ponorky 3. června dorazily do určených sektorů, americké operační svazy je již měly daleko za zády. Japonci tak promarnili velkou příležitost, kdy ponorky mohly nepřátelské lodi napadnout a především mohly dát Jamamotovi zprávu o složení a pohybu amerických svazů. Svoje zpoždění zakrátko draze zaplatili.
Jako první z hladinových uskupení vyplul 25. května z přístavu Ominato na

severním cípu hlavního japonského ostrova Honšú úderný svaz letadlových lodí kontradmirála Kakuty, určený pro aleutskou fázi operace, konkrétně pro napadení americké základny Dutch Har-bor ua ostrově Unalaska. Letadlové lodi Rjúdžó a Džunjó spolu se dvěma těžkými křižníky a třemi torpédoborci se protáhly Cugarským průlivem, oddělujícím ostrovy Honšú a Hokkaidó, a zamířily do studených vod severního Pacifiku. O dva dny později zvedla v Ominatu kotvy invazní plavidla s jednotkami pověřenými obsazením Aleut-ských ostrovů Adak, Attu a Kiska, doprovázená krycí skupinou, jíž velel z paluby těžkého křižníku Naci velitel japonského 5. loďstva vi-ceadmirál Bóširó Hósógaja, jenž byl současně ustanoven vrchním velitelem celé aleutské operace.
Dne 25. května také pořádal Jamamoto na palubě obrněnce Jama-to kotvícího ve Vnitřním moři slavnostní banket pro velitele jednotlivý :h formací a pro štáb Spojeného loďstva. Admirál připíjel na zdar nadcházející operace ze šálků, jež mu osobně věnovalo Jeho císařské Veličenstvo Hirohito, tváře důstojníků zářily a bylo proneseno mnoho velkých slov. Nikdo nepochyboval, že je čeká slavné vítězství. Pouze tvář vrchního velitele zůstávala po celou dobu vážná, mnoho myšlenek mu probíhalo hlavou. Věděl, že činí nejdůležitější krok ve svém životě; jde do bitvy, ve které buď vše získá, nebo ztratí.
364
Teď už mohl jen spoléhat na obrovskou sílu představovanou Spojeným loďstvem a doufat, že štěstěna, která dosud byla japonským zbraním nanejvýš nakloněna, vytrvá.
Dne 26. května v odpoledních hodinách vylétla na stožár Akagi, vlajkové lodi admirála Naguma, signální vlajka nařizující připravit se k vyplutí. Těžké kotevní řetězy skřípěly, paluby se počaly otřásat hukotem rozbíhajících se strojů a 1. úderný svaz letadlových lodí se dával zvolna do pohybu. Jako první opouštěl kotviště lehký křižník Nagara v čele 11 torpédoborců, jež měly tvořit ochranné čelo svazu. Následovaly těžké křižníky Tone, Čikuma a bitevní lodi Haruna a Kirišima. Nakonec se objevily letadlové lodi Akagi, Kaga, Hirjú a Sórjú, páteř Jamamoto va loďstva. Jak mílely zakotvené bitevní lodi a křižníky, z palub se ozývaly nadšené výkřiky a provolávání slávy z tisíců hrdel. Lodi propluly průlivem Bungo z Vnitřního moře do vod Pacifiku, rytmus strojů se zrychlil a kontury domácích břehů brzy zmizely za horizontem. Sta a sta „nemocí z vítězství" nakažených námořníků je viděla naposledy.
O dva dny později opouštěl základnu hlavní svaz admirála Jama-mota a zabezpečovací skupina admirála Kondóa, určená k ochraně midwayských invazních jednotek, jež ve stejnou dobu vyplouvaly z ostrova Saipan, zatím chráněny těžkými křižníky admirála Kurity.
Jamamotovy lodi skýtaly vzrušující a neopakovatelnou podívanou. V čele 64 OOOtunováJamato, z jejíchž věží čněla hrozivá 456mm děla, za ní v linii následovalo šest dalších bitevních lodí. Po proplutí průlivem Bungo se kolem obrněnců rozmístil ochranný val torpédoborců a křižníku a k leteckému zajištění vzlétly letouny z palub doprovodných letadlových lodí Hóšó a Zuihó.
Při pohledu na tuto demonstraci námořní síly, která ve dnech 25. až 28. května opustila japonské základny, se nebylo možno podivovat pocitům neporazitelnosti a nadřazenosti, jež převládly nejen v myslích prostých námořníků a vojáků, ale i císařských generálů a admirálu. Co mohli Američané postavit proti 11 bitevním, 8 letadlovým lodím, 23 křižníkům, 65 torpédoborcům a desítkám dalších válečných plavidel? Na palubách Nagumových letadlových lodí čekalo na povel k útoku 261 letounů. Sto tisíc mužů včetně dvaceti admirálů se
365
podílelo na operaci a v čele stál Isoroku Jamamoto, se vší nesmírnou důvěrou celého Japonska, nemluvě už o loďstvu, které jej pokládalo téměř za boha. Další historické vítězství bylo na dosah ruky. Nepochyboval o něm ani císařský rozkaz číslo 94, kde mimo jiné stálo: „Zničíme nepřátelské loďstvo, jež se objeví v průběhu operace." Zakrátko se tedy Pacifik změní v japonské moře a tisíce mil amerického západního pobřeží budou vydány na milost a nemilost japonským zbraním.
První úderný svaz admirála Naguma plul prvních pět dnů za krásné slunné pohody, moře bylo klidné, letadlové lodi, obklopené ochranným doprovodem, směřovaly stále dál na východ splnit své poslání tak, jak od nich očekával císař a celé Japonsko. Několik set mil na jihovýchod od Naguma, daleko pomaleji, plula skupina třinácti invazních plavidel s oddíly určenými k obsazení Midwaye, doprovázená torpédoborci a lehkým křižníkem Džincu, z jehož stožáru vlála vlajka kontradmirála Raizóa Tanaky. Šest set mil za Nagumem plulo čtyřiatřicet lodí admirála Jamamota.
Na vrchního velitele dolehly starosti. Již od 29. května dostával z Tokia pravidelná hlášení o zachycované intenzívní rádiové korespondenci v oblasti

Havajských ostrovů a Aleut. Znamenalo to, že Ti-chomořské loďstvo je na moři? Nikdo nevěděl. Dne 30. května radiostanice Jamata zachytila vysílání americké ponorky, která se musela nalézat v blízkosti Tanakovy skupiny. Ponorka odesílala dlouhou depeši. Opět otázka – hlásila ponorka pohyb invazních jednotek směrem k Midwayi? Dne 31. května přišla zpráva z Tokia sdělující, že podle informací zpravodajské služby se americké letadlové lodi nacházejí v jižním Pacifiku. Později Tokio znovu potvrzovalo zvýšenou rádiovou korespondenci v oblasti Havaje, což svědčilo o přítomnosti hlavních sil Tichomořského loďstva.
Vrchní velitel měl za to, že je na místě informovat Naguma. Proti tomu se ale ostře postavil jeho operační důstojník kapitán Kurošima; trval na tom, že zachování rádiového klidu je důležitější než cokoli jiného, a navíc tvrdil, že Nagumova radiostanice musela zachytit tytéž
zprávy jako Jamato, tedy Nagumo už informován je. Nebyla to pravda Nagumův svaz byl o šest set mil dál od Tokia a kronffě toho nízké nástavby letadlových lodí snižovaly příjmovou výkonnost jejich radiostanic, takže Nagumo nemohl vzdálené signály zachytit vůbec. Nicméně Jamamoto se dal přesvědčit a depeše pro Naguma neodešly. Prvního června se počasí počalo náhle měnit, počáteční drobný déšť a mrholení vystřídala mlha, která nakonec zhoustla tak, že následující den viditelnost klesla prakticky na nulu. Tato změna počasí přišla v nejnevhodnější dobu, neboť právě nyní měl Nagumův svaz změnit kurs, ve kterém plul již po šest dnů, mělo dojít k obratu na jihovýchod. Nagumo, jeho štáb a zejména navigační důstojník fregatní kapitán Giširó Miura stáli před těžkým problémem. Dosud, vzhledem k dokonalé viditelnosti, byly všechny příkazy předávány z vlajkové lodi ostatním plavidlům vlajkovými či světelnými signály. Nyní tato možnost padla a provádět manévr v mlze bez koordinace znamenalo riziko srážky, což by v této chvíli bylo katastrofou, zvláště kdyby došlo k poškození letadlových lodí. Jestliže ale Nagumo použije rádia, může Američanům prozradit přítomnost svazu, což by bylo nemenším zlem. Po dlouhém a těžkém rozhodování Nagumo přijal návrh svého operačního důstojníka kapitána Oiši, aby byl z vlajkové lodi odeslán co nejkratší signál vysílačkou s nízkým výkonem, čímž se nebezpečí zachycení nepřítelem zmenší na minimum.
V jednu hodinu třicet minut byl odvysílán příkaz „Kurs 125". Dvacet šest lodí od té chvíle směřovalo přímo k Midwayi.
Stejná nepohoda, jaká zavládla ve středním Pacifiku, zachvátila i jeho severní část. Mlhy a sněhové vánice kolem Aleutských ostrovů ukrývaly před americkými hlídkovými letouny až do poslední chvíle skupinu admirála Kakuty, jeho dvě letadlové lodi Rjúdžó a Džunjó, dva těžké křižníky a doprovodné torpédoborce. Dne 3. června, tři hodiny po půlnoci, byl japonský admirál vzdálen 165 mil od ostrova Unalaska, na jehož severovýchodním cípu se nacházela americká námořní základna Dutch Harbor. Palubní letouny dostaly příkaz ke startu. V tu chvíli se ale dosavadní výhoda špatného počasí změnila
366
367
v nevýhodu. Japonští piloti bloudili v mlze a nízkých mracích a letadla, jež vzlétla z paluby Džunjóa, se po beznadějné snaze najít cíl nakonec vrátila. Devět bombardérů a tři stíhačky z druhé letadlové lodi Rjúždó prokázaly lepší navigační schopnosti.
Radiolokátor zásobovací lodi Gillis, zakotvené v Dutch Harboru, objevil přibližující se japonská letadla v 5 hodin 40 minut. I když byl okamžitě na celé základně vyhlášen protiletecký poplach a všechny lodi se urychleně snažily vyplout na volné moře, do skončení náletu se to nepodařilo žádné. Japonské letouny útočily bleskurychle a za*l několik minut již dopadaly pumy na nejdůležitější a předem vybrané^ objekty základny – rádiovou stanici, kasárna, skupinu ukotvených, hydroplánů, elektrárnu. Jedno z japonských letadel se zřítilo do moře zasaženo palbou pobřežních baterií, ostatním jedenácti se podařilo uniknout tak rychle, jak se objevila.
Při návratu jeden z pilotů zahlédl v blízkém Makušinově zálivu pět zakotvených torpédoborců a informoval o nich rádiem admirála Kakutu. V 9.00 hodin přikázal admirál start druhé útočné vlny s úkolem napadnout torpédoborce. Opět díky povětrnostním podmínkám přálo Američanům štěstí. Letouny torpédoborce nenašly a navíc při návratu se na japonské bombardéry zcela neočekávaně vrhly dvě americké stíhačky P-40, a než se Japonci vzpamatovali, dvě jejich letadla padala jako kámen a ztratila se v chuchvalcích mlhy válejících se nízko nad mořem. I dva další bombardéry byly zasaženy, do vlekly se sice na Džunjó, ale v takovém stavu, že krátce nato dal admirál příkaz k jejich svržení do moře.
Aby ulehčil svým letounům návrat, přiblížil se Kakuta k pobřeží až na 130 mil, ale hned poté, co dosedly, svaz obrátil na jihozápad a vzdaloval se od Unalasky. Než mohlo dojít k plánovanému japonskému vylodění na ostrovech Adak, Attu a

Kiska, obdržel v odpoledních hodinách 4. června vrchní velitel aleutské operace viceadmirál Hósógajajamamotův rozkaz přikazující okupaci ostrovů dočasně odložit. O několik hodin později dostal Hósógaja nový rozkaz provést operaci tak, jak určoval původní plán.
Ráno 7. června se vylodilo 1200 japonských vojáků na ostrově At-
368
tu a další oddíl obsadil téhož dne ostrov Kiska. V obou případech se japonská invazní vojska nesetkala s žádným odporem. Obsazení ostrova Adak Hósógaja neprovedl z obavy, že se nachází příliš blízko nově vybudované americké letecké základny na ostrově Umnak.
Výsledky aleutské operace, i když japonskou propagandou náležitě zveličené, se staly pro Tokio jen slabou útěchou ve srovnání s událostmi, k nimž došlo u atolu Midway.
Ve středu 3. června, jako každý den, s ranním rozbřeskem vzlétaly z Midwaye hydroplány catalina k pravidelným hlídkovým letům. Letoun pilotovaný praporčíkem Jackem Reidem se kolem deváté hodiny ranní nacházel ve vzdálenosti 700 mil od atolu západním směrem. Reid se blížil k hranici vyznačeného sektoru a za pár minut měl obrátit k návratu. Oceán hluboko dole byl pustý a prázdný, letoun řídil automatický pilot a Reid, pohodlně zabořen do sedadla, sledoval dalekohledem tmavou nekonečnou vodní pláň. Náhle zpozorněl, sevřel dalekohled a znovu se podíval na horizont na pravé straně. Viděl drobné siluety lodí, směřujících na východ. Podal dalekohled druhému pilotovi praporčíku Hardemanovi, ukázal napravo a pravil: „Vidíš totéž co já?"
„Hrome, to víš, že vidím!" zněla vzrušená odpověď. Reid našel invazní skupinu kontradmirála Raizóa Tanaky. Bylo 9 hodin 25 minut a o několik vteřin později palubní vysílačka hydroplánů vyslala do éteru informaci o dvou slovech: „Hlavní svaz."
Není divu, že se praporčík Reid v prvním rozrušení vyvolaném objevením dlouho očekávaného japonského loďstva zmýlil a považoval Tanakovu skupinu za Jamamotův svaz. Dvacet sedm lodí skupiny tvořilo dostatečně početné uskupení a ze vzdálenosti 30 mil a z velké výsky nemohl praporčík ještě rozeznat všechny podrobnosti. „Upřesněte!" přišel obratem příkaz z Midwaye. Po dvě hodiny catalina sledovala nepřítele, využívala úkrytu v mracích, kroužila nad japonskými loďmi, vysílala údaje o jejich rychlosti, kursu, vzdálenosti a počtu plavidel. V 11 hodin dostala pokyn k návratu.
369
Dole na mořské hladině jako první zpozoroval nepřátelský letoun jeden z doprovodných torpédoborců a vypálil kouřový granát. Admirál Tanaka na lehkém křižníku Džincu, upozorněn svými důstojníky, vyšel na můstek, a když pohlédl k obloze, viděl nalevo vysoko v mracích nepřátelské průzkumné letadlo.
Kapitán Simard, velitel sil soustředěných na Midwayi, stál nyní '•• před problémem. Nimitzův rozkaz hovořil o nutnosti napadnout především nepřátelské letadlové lodi a Reid, když hlásil přítomnost velkých plavidel v objevené japonské skupině, o letadlových lodích nehovořil. Krátce před 11. hodinou obdržel Simard hlášení dalších tří průzkumných letounů, které též zpozorovaly svazy japonských plavidel jihozápadně od Midwaye, ale ani od nich neslyšel nic o Nagumo-vých letadlových lodích. Po delším váhání rozhodl, že vyšle bombar-déry bez ohledu na to, že o letadlových lodích zatím neví.
Ve 12 hodin 30 minut se ze vzletové dráhy na Východním ostrově odlepilo devět letounů B-17, vedených podplukovníkem Sweeneym, s rozkazem napadnout skupinu nepřátelských lodí objevenou prapor-číkem Reidem, neboť se jevila jako nejpočetnější. Každý letoun nesl čtyři 300kg pumy, což znamenalo pouze poloviční vytížení kapacity pumovnic. Zátěž, kterou by představovala druhá polovina pum, nahrazovaly přídavné palivové nádrže, bez nichž by se těžké bombardéry ze vzdálenosti 700 mil vůbec nemohly vrátit zpět na Midway.
Ve 4 hodiny 24 minuty odpoledne Sweeney zahlédl bílé zpěněné stopy lodních šroubů sedmadvaceti japonských lodí. Devět bombar-dérů opsalo ve výši 4000 metrů velký oblouk; Sweeneyho úmyslem bylo napadnout Japonce ze směru, kde by jeho piloti měli slunce v zádech, a tím by nepříteli ztížili jak zpozorování blížících se letadel, tak vedení protiletadlové palby. Záměr vyšel dokonale; hlídky na japonských lodích zahlédly bombardéry klesající v útočné formaci až několik minut před dopadem první pumy. Než Japonci mohli zahájit účinnou palbu, útok skončil a olivové B-17 se rychle vzdalovaly na sever a brzy zmizely za obzorem.
Na velitelský můstek Džincu přicházela hlášení o následcích nále-
370
tu a admirál Tanaka si ulehčené oddechl, když i poslední z nich sdělovalo, že ani jedna nepřátelská puma nenašla cíl. Jinak se. ale situace jevila Sweeneyho

pilotům. Ti informovali základnu, že napadli svaz, v němž plují i bitevní lodi a těžké křižníky, a zasáhli nejméně dvě lodi, z nich jednu bitevní. Vůbec nešlo o úmyslné zkreslování výsledku akce, nepřesnost hlášení způsobila nezkušenost osádek armádních bombardérů, které se poprvé ocitly v bojové akci. Jednak nebyly s to správně rozpoznávat typy lodí a jednak napětí provázející nálet a nedostatek času k ověření úspěšnosti zásahů vedly k tomu, že kouř z komínů lodí a u ústí děl považovaly za požáry. Vodní gejzíry zahalující plavidla po dopadech pum na hladinu zmatek ještě zvýšily.
Návrat na Midway byl pro bombardéry snad ještě riskantnější než japonská protiletadlová palba. Letouny se vracely již za hluboké tmy a najít za noci malý atol v nesmírné rozloze oceánu není nic snadného pro zkušené navigátory, natož pro muže, kteří byli povoláni k letectvu před pár měsíci, prošli rychlými kursy a nyní seděli v kabinách velkých bombardérů. To si nakonec uvědomil i kapitán Simard a dal na přistávací dráze Východního ostrova rozsvítit naváděcí světla. Přesto až za dlouhou dobu se na obloze ozvaly motory prvního letounu, a když dosedl poslední z nich, pilot prohlásil, že nemá v nádržích ani tolik benzínu, aby mohl naplnit zapalovač. Nepřeháněl.
Ještě dříve, než se vrátily B-17, v 9 hodin 30 minut večer vzlétla k útoku na japonské lodi další čtyři letadla, tentokrát oboj živelné ca-taliny, z nichž každá nesla pod pravým křídlem letecké torpédo. Tyto letouny'přistály na Midwayi teprve ve čtyři hodiny odpoledne po de-vitihodinovém letu z Pearl Harboru. Jejich piloti, kteří po únavném letu předpokládali, zeje čeká odpočinek a vydatná večeře, 4ke svému údivu zjistili, že hned po přistání přijížděly tahače s torpédy a oni sami se měli okamžitě dostavit k instruktáži, kde jiní budou sděleny podobnosti nového úkolu. Instruktáž byla stručná a jasná, obsahovala pouze základní údaje o cíli a jeho pozici, kursu, rychlosti a o spojení. Letku měl vést poručík Richards z midwayské posádky, jenž zaujal místo v letounu podporučíka Hibberda. Gataliny, které torpédem zatížená pravá strana vychylovala z rovnováhy, se těžce zvedaly k tmavé obloze a po dosažení výšky 1000 metrů nabraly kurs na jihozápad.
371
V jednu hodinu dvacet minut po půlnoci dne 4. června radar, jímž byl Hibberdův letoun vybaven, zaznamenal na vodní hladině skupinu plavidel. Richards dal pokyn k mírnému obratu doleva a po pár minutách se již v měsíčním světle vynořily dvě linie lodí chráněné po stranách torpédoborci. Cataliny počaly sestupovat, hladina se rychle přibližovala. Japonské lodi stále ještě nic netušily. Vedoucí letoun nyní klouzal patnáct metrů nad vodou. Hibberd si vybral za cíl velkou loď na konci linie a ze vzdálenosti 700 metrů uvolnil torpédo. V témž okamžiku catalinu prudce zvedl a přelétal nad temnou lodí, ze které teprve nyní zapráskalo několik výstřelů. Za zádí mizející ca-taliny se ozvala exploze a vyšlehl žlutý plamen. Zásah. Zbývající tři cataliny již nalétaly za prudké protiletadlové palby, nepřítel se konečně vzpamatoval. Střely rychlopalných kanónů a velkorážních kulometů bubnovaly na trupy letadel – u jedné cataliny po návratu mechanici napočítali 58 zásahů – ale všechna unikla do tmy a bezpečí. Japonci noční napadení vůbec nečekali, proto se tak pozdě vzchopili k obraně. Nevěděli, že americká letadla jsou vybavena radarem, jenž jim umožnil nalézt lodi i ve tmě, což by jinak vůbec nebylo možné. Zasaženou lodí byl tanker Akebono Maru; torpédo se zabořilo do přídě, výbuch usmrtil 13 námořníků a 11 zranil. Ostatní plavidla vyvázla bez xihony. Admirál Tanaka měl obavu, zda zasažená loď bude schopna pokračovat v plavbě, ale zakrátko dostal zprávu od jejího velitele, že může plout rychlostí 12 až 14 uzlů, což stačilo k tomu, aby mohla držet krok s ostatními. Konvoj pokračoval dál k Midwayi.
Radiostanice na Yorktownu též zachytila hlášení praporčíka Reida l o nalezení nepřátelského hlavního svazu. Zpráva byla okamžitě před-' ložena admirálu Fletcherovi, ale pilotův odhad se mu nezdál správ-; ný. Fletcher vycházel z informací, jež obdržel od Nimitze, a ty vylučovaly, že by se Jamamotův svaz mohl k Midwayi přibližovat ze směru, jejž udávala průzkumná catalina. Protože Fletcherovy lodi musely striktně zachovávat rádiový klid, nemohl admirál žádat zpřesnění, nicméně po pečlivém srovnám všech údajů, jež měl k dispozici,
372
mapa
dospěl k přesvědčení, že se pilot musel zmýlit a že zahlédl nepřátelskou invazní skupinu, a nikoli Jamamotovy bitevní nebo Nagumovy letadlové lodi. Správně také předpokládal, že Nagumo bude k Mid-wayi připlouvat od severozápadu a za rozbřesku 4. června již bude natolik blízko atolu, že zřejmě dojde k prvnímu náletu jeho palubních letounů. Proto večer 3. června Fletcher a Spruance obrátili na jihozápad ve snaze dosáhnout v ranních hodinách pozice přibližně dvě stě mil severně od Midwaye, což jim umožní Naguma napadnout, jakmile dostanou

přesnou zprávu o jeho pohybu. Fletcherovy úvahy byly naprosto správné, a tak v noci z 3. na 4. června se obě skupiny | letadlových lodí k sobě přibližovaly, každá rychlostí 25 uzlů, přičemž Japonci ještě neměli o přítomnosti nepřítele nejmenší tušení.
Nagumo v ranních hodinách 3. června dosáhl vzdálenosti 700 mil od Midwaye. V šest hodin ráno zanechal vzadu pět tankerů, které doposud pluly s jeho úderným svazem. Zvýšil rychlost na 24 uzly a držel stále kurs přímo k Midwayi. Touto rychlostí plul svaz po celý den a kolem půlnoci se již nacházel necelých 340 mil od atolu. Krátce po. čtvrté hodině ranní dne 4. června 1942 začaly na čtyřech letadlových lodích přípravy ke startu první vlny letounů určených k napadení Midwaye. Počasí Japoncům zatím přálo. V posledních dnech pluli převážně pod příkrovem nízkých mraků v téměř nepřetržitých dešťových přeháňkách a pásmech mlhy, což všechno pomáhalo skrýt lodi před slídivými zraky nepřátelského leteckého průzkumu. Nyní, když se blížila chvíle útoku a palubní letouny potřebovaly dobrou viditelnost k přesné navigaci, se začala situace měnit. Mraky se trhaly, vítr je odháněl na sever a mlha se ztratila úplně.
Ve 4 hodiny 30 minut dal Nagumo rozkaz ke startu. Na všech letadlových lodích zahřměly motory a letoví důstojníci dávali zelenými signálními lampami pilotům pokyny ke startu. První se rozjely po letových palubách stíhačky zero, nabraly výšku a kroužily nad loďmi, dokud nebyly ve vzduchu všechny letouny. Ve 4 hodiny 45 minut opustil palubu Hirjú poslední. Silný letecký svaz, který měl za dvě hodiny přinést zkázu midwayskému atolu, tvořilo 36 střemhlavých bornbardérů kate z Akagi a Kagy, 36 výškových bombardérů z Hirjú a Sórjú a 36 stíhaček, po devíti z každé lodi. Svaz zamířil na jihovýchod a brzy zmizel mávajícím námořníkům z očí. Za velitele první útočné vlny byl vybrán místo fregatního kapitána Fučidy, který náhle onemocněl zánětem slepého střeva, zkušený pilot, expert na torpédové letouny poručík Džóiči Tomonaga, letecký důstojník z Hirjú.
Po startu zavládl na palubách letadlových lodí na chvíli klid. Fre-gatní kapitán Micuo Fučida, který se před patnácti minutami dobel-hal na můstek Akagi, aby se alespoň podíval na start vzdušné formace odlétající bez něj a popřál pilotům hodně štěstí, se vrátil na lůžko. Admirál Nagumo pomalými unavenými kroky přecházel po můstku. Uléhající Fučida se v myšlenkách zaobíral právě tímto mužem, kterému byla v midwayské operaci svěřena nejdůležitější role. Zdálo se mu, že Nagumo ztratil rozhodnost a energii, že již nemá vlastnosti, díky kterým byl po dlouhá léta považován za jednoho z předních japonských námořních velitelů. Fučida jej znal od roku 1933, tenkrát Nagumo jednal úplně jinak a I Fučida tehdy patřil mezi jeho obdivovatele. V roce 1941 byl odvelen na Nagumovu vlajkovou loď a mohl tedy admirála sledovat denně z bezprostřední blízkosti. Svoje pocity vyjádřil Fučida v knize, kterou napsal po válce pod názvem Midway, bitva, jež zahubila Japonsko, takto:
„ . . .Nagumo se změnil a já jsem cítil zklamání nad jeho zřejmým konzervatismem a pasivitou . . . Zůstával stejně laskavý a pozorný jako vždy, ale zdálo se mi, že jej opustil jeho kdysi mocný bojový zápal, a tím zanikla i jeho velikost vynikajícího velitelé. Místo toho nastoupila průměrnost a náhle jsem si uvědomil i jeho stáří."
Ať se již Nagumo cítil jakkoli a obrovská odpovědnost, jež spočívala na jeho bedrech, jej tížila sebevíc, velel údernému svazu, páteři japonského loďstva, a musel jednat: vývoj událostí to vyžadoval. Třeba říci, ze v tuto chvíli prokazoval opatrnost a rozvážnost, jež byly zcela na místě. Přestože nevěřil, že by se někde poblíž mohly nacházet americké letadlové lodi, zcela tuto možnost nevyloučil a učinil také potřebná zajišťovací opatření. K útoku na atol vyslal pouze polovinu palubních letounů a druhou, s nejlepšími a nejzkušenějšími piloty, ponechal v záloze pro případ – i když podle něj vysoce neprav-
374
375
děpodobný – že by bylo nutno zasáhnout proti Nimitzovým lodím. Dal také krátce po startu Tomonagových letadel rozkaz, aby se při pravila druhá vlna, prakticky stejný počet letadel, ale zcela odlišně vyzbrojených: střemhlavé bombardéry měly nést průbojné pumy a výškové bombardéry torpéda, oboje bylo tentokrát určeno nikoli proti pozemním cílům jako u Tomonagových letadel, ale proti námořním cílům.
Třetím opatřením bylo vyslání průzkumných letounů. Sedm jich mělo vzlétnout s úkolem prozkoumat oblast jihovýchodně od úderného svazu do vzdálenosti tři sta mil. Měly odstartovat současně s letouny Tomonagovy vlny ve 4 hodiny 30 minut, ale učinilo tak pouze' pět z nich. V určenou dobu opustil jeden palubu Akagi, druhý Kagy, třetí byl vymrštěn katapultem z bitevní lodi Haruna, dva z těžkého křižníku Čikuma. Zbývající dva z křižníku Tone se opozdily o třicet minut

vzhledem k závadě na katapultovacím zařízení. Jeden z letou-: nu Čikumy se po dvou hodinách vrátil pro poruchu motoru.
Ještě předtím, než 108 Tomonagových letounů opustilo paluby; Nagumových letadlových lodí, ze vzletových drah na Midwayi odstartovaly cataliny k pravidelným hlídkovým letům. Téměř po hodi-; ně letu stále neobjevily žádnou stopu po nepříteli, letadla prolétala protrhávajícími se valy mraků a osádky s dalekohledy u očí prozkoumávaly širou vodní pláň.
Oba americké operační svazy v noci ze 3. na 4. června dorazily do oblasti severně od Midwaye a Fletcher se Spruancem stejně jako všichni muži, kteří drželi na palubách lodí služby, nemohli dočkat rána. Ve všech tvářích bylo vepsáno napětí; blížila se hodina, kdy mělo dojít k rozhodnutí, jež zásadně ovlivní další vývoj událostí v celém tichomoř-ském prostoru. V případě japonského úspěchu se Spojené státy ocitnou v nebezpečí, jakému ještě necelily po celou svou dosavadní historii.
. Před rozedněním dal Fletcher příkaz ke startu průzkumných letounů. Z paluby Yorktownu, plujícího zvolna na jihozápad, deset mil za Enterprise a Hornetem, vzlétlo deset bombardérů SBD; měly pátrat po nepřátelských plavidlech do vzdálenosti 100 mil od mateřské lodi.
376
"í!
rat
Prezident F. D. Roosevelt před Kongresem 8. prosince 1941
Vítězní japonští vojáci na Bataanu na jaře roku 1942
lehký křiž- f,Ji ý křižník

Britská bitevní loď Prince of Wales (délka 227 m, šířka 31,5 m, posádka 1612 mužů) Britský bitevní křižník Repulse (délka 242 m, šířka 27,5 m, posádka 1309 mužů)
Kontradmirál Frank Jack Flet-cher
Americká letadlová loď Lexing-ton >
Lexington hořící v Korálovém moři, poblíž torpédoborec Morris >
Japonská letadlová loď Šóhó zasažená pumami amerických střemhlavých bombardérů za bitvy v Korálovém moři

« 1*9 '
Posádka opouští ochromený Lexington
Exploze leteckých torpéd uskladněných na palubě Lexingtonu
Podplukovník James H. Doolittle (vlevo) a velitel Kornetu kapitán Marc^A-Mitscher spolu s osádkami bombardérů B-25 během plavby k japonským břehům >
Střední bombardér B-25 >
r^s- ",;c '-»,» <- '
Midwayský atol
< Doolittlovy bom-bardéry na palubě Hornetu
< První letoun Doolittlovy skupiny opouští Hornet 18. dubna 1942
Kontradmirál Ray-mond A. Spruance
Admirál Chester W. Nimitz
Enterprise, vlajková loď kontradmirála Spruance Letadlová loď Hornet u Midwaye
Létací člun typu Catalina
aPonské lodi plující na severovýchod k Midwayi zpozorované 3. června 1942 osádkou jedné z průzkumných catalin
Požár na palubě Yorktownu po náletu japonských bombardérů
Americké střemhlavé bombardéry útočí na japonské těžké křižníky Mogami a Mikuma
< Letadlová loď Akagi uniká pumám létajících pevností B-17 startujících 2 midwayského letiště
< Střemhlavý bombardér typu Dauntless
Mikuma krátce před potopením Hořící Mogami
Na všech třech amerických letadlových lodích vládlo stejné napjaté očekávání, jež zasahovalo všechny bez výjimky, od admirálů po osádky palubních letadel a prosté námořníky. Zejména letci cítili, že brzy přijde jejich chvíle. Piloti přicházeli k časné snídani, potom se shromažďovali v operačních kajutách, kde probírali všechny možné varianty nadcházejícího střetnutí, někteří psali dopisy, jiní, plně ustrojeni, ještě na chvíli usínali v křeslech. Minuty se pomalu vlekly v očekávání první zprávy o nepříteli, především jeho letadlových lodích. Všechno totiž záviselo na tom, zda se Fletcher dozví o Nagumo-vi dřív než Nagumo o něm. Americký admirál musel udeřit první a ochromit nepřátelský úderný svaz na samém počátku, jinak bylo vše ztraceno. I kdyby ztráty byly vyrovnané, znamenalo by to Flet-cherovu prohru. Japonci byli silnější, měli rezervy, kdežto Američané

vyslali vše, co jim zbývalo.
V 5 hodin 30 minut se catalina pilotovaná poručíkem Howardem Adym z midwayské posádky vynořila ze stěny nízkých mraků a před poručíkem se otevřel výhled na tmavozelenou vodní plochu, dvacet mil na sever přerušenou dvěma světlými, zpěněnými stopami. Ady naklonil letoun a přitiskl k očím dalekohled. Nebylo pochyb, dole plul silný svaz nepřátelských lodí včetně několika letadlových. Okamžitě zapnul vysílačku a hlásil: „Nepřátelské letadlové lodi!"
Radiostanice Fletcherových plavidel naladěné na frekvenci Mid-waye signál zachytily a o minutu později jej již předával radista admirálovi. Dlouhé čekání skončilo a Fletcherovou myslí se počala honit jedna otázka za druhou. Kolik je japonských letadlových lodí? Jaká je jejich pozice? Jakým kursem a rychlostí plují? Než bylo možno cokoli podniknout, došla další, neméně závažná zpráva. Několik desítek mil od Adyho hlídkovala druhá catalina poručíka vVilliama Chase. V 5 hodin 40 minut Chase zahlédl mohutnou formaci letadel směřujících k Midwayi. Stejně jako před několika minutami Ady také Chase bleskurychle odeslal zprávu: „Velké množství letadel směřuje k Midwayi. Směr 320, vzdálenost 150." Depeše měla být dle vsech pravidel vysílána v kódu, poručík však nebral ohled na předpis,
377
vyslal ji v otevřené řeči tak rychle, jak jen mohl. Nutno říci, že mu tol nikdo neměl později za zlé, každá vteřina byla důležitá. I tato zpráva1 byla zachycena jak na Midwayi, tak na Fletcherových a Spruanceo-l vých lodích. Pro oba admirály nyní zůstávalo otázkou prvořadé dů1e-1 žitosti, jak rychle oba piloti dodají podrobnosti, jež by umožnilyl neprodlený útok na Nagumův svaz; že se jedná právě o něj, o toml neměl nikdo nejmenší pochybnosti.
Poručík Ady samozřejmě věděl, co se od něj očekává, ale v danéi okamžiku měl starostí nad hlavu. Jeho letoun neušel pozornosti hlídky na těžkém křižníku Tone a hned vzápětí následovala vražední palba protiletadlových kanónů a současně se počalo na jeho úrovei s vyjícími motory šplhat několik stíhaček zero v horečné snaze catali-| nu sestřelit dřív, než podá na Midway zprávu o blízkosti japonskýd lodí. Že by byl i další příjemce zprávy, americké letadlové lodi, o toi zatím neměli Japonci potuchy. Mraky, které dosud japonské loďstvc úspěšně skrývaly, tentokrát zachránily catalinu. Ady v nich zmizel dělostřelcům na lodích i pronásledujícím stíhačkám, Nagumův svž velkým obloukem obletí, vynořil se na protilehlé straně, a teprve ny-l ní mohl odvysílat další informace, na které Fletcher netrpělivě čekalJ
Protože Nagumovy letadlové lodi byly od sebe značně vzdáleny, Ady zpozoroval pouze dvě z nich a v tomto smyslu také odeslal zprávy: „Dvě letadlové lodi a bitevní lodi, směr 320 stupňů." „Vzdálenost^ 180." „Kurs 135 stupňů, rychlost 25." Tak odcházely v rychlém sledu Adyho životně důležité informace a na palubě Yorktownu je navigační důstojníci zakreslovali do mapy západního Pacifiku.
Admirál Fletcher nemohl ztrácet ani minutu. Protože sám musel vyčkat návratu deseti průzkumných bombardérů, pouhé čtyři minuty poté, co obdržel poslední ze série zpráv, v 6 hodin 7 minut nařídil Spruanceovi:
„Pokračujte na jihozápad a zaútočte na zpozorované nepřátelské letadlové lodi, jakmile bude jejich pozice potvrzena. Budu vás následovat po přistání průzkumných letadel."
To byl příkaz, na který Spruance čekal. Jeho 16. operační svaz zvýšil rychlost na 25 uzlů a na všech lodích se rozezněly poplašné klaksony, stovky mužů spěchaly na bojová stanoviště, piloti k letadlům. Velitel Enterprise kapitán George D. Murray již před několika dny
378
spolu s velitelem palubních letounů korvetním kapitánem Clarencem VV. McCluskym vypracoval plán leteckého útoku, takže nyní se události-odvíjely s přesností hodinového stroje. Podle plánu mělo proti nepříteli vzlétnout 33 bombardérů, z nichž 15 neslo jednu půltuno-vou pumu, dvanáct bylo vybaveno jednou 250kg pumou a dvěma pa-desátikilovými, zbývajících šest neslo po jedné 250kg pumě.
Bombar-déry měly být rozděleny do dvou skupin, jedné bude velet poručík Richard H. Best, druhé poručík Wilmer E. Gallaher. Druhou útočnou vlnu mělo tvořit 14 torpédových letounů s velitelem korvetním kapitánem Eugenem E. Lindseyem. Stíhací ochranu mělo poskytnout 10 stíhaček pod velením poručíka Jamese S. Graye. Zbývajících 36 palubních stíhaček zůstávalo k ochraně lodi, byly rozděleny do dvou střídajících se směn.
Stejně připraven byl i plán letounů Hornetu, kde 35 bombardérů tvořilo dvě skupiny s veliteli korvetními kapitány Robertem R. John-sonem a Walterem F. Rodeem, druhou vlnu mělo tvořit 15 torpédových letounů pod vedením korvetního kapitána Johna C. Waldrona a leteckou ochranu měla zajišťovat skupina 10 stíhaček korvetního kapitána Samuela G. Mitchella.

Na obou lodích se nyní piloti shromáždili k poslední předletové instruktáži. Všichni by nejraději vyrazili okamžitě, ale admirál Spruance nepovolil. Chtěl zkrátit vzdálenost od nepřítele na 100 mil, aby tak letadla měla dostatek paliva k návratu, a při propočtu kursů a rychlostí svého svazu a Japonců předpokládal, že kolem deváté hodiny dosáhne nejvhodnější pozice.
Kolem 4 hodin 30 minut ráno 4. června, bezprostředně po startu Průzkumných catalin, jež se vydaly hledat Nagumovy letadlové lodi, vzlétlo z Midwaye šestnáct létajících pevností B-17 podplukovníka Waltera G. Sweeneye s úkolem znovu napadnout Tanakův invazní svaz,Jenž byl v té době jediným uskupením nepřátelských plavidel, jehož pozice byla známa.
O hodinu později radiostanice atolu obdržela hlášení poručíka dyho o Nagumových letadlových lodích a za pár minut došlo na
379
atol hlášení poručíka Chase o blížící se vlně nepřátelských letadel
Na Písečném i Východním ostrově se rozezněly sirény, obránci se chápali přilb a zbraní a spěchali na svá místa na určených stanovištích. V 5 hodin 53 minuty hlásila obsluha radiolokátoru: „Velké množství letadel ve směru 310 stupňů, vzdálenost 93."
Kapitán Simard nyní musel jednat bleskurychle. Jako první odešel rozkaz průzkumným catalinám, aby se nevracely na Midway, ale v případě vyčerpání pohonných hmot přistály v zátoce Francouzských fregatních mělčin. Druhá rádiová depeše nařizovala podplu-kovníku Sweeneymu místo Tanakových transportních lodí napadnout Nagumův svaz. Po odletu catalin a létajících pevností zůstávalo na vzletových drahách atolu téměř 70 letadel, která nesměla být v žádném případě zaskočena nepřátelským náletem na zemi, kde by se stala zcela bezmocnými cíli.
V 6.00 hodin, rychle za sebou, opouštělo betonové dráhy 26 stíhaček námořní pěchoty rozdělených do dvou skupin. Jedné velel major Floyd B. Par ks, a ta zamířila nejkratším směrem vstříc přibližujícímu se nepříteli. Druhá skupina vedená majorem Kirkem Armisteadem se odklonila víc na západ pro případ, kdyby Japonci zaútočili částí svých letadel z tohoto směru. Jakmile se ale Parks dostal do bojového kontaktu s nepřátelským vzdušným uskupením, obdržel Armistead z řídícího centra na atolu příkaz připojit se k němu. Pro americké stí-hače byl nadcházející souboj sebevražednou záležitostí. Z jejich dvaceti šesti stíhaček bylo dvacet zastaralého typu Buffalo a proti daleko rychlejším a obratnějším šestatřiceti zerům, chránícím Tomonagovy bombardéry, se ocitly v beznadějné situaci.
Po stíhačkách vzlétlo z atolu šest námořních torpédových bombar-dérů TBF typ Avenger vedených poručíkem Langdonem K. Fieber-lingem. Ve chvíli jejich startu byla nepřátelská útočná vlna vzdálena od Midwaye již jen 47 mil. Následovaly čtyři torpédové bombardéry B-26 kapitána Jamese F. Collinse. Nakonec se v horečném spěchu rozjížděl0 12 průzkumných bombardérů námořní pěchoty typu Vin-dicator v čele s majorem Benjaminem Norrisem a eskadra šestnácti střemhlavých bombardérů SBD typu Dauntless majora Loftona Hen-dersona; šlo rovněž o letouny námořní pěchoty.
380
V 6 hodin 16 minut kromě několika letadel, která se hned po star-usela vrátit pro poruchu, byla všechna ve vzduchu. Zatímco stí-
vkv směřovaly proti japonské útočné formaci, skupiny bombardérů dlétaly s příkazem vyhnout se jí, najít Nagumův svaz a napadnout • ' Osádky amerických bombardérů neměly záviděníhodné vyhlídky. Naději na úspěšné splnění svého poslání nebo alespoň na vyváznutí z vřavy, jež nastane, až se přiblíží k dobře chráněnému Nagumovu svazu, mohly mít jen tehdy, kdyby je chránily vlastní stíhačky. Odlétaly ale bez nich, všechny stíhací letouny bylo nutno vrhnout proti Tomonagovi. I ta největší statečnost a obětavost osádek bombardérů nemohla nahradit nepřítomnost stíhačů, neboť úkol odrážet útoky rychlých žer a současně zaměřovat bomby či torpéda na uhýbající cíle na vodní hladině byl nadlidský. Chmurná předtucha se zakrátko měla změnit v tragédii amerických bombardérů. Jediná skupina se nacházela v lepší situaci – létající pevnosti podplukovníka Swee-neye. Tyto těžké čtyřmotorové letouny jednak útočily z velkých výšek, takže se snižovalo jejich ohrožení nepřátelskou protiletadlovou palbou, a jednak měly vlastní silnou výzbroj, jež je dokázala poměrně dobře ochránit před dotírajícími zery.
Po startu letadel zavládl na Midwayi nepřirozený klid. Muži v zákopech, na pozorovatelnách, u děl a kulometů upírali zraky na severozápad, odkud se měl z blankytně modré oblohy každým okamžikem ozvat hukot motorů více než jednoho sta nepřátelských letounů. I kapitán Simard vystoupil po schodech ze svého podzemního velitelského stanoviště a přes naléhání štábních důstojníků, aby se nevystavoval nebezpečí, sledoval obzor s napjatou a strnulou tváří. Obsluha

radiolokátoru hlásila krátící se vzdálenost japonské letecké formace. Zbývaly poslední minuty.
V 6 hodin 16 minut pozorovatel v japonském bombardérů zahlédl na obzoru temný bod. Midway! Svaz měl před sebou ještě 15 až 20 minut letu k překonání vzdálenosti asi třiceti mil. Ve stejnou chvíli zpozoroval nepřítele pilot jedné z amerických stíhaček kapitán Ca-rey- Japonská letadla, seskupená ve dvě klínové formace ve tvaru
381
obrovitých V, udržovala výšku 4000 metrů; dosud neměla o amerických stíhačkách potuchy. Carey s bojovým pokřikem, který prostřednictvím palubních radiostanic zazněl ve sluchátkách všech amerických pilotů, dal plný plyn a následován ostatními stíhači ze skupiny majora Parkse se z výšky 6000 metrů řítil na letouny s červenými kruhovými symboly _na křídlech a trupech. Než se Japonci vzpamatovali, dva z jejich bombardérů vzplanuly jako pochodně provrtány proudem střel z palubních kanónů a velkorážních kulometů. Ale doprovodná žera s neuvěřitelnou rychlostí vyrazila k protiútoku a v několika okamžicích se karta obrátila. Jedna za druhou padaly z oblohy americké stíhačky, některé po zásahu benzínových nádrží explodovaly a ve zlomku sekundy se měnily v obrovité ohnivé terče, jiné se roz-létaly na kusy, další klesaly v křečovité spirále, zanechávajíce za sebou stopu tmavého kouře. Tak skončil letoun majora Parkse a mnoha dalších.
V okamžiku zahájení boje byl major Armistead vzdálen 10 mil západním směrem. Jeho piloti ždímali z motorů zastaralých letadel každou kapku síly a za několik minut již dorazili na místo. Ani jim se nevedlo lépe než letcům první skupiny. Přes zoufalou snahu a obětavost se nemohli proti stíhačkám zero prosadit. Američané, kteří vždy s přezíravým úsměškem hovořili o podřadnosti japonské techniky a neschopnosti japonských pilotů, najednou zjistili, že mají proti sobě dokonalé stroje a dobře vycvičené zkušené letce. Starobylá buffala se ocitala v roli neohrabaných kachen bránících se houfu jestřábů, a ani poněkud modernější wildcaty nepředstavovaly pro žera soupeře. Na druhé straně však i Japoncům přineslo střetnutí překvapení. Jejich velitelé jim vyprávěli o bázlivých a zpohodlnělých Američanech, kteří nemohou obstát před válečnickým duchem a bojovým odhodláním císařských vojáků, a najednou zjišťovali, že američtí piloti se vrhali do nerovného a ztraceného boje se statečností, jež si nezadala s odvahou samurajů.
V každém případě bylo ale o výsledku střetnutí brzy rozhodnuto. Jen několika těžce poškozeným americkým letounům se podařilo uniknout z bitevní vřavy, zatímco japonské bombardéry se znovu se-» skupily do útočných formací a pokračovaly posledních pár mil k atp-|
382
i jenž byl nyní již na dohled. Za pár minut měly udeřit podle plánu racovaného do poslední podrobnosti. Jako první zaútočí výškové bombardéry z Hirjú a Sórjú , za nimi střemhlavé bombardéry z Aka-a\ a Kagy a nakonec stíhačky napadnou oba ostrovy palubními zbraněmi a dovrší zkázu započatou krupobitím pum.
Obránci Midwaye sledovali krátký a nelítostný souboj, jenž se odehrával na obloze pár mil od atolu. Viděli, jak jejich piloti jsou sráženi bleskurychlými japonskými stíhači do moře. Ale nebyl čas na emoce. Plukovník Shannon když viděl, že se stíhačkám nepodařilo zastavit nepřátelskou leteckou armádu, vydal rozkaz pro všechna palebná postavení: ,Jakmile bude cíl v dosahu, zahajte palbu!"
Ta chvíle nastala v 6 hodin 30 minut a šest 76mm protiletadlových baterií zahřmělo téměř současně, chrlilo oheň ze všech hlavní. O čtyři minuty později byly japonské letouny nad atolem, a to se již přidala rychlopalná děla menší ráže a protiletadlové kulomety; jednotliví vojáci dokonce pálili na prolétávající letadla i z ručních zbraní. Nic ale nemohlo zastavit japonský příval. Pumovnice letounů se otevíraly a smrtonosný náklad se řítil na oba malé ostrovy. Na Východním dostala přímý zásah elektrárna, velitelské stanoviště sektoru majora Bensona rozmetala další puma, zničena byla jídelna a kuchyně. Na Písečném ostrově bomby zasáhly hangár hydroplánů, zapálily nemocnici, sklad potravin a naftové nádrže. Co se ale Japoncům nepodařilo zničit, -byly betonové vzletové dráhy; byly jen lehce poškozeny; dokonce i těch několik stíhaček, které přežily souboj se zery, na nich mohlo posléze přistát.
V 6 hodin 50 minut nálet skončil a Tomonaga formoval svoje letouny k návratu a odhadoval škody, jež obraně atolu způsobil. Nebyl spokojen. Nečekaně intenzívní protiletadlová palba ztížila zaměřováni, pumy dopadaly do laguny, do písku, do vod obklopujících ostrovy > a ty, které zasáhly, i když napáchaly řadu škod, nedokázaly to nlavní — zlikvidovat atol jako leteckou základnu, vyřadit jeho letecké síly. Žádná letadla se totiž v okamžiku náletu na betonových dnnách

nenacházela, Američané je včas uklidili do bezpečí, což předsta-
383
vovalo velké nebezpečí pro blížící se japonský invazní svaz. Transportní a nákladní lodi, přeplněné vojáky a technikou, nebylo možno vystavit hrozbě amerických bombardérů. Zkušený letecký důstojník Tomonaga dokázal poměrně přesně odhadnout dobu, po kterou mohou Američané nechat své letouny ve vzduchu, a potom je musí stáhnout zpět k doplnění pohonných hmot. A to bude ta pravá chvíle k novému úderu. Když ještě vzal v úvahu téměř nepoškozené přistávací dráhy a silnou palebnou kapacitu obrany atolu, kterou se zdaleka nepodařilo ochromit, neměl jiné volby. V 7.00 podal rádiem Na-gumovi zprávu: ‚Je třeba vyslat druhou útočnou vlnu."
V 7.15, deset minut poté, co zmizelo poslední japonské letadlo, ohlásily sirény na Midwayi konec poplachu. Podplukovník Ira L. Ki-mes, velitel letectva námořní pěchoty, dal vyslat Parksovým a Armi-steadovým pilotům pokyn: „Stíhači na přistání. Doplnění paliva podle skupin. První skupina přistává nejdříve." Neozvala se žádná odpověď, proto Kimes výzvu několikrát opakoval. Nakonec pochopil a ra-diostanice~vysílala do éteru nový rozkaz: „Všichni stíhači na přistání k doplnění paliva a munice!"
Teprve potom se v dlouhých intervalech snášela na přistávací dráhu těžce poškozená letadla. Kapitán Carey přistával téměř v bezvědomí s prostřelenýma oběma nohama. Když se dotkl betonové plochy letoun poručíka Canfielda, utrhl se celý podvozek. Tak jich přistálo šest z pětadvaceti. Z původních deseti letounů, které unikly stíhačkám zero, byly čtyři další sestřeleny, když se z posledních sil vlekly zpět k atolu, naneštěstí právě v době, kdy se japonská vzdušná flota formovala k návratu.
Lehce ale nevyvážil ani Japonci. Při náletu ztratili téměř pětinu letadel. Několik sestřelili Parksovi a Armisteadovi piloti a větší část padla za oběť protiletadlové palbě z pozemních stanovišť.
V podzemním velitelském bunkru kapitána Simarda se scházela hlášení o škodách. I když byly citelné, neznamenaly podstatnější ochromení akceschopnosti pozemní obrany. Přes intenzitu japonského náletu, a zejména počet letadel, jež se na něm podílela, jen 11 mužů bylo zabito a 18 zraněno. Simard odeslal zprávu Nimitzovi a atol se připravoval na další nápor, jejž bylo možno s jistotou očekávat. Ne-
384
bylo jen jasné, jakou taktiku zvolí nepřítel nyní – půjde o opakované napadení ze vzduchu, nebo zasáhnou lodní děla jako předzvěst vylodění? Druhá možnost byla daleko nebezpečnější. Těžká děla japonských bitevních lodí a křižníků mohla vrhat na omezený prostor atolu desítky tun smrtící oceli a přitom zůstat zcela mimo dosah zbraní jeho obránců. Jak Simard, tak všichni ostatní jen v skrytu duše doufali, že se Fletcherovi a Spruanceovi podaří tvrdě na Japonce udeřit dřív, než atol i s téměř třemi tisíci mužů zmizí v ohni a kouři. Zatím nezbývalo než čekat v dusné atmosféře nejistoty a hrozivého nebezpečí.
Jakmile Nagumo obdržel Tomonagovu depeši žádající opakování náletu na Midway, zavolal k poradě operačního důstojníka fregatní-ho kapitána Gendu a náčelníka štábu admirála Kusáku. Genda doporučoval útok opakovat. Po více než týdnu plavby nedošla údernému svazu žádná zpráva o amerických letadlových lodích, průzkumné letouny je též nenašly, ani ponorky nehlásily nic znepokojivého. Bylo tedy možno předpokládat, že americké loďstvo není v blízkosti, a Genda neviděl důvod, proč nevrhnout zálohy proti Midwayi a atol nevyřídit s konečnou platností.
Kusaka byl opatrnější. Co pravil Genda, byla sice pravda, ale co když Američané přece jen vypluli a zatím je nikdo nezpozoroval? Zů-stane-li druhá vlna letounů v pohotovosti na lodích, nemůže vzniknout vážnější nebezpečí; při první zmínce o nepříteli, bez ztráty minuty, je možno na něj tvrdě udeřit. Vzlétnou-li zálohy a objeví-li se Američané, a dokonce zaútočí-li, ocitne se úderný svaz v kritické situaci, neboť pro leteckou ochranu zbude jen pár stíhačů a nepřátelské lodi nebude čím napadnout.
Bylo na Nagumovi, aby rozhodl. Admirál ale neměl mnoho času k rozvažování. V 7 hodin 5 minut se na stožáru torpédoborce plujícího v čele svazu objevila vlajka signalizující nebezpečí. Ve stejném okamžiku zazněly poplachové klaksony na Akagi a současně zaburá-cela děla křižníků Tone. Blížily se nepřátelské bombardéry.
Japonci získali několik rozhodujících minut tím, že je zahlédli
385
včas; třeba říci, že pokud šlo o ostražitost, japonské lodi nic nezaned-l bávaly. Od půl šesté, kdy byla v blízkosti zpozorována průzkumná! catalina, na všech lodích trval stav pohotovosti, hlídky neopouštěly! svá místa – jen na můstku Akagi dvacet mužů s dalekohledy u očíl nepřetržitě sledovalo oblohu. Chybějící radar Japonci nahrazovali) nejvyšší bdělostí.

Desítky hlavní se nyní obracely \jihovýchodu, kde se-na obloze! objevilo několik bodů., čtyři armádní B-26 kapitána Collinse a Šesti avengerů poručíka Fieberlinga konečně našlo cíl. Letouny klesal) z výšky 1200 metrů k hladině a před zraky osádek se otevírala velkolepá podívaná na bitevní lodi, křižníky a torpédoborce obklopující! čtyři letadlové lodi. Nikdo z Američanů ještě v životě neviděl takovél soustředění námořních sil. Nebyl ale čas sledovat fantastické divadlo, v několika okamžicích se jako sršni přihnaly nepřátelské 'stíhačkj a hlavně jejich kanónů a kulometů chrlily oheň.
Nekoordinovaný a improvizovaný útok bombardérů nemohl do-j padnout dobře. Zakrátko skončilo pět avengerů ve vlnách oceánu. Torpéda vypuštěná z velké dálky, nepřesně zaměřená a ještě pomaláJ nepředstavovala pro Japonce žádné velké nebezpečí. Jedno explodo-| válo na hladině zasaženo palbou rychlopalného děla Akagi, dalšíi dvěma se lodi vyhnuly včasným obratem. Japonští námořníci oceňoj váli potleskem úspěchy svých stíhačů, pokaždé, když americké léta-) dlo padalo v plamenech, paluby zabouřily spokojeností. Jen letouni poručíka Earnesta se podařilo uniknout. S mrtvým palubním střelj čem, zraněným radistou, s nefungujícím rádiem, kompasem a výško] vým kormidlem avenger přelétl nepřátelský křižník a s vynechávají-] čím motorem odlétal ve výšce necelých deset metrů nad hladinou. Tc jej zachránilo, neboť piloti dvou japonských stíhaček, jež se za něj zaj .věsily, měli za to, že bombardér ploužící se těsně nad hřebeny vln j< již vyřízen a není třeba s ním dál ztrácet čas. Ostrým obratem se odj poutali a vrhli se na jinou kořist.
B-26 se staly tvrdším oříškem především pro svoji vyšší rychlost. Přestože i na ně nalétl roj stíhaček zero, jen jeden bombardér se jim podařilo sestřelit v bezpečné vzdálenosti od letadlových lodí, tři další proklouzly i palbou lodních děl, shodily torpéda a velitel Akagi kapi-
386
tán Aoki zažil horkou chvilku, než se mu podařilo změnit kurs těžké lodi natolik, že jen neškodně proplula kolem. Poslední z útočících B-26 po uvolnění torpéda mířil přímo na velitelský můstek Akagi; náraz se zdál neodvratný. Admirál Kusaka a všichni ostatní, kdo na můstku zahlédli řítící se letoun, se vrhli na podlahu v přesvědčení, že nadešla jejich poslední chvilka. Letadlo ale minulo můstek o pár metrů a zřítilo se do moře na levoboku. Otřesení důstojníci vydechli úlevou. Nikdy se nedozvíme, ztratil-li pilot nad těžce poškozeným bombardérem vládu a nálet na můstek Nagumovy vlajkové lodi byl záležitostí pouhé shody náhod nebo šlo-li o vědomý akt sebeobětování. Skutečností ale je, že když se admirál Kusaka vzpamatoval z úleku a pohlédl na místo, kde zmizel pod hladinou nepřátelský letoun, vzdal čest vojenským pozdravem.
Ze čtyř B-26 se dva vrátily na Midway, kde nouzově přistály. Jeden byl tak poškozen, že oprava nebyla možná, druhý mechanici dali do pořádku alespoň natolik, že příští den mohl odlétnout do pearl-harborských dílen ke generální opravě.
I když odvážný útok torpédových bombardérů nezpůsobil Nagu-movým lodím žádné škody, byl bezprostřední příčinou rozhodnutí, které osudovým způsobem ovlivnilo další vývoj midwayské operace. Ukončil totiž Nagumovo dilema, zda provést druhý nálet na Midway, či ne. Bylo jasné, že letouny přilétly z atolu, a protože nikdo nevěděl, kolik dalších bombardérů má ještě Midway k dispozici, Nagu-mo nechtěl připustit, aby Američanům zůstala možnost napadnout invazní jednotky nebo Jamamotův hlavní svaz. V 7 hodin 15 minut vydal rozkaz k opakování útoku na atol. Znamenalo to, že 93 bombardérů připravených k napadení námořních cílů, a proto vybavených torpédy a průbojnými pumami, bylo nutno přemístit z letových palub do podpalubních hangárů a tam přezbrojit pumami vhodnými k bombardování pozemních cílů. Taková operace, i když prováděná s největším úsilím a rychlostí, vyžadovala alespoň hodinu času; zejména na lodích Akagi a Kaga, odkud měly startovat torpédové bom-oardéry, byla výměna těžkých torpéd za pumy namáhavá a pracná. Za hodinu měly ale také přistávat letouny Tomonagovy vlny. Nebylo možno letadla, kterým docházelo palivo a z nichž řada bude jistě na-
387

víc poškozena, nechat čekat ve vzduchu až do doby, kdy přezbrojení druhé vlny skončí.
Stovky mužů na lodích Akagi, Kaga, Hirjú a Sórjú se proto vrhly horečně do práce. Potem zalitý technický personál spolu s námořníky svážel obrovskými výtahy do podpalubí bombardéry, uvolňoval torpéda a nahrazoval je pumami. Pokud se podaří přezbrojení skončit dřív, než dorazí Tomonaga, druhá vlna odstartuje a na uvolněné letové paluby dosednou Tomonagovi piloti. Pokud dojde ke zpoždění, nezbylo než rozhodnout, že první musí přistát Tomonaga, a teprve potom budou -z hangárů vyvezeny na start letouny druhé vlny,

Admirál Nagumo sledoval z vlajkového můstku Akagi vysilující závod s časem. Dosud ale stále ještě neměl důvod k vážnému znepokojení. I když byl jeho svaz napaden nepřátelskými letouny a s jinými se musel utkat Tomonaga, šlo o stroje startující z Midwaye, takže náznak hlavního nebezpečí – přítomnosti amerických letadlových lodí se pořád ještě neobjevil. I kdyby Američané znovu zaútočili z Midwaye v době, než v podpalubí skončí přezbrojení bombardérů, mohl se spolehnout na hlídkující stíhačky a na mohutnou palebnou sílu bitevních lodí, křižníků a torpédoborců.
Jen pár minut však již dělilo zatím nic netušícího japonského admirála od okamžiku, kdy se měla situace od základu změnit.
Japonský průzkumný letoun č. 4, jenž vzlétl z paluby křižníků Tone v 5.00 hodin s půlhodinovým zpožděním za ostatními, nyní, po dosažení tři sta mil východním směrem vzdálené hranice svého hlídkového sektoru, obracel na sever. V 7 hodin 28 minut zahlédl daleko před sebou, nepatrně nalevo, skupinu lodí. Rychle se k neznámým plavidlům přiblížil a za okamžik již vzrušeně hlásil rádiem Nagumovi: „Zpozorováno deset nepřátelských hladinových plavidel, směr 10 stupňů, 240 mil od Midwaye. Kurs 14.0 stupňů, rychlost přes uzlů."
Velitel 1. úderného svazu se tak poprvé dozvěděl o přítomnosti n< přátelských lodí. Informace pilota průzkumného letounu ale posti dala ten nedůležitější údaj: o jaké typy lodí jde. Nagumo nyní oj
388
stál před těžkým problémem. Pokud se nepřátelská skupina skládá pouze z křižníků, torpédoborců a možná jedné či dvou bitevních lodí stále nehrozí nebezpečí. Hlásil-li pilot pozici, kurs a rychlost nepřítele správně, znamená to, že i při zvýšení rychlosti na 30 uzlů se Američané nedostanou na vzdálenost potřebnou k dělostřeleckému souboji dříve než za šest hodin. Potom si s nimi bez problémů poradí; kromě palebné kapacity doprovodných plavidel má k dispozici palubní letouny čtyř letadlových lodí. Podle zpráv rozvědky ale může Nimitz disponovat až třemi letadlovými loďmi; a co když některá z nich nebo dvě nebo dokonce všechny tři jsou ve zpozorované skupině? Znamenalo by to, že již nyní je japonský svaz v dosahu jejich palubních letounů.
Nekonečných patnáct minut admirál Nagumo přemítal a rozvažoval. Až v 7.45 došel k rozhodnutí a letečtí důstojníci na jednotlivých letadlových lodích obdrželi rozkaz:
„Připravte letadla k napadení nepřátelského loďstva. Ponechte torpéda tam, kde ještě nebyla vyměněna."
V podpalubí čtyř letadlových lodí bylo okamžitě zastaveno přezbrojování desítek letounů. Výtahy vyvážely na letovou palubu torpédové bombardéry s těžkými torpédy zavěšenými pod trupem. Jen polovina z jejich celkového počtu mohja být nyní použita, u druhé poloviny již byla torpéda zaměněna za pumy určené k napadení pozemních cílů.
Stále chyběla odpověď na klíčovou otázku: jaké lodi plují v nepřátelské skupině. V 7.47 Nagumo odeslal průzkumnému letounu, který se zatím neozýval, příkaz: „Určete typy lodí a udržujte kontakt!"
Zatímco napjatý admirál, obklopen stejně nervózními důstojníky štábu, netrpělivě čekal na podrobnější informace od pilota průzkumného letadla, na všech lodích se znovu rozezněly poplašné klaksony a na stožáry vylétly vlajky oznamující další nálet.
V 7.55 se nad japonským svazem objevilo 16 střemhlavých bombardérů majora Loftona Hendersona, které před hodinou vzlétly 2 Midwaye. Ve výši 3000 metťů se bombardéry, nechráněné jedinou stíhačkou, formovaly k útoku. Henderson musel vzít v úvahu nezku-
389
šenost svých pilotů, kteří ještě nikdy předtím nelétali s bombardéry SBD, poprvé jim byly přiděleny na Midwayi a vzhledem k nešťastnému výbuchu skladiště pohonných hmot neměli možnost cvičných letů, neboť každou kapkou benzínu bylo nutno šetřit. Proto nyní rozhodl místo obtížného strmého sestupu, typického pro nálety střemhlavých letounů, zaútočit jednoduchým klouzavým letem z výšky 1200 metrů.
Proti nalétávajícím bombardérům se téměř kolmo nahoru šplhalo několik stíhaček zero. V 7.55 se ze sluchátek pilotů ozval klidný hlas majora Hendersona: „Napadneme dvě nepřátelské letadlové lodi z levoboku."
To byl také poslední příkaz, který major svým pilotům dal. O několik sekund později se žera vrhla na bombardéry. Levé křídlo Hen-dersonova letounu počalo hořet. Major se ještě chvíli snažil udržet letadlo v kursu, už se ale nedalo ovládat a padalo jako kámen k hladině. Velení převzal kapitán Elmer Gliden. Útok pokračoval, bombardéry stále klesaly pronásledovány stíhačkami pálícími ze všech hlavní a po zkrácení vzdálenosti od nepřátelských lodí se připojila i jejich

protiletadlová děla. Již pět bombardérů se v plamenech zřítilo.
Z můstku Akagi sledoval nálet fregatní kapitán Fučida. Nemohl pochopit, proč Američané nalétávají tímto podivným způsobem; kdy pro útok pumami jsou příliš nízko a pro útok torpédy vysoko. Zkušený japonský pilot nemohl vědět, že v kabinách bombardérů sedí piloti, kteří jsou poprvé v,bojové akci, a navíc v letadlech, která dobře neznají, a tak jim zbývá jen odvaha a spolehnutí na štěstí. Osádky amerických letadel odvahu nepostrádaly. Kplem nich se míhaly v bleskurychlých akcích stíhačky zero, zezdola střílely desítky hlavní, ale bombardéry, nyní již jen deset z původních šestnácti, se stále blížily k letadlovým lodím s obrovským znakem rudého vycházejícího slunce na letových palubách. Hlavní nápor se soustředil na Hirjú. Konečně se otevřely pumovnice a náklad pum se řítil na japonské lodi. Ty uhýbaly v plné rychlosti a nutno říci, že úspěšně. I když Hirjú na okamžik zmizela zalita spoustami vzedmuté vody, opět se neporur sena vynořila a její velitel kapitán Tomeo Kaku vedl těžké plavidlo s naprostou jistotou a přehledem. Čtyři pumy dopadly těsně vedle|
390
loď se jim dokázala v posledním zlomku sekundy vyhnout. Lodní telegraf přenášel do kormidelny jeden rozkaz za druhým a klikatá zpěněná stopa za zádí svědčila o rychlých úhybných manévrech.
Nálet ještě neskončil. U jednoho bombardérů se zasekl zadní kanón. Střelec ale stále otáčel zmlklou hlaveň proti dotírajícím stíhačkám a podle toho, jak se rychle snažily zmizet, bylo patrno, že trik působí. Jiný střelec v letounu pilotovaném poručíkem Rollowem též využil lsti. Z vyprávění zkušenějších letců věděl, že japonští stíhači znají nešťastný zvyk amerických střelců vyhazovat z letounu prázdné zásobníky ve chvílích, kdy je vyměňují za plné. Výměna trvala asi třicet sekund a po tu dobu zůstávala zadní část letounu nechráněna, což zpravidla stačilo japonskému stíhači, upozorněnému vyhozeným zásobníkem, k bezpečnému zasazení smrtícího úderu. S plně připraveným kulometem střelec vyhodil plechovku od piva ve chvíli, kdy kolem kroužila japonská stíhačka, hledající vhodný okamžik k útoku. Její pilot zareagoval přesně tak, jak Američan očekával. Rychle se přiblížil a svůj omyl si snad již ani nestačil uvědomit. Naplno zasažená stíhačka se po explozi palivových nádrží rozlétla na tisíc kusů. Osm bombardérů .se po náletu vrátilo zpět na Midway; šest z nich v takovém stavu, že je již nebylo možno opravit. Letoun poručíka Daniela Tversona utrpěl 259 zásahů, pilot sám přežil úplným zázrakem, když mu dávka z kulometu japonského stíhače roztříštila mikrofon upevněný na hrdle. Japonský úderný svaz opět vyvázl bez újmy, zahynulo jen několik námořníků, zasažených palbou palubních zbraní bombardérů.
Po celou dobu náletu Nagumo na velitelském můstku Akagi čekal na zprávu průzkumného letounu. V 7 hodin 58 minut se pilot konečně ozval, ale jeho hlášení opět postrádalo to nejdůležitější. Pouze sděloval, že nepřátelská plavidla změnila kurs ze 150 na 180 stupňů. V 8.00 již vztekem se třesoucí admirál odeslal kategorický příkaz: „Informujte okamžitě o typu lodí!" V 8.09 se konečně dočkal odpovědi. Letoun hlásil: ,,Nepřítel sestává z pěti křižníků a pěti torpédoborců." Výdech úlevy se ozval na můstku Akagi. Tedy žádné letadlové lodi! Křižníky a torpédoborce nejsou pro úderný svaz nebezpečím, je
391
proto možno klidně "se vrátit k původnímu plánu a opakovat útok na Midway. Jediná potíž spočívala v tom, že admirál potřeboval trochu času, aby zformoval lodi, které se během nepřátelského náletu po řadě úhybných manévrů rozptýlily ve značném prostoru, a také už bylo nutno stáhnout stíhačky určené pro druhou midwayskou vlnu, jež vzlétly proti americkým bombardérům, a doplnit u nich palivo. Nezdálo se však, že by šlo o velký problém, a spolu s uspokojením nad tím, že ani opakovaný nepřátelský nálet nezpůsobil žádné škody, zavládla na můstku Akagi spokojená nálada. Trvala ale pouze několik krátkých minut. V 8 hodin 14 minut zahřměla děla na levoboku těžkého křižníku Tone. Na obloze se objevilo nové nebezpečí.
Patnáct létajících pevností B-17 podplukovníka Waltera C. Swee-neye, jež za rozbřesku vzlé.tly z Midwaye k útoku na invazní skupim admirála Tanaky a později jim byl rozkazem kapitána Simarda určei důležitější cíl – Nagumův svaz – se nyní nacházelo ve výši 700(metrů nad japonskými plavidly. Velká výška, ve které se letouny držely, jim na jedné straně poskytovala výhodu, neboť pro dělostřelce na japonských lodích bylo velmi obtížné zasáhnout letadlo tak vzdálené a navíc neustále mizící v kupách mraků; na druhé straně ale armádním pilotům, nezkušeným v rozpoznávání lodí, trvalo několik minut, než našli mezi desítkami plavidel, roztroušených na velké ploše, letadlové lodi, jimž byl útok především určen, a než je bombo-metčíci zachytili v křížích zaměřovačů. Když se to nakonec podařilo, čtyři tuny pum se vysypaly z útrob každé z létajících pevností a

hluboko dole, na hladině oceánu, měli velitelé japonských lodí opět plné ruce práce. Zase se otáčela těžká kormidla, lodi kličkovaly mezi sloupy vod zvedanými z hladiny mohutnými explozemi a Nagumo ze svého velitelského stanoviště s úzkostí sledoval, jak v několika případech jen pár metrů dělilo Kagu, Akagi, Hirjú a Sórjú od pohromy.
Nálet trval necelých deset minut a B-17 majestátně mizely v mracích směrem k Midwayi. I když proti nim japonské stíhačky vzlétly, tentokrát nepřipsaly na svoje konto žádný úspěch. Každá z létajících pevností s osmičlennou osádkou byla dobře chráněna desíti pohyblivými velkorážovými kulomety, a tak japonští piloti neprojevovali přílišnou horlivost ve snaze se s nimi utkat. Pouze jeden z bombardérů
392
, i zasažen palbou lodních děl, ale i ten s poškozenou zádí a vyřaze-vm jedním ze čtyř motorů doletěl na Midway. Piloti hlásili zásah dvou nepřátelských letadlových lodí, podplukovník Sweeney byl méně optimistický, ale i on se domníval, že alespoň jedna z letadlových lodí byla poškozena. Ve skutečnosti se Japoncům opět podařilo vyváznout prakticky bez škrábnutí.
Nagumo mohl mít tedy stále ještě všechny důvody ke spokojenosti, ale nebylo mu dopřáno těšit se příliš dlouho. V 8 hodin 20 minut došlo na Akagi další hlášení průzkumného letounu, který dosud sledoval americký svaz. Oznamoval:
,Jedno z nepřátelských plavidel se zdá být letadlovou lodí."
Japonský admirál nebyl po dlouhou chvíli schopen slova a štábní důstojníci zdržující se v jeho blízkosti se prozíravě stáhli, neboť dobře chápali pocity svého velitele; i jimi lomcoval bezmocný vztek. Co vlastně vidí pilot letounu? Co znamená: „Zdá se být letadlovou lodí?" Jak to, že po tak dlouhé době není s to podat přesnou zprávu o síle a složení nepřátelského svazu? Nedalo se ale zatím nic dělat, Nagumo musel rozhodovat na základě informací, které měl. I když stále nebyla žádná jistota, situace se přesto radikálně změnila. I pouhá pravděpodobnost přítomnosti nepřátelské letadlové lodi od základu měnila původní plány. Všechno ostatní muselo jít nyní stranou, prvořadou nutností se stal útok na nepřátelský svaz.
Napadení Midwaye druhou vlnou bylo okamžitě odsunuto na pozdější dobu, ale i tak zůstávaly problémy, které nebyly jednoduché. Každou chvíli bylo možno očekávat vracející se Tomonagovy letouny. Většina z nich bude mít jen nepatrný zbytek paliva. Držet je ve vzduchu znamenalo riskovat, že řada z nich skončí v moři. Mají-li ale přistát, je nutno vyklidit letové paluby a letadla, jež byla vyvezena k útoku na americké lodi, musí okamžitě zpět do podpalubních hangárů. Nebo, uvažoval Nagumo, má vyslat proti Američanům pou-ze ty letouny, které jsou již na palubách připraveny? Či počkat, až bude přezbrojen i zbytek druhé vlny, a poté odstartovat všechna létala. Co když ale Tomonaga dorazí předtím, než vzlétnou?
393
Další problém souvisel se stíhačkami. Prakticky všechny byly ve vzduchu vzhledem k nutnosti odrážet opakované americké nálety a nyní, pokud měly doprovázet bombardéry určené k útoku na nepřátelské loďstvo, bylo nezbytné, aby přistály a doplnily palivo. Nebo vyslat bombardéry bez stíhaček? Potom ale mohou skončit stejně jako letouny několika amerických útočných skupin — stanou se snadnou kořistí nepřítele, především jeho stíhací ochrany.
Jak vidno, Nagumo stál před složitým hlavolamem, a ve světle pozdějších událostí šlo o minuty, kdy se rozhodovalo o osudu japonského loďstva. Admirál Čúiči Nagumo v náročné zkoušce neobstál. Dlouho hledal nejlepší řešení; váhal, a tím prohrál svoji velkou hru. Za situace, ve které se ocitl, bylo na místě vrhnout proti americkým lodím okamžitě všechny bombardéry, jež mohly bez zdržení vzlétnout, a to bez ohledu na jejich počet a na skutečnost, že by nebyly -chráněny stíhačkami. Znamenalo to sice velké riziko, ale jsou okamžiky, kdy je nutno je podstoupit. Američané neváhali, a proto rozhodující bitvu vyhráli.
Na Nagumovu omluvu nutno říci, že ani neměl možnost si plně uvědomit nebezpečí, jež mu hrozí. Poslední zpráva průzkumného letounu hovořila nanejvýš o jedné nepřátelské letadlové lodi. Nagumo měl čtyři a kromě toho silný doprovod bitevních lodí a těžkých křiž-níků. Jeho dvěstěpadesátimetrová plavidla poskytovala takový pocit jistoty, že japonský admirál nepředpokládal, že Američané, deptaní na všech stranách, jsou s to je vážně ohrozit. Proto váhal s rozhodnutím, probíral řadu alternativ, radil se se svými důstojníky a drahocenné, rozhodující minuty utíkaly.
Než mohl japonský admirál dojít ke konečnému rozhodnutí, ^objevila se na obloze další, toho rána již pátá skupina amerických letadel. Šlo o jedenáct bombardérů typu Vindicator pod velením majora Benjamina W. Norrise. Ještě dřív, než se bombardéry mohly zformovat k útoku, napadla je žera. Major Norris vysílačkou

přikázal zahájit útok a naprosto klidně informoval své piloty o tom, že zpáteční cesta k Midwayi bude v kursu 140 stupňů a předpokládaný čas dosažení atolu 9.00 hodin. Jeho letoun ve výši 700 metrů pronikl bariérou mraků a Norris přímo pod sebou zahlédl velkou bitevní loď. O něko-
394
rk mil dál sice viděl i letadlovou loď, ale sledován dvěma zery po-hopil, že pokusí-li se ji napadnout, bude sestřelen daleko dřív, než e k ní přiblíží. Sklonil proto nos letounu k ještě prudšímu sestupu a zamířil k bitevní lodi. Velká šedivá bitevní loď Haruna s pagodovi-tou nástavbou zahájila proti nalétávajícímu Norrisovu bombardérů a letounům, jež jej následovaly, palbu ze všech protiletadlových zbraní. Pilotům se zdálo, že se řítí proti ohnivé cloně, kterou nikdy nemohou proniknout. Přesto devět z nich uspělo. Z výšky 180 metrů svr-hávali pumy a poté, těsně nad vodní hladinou, se pokoušeli uniknout. Z japonských lodí zahřměla i těžká děla, jejichž hlavně se sklonily na nejzazší mez, a kolem letounů vytryskly z hladiny celé stěny vod. Japonští dělostřelci se snažili vzedmutými vodními spoustami srazit pomalé bombardéry, úmysl ale nevyšel a všech devět letadel, včetně velitelského, proklouzlo do bezpečí.
Ani této americké skupině se nezdařil žádný zásah. Velitel Haruny kapitán Tamocu Takama odvedl dokonalou práci. Přestože se všechny Norrisovy letouny soustředily na jeho loď, dokázal mistrovským manévrováním v poslední chvíli uhýbat, pouze dvě pumy dopadly natolik blízko lodní přídě, že než dostal hlášení, že je vše v pořádku, měl obavy z jejího poškození.
V době, kdy probíhal nálet Norrisových vindicatorů, vyvstalo pro Japonce další nebezpečí v podobě americké ponorky Nautilus. Ponorka patřila do skupiny vyslané admirálem Nimitzem do oblasti Mid-waye s úkolem sledovat pohyb nepřátelských plavidel. Její radiostanice zachytila hlášení průzkumného letounu, jenž objevil Nagumův svaz a udal jeho pozici. Velitel ponorky korvetní kapitán W. H. Brockman hned poté zamířil do označeného prostoru. K prvnímu kontaktu s nepřítelem došlo kolem osmé hodiny ranní, kdy podmořský člun byl zpozorován japonským torpédoborcem, který jej také za pár minut zasypal hlubinnými pumami.
Ponorka unikla a o dvacet minut později Brockman vysunul periskop. Pohled, který se před ním otevřel, mu doslova vzal dech. Nepřátelské lodi jej obklopovaly na všech stranách. Brockman nebyl dlou-
L
395
ho na pochybách, zda o jeho přítomnosti nepřítel ví, či ne, neboť na stožáry lodí vylétly vlajky varující před nebezpečím a bitevní loď, jež se nacházela nalevo od něj, vypálila ve směru vyčnívajícího periskopu z pravoboku celou boční salvu. V 8.25 Nautilus ze vzdálenosti 1500 metrů vystřelil na bitevní loď torpédo. Protože zamíření bylo provedeno ve spěchu, torpédo obrněnec minulo a Brockmanovi nezbylo než se co nejrychleji ponořit do hloubky padesáti metrů, protože přímo na ponorku se řítil japonský křižník. Následovaly další hlubinné pumy, které jí pohazovaly ze strany na stranu, posádka s nervy napjatými k prasknutí již nevěřila, že z tohoto pekla vyvázne, ale nakonec vše ustalo, zavládl klid. Když se Brockman znovu vynořil, Nagumův úderný svaz již zmizel z dohledu, v blízkosti zůstal pouze jeden torpédoborec, který se zřejmě sonarem snažil přesvědčit, zda ponorka napadení přežila, či ne. Opatrným manévrováním se Brockmanovi podařilo vzdálit se od torpédoborce a uniknout. Jak ale zakrátko zjistíme, epizoda s americkou ponorkou měla pro Naguma ještě další a velmi závažný následek.
Po páté se tedy již 1. údernému svazu podařilo v ranních hodinách 4. června 1942 odrazit nepřátelský nálet. Admirál Nagumo měl ale před sebou nejtěžší a nejosudovější rozhodnutí svého života, jehož naléhavost opět vyvstala v okamžiku, kdy za obzorem zmizel poslední z letounů majora Norrise. Aby se situace ještě více zkomplikovala, několik minut po půl osmé pilot letounu, jenž stále sledoval americké lodi, hlásil, že západně od skupiny, kterou zpozoroval jako první, zahlédl další dva křižníky. Pro Naguma a jeho štáb to znamenalo, že může existovat další uskupení nepřátelských plavidel, k němuž křižníky náleží, a samozřejmě vyvstala otázka, zda se poblíž Midwaye nenacházejí ještě jiné americké letadlové lodi kromě té, o níž hovořilo předchozí pilotovo hlášení.
V 8 hodin 17 minut se objevily na dohled první vracející se letouny Tomonagova svazu. Nyní už se Ngumo ocitl zcela ve vleku událostí, jež se vymkly jeho kontrole. Starý a unavený admirál neměl onu nezbytnou míru rozhodnosti, jakou situace vyžadovala, a každá
396
další, váháním ztracená minuta byla nenahraditelná. Tomonagovy stroje mohly přistávat pouze na uvolněných letových palubách a toho nyní bylo možno dosáhnout dvojím způsobem: buď okamžitě odstartují bombardéry připravené ke vzletu a

zamíří k nepřátelským lodím bez ohledu na to, že je nebudou provázet stíhačky, nebo je třeba bombardéry z letových palub odklidit do hangárů. Nagumo zvolil druhou možnost; vydal příslušný rozkaz a bombardéry zmizely v podpalubí.
K významným velitelům 1. úderného svazu náležel kontradmirál ^Tamon Jamaguči, velitel'2. divize letadlových lodí tvořené Hirjú a Sórjú, jehož vlajka vlála ze stožáru Hirjú. Kontradmirál, stejně jako Nagumo, dostával od svých radistů zprávy vysílané průzkumným letounem, a byl tedy informován o nebezpečí, jež se skrývalo za kusými informacemi o amerických plavidlech, nacházejících se v blízkosti. Nyní s údivem sledoval, jak Nagumo reaguje. Projamagučiho existovalo pouze jediné řešení: okamžitě udeřit na nepřítele všemi letadly, jež jsou k dispozici, bez ohledu na to, zda jsou vybavena torpédy či pumami pro bombardování pozemních cílů a zda budou mít ochranu stíhaček či ne. Nutnost zasadit první úder byla podle kontradmirála v dané situaci zákonem a Nagumovu neschopnost odhodlat se k okamžité akci pokládal za nanejvýš nebezpečnou.
Jamaguči patřil k mladší generaci japonských admirálů, na rozdíl od starších velitelů typu Naguma byl agresivní, rychlý v rozhodování a nebál se podstoupit riziko. Měl za sebou pečlivou přípravu, jež mu zajišťovala budoucí roli jednoho z rozhodujících důstojníků japonského válečného námořnictva, a to včetně studia na předních amerických univerzitách a pobytu na japonském velvyslanectví ve Washingtonu. Podle pověstí, které začaly v tokijských zasvěcených kruzích kolovat, měl být nástupcem Jamamota ve velení Spojenému loďstvu. Že v rozhodujících chvílích nepostrádal odvahu, dokázal právě v okamžiku, kdy na Nagumův příkaz výtahy svážely z letových palub připravené bombardéry a uvolňoval se prostor pro Tomonagova letadla. Jamaguči, způsobem v japonském válečném námořnictvu zcela neob-
397
vyklým a v podstatě nepřípustným, protestoval proti rozhodnutí svého nadřízeného. Ze své vlajkové Ipdi nechal odvysílat na Akagi signální lampou depeši:
„Pokládám za žádoucí okamžitě odstartovat útočný svaz."
Admirál Nagumo, náčelník štábu Kusaka i fregatní kapitán Genda, ke kterému měl Nagumo bezmeznou důvěru, byli však zajedno v tom, že vyslat proti Američanům bombardéry bez ochrany stíhačů by znamenalo hnát desítky letadel do záhuby. Admirál Kusaka doporučoval nechat přistát Tomonagovy letouny stejně jako stíhačky, které chránily svaz před sérií náletů, doplnit u nich spotřebované pohonné hmoty a munici, a zatímco toto bude probíhat na palubách, v podpalubí se s konečnou platností všechny bombardéry vybaví torpédy a průbojnými pumami. Poté všechna letadla vzlétnou ke zdrcujícímu náletu na americké lodi.
Genda poukazoval na to, že nepřistanou-li Tomonagovy letouny v nejkratší době – byly nyní ve vzduchu již čtyři hodiny – zřítí se s prázdnými nádržemi do moře a kromě spousty letadel ztratí svaz i řadu vynikajících pilotů. Třicetiminutové zdržení, jež si vyžádá přistání letadel a jejich vybavení palivem a municí, neznamenalo podle Gendy časovou ztrátu, jež by hrála rozhodující roli. Tedy i Genda se postavil proti Jamagučiho radě. Nagumo proto svoje původní rozhodnutí nezměnil a za několik okamžiků počala přistávat první letadla midwayské vlny, zatímco v podpalubí zmatení muži, nic nechápající, v propocených košilích, vyndávali z bombardérů pumy, které před půlhodinou naložili, a nahrazovali je těmi, jimiž byly bombardéry vyzbrojeny původně. Část pum byla v zájmu urychlení celé akce vykládána přímo na letové paluby, a protože vše probíhalo v horečném spěchu, nikdo se již nepostaral, aby byly uloženy zpět do skladišť pro ně vyhrazených a náležitě zabezpečených, pouze se odsunuly stranou, aby nepřekážely. I tato nedbalost měla být zakrátko tvrdě zaplacena.
Letadlové lodi obrátily po větru, aby Tomonagovým pilotům usnadnily přistání. Jeden z letounů přistával pouze na jednom kole a zastavil se doslova na posledních centimetrech letové paluby. Jiný z pilotů dosedl, a když neopouštěl kabinu, přispěchavší personál jej
398
nalezl u řídicích pák v bezvědomí, s těžkým zraněním hlavy. Jak dokázal zvládnout cestu nazpět z Midwaye a přistát, nebyl nikdo schopen pochopit.
Poručík Tomonaga po přistání na Hirjú spěchal podat admirálu Ja-maeučimu hlášení o výsledku náletu, ale zjistil, že admirál- v tuto chvíli nechce nic slyšet a je zcela zaneprázdněn přípravou nadcházejícího útoku na americké lodi. I když Jamaguči naprosto nesouhlasil se způsobem, jakým situaci hodlal řešit Nagumo, respektoval rozkaz a s kapitánem Kakuem nyní zakresloval do mapy ohlášenou pozici nepřítele a kurs útočné vlny. Tomonagovi pouze stručně sdělil, že jakmile budou letadla připravena, on i jeho piloti znovu zasednou na svá místa v kabinách a vyrazí k novému útoku, tentokrát proti skupině amerických lodí.
Krátce po deváté hodině přistálo poslední letadlo navracející se z Midwaye. O

deset minut později 1. úderný svaz změnil kurs o 70 stupňů a zamířil na severovýchod, kde se podle hlášení leteckého průzkumu nacházela nepřátelská plavidla. Krátce předtím přišlo další hlášení od pilota letounu, stále se ještě zdržujícího v blízkosti amerických lodí. Sděloval, že ve směru Nagumova svazu přilétá deset nepřátelských torpédových bombardérů. Nagumo zprávu vyslechl, ale nikterak jej neznepokojila. Během několika hodin odrazil pět vzdušných útoků, odrazí i další. Admirálova nálada se oproti situaci před několika desítkami minut podstatně zlepšila a opět pohlížel do budoucnosti s optimismem. Podle hlášení, jež přicházela na můstek Akagi z ostatních letadlových lodí, bylo zřejmé, že příprava letounů k novému startu probíhá rychle; dalo se předpokládat, že v 10.30 již budou moci vzlétnout. Plán akce určoval, že vyrazí 18 torpédových bombardérů z Akagi, 27 z Kagy, 36 střemhlavých bombardérů z Hir-ju a Sórjú a z každé lodi tři stíhačky.
Admirálu Jamamotovi, který byl za hlavním svazem vzdálen 450 mil, Nagumo sdělil stručnou rádiovou depeší:
>,Nepřítel, sestávající z jedné letadlové lodi, 5 křižníků a 5 torpé-uoborců, zpozorován v 8 hodin v pozici 10 stupňů, vzdálenost 240 mil od AF. Míříme k němu."
Zpráva obsahovala velké nepřesnosti, neboť, jak víme, průzkumný
399
letoun zahlédl americké lodi v 7 hodin 28 minut, dva později zpozorované křižníky pominula úplně. Vysvětlení pro takovou nedbalost zejména když šlo o nesmírně závazné skutečnosti, může být pouze jedno, že totiž Nagumo byl natolik unaven a vyčerpán událostmi valícími se od časného rána v nepřetržitém sledu, že vůbec nevěnoval pozornost detailům, pokládal pouze za nutné Jamamotovi sdělit, že ví o nepřátelských plavidlech a hodlá je napadnout.
Jak již bylo řečeno, v 6 hodin 7 minut, hodinu a půl po východu slunce, obdržel admirál Spruance od Fletchera rozkaz zaútočit na Japonce hned, jak bude jejich pozice potvrzena. Od toho okamžiku 16. operační svaz – letadlové lodi Enterprise a Hornet, šest křižníků a devět torpédoborců – plul rychlostí 24 uzlů v kursu 240 stupňů směrem k nepříteli. Přišla další hlášení průzkumné cataliny a Spruance zakrátko měl již přesný přehled o Nagumově pozici, rychlosti a kursu. V navigační kajutě Enterprise štábní důstojníci zakreslovali údaje do mapy a silná červená čára označovala pohyb japonského 1. úderného svazu mířícího přímo k Midwayi.
V intencích Fletcherova rozkazu mohl tedy Spruance již vyslat útočnou vlnu palubních letounů. Přesto vyčkával, nebylo to ale z nerozhodnosti jako na straně protivníka. Čekal, až bude od nepřítele vzdálen asi 100 mil, což znamenalo, že útočící letadla budou mít dostatek paliva k vyhledání nepřítele, jeho napadení a návratu. Vhodné pozice měl dosáhnout v 9.00 hodin. Náčelník štábu kapitán Miles Browning ale doporučoval, aby byl útok zahájen o dvě hodiny dříve. V tuto dobu bude Nagumo vzdálen zhruba 155 mil, tedy i když na samé hranici, tak stále ještě v dosahu akčního rádia palubních letounů. Browning argumentoval tím, že ze všeho nejdůležitější je udeřit co nejdříve, překvapit nepřítele dřív, než se o přítomnosti amerických lodí dozví. Navíc podle informací z Midwaye popisujících nálet japonských letadel lze předpokládat, že časnější útok zastihne Nagu-movy letadlové lodi právě v okamžiku přistávání vracejících se letounů a při doplňování pohonných hmot, tedy když budou nejzranitel-
v • vr
nejsi.
400
Spruance ale především zvažoval, že jak stíhačky, tak torpédové
mbardéry s akčním rádiem kolem 175 mil nebudou mít už vůbec v'dnou rezervu pro manévrování, a pokud se jim nepodaří najít ne-Htele okamžitě, nevystačí jim v žádném případě palivo k návratu na mateřské lodi. Bylo tedy nutno předpokládat, že většina vyslaných letounů havaruje nebo nouzově přistane na mořské hladině, a i když se podaří zachránit osádky, letadla budou ztracena. Protože se vůbec nedalo předvídat, jak se bude bitva vyvíjet, kolik letounů Japonci sestřelí a kolikrát bude třeba nálet opakovat, Spruance nechtěl riskovat, že nakonec, možná v rozhodujícím okamžiku, zůstane bez palubních letounů. Proto zpočátku trval na náletu ze vzdálenosti 100 mil.
Třeba říci, že naštěstí nepatřily k vlastnostem kontradmirála Ray-monda A. Spruance tvrdohlavost a neochota zvážit názor někoho jiného. Svoji roli jistě sehrála i skutečnost, které si musel Spruance být dobře vědom, že totiž on sám nikdy předtím nevelel na letadlových lodích, a neměl proto zázemí zkušeností jako kapitán Browning, který dlouho sloužil ve funkci náčelníka štábu pod admirálem Halseyem a byl uznávaným odborníkem v otázkách užití námořního letectva. V každém případě k rozhodování byl oprávněn pouze Spruance, a že dal

na radu svého náčelníka štábu, rozhodlo o výsledku 'operace prvořadé důležitosti. Dobu startu útočné vlny posunul na sedmou hodi-tiu ranní. Spruance učinil v této souvislosti další riskantní rozhodnutí, ale i to se ukázalo šťastným. Rozkázal, aby se útoku účastnila prakticky všechna letadla, která Enterprise a Hornet nesly. Zprávy průzkumného letounu zatím hovořily pouze o dvou Nagumových letadlových lodích (průzkumná catalina prolétala ve velké vzdálenosti od japonského svazu, pilot lodi viděl jen z jednoho úhlu, a tak dvě vzdálenější letadlové lodi jeho pozornosti unikly), z čehož plynulo jisté nebezpečí, že druhé dvě se mohou nacházet v jiném prostoru a připravit americkým plavidlům nepříjemné překvapení. Spruance se ale plně spolehl na zpravodajské informace, jež před vyplutím obdržel od Nimit-ze, a podle nich Akagi, Kaga, Sórjú a Hirjú měly v každém případě operovat společně. Měl za to, že když udeří, musí udeřit co něj důraz-nČji. Proto k útoku určil 37 střemhlavých, 14 torpédových bom-
401
L
bardérů a 10 stíhaček z Enterprise a 35 střemhlavých bombardérů 15 torpédových a 10 stíhaček z Kornetu. Na obou lodích ponechal jen pár průzkumných letounů a několik stíhačů k zajištění nezbytné ochrany. Jinak zůstal 16. operační svaz bez jakýchkoli rezerv. Kdyby útok neuspěl, mohlo to znamenat katastrofu, opakování náletu se nemuselo podařit. Spruance ale neváhal.
V době, kdy admirál činil rozhodnutí dalekosáhlého významu a kdy probíhaly horečné porady odborníků štábu, piloti palubních letounů netrpělivě posedávali v operačních kajutách přidělených jednotlivým eskadrám. Již v jednu hodinu 30 minut ráno snídali, od té doby došlo ke dvěma planým poplachům, kdy rychle nasedali do letadel, ale zakrátko se vraceli, když se ukázalo, že došlé zprávy o pohybu nepřítele byly mylné. Nyní, kolem šesté hodiny čtyřiceti pěti minut, byli znovu shromážděni k předletové instruktáži a tentokrát již vše vypadalo vážně. Do bloků i map si zaznamenávali poslední údaje o pozici, kursu a rychlosti nepřítele i důležitý údaj o Point Op-tion – pozici, ve které se budou nacházet mateřské lodi v době jejich návratu.
Krátce před sedmou hodinou, potřetí již toho rána, zazněl z tlampačů příkaz: „Piloti k letadlům!" Na letových palubách Enterprise a Hornetu zaburácely startované motory desítek letadel, modrý kouř se valil z výfukových rour a obě lodi otáčely po větru pro usnadnění startu. Na Enterprise se připravovalo ke vzletu 37 střemhlavých bombardérů pod velením poručíků Richarda H. Besta a Wilmera E. Gallahera. Za nimi'čekalo na svoji chvíli 14 letounů 6. torpédové eskadry korvetního kapitána Eugena E. Lindseye a 10 stíhačů 6. stíhací eskadry poručíka Jamese S. Graye. Celému svazu měl velet kor-vetní kapitán Clarence W. McClusky. První opouštěly palubu střemhlavé bombardéry v 7 hodin 6 minut. Nabraly výšku a kroužily nad lodí, vyčkávaly, až budou ve vzduchu další letouny. Spruanceovo rozhodnutí vrhnout do útoku všechna letadla mělo i svou stinnou stránku. Nebylo je totiž možno shromáždit na letové palubě a odstartovat v rychlém sledu, start musel být rozdělen do dvou etap: zatímco leto-
402
u palubu zabrala první polovina letounů, druhá polovina čekala v podpalubních hangárech a až po uvolnění paluby byly vyvezeny a vyslány na start. Tato operace zabrala téměř hodinu a po celou tu dobu musela letadla, jež vzlétla dříve, kroužit ve vzduchu a čekat – a spotřebovávat životně důležité palivo.
V 7 hodin 28 minut, když teprve asi polovina letounů opustila letovou palubu, zachytil radar Enterprise vysoko na obloze podezřelý bod. Za okamžik muži u protiletadlových děl, vybavení silnými optickými zaměřovači, potvrdili, že nad svazem krouží nepřátelský průzkumný letoun. Moment překvapení tedy byl ztracen, Nagumo nyní o amerických lodích ví! Operace ale musela pokračovat dál a čas nyní hrál rozhodující roli. Kapitán Browning zůstával optimistou. Tvrdil, že Nagumo nemá ještě po určitou dobu jinou možnost než pokračovat v kursu, ve kterém plul až dosud, neboť musí vzít na paluby svých lodí svaz, jenž napadl Midway. Předpokládal, že k tomu dojde kolem 9.00 hodin. Měl naprosto pravdu, ale Spruance přesto cítil, že každá ztracená minuta bude nyní nenahraditelná. Proto přikázal, aby letouny, jež jsou již ve vzduchu, vyrazily k nepříteli bez ohledu na to, že tím padá plán koordinovaného útoku. Signální lampa na Enterprise se rozblikala a korvetní kapitán McClusky přijal rozkaz. Střemhlavé bombardéry zamířily na jihozápad, nečekaly na stíhače a torpédová letadla.
Obdobná situace se odehrávala i na palubě Hornetu. Jako první šlo na start pětatřicet střemhlavých bombardérů rozdělených na 8. bombardovací eskadru korvetního kapitána Roberta R. Johnsona a 8. průzkumnou bombardovací eskadru korvetního kapitána Walte-ra F. Rodeeho. Následovalo patnáct letounů 8. torpédové eskadry korvetního kapitána Johna C. Waldrona a deset stíhaček

korvetního kapitána Samuela G. Mitchella. Celý svaz šedesáti letadel vedl fregat-ni kapitán Stanhope C. Ring, velitel letecké skupiny Hornetu.
V této souvislosti je nutno se zmínit o výrazné osobnosti velitele "• torpédové eskadry Johna Waldrona. Tento důstojník, jehož praděd nalezel k indiánskému kmeni Siouxů, si získal v americkém námořním letectvu pověst svérázného, ale prvotřídního velitele a příslušní-C1 jeho eskadry – 15 pilotů a 15 zadních střelců – by pod jeho
403
velením šli i do ohně, což také zakrátko prokázali do slova a do písmene. Když v srpnu 1941 Waldron převzal jako velitel 8. torpédovou eskadru, především trval na tvrdém výcviku. Kromě dokonalého ovládání letadel probírali piloti desítky hodin taktiku letecké války, navigaci a Waldron kladl velký důraz i na fyzickou zdatnost svých mužů. Do letadel nastupovali vyzbrojeni loveckými noži a revolvery v podpažních pouzdrech, až to vyvolávalo u ostatních letců úsměšky. Waldron ale všechny narážky odmítal s tím, že nikdy nikdo nemůže vědět, kde nouzově přistane, a potom i zdánlivá maličkost rozhoduje o smrti či přežití. Měl pravdu, řadu jeho metod zakrátko přejímaly i další útvary amerického letectva a mnoho letců nakonec za svůj život vděčilo nápadům korvetního kapitána s indiánskou krví v žilách.
Nyní dával Waldron svým pilotům poslední pokyny před startem. Na rozdíl od obecně panující domněnky nepředpokládal, že japonský svaz popluje stále v přímém směru k midwayskému atolu; věřil, že poté, co Nagumo dostane o amerických lodích zprávu, změní kurs a zamíří jim vstříc. Proto žádal piloty, aby se příliš nezabývali navigací, pouze se drželi za ním, zeje k nepříteli dovede.Jeho indiánský instinkt jej nezklamal; Nagumo skutečně uhnul z kursu přesně tak, jak Waldron předpokládal. Waldron si byl vědom i toho, že těžce naložené torpédové bombardéry nebudou mít dost paliva k návratu, a že tedy šance na přežití, pokud osádky, jimž se podaří nouzově přistát, nenajdou hlídková letadla nebo torpédoborce, je vzhledem k obrovitým rozlohám oceánu mizivá. S tímto vědomím také Waldron vystupoval na můstek Hornetu, aby podal hlášení kapitánu Marku Mitscherovi; sdělil mu, že nepřítele napadne bez ohledu na následky. Mitscher později v operační zprávě o akci, když navrhoval Waldrona k posmrtnému udělení nejvyššího amerického vyznamenání za statečnost, o tomto posledním setkání s korvetním kapitánem napsal:
‚Jeho pevné rozhodnutí splnit úkol navzdory všem překážkám, jeho vědomí možnosti, že eskadra je odsouzena k zániku bez naděje na bezpečný návrat na letadlovou loď, na všechny přítomné zapůsobil} jako projev pozoruhodného smyslu pro povinnost a osobní integrity. Ani jeho piloti nežádali nic víc, než aby jim bylo dovoleno sdílet
404
nebezpečí a neblahý osud, jenž musel po takovém útoku s jistotou následovat."
Krátce po osmé hodině bylo již všech šedesát letounu Hornetu ve vzduchu a následovaly skupinu z Enterprise, jež zatím zmizela za jihozápadním obzorem. Když letadla z Enterprise a Hornetu vzlétla proti japonskému 1. údernému svazu, měl admirál Fletcher již na palubě Yorktownu průzkumné letouny, na jejichž návrat čekal; a Yorktown se zakrátko objevil na severním horizontu, na dohled Spruanceových plavidel. Fletcher stál nyní před stejným problémem jako přednedávnem Spruance. I on měl neustále na mysli skutečnost, že letecký průzkum zjistil pouze dvě japonské letadlové lodi, a myšlenka, že další dvě mohou zatím číhat skryty někde na západ od něj, mu nedopřávala klidu. Má nyní vrhnout všechny letouny do útoku jako 16. operační svaz, nebo si ponechat zálohu pro případ nenadálého překvapení? Po odletu Spruanceových bombardérů a stíhaček byla letadla na Yorktownu to jediné, s čím mohl Fletcher v nebezpečí počítat. Proto po delším váhání rozhodl, že odloží vlastní start o dvě hodiny a vyšle pouze polovinu palubních letounů Yorktownu. Pro případ, že objevené nepřátelské lodi jsou pouze součástí širšího uskupení, podrží druhou polovinu na palubě, aby mohl v případě potřeby napadnout i jiné cíle než Spruance.
Čas ubíhal a průzkumné cataliny, vyslané opatrným Fletcherem na západ, odkud se dal nepřítel – pokud Nagumo své síly rozdělil – očekávat s největší pravděpodobností, podávaly pouze negativní hlášení. Piloti na Yorktownu poté, co jejich spolubojovníci z Enterprise a Hornetu již dávno vzlétli, začínali projevovat stále větší netrpělivost; těžko se jim vyčkávalo se založenýma rukama, chtěli udeřit na nenáviděného nepřítele, splatit dluh za Pearl Harbor. Velitelé eskader probírali taktiku nastávajícího boje s rozhodnutím, že musí jít O dobře koordinovaný a zdrcující úder. Jako první zaútočí stíhači 3. eskadry a pokropí nepřátelské lodi palbou palubních zbraní, čímž na-rusi japonskou protiletadlovou obranu; potom budou následovat
405

v rychlém sledu nálety 3. bombardovací eskadry, 5. průzkumné a nakonec 3. torpédové. Bombardéry vyzbrojené pumami měly ochromit nepřátelské lodi natolik, aby byla snížena jejich manévrovatelnost a tím i možnost úniku před torpédy poslední nalétávající eskadry.
Zatímco piloti znovu a znovu probírali všechny možné varianty útoku, admirál Fletcher přecházel po velitelském můstku a jen napjatý výraz jeho obličeje prozrazoval, že se stále zaobírá dvěma chybějícími japonskými letadlovými loďmi. Fletcher nechtěl, aby se mu znovu přihodilo to, co nedávno v Korálovém moři, kdy vzhledem k nedostatečným informacím leteckého průzkumu nasadil všechny palubní letouny proti malé letadlové lodi Sóhó, zatímco v blízkosti se nalézaly Šókaku a Zuikaku, o nichž neměl ani tušení. Bylo tenkrát velkým štěstím, že Japonci nevěděli nic o něm, jinak by zřejmě York--town nyní spočíval na dně oceánu. Věčně však čekat nemohl. Když do 8 hodin 40 minut nedostal žádnou zprávu, rozhodl se jednat. Přece jen se ale nehodlal zbavit všech rezerv, proto rozkázal, aby proti Nagumovi vzlétla pouze 3. bombard ovací eskadra, 3. torpédová a šest letounů stíhací eskadry. Pátou průzkumnou eskadru a zbytek stíhaček ponechal na palubě Yorktownu k malé radosti jejich osádek.
V 8.45 odstartovalo 12 torpédových letounů korvetního kapitána Lema Masseye s příkazem bez čekání pokračovat k cíli. Za nimi se odlepilo 17 střemhlavých bombardérů korvetního kapitána Maxwel-la F. Leslieho a až v 9 hodin 5 minut odstartovalo šest stíhačů korvetního kapitána Thache. Odstupňovaný start měl svůj přesný účel: pomalé torpédové letouny musely do vzduchu první, za nimi rychlejší střemhlavé bombardéry a nejpozději stíhačky, čímž se ušetřily pohonné hmoty. Bylo to důležité zejména u stíhaček s omezenou kapacitou palivových nádrží: při současném startu by musely létat s častými odchylkami od přímého kursu, aby držely krok s pomalejšími bombardéry, a samozřejmě tím rychleji by se vyprazdňovaly nádrže.
Asi po deseti minutách letu se před střemhlavými bombardéry rozbouřila vodní hladina mohutnou explozí, jež neušla pozornosti žádného z pilotů. Všichni okamžitě pochopili, co se stalo: někdo z nich nedopatřením svrhl 500kg pumu. Oním nešťastníkem byl sám velitel
406
, orvetní kapitán Leslie. Bombardéry byly vybaveny novým elektrickým zařízením uvolňujícím pumu, dosud dostatečně nevyzkoušeným, a jak vidno poruchovým. Někde vznikl zkrat a jediná puma, kterou bombardér nesl, skončila v moři. Leslie, bledý zklamáním, rychle uvažoval, má-li se vrátit na Yorktown pro novou, nebo pokračovat dál zbaven možnosti nepřítele zasáhnout. Nakonec došel k z,ávěru, že kdyby se vrátil, nebude mu už povoleno vzdálenou eskadru dohánět, proto se stisknutými zuby pokračoval dál. Letovými zkušenostmi daleko převyšoval všechny mladé piloty eskadry, byli na něj zvyklí, spoléhali na jeho vedení, a kdyby nyní vysadil, mohlo to zdar celé operace ohrozit. Musel proto pokračovat. Krátce nato se stejná nehoda přihodila ještě třem dalším pilotům eskadry. Ze sedmnácti letounů tak zůstalo jen třináct akceschopných. Byla to vysoká cena zaplacená za neprověřenou modernizaci letadel a Leslie proklínal okamžik, kdy mechanici tato zařízení do letounů zabudovali. Nemohl ale dělat vůbec nic.
Letadla z Enterprise a Hornetu se po startu držela po nějakou dobu jednotného kursu, směřujícího od mateřských lodí přímo k pozici, ve které se měl podle propočtu nacházet Nagumův svaz ve chvíli, kdy jej dostihnou. Vůbec se ale nedalo hovořit o řádné koordinaci celé letecké operace; to bylo umění, kterému se Američané teprve museli za cenu těžkých ztrát učit. Jednak nebyla souhra mezi skupinou z Hornetu a z Enterprise, nebyla ani souhra mezi jednotlivými eskadrami ani cílevědomá spolupráce mezi bombardéry a doprovodnými stíhačkami. Jinak se situace jevila při plánování v klidu operačních kajut a jinak ve vzduchu, zejména v závěrečné fázi pod palbou nepřátelských děl a palubních zbraní stíhaček zero.
Navíc, aby všechno bylo ještě komplikovanější, došlo přesně k to-mu, co předvídal korvetní kapitán Waldron: Nagumo v 9 hodin 17 minut uhnul z původního kursu směřujícího přímo k Midwayi a obrátil proti americkým lodím. Tak se stalo, že ty z amerických letounu, které se přesně držely údajů, jež o pozici nepřítele obdržely Pred startem, jej na místě záchytu nenašly. Když k tomuto bodu do-
407
iL
razil fregatní kapitán Ring z Kornetu s 35 střemhlavými bombardéry a doprovodnými stíhačkami, zjistil, že má pod sebou, kam až oko dohlédlo, jen prázdnou hladinu. Musel se nyní rozhodnout, zda zamíří na jihovýchod či na severozápad. Obě možnosti poskytovaly stejnou šanci – Nagumo mohl být mezi jeho letadly a Midwayem nebo stejně tak mohly být jeho letouny mezi Midwayem a Nagumem. Ring zvolil první alternativu a obrátil směrem k Midwayi. Jak utíkaly

minuty a na mořské hladině nebylo stále ani stopy po nepřátelských plavidlech, Ring ke svému velkému zklamání musel přiznat, že nevybral správně. Naprostou jistotu měl v okamžiku, kdy se na horizontu před ním objevily sloupy tmavého kouře z hořících midwayských palivových nádrží. Nezbývalo než se smířit s neradostnou skutečností. Část letadel zamířila zpět k Hornetu s mizivou nadějí, že se jim podaří lodi dosáhnout dřív, než spotřebují poslední kapku paliva; třináct bombardérů, u kterých palubní přístroje ukazovaly již nyní nebezpečný pokles benzínu v nádržích, přistávalo na Midwayi. Pár mil před atolem piloti odhazovali bomby, které nevyužity zůstaly v pu-movnicích letounů a mohly se jim stát osudovými v případě, že přistávací dráhy atolu byly japonským náletem poškozeny. Výbuchy nedaleko pobřeží vyvolaly mezi midwayskou posádkou poplach. Zazněly sirény oznamující nový letecký útok a obránci rychle zasedali k protiletadlovým kanónům a kulometům. První z blížících se Ringových letounů přivítala intenzívní palba, která skončila až v okamžiku, kdy dělostřelci rozpoznali v zaměřovačích siluety vlastních letadel. Jedenáct bombardérů přistálo bez úhony a dva nouzově na hladině laguny. Oněch jedenáct nepoškozených bylo bez zdržování znovu opatřeno pumami a palivem a a zakrátko vzlétly k nové honbě za nepřítelem, jehož tak nešťastně minuly. Ani tentokrát jim ale nepřálo štěstí a později odpoledne bombardéry s unavenými a především zklamanými osádkami přistávaly na palubě Hornetu.

Z 8. stíhací eskadry poručíka Stana Ruehlowa, která poskytovala Ringovým bombardérům stíhací doprovod, se nevrátil na Hornet ani jeden letoun. Ruehlow ve chvíli, kdy Ring operaci zrušil, pokládal za nadějnější pokusit se přiblížit co nejvíce ke Spruanceovým lodím s tím, že pokud nedosáhne Hornetu, což vzhledem ke zbývajícímu

408

nožství paliva bylo velmi pochybné, budou jeho piloti po nouzo-
'm přistání vyloveni a zachráněni. Do jedenácté hodiny dopolední,
• vtě daleko od mateřské lodi, skončil v moři poslední ze stíhačů.

Osmá torpédová eskadra korvetního kapitána Waldrona, prolétávající nízko nad mořem, brzy ztratila kontakt – především vinou nekonečných šedivých houfů mraků – s další skupinou z Hornetu, s Ringovými bombardéry a stíhací, jež se držely v podstatně větší výšce, a po delší dobu pokračovala v paralelním kursu s 6. torpédovou eskadrou z Enterprise korvetního kapitána Lindseye. Nad nimi prolétaly stíhačky 6. stíhací eskadry poručíka Jima Graye, určené k ochraně Lindseyových bombardérů. Poručík, i když jeho úkolem bylo v prvé řadě chránit pomalé, a proto nejzranitelnější torpédové letouny, si předsevzal, že, pokud bude moci, poskytne pomoc i střemhlavým bombardérům Enterprise, proto se držel ve velké výšce, aby mohl v případě potřeby rychle sestoupit do blízkosti těch i oněch. Před startem se dohodl s Lindseyem, že jakmile bude 6. torpédová eskadra ohrožena, Lindsey jej zcela neformálně přivolá rádiovou výzvou: ‚Jime, pojď dolů!" Husté chuchvalce nízkých mraků ztěžovaly Grayovi orientaci a přehled o bombardérech, jež byly svěřeny jeho ochraně; proto také pojistě době došlo k tomu, že zaměnil Lindseyo-vu eskadru za poblíž letící Waldronovu, a když Waldron veden svým „indiánským" instinktem odbočil ze stanoveného kursu a tím se vzdálil od Lindseye, Grayovi stíhači zůstali nad ním, aniž však o nich měl Waldron potuchy.

Kolem deváté hodiny Waldron zahlédl japonský průzkumný hy-droplán, který z bezpečné vzdálenosti sledoval let jeho eskadry. Pilot nydroplánu odeslal Nagumovi zprávu o blížících se nepřátelských torpédových letounech, ale jak víme, Nagumo jí přílišnou váhu ne-Přikládal.

Waldronovy bombardéry nyní mířily k japonském svazu a nalevo od nich, několik mil vzdálena, se nacházela Lindseyova eskadra, kte-a se tez přibližovala k nepřátelským lodím. Ve výšce 7000 metrů hladinou křižovaly Grayovy stíhačky. Poručík zatím neměl příliš

L

409

mnoho starostí. Problémy s navigací ponechával bombardérům. Když se podle jeho odhadu, přibližně v 9.00 hodin, již měly americké letouny ocitnout v prostoru Nagumova svazu, Gray zpozorněl protože každým okamžikem mohl očekávat japonské stíhačky. Krátce nato se před ním objevila rozsáhlá fronta nízko visících mraků, což jej do jisté míry uklidnilo, neboť mraky slibovaly pro bombardéry úkryt jak před zraky hlídek na japonských lodích, tak před stíhačkami zero. Také ještě zahlédl, jak poslední letouny eskadry, kterou stále pokládal za Lindseyovu, zmizely v šedivé stěně. Jeho stíhačky zůstávaly ve stejné výšce a poručík čekal, až se ozve dohodnutý volací signál. Protože ani po delší době jej neslyšel, měl za to, že útok torpédových bombardérů probíhá bez potíží.

V 9 hodin 20 minut Waldron zahlédl na obzoru kouř. Zamířil tímto směrem, ostatní

letouny eskadry jej následovaly. Brzy bylo možno rozlišit i jednotlivá nepřátelská plavidla a Waldron si vybral za cíl útoku tmavou letadlovou loď; šlo o Sórjú. Byl od ní vzdálen ještě asi osm mil, tedy pět minut letu. Vysílačkou dal signál k útoku a počal
klesat. Jak se blížil, japonské torpédoborce, tvořící vnější ochrannou
/
clonu, zahájily palbu. Ve stejnou dobu se na patnáct bombardérů vrhlo kolem padesáti stíhaček japonského leteckého zajištění. Žera klesala jako blesk a dostihla Waldronova letadla ještě daleko předtím, než dosáhla pozic, ze kterých by mohla úspěšně vypustit torpéda. Dlouhé dávky 7,7mm kulometů a granáty 20mm palubních kanónů trhaly bombardéry na kusy, letouny s proděravělými křídly, trupy a palivovými nádržemi se v plamenech a divokých spirálách řítily do moře. Poslední bombardér eskadry pilotoval praporčík George Gay. Nyní měl před očima hrůzné divadlo; musel sledovat, jak jeho bojoví kamarádi umírají v troskách letadel, prakticky bezmocni před desítkami japonských stíhaček, dorážejících ze všech stran. Nebyl ušetřen ani pohledu na to, jak letoun velitele korvetního kapitána Waldrona dostal zásah z kulometu stíhačky, která na něj nalétla z boku jako při střelbě na cvičný cíl. Z proděravělých nádrží vyšlehly plameny a zahalily pilotní kabinu. Gay, vůbec nevnímající nebezpečí, jež každým okamžikem mohlo postihnout i jej, sledoval s vytřeštěným zrakem,
410
• k se Waldron pokusil odsunout kryt kabiny, vztyčil se, ale to už ho-v/cí letoun padal a pro statečného velitele eskadry nebylo záchrany. Gay zůstával zatím ve vzduchu, poslední z celé 8. eskadry. Upíral oči na tmavou masu letadlové lodi, jež se snažila uhnout doleva. Ještě několik málo sekund zbývalo k uvolnění torpéda. Praporčík cítil, jak střely narážejí na jeho letoun, náhle mu projela prudká bolest levou rukou, do které se zaryl úlomek oceli. To ale již byl u cíle. Zmáčkl tlačítko elektrického uvolňovače torpéda – nic se nestalo. V posledním okamžiku trhl lankem ručního ovládání a letoun se zachvěl zbaven zátěže. Torpédo loď nezasáhlo, její úhybný manévr, pilotovo zranění, porucha elektrického odpalovacího zařízení, to vše sehrálo roli. Zatímco bombardér přelétal nad palubou, zavrtával se do něj proud projektilů. Řízení vypovědělo poslušnost a Gay věděl, že teď už je konec neodvratný. Obrátil se dozadu k sedadlu zadního střelce a jediný pohled mu stačil, aby poznal, že je v letadle sám. Střelec se zkrvaveným obličejem ležel bez pohybu na kulometu. Letoun pokračoval ještě několik set metrů těsně nad hladinou a potom přišel náraz. Gayovi se ale podařilo otevřít kryt kabiny a uniknout těsně předtím, než se rozstřílený vrak, nad kterým stále ještě kroužily dvě stíhačky, potopil. Ve chvíli neuvěřitelného zachránění se Gayovi vrátila rozvaha a chladné uvažování. Otevřel uzávěr bombičky se stlačeným vzduchem a naplnil záchrannou vestu. Navíc zahlédl ve vzdálenosti par metrů vak se složeným gumovým člunem, který jako zázrakem vyplaval z otevřené kabiny potápějícího se letadla. Kromě něj ještě zachránil malý poštářek ze sedadla, jenž se zřejmě dostal na hladinu stejnou cestou. Protože si vzpomněl, že japonští piloti ostřelují ztroskotané letce, a obloha nad ním byla stále plná stíhaček, přidržoval tmavý polštářek nad hlavou, aby nebyl zpozorován. Celý den strávil praporčík Gay po krk ponořen ve vodě a byl divákem fantastického divadla, jež se odehrávalo před jeho zraky a vedlo ke zkáze 1. japonského úderného svazu letadlových lodí. Když padl soumrak, nafoukl gumový člun, vyšplhal se do něj, a tak přečkal noc. Příštího dne jej zahledla průzkumná catalina, o několik hodin později přistála na hla-lne a vzala jej na palubu. Praporčík George H. Gay byl jediným uzem, který přežil slavný a tragický nálet 8. eskadry torpédo-
411
vých bombardérů Hornetu na japonský svaz. Ostatních dvacet devět letců eskadry to štěstí nemělo.
Několik minut před půl devátou signál z Akagi nařizoval všem lodím zastavit palbu; postarat se o poslední dva nebo tři prchající americké bombardéry bylo věcí stíhaček. V 9 hodin 30 minut, poté, co se Gayův letoun jako poslední zřítil do moře, dostal Nagumo hlášení, že všech patnáct útočníků bylo sestřeleno. Jeho důvěra, že odrazí i Šestý nálet, byla jak vidno oprávněná, oddech ale neměl dlouhého trvání. V 9.38 hlásily hlídky další nepřátelský nálet; z jihu se blížilo 14 torpédových bombardérů 6. eskadry z Enterprise.
Korvetní kapitán Lindsey zahlédl nepřátelské lodi ze vzdálenosti třiceti mil. Z jižní strany a z výšky 500 metrů se na jeho příkaz eskadra vrhla do útoku. Stejně jako v případě Waldrona před pár minutami ani Lindsey neměl ochranu stíhaček. Korvetní kapitán předpokládal, že daleko rychlejší letouny Jima Graye budou v blízkosti nepřítele dříve než pomalé bombardéry, ale nyní, když měl japonská plavidla na dohled, po stíhacích nebylo ani stopy. Lindsey nemohl

čekat; zásoba pohonných hmot se tenčila, bylo nutno zahájit útok. Neměl na své straně ani výhodu překvapení. Nedávný nálet Waldronovy eskadry přiměl nepřátelské lodi opustit sevřenou formaci, nyní ve vysoké rychlosti proplouvaly v kruzích po hladině značně vzdáleny jedna od druhé, což americké bombardéry přinutilo k složitému manévrování. Lindsey si vybral nejbližší letadlovou loď a zamířil k ní. Ve vzdálenosti 20 mil rozdělil eskadru tak, aby mohl loď napadnout současně z obou stran.
Protiletadlová obrana a stíhačky zero ale nezahálely. Pro pomalé bombardéry, letící rychlostí odpovídající asi 100 uzlů, nebylo jednoduché přiblížit se k letadlové lodi, která plula rychlostí mezi 25 a 30 uzly, a navíc se snažila neustále být obrácena k bombardérům zádi a snížit tak pravděpodobnost zásahu. Letouny, pokud měly mít naději na úspěch, musely útočit ze strany, kde 250 metrů dlouhý lodní bok poskytoval dostatečný cíl, neboť jinak plavidlo, pohybující se vysokou rychlostí a dokonale ovládané zkušeným velitelem, snadno uh-, nulo z dráhy torpéd schopných vyvinout rychlost maximálně 33 uzly*; To ovšem znamenalo, že bombardéry byly nuceny přizpůsobovat
412
měnám kursu lodi, nalétávat ve velkých obloucích a tím se neúnosně prodlužovala doba, po kterou byly vystaveny vražedné protileta-dlové palbě a útokům stíhaček. Letadlovou lodí, kterou Lindsey vybral za cíl, byla Kaga. Opět se vzduch naplnil krupobitím protiletadlové palby z napadené lodi a doprovodných křižníků a torpédoborců, opět se žera vrhala v celých rojích na bombardéry, jejichž zadní střelci se je snažili odrážet, jak nejlépe mohli; převaha na straně nepřítele ale byla zdrcující. Masakr, který potkal 8. torpédovou eskadru, se opakoval. Americká letadla padala v plamenech do moře, jen několika se podařilo vypustit torpéda, ale kapitán Okada na můstku letadlové lodi vždy dokázal ostrými změnami kursu včas uhnout. Deset ze čtrnácti bombardérů, včetně letounu Lindseye, bylo sestřeleno.
Vysoko nad mraky ve výšce 7000 metrů neustále kroužila 6. stíhací eskadra poručíka Jima Graye. Gray nic nevěděl o tom, že dole pod ním již útočí na Japonce druhá skupina torpédových bombardérů a že zoufale potřebují pomoc. Stále předpokládal, že podle dohody zavolají. Nezavolal nikdo, vysvětlení lze těžko nalézt. Možná že signál přivolávající pomoc nebyl zachycen, -možná že Lindsey byl sestřelen dřív, než se mohl ozvat, možná ani nikdo stíhače nevolal; když se s nimi v blízkosti nepřítele piloti bombardérů nesetkali, mohli mít za to, že tam vůbec nejsou. V každém případě když japonské stíhačky sestřelovaly jeden americký bombardér za druhým, jejich osádky, odkázány jen na sebe, se bránily pouze svými palubními zbraněmi a ubránit se bylo nad jejich síly.
Pokud se týkalo torpédových borňbardérů, Jim Gray tedy čekal, že se ozvou a přivolají ho samy. Nyní si ale lámal hlavu tím, kde se nalézají střemhlavé letouny korvetního kapitána McCluskyho. Vyslal do éteru dotaz palubní vysílačkou; nepřišla žádná odpověď. Gray pohledl na ukazatel stavu paliva a zhrozil se; více než polovina obsahu nadrží již byla spotřebována. V 9 hodin 52 minut znovu vysílal rádiový signál, ve kterém sděloval, že se nachází nad nepřítelem, ale že mu nebezpečně ubývá palivo a brzy se bude muset vrátit na mater -
413
skou loď. Ani tentokrát se McClusky neozval. Pohlední signál Gra\ vyslal v 10.00 hodin. Potom již nemohl déle čekat. Několik minut desáté, kdy pár posledních letounů 6. eskadry Lindseye se se zoufá] lou odvahou pokoušelo prorazit k cíli, dal Gray příkaz k návratu. Za| chránit stíhačky, které až dosud zcela zbytečně kroužily nad Na'gu| movým svazem, pokládal za nejrozumnější, co může udělat.
V 9 hodin 45 minut se stále ještě tři eskadry z Yorktownu -- 3| torpédová -korvetního kapitána Masseye, 3. střemhlavá korvetníhJ kapitána Leslieho a 3. stíhací korvetního kapitána Thache – držel] pohromadě, torpédové letouny ve výši 500 metrů, 300 metrů nad ni| mi stíhačky a v 5000 metrech střemhlavé bombardéry. V 10.00 h(din Massey zahlédl na severozápadním horizontu, ve vzdálenost 30–40 mil, obrysy lodí. Obrátil ostře doprava na kurs 345 stupni stíhačky a střemhlavé bombardéry jej následovaly, i když jejich velí) tele dosud japonské lodi neviděli, Leslie je spatřil o pět minut póz ději. Zdálo se, že tentokrát se zdaří první koordinovaný nálet zahájí ný torpédovými letouny chráněnými stíhači a završený prudkým úďt rem střemhlavých bombardérů z výšky. Situace se ale opět, jako jij mnohokrát předtím, vyvinula úplně jinak. Stěna mraků, jež způsobi-| la omyl poručíka Graye, uvedla ve zmatek i letadla z Yorktownu. V 10 hodin 15 minut Max Leslie ztratil kontakt se stíhači a s Mas-seyem, široké pole mraků jej od nich oddělilo.
Massey byl nyní vzdálen 14–18 mil od nepřítele a nemohl ztrácet ani okamžik. Rádiem požádal Thache o podporu a stíhačky klesaly klouzavým letem blíž k

bombardérům. Zakrátko se také objevila první dvě žera, vypálila dlouhé dávky z palubních kulometů a zmizela. Zřejmě jim došla munice; řada japonských stíhaček po dlouhou dobu nepřetržitě odrážela jeden americký útok za druhým a v tuto dobu měly již jen poslední zbytky střeliva a pohonných hmot. Některé se| pokoušely přistát na palubách letadlových lodí, ale většina z nich zů-' stávala ve vzduchu až do poslední kapky benzínu a posledního nábo-S je, neboť přistání na lodích plujících vysokou rychlostí a neustále] měnících kurs bylo prakticky nemožné. Japonci zoufale čekali na oái
414
dech, ale neustávající sled amerických náletů jim jej dosud nedopřál. A nyní hrozilo další nebezpečí v podobě dvanácti letounů Masseye.
Ve vzdálenosti 10 mil od japonského svazu vybral Massey za cíl letadlovou loď Sórjú, plující na severním konci nepřátelského uskupení. Rozdělil bombardéry do dvou skupin po šesti, jedna měla zaútočit zprava, druhá zleva. Jak se obě skupiny přibližovaly, nápor japonských stíhaček zesílil a přidala se i protiletadlová palba z palub doprovodných plavidel. Thach a jeho piloti odráželi dotírající Japonce, seč jim síly stačily. Japonské a americké stíhačky s vyjícími motory, kulomety a kanóny chrlícími oheň se míhaly jako blesky, stoupaly téměř kolmo k obloze a klesaly v divokých kruzích. Proti japonské přesile ale bylo Američanů zoufale málo. Thach viděl, jak se jeho první pilot řítí k vodní hladině, pak další a další. Stejně skončilo i několik japonských stíhačů, ale stále jich zůstávalo ve vzduchu příliš mnoho. Zachyceni v pavučině nepřátelské křížové palby umírali američtí letci v kabinách rozstřílených letounů nebo po nárazech na vodní hladinu mizeli v hlubinách, uzavřeni v rychle se potápějících vracích. Pěti z nich se podařilo uvolnit torpéda, ale žádné, jako už několikrát předtím, nezasáhlo zvolený cíl. Jen dva z Masseyových bombardérů se vrátily na Yorktown. On sám zahynul, když se jeho letoun, zasažen palbou stíhaček, rozlomil ve'vzduchu.
Znovu bylo moře pokryto troskami sestřelených a potápějících se letadel, znovu vykřikovali námořníci na palubách japonských lodí nadšením. V 10 hodin 15 minut byl odražen osmý americký nálet za poslední tři hodiny a japonské lodi dosud nezasáhlo ani jedno torpédo nebo puma. Z jedenačtyřiceti torpédových bombardérů, jež vzlétly z palub Hornetu, Enterprise a Yorktownu, se jich vrátilo jen šest. Ztráta desítek letounů a mnoha statečných mužů ale nebyla zbytečná. Právě odvaha většinou nezkušených mladých letců,.pilotujících zastaralá torpédová letadla, jež se stávala snadnou kořistí japonských žer, umožnila Američanům velké vítězství. Jednak zabránili Nagumovi včas odstartovat útočný svaz k napadení Fletcherových a Spruanceo-vych lodí, jednak vyčerpali síly hlavní složky japonské obrany — stíhaček, které nyní v malé výšce, s téměř prázdnými nádržemi a bez střeliva, netrpělivě čekaly na možnost přistát. A tato situace umožnila
415
střemhlavým bombardérům z Enterprise, které se objevily na scéně za pár minut, napadnout japonský 1. úderný svaz ve chvíli, kdy stíhačky zero proti nim prakticky už vůbec nebyly s to zasáhnout.
V 10.15, po zastavení protiletadlové palby, vydal Nagumo rozkaz k novému seskupení lodí, jež se před náporem amerických letounů rozprchly do všech stran. Vše nasvědčovalo tomu, že japonský admirál má situaci stále ještě v rukou. Zatímco ve vzduchu rachotily kulomety stíhaček a na palubách lodí burácely protiletadlové kanóny, v podpalubí čtyř letadlových lodí se horečná práce nezastavila ani na vteřinu. Třiadevadesát letadel určených k napadení amerického loďstva bylo nyní připraveno. Doba startu; stanovená na 10 hodin 30 minut, mohla být dodržena. Na Akagi byly již letouny vyvezeny na palubu a Nagumo rozkázal neprodleně startovat. Velká loď se počala obracet po větru a vlajkový signál přikazoval ostatním třem učinit totéž. První úderný svaz se již dost dlouho bránil, nyní měla přijít chvíle odplaty. Osádky nastupovaly do kabin bombardérů, čekaly jen na poslední pokyn. Náhle se ale všechny zraky upřely na stožár Kagy, kde se objevila vlajka oznamující další nepřátelský letecký útok. Za několik sekund i hlídky na ostatních lodích zahlédly, jak se z mraků vyhoupla skupina nepřátelských střemhlavých bombardérů, klesajících zlověstnou rychlostí.
Třicet sedm střemhlavých bombardérů korvetního kapitána Cla-rence W. McCluskyho z Enterprise, rozdělených do dvou eskader poručíků Besta a Gallahera, nenašlo japonské lodi v předpokládaném místě záchytu, neboť, jak víme, Nagumo z původního kursu odbočil. Když McClusky v označeném prostoru viděl pouze prázdnou vodní pláň, obrátil napřed k jihu. Ani tam ale nenalezl nejmenší známky po přítomnosti japonského loďstva. V 9 hodin 30 minut změnil kurs na sever. Piloti znervózněli, pohled na palubní přístroje, které ukazovaly, jak rychle se tenčí zásoby paliva, vyvolával neklid. V 9 hodin 55 minut se situace ještě nezměnila a bylo jasné, že jestliže v následují-

416
'ch deseti minutách nedá velitel formace pokyn k návratu, nevrátí se hornbardéry již nikdy. McGlusky ale tvrdohlavě pokračoval stejným kursem, jako by si hrozící nebezpečí vůbec neuvědomoval. Náhle se hluboko pod letadly prolétávajícími ve výši 6000 metrů objevila na hladině osamělá loď. Šlo o japonský torpédoborec, za jehož zádí zůstávala široká zpěněná stopa, zatímco ostrá příď rozhazovala na obě strany vysoko vzlétající vodní tříšť.
Poté, co zhruba před hodinou napadla japonský svaz ponorka ' Nautilus a pokusila se torpédovat bitevní loď, zasypala ji doprovodná plavidla hlubinnými pumami. Protože ale nebylo zřejmé, zda je ponorka zasažena či ne, ponechal Nagumo na místě torpédoborec Arašio fregatního kapitána Jasumasyho Watanabeho s úkolem ponorku nalézt a zničit, pokud se tak již nestalo. Svaz, který pokračoval v plavbě, se zatím vzdálil. Watanabe se snažil se všech sil ponorku vypátrat, ta však nástrahám úspěšně unikla a po nějaké době obsluha akustického lokátoru hlásila, že s ní úplně ztratila kontakt. Watanabe nehodlal dál ztrácet čas pokusy ji vyslídit, dal příkaz neúspěšný lov zakončit a dohnat úderný svaz, který byl již mnoho mil odtud severovýchodním směrem. Stroje se rozběhly na plné obrátky a torpédoborec spěchal za hlavními silami svazu.
McClusky, neznaje pravé poslání osamělé lodi, usoudil z její rychlosti, že pluje jako kurýr mezi invazní skupinou a Nagumovým svazem, a že tedy její kurs jej musí dovést k dosud marně hledanému cíli. Zamířil tedy se svými 37 bombardéry na severovýchod, tam, kam směřoval torpédoborec.
V 10 hodin 5 minut piloti zahlédli asi 35 mil před sebou na hladině bílé stopy lodních šroubů. Někteří z nich si oddechli. Domnívali Se> ze je velitel konečně dovedl k mateřským plavidlům, neboť v prázdnících se palivových nádržích zbývaly pohonné hmoty jen na par desítek mil letu. Jak se ale letouny přibližovaly k lodím, skla dalekohledů rychle odhalila pravdu. Pagodovité věže bitevních lodí a přítomnost čtyř letadlových lodí nenechaly nikoho na pochybách. Jedna vec ale byla nanejvýš překvapivá: dosud se neobjevily žádné nepra-elske stíhačky, bombardéry nevítala ani protiletadlová palba.
417
Třetí eskadra střemhlavých bombardérů z Yorktownu korvetního kapitána Maxwella F. Leslieho, která se okamžik poté, co v 10 hodin 15 minut zahlédla nepřátelské lodi, ponořila do rozsáhlého moře mraků a ztratila spojení jak s Masseyovými torpédovými bombardéry, tak s Grayovými stíhací, navázala s japonským svazem opětovně kontakt o pět minut později, přesně v době, kdy se Nagumovy lodi ve velkých obloucích vyhýbaly nalétávajícím Masseyovým letounům.
Leslie sestoupil na 500 metrů a se sluncem v zádech se připravoval k útoku. Nejblíže se nacházely dvě letadlové lodi Kaga a Sórjú, kor-vetní kapitán vybral za cíl Sórjú. V 10 hodin 25 minut dal povel k útoku. Na plný plyn se řítil k letadlové lodi, která se právě otáčela po větru, připravená k odstartování letounů k náletu na americké lodi. Leslie, který krátce po vzletu z Yorktownu tak nešťastně přišel o svoji pumu, měl ještě palubní zbraně. Z výšky 3000 metrů zahájil palbu. Aby byla smůla dovršena, v 1300 metrech se kanóny zasekly, ale letoun, následován dalšími šestnácti bombardéry, mířil dál jako šíp k Sórjú. Přelétl nízko nad její rozhlehlou palubou, a protože od této chvíle již nemohl udělat nic víc, velkým obloukem počal nabírat výšku a sledoval nálet ostatních letadel eskadry.
Jako druhý nalétával bombardér poručíka Holmberga, a teprve nyní se ozvala řídká protiletadlová palba. Z výšky 800 metrů Holmberg svrhl SOOkg pumu a za okamžik zaduněla obrovská exploze, kusy rozervané letové paluby vířily vzduchem. Ve třech vlnách následovaly další bombardéry 3. eskadry. V rozmezí tří minut od 10.25 do 10.28 zasáhly Sórjú tři pumy. První pronikla letovou palubou před věží ostrova a explodovala v podpalubních hangárech. Druhá zasáhla střed lodi, vybuchla mezi nahromaděnými letouny. Letová paluba se v okamžiku změnila v moře plamenů, z nichž zaznívaly výbuchy nádrží letadel čerstvě naplněných stovkami galonů benzínu, přerušované ostrými explozemi vybuchující munice. Třetí puma dopadla poblíž zadního výtahu a následky byly opět katastrofální.
Velitel lodi kapitán Rjúsaku Janagimoto se po nějakou dobu pokoušel zachránit co se dalo, byla to ale marná snaha. Exploze vyřacii ly telefony, zvukovody, přestal fungovat lodní telegraf a velitelsl-
418
ůstek byl zcela odříznut a zbaven spojení s ostatními částmi lodi. Velitel záchranných čet fregatní kapitán Hisaši Ohara, nedbaje popá-1 nin seběhl na letovou palubu a doufal, že se mu podaří zorganizovat hašení požárů, zuřících na všech stranách. I toto úsilí bylo beznadějné, vodní pumpy nefungovaly. Náhlá exploze poblíž stojícího bombardérů smetla fregatního kapitána přes palubu a z bezvědomí se probral až ve vodě, kde jej držel nad hladinou námořník, kterého

patrně stihl podobný osud.
V 10.40 se zastavily stroje. O dvě minuty později plameny zachvátily sklad torpéd a obrovský výbuch téměř roztrhl loď ve dví. V 10.45 dal kapitán Janagimoto příkaz k jejímu opuštění.
Sedmnáct letounů Maxe Leslieho se po skončeném náletu vracelo na mateřskou loď. I když řada z nich byla protiletadlovou palbou poškozena, eskadra netratila ani jedno letadlo.
V téže době, kdy Leslie napadl Sórjú, z druhé strany, z jihozápadu, se dvě eskadry střemhlavých bombardérů korvetního kapitána McCluskyho vrhly na další dvě japonské letadlové lodi. McClusky s eskadrou poručíka Wilmera Gallahera zamířil na Kagu a Nagumo-vu vlajkovou loď Akagi přenechal eskadře poručíka Richarda Besta. Jeho příkaz ale Best zřejmě neslyšel, neboť zpočátku obě eskadry směřovaly na Kagu. Teprve když část Bestových pilotů viděla, že všichni útočí na stejnou loď, z vlastního rozhodnutí změnili směr a obrátili k Akagi. Toto nedorozumění ale Američanům přineslo zcela nepředvídanou a významou výhodu. Při startu z Enterprise jako první opouštěla letovou palubu Gallaherova letadla. Protože paluba byla v té době přeplněna připravenými letouny, měly Gallaherovy bombardéry k disopozici zhruba polovinu dráhy, proto byly pro usnadnění vzletu vyzbrojeny lehčími, 250kg pumami. Až za nimi startující Bestovy stroje, s větší možností rozjezdu, nesly půltunové pumy. Tím, že se nyní letadla obou eskader promíchala, dostaly svůj díl těžkých pum jak Kaga, tak Akagi.
^pet, jako v případě náletu na Sórjú, se útočící letouny setkaly Pouze s minimální obranou. Desítky stíhaček zero, které v minulých

L
hodinách sehrály při obraně Nagumova svazu rozhodující roli zmasakrováním několika vln torpédových bombardérů, se nyní nacházely na palubách letadlových lodí, kde poté, co odrazily nálet Masseye, urychleně přistávaly k doplnění munice a prázdných nádrží. Ty, které ještě zůstaly ve vzduchu, byly příliš nízko, než aby mohly proti prudce klesajícím bombardérům zasáhnout, a řada z nich již nemela žádné střelivo.
V 10 hodin 26 mirrut začaly na Akagi a Kagu dopadat první 500kg a 250kg pumy. Tři těsně minuly příď Kagy, čtvrtá, lépe zamířená, explodovala na zadní části letové paluby. Další zásah, jenž následoval vzápětí, měl katastrofální následky. 500kg puma vybuchla pár metrů od lodního ostrova. Kapitán Džisaku Okada a všichni důstojníci přítomní na velitelském můstku byli na místě zabiti. Puma zasáhla i velkou cisternu, jež stála zaparkována na palubě poblíž ostrova a měla sloužit k tankování vracejících se letadel. Následovala obrovská exploze a celé okolí ostrova bylo zalito proudy hořícího benzínu. I dvě další pumy našly cíl. Vytrhávaly velké otvory v letové palubě, kterými pronikal oheň do hangárů, jak hořící benzín stékal do podpalubí. Zmatení a vyděšení námořníci bezhlavě pobíhali a důstojníci se marně snažili dramatickou situaci zvládnout. V hořících letounech na palubě umírali piloti, kteří již zasedli do kabin připraveni ke startu, v podpalubí za rozpálenými přepážkami stejně strašným způsobem hynuly desítky mužů zaskočených plamennou záplavou. Část lodní posádky byla kouřem a plameny vytlačena na okraj letové paluby, a když i tam začal dosahovat nesnesitelný žár, skákali námořníci přímo z paluby do moře. Detonace, jež lodí otřásla od přídě po záď, oznamovala, že plameny zachvátily skladiště pum. Kusy oceli, lidská těla a části letadel létaly vzduchem', loď zahalil kouř a záchranné čety, jež se podařilo zorganizovat, stály před úkolem, který zvládnout nebylo v jejich silách. Nikdo už nedovedl odhadnout, kolik pum loď skutečně zasáhlo, jejich výbuchy se mísily s explozemi benzínových nádrží a vlastní munice.
Ve stejné zoufalé situaci se ocitla i druhá letadlová loď Akagi-V rychlém sledu ji zasáhly tři pumy. První prorazila letovou palubu naproti ostrovu a explodovala v podpalubních hangárech mezi leta-

., připravenými k vyzvednutí na palubu. V okamžiku se podpalubí měnilo v peklo. Letadla, uskladněné pumy a tropéda, nádrže pohon-vch hmot, vše zachvátila plamenná výheň. Záchranné čety se s nad-rdským úsilím pokoušely zastavit ohnivou lavinu, ale oblaka horkého kouře znemožnila jakýkoli účinnější zásah. Omámení muži padali jeden přes druhého, zatímco plameny se nezadržitelně šířily. Další puma vybuchla mezi letouny zaparkovanými na letové palubě. Tlaková vlna smetla letadla i námořníky přes palubu a objevovaly se nové plameny a ozývaly se nové exploze.
Když velitel záchranných čet fregatní kapitán Dobaši zjistil, že vodní pumpy nefungují, pokoušel se otevřením ventilů zaplavit muniční sklady, aby zabránil alespoň nejhoršímu. Ani to se nepodařilo a zoufalý důstojník, když poznal svou

bezmocnost, nalehl na samu-rajský meč. Fregatní kapitán Giširó Miura, navigační důstojník, ke své hrůze zjistil, že nepřátelská puma, která zasáhla záď, zablokovala obrovité kormidlo v úhlu 20 stupňů doleva a loď se stala neovladatelnou, plula ve velkých kruzích. Lodním telegrafem dal příkaz k zastavení strojů, nic se ale nestalo, zvuk mohutných turbín neustával. Námořník, kterého Miura vyslal, aby zjistil, co se ve strojovně děje, se vrátil s vytřeštěnýma očima. V pravé strojovně našel všechny muže mrtvé, zadušené kouřem z požárů, nasátým ventilačním zařízením. Bez hnutí leželi vedle nikým neo vládaných ,s ale stále běžících strojů. V 10 hodin 42 minut Miura přikázal uzavřít přívody páry. Velká loď se pomalu zastavovala.
O pár minut později plameny dosáhly velitelského můstku. Kapitán Taidžiró Aoki i Nagumův náčelník štábu kontradmirál Rjúnosu-ke Kusaka věděli, že nastává konec, že vlajková loď je odsouzena k zániku. Na kapitána Aokiho připadla smutná povinnost sdělit admirálu Nagumovi, že je třeba opustit loď. Nagumo odmítl. Zasáhl kontradmirál Kusaka. Přesvědčoval Naguma, že Akagi nemůže již dal sloužit jako vlajková loď, po zničení radiostanice ani nebylo mož-no udržovat spojení s ostatními plavidly svazu. Navíc loď s proucha-nym kormidlem a zastavenými stroji byla již zcela neovladatelná. Kleslý starý admirál nereagoval a se skelným výrazem v očích stál ez pohybu, opíraje se o lodní kompas. Rozhodný a energický Kusa-
421
L
ka ani za této dramatické situace nepropadl panice a nehodlal dál nečinně postávat na můstku hořící lodi.
„Pane, jste velitelem 1. úderného svazu a je vaši povinností pokračovat v boji," ostře vyzval Naguma, když předchozí prosby nepomáhaly. Nagumo ještě chvíli váhal, pak mlčky přikývl. Z můstku obklopeného plameny už nebyl snadný únik. Jedinou možností bylo spustit se rozbitým oknem po lanech na letovou palubu. Nagumo, který se i ve svém pokročilém věku udržoval v kondici pravidelným cvičením, sešplhal snadno. Obtloustlý Kusaka se ale několik metrů nad palubou na laně neudržel, spadl a vymkl si oba kotníky. Přes nesne-stitelnou bolest odmítl pomoc a spolu s Nagumem a ostatními důstojníky štábu přeběhl rozpálenou palubu. K Akagi zatím připlul člun z torpédoborce Nowaki, všichni do něj sestoupili a přemístili se na palubu poblíž čekajícího lehkého křižníku Nagara.
V 11.30 admirál Nagumo vztyčil na křižníku svoji vlajku. Jeho první slova ke kontradmirálu Sumusu Kimurovi, který z Nagary velel 10. eskadře torpédoborců, zněla:
„Domníváte se, že Nagara může vzít Akagi do vleku?"
Kimura dal velmi vyhýbavou odpověď, při pohledu na hořící vel-; kou loď ani nemohl jinak. Nagumo pochopil.
Od rozbřesku 4. června vládla na osmnácti lodích Jamamotova hlavního svazu, plujícího zhruba 450 mil za Nagumem, optimistická nálada. Všichni věděli, že v časných ranních hodinách Nagumovy letouny napadly Midway, a panovalo neotřesitelné přesvědčení, že není síly, která by zvrátila pečlivě připravené plány a ohrozila konečný úspěch japonských zbraní. I když Jamamotův svaz stále zachovával rádiový klid a o vývoji situace se dozvídal pouze ze zachycených depeší, nebyl žádný důvod k znepokojení, a to ani tehdy, když radiostanice Jamata zaznamenala hlášení průzkumného letounu z křižníku Tone, jenž Nagumovi oznamoval, že zpozoroval nepřátelský svaz s letadlovou lodí. Jamamoto byl naopak spokojen – jeho předtucha nezklamala, Nimitz mu vyslal v ústrety zbytky svých sil, a konečné tedy bude stále otevřený účet uzavřen. Z dalších zpráv bylo zřejmé,
422
v ag úspěšně odrazil sérii nepřátelských náletů a sám neutrpěl v'dné škody. I první zprávy o novém náletu střemhlavých bombardé-« a zasažení Kagy a Sórjú nevyvolaly vážnějších obav, v každé bitvě • třeba počítat se zásahem, nebylo možno předpokládat, že Nagumo-
lodi vyjdou z opakovaných náletů bez škrábnutí. Na druhé straně ale Tamamoto věřil, že dokonale vycvičené posádky a zkušení velitelé si dokáží poradit.
Až v 10.50 přišel šok.
Zatímco Nagumo se svým štábem opouštěl hořící vlajkovou loď, dočasně převzal taktické velení 1. úderného svazu kontradmirál Hi-roaki Abe, velitel skupiny křižníku a bitevních lodí. V 10 hodin 50 minut z můstku své vlajkové lodi – těžkého křižníku Tone – odeslal Jamamotovi depeši, v níž mu sděloval tragickou zvěst, že Akagi, Kaga a Sórjú jsou po náletu nepřátelských střemhlavých bombardérů
v plamenech.
Zpráva měla stejný účinek, jako by na navigačním můstku Jama-motovy obrovité

vlajkové lodi vybuchla bomba. Ani v nejčernějších představách nikdo nečekal něco podobného. Radista běžel s depeší na můstek a předal ji Jamamotovu spojovacímu důstojníkovi fregatní-mu kapitánovi Wadovi. Ten zprávu přečetl a beze slova ji podal náčelníkovi štábu kontradmirálu Ugakimu. Ugaki rychle přelétl očima několik řádků a jako Wada, v naprostém tichu, jež náhle na můstku zavládlo, ji podal vrchnímu veliteli. Depeše oznamovala:
,,Na lodích Kaga, Sórjú a Akagi zuří požáry způsobené nálety nepřátelských letounů startujících z pozemních základen a letadlových lodí. Připravujeme Hirjú k napadení nepřítele. Zatím se dočasně stanujeme na sever a seskupujeme síly . . ."
Ani Jamamoto nevyslovil jediného slova. Jeho tvář zbledla a zkameněla.
Stejnou depeši obdržel i vrchní velitel midwayských invazních sil a současně velitel zabezpečovací skupiny viceadmirál Nobutake Kon-dó.
Zhruba za dvacet minut přišla na Jamato další rádiová zpráva, ten-okrat již od Naguma. Japonské torpédoborce, které zachraňovaly ná-morníky z hořících letadlových lodí, vylovily i jednoho amerického
423
letce, jehož letoun, sestřelen stíhačkami, se zřítil do moře blízko Na-gumova svazu. Zraněný letec byl okamžitě převezen na křižník Naga-ra a tam vyslýchán. Rozezlení Japonci zřejmě se svým zajatcem neza-cházeli v rukavičkách a brzy se dozvěděli, že Američané mají tři letadlové lodi a mezi nimi je i Yorktown, o kterém japonské velení předpokládalo, že byl potopen v Korálovém moři.
Následovala třetí stručná zpráva Jamamotovi:
„Výpověď učiněná praporčíkem letectva z Yorktownu. Nepřítel nasadil do akce letadlové lodi Yorktown, Enterprise, Hornet, Šest křižníků a deset torpédoborců. Yorktown, doprovázen dvěma křižní-ky a třemi torpédoborci, operuje samostatně. Svaz vyplul z Pearl Harboru ráno 31. května, 1. června dorazil do blízkosti Midwaye a tam křižuje v severozápadním kursu."
Přestože Jobova zvěst o těžkých škodách způsobených americkými bombardéiy třem letadlovým lodím l. úderného svazu hluboce otřásla sebevědomím nejvyšších důstojníků shromážděných na můstku Jamata a i na velícího admirála dolehla stísněná nálada plná náhlé nejistoty a bezradnosti, Jamamoto jí nesměl nadlouho podlehnout. On byl vrchním velitelem, od něj všichni očekávali rozhodnutí a nyní snad i zázrak.
Ve 12 hodin 12 minut učinil první krok; začal přeskupovat své síly. Svaz dopravních a nákladních lodí určených k vylodění na Mid-wayi dočasně odklonil na severozápad, admirálu Kakutovi dal příkaz odplout z oblasti Aleut a spěchat na jih, k hlavním silám. Pokyn k posílení ochromeného 1. úderného svaz obdržel i viceadmirál Kondó; nebylo to ale ani třeba. Když se Kondó dozvěděl o pohromě, jež postihla Naguma, zamířil mu na pomoc z vlastní iniciativy.
Ve stejnou dobu Jamamoto rozkázal viceadmirálu Širóovi Takaso-vi, veliteli svazu čtyř bitevních lodí a devíti křižníků původně určených k nepřímé ochraně jednotek vyslaných k Aleutám, aby se příští den (5. června) v devět hodin ráno spojil s hlavním svazem ke společnému úderu na americké loďstvo.
Nejslibněji vyhlížel přesun Kondóových lodí. Byly vzdáleny od
424
uma jen 300 mil, takže se dalo předpokládat, že se k němu připo-
•' 'iž kolem třetí hodiny ranní 5. června. Jiná a horší byla situace
Jl "admirála Kakuty. I když popluje nejvyšší rychlostí, nedosáhne
hlasti Midwaye dříve než za dva dny. Jak se ukazovalo, aleutská část
erace byla nejvážnějším Jamamotovým strategickým pochybením. Vázala dvě letadlové lodi Rjúdžó a Džunjó, vůbec neuspěla ve svém záměru zmást Nimitze a výsledky dosažené napadením Dutch Harboru nepředstavovaly v grandiózní rozehrané partii nic významného. Jak zcela jinak se mohla situace vyvíjet, kdyby v kritickou dobu mohl Jamamoto u Midwaye užít čtyřiceti stíhaček, jednadvaceti střemhlavých a jednadvaceti torpédových bombardérů obou letadlových lodí! Ve válce ale neexistuje „kdyby", proto musel nyní Jamamoto vycházet z reality a činit taková opatření, která, i když nezaručovala, tak alespoň skýtala naději na zvrácení dosavadního, pro Japonce velmi nepříznivého vývoje střetnutí.
Stále zůstávala otiTřená otázka atolu Midway. I když jeho obsazení bylo nyní odsunuto do pozadí nutností vypořádat se s důležitějšími problémy, zůstávalo nebezpečí, že Američané atolu užijí v podstatě jako další letadlové lodi, a to v době, kdy se v jeho blízkosti shromáždí hlavní síly japonského Spojeného loďstva.
Letouny startující z Midwaye se mohly stát vážnou hrozbou. Na toto nebezpečí zejména upozorňoval Jamamotův operační důstojník kapitán Kurošima a také se mu podařilo admirála přesvědčit, že Midway je třeba v každém případě vyřadit zs hry. V jednu hodinu 10 minut proto odešel viceadmirálu Kondóovi rozkaz, aby část

svých sil vyslal k atolu, dělostřeleckou palbou zničil přistávací dráhy a znemožnil tím jeho užití jako letecké základny. Kondó měl ke splnění takového úkolu dostatečné prostředky. Jakmile obdržel Jamamotův rozkaz, vyčlenil čtyři nejrychlejší a nejmodernější těžké křižníky, jaké japonské válečné námořnictvo mělo – lodi Kumano, Suzuja, Miku-ma a Mogami – jež dosud tvořily pod velením kontradmirála Takea Kurity skupinu blízkého krytí jeho invazního srazu, a vyslal je k Midwayi. Rychlostí 32 uzly se čtyři těžké lodi 7. divize křižníků hnaly na severovýchod k určenému cíli.
425
Čtvrtá letadlová loď Nagumova svazu Hirjú, vlajková loď kontrad-mirála Tamona Jamagučiho, se v době katastrofálního náletu amerických střemhlavých bombardérů nacházela ve vzdálenosti několika mil severně od hlavních sil svazu, proto unikla osudu Sórjú, Akagi a Kagy. V této chvíli zůstávala jedinou japonskou nadějí. Ve stejnou dobu, kdy admirál Abe odesílal Jamamotovi zvěst o požárech zuřících na třech ostatních letadlových lodích, nařídil současně Jamaguči-mu, aby palubními letouny napadl americké námořní uskupení. Kon-tradmirál na takový příkaz čekal již od ranních hodin a byl nyní připraven okamžitě jednat. Velitel palubních letounů fregatní kapitán Kawaguči předložil plán akce. Nejúčinnější by samozřejmě byl koordinovaný útok torpédových letounů a střemhlavých bombardérů. To ale nebylo možné, neboť torpédové bombardéry, jež se vrátily z náletu na Midway, potřebovaly asi hodinu k doplnění pohonných hmot a zavěšení torpéd a tak dlouho čekat nebylo možné. Kawaguči proto doporučil okamžitý útok střemhlavých letounů, torpédové bombardéry budou následovat později.
Piloti letounů obdrželi stručné instrukce. Předtím, než nastoupili do kabin letadel, admirál Jamaguči k nim ještě pronesl pár slov. Řekl, že situace je kritická a letouny na Hirjú jsou jediné, které svazu zůstaly, a nyní vše závisí pouze na nich. Proto nesmějí zbytečně riskovat, musí na nepřítele udeřit tvrdě, ale s rozmyslem, nepodlehnout vzrušení a nedopustit se chyb.
Hned nato, v 11.00 hodin, opouštělo v rychlém sledu letovou palubu osmnáct střemhlavých bombardérů pod velením zkušeného veterána od Pearl Harboru poručíka Mičióa Kobajašiho, doprovázených skupinou šesti stíhaček zero. Letadla neztrácela čas vytvářením útočné formace, hned po startu všechna zamířila na severovýchod; k zaujetí formace mělo dojít až během letu. Bombardéry nabraly výšku 4000 metrů, s navigací problémy neměly, stačilo sledovat několik opozdilých amerických letounů, jež se právě vracely po ukončení svého ničivého poslání, kdy za sebou zanechávaly v plamenech tři Nagu-movy letadlové lodi.
426
rsía Enterprise zatím vládla nejistota. Dvě hodiny již uplynuly od rtu střemhlavých bombardérů a dosud od nich nedošla žádná ráva. V 10.00 hodin se nervozita přenesla i na důstojníky Spruan-va štábu. Podle předběžného odhadu měl korvetní kapitán McClusky nepřítele dostihnout v 9.20. Až v 10.05 zachytila lodní radiostanice krátké hlášení McCluskyho, oznamující, že vidí Nagumova plavidla, potom zase dlouho nic. Stejná situace byla i na Yorktow-nu kde všichni napjatě očekávali zprávu od letounů Maxe Leslieho, ale také marně.
Až kolem jedenácté hodiny se na obzoru objevily první přibližující se body. Hlídky na Enterprise je vzrušeně ohlašovaly můstku. Šlo však o 6. stíhací eskadru Jimá Graye, která tak nešťastně ztratila v rozhodujících chvílích kontakt s bombardéry, kterým měla poskytnout ochranu. Její piloti také nemohli sdělit nic o průběhu náletu, neboť v kritickou dobu křižovali vysoko v oblacích a neměli potuchu o tom, co se děje hluboko pod nimi.
Až téměř o hodinu později se počaly trousit zpět střemhlavé bombardéry korvetního kapitána Wada McCluskyho. Blížily se po jednom, po dvou, vracelo se jich ale žalostně málo. Těžké ztráty nezpůsobily účinná japonská protiletadlová obrana, ale vyčerpání paliva. McCluskyho formace nepřítele dlouho hledala, a navíc Enterprise plula šedesát mil vzdálena od Point Option, místa, kde se podle propočtu McCluskyho, na základě údajů, jež obdržel před startem, měla v době návratu bombardérů nacházet. Ve chvíli, kdy se McCluskyho letoun blížil k letadlové lodi, zbývalo v jeho nádržích jen pět galonů benzínu. Bez ohledu na signál palubního důstojníka, jenž přikazoval počkat, dosedl korvetní kapitán na letovou palubu a běžel na můstek podat admirálu Spruanceovi radostnou zprávu: tři nepřátelské letadlové lodi v plamenech, pouze čtvrtá zatím unikla. Teprve teď se uvolnila napjatá atmosféra trvající dlouhé hodiny a nadšené výkřiky sdělovaly ohromující novinu pp všech prostorách velké lodi. Korvet-m kapitán dokončil hlášení, a teprve potom si jeden ze štábních důstojníků povšiml, že má rukáv kombinézy promáčen krví. Na Spru-anceův příkaz byl hned odveden na ošetřovnu, kde lékař zjistil, pět zranení na levé ruce a rameni.
427

Osmnáct ze sedmatřiceti střemhlavých bombardérů se na Enterprise nevrátilo. Po vyčerpání paliva nouzově přistávaly na hladině, některé jen pár mil od mateřské lodi, jiné značně vzdáleny. Většinu osádek se v následujících dnech podařilo torpédoborcům a průzkumným letounům vysílaným speciálně za tímto účelem nalézt. Někteří z letců ale to štěstí neměli a po několika dnech umírali hladem a žízní ztraceni v nesmírných prostorách středního Pacifiku. Šlo o nelítostnou cenu, kterou americké námořní letectvo muselo zaplatit za svoje veliké vítězství.
Letouny z Yorktownu na tom byly podstatně lépe. Odstartovaly o hodinu později, a navíc neměly problémy jak s nalezením nepřítele, tak své lodi při návratu. V 11.50 se bombardéry korvetního kapitána Maxe Leslieho, jež zasadily smrtelnou ránu Sórjú, objevily na obloze. Nebylo jim ale povoleno okamžité přistání, přednost dostaly čtyři stíhačky 3. eskadry Jimmyho Thache, kterým se podařilo uniknout kulometům žer a protiletadlovým kanónům japonských lodí a nyní se vracely s posledními kapkami paliva.
Zatímco bombardéry kroužily nízko nad lodí a vyčkávaly uvolnění letové paluby, jeden z pilotů odvysílal signální lampou zprávu o zapálení japonské letadlové lodi. Stejně jako předtím na Enterprise i nyní na Yorktownu zazněly radostné výkřiky. Admirál Fletcher, který byl již informován Spruancem, dostal nyní přesnou zprávu od Jimmyho Thache, který přišel podat na můstek hlášení okamžitě, jakmile se na konci dráhy zastavila kola jeho stíhačky. Oznámil admirálovi, že tři nepřátelské letadlové lodi jsou vyřazeny s naprostou jistotou z akce. O čtvrté nic nevěděl.
Fletcher nechtěl nechat uniknout poslední Nagumovu letadlovou loď za žádnou cenu. Již v 11.20 dal příkaz ke startu deseti střemhlavých bombardérů poručíka Wallace G. Shora. Šlo o část letadel, která celé dopoledne držel na palubě Yorktownu v záloze. Nyní měl za to, že nastal čas, aby vzlétlo i zbývajících sedm. Ale několik sekund předtím, než vydal příslušný rozkaz, přesně v 11 hodin 59 minut, zahlédl důstojník obsluhující radiolokátor na tmavě zelené obrazovce skupinu světélkujících bodů blížících se od západu. Bleskurychlý výpočet prozradil, že letadla jsou vzdálena 46 mil a jejich kurs
428
,-,-Q stupňů je přivede přímo k Yorktownu. Protože nabírala výšku, bylo jasné, že jde o nepřátelskou formaci. Důstojník sáhl po telefonu informoval můstek o nebezpečí náletu. V tu chvíli již nebylo možno uvažovat nad startem bombardérů; loď se rychle připravovala k obraně.
Zazaněly klaksony, na letové palubě bylo neprodleně zastaveno tankování několika stíhaček, přívody paliva byly vyprázdněny a do hadic pod tlakem nahnán nehořlavý kysličník uhličitý. Velitel lodi kapitán Buckmaster dal svrhnout přes palubu pomocný palivový tank, umístěný na zádi lodi, s obsahem 800 galonů leteckého benzínu. Dělostřelci u protiletadlových děl zasunovali náboje do závěrů, svá místa zaujímali příslušníci záchranných čet i lékaři v lodní nemocnici. Loď zvýšila rychlost na 30 a půl uzlu a v podpalubí se s třeskotem uzavíraly vodotěsné přepážky. Střemhlavé bombardéry korvetního kapitána Leslieho, stále čekající na pokyn k přistání, dostaly zcela opačný rozkaz: seskupit se k obraně a držet se mimo sektory protiletadlové palby lodi. Admirál Fletcher na vlajkovém můstku si nasadil přilbu stejně jako ostatní důstojníci, ale znovu se sklonil k mapě a o hrozící japonský nálet se zdánlivě nestaral – řízení obrany lodi bylo věcí kapitána Buckmastera. V několika minutách od vyhlášení poplachu byl Yorktown připraven. Do jeho blízkosti se stáhly doprovodné křižníky a torpédoborce, ve vzdálenosti zhruba dvou kilometrů vytvořily ochrannou přehradu a každá dělová hlaveň, kterou bylo možno obrátit západním směrem, nyní čněla k obloze připravena chrlit oheň. Yorktown sám se natočil k blížícím se japonským letadlům zádí.
Osmnáct bombardérů poručíka Kobajašiho se nyní nacházelo zhruba 30 mil od cíle. Bylo několik minut před polednem. Krátce předtím se dopustil těžké chyby poručík Šigemacu, velitel skupiny šesti doprovodných žer. Zahlédl totiž několik vracejících se amerických bombardérů a neodolal pokušení. Pokládal je za snadný cíl a věřil, že i když je napadne, bude mít stále dost času vrátit se ke Kobajašiho letounům dříve, než je začnou ohrožovat americké stíhačky
429
chránící letadlovou loď. Žera se tedy vrhla na kořist, ale k Šigemacu-ovu ohromení se setkala s tak prudkou a účinnou palbou, že se jim nejen nepodařilo sestřelit žádný americký bombardér, ale naopak dvě stíhačky byly tak vážně zasaženy, že musely obrátit zpět k Hirjú. Šigemacu sice dostihl Kobajašiho včas, ale místo šesti letounů mu nyní zbývaly jen čtyři.
Ze vzdálenosti 25 mil uviděl Kobajaši Yorktown. Hluboko dole plula velká letadlová loď obklopená menšími plavidly. Poručík zapjal palubní vysílačku a

přikázal připravit se k útoku. Ale v tom okamžiku, jako blesk z jasného nebe, se na jeho letouny vrhlo dvanáct amerických stíhaček typu Wildcat. Nápor byl tak nečekaný a prudký, že za moment deset japonských bombardérů skončilo v plamenech na hladině. Jen osm jich pokračovalo dál. Nyní přišla ke slovu protileta-dlová děla na Yorktownu, křižnících a torpédoborcích. Jako první zahájily palbu 127mm kanóny a téměř současně se rozpadl ve vzduchu další japonský bombardér po zásahu palivových nádrží, zakrátko ještě jeden, zasažen palbou z křižníků Astoria a Portland. Šest zbývajících japonských letadel bylo nyní rtad Yorktownem. Proti nim šlehal oheň z osmadvaceti hlavní děl umístěných na pravoboku.
První z nalétávajících bombardérů svrhl pumu, jež těsně minula pravobok lodi, a jen spousty vody se přelily přes palubu. Vzdalující se letoun ale svému osudu neunikl. Dělostřelecký granát mu roztříštil záď a letadlo se zřítilo do vody. Druhý Japonec vypustil pumu zlomek sekundy předtím, než se jeho bombardér.přímo nad letovou palubou roztrhl ve vzduchu. Explodovala na palubě poblíž výtahu číslo 2, na pravé straně lodi. Výbuch zabil na dvacet mužů z obsluh rychlopalných děl umístěných v blízkosti, prorazil v palubě velký otvor a zapálil tři letouny v podpalubním hangáru. Jen pohotovému zásahu poručíka Emersona, velitele hangáru, jenž uvedl v činnost vodní hasicí systém, bylo možno děkovat za odvrácení velkého nebezpečí – jeden z hořících letounů nesl 500kg pumu; co by způsobila její exploze, bylo možno si snadno představit.
Druhá puma prorazila letovou palubu, hangárovou palubu, spodní palubu a explodovala hluboko uvnitř lodi. Šlo o těžký zásah. V několika sekundách se část podpalubí zaplnila kouřem a plameny, rych-

t lodi klesla na dvacet, patnáct a konečně šest uzlů. Měl přijít ještě " ti zásah. Japonský letoun proklouzl stěnou husté protiletadlové
lby a svrhl pumu. Prorazila prostředním výtahem a explodovala edmnáct metrů hluboko pod letovou palubou. Opět vyšlehly plame-a protože puma vybuchla poblíž skladiště střeliva a benzínových nádrží, bylo jen otázkou sekund, zda se podaří učinit protiopatření včas. Podařilo se, za zoufalého vypětí desítek mužů, kteří, dávajíce v sázku životy, dokázali v neuvěřitelně krátké době zaplavit muniční sklad vodou a nádrže paliva zahalijt oblaky kysličníku uhličitého a zamezit tak plamenům přístup.
Ze vzdálenosti dvaceti mil sledovaly nálet na Yorktown posádky Kornetu a Enterprise. Silnými dalekohledy bylo možno zahlédnout i letouny padající k vodní hladině a kouřové stopy po výbuších proti-leteckých granátů. Všichni těžce nesli, že nemohou svým druhům na Yorktownu nikterak pomoci; nejhorší byl tento pocit pro piloty stíhaček, kteří chránili vzdušný prostor nad 16. operačním svazem. Spru-ance odmítl žádost jejich velitele poručíka Rogera Merla, aby se svými letouny mohl odlétnout Yorktownu pomoci. Nutno říci, že admirál rozhodl naprosto správně – nikdo nevěděl, zda Japonci nevyslali ještě další útočnou vlnu k napadení Kornetu a EnterpYise, a kdyby k tomu došlo, nepřítomnost stíhaček by měla tragické následky. Když se na obzoru objevil sloup hustého, tmavého kouře, bylo Spru-anceovi jasné, zeje Yorktown zasažen. Protože nevěděl, jak je poškození Fletcherovy vlajkové lodi vážné, vyslal jí okamžitě na pomoc křižníky Pensacola a Vincennes a dva torpédoborce.
Nálet zatím skončil; bylo 12 hodin 16 minut. Ozývala se jen sporadická palba, jak se dělostřelci doprovodných plavidel pokoušeli zasáhnut odlétávajíčí japonská letadla. Uniklo jich víc, než by byl ochoten věřit každý, kdo viděl, jak jedno za druhým padalo do moře sraženo nelítostnou palbou palubních zbraní amerických stíhaček a protiletadlových děl napadených lodí. Pět bombardérů a jedna stíhačka se vrátily zpět na Hirjú. Letoun poručíka Kobajašiho však mezi nimi nebyl.
Na Yorktownu se pustili do práce muži záchranných a opravář-ských čet. Obě díry v letové palubě se podařilo zacelit rychle – na

dřevěné trámy byly upevněny ocelové pláty a za pouhých dvacet minut již byla paluba opět provozuschopná. Daleko závažnější byly ale škody v podpalubí. Druhý zásah zničil dva lodní kotle a uhasil oheň v pěti dalších. Loď počala ještě více zpomalovat, stroje se zastavily. Za této situace, kdy navíc byl vyřazen z činnosti lodní radar, dal admirál Fletcher letounům, které stále ještě kroužily ve vzduchu a čekaly na pokyn, příkaz, aby přistály na Enterprise a Hornetu.
Musel učinit i další nelehké rozhodnutí – přemístit se se svým štábem z ochromeného Yorktownu na jinou loď, odkud by mohl dál řídit boj. Nebylo vyhnutí, a tak za pár minut signalizovala z paluby Yorktownu lampa kontradmirálu Williamu W. Smithovi na křižníku Asto-ria, aby vyslal motorový člun k převozu admirála a jeho nejbližších spolupracovníků. Po lanech spuštěných z vlajkového můstku důstojníci sešplhávali dvaadvacet metrů k vodní hladině, kde člun čekal.

Fletcher chtěl zpočátku učinit totéž, když se ale podíval do hloubky pod sebou, zjistil, že na takový výkon již nestačí. Proto jen zabručel, že na podobné věci je příliš starý, a byl spuštěn do člunu na zavěšené sedačce. Sotva vstoupil na palubu Astorie, přikázal, aby těžký křižník Portland vzal Yorktown do vleku.
V podpalubí se mechanici v plynových maskách pokoušeli alespoň provizorně opravit poškozené kotle, aby loď mohla plout vlastní silou. Pracovali ve strašných podmínkách, zejména sálající žár působil nepředstavitelné potíže; většina z nich utrpěla rozsáhlé popáleniny, ale s narychlo obvázanýma rukama neustávali v horečném úsilí. Ve dvě hodiny a dvě minuty se v blízkosti Yorktownu ozval jásavý pokřik: ze stožáru dosud ochromené lodi byla stažena žlutá vlajka označující vážnou poruchu a místo ní se objevil signál oznamující ,,mohu plout rychlostí 5 uzlů". Podle korvetního kapitána Jacka Delaneyho, který řídil opravy, byla naděje zvýšit zakrátko rychlost až na 20 uzlů, což by dostačovalo, aby loď opět získala potřebnou akceschopnost, umožňující i operace palubních letounů. Protipožárním družstvům se zatím podařilo lokalizovat požáry, jež na několika místech zachvátily podpalubní prostory, a po pár minutách dokonce započalo tankovaní stíhaček zaparkovaných na letové palubě.

Ve 12 hodin 45 minut převzala radiostanice na Hirjú hlášení jednoho z pilotů skupiny poručíka Kobajašiho oznamující, že nepřátelská letadlová loď hoří. Tato zpráva, jež byla hned předána Nagumovi na křižník Nagara, poněkud zlepšila chmurnou náladu, která jako dusivý mrak dolehla na japonské důstojníky ve chvíli, kdy bombardé-ry McCluskyho a Maxe Leslieho v pár minutách změnily tři hrdé letadlové lodi v planoucí pochodně. Znovu vysvitla naděje, že ještě není vše ztraceno, že se snad ještě podaří odvrátit hrozící katastrofu a zasadit nepříteli takové rány, jež by alespoň vyrovnaly dosavadní vlastní těžké ztráty. Nagumo, který po přesunu na Nagaru znovu převzal taktické velení zbytků 1. úderného svazu, obdržel i další povzbuzující zprávy. Velitel zabezpečovací skupiny invazních sil vice-admirál Kondó sděloval rádiem, že obrátil na sever a pluje rychlostí 28 uzlů Nagumovi na pomoc se svou impozantní formací bitevních lodí, křižníku, torpédoborců a s letadlovou lodí Zuihó. Krátce nato jej informoval Jamamoto, že dvě letadlové lodi Rjúdžó a Džunjó, které tvořily součást svazu, jenž napadl Aleuty, dostaly příkaz nejvyšší rychlostí zamířit na jih a připojit se k Hirjú.
Japonci stahovali mohutné síly a přes ztrátu tří letadlových lodí měl Jamamoto stále ještě k dispozici dostatek těžkých plavidel, se kterými mohl na Fletchera a Spruance nelítostně udeřit a změnit hrozící porážku ve vítězství. Vše ale záviselo na jedné jediné skutečnosti: po-daří-li se Jamamotovi soustředit lodi vzdálené stovky mil včas, dříve než nepřítel využije své momentální převahy námořního letectva a způsobí japonským svazům takové ztráty, které ochromí jejich akceschopnost v samotných základech. V tuto chvíli si Jamamoto už musel být vědom toho, jakou chybu udělal, když zůstal s hlavním svazem, sestávajícím ze tří bitevních lodí, lehké letadlové lodi, lehkého křižníku a devíti torpédoborců, severozápadně od Midwaye, stovky mil od Naguma. Přes dvě stě protiletadlových děl mohl Jamamoto poskytnout k ochraně 1. úderného svazu před americkými bombar-déry. Nestalo se tak a mohutná palebná síla Jamamotových plavidel zůstala nevyužita ve chvíli největší potřeby. Proč Jamamoto jednal wmto způsobem, je velkou hádankou pro historiky námořních bojů

do dnešního dne; vyčerpávající odpověď nebyla nikdy dána. Pozdě si japonský admirál uvědomil, že bitvu může rozhodnout jen soustředění sil, a pozdě je začal stahovat.
Ještě předtím, než pumy pilotů McCluskyho a Leslieho dopadly na japonské letadlové lodi, na Nagumův příkaz odstartoval ze Sórjú rychlý průzkumný letoun s úkolem vyhledat nepřátelské hladinové uskupení a podat přesné zprávy o jeho složení. Nagumo potřeboval získat podrobný obraz o síle protivníka a z kusých informací, které mu do té doby došly, si jej udělat nemohl. Byl sice seznámen s výpovědí zajatého nepřátelského letce, hovořící o třech amerických letadlových lodích, tuto informaci ale bylo nutno prověřit; co když Američan – i když se to zdálo velmi nepravděpodobné – úmyslně vypověděl nepravdu, anebo sice hovořil pravdu, ale Fletcher mohl v minulých hodinách vydat jiné dispozice pro další dvě letadlové lodi včetně příkazu k návratu na základnu, a situace byla nyní úplně jiná. Ani Kobajaši, když napadl Yorktown, nehlásil nic o jiných dvou'nepřátelských letadlových lodích. Bylo to pochopitelné – on i jeho piloti viděli pouze svůj cíl a dvacet mil vzdálený Hornet a Enterprise jejich pozornosti unikly.
Admirál Jamaguči byl pevně přesvědčen, že Američané musí mít v blízkosti Midwaye

alespoň dvě letadlové lodi; to, co dokázali způsobit lodím Sórjú, Akagi a Kaga, nemohlo být záležitostí letadel z jednoho jediného plavidla. Dlouho trvala nejistota, vyslaný letoun se nehlásil. Až ve 12.30 se objevil. Když jeho pilot našel Sórjú v plamenech, vyhledal nepoškozenou Hirjú, přistál na její palubě a spěchal na můstek podat admirálu Jamagučimu hlášení, ze kterého vyplynulo, že jeho odmlčení bylo způsobeno poruchou vysílačky, ale co hlavní, bezpečně potvrdil, že Američané vypluli k Midwayi se třemi letadlovými loďmi. Tím skončily poslední pochybnosti a nyní bylo třeba jednat co nejrychleji. Jamaguči okamžitě rozhodl o dalším náletu, musel nepřítele napadnout dřív, než se mu podaří ochromit i po-\ slední letadlovou loď l. úderného svazu.
Japonský admirál měl v tu chvíli k dispozici jen deset torpédových
434
h mbardérů a šest stíhaček, nic víc mu nezbývalo. Těch deset bom-hardérů mělo nyní rozhodnout osud velkého námořního střetnutí. Podle pokynu velitele palubních letounů fregatního kapitána Kawa-ručiho měly útočit ve dvou skupinách po pěti. První skupině a současně celé formaci bude velet poručík Džóiči Tomonaga, který v ranních hodinách vedl nálet na Midway, druhou skupinu povede poručík Hašimoto. Teprve v tuto chvíli se ale ukázalo, že mechanici dosud nestačili opravit u Tomonagova letounu benzínovou nádrž v levém křídle, proděravělou během náletu na Midway. Když to bylo sděleno Tomonagovi, jen pokrčil rameny a pravil: „Nechtě to, jak to je, naplňte jen pravou nádrž." Ostatní piloti se jej snažili přemluvit, aby si vzal jiné letadlo. Tomonaga ale kategoricky odmítl s tím, že odstartovat byť i bez jediného letounu by za současné kritické situace oslabilo útok, a aby poškozený bombardér místo něho pilotoval někdo jiný, to už vůbec nepřipustil. Dál už jej nikdo nepřemlouval, i když všichni věděli, co to znamená vzlétnout jen s polovinou paliva – Tomonaga se tím od samého počátku vzdával naděje na návrat.
Těsně před vzletem se Tomonaga, Hašimoto a velitel skupiny stíhaček poručík Šigeru Moři odebrali na můstek k admirálu Jamagučimu pro poslední pokyny. Admirál jim sdělil, že není již nejmenší pochybnosti, že mají proti sobě tři nepřátelské letadlové lodi. Jedna z nich byla zřejmě vyřazena z akce náletem poručíka Kobajašiho. Jejich úkolem je napadnout zbývající dvě. Znovu připomněl nesmírnou odpovědnost, která je nyní vložena do rukou pilotů šestnácti letounů. Následovaly pevné stisky rukou a Tomonaga, Hašimoto a Moři nastoupili do letadel. V jednu hodinu 31 minut odpoledne již byla všechna ve vzduchu a zamířila na východ. Admirál Jamaguči stál na můstku a se strnulou tváří sledoval vzdalující se letouny, nepohnul se ještě dlouho poté, co se ztratily v mracích. Pracovním četám na Yorktownu se zatím podařil zázrak. V necelých dvou hodinách od chvíle, kdy zmizelo z dohledu poslední z japonských letadel, byla loď schopna plout rychlostí 18 uzlů. Mechanici vyměnili poškozené části rozvodu páry, letová paluba byla oprave-
435
na, podpalubní požáry zlikvidovány. Stíhačky hlídkující nad lodí byly povolány na palubu k doplnění paliva. Nataženými hadicemi se do prázdných nádrží přelévaly první galony benzínu, když na stožár hlídkujícího křižníku vylétla vlajka oznamující letecký poplach. Jeho radiolokátor objevil ve vzdálenosti čtyřiceti mil skupinu letadel blížících se od severozápadu.
Stejně jako před dvěma hodinami bylo okamžitě přerušeno tankování, osm stíhaček wildcať vzlétlo, každá pouze s necelými pětadvaceti galony paliva, doprovodná plavidla zaujímala pozice po stranách letadlové lodi, aby jí poskytla co nejúčinnější ochranu. Na Yorktow-nu i na ostatních lodích spěchali muži na bojová stanoviště, zasedali k dělům; loď se připravovala na další boj.
Poručík Hašimoto zahlédl nepřátelská plavidla ve 2 hodiny 30 minut, ve vzdálenosti asi 30 mil. Skupina doprovodných lodí, rozmístěných v těsném kruhu, chránila velkou letadlovou loď, na které nebylo ani známky po poškození. Protože zprávy od první vlny střemhlavých bombardérů poručíka Kobajašiho oznamovaly, že plavidlo, jež napadly, je v kouři a plamenech od přídě k zádi, měl Hašimoto zcela přirozeně za to, že Kobajaši musel útočit na jinou americkou letadlovou loď. Hašimoto nemohl nic vědět o fantastickém výkonu, který v minulých dvou hodinách podala posádka Yorktownu a díky němuž nyní loď vyhlížela, jako by se žádný nepřátelský letoun k ní nikdy nedostal blíž než na dvacet mil. Stejného názoru byl i Tomonaga, který o dvě minuty později nařídil připravit k útoku, jenž bude proveden ze dvou stran současně: Tomonaga napadne plavidlo zleva, Hašimoto zprava.
Americké stíhačky se objevily v době, kdy Japoncům zbývalo k Yorktownu asi 10 mil. Zasáhly jeden bombardér z Tomonagovy skupiny, ale to se již na ně vrhlo šest rychlých stíhaček zero poručíka Móriho. V nastalém zmatku torpédové letouny proklouzly a blížily se k cíli. Ve 2 hodiny 40 minut zahájila protiletadlová

obrana doprovodných lodí i samotného Yorktownu palbu ze všech hlavní. Zabura-cela 127mm děla, přidaly se rychlopalné kanóny a kulomety. Tisíce střel vytvářelo vražednou přehradu postavenou do cesty devíti torpédovým letounům, které rychle klesaly. Letadlová loď zatím provedla
436
* oDrat vpravo a tím japonským pilotům zabránila dodržet do-dnutou taktiku útoku. Obě formace bombardérů se rozpadly, kaž-A' nilot nyní hledal vlastní způsob, jak dosáhnout nejvýhodnější ozice ke svržení torpéda. Dva nebo tři z letounů se již zřítily do mo-ve proděravěny desítkami zásahů, ostatní se ale neúsprosně přibližovaly-
Když se japonská letadla nacházela ve vzdálenosti zhruba tří tisíc metrů, těžké křižníky na rozkaz svého velitele kontradmirála VV. W.Smitha sklonily hlavně těžkých děl a granáty počaly vybuchovat na hladině. Stěny vody se ve vteřině vzepjaly bombardérům do cesty a zdálo se nemožné, že by letouny mohly takovou překážkou proniknout. Čtyřem z Tomonagovy skupiny se to ale podařilo a ze vzdálenosti asi 500 metrů svrhávaly svá torpéda. Tomonaga uvolnil torpédo zlomek vteřiny předtím, než jeho bombardér dostal přímý zásah a explodoval. Poručík Hašimoto vypustil torpédo proti levobo-ku lodi ze vzdálenosti asi 800 metrů. Jeden z japonských pilotů přelétl tak blízko kolem ostrova Yorktownu, že bylo jasně vidět, jak se zadní střelec nadzvedl na sedadle a hrozil pěstí.
Kapitán Buckmaster napjatě sledoval bílou stopu prvního torpéda ^a ve vhodný okamžik dal příkaz k prudkému obratu. Manévr se podařil, torpédo loď minulo a stejně tak i druhé. Ve 2 hodiny 44 minuty se na hladině objevila další světlá brázda směřující k levoboku, přímo doprostřed lodi. Tentokrát se již uhnout nepodařilo. Kdyby loď měla zachovánu svou vysokou třicetiuzlovou rychlost, jak tomu bylo ještě přednedávnem, možná že by se dalo zabránit nejhoršímu. Nyní, při osmnácti uzlech, to bylo vyloučeno. Exploze otřásla celou lodí a plavidlo se okamžitě počalo nakláněť na levobok. O třicet sekund později zaduněla druhá exploze, další torpédo zasáhlo levý bok. Zdálo se, jako by 20 OOOtunový Yorktown byl na zlomek vteřiny nadzvednut. Muži padali, praskaly ocelové přepážky, zastavily se generátory vyrábějící elektřinu a podpalubí se ocitlo ve tmě; z proraženého potrubí se valila pára a její tlak klesl ve chvíli na nulu, těžké kormidlo, v okamžiku exploze natočené doleva, zůstalo zablokováno v teto poloze. Druhé torpédo protrhlo v levém boku lodi, pět metrů pod čarou ponoru, obrovský otvor, kterým se do podpalubí valily vo-
L
437
dopady vody. Loď se naklonila o 17 stupňů a v následujících dvaceti minutách sklon dosáhl 26 stupňů. Z proražených palivových nádrží na levoboku se po hladině rozlévalo jezero unikající nafty. !
Posádky křižníků a torpédoborců bezmocně sledovaly situaci, ve ' které se letadlová loď ocitla. Japonské letouny dosud jako neodbytní dravci křižovaly nad vodou a poslední z nich, kterým ještě zbývala torpéda, se pokoušely zasáhnout co nejúčinněji, splatit dluh za hořící Sórjú, Akagi a Kagu. Ale odpor, ke kterému vybičoval obsluhy proti-letadlových zbraní na ostatních lodích pohled na nakloněný a kouřem zahalený Yorktown, byl neuvěřitelný. Na torpédoborci Benham jeden z námořníků u 127mm děla dokázal v minutě a pětačtyřiceti sekundách zasunout do uzávěru čtyřiapadesát nábojů, každý vážící sedmadvacet kilogramů. Na torpédoborci Russell musel velitel lodi hodit z můstku svoji přilbu na muže u rychlopalného kanónu, aby zastavili zuřivou palbu, ve které pokračovali i v době, kdy japonské letouny už zmizely z dohledu. Na torpédoborci Hughes radista vyběhl na můstek se samopalem a pálil po útočnících, dokud nevystřílel poslední náboj.
Ve 2 hodiny 52 minut vše skončilo. Jako poslední přestal střílet křižník Portland, dvanáct minut poté, co padl první výstřel. Přestože v zápalu bitvy měla většina amerických námořníků za to, že ani jednomu z japonských letadel se nepodařilo útok přežít, mýlili se. Vyvázlo všech pět letounů skupiny poručíka Hašimota, i když tři z nich byly poškozeny tak těžce, že snad jen zázrakem se jim dařilo držet se ve vzduchu. Zachránily se i tři stíhačky poručíka Móriho. Poručík Tomonaga skončil v rozstříleném letadle ve vlnách oceánu a spolu s ním i osádky dalších čtyř bombardérů jeho skupiny. Při návratu na Hirjú Hašimoto radostně oznamoval rádiem:
„Dva jisté zásahy letadlové lodi typu Enterprise!"
Vůbec nepochyboval o tom, že napadl jinou loď než před zhruba dvěma hodinami Kobajaši.
438
Situace na Yorktownu zatím dosáhla kritického bodu. Kapitán Ruckrnaster vyslechl

stručná a věcná hlášení o způsobených škodách
vše nasvědčovalo tomu, že pro loď nebude záchrany. Šéf strojovny korvetní kapitán Delaney sděloval, že všechny kotle jsou vyřazeny z Činnosti, takže není možné uvést v chod stroje a dodat energii nezbytnou alespoň k pohonu vodních a palivových pump. Velitel pracovních čet fregatní kapitán Aldrich oznámil, že bez čerpadel nemůže zaplavit pravou část podpalubí a vyrovnat tak naklonění lodi, ani přečerpat palivo z nádrží. Zdálo se, že se Yorktown každým okamžikem převrátí. Buckmaster stál na můstku, obklopen mlčícími důstojníky. Všichni věděli, že jen kapitán může učinit zásadní rozhodnutí, a při pohledu na jeho bledou tvář tušili, jak těžko mu v tomto okamžiku je; v nejkritičtějších chvílích je velitel vždy ve své odpovědnosti sám. Po několika nekonečných minutách kapitán promluvil.
„Nevidím žádný smysl v tom, aby zahynulo 2000 mužů," pravil hlasem zastřeným pohnutím. Obrátil se k vedle stojícímu důstojníkovi a nařídil:
„Přikažte opustit loď."
Ve 2 hodiny 55 minut se objevil na stožáru vlajkový signál nařizující opuštění lodi, stejný pokyn byl předáván do podpalubí, jeden muž jej sděloval druhému. Z lodní nemocnice byli vynášeni zranění a spouštěni do člunů vyslaných křižníky a torpédoborci proplouvajícími opodál. Stovky mužů posádky se shromažďovaly na nakloněné palubě a po lanech přivázaných k zábradlí na pravoboku opouštěly loď. Na hladině byla největším nebezpečím nafta vylitá z proražených nádrží. Lepila se na tělo, oslepovala, a kdo polkl trochu této odporné černé kaše, zažíval strašné chvíle dusivého dávení. Čluny a vory přeplouvaly mezi York-townem a doprovodnými plavidly sem a tam, paluby a ošetrovny torpédoborců se plnily stovkami zraněných, z nichž velký počet potřeboval okamžitou lékařskou péči. Řada jich byla poraněna úlomky pum, popálena, kůži na dlaních měli sedřenou, jak klouzali po lanech 2 paluby, desítky dalších musely být zbaveny naftového obalu, který odolával mýdlu i vodě, ostatní mohly zachránit jen rychlé chirurgické zákroky. Yorktown se rychle prázdnil.
L
439
V nemocničním sále nehybné lodi hlavní lékař kapitán Davis a jeho chirurg korvetní kapitán French pokračovali v operaci těžce zraněného námořníka; nic nevěděli o tom, že byl vydán příkaz k opuštění lodi. Když skončili, Davis vyšel, aby dal pokyn k odnesení raněného, nenašel ale nikoho, kdo by příkaz splnil. Spolu s Frenchem tedy pacienta vynesli na palubu a spustili do jednoho z přivolaných člunů; potom jej následovali sami.
Z pravé strany můstku vše sledovali kapitán Buckmaster a jeho operační důstojník fregatní kapitán Dixie Kiefer. Zdálo se, že oba lékaři jsou poslední z posádky, kdo opouští loď, proto dal Buckmaster Kieferovi pokyn, aby tak učinil i on. Kapitán zůstal na lodi sám. Prošel palubu, sestoupil do podpalubních hangárů, proplétal se změtí trosek, trámů, pokřivených ocelových plátů, překračoval mrtvá těla, volal do tmavých prostor, klepal na přepážky, pátral po známkách života, ale nenašel nikoho. Pak se vrátil na palubu, poblíž lodní zádi se spustil po laně na hladinu a doplaval k jednomu z vorů obsazených trosečníky čekajícími, až se pro ně vrátí člun z blízkého torpédobor-ce. K páté hodině odpolední bylo již převezeno na paluby šesti torpé-doborců 2270 mužů posádky Yorktownu.
Sto padesát mil na západ od Fletcherových a Spruanceových lodí se tři oběti zdrcujícího náletu bombardérů korvetních kapitánů Le-slieho a McCluskyho Sórjú, Akagi a Kaga v odpoledních hodinách zvolna měnily v ohořelé, tragické vraky. Stroje se zastavily, mořská voda se valila do podpalubí velkými otvory způsobenými desítkami explozí, zuřily požáry,-k obloze stoupala oblaka kouře, hladina oceánu byla poseta stovkami trosečníků zoufale bojujících o záchranu holého života. Na všech třech, nedávno ještě hrdých a mohutných letadlových lodích, jež byly pýchou japonského válečného námořnictva, byla situace stejná. Pouhých několik minut stačilo americkým letcům, aby zbavili velitele l .úderného svazu viceadmirála Naguma pětasedmdesáti procent operační síly jeho svazu a velitele Spojeného loďstva Jamamota naděje na úspěch v rozhodujícím námořním střetnutí 2.světové války v Tichomoří.
440
Velitel Sórjú kapitán Rjúsaku Janagimoto vydal rozkaz k opuštění j- v 10 hodin 45 minut, dvacet minut poté, co na její palubu dopa-A\ první americká puma. Sáni odmítl loď opustit, zůstal na jejím hořelém a kouřem zahaleném můstku. Kapitán Janagimoto byl jed-ím z nejoblíbenějších velitelů v japonském válečném námořnictvu posádka rozhodla, že mu nedovolí zbytečně zahynout. V odpoledních hodinách, kdy opuštěnou letadlovou lodí stále ještě otřásaly občasné exploze vybuchující munice a z palub torpédoborců zdržujících se opodál bylo už jen možno sledovat její neodvratnou agónii, byl vyslán poddůstojník Abe, zápasnický

šampión, s úkolem přimět kapitána k odchodu z lodi, byť by to mělo být i násilím. Abe vyšplhal na palubu, s nasazením života dosáhl můstku, a tam našel Janagimota nehybně sedícího se samurajským mečem v ruce.
Zasalutoval a žádal kapitána, aby se s ním vrátil na čekající torpé-doborec, že je to prosba celé posádky. Janagimoto vůbec neodpověděl, snad ani poddůstojníkova slova nevmímal, již smířen s osudem a se smrtí. Poddůstojník se neodvážil odvést kapitána proti jeho vůli. Znovu pozdravil a opustil loď.
Podle amerických pramenů zasadila Sórjú poslední úder ponorka Nautilus. Po neúspěšném útoku na bitevní loď Nagumova svazu V 8.25 ráno a po pozdějším šťastném uniknutí torpédoborcům se její velitel korvetní kapitán William H. Brockman rozhodl co nejrychleji znovu dostihnout nepřátelský svaz. V 10.29 vysunul periskop a na obzoru viděl stožáry a valící se kouř. Zamířil tedy tím směrem, a když v 11, .45 opět vysunul periskop, uviděl ve vzdálenosti asi osmi mil hořící letadlovou loď. Pomalu, velmi pomalu se Nautilus přibližoval. Brockman musel co nejvíce šetřit baterie, které zatím nemohl při plavbě na hladině dobít a jejichž energie povážlivě ubývalo. u hodinu později znovu zjišťoval situaci, a to už jasně viděl v optice periskopu velkou letadlovou ,loď, stráženou dvěma torpédoborci, ajak se mu zdálo, nebyla natolik poškozena, aby její stav byl bezna-dejný. Brockman periskopem nemohl rozpoznat skutečný rozsah poškození Sórjú a obava, že nejvýznamnější z hladinových plavidel — etadlová loď by mohla přece jen být zachráněna a opět nepřítelem Použita, jednoznačně rozhodla o volbě cíle. Ve 2 hodiny 59 minut, ze
441
vzdálenosti 900 metrů, odpálil první torpédo a v rychlém sledu dvě další. Hned nato ponorka sestoupila do hloubky 100 metrů, aby unikla hlídkujícím torpédoborcům. Mohutné detonace oznamovaly, že torpéda našla cíl. Po celou následující hodinu vřela voda kolem Nautila výbuchy hlubinných pum, posádka zažívala horké chvíle, zdálo se, že nápor rozběsněných Japonců nikdy neskončí, ale nakonec vše utichlo. V 16.10 se Brockman odvážil vystoupit k hladině a vysunout periskop. Uviděl, že zasažená loď hoří po celé délce. Kolem sedmé hodiny plameny zachvátily palivové nádrže, obrovitá exploze loď rozlomila a v 7 hodin 20 minut večer 4. června Sórjú zmizela pod . hladinou i se svým velitelem kapitánem Janagimotem a sedmi sty muži posádky, kteří buď zahynuli dřív, než byl dán rozkaz k jejímu opuštění, nebo zůstali uvězněni v nepřístupných podpalubních prostorech a nebylo pro ně úniku.
Na druhé letadlové lodi Kaga se po celé odpoledne pokoušelo několik desítek mužů z protipožárních čet omezit šlehající plameny. Většina posádky dostala příkaz opustit loď krátce po poledni, když se již situace jevila kritickou; na palubě zůstali jen dobrovolníci bojující s rozpoutaným živlem. I Kaga byla napadena americkou ponorkou, ale nikdy nebylo přesně zjištěno, o kterou šlo. Torpédo vypálené ze vzdálenosti asi 1000 metrů zasáhlo bok lodi v taictrvem úhlu, že se odrazilo, opsalo oblouk, jeho hlavice naplněná výbušninou se odlo-mila a potopila, zatímco zadní část zůstala na hladině, kde k ní po chvíli doplavalo několik japonských trosečníků. Velký šedivý válec, jenž měl přinášet zkázu, se tak stal záchranou pro námořníky, kteří se jej s posledními zbytky sil přidržovali a čekali, až je vyloví doprovodná plavidla.
V pozdním odpoledni připlul člun vyslaný torpédoborcem Hagika-ze s úkolem převézt do bezpečí příslušníky záchranných čet, kteří stale ještě zůstávali na hořící lodi a tvrdohlavě odmítali smířit se s tím, že Kaga je ztracená. I nyní odmítli sestoupit do člunu; namísto toho žádali, aby se vrátil a přivezl ruční vodní čerpadla. Člun byl za dvacet minut zpět, tentokrát s písemným rozkazem velícího důstojníka přikazujícím okamžitě opustit loď. Teprve nyní jeden za druhým se-šplhávali po lanech k hladině, černí od kouře, s popáleninami a krva-
442
jícími zraněními. Z paluby Hagikaze už mohli jen bezmocně sledo-at jak v 7 hodin 20 minut se vzduch zachvěl dvěma obrovskými ex-nlozemi a jak se za P^t minut Kaga potopila.
Poté, co v 11 hodin dopoledne admirál Nagumo se svým štábem opustil hořící vlajkovou loď Akagi, zůstal na rozpáleném můstku její velitel kapitán Aoki s několika důstojníky. Po půlhodině i oni odtud museli uprchnout před postupujícími plameny. Pět hodin se ještě snažil kapitán a ti z posádky, kteří zůstali naživu, loď zachránit. Až v 5 hodin 15 minut odpoledne byl Aoki nucen přiznat marnost dalšího souboje s ohněm, který požíral jednu část lodi za druhou. Rozkázal přenést císařův portrét na torpédoborec Nowaki, což se stalo s pochmurnou posvátností, a o něco později následoval příkaz opustit loď.
Radiostanicí torpédoborce Nowaki žádal na Aokiho příkaz fre-gatní kapitán Muira admirála Naguma o povolení Akagi potopit. Nagumo vůbec neodpověděl, ale v 11.25 večer došel rozkaz admirála Jamamota. Jamamoto, který měl k Akagi silný citový

vztah – v mládí právě na této lodi celé roky sloužil – přikázal nepotápět ji, naopak pokusit se ji odtáhnout domů.
Fregatní kapitán Muira, když mu byl na Nowaki rozkaz předán, nastoupil do člunu, vrátil se na Akagi, kde našel kapitána Aokiho připravujícího se zemřít spolu s lodí, které po dlouhou dobu velel. Muira musel vynaložit veškerou svoji výmluvnost, aby jej přiměl ke změně rozhodnutí. Nakonec oba muži opustili letadlovou loď s tím, že Aoki bude z paluby torpédoborce organizovat pokus o její záchranu tak, jak přikázal Jamamoto. Oba ale v tuto dobu již věděli zcela jistě, ze se to nikdy nemůže podařit. Po celou noc ohořelá a opuštěná vlajková loď 1. úderného svazu, ozařovaná měsíčním světlem, čněla nehybně nad hladinou oceánu, obklopena rozlitou naftou, troskami a mrtvými těly. Za rozbřesku ve 4 hodiny 50 minut dne 5. června se J!z Jamamoto smířil s nevyhnutelným a přikázal ji potopit. Salva torpéd z Nowaki poslala velkou loď ke dnu.
L
443
Admirál Fletcher, který z můstku křižníku Astoria bezmocně pohlížel na pohromu, jež dopadla na Yorktown, věděl, že nejdůležitější ze všeho je nyní najít a zničit čtvrtou a poslední Nagumovu letadlovou loď. Letouny, které přinesly zkázu Yorktownu, musely startovat právě z ní, a pokud bude akceschopná, stále hrozí jeho lodím nebezpečí. Od průzkumných bombardérů poručíka W. C. Shorta, které vyslal před polednem, aby po ní pátraly, dosud neobdržel žádnou zprávu, a nebylo možno dál vyčkávat se založenýma rukama. Přikázal kontradmirálu Smithovi, aby dal neprodleně z křižníku Astoria kata-pultovat dva hydroplány, které odletí na Midway a předají veliteli atolu kapitánu Simardovi příkaz k okamžitému vyslání průzkumných letounů; musí za každou cenu najít čtvrtou japonskou letadlovou loď. Aniž o tom Fletcher věděl, Hirjú již vypátrána byla.
Po tři hodiny křižovaly letouny Shortovy skupiny, rozděleny do dvojic, nad prázdným oceánem. Nejzápadnější sektor byl přidělen k prozkoumání dvěma letadlům, jimž velel poručík Samuel Adams. Krátce před půl třetí odpoledne se letouny obrátily ke zpáteční cestě na Yorktown. Přesně ve 2 hodiny 45 minut Adams zahlédl dole na hladině charakteristické bílé stopy lodních šroubů. Cesta zpět byla v tom okamžiku zapomenuta, oba průzkumné letouny změnily kurs a rychle se blížily ke skupině japonských plavidel plujících plnou rychlostí na sever. Poručík je chvíli sledoval dalekohledem a potom odeslal na Yorktown rádiovou depeši, která byla později jeho velícím důstojníkem označena za nejpřesnější, nejjasnější a nejlepší hlášení o kontaktu leteckého průzkumu s nepřátelským hladinovým uskupením. Zněla:
,,1 letadlová loď, 2 bitevní lodi, 3 těžké křižníky, 4 torpédoborce, 31 stupňů 15 minut severně, 179 stupňů 05 minut západně, kurs 000 stupňů, rychlost 15 uzlů."
Po odeslání zprávy a po šťastném odražení útoku náhle se objevív-ší japonské stíhačky se oba průzkumné bombardéry ve 2 hodiny 37 minut, tentokrát s konečnou platností, vracely na mateřskou lod. Zpráva došla na Yorktown právě v okamžiku, kdy začínal nálet japonských bombardérů. Než mohla být předána admirálu Fletcherovi na Astorii, byla letadlová loď zasažena, byl přerušen- přívod elektřiny
444
diostanice vyřazena z činnosti. Teprve později se podařilo signál-' lamp˚u veledůležitou informaci předat na můstek Astorie. Flet-her měl nyní potvrzeno, že západním směrem se nachází čtvrtá, enoškozená japonská letadlová loď, znal její přesnou pozici a sílu doprovodu. On sám ale nemohl v této chvíli dělat nic, neboť vyřazením Yorktownu byl jeho 17. operační svaz zbaven možnosti užít palubních letadel. Zbýval ale Spruanceův 16. operační svaz.
Na Enterprise zachytili hlášení Adamsova letounu též a admirál Spruance, aniž ztrácel čas, počal okamžitě připravovat start útočné vlny. K napadení Hirjú určil dvacet pět střemhlavých bombardérů, z nichž deset původně náleželo k palubním letounům Yorktownu. Za velitele vybral poručíka Earla Gallahera, který se v dopoledních hodinách podílel na útoku na Nagumův svaz ve skupině korvetního kapitána McCluskyho. Zajištění stíhačkami nebylo možno bombardé-rům poskytnout, protože všechny wildcaty, které ještě zbývaly, musely především chránit vlastní lodi.
Těsně před půl čtvrtou odpoledne Spruance sdělil rádiem Fletcherovi, že se chystá napadnout japonskou letadlovou loď, a tázal se, zda má pro něj Fletcher nějaké příkazy. Fletcher odpověděl, že nemá žádné, že plně potvrdí jeho opatření. Znamenalo to, že Fletcher dává podřízenému kontradmirálovi zcela volnou ruku ke všem krokům, které uzná za potřebné, respektoval skutečnost, že útok provedou letouny z lodí Spruanceova svazu, a nehodlal proto omezovat jeho vlastní rozhodování. Ve 3 hodiny 30 minut se Enterprise natočila po vetru,

motory zaburácely na plný plyn a bombardéry opouštěly letovou palubu. U jednoho z nich se po startu objevila porucha na motoru, vrátil se, a tak jich zamířilo do prostoru označeného průzkumným letounem poručíka Adamse čtyřiadvacet. Jedenáct bombardérů neslo 500kg pumu, třináct po dvou 250kg.
Několik minut předtím, než vzlétly z paluby Enterprise Gallahero-vy bombardéry, byl na Kornetu vyhlášen protiletecký poplach. Radarová obrazovka ukázala skupinu neznámých letounů blížících se z ji-u- Protože už dávno minula doba, po kterou mohlo vystačit palivo "ombardérům 8. eskadry kocvetního kapitána Roberta R.Johnsona
ř» O OT
a °- průzkumné eskadry korvetního kapitána Waltera F. Rodeeho, jež
445
startovaly proti Nagumovým lodím před osmou hodinou ranní všichni na Hornetu se již smířili se smutnou skutečností, že po vyčerpání paliva bombardéry skončily ve vodách oceánu. Letadla, která nyní odhalil radiolokátor, proto musela být nepřátelská. Hornet počal obracet zádí k jihu, stejným směrem se natáčely hlavně protileta-dlových děl a neznámým letadlům v ústrety vyrazily stíhačky. Q pár minut později ale napětí vystřídal jásot. Neblížily se japonské bombardéry, ale jedenáct letounů Johnsonovy eskadry, které po neúspěšném hledání Nagumova svazu přistály na Midwayi, načerpaly palivo, znovu se pokusily nepřítele najít, a až když se to opět nepodařilo, vracely se na mateřskou loď. Dorazily právě včas. Ve 3 hodiny 30 minut přistál poslední z nich, pomocný personál okamžitě natáhl čerpací hadice a prázdné nádrže se opět plnily desítkami galonů benzínu. Unavení letci vystoupili z letadel, dostalo se jim rychlého občerstvení, ale zároveň se dozvěděli, že není vyhnutí, že musí v nejkratší době znovu vzlétnout proti poslední Nagumově letadlové lodi, která dosud unikala. Nikdo z nich, i když se sotva drželi na nohou, nevznesl slovo námitek, naopak.
Ve 4.03 se již bombardéry odlepovaly z letové paluby, celkem jich vzlétlo šestnáct; víc jich velitel Hornetu kapitán Mitscher neměl. Zamířily na severozápad stejně jako půl hodiny předtím Gallaherova eskadra z Enterprise. Vyčerpání a únava nedoléhaly jen na Američany. Ještě vážnější byla situace na japonské Hirjú. Od ranního rozbřesku, od přípravy palubních letounů k útoku proti Midwayi, neměl nikdo na lodi chvíli oddechu. Osádky letadel, které přežily dramatickými událostmi naplněný den, byly na pokraji svých fyzických sil, obdobně se cítily i hlídky, obsluhy protiletadlových děl, muži ve strojovně, důstojníci na můstku. Od samého rána trvající nepřetržitý sled nepřátelských náletů udržoval celou posádku v napětí a následky se musely v pozdním odpoledni zákonitě projevit.
Přesto ale admirál Jamaguči a jeho operační důstojník fregatní kapitán Kanoe nemohli dovolit ani chvíli oddechu. Věřili, že přes těžké
446
ztráty, které svaz utrpěl, není ještě všechno ztraceno a že je dokonce naděje i na vítězství. Z informací pilotů útočných skupin plynulo, že jedna americká letadlová loď byla těžce poškozena Kobajašiho bombardéry, druhá Tomonagovými torpédovými letouny. Tak zněla hlášení, jimiž byli uvedeni v omyl i admirálové Nagumo a Jamamoto.
Tamaguči byl přesvědčen, že Fletcherovi zůstala již jen jedna z jeho tří letadlových lodí, podaří-li se zasáhnout a vyřadit i ji, jsou ztráty vyrovnány, hrozba nejnebezpečnější zbraně nepřítele – palubních letounů – je zlikvidována a zbytky amerického loďstva budou již snadno poslány ke dnu mohutnou převahou stahujících se japonských sil. Jamaguči mohl být zcela oprávněně v tuto chvíli ještě optimistou, neboť, jak již bylo řečeno, nic nevěděl o tom, že má proti sobě dvě netknuté nepřátelské letadlové lodi, a na druhé straně mu bylo známo, že na Jamamotův příkaz ze všech stran spěchají do oblasti bitvy posily. Podle Jamagučiho bylo nyní rozhodující uchránit Hirjú do příštího dne, kdy v ranních hodinách již může dorazit letadlová loď Zuihó ze svazu admirála Kondóa, později i Jamamotovy hlavní síly s letadlovou lodí Hóšó. V tuto dobu také vpadnou Američanům do boku ze severu Rjúdžó a Džunjó, letadlové lodi, které nyní nejvyšší rychlostí mířily od mlhavých a nehostinných Aleut na jih. Hirjú mohl nejlépe a nejjistěji ochránit tím, že alespoň poškodí poslední – jak se domníval – nepřátelskou letadlovou loď natolik, aby jej nebyla schopna svými palubními letouny ohrozit. Znamenalo to napadnout ji co nejdříve.
Japonský admirál měl ale pro útok zoufale málo letadel. Zbývalo mu pouze pět střemhlavých bombardérů a čtyři torpédové. Ochranu stíhačkami jim už nemohl poskytnout vůbec, šest posledních akceschopných žer muselo bezpodmínečně zůstat k zajištění vlastní lodi. Přesto ale rozhodl, že i s těmito slabými silami musí být útok proveden, a zpočátku stanovil start na 4 hodiny 30 minut. Za velitele skupiny určil poručíka Hašimota, který se právě vrátil z torpédového útoku na

Yorktown. Opět se shromáždili piloti a velitel lodi kapitán Kaku k nim měl obvyklý projev, tak jak bylo v japonských ozbrojených silách zvykem před každou závažnější akcí. Pronášel věty o posvátném poslání, o neomezené víře, kterou v ně má, přitom ale viděl,
447
že promlouvá k mužům na smrt unaveným, kteří s popelavě šedými tvářemi a zarudlýma očima se jen s největším úsilím drží na nohou. Pochopil, že vyslat do útoku letce v takovém stavu není možné, neboť by tím s velkou pravděpodobností ohrozil naději na úspěch akce už ve chvíli, kdy v polospánku zasednou za řídicí-páky. Odešel za Ja-magučim a informoval jej o neradostné situaci. Admirál si sice dobře uvědomoval, že čas je v tuto chvíli rozhodujícím faktorem, ale musel dát kapitánovi za pravdu, neboť stejně jako on měl obavu, že neuspě-je-li útok pro fyzické zhroucení pilotů, znamená to konec možností nepřítele napadnout; nová letadla už vyslat nemohl, neměl je. Rozkázal proto odložit start o devadesát minut, na šestou hodinu odpolední. Do té doby si letci alespoň trochu odpočinou, něco pojedí – ani jeden z nich nejedl od snídaně, a navíc, napadení amerických lodí za soumraku umožní lépe čelit jejich protiletadlové obraně.
V 5 hodin 3 minuty hlídka na můstku křižníku Čikuma zahlédla blížící se letouny. I když byl protiletecký poplach vyhlášen v několika sekundách, stejně už bylo pozdě. To, čeho se Jamaguči nejvíce obával, se stalo. Bombardéry poručíka Gallahera, s odpoledním sluncem v zádech,, se nepozorovány přiblížily od jihozápadu. Ve chvíli, kdy klaksony na Hirjú vyhlašovaly poplach, byly již letouny téměř nad lodí, a když se ozvaly první výstřely protiletadlových děl, prudce klesaly v útočné formaci z výšky 6000 metrů. Gallaher rozhodl, že skupina z Enterprise napadne letadlovou loď a deset bombardérů poručíka Dává Shumwaye z Yorktownu zaútočí na nedaleko plující bitevní loď.
Když velitel Hirjú kapitán Tomeo Kaku viděl, že nepřátelský nálet je již v plném proudu, okamžitě přikázal prudký obrat vlevo. Kormidlo se otočilo do nejkrajnější polohy a těžká loď se celá naklonila, jak se její příď počala ostře natáčet doleva. V tutéž chvíli se Gallaher, následován svými piloty, ocitl nad cílem a v následujícím zlomku sekundy musel svrhnout pumy, nebo nebezpečný manévr opakovat. Stačil ještě zaregistrovat zoufalou snahu plavidla o únik, ale věřil, že] pumy budou rychlejší. Pumovnice se otevřela a půltunová puma se řítila k vodní hladině. Stejně učinili i ostatní piloti skupiny – a všichni, jako jejich velitel, těsně loď minuli. Obrovské gejzíry vy
448
sk1y pOdél jejích boků a zalily letovou palubu. Pro tuto chvíli si Kaku mohl oddechnout, smrtelné nebezpečí se podařilo odvrátit.
Poručík Shumway naštěstí viděl, co se přihodilo Gallaherovi, radiostanice jeho letounu vyslala rozkaz a bombardéry mířící k bitevní lodi Haruna obrátily k Hirjú. Vtom se na ně vrhla žera. Japonští stí-hači věděli, že je v sázce beze zbytku všechno, že bojují o záchranu poslřdní letadlové lodi 1. úderného svazu, a to, co prováděli, bylo téměř neuvěřitelné. Motory jejich rychlých strojů řvaly bičovány zoufalým úsilím pilotů vyždímat z nich veškerou energii, palubní kanóny a kulomety chrlily nepřetržitě proudy střel, stíhačky užívaly přímo akrobatických manévrů a také během necelé minuty se čtyři americká letadla zřítila v plamenech. Ostatní však pokračovala neúprosně dál. Kapitán Kaku znovu prudce změnil kurs v dalším úhybném manévru, ale tentokrát již byly chvíle jeho lodi sečteny.
Čtyři pumy zasáhly letovou palubu, s ohlušujícím rachotem trhaly kovové pláty, pronikaly hluboko do podpalubí a rozsévaly smrt. Přední výtah byl výbuchem vržen proti můstku, tisíce úlomků skla z rozbitých oken zasypaly kapitána Kaku a ostatní důstojníky, valící se kouř bránil v rozhledu a doslova znemožnil navigaci, přestože dosud nepoškozené stroje hnaly loď stále vysokou rychlostí třiceti uzlů. Celá přední část letové paluby se změnila v jeden veliký kráter, letouny zaparkované poblíž zachvacoval oheň. Opět, jako předtím na lodích Sórjú, Akagi a Kaga, hořící benzín zaléval palubu, stékal do podpalubí a šířil další zkázu. Vybuchovaly palivové nádrže, munice. Požáry se v několika minutách staly zcela nekontrolovatelnými, oslepená a polozadušená protipožární družstva musela ustupovat.
Zatímco letouny, jež změnily poslední Nagumovu letadlovou loď v hořící pochodeň, odlétaly zpět na Enterprise, dorazily na místo bombardéry Hornetu, vedené poručíkem Edgarem Stebbinsem. Když viděl kouřem zahalenou Hirjú, Stebbins rozhodl, že na loď, která je v takovém stavu, již není třeba plýtvat pumami, a zaútočil na plavidla z jejího doprovodu, na bitevní loď Haruna a těžký křižník Čikuma. Ani jedna ze svržených pum ale nenašla cíl.
Stejně se vedlo o hodinu později eskadře létajících pevností B-17 majora George

Blakyho. Letouny přelétaly z Havaje na Midway
449

a v posledním úseku letu dostaly rádiový příkaz před přistáním na atolu napadnout zbytky Nagumova svazu. I když ohrozily japonské lodi několika těsně vedle jdoucími zásahy, vážnější škody nezpůsobily. Neuspělyxani další dvě skupiny létajících pevností vyslané z Mid-waye a ze základny na ostrově Molokai. Tentokrát měli američtí piloti špatnou mušku.
Kapitán Kaku dlouho doufal, že se mu podaří přes zuřící požáry Hirjú zachránit. Hlavní inženýr fregatní kapitán Kunizo Aisó jej ujistil, že rychlost 30 uzlů dokáže udržet. Kaku proto přikázal obrátit k jihovýchodu, hodlal se dostat z dosahu amerických letounů a snad dobelhat i domů. Brzy ale přišel okamžik trpké pravdy; nebylo v lidských silách zvládnout oheň šířící se v podpalubí, který zakrátko dosáhl ke strojovně. Muži uzavření v prostorách obklopených plameny umírali v nesnesitelném žáru prostupujícím rozpálenými pláty stěn, stropů i podlah. Až do poslední chvíle fungovalo telefonní spojení můstku se strojovnou, Kaku a Jamaguči dostávali v pravidelných intervalech hlášení o zhoršující se situaci ve strojovně. Potom se náhle telefon odmlčel. Mezi stále ještě běžícími turbínami již nezůstal nikdo naživu.
Kaku vyslal do podpalubí zvláštní skupinu dobrovolníků, aby se pokusili lokalizovat požár ohrožující strojovnu a tím udržet loď plav-byschopnou. Zpočátku se zdálo, že jejich nesmírné úsilí bude korunováno úspěchem, ale pak zaburácelo několik silných výbuchů, objevily se nové požáry, do podpalubí začala pronikat voda a loď se naklonila o patnáct stupňů. Boj o její záchranu pokračoval dalších devět hodin. Stroje se již dávno zastavily a nehybná velká loď se měnila v beznadějný vrak přes všechnu snahu zachránců. Ve 2 hodin 30 minut ráno 5. června se smířil s nevyhnutelným i kapitán Kaku. Oznámil Jamagučimu, že nadešel čas k opuštění lodi. Admirál jen beze slova přikývl, přivolal radistu a dal odeslat admirálu Nagumovi depeši oznamující, že posádka Hirjú opouští.
Na 800 mužů se shromáždilo na levé straně paluby. Naposled k nim promluvil kapitán Kaku a poté Jamaguči. Admirál pravil:
Tako velící důstojník této divize letadlových lodí jsem plně a vý-vně odpovědný za ztrátu Hirjú a Sórjú. Zůstanu na palubě až do k nce. Vám všem nařizuji opustit loď a pokračovat v oddané službě jeho Veličenstvu císaři."
K pravoboku smrtelně zraněné letadlové lodi připlul torpédoborec Kazagumo. Ze stožáru byla stažena bojová zástava, císařův portrét byl přenesen na torpédoborec a počala evakuace zbytků posádky. Ve 4 hodiny 30 minut ráno 5. června zůstal na lodi již jen admirál Jamaguči a kapitán Kaku; oba odmítli, přes naléhání důstojníků i posádky, opustit svá místa. Poslední rozkaz, jejž Jamaguči, důstojník, který se měl stát nástupcem velkého Jamamota, vydal, přikazoval kapitánu Tošjóovi Abemu, veliteli 10. divize torpédoborců, potopit Hirjú torpédy. Rozkaz byl proveden v 5 hodin l O minut. Torpédoborce Kaza-gumo a Jugumo vypálily do pravoboku nakloněné lodi několik torpéd. Hned poté Abe zamířil se svými plavidly na severozápad k admirálu Nagumovi.
Hirjú se ale ještě dlouho držela na hladině. V půl sedmé ráno 5. června ji stále ještě plovoucí zahlédl pilot průzkumného letounu vyslaného Jamamotem z letadlové lodi Hóšó. Kdyžjamamoto dostal pilotovo hlášení, okamžitě odeslal Nagumovi rozkaz, kterým mu kategoricky přikazoval, aby se postaral o potopení Hirjú, neboť by nebylo větší hanby, než kdyby loď padla nepříteli do rukou. Nagumo už tento rozkaz ale splnit nemusel. Kolem deváté hodiny se počala Hirjú rychle ponořovat po přídi, velké šrouby a kormidlo se ocitly na chvíli nad hladinou a v 9.15 loď zmizela v hlubinách oceánu. Spolu s ní zahynul Jamaguči, druhý nejlepší admirál, jakého japonské válečné námořnictvo v té době mělo, kapitán Kaku a 416 mužů posad-ky.
Ve 4 hodiny 15 minut odpoledne 4. června obdržel Jamampto od admirála Jamagúčiho depeši, která pozvedla na vlajkové lodi Spojeného loďstva pokleslou náladu. Jamaguči sděloval, že podle hlášení pilotů útočných skupin byly těžce poškozeny dvě nepřátelské letadlové lodi. Šlo skutečně o radostnou zprávu. Pokud byly původní infor-
450
451
mace o síle nepřítele správné, zbývala nyní Američanům u Midwaye pouze jedna jediná letadlová loď, a to samozřejmě podstatně měnilo situaci ve prospěch Japonců. Znovu se objevily na tvářích Jamamoto-vých důstojníků známky optimismu a budoucnost již nevypadala tak černě. Za stavu, kdy Hirjú zůstává akceschopná a v časných ranních hodinách dorazí Kondóova letadlová loď Zuihó, bude možno poslední z nepřátelských letadlových lodí napadnout spojenými silami již brzy

ráno 5. června.
Naděje a radost neměly mít dlouhého trvání. V 5 hodin 30 minut bylo Jamamotovi doručeno Nagumovo hlášení:
„Hirjú hoří, zasažena pumami."
Vrchní velitel těžce dosedl na židli a po dlouhé minuty nepřenesl slova. Ponořen do chmurných myšlenek a obklopen pobledlými štábními důstojníky se vyrovnával se zřejmě nezměnitelným faktem, že svoji velkou hru prohrál.
Ale i za situace, kdy se hroutily jeho plány a naděje, musel Jama-moto jednat. Stále byl velitelem desítek válečných plavidel a tisíců mužů na jejich palubách a nikdo nemohl převzít jeho odpovědnost. Uvědomoval si, že první je třeba učinit opatření k pozvednutí morálky podřízených velitelů, na které jistě tíha porážky zle dolehla. Musel to udělat i za cenu vyřčení vědomé nepravdy; účel měl v tomto případě posvětit prostředky. V 7 hodin 15 minut večer odeslal všem velitelům svazů a divizí operační rozkaz číslo 158:
„1. Nepřátelské loďstvo, které bylo prakticky zničeno, ustupuje na východ.
<
2. Plavidla Spojeného loďstva, nacházející se v blízkosti, se připravují k pronásledování jeho zbytků a současně k obsazení Midwaye.
3. Hlavní svaz dosáhne pozice 32 stupňů 8 minut severní šířky, 175 stupňů a 45 minut východní délky v„03.00 hodin 5. června. Kurs 90, rychlost 20.
4. První úderný svaz letadlových lodí, invazní svaz (kromě 7. divize křižníků) a svaz ponorek neprodleně naváží kontakt s nepřítelem a zničí jej."
Zkušený a prozíravý velitel, jakým Jamamoto bezesporu byl, který připravil midwayskou operaci, obhájil její nutnost a především
452
v chny přesvědčil, že nemůže skončit jinak než úspěšně, se přece •en dopustil chyb, jež způsobily katastrofu.
pravděpodobně kromě roztříštění sil nejzávažnější z nich bylo své-ní řízení nejdůležitější části operace, souboje s americkými hlavními silami, admirálu Nagumovi. Jamamoto převzal iniciativu, až když bylo příliš pozdě. Rozhodnutí, které učinil v pozdních odpoledních hodinách 4. června, kdy s hlavním svazem, vzdáleným přes tři sta mil od Naguma, spěchal na místo bitvy, mělo přijít daleko dřív.
Jamamotovou jedinou nadějí po vyřazení Hirjú zůstával pokus zaskočit Američany v noci, kdy by je tma zbavila klíčové výhody nasazení palubních letounů, vnutit jim dělostřelecký souboj, kdy naopak zdrcující převaha japonských děl musela vést k úspěchu. Šlo o riskantní krok, protože nesrazí-li během noci Fletchera a Spruance na kolena, od rozbřesku se karta obrátí a americké palubní letouny spolu s letadly z Midwaye — kdy navíc nebylo známo, jaké posily odeslal Nimitz na Midway v posledních hodinách — mohou japonskému loďstvu způsobit další nenahraditelné ztráty. Že se vůbec Jamamoto, který si musel uvědomit všechna rizika, odhodlal k takovému postupu, nejlépe dokumentuje zoufalost situace, ve které se v odpoledních hodinách 4. června ocitl. Aby snížil nebezpečí hrozící jeho plánům z Midwaye, přikázal v 8.30 večer korvetnímu kapitánovi Jahačimu Tanabemu, veliteli ponorky 1-168, hlídkující poblíž atolu, ostřelovat v nočních hodinách přistávací dráhu, a to nepřetržitě až do druhé hodiny ranní, kdy, jak předpokládal, d drazí na místo 7. divize křižníků kontradmirála Kurity a dílo zkázy dokoná.
Aby byla Jamamotova nezáviděníhodná situace ještě obtížnější, krátce poté, co jeho hlavní svaz v čele s bitevní lodí Jamato plnou rychlostí vyrazil k Midwayi, padla hustá mlha. V ní a v nastupující tmě se těžké bitevní lodi jevily jako obrovité stíny, a protože vzhledem k nebezpečí nepřátelských ponorek bylo třeba často měnit kurs, neustále hrozila srážka. Jamamoto i nyní trval na minimální rychlosti dvaceti uzlů. Jaký nápor na nervový stav posádek taková plavba kladla, není třeba zdůrazňovat. Admirál ale nepolevil, čas byl rozhodu-JJcí a s nepřítelem musel navázat bojový kontakt ještě za noci, jinak prohrál vše.

453
Podobnou myšlenkou na noční střetnutí se zaobíral na můstku lehkého křižníku Nagara, své nynější vlajkové lodi, i admirál Nagumo. Uvažoval nad možností držet západní kurs, po setmění obrátit o té-rněř 180 stupňů a za tmy neočekávaně udeřit na nepřítele. Jak vidno z dalšího průběhu událostí, šlo o poslední projev bojového ducha zdeptaného admirála, který neměl dlouhého trvání.
V 6 hodin 30 minut zablikala signální lampa z paluby těžkého křižníku Čikuma a za okamžik Nagumo obdržel následující hlášení:
,,Průzkumný letoun číslo 2 zpozoroval v 5.13 hodin 5 nepřátelských letadlových lodí, 6 křižníku a 15 torpédoborců v pozici 30 mil od hořící nepřátelské letadlové lodi. Nepřítel pluje západním smě-

rem.
Pro tento omyl je možné jen jediné vysvětlení: bud' došlo k součtu lodí uváděných v nejméně dvou samostatných hlášeních průzkumného letadla, nebo jeho pilot zaměnil americké křižníky za letadlové lodi. Nikoho nenapadlo, aby hlášení ověřoval. Nagumo a jeho okolí se ani vážně nezamýšleli nad tím, zda je vůbec možné, aby Američané mohli v Tichomoří disponovat takovým počtem letadlových lodí. Po dnu naplněném nenadálými zvraty, katastrofálními a zcela neočekávanými ztrátami Japonci již považovali za možné všechno. V každém případě po této zprávě o síle nepřítele ztratil admirál Nagumo poslední naději. Ještě před chvílí věřil, že Američané též utrpěli těžké ztráty, že jejich dvě letadlové lodi byly vyřazeny" z akce; ale nyní s hrůzou zjišťoval, že pět dalších pluje přímo k jeho pozici. S takovým soustředěním sil se nemohl jeho zdecimovaný svaz měřit. O půl hodiny později 1. úderný svaz změnil kurs a prchal na severozápad. V 9 hodin 30 minut Nagumo informoval Jamamota o hlášení průzkumného letounu z Čikumy a současně sděloval, že ustupuje rychlostí 18 uzlů na severozápad. Protože nedostal žádnou odpověď, v 10 hodin 50 minut hlášení opakoval a znovu zdůraznil, že se stahuje z prostoru bitvy. Tentokrát vrchní velitel, který jedinou naději viděl v pokračování v boji a v napadení nepřítele všemi silami, jež byly k dispozici, reagoval rychle. K jeho rozhodnutí ještě přispěl názor náčelníka štábu kontradmirála Matoma Ugakiho, který, když si přečetl Nagumovy depeše, jen suše poznamenal:
454
Nagumo asi nemá žaludek pro noční bitvu."
jamamotův rozkaz, který vzápětí odvysílala radiostanice Jamata, ověřoval velitele svazu určeného k obsazení Midwaye viceadmirála Nobutaka Kondóa převzetím všech úderných sil s výjimkou Hirjú, Akagi a plavidel, jež je doprovázejí. Znamenalo to, že Kondó , jehož vlajka vlála ze stožáru těžkého křižníku Atago a který již několik hodin spěchal se svými bitevními loďmi a křižníky na severovýchod, vystřídal Naguma, jemuž byla nyní ponechána pouze starost o dvě hořící letadlové lodi a několik plavidel, jež se nacházela v jejich blízkosti.
Kondó stejně jako Jamamoto byl rozhodnut nepromarnit jedinou příležitost, která ještě ke zvratu dosavadního průběhu midwayské operace zbývala. Zatímco jeho lodi hnané stroji pracujícími na plné obrátky pluly noční tmou na severovýchod, seznamoval rádiem velitele všech podřízených skupin se svým plánem; ve tři hodiny ráno 5. června dosáhne oblasti poHybu amerického loďstva a stále ještě kryt noční tmou zaútočí. Všem lodím, které podléhaly Nagumovi, kromě těch, jež hlídkovaly poblíž potápějících se Hirjú a Akagi, přikázal zamířit do stejného prostoru, kde se budou kolem třetí hodiny ranní nacházet jeho vlastní síly. Svých jedenadvacet křižníku a torpédoborců hodlal rozvinout do linie dlouhé asi 75 mil a postupovat dál na severovýchod, až narazí na nepřítele, který by měl v této síti uváznout. Za křižníky a torpédoborci poplují bitevní lodi Hiei a Kongo s úkolem okamžitě zasáhnout při prvním kontaktu s americkými loď-
mi.
Kontradmirál Raymond A. Spruance ale japonské plány zcela zha-til. Poté, co na palubách Kornetu a Enterprise přistály letouny, jež s takovým úspěchem napadly Hirjú, obrátil 16. operační svaz v 7 hodin l O minut večer na východ a počal se od nepřítele vzdalovat. Řada štábních důstojníků zvyklých na agresivní taktiku jeho předchůdce viceadmirála Halseye s tímto rozhodnutím nesouhlasila. Měli za to, že vzhledem k získané letecké převaze nastala vhodná chvíle k zúčtování se zbytkem japonského 1. úderného svazu. Spruance si
455
samozřejmě také uvědomoval, že vyřazení čtyř Nagumových letadlových lodí mu poskytuje alespoň dočasnou převahu v palubním letectvu. Současně ale ani na okamžik nezapomínal, že Enterprise a Hor-net jsou nyní jediné dvě letadlové lodi, které může Nimitz postavit mezi Japonce a Havajské ostrovy, nebo dokonce mezi Japonce a západní pobřeží Spojených států. Nemohl se proto pustit do riskantního nočního souboje s Jamamotem, který měl stále velkou převahu v bitevních lodích a křižnících, nemluvě už o možné přítomnosti dalších letadlových lodí, o kterých zatím Američané nemuseli vědět. V pozdější operační zprávě admirálu Nimitzovi Spruance vysvětloval své tehdejší úvahy zcela jasně. Napsal:
„Necítil jsem se oprávněn riskovat noční střetnutí s pravděpodobně silnějším nepřítelem , ale na druhé straně jsem nechtěl příštího rána být příliš vzdálen od Midwaye. Hodlal jsem zaujmout pozici, ze které bych mohl jak pronásledovat ustupujícího nepřítele, tak zabránit vylodění na Midwayi. V tuto dobu stále ještě existovala možnost, že nepřítel má někde v oblasti střetnutí pátou letadlovou loď, možná ve svazu, jenž měl zajišťovat vylodění, nebo i někde jinde

severozápadním směrem."
Proto se Spruance během noci stahoval několik hodin na východ, poté plul asi hodinu severním směrem, nato obrátil na jih a nakonec na západ. Tímto složitým manévrem se dostal z dosahu děl Jamamo-tových lodí a úplně nepřítele zmátl, pokud šlo o jeho předpokládanou pozici. Sám ale stále zůstával v postavení, ze kterého mohl ráno 5. června japonské lodi napadnout palubními letadly. I později byla činěna řada pokusů Spruance kritizovat pro údajný nedostatek bojového ducha, který projevil tím, že se v noci ze 4. na 5. června vyhnul dalšímu střetnutí s Japonci. Kritikové neměli pravdu. Postup, jejž Spruance zvolil, byl jediný správný. Kdyby jednal jinak a vyplul soustřeďujícím se japonským silám vstříc, s nejvyšší pravděpodobností by přivedl svoje lodi před hlavně těžkých děl Kondóových ajama-motových bitevních lodí a křižníků, což by za situace, kdy nemohl použít palubních letounů, neskončilo jinak než japonským vítězstvím.
456
Netrvalo dlouho a Jamamoto pochopil, že naděje na úspěšné noční střetnutí jsou nereálné. Dosáhne-li Kondó určeného prostoru kolem třetí hodiny ranní, zbude mu pouze hodina do rozednění a v tomto krátkém čase musí nepřítele nalézt a vybojovat vítěznou bitvu. Ne-stihne-li to – a pravděpodobnost byla malá – vrhnou se na něj americké palubní letouny. V obdobné situaci se ocitnou i čtyři těžké křižníky admirála Kurity vyslané k bombardování Midwaye. Jejich čtyřicet 203mm děl by jistě způsobilo obraně atolu a jeho leteckým zařízením těžké škody, ale nový, přesnější propočet odhalil, že křižníky v žádném případě nemohou dosáhnout atolu ve dvě hodiny po půlnoci, jak zněl původní odhad, nýbrž těsně před úsvitem. Potom budou vystaveny na milost a rřemilost náletům letounů startujících
z atolu.
Na můstku Jamata probíhaly horečné diskuse. Nervózní a zmatení důstojníci navrhovali všemožná řešení, žádné z nich ale nemohlo změnit fakta. Jeden z důstojníků hystericky vykřikl:
‚Jak se ale omluvíme Jeho Veličenstvu za porážku?"
Jamamoto stroze odvětil:
,,To nechtě na mně. Já jediný se budu muset Jeho Veličenstvu
omluvit."
Opět zůstalo na vrchním veliteli, aby s konečnou platností akceptoval hořkou skutečnost a učinil odpovídající rozhodnutí. Dvacet minut po půlnoci 5. června Jamamoto zrušil plán nočního střetnutí a přikázal Kondóovi, Kuritovi a Nagumovi připojit se k jeho hlavnímu svazu v pozici asi 350 mil severozápadně od Midwaye. Ve 2 hodiny 55 minut ráno obdrželi velitelé svazů další depeši, nařizující generální ústup. Nebylo jiné cesty.
Ve víru událostí provázejících zásadní rozhodnutí o zrušení mid-wayské operace všichni na můstku vlajkové lodi Janiato zapomněli na ponorku 1-168. Její velitel korvetní kapitán Tanabe nebyl uvědomen o zastavení útočných akcí. Po půlnoci se velký podmořský člun neslyšně přiblížil k atolu, vynořil se a v jednu hodinu 30 minut zahájil
457
palbu. Podle záblesků provázejících výstřely palubního děla hlídkové stanoviště námořní pěchoty brzy určilo pozici ponorky; k obloze vylétl osvětlovací granát a za pár vteřin ji našel i bílý paprsek světlometu. Baterie 76mm děl na Písečném ostrově zahřměly. Výměna ocelových pozdravů trvala pouhých pět minut. Ponorka vypálila osm granátů, které neškodně dopadly na hladinu laguny, pobřežní baterie jich vychrlily dvaačtyřicet, ale ani jeden projektil neuvízl ve štíhlém trupu ponorky. Když začaly granáty dopadat již nebezpečně blízko, dal Tanabe rozkaz k ponoření a 1-168 zmizela stejně tiše, jak se objevila.
Jak brzy uvidíme, za nepřesnou palbu midwayských dělostřelců, kterým se nepodařilo několika desítkami granátů 1-168 ani poškodit, zakrátko Američané těžce zaplatili.
Čtyři těžké križníky admirála Kurity, Kumano, Suzuja, Mikuma a Mogami, doprovázené torpédoborci Arašio a Asašio, byly již vzdáleny od Midwaye necelých 80 mil, když přišel rozkaz akci zastavit a připojit se k hlavnímu svazu. Úleva, kterou pocítili velitelé všech šesti lodí, byla značná. Plně si totiž uvědomovali to, co nakonec musel uznat i admiráljamamoto, že jejich poslání je vlastně čirou sebevraždou. Přestože križníky disponovaly velkou palebnou silou, byly zcela bez leteckého zajištění a proti napadení americkým letectvem, o jehož silném soustředění na atolu nikdo nepochyboval, byly prakticky bezbranné. Osud čtyř Nagumových letadlových lodí bral odvahu i největším odvážlivcům.
Po obdržení rozkazu k návratu dal Kurita okamžitě obrátit o sto osmdesát stupňů a rychlostí 28 uzlů se vzdaloval na severozápad.
Součástí opatření provedených admirálem Nimitzem k ochraně Midwaye bylo umístění

skupiny ponorek na severozápadních přístupech k atolu. Po zjištění pozice Nagumova svazu obdrželi jejich velitelé příkaz japonské lodi napadnout, pouze tři ponorky měly zůstat v původně určeném prostoru západně od atolu. Jednou z nich byl
458
Tambor korvetního kapitána Johna W. Murphyho. Kolem druhé ho-j-nv ranní 5. června křižovala vynořená ponorka na hladině asi 90 mil západně od Midwaye. V otevřeném poklopu věže stáli dva důstojníci – Murphy a mladý poručík Edward D. Spruance, syn velitele 16. operačního svazu. Po dlouhých hodinách pobytu ve stěsnaných nevětraných prostorách ponořené ponorky nyní vychutnávali svěží oceánský vzduch, obhlíželi klidnou, měsíčním světlem ozařovanou hladinu a občas prohodili pár slov.
Ve 2 hodiny 15 minut Murphy zahlédl na obzoru tmavé stíny. Sk> o lodi 7. divize křižníků admirála Kurity, které se nyní podle Jama-motova rozka%zu vzdalovaly od Midwaye. Murphy se marně snažil neznámé lodi identifikovat. Byly vzdáleny asi tři míle a ani skly silného námořního dalekohledu nebylo možno rozpoznat, jde-li o plavidla vlastní, či nepřátelská. Ještě před vyplutím ze základny byl Murphy informován, že Fletcherovy a Spruanceovy lodi mohou, podle vývoje situace, proplout za noci jeho hlídkovým sektorem. Nyní stál před těžkým rozhodováním. Jestliže vypálí torpéda a zasáhne vlastní lodi, bude to znamenat tragédii; jde-li o nepřítele a nechá-li jej uniknout, nebude to o mnoho lepší. Pozorování vzdálených siluet žádné rozřešeni nepřinášelo, proto o dvě minuty později dal příkaz: „Kormidlo vpravo!" , ponorka provedla obrat a rychlostí 18 a půl uzlu zamířila kolmo na linii neznámých plavidel. Ve 2 hodiny 29 minut je Murphy ztratil z dohledu. Znovu přikázal opravit kurs a po deseti minutách opět navázal vizuální kontakt. Protože Kuritovy križníky a torpédoborce pluly vysokou rychlostí, byl v následující hodině kor-vetní kapitán přinucen opakovaně měnit kurs, aby je udržel v dohledu. Před čtvrtou hodinou odeslal rádiovou depeši oznamující, že zpozoroval větší množství neidentifikovaných lodí, a udal jejich pozici. Depeše byla zachycena na Midwayi, odkud mu ale nemohli sdělit, zda jde o vlastní, či nepřátelská plavidla, nevěděli to sami. Radiostanice na Enterprise zachytila zprávu též. Podle udané, pozice neznámých plavidel admirál Spruance okamžitě věděl, že jde o Japonce; aby ale neprozradil pohyb vlastního svazu, musel zachovat rádiový klid, a tak Murphy zůstával i nadále v nejistotě.
Až po čtvrté hodině ranní, když se již počalo rozednívat, podle
459
tvaru lodních nástaveb korvetní kapitán konečně s jistotou poznal, že to jsou japonská plavidla. Protože ponorka plula stále ještě vynořena zahlédli ji i Japonci a jeden z torpédoborců, který byl vzdálen pouhé dvě míle, zamířil přímo k ní. Murphy dal bleskurychle uzavřít poklop a Tambor zmizel pod hladinou. Uběhla čtvrthodina napjatého očekávání, kdy zaduní exploze hlubinných pum, nic se ale nedělo, dokonce nebyl ani zachycen zvuk šroubů nepřátelského torpédobor-ce. Murphy vyčkal dalších deset minut a poté ponorka opatrně vystoupila k hladině a vysunula periskop. Viděl dva křižníky, které tentokrát již zcela přesně identifikoval jako typ Mogami. Jeden byl vzdálen asi čtyři míle, druhý šest: oba pluly za západ. Murphy odeslal rádiem další informace a snažil se dosáhnout pozice, ze které by mohl zaútočit. Při přiblížení zjistil, že jednomu z křižníků prakticky chybí téměř dvanáct metrů přídě a že mezi oběma loďmi probíhá horečná světelná signalizace. Krátce nato oba křižníky změnily kurs a počaly se od ponorky vzdalovat, i když plula nejvyšší rychlostí, jaké bylo schopna. Znamenalo to, že i poškozený křižníkje stále ještě s to dosáhnout vyšší rychlosti než ponorka plující pod hladinou. Naděje na útok tím byla ztracena. Murphy nicméně rozhodl pokračovat v pronásledování; doufal, že mu může přispět i náhoda, kdy křižníky zpomalí nebo změnou kursu vzdálenost zkrátí. Po několika minutách mu ale radista předal příkaz určený všem ponorkám midwayské hlídkové skupiny nařizující soustředění v pozici pěti mil od atolu. Proto obrátil, vynořil se a zamířil na východ k Midwayi.
Když korvetní kapitán zahlédl deformovanou příď jednoho z křižníků, vůbec v té době netušil, jak k tomu došlo a co se vlastně přihodilo. Nevěděl, že jeho zásluhou je jeden z nejmodernější japonských těžkých křižníků vážně poškozen a tím jsou i sečteny hodiny, jež mu ještě zbývají.
Krátce poté, co ve 2 hodiny 15 minut ráno Murphy uviděl vzdálené siluety japonských lodí, zpozorovala vynořenou ponorku i hlídka na Kuritově vlajkové lodi Kumano, plující v čele linie. Admirál, který nemohl vědět, zda se již neblíží torpéda, vydal okamžitě příkaz k ostrému pětačtyřicetistupňovému obratu doleva. Rozkaž byl předáván signálními lampami postupně od Kumana až k poslední lodi v li-
460

nii Mogami. Zatímco první tři lodi již počaly provádět obrat, Mogami který pokyn obdržel nejpozději, plul ještě několik desítek sekund přímo. Navigátor korvetní kapitán Masaki Jamauči na můstku Mogami si uvědomil hrozící nebezpečí příliš pozdě. Přes bleskový rozkaz: plnou silou zpět!" , se již nedalo srážce zabránit. Ostrá příď Mogami narazila na zadní část levoboku křižníků Mikuma, plujícího před ním. Obě lodi se prudce otřásly, vylétl roj jisker a za drásavého skřípění trhaných a borcených ocelových plátů se křižníky opět od sebe oddělily. Mikuma vyvázl ze srážky poměrně lehce, pouze s proraženou naftovou nádrží. Daleko hůř dopadl křižník Mogami, kdy celá jeho příď až po první dělovou věž se změnila ve změť pokřivených a přelámaných kusů kovu. Jeho veliteli Akirovi Sódžimu nezbylo než přikázat drastické snížení rychlosti.
Admirál Kurita musel rychle rozhodnout, jak se v této nepříjemné a nepředvídané situaci zachovat. Především bylo třeba respektovat Jamamotův příkaz o spojení s hlavním svazem. Přikázal proto křižníků Mikuma a oběma torpédoborcům zůstat s poškozeným Mogami, který nebyl schopen vyvinout vyšší rychlost než třináct uzlů, zatímco Kumano a Šužuj a pokračovaly plnou rychlostí dál na severozápad, na schůzku s Jamamotem.
Zatím na Midwayi posádka strávila neklidnou a horečnou prací naplněnou noc ze 4. na 5. června. Zpráva ponorky Tambor oznamující přítomnost většího množství neznámých plavidel ve vzdálenosti necelých 90 mil od atolu vyvolala novou obavu z bezprostředního nebezpečí napadení a pokusu nepřítele o vylodění. Po celou noc stovky mužů opravovaly škody způsobené ranním náletem, vylepšovaly pobřežní obranná postavení a ručními pumpami plnily z 55galono-vých barelů nádrže letadel.
Krátce před rozbřeskem 5. června vzlétly všechny bojeschopné průzkumné cataliny prozkoumat severozápadní sektor od 250 do 20 stupňů, odkud nepřátelský nájezd hrozil s největší pravděpodobností. Ve 4 hodiny 30 minut odstartovalo osm létajících pevností B-17 podplukovníka Allena.
461
V 6.30 jedna z catalin zahlédla Mogami a Mikumu a hlásila na základnu, že „dvě bitevní lodi ztrácející naftu se nacházejí v pozici 125 mil západně od Midwaye a směřují západním směrem". Obránci atolu si zhluboka oddechli – znamenalo to, že nepřátelské lodi se od Midwaye vzdalují, ustupují. Velitel atolu kapitán Simard okamžitě nařídil rádiem eskadře létajících pevností je napadnout. V 6 hodin 17 minut ale velitel eskadry hlásil, že se mu nepodařilo nepřátelská plavidla nalézt. V sedm hodin Simard vyslal 241. eskadru střemhlavých bombardérů námořní pěchoty, tvořenou šesti letouny typu Dauntless kapitána Marshalla A. Tylera a šesti vindicatory kapitána Richarda E. Fleminga. Celé formaci velel Tyler, který se stal během čtyřiadvaceti hodin již třetím velitelem eskadry poté, co minulý den zahynuli majoři Henderson a Norris.
O tři čtvrtě hodiny později Tyler a Fleming zahlédli na hladině široký pruh rozlité nafty směřující na západ. Sledovali jej a za dvacet minut již uviděli dva japonské křižníky provázené dvojicí torpédo-borců. V 8 hodin 8 minut dal Tyler příkaz k útoku. Jeho šest letounů sestupovalo klouzavým letem z výšky 3300 metrů nad Mogami, zatímco Fleming se vrhl z výšky 1300 metrů na Mikumu. Oba křižníky se bránily zuřivou protiletadlovou palbou a Tylerovým a Flemingo-vým letounům se nepodařilo je vůbec zasáhnout.
Fleming sám s bezmeznou odvahou pokračoval se zastaralým vin-dicatorem v náletu, vůbec nedbaje desítek střel, jež narážely do trupu a křídel letadla. Nakonec dosáhl vhodné pozice ke svržení pumy, uvolnil ji – a puma dopadla těsně vedle pravoboku Mikumy. Prakticky v témž okamžiku byl bombardér naplno zasažen granátem pro-tiletadlového děla. Ve zlomku vteřiny byl zachvácen plameny a Fleming zamířil s hořícím letounem přímo na zadní dělovou věž křižní-ku, do které s ohlušujícím třeskem narazil. Velitel Mogami kapitán Sódži, který z můstku'své lodi sledoval nálet na Mikumu, jen lakonicky poznamenal: „Velmi statečný muž."
Po svržení poslední pumy vedl Tyler jedenáct bombardérů zpět k Midwayi. I když američtí piloti nezaznamenali žádný přímý zásah, měl pro křižník Mikuma velmi vážné následky statečný čin kapitána Fleminga. Po nárazu letadla na dělovou věž zachvátil záď lodi požár
462
úsobený hořícím benzínem rozstříknutým z jeho zdemolovaných ádrží. Oheň se brzy přenesl do pravé strojovny, a i když se plameny oodařilo po nějaké době lokalizovat, všichni muži ve strojovně zahynuli udušeni kouřem. Mikuma na tom nyní nebyl o mnoho lépe než Moeami a oba křižníky se po skončení náletu vlekly dál na západ dvanáctiuzlovou rychlostí.
Podobně jako u obránců Midwaye vyvolala první zpráva ponorky Tambor obavy i u admirála Spruance. Nasvědčovala tomu, že nepřítel se stále ještě nevzdal plánu

na obsazení atolu. Rozkázal proto zvýšit rychlost na 25 uzlů a 16. operační svaz spěchal blíž k Midwayi, aby v případě potřeby mohl přispět k jeho obraně palubními letouny. Informace, které přicházely v následujících hodinách, ale situaci podstatně změnily. Vyplývalo z nich, že Jamamoto se místo útoku rozhodl k ústupu.
Kolem osmé hodiny ranní 5. června jedna z hlídkujících catalin zahlédla zbytky Nagumova 1. operačního svazu a podala zprávu o hořící nepřátelské letadlové lodi, dvou bitevních lodích, třech křiž-nících a čtyřech torpédoborcích. Spruance nyní musel rozhodnout, které z nepřátelských uskupení se pokusí napadnout; zda křižníky plující západně od Midwaye nebo letadlovou loď, podle popisu sice těžce poškozenou, ale stále se ještě držící na hladině. Admirál, nezna-je přesně míru jejího poškození, nemohl vyloučit, že se ji Japoncům podaří zachránit. Letadlová loď představovala důležitější cíl, proto 16. operační svaz obrátil na severozápad, kde ve vzdálenosti 275 mil se měla nacházet hořící Hirjú.
Ve tři hodiny odpoledne odstartovalo z paluby Enterprise 32 střemhlavých bombardérů a dalších 26 z paluby Hornetu s úkolem nepřátelská plavidla najít a především dorazit poškozenou letadlovou loď. Spruance nevěděl, že Hirjú se potopila hodinu poté, co ji viděla průzkumná catalina.
Přestože letouny z Enterprise prozkoumaly oblast až do vzdálenosti 250 mil na severozápad od mateřské lodi a letadla z Hornetu ještě o šedesát mil -dál, po nepříteli nenalezly žádné stopy. K jejich neú-

spěchu podstatně přispěly i špatné povětrnostní podmínky, kdy nad mořem visely valy těžkých mraků zakrývající pilotům rozsáhlé oblasti mořské hladiny; proto nenašli ani poslední z plavidel 1. úderného svazu, jež spěchala na setkání sjamamotem.
Až v 6 hodin 20 minut se na hladině objevila bílá stopa osamělé lodi. Padesát osm střemhlavých bombardérů se vrhlo do útoku. Šlo o torpédoborec Tanikaze fregatního kapitána Motomiho Kacumiho jenž byl v ranních hodinách vyslán Jamamotem, aby prověřil informaci, že Hirjú se stále ještě drží na hladině, a jestliže ano, aby ji potopil. Nyní, když letadlovou loď v udané pozici nenašel, se vracel k hlavním silám. Vše nasvědčovalo tomu, že malá loď nemá proti letecké lavině šanci. Průběh střetnutí ale vyzněl zcela jinak. S fantastickou obratností se dokázal Kacumi proplétat deštěm pum, v rychlých manévrech měnila štíhlá loď zcela neočekávaně kurs, téměř pokládána na bok při náhlých obratech kormidla z jedné krajní polohy do druhé. Osmapadesát pum neškodně explodovalo na hladině kolem Tanikaze a projeden americký bombardér se stal nálet osudným. Zasažen přesnou protiletadlovou palbou se zřítil do moře. Torpédoborec vyvázl ze smrtelného nebezpečí bez jakékoli újmy. Tím ale nebylo veškeré nebezpečí zažehnáno.
Osm létajících pevností podplukovníka Brooka Allena startujících časně ráno z Midwaye po dlouhém hledání nakonec nalezlo západně od atolu poškozené křižníky Mikuma a Mogami. Z 39 pum svržených ž výšky 7000 metrů ani jedna křižník nezasáhla. Letouny se vrátily na Midway a po doplnění paliva a pum Allenovi piloti, hluboce zklamáni svým dopoledním výkonem, vzlétli znovu, tentokrát proti poškozené japonské letadlové lodi, kterou zatím marné hledaly letouny z Enterprise a Kornetu. Štěstí jim nepřálo ani tentokrát. Hirjú nenašli – ani nemohli – a nakonec objevili torpédoborec Tanikaze, který krátce předtím odolal bombardérům z letadlových lodí. Dalších 79 pum se řítilo na malou, stále ještě osaměle plující loď a fregatní kapitán Kacumi a jeho posádka opět dokázali zázrak. Loď nebyla vůbec zasažena a jediné poškození utrpěla, když velká střepi-na pumy explodující těsně vedle přídě prorazila pancéřování dělové věže číslo 3 a způsobila výbuch připravené munice, přičemž zahynu-

všech šest mužů obsluhy věže. Vzhledem k náporu, jakému byl édoborec vystaven, to byla mírná cena zaplacená za šťastný únik.
Zatím 350 mil severozápadně od Midwaye se shromažďovalo Ja-mamotovo loďstvo. Čluny převážely stovky zraněných námořníků z přeplněných palub torpédoborců na bitevní lodi Haruna, Kirišima, MUCU a Nagato, na všech lodích panovala stísněná nálada naplněná rezienací a zoufalstvím z těžké porážky, padaly jen suché, stručné povely; po nedávném nadšení a optimismu nezbylo ani stopy. V nočních hodinách z 5. na 6. června se Jamamoto vzdálil ještě více na západ, z dosahu palubních letounů nepřátelských letadlových lodí. V časných ranních hodinách 6. června se již k hlavnímu svazu připojily čtyři stažené skupiny: viceadmirál Kondó s midwayským krycím svazem, eskadra torpédoborců kontradmirála Tanaky s lehkým křiž-níkem Džincu a desíti torpédoborci, alewtský krycí svaz viceadmirála Takasua a zbytky Nagumova 1. úderného svazu. Jako poslední dopluly Kuntovy

křižníky Kumano a Sužuj a.
Jamamoto tím shromáždil celé svoje loďstvo, kromě poškozených těžkých křižníků Mogami a Mikuma a s nimi plujících dvou torpédoborců. Těm zatím nemohl pomoci, nalézaly se jak v dosahu letounů z Midwaye, tak palubních letadel Spruanceova svazu a vyslání dalších lodí do jejich blízkosti by jen zvyšovalo riziko. Mogami a Mikuma tedy mohly spolehnout již jen na sebe.
Jamamoto nyní soustředil 11 bitevních lodí, 8 těžkých křižníků, několik eskader torpédoborců a dvě lehké letadlové lodi. Toto uskupení představovalo mohutnou námořní sílu, ale přesto se musel japonský vrchní velitel smířit s porážkou a zhroucením svých velkých plánů. Veškerá palebná síla desítek těžkých děl nemohla vyrovnat americkou převahu ve vzduchu, a ta byla rozhodující. Pokračovat za této konstelace sil v dalším souboji by znamenalo slepě se vrhnout do smrtelného nebezpečí. Americké lodi se neustále z'držovaly v blízkosti Midwaye, čímž měly zaručenu podporu letadel z atolu, a v takovém případě dvě malé letadlové lodi, jež nyní Jamamoto měl, zdaleka nehrály rozhodující roli. Admirál si to jasně uvědomoval.
465
V pozdních večerních hodinách 5. června nastávaly těžké chvíle pro 57 střemhlavých bombardérů z Enterprise a Hornetu, které se po dnu plném zklamání vracely na paluby svých lodí. Pro velkou většinu pilotů to znamenalo, že vůbec poprvé v životě měli přistávat za tmy; situaci ještě zhoršovala únava a vyčerpání. V jakých potížích se piloti zřejmě nacházejí, si naštěstí pro ně uvědomovali velitelé obou letadlových lodí kapitáni Geořge Murray a Maře Mitscher. Přestože se lodi zdržovaly v nebezpečných vodách, kde bylo nutno předpokládat přítomnost nepřátelských ponorek, jak Murray na Enterprise, tak Mitscher na Hornetu přikázali rozsvítit palubní světla a letouny těžce dosedaly na letové paluby. Osvícení lodí představovalo nanejvýš nebezpečný krok a také napětí, jež bylo patrno na tvářích důstojníků řídících přistávání i ostatních, kteří z velitelských stanovišť manévr sledovali, svědčilo o tom, že jsou si podstupovaného rizika plně vědomi. Nikdo ale nevznesl jediné slovo námitky, sympatie k letcům, kteří s nejkrajnějším vypětím po dva dny prakticky bez oddechu plnili své úkoly a kteří se rozhodující měrou zasloužili o porážku hrozivého Nagumova svazu, byla obrovská.
V kritické situaci se ocitl poručík Ruff Johnson, velitel 8. bombar-dovací eskadry z Hornetu. Palubní přístroje oznamovaly, že nádrže pohonných hmot jsou prakticky prázdné. Letoun se přitom stále ještě osaměle řítil noční tmou a Johnson neměl žádnou jistotu, jak je vzdálen od mateřské lodi, zda se navigační chybou neodchýlil od správného kursu. Nouzové přistání na hladině oceánu matně ozařované měsíčním světlem se zdálo nevyhnutelné. Johnson se obrátil k zadnímu střelci s dotazem, zda umí plavat. Když střelec odpověděl, že ne, přikázal mu vzít si příručku pro nouzová přistání a rychle se učit. Těžko říci, zda šlo o zcela mimořádný projev smyslu pro humor nebo o akceptování tvrdé reality. Doslova v posledních vteřinách Johnson zpo-~ zoroval ve vzdálenosti několika mil tmavé stíny Enterprise a Hornetu. Věděl, že nepodaří-li se mu přistát na první pokus, jeho letoun skončí v moři; motor již počal vynechávat. Požádal proto rádiem Hornet o světelný signál postranními světly letové paluby. Kapitán Maře Mitscher, kterému bylo jasné, že když se pilot bombardérů oí'
466
vážil takové žádosti, je zřejmě v zoufalé situaci, udělal daleko víc. V následujícím okamžiku vystřelily k obloze dva bílé paprsky silných světlometů a spolehlivě navedly letoun na přistávací dráhu. Byl nejvyšší čas. Letadlo se ještě nezastavilo, když motor zhasl úplně.
Johnson byl jedním z nejoblíbenějších palubních pilotů Hornetu. Když odsunul kryt kabiny, vyskočil na křídlo bombardérů hlavní mechanik eskadry s radostným pokřikem: „Poručíku, vypacholku, jsme rádi, že vás zase vidíme!" Vtom si uvědomil porušení subordinace a rychle se omlouval: „Ach, promiňte, pane." Johnson se hlasitě rozesmál.

Po celou noc z 5. na 6. června operační svaz admirála Spruance pokračoval v plavbě západním směrem, k oblasti, kde se měly nacházet hlavní Jamamotový síly. Admirál dal příkaz snížit rychlost na 15 uzlů; jednak musel šetřit ubývajícím palivem, ale hlavně nechtěl v noční tmě nenadále narazit na nepřátelské bitevní lodi a jejich těžká děla. Za svítání vzlétly průzkumné letouny a již ve tři čtvrti na sedm ráno se jim podařilo nalézt dva poškozené japonské křižníky, které prchaly na západ. V osm hodin odstartovala z Hornetu první útočná skupina 26 střemhlavých bombardérů dauntless doprovázených 8 stíhačkami wildcat, v 10.45 následovala druhá útočná skupina z Enterprise – 31 střemhlavých bombardérů, 3 torpédové a 12 stíhaček.

Letadla z Hornetu nalezla nepřátelské lodi v 9.30 a šestadvacet bombardérů se vrhlo na Mogami a Mikumu. Křižníky i doprovodné torpédoborce se bránily všemi silami a jeden bombardér se jim podařilo sestřelit. Na obě lodi ale dopadaly tvrdé rány. Zejména Mogami utrpěl těžká poškození. Jedna puma prorazila pancéřování dělové věže, explodovala uvnitř a roztrhala na kusy celou osádku. Druhá puma hned nato zasáhla střed lodi, zničila torpédomety a v podpalubí způsobila rozsáhlý požár. Na Mikumě rozžhavené úlomky americké pumy, jež zasáhly můstek, hned na počátku náletu smrtelně zranily kapitána Sakijama. Velení převzal fregatní kapitán Takagi a křižník, věren své tradici jedné z nejbojovnějších a nejúspěšnějších těžkých
467
lodí japonského válečného námořnictva, pokračoval ve zběsilé palbě ze všech hlavní, dokud se poslední z nepřátelských letounů nacházel v dosahu.
Zatímco se letouny Hornetu vracely pro další náklad pum, dorazila na místo druhá útočná vlna bombardérů z Enterprise. Tentokrát dopadl daleko hůř Mikuma. Po dvou zásazích, jednom těsně před můstkem a druhém uprostřed paluby, vyšlehly plameny, jež se rozšířily s takovou prudkostí, že torpédoborec Arašio, který připlul těsně ke křižníku, aby vzal na palubu námořníky opouštějící požárem zasažené prostory, se musel vzdálit pro nesnesitelný žár. Po druhém útoku dal fregatní kapitán Takagi rozkaz k opuštění lodi.
V době, kdy stovky námořníků sešplhávaly z paluby hořícího Mi-kumy po lanech a provazových žebřících k hladině, kde čekaly čluny torpédoborce Arašio, a na opuštěné přední dělové věži spáchal svým samurajským mečem harakiri její velitel poručík Kojama, ve 2 hodiny 45 minut odpoledne se vrátilo k novému náletu 24 střemhlavých bombardérů a 8 stíhaček z Hornetu. Nalezly již obě velké lodi ve stavu, kdy spíše připomínaly obrovité hromady pokrouceného a zprohý-baného starého železa než moderní a rychlá válečná plavidla, jakými byly ještě přednedávnem. Bez letecké ochrany a nyní již se značně omezenými možnostmi protiletadlové obrany představovaly snadný cíl. Další pumy dokonávaly dílo zkázy. Jedna zasáhla i záď torpédoborce Arašio, vybuchla mezi trosečníky z Mikumy stěsnanými jeden vedle druhého a masakr, jejž způsobila, byl úděsný. Když bombardé-ry třetí vlny odlétaly, nikdo nepochyboval, že osud obou těžkých křižníku je zpečetěn. Nebylo tomu tak úplně.
Pro Mikumu již skutečně nebylo -záchrany. Jedna z posledních pum, jež dopadly na jeho palubu, způsobila explozi skladu torpéd a obrovská detonace loď prakticky roztrhala. Voda se valila do nitra velkými otvory zejícími v ocelových plátech pancéřování, k obloze stoupal kouř unikající dírami proraženými v hlavní palubě a loď se počala rychle naklánět.Za hodinu a půl po posledním náletu se Mikuma převrátil na levobok a zmizel pod hladinou.
Na Mogami zatím záchranné čety podávaly neuvěřitelné výkony. Polonazí muži u vodních pump vrhali proudy vody do šlehajících
468
plamenů, opravovali poškozené stroje a zacelovali otvory, jimiž vnikala voda do podpalubí. Jejich nadlidské úsilí bylo nakonec korunováno úspěchem. Přes rozsáhlá poškození udrželi křižník plavby -schopný a nakonec se spolu s oběma torpédoborci dovlekl na japonskou námořní základnu na ostrově Truk, kde byl provizorně opraven, a poté odplul ke konečným opravám do Japonska. Stejně ale trvalo celý rok, než mohla být loď znovu nasazena do bojových akcí.
Americké letouny pořídily sérii fotografií vraku Mikumy s pokrou-cenými nástavbami, hlavněmi děl čnícími v nepřirozených úhlech z dělových věží, proděravělou palubou zahalenou oblaky kouře. Fotografie, které zakrátko otiskly na předních stranách noviny po celých Spojených státech a jež patří k nejznámějším snímkům z tichomoř-ských bojů, ukázaly veřejnosti názorně veškerou nelítostnost války na moři, ve které zcela jednoznačně počalo nyní hrát rozhodující úlohu námořní letectvo.
Ještě k jedné letecké akci došlo 6. června. Velitel Midwaye kapitán Simard, když obdržel od Spruance informaci o dvou prchajících japonských křižnících, vyslal 26 létajících pevností k jejich napadení. Armádní piloti nezvyklí navigaci nad nedohlednými vodními pláněmi nepřátelské lodi nenalezli. Při návratu šestičlenná skupina těchto velkých čtyřmotorových letounů, z nichž každý nesl v pumo vnicích čtyřtunový náklad, zpozorovala na hladině plavidlo, které osádky pokládaly za nepřátelský křižník. Dvacet půltunových pum se řítilo z výše 3500 metrů na „křižník", který se podle pozdější operační zprávy potopil v heuvěřitelně krátkém čase patnácti sekund. Do věci bylo vneseno jasno až za několik dnů, kdy se vrátila na pearlharbor-skou základnu americká ponorka Grayling a její velitel korvetní kapitán E. Olsen rozhořčeně zjišťoval, proč byl přesně v pozici, udávané piloty létajících pevností jako místo potopení nepřátelského křižníku, napaden vlastními letouny a přinucen k bleskurychlému ponoření, <iby zabránil

nejhoršímu.
469
Po páté hodině odpolední dne 4. června, poté, co poslední muži z posádky těžce poškozené letadlové lodi Yorktown byli přepraveni na doprovodné torpédoborce, se velitel 17. operačního svazu kon-tradmirál Frank Jack Fletcher ocitl před vážným rozhodnutím. Má se zbytkem svazu zůstat v blízkosti letadlové lodi a pokusit se ji zachránit? Má dát příkaz těžkému křižníku Portland, aby ji vzal do vleku? Mnoho úvah se honilo hlavou admirála, pohlížejícího z můstků Asto-rie na opuštěný Yorktown, který^byl po dlouhou dobu jeho vlajkovou lodí. Nakonec ale podřídil emoce chladné úvaze. Stmívalo se. Hrozilo nebezpečí ze strany japonských ponorek i Jamamotových těžkých lodí, které se nenacházely tak daleko, aby kryty noční tmou nemohly překonat vzdálenost dělící je od 17. operačního svazu a napadnout jej vražednou palbou. Plavidla shromážděná kolem nakloněné letadlové lodi by představovala ideální cíl jak pro torpéda, tak i pro dělostřelecké granáty. Navíc paluby torpédoborců byly přeplněny námořníky z Yorktownu, z nichž mnozí potřebovali rychlou lékařskou pomoc, a tu mohli takovému množství zraněných poskytnout jen na lodích Spruanceova svazu. Zbývalo tedy jediné řešení: ponechat Yorktown osudu a připojit se se zbývajícími plavidly k Spruanceovi.
V 5 hodin 58 minut vydal Fletcher rozkaz nařizující všem lodím zamířit na východ, do prostoru, kde operoval 16. svaz. Je však jisté, že myšlenky na opuštěnou letadlovou loď nebylo lehké zahnat, neboť za půlhodiny obdržel kapitán Gilbert C. Hoover, velitel 2. divize torpédoborců, od Fletchera následující příkaz:
„Vyšlete Hughes k Yorktownu. Ať není nikomu povolen vstup na jeho palubu. Potopte jej, jestliže bude hrozit nebezpečí, že padne do rukou nepřítele, nebo vypuknou-li rozsáhlé požáry.
Torpédoborec Hughes změnil kurs, vrátil se k letadlové lodi a po celou noc ze 4. na 5. června křižoval v její blízkosti. V časných ranních hodinách 5. června, když se počalo rozednívat, velitel torpédo borce korvetní kapitán Donald J. Ramsey pozorně Yorktown zkoumal. Vše nasvědčovalo tomu, že situace není horší než zvečera včerejšího dne. Naklonění lodi se nezvýšilo, nebylo ani vidět kouř, který by svědčil o stále planoucích podpalubních požárech. Ramsey došel k přesvědčení, že je možné letadlovou loď zachránit, a v tomto
470
smyslu také z vlastní iniciativy informoval rádiovou depeší velitele Tichomořského loďstva admirála Nimitze v Pearl Harboru. Nimitz okamžitě přikázal, aby k Yorktownu odpluly vlečná loď Navajo, dosud se zdržující jižně od Francouzských fregatních mělčin, minolovka Vireo, hlídkující východně od Midwaye, a torpédoborec Gwin, který byl původně vyslán z Pearl Harboru k posílení Spruanceova svazu.
Kolem sedmé hodiny ráno se náhle z dosud tiché paluby Yorktownu ozvala dlouhá dávka z kulometu a desítky střel zčeřily hladinu mezi nehybnou letadlovou lodí a torpédoborcem. Ramsey měl zpočátku za to, že žár od doutnajících ohňů uvedl zbraň v chod, ale za okamžik se střelba opakovala a korvetní kapitán zahlédl na kraji paluby na levoboku Yorktownu mávající postavu. Za této situace se Ramsey cítil plně oprávněn porušit Fletcherův zákaz vstupu na opuštěnou loď, rychle dal spustit motorový člun a záchranné družstvo se vyšplhalo na palubu.
Člun přivezl zpět na torpédoborec dva těžce zraněné námořníky, kteří byli při opuštění lodi považování za mrtvé a ponecháni na její palubě. Jeden z nich se probral z bezvědomí, a když zahlédl torpédoborec, dovlekl se ke kulometu a střelbou přivolával pomoc. Záchranné družstvo se vrátilo na Yorktown; skutečnost, že dva námořníci zůstali naživu, vedla k domněnce, že v rozhlehlých prostorách velké lodi .mohlo zůstat víc podobných nešťastníků. Pečlivá prohlídka ale už neobjevila nikoho, jen desítky a desítky mrtvých. Zachránci ale učinili objev jiného druhu. Nalezli několik nepoškozených šifrovacích strojů a velké množství tajných a přísně tajných dokumentů, volně ponechaných na lodi poté, co ti, kteří podle přísných, předpisů přikazujících, jak s takovým materiálem v případě opuštění lodi naložit, nesplnili svoji povinnost, zřejmě vystrašeni hrozícím nebezpečím rychlého potopení. Kdyby padl nepříteli do rukou, následky mohly být velmi vážné. Naštěstí se tak nestalo, ale po této zkušenosti vydal admirál Nimitz rozkaz ještě zpřísňující dosavadní předpisy.
Krátce před polednem dorazila na místo minolovka Vireo, která se ze tří plavidel vyslaných Nimitzem na pomoc nacházela nejblíže. Z minolovky bylo nataženo k nehybné letadlové lodi ocelové lano, upevněno a stroje malého plavidla zabraly na plné obrátky. Zpočátku
471
se zdálo, že se minolovce vůbec nepodaří velkou lodí pohnout. Po chvíli se ale

Yorktown přece jen dal do pohybu a rychlostí dvou uzlů jej minolovka táhla na východ, k Havajským ostrovům. Asi o hodinu později připlul torpédoborec Gwin. Záchranné družstvo z Gwinu se připojilo k námořníkům z Hughese, kteří se již nacházeli na palubě Yorktownu. Spojenými silami uvolnili a odhodili do moře těžkou kotvu a další nyní nepotřebná zařízení, aby loď odlehčili a minolovce usnadnili nesmírnou námahu. Brzy se ale začalo stmívat, práce bylo nutno přerušit a záchranné čety se vrátily na torpédoborec. «

Po celý den 5. června se dva torpédoborce a minolovka všemožně snažily o záchranu velké letadlové lodi. Ale už v časných ranních hodinách toho dne došlo k události, které v tu dobu nikdo nepřikládal zvláštní význam, která však – jak se zakrátko ukázalo – byla pro „ konečný osud Yorktownu rozhodující.

Za rozbřesku vyslal admirál Nagumo dva hydroplány s úkolem prozkoumat oblast na východ od svých plavidel. Kolem sedmé hodiny ranní jeden z nich, letoun z těžkého křižníku Čikuma, hlásil, že zahlédl nepřátelskou letadlovou loď typu Yorktown, nakloněnou na levobok, spočívající nehybně v pozici 111 stupňů a ve vzdálenosti 240 mil od křižníku Čikuma, a jeden torpédoborec, zdržující se v její blízkosti. «

Radiolokátor torpédoborce Hughes zaznamenal přítomnost japonského průzkumného letounu, který se na obrazovce objevil jako malý, světélkující bod. Korvetní kapitán Ramsey nařídil letecký poplach, ale minuty uplývaly a nic se nedělo. Po necelé půlhodině světlá tečka z obrazovky zmizela, poplach byl odvolán a v dalších, událostmi naplněných hodinách si již nikdo na osamělý nepřátelský letoun nevzpomněl.

Zpráva pilota průzkumného letadla byla postoupena admirálu Ja-mamotovi, a ten nařídil ponorce 1-168, která v nočních hodinách os-třelovala Midway a zatím se stále ještě pohybovala poblíž atolu, aby neprodleně vyplula k označené nepřátelské letadlové lodi a potopila ji. Velitel ponorky korvetní kapitán Jahači Tanabe přistoupil k mapě

a započal s výpočty. Zjistil, že letadlová loď je od něj vzdálena zhruba 150 mil. Připravil trasu plavby tak, aby se k ní přiblížil za rozbřesku ze západní strany, kdy se její silueta bude jasně rýsovat proti vycházejícímu slunci, zatímco ponorka bude stále ještě kryta ustupující noční tmou. Stanovil rychlost a kurs plavby a 1-168 se začala vzdalovat od Midwaye směrem na severovýchod.

Kolem poledne 5. června se lodi Fletcherova 17. operačního svazu spojily s 16. operačním svazem admirála Spruance a přes dva tisíce námořníků zachráněných z Yorktownu, tísnících se na palubách Flet-cherových torpédoborců, bylo přemístěno na křižníky a dostalo se jim všemožné péče a pomoci. Hned nato admirál Fletcher a kapitán Yorktownu Buckmaster, který se k němu připojil na můstku křižníku Astoria, počali organizovat velkou záchrannou skupinu, s jejíž pomocí by byl Yorktown dopraven do bezpečí Pearl Harboru, neboť ze zpráv Hughese bylo patrno, že loď, která se i přes naklonění 25 stupňů stále držela na hladině, bude možno zachránit.

Pro záchrannou skupinu bylo především třeba vybrat stroj niky a techniky, a tak z torpédoborců tito specialisté přecházeli na Astorii, kde již čekali další dobrovolníci a kde se jim dostalo vysvětlení, v čem bude spočívat jejich úkol. Odpoledne se kapitán Buckmaster, 29 důstojníků a 141 námořníků záchranné skupiny přemístilo na torpédoborec Hammann a za doprovodu dalších dvou torpédoborců Balch a Benham malá záchranná flotila vyplula.

Ve dvě hodiny ráno 6. června tři torpédoborce dorazily k Yorktownu, který, stále tažen minolovkou, se hlemýždím tempem sunul na východ, strážen Hughesem, Gwinem a dalším torpédoborcem Mo-naghanem, který Fletcher vyslal k posílení ochrany letadlové lodi hned poté, co Spruanceovy křižníky z jeho paluby převzaly trosečníky. Ještě před rozedněním Hammann přirazil k boku Yorktownu a muži z pracovních čet se vyšplhali na palubu. Buckmaster měl již podrobně připraven celý plán operace. Zachránci byli rozděleni do několika skupin a každá z nich měla přesně stanovený úkol. Jedna skupina měla proniknout do podpalubí, prozkoumat rozsah poškoze-

ní lodi a pokusit se vyrovnat naklonění na levobok tím, že zaplaví prostory na pravoboku a z levé strany paluby shodí do moře všechno co představovalo zbytečnou přítěž. Druhá skupina dostala za úkol svrhnout přes palubu ohořelé letouny. Třetí skupina, složená převážně z dělostřelců, měla opravit poškozená protiletadlová děla a uvést je opět do operačního stavu pro případ, že by loď za dlouhé a pomalé cesty k Pearl Harboru byla nepřítelem napadena ze vzduchu. Skupina kuchařů se měla postarat o přípravu jídla a poslední skupina, složená z lékařů a zdravotníků, byla pověřena vyhledáním a shromážděním všech mrtvých, kteří po identifikaci budou pohřbeni ve vlnách oceánu.

Na Yorktown bylo též dopraveno několik ponorných čerpadel a torpédoborec Hammann, který zůstal těsně vedle boku letadlové lodi, zajišťoval dodávku elektrické energie potřebné pro jejich provoz stejně jako pro provoz pump, kterými mělo být zlikvidováno poslední doutnající ohnisko v podpalubním skladišti oděvů.
Příslušníci záchranných čet pracovali po celé dopoledne. Prvního významného úspěchu dosáhli, když se jim podařilo na levé straně paluby odmontovat a svrhnout do moře těžké 127mm dělo. Lodi se znatelně ulehčilo a s postupujícím zaplavováním pravaboku se krok za krokem vyrovnávalo její naklonění. V jednu hodinu odpoledne dal kapitán Buckmaster příkaz k odpočinku. Zatímco unavení námořníci pojídali sendviče a pili chladnou ovocnou šťávu, kolem kroužilo pět torpédoborců, na kterých obsluhy akustických lokátorů pozorně sledovaly každý signál naznačující přítomnost nepřátelské ponorky, jež v tuto chvíli mohla představovat největší nebezpečí. Nic se neozývalo.
Výpočty korvetního kapitána Tanabeho značně narušila nepřesnost hlášení průzkumného letounu v údajích určujících pozici Yorktownu. Čtyřiadvacet hodin Tanabe pátral po hladině oceánu a až po poledni 6. června svou oběť našel. Vysunutým periskopem dlouho sledoval letadlovou loď a především hlídkující torpédoborce. Potom s nesmírnou opatrností se pod-

mořský člun rychlostí tří uzlů dal opět do pohybu a blížil se k Yorktownu. Podařilo se mu proniknout kordonem torpédoborců a stále zůstal nezpozorován. Alespoň jeden torpédoborec musel proplout přímo nad plížící se ponorkou, přesto ji akustický lokátor nezachytil. Odborníci, kteří později hledali vysvětlení, došli k závěru, že svoji roli musela sehrát takzvaná „termální bariéra", způsobená mořskými proudy o rozdílné teplotě, dále turbulence vyvolávaná pohybem torpédoborců nebo i přítomnost částečně ponořeného mohutného trupu letadlové lodi a velké množství nafty rozlité po hladině. Zůstává skutečností, že 1-168 se krátce po jedné hodině opět přiblížila k hladině a ve vzdálenosti asi 800 metrů od Yorktownu Tanabe naposledy vysunul periskop, ověřil úhel střelby a dal příkaz k palbě.
Čtyři torpéda vylétla z torpédových rour ponorky k pravoboku letadlové lodi, přímo na její střed. Rozptyl torpéd byl nastaven na 2 stupně na rozdíl od obvyklých 6 stupňů, což znamenalo soustředěný zásah do malého prostoru za podmínky, že cíl je dostatečně blízko, aby jej nebylo možno minout. To bylo tentokrát opravdu vyloučeno. Bílou stopu smrtonosných „ryb"'zpozorovali jak na torpédoborci Hammann, tak i na palubě Yorktownu. Na Hammannu se ve vteřině sklonily k hladině hlavně rychlopalných děl a dělostřelci se horečně snažili torpéda zasáhnout a přivést k předčasnému výbuchu. Nepodařilo se. Jedno torpédo se odchýlilo ze směru a zmizelo za zádí Yorktownu, druhé zasáhlo Hammann, přestože se jeho velitel fregatní kapitán Arnold True zoufale pokoušel bleskovým příkazem strojovně uvést loď do pohybu a uhnout mu z dráhy. Zbývající dvě podklouzla pod kýlem torpédoborce a narazila ha pravobok letadlové lodi pod čarou ponoru. Následovaly mohutné detonace.
Torpédoborec zasažený v prostoru druhé kotelny měl roztržen pravobok a do jeho nitra se valily proudy vody, které prolamovaly vodotěsné přepážky a zalévaly celé podpalubí. Během tří minut se začala voda přelévat přes příď. Za těžce zraněného fregatního kapitána Trua převzal velení výkonný důstojník poručík Ralph Elden, a ten nařídil okamžité opuštění lodi. Námořníci- se vrhali do vln a ze všech sil se snažili odplavat co nejdále. V následující minutě se nad Ham-mannem zavřela voda. Tím ale nebyl všem hrůzám konec. Několik

sekund poté, co se stožár torpédoborce ponořil pod hladinu, zaburá cela pod vodou silná exploze. Buď vybuchla část hlubinných pui které nesl torpédoborec na palubě, nebo některé z jeho torpéd, akt vované předchozím výbuchem japonského torpéda. Následky bylj katastrofální. Tlaková vlna svou nesmírnou silou roztrhala a zdefoj movala těla většiny trosečníků, kterým se podařilo včas uniknoi z potápějící se lodi. Když se rozbouřená hladina opět utišila, naskj se strašidelný pohled na desítky zohavených mrtvol nešťastných mořníků.
Po odpálení torpéd 1-168 prchala nejvyšší rychlostí do bezpeč Torpédoborce Hughes, Monaghan a Gwin ji počaly okamžitě proné sledovat. Honba trvala pět hodin, a i když torpédoborce celou obh zasypaly hlubinnými pumami, stále nebylo jednoznačného důkaz! o tom, že se jim podařilo ponorku zničit. V 6 hodin 45 minut zahle dla hlídka na Hughesu ve vzdálenosti třinácti mil kouř z dieselovýcl motorů vynořené 1-168, která se všemi silami snažila uniknout smí rem na západ. Hughes a Monaghan vyrazily za ní a po dvaceti mim tách zahájily dělostřeleckou palbu. Ponorka zmizela pod hladinoi a když torpédoborce dosáhly místa, kde se ponořila, nebylo po ní ar stopy; i akustický lokátor mlčel. Většina námořníků i

důstojníků ni obou lodích měla za to, že tentokrát ponorku dostali. Šlo ale je| o zbožné přání. Chytrý Tanabe když zjistil, že se k němu řítí dva tor– pédoborce, se bleskurychle ponořil a vyplul jim vstříc. Torpédoborce se mihly nad ponořeným plavidlem a pokračovaly dál. Nakonec, spokojeny s výsledkem akce, další pronásledování přerušily. Tanabe zůstal hluboko pod hladinou po řadu hodin, a když se opět vynořil,' nepřítele již nezahlédl. Na hladině dobil baterie, odeslal admirálu Ja-mamotovi zprávu o úspěšném splnění svého poslání a zamířil na zá-| kladnu.
Výbuch japonských torpéd, která narazila na pravobok Yorktow-| nu, otřásl celou lodí. Exploze vyrvala v lodním boku velký otvor! a voda vnikající do podpalubí svou vahou částečně vyrovnala původní naklonění na levou stranu. Tato výhoda byla ale pouze relativní,!
476
neboť čím víc vody přibývalo, tím víc se Yorktown ponořoval. Nastal čas letadlovou loď znovu opustit. Po přeseknutí vlečného lana mino-lovka Vireo připlula těsně k boku Yorktownu a muži ze záchranných čet se spouštěli na její palubu. Jako poslední kapitán Buckmaster. Mi-nolovka se již odpoutávala, když se na okraji paluby Yorktownu objevil první důstojník strojovny korvetní kapitán Delaney, jenž se zdržel v podpalubí a nyní v poslední chvíli sklouzl na Vireo. Kapitán Buckmaster když viděl, že nebyl posledním, kdo opustil Yorktown, z toho byl tak nešťastný, že chtěl vyšplhat zpět po laně a alespoň se ještě dotknout trupu své lodi. Minolovka se ale už počala vzdalovat, takže mu to nebylo dopřáno.
Po celou noc se Yorktown stále držel na hladině a Buckmaster doufal, že vydrží-li alespoň některé z vodotěsných přepážek a odolají nesmírnému tlaku hromadící se vody, loď se nepotopí a ráno bude možno pokračovat v záchranných pracích. V ranních hodinách též měla dorazit vlečná loď Navajo, která by si s Yorktownem jistě dokázala poradit lépe než lehká minolovka. Do nitra letadlové lodi ale stále pronikalo větší a větší množství vody a pohled, který se naskytl za rozbřesku dne 7. června, nenechával již nikoho na pochybách, že pro Yorktown není záchrany. Byl opět silně nakloněn na levou stranu a hluboko ponořen. Ve 4 hodiny 30 minut se začala voda přelévat přes letovou palubu. Torpédoborce spustily vlajky na půl žerdi a všichni muži na jejich palubách stáli ve strnulém pozoru a mnoha z nich stékaly slzy po ošlehaných tvářích. V pět hodin jednu minutu se letadlová loď pomalu převrátila a zádí napřed mizela pod vodou. O několik minut později již zůstala na hladině jen změť trosek, olejových skvrn a z hlubin vystupující vzduchové bubliny. Yorktown se potopil do hloubky dvou tisíc sáhů v pozici 30 stupňů 46 minut severní šířky a 176 stupňů a 24 minut západní délky.
Šlo o nešťastnou a zřejmě zbytečnou ztrátu, neboť byla velká naděje letadlovou loď zachránit. Rozkaz kapitána Buckmastera k opuštění lodi vydaný 4. června, poté co ji japonské bombardéry těžce poškodily a hrozilo nebezpečí, že se může každým okamžikem převrhnout, byl jistě správný, riziko, že odkladem takového rozkazu může být odsouzeno ke zbytečné smrti přes dva tisíce mužů posádky, bylo příliš
478
veliké. Vážnou chybu ale nutno spatřovat v tom, že loď zůstala po Ivacet čtyři hodiny zcela ponechána osudu a rozhodné a účinné zá-tiranné práce byly zahájeny příliš pozdě. Tím dostala japonská ponorka možnost zasadit smrtelný úder.
Admirál Nimitz také koncem měsíce června 1942 vydal rozkaz nařizující, že ,,v případě, když loď utrpí v bitvě tak vážné poškození, že vyvstane nutnost jejího opuštění, musí na palubě nebo na doprovodném plavidle zůstat část posádky připravená k zahájení záchranných prací".
V podvečer 6. června stál admirál Spruance před nutností posoudit celkovou situaci a rozhodnout o dalším postupu. Palubní piloti jeho dvou letadlových lodí byli po třech dnech nepřetržitého bojového nasazení vyčerpáni, jejich akceschopnost snížena únavou. K ochraně letadlových lodí a šesti křižníků mu zbývaly pouze čtyři torpédoborce a jejich zásoby paliva se blížily kritickému bodu; ze stejného důvodu musel již v poledne dva z nich – Maury a Worden – odeslat doplnit téměř prázdné nádrže ze zásob tankeru Cimarron. Kromě toho se svaz nyní nacházel více než 400 mil západně od Midwaye, ve vodách, které byly operační oblastí mnoha nepřátelských ponorek, a při pronásledování Jamamotova loďstva se mohl také snadno dostat na. dosah japonských letadel startujících ze základny na atolu Wake. Poslední zprávy leteckého průzkumu shodně hovořily o tom, že Jama-moto ustupuje, a bylo tedy otázkou, zda by se jej vůbec Spruanceovi podařilo* dostihnout.
Po zvážení všech okolností Spruance došel k závěru, že je načase dát pokyn k návratu. Admirál Fletcher byl stejného názoru. V sedm hodin večer americké lodi

obrátily na východ. Bitva u atolu Midway skončila.
Velitel Spojeného japonského loďstva admirál Isoroku Jamamoto se již smířil s trpkou skutečností, že bitvu prohrál, ale konečné rozhodnutí o stažení všech sil ještě stále odkládal. Ze zpráv o napadení Mikumy a Mogami americkými palubními letouny usoudil, že nepří-
479
tel se jej rozhodl pronásledovat, což mu dávalo stále ještě naději, že zvrátí dosavadní tragické výsledky operace ve svůj prospěch. Vytvořil nový operační svaz složený z lehkého křižníku Džincu, šesti těžkých křižníků Kumano, Atago, Čókai, Tone, Čikuma a Suzuja a osmi torpédoborců a vyslal jej do oblasti, kde se nacházely Mikuma a Mo-gami. Doufal, že bude-li Spruance pokračovat dál na západ, narazí na tento svaz těžkých křižníků a bude desítkami japonských děl rozprášen. A kdyby se to nepodařilo, měl Jamamoto v záloze další léčku. Bude-li muset svaz ustupovat, zamíří na jih a jednak vláká Američany do prostoru pokrývaného akčním rádiem bombardérů ze základny Wake a jednak tam bude čekat sám Jamamoto s bitevními loďmi hlavního svazu a loďstva viceadmirála Kondóa.
Žádný z těchto plánů nevyšel. Spruance návnadu nespolkl a v době, kdy Jamamoto ještě doufal v nové, tentokrát vítězné střetnutí, se jeho lodi již vracely domů. Silný japonský svaz těžkých křižníků našel pouze ochromený Mogami. Bombardéry na vzletových drahách atolu Wake marně čekaly na povel ke startu. V sedm hodin ráno 7. června hlavní svaz a síly admirála Kondóa přerušily křižování v oblasti, kde, jak již bylo zcela nepochybné, se nepřítel nikdy neobjeví, a zamířily k čekajícím tankerům doplnit palivo. Větší část dne
8. června strávily japonské bitevní lodi tankováním a v odpoledních hodinách zamířily zpět k domácím základnám. Některé z nich odplouvaly k ostrovu Truk v Karolínách, ostatní do přístavů na japonských ostrovech. Dopravní a nákladní lodi se vracely na ostrovy Gu-am a Saipan v Marianách.
Nebyl to radostný návrat. Na můstku Jamamotovy vlajkové lodi panovala pohřební nálada, řada důstojníků uvažovala o sebevraždě a jen ostré zákroky Jamamota a jeho náčelníka štábu kontradmirála Ugakiho je od této myšlenky odvrátily. Vedly se rozhovory na stále stejná témata, ve kterých hlavní roli hrálo slovíčko ,,kdyby" – kdyby průzkumný letoun křižníku Tone odstartoval včas, jadhalil by přítomnost amerického loďstva předtím, než japonské palubní letouny započaly s přípravou druhého náletu na Midway; kdyby byl dán průchod návrhu admirála Jamagučiho na okamžité napadení amerických letadlových lodí; kdyby střemhlavé bombardéry Enterprise a Horne-
480
tu zaútočily o pár minut později, kdy už by byly ve vzduchu japonské útočné formace atakdále. Nejhůře ze všeho se japonští důstojníci, zvyklí na dosavadní řetěz nepřetržitých úspěchů, vyrovnávali s představou, že podceňovaný nepřítel je schopen nejen tvrdě vrátit ránu, ale i porážet výkvět ozbrojených sil říše vycházejícího slunce.
Přes to všechno 10. června tokijský rozhlas slavnostně oznamoval dosažení nového velkého námořního vítězství, kdy byly potopeny dvě americké letadlové lodi, sestřeleno více než 120 letounů, způsobeny těžké škody vojenským zařízením na Midwayi a úspěšně zakončeno vylodění na Aleutách. Japonské ztráty se zúžily na jednu letadlovou loď, druhá a jeden křižník byly poškozeny a 35 letounů sestřeleno.
Zatímco tokijští vojenští komentátoři vršili jednu lež na druhou, do domácích přístavů připlouvaly lodi, které se účastnily midwayské operace. Námořníci zachránění z potopených Nagumových letadlových lodí byli izolováni na leteckých základnách Saheki a Kanója, posádky ostatních plavidel vůbec nesměly vystoupit na břeh a zranění byli převáženi do nemocnic na pevnině za noci v uzavřených vozech a ani nejbližší příbuzní je nesměli navštívit.
První lodí, která se po skončené bitvě dne 9. června 1942 vrátila do Pearl Harboru, byl torpédoborec Benham přivážející zraněné z nešťastného Hammannu. V přístavišti čekal admirál Nimitz s většinou svého štábu. Jakmile loď přistála, vkročil na její palubu a poděkoval celé posádce za obětavost a statečnost, kterou v minulých dnech prokázala. Dne 13. června .připlula Enterprise a zbytek 16. a 17. operačního svazu. Vítaly je tisíce lidí, ale důstojně, bez jásotu, bez hudby, bez fanfár. Příliš mnoho mrtvých zůstalo pohřbeno v hlubinách oceánu poblíž midwayského atolu.
Bitva mezi japonským a americkým loďstvem u atolu Midway bude vždy řazena k nejvýznamnějším námořním střetnutím všech dob. Ještě v 10 hodin 22 minut dopoledne ve čtvrtek dne 4. června 1942
481
páteř japonského válečného loďstva, 1. úderný svaz letadlových lodí majestátně proplouval tichomořskými vodami a za pouhých šest minut se tři z Nagumových

letadlových lodí změnily v hořící vraky. O několik hodin později potkal stejný osud i čtvrtou z nich.
Je možno namítnout, že ztráta čtyř letadlových lodí a jednoho těžkého křižníku za situace, kdy zbytek Jamamotova mohutného Spojeného loďstva zůstal nedotčen, nemohla mít tak dalekosáhlý význam. Ve skutečnosti však šlo o porážku, ze které se císařské námořnictvo již nevzpamatovalo.
Akagi, Kaga, Sórjú a Hirjú představovaly čtyřicet tři procenta tonáže japonských letadlových lodí. Ještě citelnější ale byla ztráta. zkušených palubních pilotů, technického personálu a prvotřídních námořníků, neboť právě na čtyřech potopených letadlových lodích sloužil výkvět japonského námořnictva a námořního letectva. Zatímco Američané ztratili 109 palubních letadel, 38 letounů z pozemních základen a 307 letců a námořníků, japonské ztráty činily 332 letounů a 3500 mužů. Šlo o první velkou porážku Japonska na moři za posledních tři sta padesát let od doby, kdy Korejec Ji-Sun-sin rozprášil japonské loďstvo koncem 16. století.
Příčiny nutno hledat především v těžkých pochybeních, kterých se při přípravě a v samotném průběhu operace dopustili japonští admirálové, a samozřejmě na prvním místě vrchní velitel Spojeného loďstva Isoroku Jamamoto. Založili svoji strategii na momentu překvapení a na přesvědčení, že nepřítel nebude schopen klást zdrcující převaze námořní moci významnější odpor. Snadný úspěch v Pearl Harboru příliš ovlivnil uvažování japonských velitelů. Co už vůbec nepředpokládali, byla schopnost Američanů rozluštit a číst tajné depeše, které potom admirálu Nimitzovi poskytly včasný a přesný obraz o úmyslech, síle a pohybu protivníka. Nimitz ve své zprávě pro Washington z 28. června 1942 napsal: „Kdybychom neměli včasné informace o pohybu Japonců a kdybychom byli zastiženi v situaci, kdy naše letadlové lodi zůstaly rozptýleny, bitva u Midwaye by skončila jinak."
I za situace, kdy Američané měli přesné zprávy o přípravě operace, mohli se Japonci stále ještě vyhnout katastrofální porážce, ovšem
mapa
482
daleko větší pozornost by museli věnovat vlastnímu získání informací o nepříteli. Operace „K", která měla Jarnamota informovat o situaci v Pearl Harboru, byla zapomenuta ve chvíli, kdy velké létací čluny Emily nemohly doplnit palivo u Francouzských fregatních mělčin. Jiná cesta, jak ověřit, co se děje na pearlharborské základně Tichomoř-ského loďstva, vůbec nebyla zvažována. Stejně pochybné se ukázalo i využití japonských ponorek. Byly rozmístěny v důležitých prostorech příliš pozdě a Fletcherovy a Spruanceovy lodi plující k Midwayi unikly jejich pozornosti. Nagumo v rozhodujících chvílích, kdy nebylo možno nic ponechávat náhodě, nezajistil dostatečný letecký průzkum, jinak by musel americké uskupení objevit daleko dříve, než se stalo. Navíc, když už bylo nakonec objeveno, nepostaral se o co nejrychlejší získání přesných zpráv o jeho síle a složení. Tím se zbavil možnosti udeřit jako první a na všechny tři americké letadlové lodi současně, čímž by asi konečný výsledek střetnutí zcela změnil.
Nagumovo váhání v době, kdy naopak bylo nutno bez ztráty minuty nepřítele napadnout, představovalo konečný hřebík do rakve japonských naději. Poté, co časně ráno 4. června odstartovala první vlna letounů proti Midwayi, zůstalo Nagumovi na palubách letadlových lodí 93 letadel připravených a vyzbrojených k napadení námořních cílů. Když obdržel zprávu, že bombardování Midwaye je třeba opakovat, začal je přezbrojovat k útoku na pozemní cíle a v tom okamžiku došla první informace o přítomnosti amerických lodí. Rada letounů stále ještě zůstávala vybavena pro útok proti námořním cílům, a ty měly odstartovat okamžitě, tak jak to žádal admirál Jamaguči. Nestalo se.
Přehnaná sebedůvěra ve vlastní síly a jejich předurčenost k vítězství vedla k dalším chybným rozhodnutím se závažnými následky a z nich nejdůležitější bylo rozptýlení Jamamotových sil od Aleut po Midway. Čtyři lehké letadlové lodi, které společně představovaly bojový potenciál dvou těžkých, se tak v kritickou dobu ocitly příliš vzdáleny od místa bitvy a nemohly zasáhnout. Jak jinak by se situace vyvinula, kdyby je Jamamoto mohl okamžitě nasadit proti Fletchero-vi a Spruanceovi i tehdy, když Akagi, Kaga, Sórjú a nakonec i Hirjú byly v plamenech. Stejný pocit sebedůvěry způsobil, že další těžká le-
484
tadlová loď Zuikaku, která prakticky neporušená připlula do Japonska 20. května, nebyla v rámci midwayské operace vůbec nasazena se zdůvodněním, že není možno rychle nahradit osádky letounů ztracených v bitvě v Koralovém moři zejména proto, že není dostatek času k potřebnému výcviku. Tyto námitky neobstojí při srovnání s postupem Američanů, kteří Yorktown, jenž dorazil do Pearl Harboru 27.

května s poškozením, jehož oprava byla odhadována na tři měsíce, dokázali nasazením čtrnácti set mužů pracujících ve dne v noci opravit tak, že již 31. května vyplul k Midwayi. Palubní osádky bez váhání doplnili letci, kteří se nikdy předtím neúčastnili námořních
bojů.
K japonskému nezdaru, i když jistě ne rozhodujícím způsobem, přispěla i skutečnost, že japonské lodi nebyly vybaveny radarem. Zatímco Američané včas zjišťovali nepřátelské letouny, Japonci se o jejich přítomnosti dozvídali až z výkřiků hlídek a to bylo pozdě. Životně důležité minuty byly ztraceny.
Na druhé straně, i když Američané mohli být nanejvýš spokojeni s významným vítězstvím, midwayské střetnutí ukázalo i jejich nezanedbatelné slabiny. Ani americký letecký průzkum nebyl na žádoucí úrovni, což způsobilo, že po vyřazení čtyř japonských letadlových lodí a zlikvidování hrozby palubních letadel se .z dalších Jamamotových plavidel podařilo potopit jen těžký křižník Mikuma. Daleko závažnější bylo ale zjištění, že Yorktown byl s velkou pravděpodobností ztracen vinou chybné organizace záchranných prací. Stejně nepříjemné poznání jako již několikrát předtím přineslo srovnání kvality japonských a amerických letounů. Stíhačky zero svým výkonem daleko předčily kterýkoli typ nasazených amerických stíhaček a střemhlavé bombardéry val a torpédové bombardéry kate se též mohly směle řadit k nejdokonalejším letadlům tohoto druhu na světě.
Tyto nedostatky ale vyvážila rozhodnost a prozíravost amerických admirálů, v jejichž rukou v kritických hodinách spočíval osud Ticho-mořského loďstva. Admirál Nimitz našel odvahu stáhnout lodi z jižního Pacifiku, kde jejich přítomnost hrála nezanedbatelnou roli, a vrhnout je proti nepříteli, o kterém věděl, zeje daleko silnější. Vy-
485
soké kvality prokázal admirál Spruance, který vyšel z midwayského střetnutí jako jeden z nejvýznamnějších amerických námořních velitelů. Podvakrát, díky chladnému a přesnému uvažování, unikl z léčky, kterou mu Jamamoto nastražil: poprvé dne 4. června večer, když se rozhodl ustoupit na východ a vyhnout se nočnímu střetnutí s daleko silnějším nepřítelem, a podruhé v pozdním odpoledni dva dny nato. O této události později pravil:
,,Když 6. června končil den, měli jsme nedostatek paliva a já měl pocit, snad intuici, že jsme při postupu na západ pokoušeli štěstí až na samu hranici našich možností."
Následoval rozkaz k návratu na základnu a těžká děla Jamamoto-vých bitevních lodí a bombardéry na vzletových drahách atolu Wake se své kořisti nedočkaly. Krátce po skončení midwayské operace se kontradmirál Spruance stal Nimitzovým náčelníkem štábu. Až později se opět vrátil na moře jako velitel 5. loďstva a řídil obsazení Gilbertových ostrovů, vylodění na Marshallových ostrovech, obsazení Saipanu, Guamu a Tinianu. V roce 1948 odešel do výslužby.
Admirálové Jamamoto a Nagumo, kteří sehráli v midwayském střetnutí klíčové role na japonské straně, zahynuli dřív, než válka skončila. Ani neúspěch u Midwaye neotřásl neomezenou důvěrou, které Jamamoto v japonském vojenském námořnictvu požíval, ani neohrozil jeho významnou funkci v čele Spojeného loďstva. Na tomto místě setrval až do chvíle, kdy v průběhu inspekční cesty po základnách na Šalomounových ostrovech se bombardér, na jehož palubě se nalézal, zřítil v plamenech do džungle ostrova Bougainville. Američanům se podařilo rozšifrovat rádiovou depeši, která oznamovala dobu a trasu jeho letu. Šestnáct stíhaček startujících z Guadalca-nalu pod velením majora Mitchella'v 9 hodin 33 minut ráno 18. dubna 1943 napadlo dva bombardéry, z nichž v jednom cestoval Jamamoto. Šest doprovodných stíhaček zero nedokázalo pohromu odvrátit. Jamamotův bombardér zasažený naplno palbou 22mm palubního kanónu a 13mm kulometů stíhačky poručíka Thomase G. Lanphiera zachvátily plameny, stal se neovladatelným a po pádu do džungle explodoval. Nikdo na jeho palubě katastrofu nepřežil.
486
Viceadmirál Čúiči Nagumo zemřel v létě roku 1944 na ostrově Saipan v souostroví Mariany. Před postupujícími americkými invaz-ními jednotkami se uchýlil i se svým štábem do skalní sluje a tam spáchal sebevraždu.
Bitva u Midwaye sice zdaleka ještě neznamenala zlomení japonské námořní moci v Tichomoří, ale stala se mezníkem – od této chvíle /tratilo Japonsko strategickou iniciativu na moři a přešlo do defenzí-vy. Plány na obsazení souostroví Fidži, Nové Kaledonie a Nového Zélandu zůstaly neuskutečněny. Agresivní tokijští militaristé brzy. nato ke svému zděšení pochopili, že přecenili své síly a že nastává ústup ze slávy. Ještě po tři roky duněla děla na dálnovýchodních bojištích, na tichomořských ostrovech a na hladině obrovitého oceánu. Iniciativu získanou u Midwaye si Američané již nedali vyrvat a krok za krokem drtili námořní moc japonského císařství.

Stále ale ještě tokijským generálům zůstávaly mocné pozemní síly, které kladly houževnatý odpor. Až když po porážce nepřítele číslo jedna, nacistického Německa, dne 9. srpna 1945 sovětská vojska překročila na široké frontě hranice Mandžuska v Přímoří, v oblasti Chabarovská a v Zabajkalí, nastal konečný soumrak japonské válečné moci. Tím padly i poslední plány fanatických tokijských vojenských pohlavárů, kteří vážně uvažovali o tom, že po obsazení japonských ostrovů spojeneckými vojsky přesídlí i s císařem do severovýchodní Číny a budou pokračovat ve válce.
Dne 28. srpna 1945 se na území Japonska vylodila první skupina spojeneckých okupačních vojsk a do Tokijské zátoky vplulo spojenecké loďstvo1. Dne 2. září byl na palubě americké bitevní lodi Missouri, kotvící v Tokijské zátoce s děly namířenými symbolicky na Tokio, podepsán akt o kapitulaci Japonska. Krvavá válka v Tichomoří, která začala 7. prosince 1941 útokem palubních letounů Nagumových lodí na Pearl Harbor, skončila.
487

v ui
v
PANORAMA PRAHA

Lektorovali PhDr. Eduard G~'ejka, CSc., a PhDr. Ivan Hrbek, CSc.
PREDMLU~A
(c) Miloš Hubáček, 1980, 1990
ISBN 80-7038-049-7